BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XX
D
31
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præſertim ex

ALEXAND. SCOTI,

JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

ET

JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS;

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriuſque D. et Profeſſoris

EDITIO SECUNDA

Auctior, atque emendatior

TOMUS SECUNDUS

D – I

NEAPOLI MDCCLX.

SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER

Cum Privilegio S. R. M.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE.

D Littera. In prænominibus eſt *Decimus*, uti Q. *Quintus*. Eadem præpoſita Cæſarum nominibus nota eſt conſecrationis, vel *ἀποθεώσεως*, & *Divum* ſignificat. In tabellis judiciariis, & quidem de crimine perduellionis una tabella L. *liberationem*, altera D. damnationem notabat, quum in reliquis judiciis A. eſſet *abſolvo*, C. *condemno*, N. L. *non liquet*. Cæſ. *de bell. civ.* 3. 83. Denique D. eſt *datæ*, vel *datum*, uti in fine procemii inſtitutionum D. C. P. id eſt, *datum Conſtantinopoli*.

Dacia provincia, cujus ſit mentio in *l. ult. C. de diverſ. offic.* duplex fuit, una *mediterranea*, altera *ripenſis*. *Novell.*131. *c.* 3. Meminit *ripenſis* & Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *c.* 27. ex eaque oriundum fuiſſe Aurelianum Imperatorem, Eutropius *lib.* 9. *c.* 9. ſcribit. Daciam autem provinciam trans Danubium a Trajano conſtitutam, ſublato Exercitu, & traductis Provincialibus, reliquit idem Aurelianus deſperans, eam poſſe retineri, abductoſque ex ea populos in Moeſia collocavit, adpellavitque ſuam Daciam, quæ nunc duas Moeſias dividit, quemadmodum auctor eſt Vopiſcus *in Aureliano c.* 29. Eutrop. *lib.*9. *c.*9. Provinciam, ait, *Daciam*, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermiſit, vaſtato omni Illyrico, & in Moeſia collocavit, & eſt in dextra Danubio in mare fluenti, quum antea fuerit in læva.

Dactyliotheca anulorum cauſſa paratam thecam ſignificat *l.* 52. §. 8. *l.* 53. *D. de legat.*3. *l.*63. *D. de furt.* & Plin. *lib.*37. *c.*1. Erant eæ ciſtellæ elegantioris operis, & plerumque eburneæ. Juven. *Sat.* 13. Sardonychus loculis quæ cuſtoditur eburnis. Plura notavit Kirchman. *de Anulis c.* 17. *p.* 178. Elegans eſt, quam Gorlæus ſuæ gemmarum veterum collectioni præfixit, dactyliothæcæ inſcriptio. *Hein.*

Dæmonum cultus *l.* 34. §. 1. *D. de Epiſc. aud.* pro idololatria. Erat enim hæc veterum Chriſtianorum conſentiens opinio, dæmones eſſe, quos colant pagani, eoſque & ſimulacris ineſſe, & ſacrificiorum nitore delectari, & oracula fundere, & variis prodigiis

Digitized by Google

digiis miſeris illudere. Multa huc pertinentia habet Tertull. *de ſpectac. cap.*13. *Apologet. cap.*22. & reliqui ſcriptores eccleſiaſtici *paſſim*. Hein. Conf. 1. *Epiſt. Paul. ad Cor. c.* 11. *v.* 21.

DAMA vel Damas ſervile nomen *l.* 105. *D. de verb. obl. l.* 29. §. *ult. D. de legat.*3. & Perſ. *Sat.* 6. *v.* 78.

DAMASUS Pontifex Rom. cujus ſit mentio *l.* 2. *C. Th. de fid. cathol.*

DAMNABILIS ars *l.* 2. *C. de maleſ. & mathem.*

DAMNARE dicitur judex, contra quem in cauſſis civilibus, & pecuniariis pronunciat *l.* 30. *D. depoſ. & paſſim*. Etiam in cauſſis criminalibus, veluti adulterii *l.* 29. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* in adulterio *l.* 13. *D. de his, quæ ut indign.* Sed & accuſator damnare dicitur, qui reum peregit, cauſſamque tenuit. Quinctil. *declam.* 333. *&* 361.

Damnare quis dicitur Teſtamento heredem, id eſt, obſtringere, obligare, ut in *l.* 16. *D. commun. præd. l.* 87. *D. ad Leg. falcid.* Damnari heres poteſt, ut alicui domum exſtruat Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 6. §. 10. Teſtamento damnatus heres, ne officeret luminibus *l.*31. *D. de ſervit. præd. urb.*

Damnare etiam eſt improbare, vel infirmare, ut in *l.*29. *D. de inoff. teſt.* ibi: Licet quaſi furioſæ judicium ejus damnetur.

DAMNAS eſto, vetus formula legislatoria, qua uſus eſt Aquillius *l.*2. *pr. D. ad Leg. Aquil.* Quanti id eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino damnas eſto. Lex vetus apud Frontin. *de Aquæduct. lib.* 2. Is populo Romano C millia damnas eſto. Et rurſus in lege, quæ in eodem libro recenſetur, reficere, reſtituere, ædificare, ponere, demoliri damnas eſto. Porro in *Legis* Mamiliæ *cap.*4. Quotieſcumque fecerit HS. IIII. colonis, municipibuſque eis, in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto. Quæ formula ex *cap.* 5. ejuſdem Legis Mamiliæ, nec non in alia apud Gell. *lib.*7. *cap.*3. occurrit. *Hein.*

Eadem formula frequenter utebantur teſtatores in relinquendis legatis, veluti in *l.* 82. *D. de cond. & dem.* Quinctilian. *lib.*7. *c. pen.* Exemplum tradit Agraetius *in lib. de orthographia*: *Unde & in jure damnas iſtius, & iſtud eſto legatum dicitur, hoc eſt, ſolvendo eſto, quod ſolvi omnibus neceſſe eſt, etſi res aliena legetur*. Illud adjicere non pigebit, verbum *damnas* etiam numero multitudinis de pluribus heredibus dici, ut in *l.* 122. §. 1. *D. de legat.*1. *L. Titius & C. Seius P. Mævio decem dare damnas ſunto*. Sic & in *l.*34. §. 1. *D. de legat.* 3. *Viginti dare damnas ſunto ſine dolo malo.* Hinc

DAMNATIONIS legatum, quod heres aliquid dare, facere damnabatur per formulam *heres damnas eſto*. De quo Vid. §.1. *Inſt. de legat.* & ibi Theophil. Ulpian. 24. *fragm.* 8. Cai. 2. *Inſt.* 5. 2. Paull. 3. *ſent.* 6. §. 8. 10.

DAMNATUS in *tit. D. de bon. damnat.* eſt, qui vel caput naturale, vel civile per judicis ſententiam amiſit *l.* 1. *D. eod.*

Damnatum in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſſio denegatur *l.* 13. *D. de bon. poſſ.* accipimus eum, qui non provocavit. Ceterum ſi provocet, nondum *damnatus* videtur. Eadem cauſſa erit, & ſi ab eo damnatus ſit, qui jus damnandi non habuit. Nam damnatus quis eſt, ubi damnatio tenuit *l.* 2. §. *ult. D. de pœn.l.*6.§.8. *D. de injuſt.rupt.irrit.*

Damnatus heres eo ſenſu dicitur, quem modo in art. *damnare*, & *damnas* expoſui.

DAMNOSE imminere dicuntur ædes in *l.*40. §.3. *D. de damn. infect.* ubi alias legitur *damnoſæ*.

DAM-

Damnum ab ademtione, & deminutione patrimonii dicitur *l. 3. D. de damn. infect.* Quinctil. *declam.* 300. Damnum dicit miſſionem bonorum, quæ habuerimus, ibidemque tradit, damnationem ex eo dictam eſſe, quod pleriſque criminibus pecuniaria pœna imponeretur. Proinde nemo *damnum* facit, niſi cui de ſuo aliquid deminuitur, & deperit, aliudque eſt *damnum facere*, aliud lucro prohiberi *l.26. D. de damn. inf.* Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi *l.6. §.11. D. quæ in fraud. cred.* Porro damnum non facit, id eſt, non dat, niſi qui id facit, quod facere jus non habet *l.151. D. de reg. jur.* id eſt, qui *damnum injuria*, vel *per injuriam* dat *l.19. D. commod. l.4. C. de leg. Aquil.* ſive vel jubeat dari *l.169. D. de regul. jur.* vel occaſionem præſtet *l. 30. §. 3. D. ad Leg. Aquil.*

Damnum infectum id eſt, nondum factum, quod futurum veremur *l.2. D. de damn. inf.* Vetus Gloſſarium græcum. Damni infecti, *αγωγη ζημιας μελλουσης actio damni futuri*. Eſt vero juxta aliud Gloſſarium græcum ſtipulatio prætoria, vel obligatio verborum perſonalis, quæ & ad heredes tranſmittitur, & adverſus heredes datur. Exigitur vero ob vicini ædes ruinoſas, ſi ex earum caſu damnum immineat. Hinc *damni infecti* agere *l.40. §. 2. D. de damn. infect.* cavere *l. 13. §.3. D. eod.* Eam autem in rem edixerat Prætor. (1). Se juſſurum, damni infecti nomine ei, cujus intereſt, in eum diem, quem cauſſa cognita ſtatuerit, cautionem præſtari. (2). Si ita non caveatur, ſe in jus bona immiſſurum eum, cui cavendum erat. (3). Adverſus eum, qui nec cavit, nec in poſſeſſionem miſſum admiſit, ſe actionem in factum daturum. (4). Si ab eo, qui in poſſeſſionem miſſus eſt, & alius vicinus cautionem damni infecti exigat, neque ea præſtetur, ſe illum vicinum ſimul in poſſeſſionem ire juſſurum. Ita Hein. *in Digeſt. part. 6. §.102.* verboſi, & prolixi edicti nucleum exponit, cujus verba exſtant in *leg. 7. pr. D. de damn. inf.* Hinc *damni infecti* (ſubintellige *cauſſa*, vel *nomine*) promittere *l.28. §.3. D. de judic.* Dicitur etiam *damnum infectum* promittere *l. 9. §. 3. D. de reb. auct. jud. poſſid.* Damni infecti ſtipulatio *l. 23. l. 24. l. 30. l.32. l. 40. D. de damn. inf.*

Quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit, damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico conſequebatur, quale quale ſit, veluti ſi proſpectus, aut aditus deterior, anguſtiorve fiat *l.2. pr. & §.10. D. ne quid in loc. publ.*

Damnum injuria datum in lege Aquillia accipimus, quod cum damno injuriam attulerit *l.49. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* vel, ut Juſtinianus ait, damnum culpa datum *pr. Inſt. de injur. l. 15. §. 46. D. de injur.* Alias damnum ex culpa, injuria ex affectu fieri dicitur *l. 34. pr. D. de oblig. & act.* Damni injuria actio *l. 1. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec. l. 6. §. 1. D. naut. caup. & ſtab.* Quinctil. *Declam.* 373. quæ & actio damni injuriæ *l. 31. D. de furt. l. 9. §. ult. D. de tutel. & rat. diſtr.* & paſſim.

Damnum vero non modo pecuniarium *l. 5. §. 4. D. de his, qui effud. vel dejec.* ſed & exiſtimationis *l. 1. C. ſi contr. matr.* famæ *l. 1. C. de mod. mult.* infamiæ *l. 8. C. ex quib. cauſſ. inf.*

Citra damnum voluntatis, i. e. citra offenſam voluntatis teſtatoris *l.23. §.2. D. de fideic. lib.*

Sine damno, i. e. ſine diminutione, &, ut Theophilus inter-

terpretatur : δίχα δαπάνης §. 2. *Inſt. quib. al. lic. vel non.* Sic & in *l. ult.* §. 21. *D. de mun. & bon.* damnis adminiſtrantis idem eſt, ac ejus impenſis.

Damnum in ſocietate non intelligitur, niſi omni lucro deducto *l.* 30. *D. pro ſoc.*

Damnum inferens non eſt abſolvendus, niſi damno ſecundum arbitrium læſi reſtituto *c.*32. *cauſſ.*24. *qu.* 8. *c.* 2. *cauſſ.* 14. *qu.* 6.

Damnum is dat, qui jubeat dare *l.* 169. *D. de reg. jur.*

Damnis adminiſtrantis in *l. ult.* §. 21. *D. de mun. & bon.* idem eſt, ac ejus impendiis.

Damnum petere, & in *l.* 23. §. 1. *in fin. D. pro ſoc.* ſed ſine ſenſu. Hinc ingenioſe Bynkersh. 4. *Obſ.* 25. legit : *Abſtine commodo, quod per ſervum acceſſit, ſi damnum metuis.* Hein.

Δανείζεσθαι, mutuam pecuniam accipere ſignificat *l.*34. §.1. *D. de pignor. l.* 88. §.15. *D. de leg.*2.

Daphne. Ejus lucus apud Urbem Antiochiam fuit amœniſſimus, & cupreſſis maxime opacus, ut Nicephorus *lib.* 10. *hiſt. eccl. c.* 28. & *lib.* 16. *c.* 23. ſcribit. Ejus fit mentio *l.*12. *C. de cupreſſ. ex luco Daphn.* apud Lamprid. in *Alexand. c.* 53. Eutrop. *lib.* 6. *c.* 11. *lib.* 2. Macchab. *c.* 4. *v.* 33. Egeſipp. *lib.* 3. *cap.* 5. *lib.* 4. *c.* 1. Chryſoſtom. *in orat. de Babyla martyre.*

Fuit hic lucus ſuburbanus Antiochiæ, & quaſi ſuburbium, adeo omnibus voluptatum illecebris infamis, ut *daphnei mores* in proverbium irent. Hinc vitio vertitur Lucio Vero, quod in deliciis apud Antiochiam, & Daphnen vixerit. Jul. Capitolin. *in vita M. Antonini c.* 8. Et Avidius Caſſius acriter invectus eſt in milites diffluentes luxuria in Daphnicis moribus agentes. Volcat. Gallio *in vita Avid. c.* 5. Denique Marcus propoſuit grave edictum, ut ſi quis cinctus reperitur apud Daphnen, diſcinctus rediret. Jul. Capit. *in Marco c.* 6. Vere ergo in Syria fuit iſte Daphnes, quod Baiæ in Italia, quodque Hannibalis militibus Campania, idem Romanorum exercitui Daphne eſſe credebatur. Add. Caſaubon. *in Capitolin. c.*6. *vitæ Marci.* Hein.

Dardanarius *leg.*6. *D. de extraord. crim. l.* 37. *D. de pœn.* Dardanus olim magus fuiſſe credebatur, tam ſtupendæ artis, ut frumenta, & annonas ex alienis horreis in ſua avertere diceretur. Unde *dardaniæ* artes pro magicis apud Columell. in *poem. de cult. hort.* v. 357. *At ſi nulla valet medicina repellere peſtem, Dardaniæ veniant artes.* Ab hoc vero mago nomen inditum hominibus nequam, qui prædeſtinatam ubique annonam carius vendunt, falſis menſuris, ac adulterinis ſtateris in diſtrahendis mercibus utuntur, adeoque aliorum pecunias nefariis artibus in arcam ſuam avertunt. In quod hominum genus acriter invehitur B. Ambroſius *lib.* 3. *de offic. c.* 6. De Dardano, & Dardanariis plura vid. apud Turneb. 9. *adverſ.* 17. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.*39. *p.*344. Hein.

Dare proprie eſt accipientis facere. Itaque hæc ſtipulatio, *Fundum Tuſculanum dari*, hoc continet, ut dominium omnino efficiatur ſtipulatoris quoquomodo *leg.* 75. §. *ult. D. de verb. obl.* Nec videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt *l.* 128. *D. de reg. jur.* Nec datum intelligitur, quod navis levandæ cauſſa jactum eſt *l.* 1. *D. de Leg. Rhod.* Dediſſe etiam intelligendus eſt is, qui compenſavit, vel permutavit *l.* 76. *D. de verb. ſignif.* Dediſſe intelligor ſiquidem mandatu meo datum eſt, vel a procuratore meo omnium rerum, vel ab eo, qui negotium

meum

meum geſſit, & ratum habui *l.* 7. *D. de calumniat.* in Edicto Aedilium, cujus verba referuntur in *l.*25. *§. ult. D. de Ædil, edict. Dari* non id ſolum accipimus, quod numeratur venditori, ut puta pretium, & uſuræ ejus, ſed & ſi quid emtionis cauſſa erogatum eſt *l.* 27. *D. eod. tit.*

Dare in ultimis voluntatibus. Sic *dari* dicitur fideicommiſſum *l.* 15. §. 7. *D. ad Leg. falc.* hereditas *l.* 10. *D. de cond. inſtit. l. ult. D. de legat.* 2. *l.*5. *C. de pact.* legatum *l.* 12. §. 1. *l.* 23. *D. de inoff. teſtam.* Dare, legare pecuniam *l.*1. *D. ad leg. falcid.*

Dare, unum ex verbis ad prætoris officium pertinentibus, veluti cum *dare* dicitur actionem, & exceptionem, bonorum poſſeſſionem judices.

Dare diem ſtipulationi, id eſt, præſtituere *l.* 13. §. *ult. D. de damn. inf.*

Dare, facere, præſtare *l.* 13. §. 6. *D. de act. emt. l.* 37. *D. de op. libert.* Hæc autem verba: Quod mihi dare facere oportet, licet conjuncta videantur, ſic tamen accipienda ſunt, ut quodvis eorum ſufficiat probare *l.* 53. *D. de verb. ſignif.*

Dare jusjurandum, teſtimonium. Vid. in his vocibus.

Dare ſe in matrimonium *leg. pen.* §. *ult. D. ad municip.* militiæ, in militiam *l.* 3. §. *ult. l.* 4. §. 1. *D. de re milit.*

Dare neceſſitatem probationi, id eſt, imponere *l.* 3. *C. Theod. de fid. teſt. & inſtr.*

Dare operas patrono, id eſt, edere, præſtare *l.* 16. §. *ult. D. de oper. libert.*

Dare ſatis *l.* 5. §. *ult. D. de heredit. petit.* ſatisdationem *l.* 7. *D. de nov. op. nunc.* Vid. infra *ſatiſdare*.

Dare uſumfructum heres juſſus tunc dare intelligitur, ſi legatarium in fundum inducit, eumve patitur uti, frui *l.*3. *D. de uſufr.*

Dare ſimpliciter pro dare, vel ferre ſententiam, ut in *l.*27. *in fin. D. de liberal. cauſ. Contra libertatem dabit*, id eſt, ſententiam feret. Sed & Tacitus 4. *Annal.* 43. Ita ſecundum Meſſenios *datum*, id eſt, pro Meſſeniis pronunciatum. Suet. *in Claud. c.*12. Abſentibus ſecundum præſentes dabat facillime. Plin. *lib.*7. *epiſt.*6. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundum reos dedit. Hæc autem loquutio imminuta, & conciſa eſt: plane enim ſic enunciatur, *ſecundum aliquem litem dare*, quam loquendi figuram in pronunciationibus uſitatam ex Valerio Max. *lib.* 3. *c.* 3. & Seneca *in præf. lib.* 7. *declam.* docuit Briſſonius. Cic. *pro Roſc. cap.*1. Quominus ſecundum eos lis detur, non recuſamus. Lucan. *lib.* 8. *v.* 333. Secundum Aemathiam lis tanta datur. Liv. *lib.*23. *c.*6. Et ſecundum eum in lite judicem (aut judicium) dare. De his loquutionibus, *Dare ſecundum aliquem*, & *litem ſecundum*, vel *contra quem dare* ex inſtituto egit Cujac.*6.*.*obſ.* 27.

Hinc *Dari* etiam eſt damnari. Sic dari ad beſtias *l.* 12. *D. de poen. l.* 8. *D. de Leg. Corn. de falſ.* in exſilium *l.* 4. *D. de interd. & releg.* in ludum venatorium *l.* 8. §. *ult. D. de poen.* in metallum, vel in opus metalli *l.* 1. *D. de jur. patr. l.* 3. §. 2. *D. de muner.* in quæſtionem *l.* 12. *D. de quæſt.*

Dasumianum SCum *l.* 36. 51. §.4. *D. de fideic. libert.* quo cavebatur de his, qui fideicommiſſariam libertatem præſtare rogati, juſta ex cauſſa abeſſent, ut nec libertas impediretur, nec libertas eriperetur his, qui fraude carerent *l.* 33. *D. eod. tit.*

Datio in *l.*68. *D. de ſolut.* idem ac ſolutio.

Datio aliquando facto opponitur

tur *l.* 82. *D. de condit. & dem.*

Dativus tutor dicebatur, auctore Ulpiano 11. *fragm.* 14. qui teſtamento datus erat. Dativus ſive teſtamentarius tutor *l.* 7. *D. rem pupill. ſalv.* At Dativos, & teſtamentarios ſeparat Modeſtinus *d. l.* 7. quemadmodum dativam tutelam a teſtamentaria, & legitima Juſtinianus in *l.* 40. *C. de Epiſc. & cler.* dativoſque idem Imperator in *l. ult. C. de legit. tut.* accipit, qui a judice dantur.

Datu. Hoc ſupino poſteriore pro priore aliquando uſus eſt Ulpianus *l.* 38. §. 21. *D. de verb. obl.* ſi recte ſe habent verba in Florentinis *Stipulatus a Mævio fuerit, fundum Titio datu iri.* Sed credit Heinecc. librarii hoc vitium eſſe. Vid. Ant. Auguſtin. *Emend. & obſ. lib.* 2. *c.* 2.

De ſæpe a Ictis accipitur pro *A* vel *Ab*. Sic de domo numerare, pro *a domo l.* 40. *D. de reb. cred.* De me petere *l.* 5. §. 14. *D. commod.* de quibus, pro *a quibus l.* 11. *D. de vacat. & excuſ. mun.* De Roma abire *l.* 35. §. 2. *D. de procurat.* De te ſtipulatus *l.* 37. *D. de uſufr. l.* 67. §. *ult. D. de furt.* De Titio ſtipulatus *l.* 36. §. 1. *D. de uſufr.*

De pro *ex*. De fundo, id eſt, *ex fundo l.* 6. §. 1. *D. comm. divid.* De prædiis pro *ex prædiis l.* 8. §. 1. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Ita pro verbis *De ipſis formis*, quæ in *l.* 1. *C. Th. de aquæd.* concurrunt, Tribonianus repoſuit *Ex ipſis formis l.* 1. *C. de aquæd.* notatus ideo a Jac. Gothofr. *ad d. l.* 1. *C. Th.*

Nec prætermittendæ hic notæ, & frequentiſſimæ loquutiones De cetero, id eſt, in poſterum, deinceps *l.* 14. *C. Th. de aquæd. l.* 2. *C. Juſtin. eod. tit.* De futuro *l.* 8. *C. Th. de annon.* De integro litigare *l.* 13. *C. l.* 16. *C. Th. de edpell.*

Dealbator *l.* 1. *C. de excuſ. artif.*

Deambulandi jus *l.* 12. §. 1. *D. de uſu & habit.*

Deaurare, *Deaurator l.* 1. *C. Th. de fabric. l.* 1. *C. de excuſ. artif.*

Debere proprie quis id tantum intelligitur, quod peti, & ab invito exigi poteſt *l.* 108. *D. de verb. ſignif.* Unde feſtivus ille jocus Martialis *lib.* 2. *epigr.* 3. Sexte, nihil debes, nil debes Sexte, fatemur; Debet enim, ſi quis ſolvere, Sexte, poteſt. Itaque nec ſervus debere, nec ſervo deberi quidquam intelligitur *l.* 41. *D. de pecul.* Ac proinde eos, qui natura tantum obligantur, *debitores* per abuſionem dicimus, quum debitores hi tantum proprie intelligantur, a quibus invitis pecunia exigi poteſt *l.* 16. §. 4. *D. de fidejuſ. l.* 108. *D. de verb. ſignif.* Obtinuit tamen, ut etiam *natura deberi* dicamus, licet ejus petitio nulla ſit *l.* 1. §. *ult. D. de conſtit. pec. l.* 1. §. 17. *D. ad Leg. falcid. l.* 85. *D. de reg. jur. l.* 10. *D. de oblig. & act.* adeo ut qui natura tantum obligatus ſolverit, debitum ſolviſſe dicatur *l.* 16. §. *pen. D. de ſolut.* Sic fit, ut deberi aliquid vel natura, vel civili, vel honorario jure poſſit *l.* 1. §. 6. *l.* 3. *D. de conſtit. pec. l.* 1. *D. de novat. l.* 47. *D. ad SC. Trebell.* Eaque eſt juribus debita pecunia *l.* 3. §. 1. *D. de conſtit. pec.*

Ceterum verbum *debet* omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, ſive civilis, ſive honoraria ſit perſequutio *l.* 178. *in fin. D. de verb. ſignif.* Et ita excuſari poteſt definitio actionis *pr. Inſt. de action.*

Debere quid interdum dicitur res, in qua alteri jus eſt. Sic ſervitutem debent ædes *l.* 6. *D. de ſervit. præd. ruſt.* area *l.* 14. *D. eod.* domus *l.* 11. *D. eod.*

Deberi etiam parentum hereditas liberis dicitur propter votum parentum, & naturalem erga liberos caritatem *l.* 7. §. *ult. D. ſi tab. teſt. null. exſt. l. ult. D. de*

de bon. damn. At non ſic parentibus liberorum, ut liberis parentum debetur hereditas *d. l.*7. §. *ult. D. eod. l.* 17. *D. de inoff. teſt.*

Debet aliquando pro *poteſt* uſurpatur *l.* 2. §. 13. *D. ne quid in loc. publ. l.* 1. *D. de pen. leg. l.* 4. §. *ult. D. de offic. proconſ. l.* 9. *D. de aur. arg. leg. l. ult. D. an per al. cauſ. adpell. l.* 8. §.3. *D. de legat.* 2. *l.* 1. *pr. D. de hered. inſt. l.* 1. *C. de fure. l.* 3. *C. de pign. l.*45. *D. ad SC. Trebell. l.*2. *C. de fid. inſtr. l.*1. §. 1. *D. quand. adpell. l.*28. §. *pen. D. de legat.* 3. *l.* 4. §. 6. juncta *l.*6. §.1. *D. de offic. præſ.* Et hinc *Debet* aliquando conſilii verbum eſt, ut in §. 5. *Inſt.* quod cum eo, ceu obſervavit Strauch *in Lexic. particul. ſub hac voce* 11. 8.

D**EBILES** perſonæ *l.*19. *fin. D. de reb. auct. jud. poſſid.* hæ nimirum, quæ propter infirmitatem, & perpetuum aliquem morbum ſuis negotiis ſupereſſe non poſſunt *l.*4. 5. *D. de poſtul. Debiles* vel leves ſolidi *l.* 2. *C. Th. de ponderator.*

D**EBILITATUS** homo *l.*13. *D. de rei vind.* mulus *l.*27. §.3. *D. ad Leg. Aquil.*

D**EBITA** portio, quæ liberis ex ſubſtantia paterna jure civili debetur *l.*8. §.11. *D. de inoff. teſt.* nimirum olim quarta pars ſucceſſionis, quæ ab inteſtato obtigiſſet. Adpellatur & *debitum bonorum ſubſidium l.*2. *l.*5. *C. de inoff. donat.* & *debitum* ſimpliciter.

Debita etiam pars, ſeu portio adpellatur, quæ Patronis ex Lege Papia relinqui debet *l.* 114. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 28. §. *ult.* §. 6. *D. de leg.*2. & paſſim.

D**EBITOR** tam ex contractu, quam ex delicto intelligitur *l.* 14. *ſeq. D. de hered. pet.*

D**EBITORES** etiam ſæpe vocantur, qui publica tributa debent, ut in *rubr. & tit. C. de indulg. debit.* aliiſque plurimis locis, etiam in *l.* 2. *C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* ut fruſtranea omnino ſit, & vana illorum emendatio, qui *tributorum* nomen eo loco reponunt.

In eo, quod dicitur, *Debitores rerum publicarum ab honoribus arceri*, *debitores* accipimus eos tantum, qui ex adminiſtratione reliquantur, vel qui ex pollicitatione, quæ recuſari non poteſt, obſtricti ſunt *l.* 2. §. 1. *D. de mun. & hon.*

Definit *debitor* eſſe is, qui nactus eſt exceptionem juſtam, nec ab æquitate naturali abhorrentem *l.* 66. *D. de reg. jur.*

D**EBITRIX** mulier *l.* 8. §. 2. *l.* 24. *D. ad SC. Vellei.*

D**EBITUM** dicitur, ad quod pietas impellit, & ſtimulat, ut *in l.* 5. *D. de oper. libert. l.* 1. *C. de his quæ ut indign. l.* 19. *D. quæ in fraud. cred. l.* 4. *D. de curat. furioſ.*

D**EBITU**. Supinum poſterius, quo pro priore uſus eſt Pomponius, *Quia certum eſt debitu iri l.*1. §. 1. *D. de cond. & dem.* Simile exemplum Vid. ſupra in *datu*. Hein.

D**ECANICA** *l.* 3. *C. de hæret. l.* 30. *C. Th. eod. tit. Nov. Juſt.* 89. ſeu Diaconica loca ſunt ab ipſis Eccleſiis ſejuncta, a quibus ſeparantur *l.* 30. *C. Th. de hæret.* Non ergo Eccleſiæ proprie erant, nec Eccleſiæ pars, verum ſancta Eccleſiæ loca, & Eccleſiæ proxima, alias *Secretaria* dicta, ubi vaſa, veſtes, aliæque uſibus ſacris deſtinatæ res, lipſana quoque, & fragmina adſervabantur, hodie *ſacriſtia* dicta. Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.*30. *C. Th. de hæret.* Coel. Rhodigin. *Lection. Antiq. lib.* 25. *c.* 23.

D**ECANOS** in Urbe Conſtantinopolitana humandorum corporum curam geſſiſſe, patet ex *Nov.* 59. quæ de ſumtibus funerum tractat, in qua eſt δεκανοὺς ἤτοι ὑπηρετούμενοι δεκανοι. Argumentum hu-

hujus rei certiſſimum eſt, quod illic Juſtinianus eos δεκανοὺς ἤτοι κοπιατὰς vocat. Κοπιατὰς autem ex vetere gloſſario νεκροθάπτας ſupra interpretati ſumus.

Vetus Gloſſarium: Δεκανοὶ ἀρχὴ δέκα ὀνομάτων συνηγμένοι. Et alibi: δεκανοὶ, κολλεγιατοὶ, συνημένοι. Sed & D. Ambroſ. *lib.* 5. *epiſt.* 33. miſſos de palatio Decanos, narrat. Et ita *Decanorum corpus* accipe *l. un. C. Th. de decan.*

Decantare. Juris & legum auctoritatibus *decantatur* (in Cod. Juſtin. immutatum *declaratur*) per ſervum, vel procuratorem, colonum, vel actorem, ſeu conductorem præjudicium poſſeſſioni, invito vel inſcio domino, imponi non poſſe *l.* 2. *C. Th. de pign.* Decantari autem dicuntur, quæ regularia ſunt Juriſconſultis ᾄσματα, carmina ut philoſophis: quo ſenſu apud Catonem, Si Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt.

Decanus capituli. Quo exactior eſſet monachorum cura, quorum numerus ſæpe inſignis erat, conſtitutum, ut poſt Abbatem, & Præpoſitum *Decani* conſtituerentur, qui ſinguli ſub ſua cura, & inſpectione decem monachos haberent. Eſpen. P. 1. *jur. Eccl. tit.* 11. *c.* 2. §. 1. Thomaſſinus P. 1. *de vet. & nov. eccl. diſcipl. lib.* 3. *c.* 66. §. 8. Unde plures ſæpe in uno monaſterio erant decani, inter quos ſenior eminebat, qui abſentibus Abbatibus, Præpoſitiſque univerſam monachorum curam gerebat. Ubi ex Chrodogangi inſtituto collegia canonicorum ſecundum imaginem monaſticæ diſciplinæ colligebantur, conveniens fuit viſum, præter præpoſitos etiam *decanos* Canonicis, monaſtico more viventibus, præficere. Tractu temporis cum paullatim præpoſiti curæ rerum temporalium pene ſe totos darent, tota fere inſpectio in Canonicorum vitam, & mores multis in capitulis tranſiit ad *decanos*. Immo obſervante Thomaſſino *tit. l.* §. 15. in quibuſdam capitulis plane præpoſitis ſua poteſtate abuti incipientibus. Inde fere in pleriſque capitulis *decani* capita Congregationis facti ſunt, quoad directionem Canonicorum, & jus convocandi ad capitulum obtinuere. Diſciplinam utique Eccleſiaſticam in Canonicos delinquentes adeo exercuere, ut flagellis etiam uterentur, auctore Anton. Matthei *de nobil. lib.* 2. *c.* 40. *p.* 617. Hoc intuitu decanis etiam *cura animæ* adſcribitur in *c.* 7. *decretal. de elect.* adeo ut in quibuſdam locis etiam juriſdictionem in canonicos exerceant.

Eliguntur Decani, ſicut præpoſiti, ab ipſo capitulo, & quidem ex gremio ipſius capituli, adeoque nemo ad decanatum adſpirare poteſt, niſi qui Canonicus ejuſdem Eccleſiæ eſt. Electio ipſa fere eo modo peragitur, quo Epiſcoporum. Conſenſu ab electo electioni præſtito, & confirmatione impetrata a capitulo introductio expetenda eſt, cui mox dies a capitulo dicitur. Hoc adveniente ad capitulum electus properat, & per ſeniorem in comitatu omni Canonicorum ad chorum Eccleſiæ Cathedralis in habitu clericali per portam majorem (per quam *Decanus* ſemper, & quidem unice ad chorum ſeſe confert, quod ipſius præeminentiæ datum eſt) ducitur, & a ſeniori ſub pulſu duarum majorum campanarum, & celebratione divinorum *biretum* ei imponitur, & ad *ſtallum decani* ducitur. Finitis ſacris rurſus eodem ſub comitatu ad capitulum deducto *locus decani*, & *curia* ejuſdem adſignatur, & totus actus ſollemni convivio clauditur. Sequenti die ad dormitorium vicariorum duci ſolet, quo ipſi novo decano ſtipulata manu obſequium, & obedientiam pro-

mit-

mittunt, ille vero benevolentiam, & privilegiorum, juriumque conſervationem repromittit, & ſub horum comitatu rurſus ad curiam ſuam properat, eoſque ſollemni convivio eodem modo excipit. Decanus non debet quis fieri niſi primo in presbyterum ordinatus *c.* 2. 3. *diſt.*60. De decanis, qui in Monaſteriis decem monachis præerant Vid. D. Auguſtin. *lib.* 1. *de morib. monach.* De Capituli decanis vid. amplius ſupra in art. *canonicus*, & art. *capitulum*.

Decaproti *l.* 3. §. 10. *l. ult.* §. 26. *D. de mun. & honor. l.* 10. *D. de pollicit.* Latine *Decem primi* dicuntur a Cic. *pro Roſc. c.* 9. Decretum Decurionum ſtatim fit, ut *Decem* primi proficiſcantur. Add. 2. *Verr.*67. Uſurpat hoc verbum Jul. Firmic. *lib.* 3. *mathem.* & ita in *l.*2. *C. Th. de quæſtion.* Decem primi ordinis curiales, & in *l.* 35. *C. Th. de epiſc. & cler.* Adparet autem ex ſupra dictis locis, *Decem primos* tributa exegiſſe, & pro oneribus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciviſſe. Alii ſunt *Decemprimi* domeſtici *l.* 7. *l.* 8. *l.* 9. *C. Th. de domeſtic. & protect.* Addit *Hein.* In municipiis, qui, muneribus univerſis expletis, ad ſummum gradum pervenerant, vocabantur *Decuriones primæ curiæ l.*11. *C. Th. de decurion.* item *primarii curiarum l.*39. *C. Th. eod. tit.* & *omnibus functi* honoribus, Gruter. *p.*59. 6. & a numero modo ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΟΙ, *quinque primi*, modo ΔΕΚΑ ΠΡΩΤΟΙ, Decemprimi, modo ΕΙΚΟΣΙΠΡΩΤΟΙ, *viginti primi*. Reineſ. *ad Inſcr. p.* 22. & *Claſſ.I.* 99. In marmore apud Gruter. *p.* 49. laudatur Flavius Antiſtianus *V. E. De decem Primis Pater Patrum.* Erant & *Decemprimi* Vicorum *l.*2. *C. ut nem. ad ſuum patr. ſuſc. ruſt.* & *Decemprimi Collegiorum*, Gruter. *Inſcr. p.*302. 2. *p.*89. 4. *p.*398.7.

Decaprotia *l. ult.* §. 26. *D. de mun. & hon. l.* 8. *C. de mun. patrim.* quæ & *Decemprimatus* adpellatur in *l.* 1. *D. de mun. & hon. l.* 7. *l.* 8. *l.* 9. *C. Th. de domeſt. & protect.*

Decargyrus numus, majoris pecuniæ, ſeu majorinæ ſpeeies, ut clare oſtendit *l.* 2. *C. Th. ſi quis pecun. conflav.* ubi videnda diligens commentatio Jac. Gothofredi, qui decargyrum dictum putat, quod decima pars ejus argentum eſſet, ſicut *Electrum* eſt *μιγμα χρυσυ, και αργυρυ*, in quo quinta argenti portio eſt, teſte Plinio *lib.*33. *c.*4. cujus mentio & apud Silvium *lib.*1. *v.*299. hic omne metallum; Electri & Gemino pallent de ſemine venæ. Diverſus a Centenionali *d. l.*2. & ibi idem Gothofred.

Decedere dominium ab aliquo dicitur in *l.*10. §. *ult. D. de condict. furt.* *Decedit* quod conſumtum eſt *l.* 25. §. 15. *D. de hered. pet.* tempus *l.* 2. *C. de vend. rer.* *Decedere* provincia dicebatur proconſul, qui anno finito diſcedens, eam ſucceſſori tradebat Cic. *ad famil. lib.* 3. *epiſt.* 6. Ita & *decedere* quem dicimus poſſeſſione *l.* 1. §.1. *D. ſi ventr. nom.* de poſſeſſione *l.*31. *D. de dol.*

Decedere, minui. Sic aliquid legato dicitur decedere *l.* 72. *D. de legat.* 1.

Decedere, pro diem obire *l.*26. *D. de recept. arb. l.* 4. *D. qui ſatiſd. cog.* Ita vita decedere *l.* 42. *D. de mort. cauſ. don.* & paſſim. *Decedere* autem non homines tantum, ſed & equos, & reliqua animalia ICti dicunt *l.* 1. §. 12. *D. ſi quadrup. paup. l.* 13. *D. de pign.*

Decemprimatus, & *Decemprimi.* Vid. *Decaproti.*

Decemviri legum ferendarum *l.*1. §.4. *D. de orig. jur. l.*63. *D. de Don. int. vir. & ux.* De his plene Livius *lib.* 3. *c.* 32.

33.

33. & Dionyſ. Halic. *lib.* 10. *p.* 680. De abrogato iis magiſtratu jam pene in tyrannidem abeunte vid. eumd. Liv. *lib.* 3. *c.*36. ſeq. & Dionyſ. Halic. *lib.*11. Hein.

Decemviri litibus, vel antiquis *ſtlitibus* judicandis apud Spartian. *in Hadr. c.* 2. & *in Antiqu. Inſcript.* apud Gruter. *p.*360. 3. & *p.* 502. Eorum conſeſſus ordinarium erat Prætoris conſilium, quod ſimul haſtam centumviralem coegiſſe, ſcribit Pomponius *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* De his plura Ger. Noodt. *de Juriſdict. I.* 12. *p.* 107. *Tom.* I. *operum*. Fuiſſe enim XV VIROS, & XX VIROS STILITIBUS INDICANOIS, oſtendit Reineſ. Claſſ. 6. *Inſcr.* 42. 30. & 131. Hein.

Decernere, cauſſa cognita aliquid ſtatuere. Sic *decernere* dicitur Prætor *l.* 15. §. 22. *D. de damn. infect.* princeps *l.* 1. *D. de conſtit. princ.* & paſſim. Sic *decernuntur* actiones, id eſt dantur *l.* 1. §. 2. & §. 3. *D. de vulg. & pupil. ſubſt.* alimenta *l.* 2. 3. *D. ubi pupil. educ.* bellum *l.* 118. *D. de verb. ſignif.* bonorum poſſeſſio *l.*1. §.7. *D. de ſucceſſ. edict.* curatio, & tutela *l.* 3. §. *ult. D. de adminiſtr. & peric. tut.* honor *l.* 1. §. 1. *D. de pollicit.* repetitio *l.*1. *C. ſi adv. cogn.*

Decernere, conſtituere. Sic Decernit heres de hereditate, id eſt, conſtituit, an eam ad ſe pertinere velit *l.*13. §.1. *D. de adquir. vel omit. hered.* Decernunt municipes *l.*1. *D. de libert. univerſ.*

Decepta mulier, i. e. callide inducta ad intercedendum *l.* 2. §. 3. *D. ad SC. Vellei.*

Decerpere fructus *l.*11. §. 5. *D. de uſufr. l.* 25. §. *ult. l.* 26. §. *ult. D. de furt.*

Decessio pro deminutione, & detractione *l.* 28. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l.* 188. §. 1. *D. de verb. ſignif.* & alibi.

Decessor *l.* 4. §. 4. *D. de offic. proconſ.* Ita Deceſſori, quem prædeceſſorem vocat Julianus *Nov.* 125. ſucceſſor opponitur *l.* 10. *D. de off. proconſ.* Cic. *ad famil. lib.* 3. *epiſt.* 2. ut ἡγούμενος, καὶ διάδοχος *Novell.*95.

Decessus, *us*, pro obitu *l.* 34. *D. de uſu, & uſufr. leg.*

Decidere, antepenultima correpta, corruere. Sic decidunt ædes *l.*7. §. *ult. D. de damn. inf.*

Decidere antepenultima producta, & cædere, vel ſuccidere. In *decidendis* arboribus damnum datum *l.* 6. *C. de pignorat. act.*

Decidere, verberare. Decidere quem verberibus *l.* 2. *in fin. D. de term. mot.*

Decidere, paciſci, vel tranſigere ſignificat *l.*46. *D. de rei vind.* Paull.1. *Sent.* 19. 2. Sic *decidere* cum creditoribus *l.*59. *D. de admin. & peric. tut.* Vid. infra art. *deciſio*. Damnum pro fure *decidere* de furto paciſci eſt *l.* 9. §. 2. *D. de minor. l.*7. *D. de condict. furt.*

Decidere pecunia *l.* 26. §. 12. *D. de condict. indeb.* tranſactione *l.* 23. *C. de tranſact.* Quia vero & jusjurandum pro tranſactione eſt, *Decidi* quid dicitur etiam jurejurando *l.* 22. §. *ult. D. de noxal. act. l.* 1. *D. de jurejur.*

Denique vel maxime cauſſæ dubiæ deciduntur per legem, vel judicis ſententiam. Sic *deciditur* cauſſa, ſententia *l.*3. *C. ſi a non compet.* controverſia, lis, quæſtio *l.* 42. *C. de tranſact. l.*13. *D. de lib. cauſſ. l.* 32. *D. de furt.*

Decies centena, id eſt, decies centena millia *l.* 6. *D. de uſur.* & apud Juvenal. *Sat.*10. *v.* 335. Vid. Plutarch. *in vit. M. Antonii*.

Decima, ſc. pars. Decimam vir & uxor inter ſe certis caſibus capiunt ex Lege Julia, & Papia. Ulp. 15. *fragm.* Decimam bonorum vovere *l.* 2. §. *ult. D. de pollicit.* Solebat *Decima* facultatum voveri Herculi, Plutarch. *Quæſt.*

Quæſt. Rom. 18. Plaut. *Bacchid.* 4. 4. *v.* 15. & *Trucul.* 2. 7. *v.* 10. Elegans ejus rei exemplum exſtat in marmore apud Vignol. *de columnn. Antonin. p.*337. Hein.

Quænam autem illa *Decima*, de cujus immunitate agit Ulp. *libro ſingulari de legit. heredit.* apud auctorem *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 16. §. 9. Fam Antoninus Caracalla, duplicato onere, pro viceſima hereditatum, & manumiſſionum exigere coeperat. Non tam diuturnum fuit peſſimi principis inſtitutum. De Opilio enim Macrino, qui ei ſucceſſerat Dio Caſſius *lib.* 78. *pag.* 833. Τα περι τε τȣς κληρȣς, και περι τας ελευθεριας καταλειφθεντα υπο του Καρακαλλȣ παυσας. *Quæ Caracalla circa defunctorum hereditates, & circa manumiſſiones exegerat, ceſſare jubens.* Hinc poſt ejus tempora viceſimæ iterum meminerunt Juriſconſulti, non decimæ, veluti Paullus 4. *Sent.* 6. Vid. Ezech. Spanhem. *Orb. Rom. exercit.* 2. *c.* 4. *p.* 252. Hein.

Decima porro parte litis mulctabantur, qui calumnioſam litem intenderant §. 1. *Inſt. de poen. tem. litig. l.* 3. *C. Hermog. de calumn.* Obſoleverat actio illa decimaria, quo adornatæ Juſtiniani juſſu ſunt Inſtitutiones. Sed eam in uſum revocavit ipſe Juſtinianus *Nov.*112. *c.*2. Vid. Jac. Cujac.7. *obſ.* 5. & Hier. Bignon. *Not. ad Marcul. lib.* 1. *c.* 20. Hein.

Decimæ Eccleſiaſticæ pars decima fructuum ex agris, pratis, vineis, arboribus, & animalibus a Parochianis Eccleſiis pendenda *C. Parochianus* 14. *de decim.* ad quas ſolvendas ipſimet etiam Judæi ab Epiſcopo omni diſtrictione compellendi ſunt *c. de terris* 16. *eod. tit.* Solvendæ etiam ſunt nondum deductis fructibus cenſualibus, aut tributariis, qui domino fundi proprietario, aut domino territoriali a colonis præſtantur. Ant ſi ejuſmodi cenſuales, vel tributarii fructus indecimati jam pervenerunt in manus domini proprietarii, vel territorialis, is ad ſolvendas ex talibus fructibus indecimatis decimas ab Epiſcopo compellendus eſt, quia res cum onere ſuo tranſit *C. cum non* 33. *eod. tit.* Nec licet colono ex fructibus needum decimatis tot fructus deducere, quot ſufficiunt ad ſolvenda ſervientibus, & mercenariis debita pro ſervitio per decurſum totius anni impenſo, ſed fructus collecti ſtatim decimandi, & decimati ſine deminutione ſub anathematis diſtrictione ſolvendi ſunt *C. cum homines* 7. *eod. tit.* Similiter non licet colono ante decimationem fructuum deducere fructus correſpondentes pro expenſis ſeminum, & laboris, vel agriculturæ *c. non eſt* 22. *eod. tit.* Quando integra multitudo populi ex Dioeceſi, in qua diu habitavit, migravit in aliam, decimas ex artificio, vel negotiatione, & agricultura perſolvat Eccleſiæ, in qua recipit ſacramenta, decimas vero de agris, vel arboribus in aliena Parochia ſitis ſolvat Eccleſiæ, cui ſolvendas conſuetudo loci, vel viciniæ diu obtenta præſcribit *c. ad Apoſtolic.* 20. *eod. tit.* Decimas ſolvit tam colonus partiarius, quam dominus pro rata fructuum, quos percipit *c. a nobis* 24. *eod. tit.* Jubetur ſolvi deeima de iis, quæ diverſis anni partibus ex diverſis ſeminibus percipiuntur *c. ex parte* 21. *eod. tit.* etiam de luna, de foeno, de molendinis, de piſcariis, ubi ex antiqua conſuetudine ſolebant ſolvi *cap. pervenit* 5. *eod. tit.* Immo ubi conſuetudo viget ſolvendi deeimas de apibus, ad eas ſolvendas Parochiani ab Epiſcopo com-

Digitized by Google

compellendi ſunt *cap. nuntios 6. eod. tit.* Circa res adquiſitas pecunia jam decimata, quando venduntur v. g. domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, merces, non poſſunt exigi decimæ, niſi deductis expenſis, ita ut decimæ ſolum debeantur ex lucro reſiduo. Circa vero res primum adquirendas, v. g. circa fructus primum percipiendos expenſæ deduci non poſſunt, quia fructus non tranſeunt ab uno ad alterum ſine onere expenſarum, prout domus, & agri tranſeunt ſine onere decimarum. Sic etiam pro reſtauratione rerum, ex quibus decimæ percipiuntur, expenſæ a decimis deduci non poſſunt *c. paſtoralis* 28. *eod. tit.* Decimæ ſolvendæ ſunt de terris cultis, in quibus prius domus conſtructæ fuerant, ac etiam de paſcuis ad frugum fertilitatem translatis, cum olim etiam de paſcuis decimæ ſolutæ fuerint *c. commiſſum eod. tit.* D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 3. *tit.* 30.

Decimare *l.* 2. *C. Th. de veteran.* eſt decimum quemque, quem ſors tetigit, ſupplicio adficere. Unde decimatæ Legiones, quæ per ejuſmodi ſortitionem ſupplicio ſubjectæ ſunt. De eo ſupplicii genere videndi Guil. Budæus *in tit. de his, qui not. infam.* Pet. Faber. *ſemeſtr. lib.* 1. *c.* 18. *p.* 12.

Decimaria Lex Papia, qua conjuges, ſi orbi eſſent, id eſt, liberos communes non haberent, ex teſtamento invicem nihil capere potuerunt præter decimam unicam matrimonii nomine, & pro numero liberorum ex alio matrimonio ſuſceptorum totidem *decimas*. Hæ orbitatis poenæ erant jure antiquo, de quibus late quoque dixit Jac. Gothofr. ad leges decimarias, ſeu ad caput 12. Legis Juliæ de Maritandis Ordinibus.

Decisio pro pactione, ſeu tranſactione *l.* 7. *D. de condict. furt. l.* 3. *D. ad leg. falcid. l.* 13. *C. de furt. l.* 7. 19. 14. *C. de tranſact.* Gloſſæ veteres: *Deciſiones, pactiones cum debitoribus, quibus debiti portio remittitur*, χρεων αποκοπαι; Nam plerumque cum creditoribus ita res tranſigitur, ut certa crediti portione contenti ſint, ut patet exemplis *leg.* 44. *D. de pact. l.* 59. *D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Declarare manifeſtum, apertumque facere paſſim in LL. ut *l.* 35. §. 1. *D. de rei vind. l.* 8. §. 4. *D. ſi ſerv. vind. l.* 11. *D. de jur. & fact. ign.*

Declinare examen ordinariæ ſedis *l.* 4. *C. de juriſd.* exceptiones *l.* 8. *C. de reſtit. milit.* municipalia *l.* 2. *C. qui num. lib. ſe excuſ.* ſententiam *l.* 22. §. 3. *C. de furt.* ſocios *l.* 1. *in fin. C. ubi quis decur. vel cohort.* Hein.

Decoctio, dilapidatio bonorum *l.* 5. *C. de fabricens.* Et hoc ſignificatu

Decoctor *l.* 15. *C. Th. de piſtor. & catabol. l.* 40. *C. de decurion. l.* 2. *fin. C. de fund. rei priv.* Cic. *in Catilin.* 2. *c.* 3. *& Philipp.* 2. *c.* 18.

Decollare. Diomedes *lib.* 1. *Decollo* apud veteres *decipio* ſignificaſſe ait. Quod Plauti, & Lucilii teſtimoniis confirmat. Plaut. *Captiv. act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 36. Et illic mihi una ſpes coenatica. Si ea decollabit, redibo huc ad ſenem, ad coenam aſperam. Et in *Caſinar. act.* 2. *ſc.* 5. *v.* 28. Si ſors autem decollabit.

Decrescere, & creſcere, uti & adcreſcere opponuntur *l.* 40. *D. de pecul. l.* 4. *D. ſi pars hered. pet.*

Decretalis epiſtola eſt, in qua Papa ad conſultationem alicujus reſpondet *c.* 1. *de reſcr.* ſive

ſive ſolus, ſive de conſilio fratrum, ut in *c. bonæ memoriæ* 23. *de elect.* Unde *Decretum ſtatuit, decretaliſque reſpondet.* Et de differentia horum nominum *decretalis epiſtola, decretum, canon, dogma, interdictum, & ſanctio* eſt gloſſa in ſumma *diſt.* 3. *in verb. omnes.*

Decretum in genere eſt, quod prævia deliberatione ſtatuitur. Et ita accipe *Decreta* civitatis *l.* 36. *D. ad municipal.* decurionum *rubr. C. de decret. decur.* ordinis *leg.* 30. *D. de negot. geſt.* patrum pro SCis *l.* 17. *D. ad municipal.* quæ & decreta Senatus vocantur *l.* 32. §. 24. *D. de don. int. vir. & ux.* Sciendum autem eſi inter Senatus decretum, & *conſultum* aliquid diſcriminis interceſſiſſe. Nam, ut Feſtus *lib.* 16. refert, Senatus decretum a *Conſulto* Aelius Gallus ſic diſtinguit, ut id dicat particulam quamdam eſſe Senatus conſulti, ut quum provincia alicui decernitur. Quod tamen ipſum Senatus conſulti eſt.

Decretum in ſpecie etiam dicitur, quod cauſſa cognita ſtatuitur, vel pronunciatur *l.* 1. *D. de offic. adſeſſ.* Cauſſa, inquam, cognita. Decretum enim cauſſæ cognitionem deſiderat, ut adparet ex *l.* 9. §. 1. *D. de offic. proconſ.* a quo paragrapho credibile eſt avulſam eſſe *l.* 71. *D. de reg. jur.* licet inſcriptio in libri, unde deſumta ſit, numero variet. Sane Theophilus *ad* §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Decretum interpretatur *αποφασιν βασιλεως, μεταξυ δυο μερων παρ αυτῳ δικαζομενων εκφερομενην, Sententiam principis, inter duas partes, quarum ipſe de cauſſa cognovit, & judicavit, pronunciatam.* Et Paullus tres *decretorum libros* inſcripſerat, ſeu Imperialium ſententiarum in cognitionibus prolatarum. Unde fit, ut *Decretum pro tribunali* tantum, non etiam de plano interponi poſſit *l.* 7. §. 10. *D. de confirm. tut. l.* 3. §. 8. *D. de bonor. poſſeſ.* & quidem a Prætore latine tantum, ut definit *l.* 48. *D. de re judic.* Talia *Decreta* Conſulum *l.* 3. *D. de min.* pontificum *l.* 8. *D. de religioſ.* præſidum *l.* 3. D. *de min.* prætorum *l.* 75. *D. de judic.* principis *l.* 7. *D. de juſt. & jur. l.* 1. *D. ex quib. cauſ. maj.* Hinc Prætoris *Decretalis* bonorum poſſeſſio *l.* 1. §. 7. *D. de ſucceſſ. edict. l.* 2. §. 1. *D. quis ord. in poſſeſ.* quæ ſcilicet *decreto* petitur *l.* 2. §. 11. *D. ad SC. Tertull. l.* 4. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. cont. tab.*

Decretum quo damni infecti nomine prætor in poſſeſſionem mittit *primum* interpretantur, *ſecundum* quo eum, qui miſſus eſt, poſſidere jubet, dominiumque capere per longum tempus permittit *leg.* 15. §. 16. *D. de damn. infect.*

Decumbere, lecto adfixum eſſe propter valetudinem *l.* 1. §. 4. *D. ſi quis caut. jud. ſiſt. cauſſ.* Aliquando & mori eſt Cic. 2. *Tuſcul. c.* 17. & Philipp. *lib.* 3. *c.* 14.

Decuria *l.* 3. *D. de bon. poſſeſ. l.* 3. *D. de bon. poſſeſ. l.* 22. *D. de fidej. l.* 25. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her.*

Decuriales *l.* 1. 3. *C. Th. de decur. Urb. R. l.* 18. *C. Th. de piſt. & catab.*

Decurionatus *l.* 3. *C. ex quib. cauſ. infam.* Hinc ad Decurionatum devocari *l.* 7. *C. de adpell.*

Decuriones ex eo dictos quidam aiunt, quod initio, quum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur, publici conſilii gratia conſcribi ſoleret *l.* 239. §. 5. *D. de verb. ſignif.*

In

In municipiis enim, & coloniis Decuriones conſilio publico præerant, & ſuæ curiæ quaſi Senatores erant *l.* 32. *Cod. de decurion.* eaque de cauſſa & ſportulas accipiebant *l.* 6. §. 1. *D. de decur.* Magnis vero ſimul ſubjiciebantur oneribus, ut docet Briſſon. *lib.* 4. *antiq. ſel. c.* 13. Et ita *Decuriones municipiorum & coloniarum* apud Suet. *Aug. c.* 99. civitatum *Novell. Theod. & Valentin. de his qui ſpont. mun.*

De hujus vocabuli etymo ſubtiliter, ſuo more, diſputat Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 277. Dicti etiam ſunt *Senatores coloniæ* apud Grut. *p.*464. 9. *βυλευται*, Petit. *Var. Lect.* 3. *c.* 6. quemadmodum ipſum collegium Βουλη Plin. *lib.*10. *ep.*113. Iidem aliquando vocantur principales *l.* 189. *Cod. Theod. de decur. l.* 40. *Cod. Theod. de baret.* Grut. *p.* 363. 2. itemque cenſuales *l. un. C. Theod. de privileg. dom. Aug.* quia decuriones non minus, quam Senatores Rom. pro certo modo cenſus, ſeu facultatum adlegebantur. Alciat. *ad l.* 239. §.5. *D. de verb. ſignif.* Cenſum enim eorum fuiſſe centum millium numum, vel 25. ſaltim jugerum, oſtendit Noris. *in Cenotaph. Piſan. Diſſ.* 1. *c.* 3. *p.* 43. *ſeq.* quo & ſequente *c.* 4. permulta de Decurionum numero, conditionibus, cenſu, honoribus, & decretis erudite obſervavit. Quemadmodum porro, qui Romæ primi a Cenſoribus in Senatum legebantur, *Principes Senatus*, ita qui in municipiis, & coloniis primum in albo decurionum locum obtinebant, Principes ſui ordinis dicebantur. Plura, quæ ad Decuriones pertinent, dabunt Scip. Gentil. *de juriſd.* II. 5. & 6. & III. 28. Guid. Pancirol. *de magiſtr. municipal.* Jac. Gothofr. *in paratitl. & Comment. ad tit. C. Th. de decurion.* Hein. *Decurionum* legitimus *numerus. Vid. art. legitimus.*

Erant & Palatii Decuriones *l.* 1. *C. Th. de decur. & ſilent.* Ammian. Marcell. *lib.* 20. *c.* 4. *Palatii decurio, qui ordo eſt dignitatis.* Decuriones autem palatii excubias egiſſe, docet *l.*4. *C. Th. de dec. & ſilent.*

Decuriones etiam in re militari adpellatos, qui denis militibus præerant, Modeſtus *in Epitome* tradit. Non. Marcell. *Decuriones*, & Centuriones & numero, cui in militia præerant, dicebantur.

Decurrere ad actionem *l.* 5. *D. ſi menſ. fals. mod.* ad emtionem *l.* 35. *D. de Aedil. edict.* ad jusjurandum *l.* 3. *D. de jurejur.* ad nomina *l.* 37. *D. de ſtipul. ſerv.* in opinionem *l.* 2. §. 8. *D. pro emt.* in unam ſententiam *l.* 13. §.1. *D. de lib. & poſt.* Decurrunt portiones ad heredes *l.* 4. *D. de alim. vel cib.*

Ceterum frequentiſſimæ ſunt formulæ. Ad hoc, vel ad id, vel eo decurſum eſt *l.* 45. *D. ſol. matrim. l.* 4. *C. de delat. l.* 2. *D. de bon. libert. l.* 2. §. 8. *D. pro emt.*

Decursis haſtis *l.* 6. *C. de fid. & jur. haſt. fiſc. l.* 1. *C. Theod. de fiſc. debit. Decurſo* jure ſollemni, id eſt, ſollemnitate juris abſoluta, Paull. 2. *ſent.* 21. §. 5. Hein.

Decus publicum *l.* 6. *C. de ædific. priv.* Decora vitæ *l.*6. *C. de emendand. propinq.*

Dedecoratio ſacerdotii *l.* 34. §. 4. *in fin. C. de Epiſc. aud.*

Dedere. Dedi hoſtibus *l.* 4. *D. de captiv.* Dederunt ſe hoſtibus *l.* 27. *D. eod.*

Dedere noxæ eſt corpus, quod nocuit, læſo tradere, vel animal tra-

tradere vivum *l.* 1. §. 24. *D. ſi quadrup. paup.* Hinc *dedere ſervos*, pro *noxæ dare l.* 30. *D. de hered. pet.*

DEDICARE locum *l.* 61. *D. de pact.* res *l.* 12. *D. de curat. furioſ.* in ſacrum *l. ult. D. de litigoſ.* togam in funus filii *l.* 19. *D. de in rem ver.*

Quomodo in monimentis veteribus differant *dare*, & *dedicare*, docet Jac. Perizon. *Animad. hiſt. c.* 7. *p.* 307. *Dabatur* ſola animi deſtinatione, *Dedicabatur adſtante ſacerdote*, uti eſt in marmore apud Gruter. *Inſcr. p.* 35. 1. vel eo *præſidente*, uti apud Reineſ. *ad inſcr. p.*135. Ceterum *dedicatio* ne pacto quidem poterat impediri *l.* 61. *D. de pact.* Nemo paciſcendo efficere poteſt, ne ſibi locum ſuum dedicare liceat, aut ne vicino invito prædium alienet. Hein.

DEDITIO noxæ *l.* 5. 10. 16. *D. de noxal. act.* id eſt, deditio ipſius corporis, quod deliquit *l.*1. *D. eod. tit.*

DEDITITIUS, libertus, de quo Juſtinianus §. 3. *Inſt. de libertin. l. un. de latin. libert. toll. tit. C. de dedítit. lib. toll.* & *Novell.* 78. Dedititiorum autem numero erant olim, qui pœnæ cauſſa vincti a Domino, quibuſve ſtigmata inuſta, quive propter noxiam torti, nocenteſve inventi, aut traditi, ut ferro, vel cum beſtiis depugnarent, vel in cuſtodiam conjecti, deinde quoquomodo manumiſſi. Ulpian. *tit.*1. §. 11. *tit.* 7. §. 4. *tit.* 22. §. 22. Caius *Inſt. lib.* 1. *tit.* 1. *pr.* & §. 3. ubi ait: Dedititii ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſupplicio ſubditi, & publice pro criminibus cæſi ſunt, aut in quorum facie, vel corpore quæcumque indicia, aut igne, aut ferro impreſſa ſunt, ut deleri non poſſint. Ita *dedititios* accipe apud Tertullian. *in libro de Pallio c.* 14. Theophil. *ad* §. *ult. Inſt. de libert.* ſuperiori interpretationi conſentiens, ita adpellatos ſcribit ad exemplum peregrinorum, qui a Romanis victi iterum rebellaſſent, quod priſcis temporibus dedititios vocarint. Dedititii enim, ut vetus Gloſſarium definit, *οι μετα το ληφθηναι τη των νικησαντων πολεμιων εξουσια εαυτους επιτρεψαντες*, *poſt occupationem provinciæ ſe ipſos victorum poteſtati dedentes.*

DEDITUS, i. e. res alicui ſtudens. *Deditus* deſidiæ *l.* 25. §. 1. *D. de probat.* Singularis vero loquutio eſt, *Damno* deditus, i. e. obnoxius, ſubjectus *l. ult.* §. 3. *in fin. C. de furt.*

DEDUCERE præter notas ſignificationes idem eſt, ac longinquo arceſſere, & ciere. Hinc *deducendus* in *l.* 3. *C. Theod. de exhib. & tranſmitt. reis.*

Deducere etiam eſt dividere, ſeparare *l.* 3. §. *ult. l.* 5. §. 1. *D. de rei vind.* Ita deducere hereditatem in tres partes *l.*13. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. cont. tab.*

DEDUCI ignibus, ſeu liqueſcere ferri materies *l.* 1. *C. Juſt. l.* 2. *C. Th. de fabricenſ.*

DEDUCTIO in domum mariti *l.* 5. *D. de rit. nupt.* Alias *deductio* eſt detractio *l.* 41. §. 1. *D. de legat.*2. *l.* 51. *fam. erciſc. l.* 38. §. 2. *D. de pecul.*

DEDUCTIOR paullo numerus pro paullo minore in *l.* 21. *C. Theod. de medic. & profeſſor.*

DEESSE in jure noſtro ſæpe eſt ad judicium non adeſſe, vel non comparare. Ita per contumaciam deeſſe *l.* 13. *pr. D. de minor.* Ita etiam quis dicitur deeſſe cognitioni *l.* 27. §. 1. *D. de lib. cauſ.* defenſioni *l.* 21. §. *ult. D. quib. ex cauſ. maj.*

DEFECTUS, A, UM. Ita *defectus* ætate *l.* 3. §. 8. *D. de SC. Silan. Defectum* annis dixit Phædrus *lib.* 1. *fab.* 21. *v.* 3.

con-

conditione *l.* 10. 31. 81. *D. de condit. & dem. l.* 13. *pr. D. de ſtatul.* Dicitur & ipſa conditio defecta, quæ deficit *l.* 10. *l.* 31. *l.* 81. *D. de condit. & dem. l.* 38. §. 3. 4. *D. de hered. inſt.* Fænei *defective* idoneis debitoribus, ut & *defecta* domus idoneæ opponuntur in *l.* 3. *C. Th. de indulg. deb.* Defecta intentione *l.* 20. *C. de probat.* Defectus judicio familiæ erciſcundæ *l.* 49. *D. famil. erciſc.* Defectæ ſenectutis homo *l.* 12. §. 3. *D. de uſufr.*

DEFENDERE aliquando eſt eamdem vicem, quam reus, ſubire *l.* 51. §. 1. *D. de procur.* Ulpianus ad Edictum prætoris, quod in *l.* 35. §. *ult. D. eod. tit.* proponitur.

Defendere, ait, eſt facere, quod Dominus in litem faceret, & cavere idonee *l.* 35. §. *ult. D. eod. tit.* Alienæ enim litis nemo ſine ſatiſdatione idoneus eſt defenſor *l.* 46. §. 2. *D. eod. tit.* Unde & vulgarem judicatum ſolvi ſtipulationis clauſulam (qua *reum recte, id eſt boni viri arbitratu defendi* promittitur *l.* 6. *D. judic. ſolv.*) explicans Ulpianus: *Defendere*, inquit, eſt ſatiſdare. Sic enim videtur defendere quis, ſi ſatiſdet *l.* 5. §. 3. *D. judic. ſolv.* Proinde non intelligitur *defendi* filius a patre, niſi judicatum ſolvi ſatiſdetur *l.* 36. *D. de injur.* Denique qui ſuſcipit alterius defenſionem, etſi locupletiſſimus ſit, aut conſularis, non videtur defendere, niſi ſatiſdare paratus ſit *l.* 51. §. *ult. cum l.* 51. *l.* 53. *D. de procur.* Præter ſatisdationem ita *defendere* videtur procurator, ſi judicium accipiat. Plane ſi in poſſeſſionem patiatur venire eum, qui damni infecti ſatis, vel legatorum nomine deſideret, vel ex noxali cauſſa duci ſervum patiatur, defendere videbitur *l.* 35. §. *ult. l.* 36. *D. eod. tit.* Quod ſi interrogatus procurator, qua ex parte heres ſit dominus, non reſpondeat, plane defendere non videtur *l.* 9. §. 4. *D. de interr. in jur. fac. l.* 39. *D. de procur. l.* 4. *D. ſi ex nox. cauſ. ag.* Quare, reo latitante poſt litem conteſtatam, ita demum fidejuſſores eum defendere videbuntur, ſi vel unus ex his pro ſolido eum defendat, vel omnes, vel qui ex his unum dederint, in quem judicium transferatur *l.* 42. §. *ult. D. de procur.* Enim vero ſufficienter defendiſſe mariti defenſor videtur, ſi tantum uxori præſtet, quantum ea dotis judicio conſequutura fuiſſet, ſi ipſum maritum conveniſſet *l.* 14. *pr. D. ſolut. matr.* Ulpianus porro ad hæc Edicti verba, quibus prætor in integrum reſtitutionem pollicetur, ſi quis quid uſu ſuum fecerit, actioneve qua ſolutus fuerit, ob id, quod dies ejus exiſſet, quum abſens non defenderetur, Defendi, ait, non eum videri, cujus ſe defenſor ingerit, ſed qui requiſitus ab actore, non ſit defenſioni defuturus, plenaque defenſio accipietur, ſi & judicium non detrectetur, & judicatum ſolvi ſatisdetur *l.* 21. §. *ult. D. ex quib. cauſſ. maj.* Ita enim abſens defendi non videtur, ſi actor ultro interpellat, nec quiſquam defenſioni ſe offerat *l.* 22. *D. eod. tit.* In eo vero Edicto, quo prætor in ejus bona, qui judicio ſiſtendi cauſſa fidejuſſorem dedit, ſi neque ſui poteſtatem faciat, neque defendatur, iri juſſurum pollicetur, *defendi* videtur, qui propter abſentiam in nullo adverſarii ſui cauſſam deteriorem facit, *l.* 2. *pr. &* §. *pen. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſ.* In alio Edicto, quod ſub eodem titulo proponitur, quo prætor, ſi pupillus in ſuam tutelam venerit, & recte *defendatur* poſſeſſione decedere ſe juſſurum, pollicetur,

recte

recte defendi, eſt ſui poteſtatem facere; & ad ſuſcipiendum judicium paratum eſſe, denique vel per ſe, vel per alium, ſed cum ſatisdatione: nec ille videtur *defendi*, qui, quod judicatum eſt, non ſolvit *l.* 63. *D. de judic.* Idem *eodem libro* tradit, quotieſcumque non ſit nomine pupilli, quod quivis paterfamilias idoneus facit, non videri defendi. Sive igitur ſolutionem, ſive judicium, ſive ſtipulationem detrectet, defendi non videri *l.* 10. *D. de adm. & peric. tut.* Idem *libro* 44. *ad Edictum* non *defendere* videri eum, ait, non tantum qui latitat, ſed & eum, qui præſens negat, ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem *l.* 52. *D. de reg. jur.*

Defendere ſibi res tanquam donatas *l.* 33. *§. ult. D. de don. int. vir. & ux.* hereditatem *l.* 7. *§.* 1. *D. de hered. pet.* jus earum rerum, quæ prioris conjugii fuerunt *l.* 3. *C. Th. de matern. bon.* Quæ loquendi ratio elegans eſt, ſed alio plane ſenſu apud Ictos, alio apud veteres auctores uſurpatur. Illis enim defendere ſibi quid, eſt jus ſibi in ea re adſerere. Apud hos vero defendere *cui quid* ſignificat, aliquid ab aliquo avertere: Eo ſenſu Virgilius *Eclog.* 7. *v.* 47. *ſolſtitium pecori defendite.* Ubi Servius: *Defendite*, id eſt, prohibete, vel excludite. Hor. *lib.* 1. *carm. Ode* 17. *v.* 2. Et igneam Defendit æſtatem capellis uſque meis, pluvioſque ventos. Denique Propertius *Eleg. ad Gallum lib.* 2. *Eleg.* 20. *v.* 11. Huic tu nympharum cupidas defende ruinas. Ita enim hunc locum emendandum cenſet Gronov. 3. *Obſ.* 5. Hein.

Defendere pro ulciſci, vel vindicare. Sic non *defendere* mortem defuncti *l.* 29. *§. ult. D. de jur. fiſc.* id eſt defuncti vindictam inſuper habere, ut loquitur *l.* 17. *D. de iis quæ ut indign.* Atque hoc ſenſu verbum defendere uſurpavit Tertullian. *adv. Marc. lib.* 1. *c.* 26. quum ait: Cur enim non prohibet admitti, quod non defendit admiſſum? Idem etiam *defenſoria* pro vindicta poſuit *lib.* 2. *adv. Marc. c.* 14. Eodem modo accipe loquutiones, *Defendere* necem conſobrini *l.* 7. *C. qui accuſ. non poſſ. l.* 21. *§.* 1. *D. de SC. Silan.* teſtatoris *l.* 50. *§.* 2. *D. de legat.* 1.

Defensacula fiſci merere, id eſt, advocationem fiſci *l.* 2. *C. Theod. de advoc. fiſci.*

Defensare idem, quod defendere, tueri in *l.* 3. *C. Th. de his, qui ad eccleſ.* & aliis locis ejuſd. Cod.

Defensio, quidquid adverſario opponitur, non modo ex parte rei, ſed & actoris. Nam defenſiones etiam jura actoris ſignificant *l.* 8. *C. quom. & quand. jud. ſent. l.* 1. *C. quib. res jud. non noc. l.* 2. *§.* 1. *D. ſi ex noxal. cauſ. ag. l.* 45. *§.* 1. *D. de proc. & defens.*

Defenſio datur in capitalibus judiciis *l.* 33. *§.* 2. *D. de procur.* id eſt, excuſatio abſentis, ut *l.* 13. *D. de publ. jud.* ſeu licet pro abſentibus verba facere, & abſentiam excuſare.

Defenſionis legitimæ perſona pro tutore *l. ult. C. ſi propter publ. penſit. Sin autem minoris forte perſona fuerit inſerta, neceſſe ſit legitimæ defenſionis perſonam adeſſe*, ſeu, ut habet *l.* 2. *C. Th. de diſtr. pign. lib.* 11. *tit.* 9. unde prior interpolata eſt, *quemquam legitimæ defenſionis indiguiſſe perſona.*

Defenſio pro obtentu. Sub religionis defenſione *l.* 27. *C. Th. de Epiſc. lib.* 16. *tit.* 2.

Defenſio, ultio, vindicta. Defenſio mortis *l.* 3. *§. ult. D. ad SC. Silan.*

Dᴇꜰᴇɴſᴏʀ ſæpe dicitur, qui in judicio vel pro ſe, vel alio quomodocumque defendit. Ita propriæ ſalutis defenſor eſt in *l.* 5. *C. ad leg. Corn. de ſicar.* Et fiſci non minus, quàm privatorum advocati dicuntur defenſores *l.* 6. *C. de dilat. l.* 3. *C. Th. eod.* Illi & *defenſores* domus principis in *l. ult. C. Th. de actor. procur.*

Alias in judicio *defenſor* in ſpecie dicitur, qui pro reo litem ſuſcipit, ſive ex mandato, ſive ſine eo, ad prius pertinent verba veteris gloſſarii, *Defenſor*, εκδικητης, ο δια μανδατυ την υπερ τινος δικην υποδεχομενος, *vindex, interveniente mandato, judicium alterius ſuſcipiens.* Ad poſterius pertinere videntur verba Theophili *in* §. 5. *Inſt. de ſatiſd.* quæ juxta latinam verſionem hunc ſenſum habent: Quod ſi contingat, ut ipſe principalis reus ob quamlibet cauſſam præſto non ſit, ſed alius quiſquam volens abſentis defenſionem ſubeat, nulla differentia inter actiones in rem, vel in perſonam introducenda citra impedimentum, velut defenſor, admittendus eſt. At ſæpe defenſor dicitur, qui ſine mandato pro reo litem ſuſcipit ſatisdando judicatum ſolvi. Vid. *l. un. C. de ſatiſd.* atque ita *defenſor* a procuratore ſeparatur *l.* 9. §. 6. *l.* 34. §. 3. *D. de jurejur. l.* 6. §. 2. *D. de his qui not. infam.* Et voluntarius eſt defenſor, ſi ſponte id faciat, qualis eſt, de quo ſupra Theophili verba allata ſunt, Neceſſarius, ſi ex obligatione aliqua erga reum principalem litem ſuſcipere tenetur. Quod utique variis modis oriri poteſt, aut ex pacto antecedente, nimirum ſi aliquis pecuniam, aut alia ex rebus, de quibus lis metuitur, ſperat in ſe redundare, atque ſic ex innominato contractu, aut ſi cui adverſus eum regreſſus competit. Vid. Huber. *præl. ad Digeſt. p. m.* 667. aut denique à judice detur *defenſor*, quod in criminalibus plerumque fieri ſolet. Vurffel. *juriſpr. defin.* §. 178. *in not.*

Dᴇꜰᴇɴſᴏʀᴇs civitatum, ſive locorum non ex decurionibus, ſed ex aliis municipibus, ſeu civibus eligebantur olim tres, qui curarent, ne tenuiores, & infimi a nobilibus læderentur *l.* 2. 3. *C. de defenſor. civit.* Atqui hi videntur fuiſſe ſimiles tribunis plebis, ideo defenſores plebis adpellantur *l.* 1. *C. de offic. juridic. l.* 8. *C. Th. de donation.* Civitatum vindices adpellantur in *l.* 1. *C. Th. quacum. prædit. pot.* Hi autem in Conſtitutionibus etiam Magiſtratus vocantur *eod. tit. C. de defenſor. civit. l.* 2. *C. de annal. except.* Judicabant de pecuniariis cauſſis uſque ad trecentos aureos, de levioribus quoque criminibus cognoſcebant, eadem competenti caſtigationi tradentes, cum tamen hoc ante magiſtratibus municipalibus non licuiſſet *l.* 12. *D. de juriſd.* deprehenſos in majoribus criminibus in carcerem detrudebant, mittebantque ad provinciæ præſidem *l.* 3. *l.* 4. *l.* 7. *C. de defenſor. civit.* Denique apud defenſores civitatum teſtamentorum, & donationum inſinuationes, & quidquid aliud erat monumentorum proprium agebatur *Novel.* 15. *c.* 1. §. 1. A quibus autem crearentur, & quinam, & quouſque, vid. *in d. tit. de defenſorib. civ.* & in *d. Nov.* 15. Horum autem munus, cum olim fuiſſet quinquennale, hac Novella fit biennale. Ita *defenſores*, & curiales ſingularum urbium *l.* 12. *l.* 13. *C. Th. de pagan. ſacrif. & templ.*

Defenſores eccleſiarum *l.* 23. *C. de teſtam.* Quem Juſtinianus Novell. 74. vocat εκκλησιας εκδικον, eum vetus interpres *defenſo-*

rem

rem vertit Suidas in Δηφενσωρ. Ο ἐκδικος χαρτης, και δηφενσωρ, ο ἐκδικος. Δηφενσιων *defenſio*, & Δηφενσωρ *defenſor*. De his eccleſiarum defenſoribus plura Cæſ. Raſponus *lib.3. de Baſilic. & Patriarcheia Lateran. c. 18. p. 277.* Defenſor eccleſiæ idem eſt qui hodie Caſtaldus, advocatus, & judex in *c. 8. §. 2. cauſſa 1. qu.3. & c. generali de elect. in 6.*

Defenſores locorum *l.30. C. de Epiſc. l. ult. C. de judic. l. 14. §. in provincia C. de non num. pec.* eodem ſignificatu ac ſupra defenſores civitatum.

Defenſores rerum publicarum *l. 1. §. 13. D. quand. adpell. l. 10. §. ult. D. de vacat. & excuſ. mun. l.1. C. de offic. ej. qui vic. al. obtin. Defenſores*, quos Græci Syndicos adpellant *l. ult. §. 13. D. de mun. & bon.* Perſonalia civilia ſunt munera *defenſio* civitatis, id eſt, ut Syndicus fiat *l. 1. §. 2. D. eod. tit.* Sic Defenſionem reipublicæ ſuſcipere *l. 16. §. ult. D. eod. tit.*

Defenſor ſenatus *l. 2. l. 3. C. de præd. ſenat.*

DEFENSU ſupinum poſterius pro priore: *Cavere debet* defenſu *iri heredem l. 1. §. 9. D. de dot. præleg.* Hein.

DEFERRE interdum nihil aliud eſt, quam καταμηνύειν, indicare, patefacere, ut loquitur conſtitutio græca in *l. 7. C. de delator.*

Alias *deferre* eſt poſtulare, ſeu accuſare, & reum quem agere *l. 5. §. 11. D. de lib. agnoſc. l. 18. D. de jur. fiſc.* Sic autem conciſe dicitur. Plena enim loquutio eſt: Deferre nomen *l. 10. §. ult. D. de jur. patron.* Et ita *deferri* rei nomen, & *accipi* invenies apud Cic. *lib. 2. de invent. c. 19.* Sic *Deferre* adulterii ream, Quinctilian. *Declam.* 329. cauſſam *leg. 18. §. 5. D. de jur. fiſc. l. 13. D. de accuſ.* Proinde in *l. 7. D. ad leg. Jul. Majeſt.* in qua vulgo ſcriptum eſt: *Sed & milites, qui cauſſas alias defendere non poſſunt*, videndum an non Modeſtinus, qui Marciani veſtigia legens ejus verba, quæ in *d. l. 13. D. de accuſ.* habentur, imitatus eſt, ſcripſerit, *Cauſſas alienas deferre*, maxime quum id ipſa Modeſtini verba antecedentia, & ſequentia ſuadeant. Dicebatur etiam olim cauſſa ad patronos deferri a reis & clientibus, ut ex Cic. *de Petit. Conſulat.* adparet. Apud eumdem *lib. 1. de orat. c. 58.* Antonius: *At ſi*, inquit, *cauſſa aliqua ad nos delata eſt.* Idem Orat. *pro Cluent. c.13. Ut hæc ad nos cauſſa delata eſt. Deferre* crimen *l. 27. §.7. D. ad leg. jul. de adult.* querelam *l. 11. §. 6. D. eod. tit.* Deferre ſe ipſum dicitur, qui ſibi ſeu palam, ſeu tacite relictum, quod capere non poſſit, profitetur, vel qui ultro præfectis ærario nunciat, eam rem, quæ ſibi relicta eſt, capere ſibi non licere *l. 2. l. 3. §. ult. l. 13. pr. l. 16. D. de jur. fiſc. l. 5. in fin. D. de his quæ ut indign. l. 1. C. de his, qui ſeſe defer.*

Deferre pro conferre, dare, tribuere. Sic defertur actio *l.64. §. 4. D. ſol. matrim.* auxilium *l. 26. §. 9. D. ex quib. cauſ. maj.* Deferuntur bona inteſtati jure *l. 42. §. 1. D. de bon. libert.* fiſco vacantia bona *l. 6. §. 3. D. ad SC. Trebell.* jus in bonis *l. 1. D. de libert. univerſ.* bonorum poſſeſſio *l. 2. §. 4. D. de bon. poſſeſ. cont. tab. l. 1. §. 7. D. de ſucceſſ. edict.* cognitio reſcripto *l. 1. C. ſi contra jus* conditio jurisjurandi *l. 9. C. de reb. cred.* facultas accuſandi *l. 1. C. ad Leg. jul. de adult.* hereditas *l. 130. l.151. D. de verb. ſignif. l. 2. D. famil. erciſc.* fundus he-

reditate *l.* 37. *D. de contrab. emt.* honor *l.* 10. 11. 14. §. 3. *D. de mun. & bon.* jurisdictio *l.* 6. *D. de juriſd.* jusjurandum *l.* 13. *pr. l.* 16. 17. *& paſſim tit. D. de jurejur.* legatum *l.* 7. *D. de legat.* 1. onus *l.* 2. *C. de filiis fam.* optio *l.* 79. *D. ad SC. Trebell.* preces *l.* 1. *C. de prec. Imp. offer.* quarta ex conſtitutione D. Pii *l.* 2. §. 1. *D. famil. erciſc.* ſucceſſio *l.* 4. *C. de legit. hered.* tutela *l.* 7. *D. de cap. minut. l.* 1. *l.* 3. *l.* 6. *D. de legit. tut. l.* 31. §. 1. *l.* 41. *l.* 45. *D. de excuſ.*

Deferre, ferre, adducere, *referre*. Sic Deferuntur rationes ad ærarium *l.* 15. §. *ult. D. de jur. fiſc.* merces in tabernam *l.* 34. *D. de pign.*

Deferre in cenſum, id eſt profiteri *l.* 4. §. 6. *D. de cenſib. l.* 7. *l.* 8. *C. de donat.* Sic deferuntur ſalinæ in cenſum *leg.* 4. §. 7. *D. de cenſ.* Et ita deferendi verbum interpretandum eſt in *l.* 4. §. 5. *D. eod.* & apud Plin. *lib.* 7. *cap.* 49. Seneca *lib.* 1. *de benef. cap.* 3. *Nec illis fraudi eſt, ſi aliquid in cenſum tulerint.* Idem *Epiſt.* 91. Hæc omnia æſtimationem deſiderant, ſcilicet quantum cuique in cenſum deferendum ſit. Valer. Maxim. *lib.* 4. *c.* 4. Cujus, ut ſuperſtitis, nullum fuit, quod in cenſum deferretur. Proinde apud Gell. *lib.* 7. *c.* 10. perperam ſcriptum eſſe, *in cenſum dedicaviſti*, pro *detuliſti*, probabile eſt. *Deferre* cenſus. Tertullian. *de præſcript. adv. hæret. c.* 32. Hoc modo eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Idem de *monogam. c.* 5. Etiam in Chriſto novans cenſum non poſſit eum ſine monogamiæ profeſſione deferre.

DEFICERE, id eſt, ceſſare. Sic deficit actio *leg.* 31. §. 18. *D. de Ædil. edict.* auxilium Senatus conſulti *l.* 4. *C. de SC. Vellei.* conditio quæ non exiſtit *l.* 20. *D. de uſu & uſufr.* conventio *l.* 20. *D. qui pot. in pign.* exceptio *l.* 12. *de præſcr. verb.* fides veri *l.* 4. *D. de jur. & fact. ign.* gradus *l.* 57. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* interdictum *l.* 3. §. 13. *D. de itin. actuq. priv.* judicium *l.* 16. *C. famil. erciſc.* jus civile *l.* 6. §. 1. *D. de bon. poſſeſ.* lex *l.* 64. §. 9. *D. ſolut. matr.*

Deficere dicuntur, qui hereditatem omittunt, vel ante agnitam, aditamque eam decedunt *l.* 5. *D. de vulg. & pup. ſubſt. l.* 78. *D. ad Leg. falcid.* Ita deficientium partes interpretare in *l.* 8. *D. de alim. vel cibar. leg. l.* 5. *D. de vulg. & pup. ſubſtit.*

Ita ipſa quoque pars deficere dicitur *l.* 55. 57. 59. *D. de legat.* 2. quæ alias ceſſare, & vacare dicitur. Ita deficiens pars *l.* 78. *D. ad leg. falc.* defecta pars *l.* 31. *D. de condit. & dem.* Deficit, quod relictum eſt *l.* 56. 60. *D. de legat.* 2.

Deficere etiam dicuntur, qui ab his, quorum ſub imperio ſunt, deſiſtunt, & in hoſtium numerum ſe conferunt *l.* 5. §. 1. *D. de cap. min.* Unde defectio Caſſiana apud Volcat. Gall. *in vita Avidii Caſſii.*

Deficere, animum agere, exſpirare *l.* 3. §. 2. *D. de pœn. l.* 32. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 22. *C. de adminiſtr. tut.* Ita deficientis voluntas, id eſt morientis *l.* 1. *C. Theod. ad Leg. Corn. de falſ.* & aliis locis.

Deficere denique dicuntur debitores, qui labuntur facultatibus, & efficiuntur non ſolvendo *l.* 3. §. 8. *D. de jur. fiſc.* Unde *defectus* facultatibus *l.* 33. *D. de jur. dot. l.* 1. *C. de oper. libert.* Hoc ſenſu & cautio deficere dicitur *l.* 73. *D. de cond. & demon-*

monſtr. ſidejuſſoribus ad inopiam vergentibus. Et ita *defecta* nomina accipe in *l.* 11. *in fin. D. de uſufr.*

DEFIGERE animos ad libidinem *l.* 3. *C. Theod. de maleſ. & mathem.* Dixit Paullus *lib.* 5. *ſent. tit.* 23. §. 5. *obligare*, quod eſt obcantare. Vocabulum eſt magicum, de quo adductis variis ex Virgilio, Horatio, Ovidio, Cicerone, & Plinio locis egerunt Cujac. *lib.* 27. *obſ. c.* 17. Salmaſ. *in Solin. p.* 1088. Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 510. HEIN.

DEFINIRE, pro regula aliquid ſtatuere. Nihil in perpetuum, neque generaliter definire poſſumus *l.* 14. *D. de diverſ. temporal.*

Definire, determinare. Ita Lege definiti anni *l.* 5. 6. *C. de fideic. libert.* Definire mercedem *l.* 25. §. *D. locat.* pubertatem *l.* 14. *D. de alim. vel cib. legat.*

DEFINITIO pro canone, & generali regula *leg.* 262. *D. de reg. jur. l.* 32. *D. de uſufr. l.* 10. *D. de aur. arg. leg.* Itaque libri *definitionum*, quales Papinianus, & τῶν ὅρων, quales Q. Mucius Scævola ſcripſit, nihil aliud continuerunt quam regulas, vel axiomata juris, ejuſdemque argumenti fuerunt *libri regularum*, quales reliquerunt Cervidius Scævola, Neratius, Pomponius, Caius, Ulpianus, Paullus, Martianus, Modeſtinus, Licinius Rufinus, immo & *libri opinionum*, quales Ulpianus adornaverat, ſi credimus Jac. Gothofredo in *Comment. ad l.* 58. *D. de reg. jur.* Quod tamen ego non crediderim. Adde Ev. Otton. *Papinian. c.* 12. §. 3. *p.* 244. *ſeq.* HEIN.

DEFINITIVA ſententia *l. ult. C. quand. non eſt neceſſ.* In Digeſtis hæc vox non occurrit. Vid. infra *ſententia*.

DEFLECTERE aliquo ſuæ rei cauſſa *leg.* 38. *D. ex quib. cauſſ. maj.* a juſtitia *l.* 17. *C. de quæſtion.*

DEFORMARE ædificium *l.* 22. *C. de adminiſtr. tut.* deforme reddere. Deformare matrimonia falſis contumeliis *l.* 30. *C. ad leg. jul. de adulter.*

Deformatum dicitur, quod jam formatum, ac prope perfectum eſt. Quinctilian. *in præf. lib.* 6. *Inſt.* Paullus in *l.* 14. *D. de ſtat. hom.* vocat *aliquatenus effectum*. Hein. Iidem fere ſenſus in illo Plauti in *Pſeudol. Act.* 2. *ſc.* 4. *v.* 10. 11. Jam inſtituta, ornata cuncta in ordine animo ut volueram, Certa, deformata habebam, ubi *deformare* eſt delineare, deſcribere ὑποτυπῶσαι.

Deformare perſonam, pro deſignare, eſt apud Paull. 5. *Sent.* 4. 5. ſi hoc verbum a Paulli, ac non potius ab Aniani manu eſt. Vix certe latinum hoc ſenſu videtur. *Hein.*

DEFORMIS. Quæ deformibus ruinis intercidiſſe dicuntur *l.* 11. *C. de oper. publ.*

DEFORMITAS ædificiorum *l.* 7. *D. de off. præſid.* corporis *l. ult. D. de his qui effud.* loci *l.* 1. *D. ne quid in loc. ſacr.* perſonarum *l.* 3. *D. ſi quadrup. paup.*

DEFRAUDARI commodo *l.* 45. *D. ſolut. matr.*

DEFRUTUM, muſtum decoctum, & deſpumatum, ut Pallad. & Plin. *lib.* 14. *c.* 9. ſcribunt. Varro de *vit. pop. Rom. lib.* 1. apud Non. Sapam adpellabant; quod de muſto ad mediam partem decoxerant, *Defrutum*, ſi ex duabus partibus ad tertiam redegerant, defervefaciendo. Utriuſque meminit *l.* 12. §. 10. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Defruti vero & *paſſi* meminit *l.* 9. *pr. D. de trit. vin. ol. leg. l. ult.* §. *ult. D. eod.* Paſſum autem co-

eodem teſte Varrone, nominabant veteres, ſi in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in ſole audiri. Nam & *paſſum*, quo ex ſicciore uva eſt, & *defrutum*, quo magis incoctum eſt, eo eſt valentius, teſte Celſo *lib.* 2. *medicin. cap.* 17. Plane Victorinus in *lib. de orthograph. Defrutum* ſcribendum eſſe docet, propterea quod deferven do, & coquendo tale fiat, quod *defrudetur*, id eſt, fraudetur, vel minuatur coctura.

DEFUGA curiæ, vel collegii *l.* 3. *C. Th. de his qui cont. propt. relig.*

DEFUGERE dicitur auctor, vel ejus heres, qui laudatus, & ad rem defendendam conventus deeſt, defenſionemque cauſſæ detrectat *leg.* 85. §. 1. *l.* 139. §. 1. *D. de verb. oblig. l.* 39. §. *ult. D. de evict.* Eodem ſenſu defugere auctoritatem dixerunt Plaut. in *Pœnul. act.* 1. *ſc.* 1. Terent. in *Eunuch. Act.* 2. *ſc.* 3. *v.* 89. Cic. *pro P. Sulla. c.* 11.

Defugere inquiſitionem veritatis *l.* 10. *Cod. ad Leg. jul. de adult.*

DEFUNCTORIA inquiſitio *l.* 34. §. 4. *D. de epiſc. aud.* Ita & Petron. *in ſatyr. p.* 81. Non ſatiatus defunctorio ictu morte me anſeris vindicavi. *Defungi* enim interdum dicimur, quum quid facimus leviter, ac dicis cauſſa, ne nihil feciſſe videamur. Jo. Frid. Gronov. 4. *obſ. c.* 13. *p.* 217. Unde *defunctorie* idem quod obiter, vel in ſpeciem.

DEFUNCTORIE fieri dicitur, quod non fit bona fide, ſed aliquo obtentu, item quod non fit ea, qua par eſt, diligentia. Mater defunctorie tutorem petiit *leg.* 2. §. 31. *D. ad SC. Tertull.* Tres tutelæ eodem tempore non defunctorie ſuſceptæ *l. un. C. qui num. tut.* Senec. *Controv.* 31. *extr.* Defunctorie cauſſam agere. *Hein.*

DEFUNDERE. Vaſa in quibus vinum defunditur. Paull. 3. *ſent.* 6. §. 61. ubi quidam malunt *diffunditur*. Sed Paullus loquitur de inſtrumento cauponario, per quod vinum *defunditur*, puta in urnas, ſextaria, quadrantalia, cetera. De diſcrimine harum loquutionum *diffundere*, & *defundere vinum*, ex inſtituto egerunt Cujac. 21. *obſ.* 22. Turneb. 1. *adverſar.* 1. Schulting. *juriſpr. vet. antejuſt. p.* 370. Hein. Vid. infra *diffundere*.

DEFUNGI litis æſtimatione *l.* 27. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* id eſt, eam præſtare.

Defungi munere (in Florent. *muneri*) *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Turpill.* noxæ deditione *l.* 37. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.*

Defungi vita, pro mori *l.* 1. *C. de reſtit. l.* 40. *D. de teſtam. mil.* Defuncta capita gregis *leg.* 68. §. *ult. D. de uſufr.* i. e. demortua.

DEGENER, majorum ſuorum virtutes deſerens *Nov.* 7.

Degeneres, pro filiis naturalibus *l.* 12. *in fin. C. de natural. lib.* HEIN.

DEGERE *l.* 1. *C. ubi de hered. ag. & paſſim*, habitare, commorari.

DEGLABRARE arborem *l.* 5. *pr. D. arb. furt. cæſ.* id eſt, eam glabram facere, corticem ei demere.

DEGRADARE *l.* 3. *C. de offic. magiſtr. offic.* ubi tamen *regradari* legit Haloander. *Hein.*

DEGRADATIO ſolum *verbalis*, ſeu depoſitio ab ordinibus, vel gradibus eccleſiaſticis clericorum in ſacris ordinibus conſtitutorum eſt facienda a proprio Epiſcopo adſiſtente ſibi certo Epiſcoporum numero a ſacris canonibus definito. In degradatione vero

vero eorum, qui ſolum minores ordines receperunt, ſufficit proprii Epiſcopi ſententia ſine aliorum Epiſcoporum præſentia. *Actualis*, ſeu *ſollemnis* clerici degradatio fit, ſicut exauctoratio militum, quibus inſignia militaria detrahuntur. Clericus itaque degradandus veſtibus ſacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud inſtrumentum ad ordinem ſuum ſpectans, ac ſi in officio ſuo deberet ſollemniter miniſtrare, ad Epiſcopi præſentiam adducitur, cui Epiſcopus publice ſingula, ſive ſint veſtes, ſive calix, ſive alia, quæ illi in ſua ordinatione fuerunt tradita, ſingulariter auferat, inchoando ab illo, quod illi ultimo fuerat traditum, & deſcendendo gradatim ad veſtem, quæ datur in collatione tonſuræ. Tunc radatur caput illius, ſeu tondeatur, ne tonſuræ clericalis veſtigium appareat. Poterit autem Epiſcopus in degradatione ad terrorem uti verbis, ad illa oppoſitis, quæ in collatione ordinum adhiberi ſolent, dicendo presbytero in ablatione planetæ: Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali privamus. Similibus verbis utitur in remotione reliquorum inſignium. In ablatione ultimi dicit: Authoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti, ac noſtra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali *cap. degradatio* 2. *de pœnis in* 6. Concilium Tridentinum ſtatuit, ut in caſu, quo clericus eſt degradandus, & curiæ ſæculari tradendus, ut in depoſitione *verbali* poſſit procedere per Vicarium Generalem, in depoſitione autem *actuali* debeat ipſemet peragere functionem, utque in caſu, quo requiritur Epiſcoporum præſentia, poſſint adhiberi Abbates, habentes uſum mitræ, & baculi, &, ſi ex diœceſi commode haberi non poſſint, aliæ perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ, & in jure peritæ Concil. Trident. *ſeſſ.* 13. *c.* 4.

DEGUSTARE vinum *l.* 1. *pr.* & §. 1. *D. de peric. & comm. rei vend.*

Qui liberales ſcientias *deguſtaverint*, id eſt, mediocrem earum ſcientiam habeant *l.* 1. *C. Th. de excuſ. artif.* Vid. Vitruv.

Deguſtatum fulgore, κεραύνιος, pro tactum, disjectum, deraſum, exuſtum. Haruſpicinæ vocabulo, ni fallor, proprio Conſtantius Imp. in *l.* 1. *C. Th. de pagan.* Si quid de palatio noſtro, ait, aut ceteris operibus publicis deguſtatum fulgore eſſe conſtiterit. Lucretius etiam *lib.* 2. *v.* 192. Nec cum ſubſiliunt igneis ad tecta domorum. Et celeri flamma deguſtant tigna, trabeſque. Pro quo idem *lib.* 5. ambeſſe, id eſt, ambedere dixit *v.* 397. Ignis enim ſuperavit, & ambens multa peruſſit. Lucanus *lib.* 6. *v.* 266. Frangentem fluctus ſcopulum ferit, aut latus alti Montis adeſt. Eodem ſenſu Virgilius *lib.* 12. de lancea infixa *v.* 376. ſummum deguſtat vulnere corpus.

DEJERARE, id eſt, jurejurando decidere *l.* 22. §. *ult.* *D. de nox. act.* *l.* 21. §. 2. *D. eod. tit.*

DEIICERE in interdicto *unde vi* eſt quacumque poſſeſſione expellere. *Dejicitur* enim, qui poſſidet ſive civiliter, ſive naturaliter. Nam & naturalis poſſeſſio ad hoc interdictum pertinet *leg.* 1. §. 9. *D. de vi, & vi arm.* Dejicit autem tam qui manibus ſuis dejicit, quam is, qui mandavit, vel juſſit, ut alius dejiceretur, vel ratum habuit

l. 12. §. 12. *D. eod. tit. l.* 152. *D. de reg. jur.* quam ad illius interdicti quæſtionem referendam, inſcriptio docet. Dejeciſſe quoque locatorem colonus videtur, qui emtori poſſeſſionem non tradidit, niſi probabili cauſſa ductus id fecerit *l.* 11. *D. de vi, & vi arm.*

Dejicere in interdicto *de effuſis & dejectis* eſt ex ſublimiore ædium parte projicere *l.* 2. *D. de his qui effud. vel dejec.* Pro *dejecto* autem quid habeatur, exponitur *l.* 1. §. 3. *D. de his, qui effud. vel dejec.* Quo nomine actio *de effuſis*, & *dejectis* competit *l.* 5. §. 5. *D. eod. tit.*

DEINCEPS, id eſt, de cetero *l.* 3. *C. de epiſc. aud. l.*12. *D. de uſur. l.*11. §.1. *D. de donat.* & paſſim. Hein.

DEINDE plerumque pro minore aliquando tamen & pro ſatis longo temporis intervallo accipitur *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Interdum idem ſignificat, ac denique, ut in *l.* 1. §. 1. *D. ſi tab. teſt. null. exſt.* Vid. Auguſt. Barboſ. *Diction.* 53.

DELAPSÆ terræ *l.* 62. *D. de uſufr.*

DELATIONES fiſcales *l.* 25. *D. de jur. fiſc.* Delatio mortui *l.* 14. §. 3. *D. de relig.* Vid. ſupra *deferre.*

DELATOR eſt, qui neque ſuam, neque ſuorum injuriam exſequitur, ſed vel quæſtus gratia, præmiive conſequendi, vel vindictæ publicæ ſtudio nocentium nomina defert, vel fiſco quæſita bona nunciat *l.* 2. §. 3. *leg.* 4. 17. 18. §. 1. *l.* 23. §. *l.* 29. *D. de jur. fiſc. tit. C. de delat.* Conſtantin. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 5. §. 1. delatorem *μηνυτὴν* vocat, eumque ita definit: *ὁ τῶν ἀφανῶν καὶ ἀγνώστων γνωστικὸς τινος ὑποθέσεως, ἢ πράγματος, ἀγνοούμενον πρότερον, μηνύσας καὶ ὕστερον παρ' αὐτοῦ*, auctorem & cauſſam rei alicujus cognoſcendæ, quæ cum antea ignota eſſet, poſtea ab illo indicatur. *Delatores* etiam *nunciatores* vocant Impp. in *l.* 4. *C. de delator.* Cujuſmodi hominum genus Martial. *lib.* 1. *epigr.* 4. exagitans: Turba, ait, gravis paci, placidæque inimica quieti, Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes. Plin. *panegyr. c.*35. Vidimus delatorum judicium, quaſi graſſatorum, quaſi latronum, non ſolitudinem illi noviter, ſed templum, ſed forum conſederant: nulla teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Immo in ipſis Legibus noſtris peſſime audit id hominum genus. Vid. *l.* 4. *C. de delat. l.* 10. *C. Theod. de petit. l.*6. *C. de malef. & mathem. l.*7. *C. Juſt. eod. tit.* Et vero quid acerbius in eos dici, ſtatuique potuiſſet, quam illud in *l.* 2. *C. Theod. de petit.* Comprimatur unum maximum vitæ humanæ malum, delatorum exſecranda pernicies, & inter primos conatus in ipſis faucibus ſtranguletur, & amputatæ radicitus invidiæ lingua vellatur, ita ut judices nec calumniam, nec vocem prorſus deferentis admittant; ſed, qui delator exſtiterit, capitali ſententiæ ſubjugetur. Addantur *l.* 5. *C. eod. tit. l.* 3. 4. 24. *C. Th. eod. tit.*

In componenda delatorum hiſtoria omnium omnino induſtriam ſuperavit. Brenokman. in *Comment. de Lege Remmia* inſerta *Theſaur. Jur. Tom.* 3. *p.* 1561. ſeq. *Hein.* Plane *delator* non eſt, qui protegendæ cauſſæ ſuæ gratia aliquid ad fiſcum nunciat *l.* 44. *D. de jur. fiſc.* Sed nec qui reipublicæ cauſſas defendit, delatorum criminibus tenetur, quum hi ſoli exſecrabiles ſint nunciatores, qui fiſco deferunt *l.* 4. *Cod. de delat.*

DELATORIA curioſitas *l.* 6. *D.*

D. de jur. & fact. ign. Delatorii libelli *l. 7. C. Th. de petit. & ult. dat.*

Delegare eſt vice ſua alium reum creditori dare, vel cui juſſerit *l. 10. D de novat. & deleg. l. 26. §. ult. D. de jurejur.*

Delegare etiam mandare ſignificat, & committere *l. 2. D ſi menſ. falſ. mod. l. 32. §. 16. de recept. qui arb.* Unde judex datus adpellatur *delegatus l. 5. §. 11. 14. C. de judic.* de quo infra. Delegata juriſdictio *leg. 1. D. de damn. infect.* publici judicii exercitio *l. 1. D. de offic. ejus, cui mand. juriſd.* Delegatum munus *l. 12. §. 14. D. de religioſ.* negotium *l. 10. C. de adpell.* Delegata in uſum aliquem pecunia *l. 2. D. ad Leg. jul. peculat.* Delegare teſtamento tutelam *l. 3. §. 3. D. de admin. & peric. tut.*

Delegatio, qua creditori ſuo alium reum vice ſua dat debitor, quæ vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem fit *l. 11. D. de novat.* Vetus Gloſſarium: *Delegatio*, η εκ προσωπυ εις προσωπον μετατιθεσθαι το χρεος, *qua debiti a perſona in perſonam fit translatio*. Sic delegatio vicem ſolutionis ſuſtinet *l. 37. §. 4. D. de oper. libert.*

Delegatio in poſteriorum Imperatorum reſcriptis deſcriptionem ſignificat a principe, vel præfecto prætorio ſingulis provinciis tranſmiſſam, quo tributorum, annonarumque illationis modus, & ratio continentur, & quomodo largitionalium titulorum exactio debeat procedere, deſcribitur, ac præcipitur *l. 23. C. de decurion. l. 2. C. de indiction. l. 7. C. de offic. rect. prov. l. 10. C. de excuſ. mun. l. un. C. ne collat. per logograph. Novella Valentiniani & Marciani de ſuar. & boar.* Hujuſmodi delegationes Juſtinianus *Nov. 128. c. 1.* διατυπωσεις vocat, σημαινυσας το ποσον εν εκαστη επαρχια, ητοι πολει υπερ εκαστυ ζυγυ η ιυλιων η κεντυριων, η αλλων οιων δηποτε ονοματι τυτο μεν εν ειδει, τυτο δε εν χρυσιω δημοσιων ενεκεν επικειται, deſcriptiones declarantes, quantum in unaquaque provincia, ſeu civitate pro uno quoque jugo, aut juliis, aut centuriis, aut quorumvis aliorum nomine tam in ſpecie, quam in auro tributorum nomine incumbat. Sic delegatio miſſa *l. 3. C. Theod. de indict.* Particulari *delegationum* notitia ante indictionis exordium ſingulis tranſmiſſa provinciis *l. 2. C. de indict.* Add. *l. 8. C. de exact. mun. l. 4. C. de annon. & trib. l. ult. C. de can. largit. tit.*

Delegatoriæ *l. 22. C. Theod. de erogat. mil. annon. l. 16. C. Th. de evict.* ſunt Principis vel Præfecti prætorio Epiſtolæ, uti vocantur in *l. 8. C. Th. de extraord. l. 8. C. de excuſ. mun.* quibus jubentur provinciæ numeris, ſcholis ſpecies præbere. Jac. Gothofr. Comm. *ad l. 22. C. Th. de erog. mil.*

Delegatorii judices in eadem cauſſa, qui opinatoribus junguntur in *l. 7. pr. C. de exactor.*

Delegatus, cui actus juriſdictionis expediendus mandatur, veluti examen teſtium, tranſumtio documentorum, ocularis inſpectio, inquiſitio in rationes, exſequutio, liquidatio, & diſtributio in concurſu creditorum. Ita quidem delegati intelliguntur *c. 28. decretal. de off. jud. deleg.* quamquam hodie *commiſſarii* nomine veniat is, cui ejuſmodi actus ſingulares expediendi committuntur, ut ſic a delegato proprie dicto differat; cui juriſdictio ipſa mandata eſt in certa cauſſa, ut univerſos actus in illa faciendos

dos expediat. Vid. Vurſſel. *Juriſpr. defin.* §. 10.

Delere imaginem, librum *l.* 31. *D. de furt.* inſtrumentum *l.* 28. *D. eod. tit.* patriam *l.* 35. *D. de religioſ.* teſtamentum *l.*41. *D. ad Leg. Aquil. Deletus* ager vi fluminis *l.* 11. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. Deletum* chirographum *l.*40. 41. *D. ad Leg. Aquil.*

Deletitia charta *l.* 4. *D. de bon. poſſeſ. ſec. tab.* id eſt cui antea quid inſcriptum, ſed poſtea eraſum. Quod pluribus probant Cujac. ad *d. l.* 4. & Guid. Pancirol. 2. *Var. Lect.* 108.

Delibatio hereditatis *l.* 116. *D. de legat.* 1. Ita legatum definitur, quod teſtator ex eo, quod univerſum heredis foret, aliquid decerpit, deminuit, & ſubducit. Ex diverſo *Illibatus* quadrans *l.* 20. §. 5. *D. famil. erciſc.* id eſt integer non imminutus.

Deliberare in *l.* 1. §. 3. *D. de poſtul. l.* 6. §.5. *D. ad SC. Trebell. l.* 29. §. 9. *D. ad Leg. jul. de adult.* eſt rei rationes ſecum ſubducere. Deliberare de bonorum poſſeſſione *l.* 1. §. 12. *D. de ſucceſſ. edict.* id eſt, utrum admittat bonorum poſſeſſionem an non *l.* 2. §.2. *D. de bon. poſſeſ. ſec. tab. Deliberat* heres, adire hereditatem *l.*9. §.1. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſ.* Hinc

Deliberandi jus, quod heredi a prætore conceditur, ad ſtatuendum, utrum heres eſſe velit, an non *tot. tit. D. & C. de jur. deliber.* & deliberationis tempus *l.*71. *D. ad SC. Trebell.*

Delicatus debitor *l.* 25. *in fin. D. de pign. act.*

Deliciæ. Non deliciis, ſed juſtis adfectionibus dare libertatem *l.*16. *pr. D. de manum. vind.*

Delictum, factum illicitum, ſponte admiſſum, quo quis & ad reſtituendum, ſi fieri poſſit, & ad pœnam obligatur. Vel, ut Donellus *XV.* 24. *comm.* Admiſſum turpe, quo alteri male fit, id eſt, nocetur, vel detrahitur. Eſt vero delictum vel *verum*, vel *quaſi delictum*. Illud ex dolo malo, hoc ex culpa ſine dolo admittitur. Tametſi damnum injuria datum, a potiore Icti *delictum* quam *quaſi delictum* adpellare maluerunt, quamvis id tam ex culpa, quam ex dolo naſcatur §. 3. *Inſt. de Leg. Aquil.* In gravioribus ſane *delictum* magis, quam *quaſi delictum* adpellaveris id; quod culpa erit admiſſum, v. g. ſi ob male actas excubias hoſtis arcem occupaverit. *Verum* iterum vel *publicum*, vel privatum eſt *delictum*. Illud publica animadverſione vindicatur, & publicum ejus eſt judicium, publicaque accuſatio cuivis ex populo competens ideo, quod maxime ad reipublicæ læſionem tendit, & vocatur κατ' ἐξοχὴν crimen *l.* 17. §. 6. *D. de ædil. edict.* Privatum vero *delictum* eſt, quod directe ad privatorum ſaltim læſionem tendit, & ideo privatam ſaltim producit perſequutionem. Dein & hoc diſcriminis notandum, quod hoc in delictorum genere fuerit actum apud recuperatores, in *publicis* coram magiſtratibus, ita ut pœna in *privatis* ipſi actori adjudicaretur, quamvis & in his criminaliter agi liceret, id eſt, quando actor poenam reo aut corporalem, aut pecuniariam infligendam, fiſco exſolvendam, petit. Eſtor. *animadv. ad Hein. Inſt.* Quomodo ab exceſſu differat delictum ex ſenſu juris canonici, Vid. infra art. *exceſſus*.

Delinimentum. Delinimentis novercalibus inſtigatus *l.* 4. *D. de inoff. teſt.*

Delinquere. Pati delinquere, & delicti auctorem eſſe differunt *l.* 3. *D. de nox. act.*

Delitescere dicitur ſervus *l.* 1. §. 2. *D. de fugitiv.*

Delphica in *l.* 3. *D. de ſupell. leg.* & apud Paull. 3. *ſent.* 6. §. 56. ſunt menſæ tripodes. Martial. *lib.* 12. *epigr.* 67. Argentum, atque aurum non ſimplex delphica portat. Vetus Horatii interpres ad hunc verſum *lib.* 1. *ſerm. ſat.* 6. *Et lapis albus Pocula cum cyatho tria continet*: Lapis, ait menſa marmorea, quam *delphicam* vocant, ſcilicet quæ pretii non eſt magni. Τρισκελης τραπεζα. Cujus vocis originem cum ſignificatione aperit auctor Etymologici his verbis: Δελφικα τον τριποδα Ρωμαιοι. επει πρωτον εν Δελφοις γεγονεν. *Delphicam* Romani vocant tripoda, quod Delphis primum fuerit. Plin. *lib.* 34. *c.* 3. Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur.

Demandare pro mandare in *l.* 1. §. 8. *ad SC. Turpill. l. ult.* §. 4. *D. de verb. oblig.*

Demens, mente captus, & proprie loquendo a furioſo diverſus, unde ab hoc ſeparatur *l.* 2. *D. de inoff. teſt. l.* 27. §. 5. *D. de recept. arb. l.* 28. *C. de epiſc. aud.* §. 3. *Inſt. de curat.* quemadmodum & furor, & dementia *l.* 6. *D. de curat. furioſ. l.* 8. §. 1. *D. de tut. dat. l.* 17. §. 11. *D. de injur. l. ult.* §. 1. *C. de adm. tut.* Græci Icti ita diſtinguunt, ut furioſos μαινομενους, dementes ανοητους dicant: *Dementiam* autem, ſeu inſaniam & ſtultitiam Cic. *lib.* 3. *Tuſc. Quæſt. c.* 5. definit adfectionem lumine mentis carentem, inconſtantiam ſanitate vacantem, quum non integra mens eſt, & ſana, tuetur tamen mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum, atque uſitatum. Furorem vero interpretatur mentis ad omnia cæcitatem. Ibidemque de furioſo agens: Qui ita ſit adfectus, eum dominum rerum ſuarum vetant *XII. Tabulæ*. Itaque non eſt ſcriptum: Si inſanus, ſed ſi furioſus eſſe incipit. Quæ poſtrema verba e gloſſemate in carmen XII. Tabularum, cujus prima dumtaxat verba laudaverat Cicero, irrepſiſſe videntur. Verba certa ita concepta fuiſſe, compertum eſt: *Si furioſus exſiſtat*, ut ex Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 50. & *Auct. ad Herenn. lib.* 2. *c.* 13. liquet.

Porro latius plerumque *dementiæ* nomen porrigitur, ut cum furore *dementia* confundatur. Hoc modo Quinctilian. *Declam.* 348. Dementiam ablatum rerum omnium intellectum definit. Hinc dementis curator *leg.* 18. §. *ult. D. de legat.* 2. *l.* 7. §. 1. *D. de curat. furioſ.*

Demere feneſtras, & oſtia *l.* 59. *D. de rei vind.*

Demerere, vel *demereri*, Ulpianus in *l.* 31. §. 8. *D. de legat.* 3. Si ita ſit fideicommiſſum relictum, Illi *ſi demeruerit* (ubi perperam Florentiæ legitur, *ſi & meruerit*,) omnimodo fideicommiſſum debebitur, ſi modo meritum, quaſi apud virum bonum collocare fideicommiſſarius potuit. Hein.

Demersi in Tiberim lapides *l.* 13. *D. de adqu. rer. dom.*

Deminuere de bonis *l.* 5. §. 3. *D. de carbon. edict.* id eſt, alienare. His verbis *deminui bona vetabo*, Prætor non tantum alienationem impedit, verum etiam actiones exercere non patitur *l.* 7. *D. de jur. delib.*

Deminutæ res in SCo de hereditatis petitione *l.* 20. §. 6. & §. 21. *D. de hered. pet.* intelliguntur etiam uſucaptæ, & quæ ob id de hereditate exierant *l.* 21. *D. eod. tit.*

De-

Deminuere jus ſuum, id eſt minus reddere *l.* 71. *D. ad Leg. falcid.* & ita accipe deminuere legatum *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 3. lites *l.* 21. *D. de reb. cred.* obligationem *l.* 22. *D. de ſolut. & liberat.* patrimonium *l.* 6. *pr.* §. 2. *D. quæ in fraud. cred.* res corporaliter *l.* 5. *D. de impenſ. in res dot. fact.*

DEMINUTIO pro alienatione in *l.* 15. §. 4. *D. de diverſ. temp. præſcr. l.* 10. *D. de curat. furioſ. l.* 10. § 20. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.*

Deminutio quælibet minutio, per quam rei quid decedit. Deminutio ex bonis *l.* 33. *D. de reb. auct. jud.* patrimonii *l.* 55. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.* Capitis *deminutio l.* 2. *D. de legit. tut. l.* 2. §. 1. *D. de capit. minut.* Vid. ſupra *Caput.*

DEMITTERE. Demiſſa res in jusjurandum *l.* 34. §. *ult. D. de jurejur.*

DEMOGRAMMATEUS. Ita nonnulli legendum cenſent in *l.*4. *C. de tabular. ſcrib. logograph.* quum in vulgatis ſit *medographeus.* Ita δημογραμματεὺς eſſet populi, vel plebis ſcriba. Sed incerta omnino eſt loci illius lectio. *Hein.*

DEMOLIRE pro *demoliri l.* 7. §. *ult. D. quod vi aut cl. l.* 27. *D. de uſu & uſufr. l.* 50. *D. ad Leg. Aquil. l.* 30 *pr. D. locat. l.* 12. *D. comm. divid. l.* 43. §.1. *de damn. infect.* Quamvis vero *demolio* pleriſque parum latinum videatur, id tamen bonis auctoribus non plane ignotum fuiſſe, oſtenderunt Ger. Jo. Voſſ. *de Analog. lib.* 3 *c.* 6. Briſſonius *Parerg. n.* 56. Scip. Gentil. *parerg. lib.* 1. *c.* 18. Ducker. *de latin. vet. juriſc. p.* 328. Et ſane quum Valer. Maxim. *lib.* 5. *c.* 10. *exempl.* 2. ſcripſerit, *Ne quid mali fortuna moliret*, & Lactant. *lib.* 4. *c.* 21. altaria *demolierunt*, non video, cur id σολοικον videri debeat in Juriſconſultorum libris. *Hein.*

DEMOLIRI ædificia *l.* 2. *C. de ædif. priv.* Demolitus ædificium *l.* 2. *D. ſi uſusfr. pet.* Sed & paſſive eo deponente utuntur Juriſconſulti, uti Ulpianus, Paries qui demolitus eſt *l.*37. *D. de damn. inf.* Ita eſt demolitis ædibus *l.* 10. §.1. *D. quib. mod. uſusfr.* Demolito opere Paull. *lib.* 5. *tit.* 6. §. 2. In demoliendis ſepulcris *l.* 2. *Cod. de ſepulcr. viol.*

DEMOLITIO operum *l.* 1. §.10. *D. de nov. op. nunc.*

DEMONSTRARE, quod dicturus eſt *l.* 1. §.1. *D. de edend.* rem vocabulis quibuſdam *l.*6. *D. de reb. cred.* prius eſt oſtendere, poſterius eſt deſcribere per periphraſin.

DEMONSTRATIO à *cauſſa*, & conditione multum differt *l.* 75. §. 1. *l.* 96. *D. de legat.* 1. *l.*17. *D. de condit. & dem.* Theoph. in §.30. *Inſt. de legat.* Δεμονςρατιων εςιν δηλωσις πραγματος, ο ληγατευεται. Καυσα δε εςι δηλωσις της αιτιας δι ην ληγατευεται. *Demonſtratio* eſt deſcriptio rei, quæ legatur, Cauſſa, rationis ob quam legatur. Inter *demonſtrationem* etiam, & conditionem hoc intereſt, quod demonſtratio plerumque factam rem oſtendit, *conditio* futuram *l.* 34. §. *ult. D. de condit. & dem. Demonſtratio* certe vel in præſens, vel in præteritum tempus confertur, ut patet ex *l.* 6. *D. de legat.* 1. *& l.* 25. *D. de legat.* 3. Hæc oratio *Stichum, qui meus eſt*, demonſtrandi cauſſa poſita intelligitur. At ſi ita concipiatur, Stichum qui meus erit, pro conditione accipitur *leg.* 6. *D de legat.* 1. Demonſtratio quoque eſt, ſi ita dicam, *Veſtem purpuream, quæ uxoris cauſſa parata eſt*, centum,

tum, quos mihi debet, Stichum, quem de Titio emi, Fundum Tuſculanum, qui mihi a Titio donatus eſt. Fundum quem illa mihi doti dedit l. 10. *D. de aur. arg. leg. l.*76. §.3. *D. de legat.* 2. *l.* 17. *l.* 40. §.4. *D. de cond. & dem.* Ulpian. *tit.* 24. §. 19. Sic demonſtratio nominis vice fungi dicitur *l.* 34. *pr. D. de cond. & dem. l.*6. *D. ſi cert. pet. l.*6. *in fin. D. de rei vind.* Quibus ex omnibus adparet *demonſtrationem* qualem ICti intelligunt definiri poſſe, Deſignationem notarum individui, quod objectum eſt voluntatis.

Demovere ſe pro abire, relinquere communionem in *l.* 7. *C. Th. de hæret.*

Demorari petitionem *l.* 8. *C. qui pet. tut.*

Demortua capita gregis *l.*29. *D. de uſufr.* mancipia *l.* 11. §.5. *D. de minor.*

Demosthenes orator in *l.*2. *D. de legib. l.* 16. §.7. *D. de poen.*

Demum, tandem, denique *l.* 1. §.14. *D. ſi quadrup. paup.* & apud Plaut. *Moſtell. act.*3. *ſc.* 2. *v.*152.

Dena in *l. ult. D. de tribut. act. l.* 79. *D. de legat.* 1. ſignificat decem ſingulis perſonis. At in *l.* 3. *D. de ann. legat. l. ult. pr. D. de verb. oblig.* ſignificat decem in ſingulos annos.

Denarismus in *l.* 107. *& l.* 123. *C. Th. de decurionibus* accipitur vel de quacumque exigua præbitione in pecunia, (fuit enim & denarius aureus & argenteus,) vel de denario argenteo. Alias *denariſmus* aliquando accipitur pro computatione per nummos æreos. Vid. Jac. Gothofr. *ad d. l.* 197. & Du-Freſne *in Gloſſar. med. & infim. latin.* hac voce.

Denarius *l.*40. *D. de reb. cred. l. ult. D. de inſt. act. l.*65. §. *ult. D. de verb. obl.* At *denaria* plurative in *l.* 21. *D. de cond. indeb. l.*26. §.1. *D. depoſ. l.* 20. §. 1. *D. de ann. legat.*

Dendrophori in *l.* 20. *C. Theod. de pagan. ſacrif. & templ. l.*1. *C. Th. de centon. & dendroph.* & in antiquis inſcriptionibus non ſemel. Ii quid ſint, tam obſcurum eſt, ut pauci explicare, nemo ferme ſententiam ſuam aperte de iis profiteri hactenus ſit auſus. Id certum eſt, alios eſſe *dendrophoros*, de quibus *l.* 10. *C. Theod. de pagan.* alios, de quibus peculiaris codicis Theodoſiani titulus agit, ſecus ac exiſtimavit Cujac. *lib.*7. *obſ. c.* 30. Nempe Dendrophororum nomina, quorum *l.*20. meminit, fuerunt profeſſionum gentilitiarum, hoc eſt, corpora quædam, & collegia paganæ ſuperſtitionis, quibus qui addicti erant, in honorem alicujus Dei, veluti Bacchi, Silvani, (qui in vetere inſcriptione ipſe δενδροφόρος dicitur. Vid. Serv. *ad Virgil.* 1. *Georg. v.* 20. Apollinis, Hecates, Cereris; horum enim omnium honoribus inſtitutas fuiſſe δενδροφορίας ex Strabone oſtendit Reineſius) arbores, ſtirpitus exciſas, humeris ferebant, ſeu, ut Commodianus loquitur, *ſuccollabant*, de quibus præter Artemidor. *lib.* 2. *c.* 41. & Jos. Scaligeri locus eſt accipiendus, quando epiſt. ad Lindebrogios fratres *lib.* 3. *epiſt.* 205. *Dendrophoros*, inquit, a Silvano Dendrophoro intexto in vexillis illorum corporatorum dictos, certum eſt. Additur locus Arnobii *lib.* 5. *adv. gent. p.* 167. Illi vero *dendrophori*, quorum in inſcriptione tituli *C. Th. de centonar. & dendroph.* mentio fit circa domos, & ædificia, eaque ſarcta tecta habenda occupati, adeoque inter artifices, & opifi-

ces

ces fuiſſe videntur, *quorum corpora in quibuſdam oppidis fuerint, centonariorum, atque fabrorum adnecti* jubet Conſtantinus, addita ratione, *quoniam* frequentia *hominum ea multiplicari expediat*. Fuiſſe autem in pleriſque oppidis, & non infrequentes *dendrophoros*, inſcriptiones antiquæ, ubi toties eorum occurrit mentio, dubitare nos non patiuntur. Vid. Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* 1. 40. Jac. Gothofr. *Comm. ad C. Theod. ibid.* Alciat. *Prætermiſſ. verb. militia*, & *ad l.* 167. *D. de verb. ſignif.* Car. Du-Freſne *Gloſſar. med. & inf. lat.*

DENEGARE actiones dicebantur Magiſtratus *l.* 4. *D. de reb. jud.* & paſſim. Sic & *denegantur* alimenta *l.* 1. §. 2. *l.* 6. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt.* & auxilium *l.* 2. *D. de his qui ſui vel al. jur.* bonorum poſſeſſio *l. ult. D. ſi a par. qui manum.* defenſio *l.* 1. *C. quib. ad lib. provoc.* exactio *l.* 48. *D. de oper. libert.* exceptio *l.* 23. *D. de nox. act.* exſequutio operis novi *l.* 19. *D. de nov. op. nunc.* &c.

DENIQUE pro certe, vel plane, eleganter ponitur, etſi nihil præcedat *l.* 6. §. 6. *D. de poſtul. l.* 40. *pr. &* §. 2. *D. de procur. l.* 17. *D. de negot. geſt. l.* 1. *D. commun. divid. l.* 7. §. *ult. D. de curat. furioſ. l.* 10. *D. de uſu & habit.* Bachov. in *πρωτ. ad l.* 1. *D. de poſtul.* & *Error. Fabrian.* 21. *in exam. rational.* Eadem notione hæc particula reperitur in *l.* 8. *D. ad Leg. jul. majeſt.* & apud Tertullian. *ad Nation. lib.* 1. *c.* 4. ubi vid. Jac. Gothofred. *Not. p.* 76. aliiſque locis.

Denique idem quod proinde in *l.* 7. §. *ult. D. de curat. furioſ.* uti explicat Cujac. 14. *obſ.* 35. qui tamen videtur legiſſe DEINDE *l.* 3. §. *ult. D. ad exil. l. un. pr. D. de offic. quæſt.* Idem ſignificatus eſt in *l.* 87. *D. de reg. jur. l.* 8. *D. de pignor.* ut mirer Strauchium, ſummum virum, non aliam præter jam citatam *l.* 8. *de pignor.* reperiſſe, ubi hoc ſenſu uſurpetur hæc particula, ſicuti fatetur ipſe *in Lexic. partic. h. v.* Vid. Jac. Gothofr. Comment. ad *l.* 87. *D. de reg. jur.*

DENOMINATA teſtamento filia, ut tutori nuberet *l.* 7. *D. ad Leg. jul. de adult.*

DENOTARE, deſcribere, demonſtrare. *Denotati* ex artificio, vel officio, vel quolibet alio modo *l.* 24. *D. de manumiſſ. teſtam.*

Denotare, ignominia adficere *l.* 54. *D. de legat.* 1. Suet. *in Calig. c.* 56. Quem ſeniorem denotare omnia probro conſueverat Caius.

Denotare etiam damnare, punire, corripere *l.* 2. *C. de exact. tribut.* Sæpe ita loquutum eſſe Tertullianum, ſæpe & alios ejuſdem ætatis ſcriptores uſos eſſe ea verbi notione, oſtendit Salmaſius *ad Tertullian. de Pallio c.* 1. *p.* 93. *& c.* 2. *p.* 173. Obſervavit idem hoc Bynkersh. *lib.* 1. *obſerv. c.* 2. *p.* 16. Hein.

DENUNCIARE alterum reddere de re aliqua certiorem. Ita *denunciare* coheredi, paratum ſe, accipere partem *l.* 7. *D. de condit. & dem.* emtori, ut tollat vinum *l.* 1. §. 3. *D. de peric. & comm. rei vend.* Denunciant Ædiles *l.* 37. *D. de Ædil. edict.*

Denunciare teſtimonium *in l.* 19. *D. de teſt.* id eſt, ad teſtimonium dicendum vocare. Cic. *pro Cluent. c.* 8. Sic in Lege Manilia, Teſtibus publice dumtaxat in res ſingulas decem denunciandi poteſtatem facito. Plin. *lib.* 6. *epiſt.* 5. *Placeret in futurum ad eam legem adjici, ut ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibuſque denunciandi poteſtas ex ea Lege eſſet,*

ita

ita reis quoque fieret. Quinctilian. *lib.* 5. *c.* 7. quod eſt de teſtibus, Duo ſunt genera teſtium, aut voluntariorum, aut eorum, quibus judex in publicis judiciis lege denunciare ſolet.

Denunciare domi vel *domum* *l.* 1. §. 1. *ſeq. de agnoſc. & al. lib. l.* 4. §. 5. *D. de damn. inf.* Cic. *pro P. Quinct. c.* 17. An quum Romæ domus ejus, uxor, liberi ſint, Domum potius denunciem? Et paullo poſt: Quærere quis procurator ſit, Domum denunciare. De hac domuum denunciatione ex inſtituto egit Cujac. *lib.*7. *obſ. c.* 15.

Denunciaſſe in lege Julia de adulteriis accipitur ſimpliciter, ut, etſi quis non denunciet ad judicem, ſufficiat, ſi quis adulterii ſe acturum denunciaverit *l.* 17. *pr. D. ad Leg. jul. de adult.* Secundum quam interpretationem & *l.* 2. *l.* 39. §. 6. *D. eod. tit.* intelligendæ ſunt.

Singularis eſt ſyntaxis, *denunciatus ſum*, pro denunciatum mihi eſt. Venditor ab emtore denunciatus, ut eum evictionis nomine defenderet *leg.* 49. *D. de judic.* Quum ex cauſſa evictionis intendimus, auctoris heredes in ſolidum denunciandi ſunt *l.* 85. §. 5. *D. de verb. oblig.* id eſt, conveniendi, ut loquitur *l.* 139. *D. eod. tit.* ſeu ad rem defendendam conveniendi, ut eſt in *l.*74. §. 1. *D. de eviction.*

Denunciatio criminis *l.* 19. *C. ad leg. jul. de adult.* operis novi *l.*5. §.10. *D. de nov. op. nunc.* pro evictione interpoſita *l.* 63. *D. de evict. &c.*

Denunciatio autem criminis ex mente juris canonici differt ab accuſatione, quia deferens reum directe agit ad vindictam, hoc eſt, ad rei punitionem. At denunciatio eſt, quando quis refert reum ad ſuperiorem ſolum ex fine, & motivo correctionis, non ut reus publice puniatur, & confundatur, ſed ut emendetur; & ideo ad hanc denunciationem non eſt opus, ut fiat in ſcriptis cum inſcriptione actionis, aut inſcriptione ſui nominis ad ſubeundam pœnam Talionis, ſi denuncians deficiat in probatione. Vid. *c. ſuper his de accuſat.* In tali tamen caſu ſternitur ſuperiori vi ad inquiſitionem, quæ tunc fieri dicitur, quando ſuperior ſubditus adſtringit ad manifeſtationem rei, vel criminis, contra quem, vel de quo inſtituitur quæſtio *c. ſuper* 16. *eod. tit. & c. licet Heli* 31. de ſimonia. D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.*5. *tit.* 1. §.1.

Denunciationes in *l.* 5. *pr. D. de pœn. l.* 7. *l.* 9. *C. quomod. & quand. jud.* & apud Paull. *lib.*5. *Sent. tit.*5. §. 7. accipiendæ ſunt interpellationes, quibus ad magiſtratus, judiceſve quis per officiales evocatur. Conſtantin. Harmenop. *lib.*1. *tit.* 4. §. 26. ὑπομνήσεις vocat. *Conventiones* etiam adpellant Impp. *l. un. C. Theod. de petit. & deſiſtent.* Sic & edicti denunciatio *l.* 33. §. *ult. D. de adpell.* Denunciatione conveniri Paull. 2. *Sent.* 21. §. 13. *l.* 10. *C. de pign.* Contumaces, qui neque denunciationibus, neque edictis Præſidum obtemperaſſent *l.* 5. *pr. D. de pœn.*

Denunciationes matrimonii. Antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter miſſarum ſollemnia publice denuntientur, inter quos matrimonium ſit contrahendum, quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum impedimentum opponatur, ad celebrationem matrimonii in facie Eccleſiæ procedatur &c. Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. Si aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, ma-

matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel ſaltem parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Deinde (in hoc caſu, in quo timenda malitioſa impeditio) ante illius conſummationem denunciationes in eccleſia fiunt, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur, niſi ordinarius ipſemet judicaverit expedire, ut prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentia, & judicio S. Synodus relinquit. Idem D. Euſeb. Amort. *l. c.*

Denunciatio vox haruſpicinæ, & fulguralis nominatim diſciplinæ in *l.* 1. *C. Th. de paganis*, ibi: Eam autem denunciationem atque interpretationem, quæ de tactu Amphitheatri ſcripta eſt. Ammianus Marcellinus *lib.* 30. *cap.* 8. Sortem denunciarat & ſupremam prodigiis ingerentibus multis: nam apud Sirmium fulmen excuſſum palatii partem incendit, *αποτελεσμα* Græcis, ut ipſi denunciandi artem exercentes dicebantur *αποτελειν* apud Ptolemæum & ejus interpretem: *ο γαρ* ΑΠΟΤΕΛΩΝ *η καθ' ολα εθνη και πολεις αποτελει, η τονδε τινα των ανθρωπων*: Divinatoriam autem exercens, aut denunciat integris gentibus, aut urbibus, aut ſingulis tantum.

Denuo, iterum *l.* 16. *l.* 21. §. 5. *D. de recept. arb. l.* 9. *D. de diſtr. pign. l.* 1. *C. de advoc. diverſ. jud.*

Depaſcere & *depaſci*. Si quadrupes quid depaſta ſit. Paull. 1. *Sent.* 15. §. 1. Virgil. *Æn. lib.* 2. *v.* 215. Miſeros morſu depaſcitur artus.

Depeciſci apud Terent. *Phorm. Act.* 1. *Sc.* 3. *v.* 14. ubi Donatus pactione tranſigere interpretatur. Depectus vero, Ulpiano interprete, dicitur, qui turpiter pactus eſt *l.* 3. §. 2. *D. de calumniat.* Uſus eodem verbo eſt Cicero *pro Roſc. c.* 38. *de invent. lib.* 2. *c.* 24. D. Ambroſ. in pſalm. 35. & Imperatores *in l.* 1. *C. Th. de rape. virg.*

Magnam hic dicam Ulpiano ſcripſit Laur. Valla *lib.* 6. *eleg. c.* 83. oſtendens, falſam eſſe Ulpiani interpretationem, & *depectum* dici æque, qui honeſte, ac qui turpiter pactus ſit, quod pluribus firmavit Floridus, refellere autem conati ſunt Alciatus, & defenſor anonymus apud Ducker. *de latin. vet. ICtor. p.* 283. & *ſeq.* Et res omnino certa eſt, promiſcui uſus apud bonos auctores eſſe hoc verbum, & de honeſto non minus, quam turpi pacto uſurpari. At ideo non erraſſe dixerim Ulpianum, qui *d. l.* 3. §. 2. *D. de calumn.* edictum de calumniatoribus interpretatur, adeoque recte notavit, in illo edicto *depectum* dici, qui turpiter pactus ſit. Obſervavit id præter illum defenſorem anonymum, & Hotomannum Scip. Gentil. *parerg. lib.* 1. *c.* 32. & *ad Apulei. Apol. n.* 723. Hein.

Depectio *l.* 2. *C. de abolit. l.* 31. *C. Theod. de annon. & trib.* Depectiones conſceleratæ *l.* 1. *C. Theod. de poſtul.* Depectiones celebrare *l.* 1. *C. Theod. de abolit.*

Depector litium dixit Apulei. *in Apolog. p.* 321. Quem paciſcendi modum *piraticum* eleganter vocat Quinctil. *Declam.* 231. Hein.

Depellere damnum *l.* 1. §. 16. *D. de nov. op. nunc.* periculum *l.* 1. §. 16. *D. ad SC. Silan.* Depelli ab actione Paull. 5. *Sent.* 2. §. 5. ab officio *l.* 12. *C. de procur.*

Dependo. Dependere pecuniam *l.* 2. *D. de diſtr. pign.*

poenam

pœnam *l.* 42. *D. de condict. indeb.* id eſt, ſolvere.

Deperdere. Deperditum in quæſtione de hereditatis petitione intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſiit *l.* 21. *D. de hered. pet. l.* 2. §. 5. *D. de hered. vel act. vend. Deperditus* homo, diſſolutus *l.* 3. *D. de jur. & fact. ignor.* ibi Deperditi, & nimium ſecuri hominis ignorantia.

Deperire, id eſt, perire dicuntur tam res corporales, quam incorporales, ut actio, ſervitutes *in l.* 19. *D. de pec. conſt. l.* 18. *D. de ſervit. ruſt. præd.*

Deploratio, querela, Frequente læſorum deploratione didicimus *l. ult. C. Th. de ſuperexact.* Deplorationum aditus obſtruatur *l.* 2. *in fin. C. Th. de naufrag.*

Deploratus, humilis, & miſer *l.* 6. §. 1. *D. de edend.*

Deponere, & rem alicui cuſtodiendam, ſervandamque, nulla mercede interveniente, eamque fidei illius committere, ut patet ex *l.* 1. *pr.* §. 8. §. 9. *ſeq. D. depoſ.* ſeu commendare *l.* 24. *D. eod. l.* 126. *D. de verb. ſignif.* Licet autem *deponere* tam unus, quam plures poſſint, tamen apud ſequeſtrem nonniſi plures deponere poſſunt. Nam tum id fit, quum aliqua res in controverſiam ducitur *l.* 17. *D. depoſ. l.* 39. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Deponere etiam ſignificat derelinquere, & dimittere. Ita deponere adfectum, & animum accuſandi *l.* 6. *D. ad SC. Turpill.* honorem *l.* 18. *D. ad municip.* poſſeſſionem *l.* 34. *D. de adquir. vel omitt. poſſeſ.* provinciam Cic. *lib.* 5. *ad famil. epiſt.* 2.

Deponere ædificium *l.* 6. *D. ſi ſerv. vind. l.* 17. *l.* 31. *D. de ſervit. præd. urb.* arboris ramos *l.* 17. *D. de ſerv. præd. urb.* id eſt, deſtruere, excidere.

Deponere de patrimonio ſuo *l.* 5. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* id eſt, deminuere.

Depopulari hereditatem *l.* 1. §. 1. *D. ſi is qui teſt. lib.* Active etiam dixit Plin. *de bell. hiſp. c.* 42. Pompeius provinciam veſtro impulſu *depopulavit.*

Deportare in inſulam *l.* 2. §. *ult. D. de bon. eor.* Inde exſul dicitur deportatus *l.* 1. §. *ult. D. de bon. poſſ. cont. tab.* Deportatos autem eos accipere debemus, quibus Princeps inſulas adnotavit, vel quibus deportandis ſcripſit. Ceterum priuſquam factum præſidis princeps comprobet, nondum amiſiſſe civitatem videntur *l.* 1. §. 3. *D. de legat.* 3.

Deportatio, pœna fuit relegatione gravior: qua damnati in inſulas deportabantur, & civitatis jura amittebant. Ex quo *απολιδες* effici, & ad peregrinitatem redigi dicuntur *l.* 17. *D. de pœn. l.* 10. §. 6. *D. de in jus voc. l.* 1. §. 2. *D. de leg.* 3. Georg. Pachymer. in paraphraſi *Epiſt. ult.* B. Dionyſii: *επι την νησον εξορια παρα Ρωμαιοις κεφαλικην τιμωριαν εμιμειτο, και ου δυναται ο αρχων την νησον ονομαζειν, ει μη ο βασιλευς μονος.* In inſulam deportatio apud Romanos eſt pœna, capitali ſimilis, dicta deportatio. Neque inſulam nominare licebat magiſtratui, ſed ſoli principi. Subdit, D. Joannem evangeliſtam deportatum, id eſt, *εις νησον εξοριστον.* Vid. *Apocalypſ.* I. 8. Add. *l.* 3. *D. ad leg. jul. pecul. l.* 2. §. 1. *D. de pœn.* Deportatio æterna *l.* 6. §. 1. *in fin. C. unde vi.* Exſilium quod eſt vice deportationis *l.* 14. §. 3. *D. de bon. libert.*

Deportatio autem hæc aquæ, & ignis interdictioni acceſſit. Quum enim antea interdicti, vel exſules libere vagarentur, & ſibi, quam-

cumque liberet, civitatem ex-ſilii locum eligerent, ea vero res non videretur periculo carere, primus Auguſtus, ſuadente Livia, eos, quibus aqua & igni interdictum eſſet, catenis vinctos in inſulas juſſit deportari, ceu rem pluribus refert Dio Caſſ. *lib.* 55. *p.* 562. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.*47. *ſeq.* Hein.

Deposcit cauſſa *l.* 11. *D. de pœn.*

Depositarius *l.* 1. §. 36. *in fin. D. depoſ.* id eſt, is, penes quem depoſitum eſt, ut eſt in *l.* 29. *D. depoſ.* Tamen *Depoſitarius* etiam aliquando pro deponente, vel depoſitore accipitur *l.* 7. §. *ult. D. depoſ. l.* 24. *D. de reb. auct. jud. poſſid.*

Depositio pro depoſito *l.* 1. *l.* 2. §. 21. *l.* 5. §. *ult. D. depoſ.* & pro repoſitione, ut in theſauris eſt vetus depoſitio pecuniæ *l.* 31. §. *ult. D. de adqu. rer. dom.*

Depoſitio ædificii *l.* 9. §. 2. *D. quod met. cauſ.* id eſt, demolitio.

Depoſitio dignitatis *l.* 8. *D. de pœn.* id eſt, privatio. Vid. ſupra art. *degradatio*.

Depoſitio patrimonii in *l.* 3. §. 2. *D. de ann. leg.* perperam legitur pro *poſitione* patrimonii. *Hein.*

Depoſitiones teſtium, id eſt, atteſtata *l.* 3. *C. ſi min. ſe maj.*

Depositor, deponens, qui depoſuit *l.* 1. §. 37. *D. depoſ.*

Depositum eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt, ex eo, quod deponitur. Particula enim *de* auget poſitum, ut oſtendatur totum ejus fidei commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet *l.* 1. *D. depoſ.* Eſt autem proprie *depoſitum* Ictis res mobilis alteri gratis cuſtodienda data. Quod ſi res immobilis cuſtodienda committitur, mandatum eſt *leg.* 5. §. 4. *D. de præſcr. verb. coll. l.* 3. *in fin.* D. *de adquir. vel omitt. poſſ. l.* 11. *D. de peric. & comm. rei vend.* Convenit cum verbo deponere quidem vocabulum commendare *l.* 14. *D. depoſ. l.* 186. *D. de verb. ſignif.* immobilibus tamen magis adplicatum, commendatur potius cura. Additum eſt *gratis cuſtodiendæ*: Si enim quid pro cuſtodia præſtetur, locatio conductio erit, aut contractus innominatus.

Deprædari *l.* 1. §. 1. *D. de alig.* De eo verbo vid. Langl. *lib.* 7. *Semeſtr. c.* 1.

Deprædatio *l.* 1. *C. Theod. de re mil. l.* 9. *Cod. eod. tit.*

Deprecari valde precari *l.* 14. *C. de pact.* Aliquando eſt precari, ne quid fiat, adeoque precari, & *deprecari* opponuntur, ut apud Ovid. *lib.* 1. *de Ponto epiſt.* 2. Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

Deprecatio actorum *l.* 6. *C. Theod. de accuſ. & inſcr.* id eſt, deſiderium, vel libellus, preces principi oblatæ pro edendis ſeu exhibendis actis, uti interpretatur Jac. Gothofred. in *not. ad d. l.*

Alias *deprecationis* vocabulum non querelam, vel libellum ſupplicem quemvis, ſed veniæ, vel indulgentiæ poſtulationem ſignificat. Hinc *Deprecatio* delicti *l.* 17. §. 5. *D. de Ædil. edict.* pœnæ *l.* 45. *D. de admin. & peric. tut.* Huic vocabuli notioni ſoli intentus Jac. Gothofredus *in Diſſ. de imper. mar. cap.* 1. *p.* 3. reprehendit interpretem, qui in *l.* 9. *D. de leg. Rhod. de jact.* græcum *αξιωσις* verterit deprecationem, quum libellus iſte Eudæmonis nullam complectatur veniæ precationem. At ſi deprecatio quemvis libellum ſupplicem, ſeu

αξιω-

αξιωσιν ſignificat, ceu ipſe ad Codicem Theodoſianum *d. l. 6. de accuſ.* notavit, neſcio cur ferenda illa verſio non ſit in *l. 9. D. de leg. Rhod.* Recte ergo Bynkersh. *ad d. l. 9. cap. 1. p. 275.* verſionem illam huic *κρισει* Gothofredi præferendam, exiſtimat. *Hein.*

DEPREHENDERE, invenire *l. 1. §. 11. D. ad SC. Tertull.* & paſſim. Et etiam adprehendere. Sic deprehendi dicuntur fugitivi *l. 4. D. de fugitiv.* deprehenſa a domino poſſeſſio *l. 10. D. de condict. furt.* Aliquando eſt in delicto opprimere. Sic deprehendi in adulterio *l. 4. D. de cond. ob. turp. cauſ.* Deprehenſus fur *l. 4. D. ad Leg. Aquil.*

DEPREHENSIO *l. 43. D. de rit. nupt.* id eſt, deprehenſio in adulterio.

DEPRESSUS locus *l. 1. §. 1. D. de riv.* Depreſſior aqua *l. 1. §. 1. D. ne quid in flum. publ.*

DEPRETIATUM in *l. 22. D. ad Leg. Aquil.* dicitur, quod pretio minutum, & vilius factum eſt, ut in *l. 27. §. 17. D. ad Leg. Aquil.* Utitur hoc verbo & Tertullianus *lib. 4. adverſ. Marcion. c. 29. & lib. de ſpectac. c. 22.* Immo & *de fuga in perſequut. cap. 10. de anima c. 24. ad nation. c. 10. apolog. c. 45.* Hein. Iſidorus *lib. 10. orig.* Depreciatus dicitur, quod ſit vilis, nec aliquo pretio dignus. At Gloſſarium: Depretiatos *ελαττωθεντας* vertit.

DEPRIMERE humilius reddere, demergere. Sic deprimere locum *l. 1. §. ult. D. ut in flum. publ.* depreſſa navis *l. 6. l. 7. D. de leg. Rhod.*

DEPROPERARE, properare, feſtinare *l. un. in fin. C. de nov. op. nunc. l. 2. §. 18. C. de vet. jur. enucl. l. 31. C. de epiſc. aud.* Plaut. *Pœnul. act. 1. ſc. 2. v. 108.* Horat. *lib. 2. carm. od. 7.*

DEPUGNARE cum beſtiis *l. 1. §. 6. D. de poſtul.*

DEPUTATI domeſticorum equitum, & peditum in *Notitia Rom. Imp.* *Deputati Fabricæ* in *Novell. 85. c. 1.* in qua ita eſt: Αλλ' *ουδε τοις εν τοις αριθμοις συγκαταλεγομενοις, ους οπλοποιους, και δεπυτατους καλουσι.* Sed nec illis, qui in numeros relati ſunt, quos armorum artifices, & deputatos vocant. Plane Leo Imperator in libro *de bellico adparatu c. 3. & c. 11.* *Δεπυτατους* antiquis temporibus adpellatos ait, qui ſuis temporibus *σκριβωνες* dicantur, *οιτινες παρρακαλουθουντες τη παραταξει εν τη μαχη τραυματιζομενους αναλαμβανονται, ως ιατροι, και περιποιουνται.* Qui ſequuti aciem in prælio vulneratos ſuſcipiunt, tamquam medici, eoſque ſervare ſtudent.

Deputati ſacræ veſtis *l. 7. C. de palat. ſacr. larg.* Deputati in villis *l. 3. §. 9. D. de pen. leg.*

DERELICTUM. Pro derelicto habet, qui rem omnimodo a ſe rejicit *l. 36. D. de ſtipul. ſerv.* Vetus gloſſarium: Pro derelicto, *το απολελειμμενον πραγμα, ο καταλειπει ο δεσποτης οικεια γνωμη; res veluti abdicata, quam dominus ultro derelinquit.* Sane pro derelicto habetur, quod ea mente abjicit dominus, ut illud in numero rerum ſuarum eſſe nolit *§. pen. Inſt. de rer. diviſ. & tit. D. pro derelict.* Non enim poteſt id videri pro derelicto habitum, quod ſalutis cauſſa interim dimiſſum eſt *l. 21. §. 1. D. de adquir. vel omitt. poſſ. l. 9. §. ult. D. de adquir. rer. dom.* Et hinc, qui levandæ navis gratia res aliquas projiciunt, non hanc mentem habent, & eas pro derelicto habeant *l. 2. §. ult. l. 9.*

l. 9. *D. ad Leg. Rhod. de jact.* Denique an pro derelicto habeatur ſervus; quem dominus in capitali cauſſa non defendit, vid. *l.* 9. *D. de publ. judic.* ſed & *derelictum*, & *deperditum* differunt *l.* 21. §. 1. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

DERECTARIUS, vid. infra *directarius.*

DERIDERE ſententiam *l.* 10. *D. de negot. geſt.*

DERIPERE ex naufragio aliquid *l.* 7. *D. de incend. ruin. naufr.*

DERISORIUM legatum *l.* 7. *D. de legat.* 1.

DERIVARE aquam *l.* 29. *D. de ſerv. præd. ruſt.*

Derogare, verbum ad *regationes*, quæ fiebant in comitiis, pertinens. Hinc derogare juri *l.* 77. §. 24. *D. de legat.* 2. *& paſſim*, Derogatum vero legibus, quum pars primæ legis tollitur. Vid. ſupra *abrogare*.

DEROGATORIUM edictum *l.* 2. *D. de ventr. inſpic.*

DESCENDERE dicuntur alicujus ſanguine creti, ut in *l. ult. D. de ſenat.* & ipſa cognatio naturalis per fæminas deſcendere dicitur *l.* 4. §. 2. *D. de grad. & adfin.* Et quidquid ab altero originem ducit, deſcendere ab hoc dicitur. Sic nomen Juris a juſtitia *deſcendere* dicitur *l.* 1. *pr. D. de juſt. & jur.* *Deſcendit* actio ex lege *l.* 23. *D. de rei vind.* condictio ex lege *l.* 28. *D. ad Leg. Jul. de adult.* crimen ex lege *l.* 29. §. 6. *D. eod. tit.* & ſimiles multæ loquutiones.

Deſcendere ad quid, id eſt, procedere, progredi. Sic *Deſcendere* ad actiones *l.* 1. *D. de præſcr. verb.* ad clauſulam *l.* 26. §. 9. *D. ex quib. cauſ. maj.* ad crimen *l.* 21. *C. de accuſ.* ad definitionem *l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 3. ad judicium *l.* 2. *D. de ſalv. interd.* Deſcendit pœna ad heredes *l. ult.* §. 1. *D de adminiſtr. rer. ad civ. pert.*

DESCRIBERE bona, id eſt, inventarium facere, Paull. 5. *Sent.* 12.

Deſcribere corpora inſtrumentorum *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* rationes *l.* 8. *D. famil. erciſc.* tabulas *l.* 1. *D. quemadm. tab. teſt. aper.* id eſt, exemplum ſumere ex authentico. Ita *deſcribendi* facere copiam *l.* 1. §. 1. *D. de edend.* *Deſcripto* aſſe, id eſt; de quo ita ſcriptum, ut exhauſtus ſit *l.* 67. *D. de hered. inſt.*

DESECARE fructus *l.* 12. §. 5. *D. de uſufr.* ſegetes *l.* 27. §. 25. *D. ad Leg. Aquil.*

DESERERE, negligere, derelinquere. Sic deſerere accuſationem *l.* 4. *D. ad SC. Turpill.* conſuetudinem *l.* 5. §. 5. *D. de aquir. rer. dom.* excubias *l.* 10. *D. de re milit.* exercitum *l.* 2. *D. ad Leg. Jul. maj.* litem *l.* 11. *D. judic. ſolv.* vadimonium Senec. *lib.* 4. *de benef. cap.* 39. Quid interſit inter deſertum vadimonium, & deſertam litem, puta jam conteſtatam, oſtendit Cujac. *ad Novell.* 69. Deſerta promiſſio judicii ſiſtendi cauſſa facta *l.* 4. §. 4. *D. ſi quis caut. jud. ſiſt. cauſ.*

Deſerere abſolute dicitur miles, dum aufugit *l.* 3. §. 9. *l.* 5. §. 1. *D. de re milit.* Sic & Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 10. Neceſſaria venia eſt, ubi totus *deſeruit* exercitus, qua lectione nullam aliam veriorem eſſe, multis conductis ſimilibus exemplis oſtendit Gronovius.

DESERTIO *l.* 3. §. 6. *l.* 5. *pr. &* §. 9. *l.* 10. *D. de re milit.* Deſertionis peccatum ſubit miles, ſi deſiſtat ab excubatione præſidis, vel cujuſvis præpoſiti *l.* 3. §. 6. *D. eod.*

Deſertio pro deſerto vadimonio in *l.* 5. §. 5. *D. ſi quis caut. jud.*

jud. ſiſt. Deſertionis pœna *d. l.* 5. id eſt, quæ promiſſioni judicii ſiſtendi cauſſa adjicitur, committiturque, ſi reus ad judicium non venerit.

Deſertionis periculum in *l.* 1. §.13. *D. ad SC. Turpill.* eſt pœna, in quam incidunt, qui ab accuſatione deſiſtunt, inſtitutumque crimen non peragunt.

Deſertor in re militari dicitur, qui ſtationem ſuam deſerit, & prolixum tempus vagatur, diuque abeſt *leg.* 3. §. 2. *l.* 4. §. *pen. l.* 5. *D. de re mil. l.* 1. *C. de deſert. l. ult. C. quib. ex cauſſ. ſerv. l. ult. C. quand. ſic fin. jud.*

Deſertor accuſationis, qui ab accuſatione deſiſtit *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Turpill.*

Deſertus ager *rubr. C. de omn. agr. deſert.* Deſerta prædia *l. ult.* §. 27. *D. de muner. & hon. l.* 2. *C. ſi propt. publ.* Deſertiores partes provinciæ *l.* 7. §. 9. *D. de interd. & releg.*

Deſervire *l.* 4. *D. de his, qui notantur infam. l.* 39. §. *ult. de legat.* 1. *l.* 3. §. 7. *D. de penu leg. l.* 198. *D. de verb. ſignif.* Hinc defendere poſſes lectionem in *l.* 1. §. 2. *D. de dol.* Qui per diſſimulationem *deſerviunt*; id eſt commodant, non nocent.

Deſes, piger, rerum ſuarum incurioſus *l.* 2. *pr. l.* 3. *in fin. C. de annal. præſcr.*

Desiderare eſt poſtulare, & petere, &, ut vulgo in uſu forenſi loquimur, requirere. Hinc *deſiderare* improbe *l.* 32. *D. de rei vind.* apud judicem *l.* 33. *D. de judic.* libello *l.* 41. §. 7. *D. de leg.* 1. *&c.*

Desiderium pro libello, poſtulatione, precibus. Ita Deſiderium poſtulantium *l.* 4. *D. de duob. reis.* Deſideria provincialia *l.* 11. *D. de offic. proconſ.* Suet. *in Auguſt. cap.* 53. Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate *deſideria* excipiens, ut quemdam corripuerit, quod ſic libellum porrigeret, quaſi elephanto ſtipem. Sic idem hoc vocabulo uſus eſt Sueton. *in Aug. cap.* 17. In primis vero eo delectari videntur Plinius, & Tacitus, quorum ille in *Panegyr. cap.* 79. Videmus, ut provinciarum deſideriis, ut ſingularum etiam civitatum precibus occurras, hic *lib.* 1. *Annal. cap.* 26. Tiberium olim deſideria legionum fruſtrari ſolitum. Et *lib.* 1. *cap.* 19. Non per ſeditionem, & turbas deſideria militum ad Cæſarem deferenda.

Deſiderium, voluntas. Sic deſideria morientium *l.* 4. *C. de nat. lib.*

Deſiderium in *l.* 1. *C. Theod. de Scænic.* de eo uſurpatur, qui extrema ſuffragia, id eſt, baptiſmum, vel euchariſtiam in extremo vitæ ſuæ termino poſcit. Unde & *deſiderata* pro ipſo ſacramento accipiuntur, idque ideo, quod Catechumeni, qui toto κατηχήσεως tempore ſacra ſynaxi, ſeu κοινωνία excludebantur, diem illum τῆς κοινωνίας multis votis, ac deſideriis proſequerentur, quod conductis ex patribus teſtimoniis variis oſtendit Jac. Gothofred. *in not. ad d. l.* 1.

Desidia, id eſt, negligentia *l.* 26. §. *ult. D. de nox. act.* Hinc junguntur culpa, ſeu *deſidia*, ac negligentia §.3. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.*

Designare & certum ſpecialiter dicere junguntur in *l.* 7. *D. de injur.*

Deſignare, deſtinare. Pater Severinam cognati nuptiis teſtamento deſignavit *l.* 101. *D. de cond. & dem.*

Designator, quem Græci βραβευτὴν adpellant, arbiter certaminum *l.* 4. *D. de his qui not.*

not. infam. Verbo Græco uſus eſt Suet. *in Neron. c.* 83. Donat. *in Adelph. Terent. act.* 1. *ſc.* 2. *v.* 7. Deſignatores, ait, dictos eos, qui ludis funebribus præerant, ob eam, ut exiſtimat cauſſam, quod multa fierent nova, & ſpectanda ſimul, ut turba retineretur. Hor. *lib.* 1. *Epiſt.* 7. *v.* 6. Deſignatores decorat lictoribus atris. Ubi vetus interpres: *Deſignatores*, inquit, dicuntur, qui ad locum Libitinæ funebria præſtanda conducuntur, ut defuncti cum honore efferantur. Aliter Deſignatores ſunt funerum mancipes, & ordinatores. Nam *deſignare* eſt ordinare. Unde & qui loca in theatris ſpectatoribus diſtribuebant, deſignatores dicebantur. Seneca *de benef. lib.* 6. *c.* 38. Et ceteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas habere eadem, quæ *deſignatores*, & libitinarios vota, Tertullian. *de ſpectac. c.* 10. Deſignatorem funerum arbitrum vocat.

Fruſtra dubitatur, an omnes generatim *βραβευτας* recte ab Ulpiano dicti ſint *deſignatores*, nec ſine temeritate hic Juriſconſulto exprobratur ignorantia ab Alciato *in tit. C. de decur.* & ab Alexandro ab Alex. *Genial. dier. lib.* 6. *tit.* 9. Quis enim Ulpianum credat mores ſuorum temporum, de quibus ibi loquitur, ignoraſſe? Scholiaſtes ſane Horatii utriuſque generis deſignatores jungit, nec de funebribus deſignatoribus loquitur, Plaut. in *pœnuli prol. v.* 19. dum ait: Neu lictor verbum, aut virgæ mutiant: Neu deſignator præteriens obambulet. Addatur Jac. Nic. Loens. *Miſcell. Epiphill.* 3. 25. Hein.

Desinere eſſe non videtur, quod nec incepit *l.* 96. *D. de cond. & dem. Deſinere* tamen *pertinere uſumfructum*, quod ad ſtipulationem attinet, qua cavet fructuarius, ſe reſtituturum rem, quum uſusfructus ad eum pertinere *deſinet*, accipimus, etiam ſi nec cœperit pertinere, quum legatus eſſet *l.* 1. *pr. l.* 3. *§.* 1. *D. uſufr. quemadm. cav.*

Desistere dicitur accuſator, qui accuſationem non implet, nec in ea uſque ad ſententiam perſeverat, aut citra abolitionem eam omittit *l.* 15. *pr. & §.*4. *D. ad SC. Turpill.* Deſtitiſſe autem ab accuſatione, ut SCo Turpilliano teneatur, accipimus eum, qui in totum animum agendi depoſuit, non qui diſtulit accuſationem *l.* 13. *D. ad SC. Turpill.* Alias, ut ab Ulpiano traditur, *deſtitiſſe* videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renunciavit in totum *l.* 21. *D. de minor.* Deſiſtere enim eſt de negotio abſtinere, quod calumniandi animo inſtituerat. Plane ſi quis, cognita rei veritate, ſuum negotium deſeruerit, nolens in lite improba perſeverare, quam calumniæ cauſſa non inſtituerat, is deſtitiſſe non videtur *l.* 10. *D. de judic.* Ab accuſatione deſiſtere judicatur, qui cum adverſario ſuo de compoſitione ejus criminis, quod intendebat, fuerit loquutus. Deſtitiſſe etiam videntur, qui animum accuſationis implendæ prorſus deſeruerunt *l. ult. C. ad SC. Turpill.* Animo deſtitit ab accuſatione, qui adfectum & animum agendi depoſuit. Deſtitiſſe quoque videtur, qui intra præfinitum accuſationis tempus reum ſuum non peregit *l.* 6. *§.* 1. *D. eod. tit.* Deſtitiſſe & is exiſtimatur, qui poſt intentum crimen adulterii eamdem reduxit uxorem *l.* 40. *in fin. D. ad Leg. jul. de adult.* Deſiſtere contra non videtur, qui exemtum reum non defert *l.* 12. *D. ad SC. Turpill.*

Desolvere pro exſolvere. Si id quod in peculium verſum

ſum eſt, reliquorum nomine deſolutum eſt *l.* 41. §. 9. *D. de fideicom. libert.*

Desperare de viri vita *l.* 21. *D. de act. rer. am.*

Desperata valetudo *l.* 4. *C. de expoſ. infant.* Deſperatum opus §. 2. *proœm. Inſt.* id eſt, difficillimum.

Despicere in Florentino Codice pro *diſpicere* poſitum eſt in *l.* 27. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Despondere ſibi aliam uxorem *l. ult.* §. *ult. D. de divort. & repud.*

Desponsatio eſt mentio, & promiſſio futurarum nuptiarum. Vid. *ſponſalia*.

Destinare ad certum finem ſeponere, conſtituere quid facere. Quid vero interſit inter *deſtinare*, & *deſpondere* filiam, oſtendit Cujac. 16. *obſ. c.* 35.

Deſtinare, deſignare. Si actor deſtinare non poſſit, niſi ex præſentibus *l.* 3. §. 7. *D. ad exhib.*

Deſtinare judicio, id eſt ad judicem mittere *l.* 2. *C. ubi quis de curial. vel cobort.*

Destinatio animi *l.* 4. *D. de concubin.* paternæ voluntatis *l.* 11. *C. de donat.*

Destituere deſerere. Suſceptam libertatis cauſſam deſtituere, Paull. 5. *ſent.* 1. §. 5. Deſtitui auxilio *l.* 6. *C. quom. & quand.* Deſtituta res *l.* 4. *C. ad SC. Turpill.*

Destitutum teſtamentum dicitur, ex quo heres non exſiſtit, ſive nolit hereditatem adire, ſive ob mortem, vel deficientem conditionem non potuerit §. 7. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt. l.* 72. *D. ad leg. Falcid.*

Singularis ſenſus eſt in illis, *Labeo refert, P. Cæcum, Nonii Aſprenatis patrem, averſa ſella a Bruto deſtitutum, quum vellet poſtulare l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.* Senſus enim eſt, Brutum, averſa ſella, faciem avertiſſe a Nonio Cæco, nec eum poſtulantem audire voluiſſe, ſive quod inſignia magiſtratus non vidiſſet, nec pro eo, ac decet, ea eſſet reveritus, ſive quod, ut eleganter ſuſpicatus eſt Ulr. Huberus in Prælect. *ad lib.* 3. *D. tit.* 1. §. 2. veteres cæci occurſum abominarentur. *Hein.*

Destricte, abſciſſe, vel ut vulgo loquuntur, præciſe *l.* 13. *D. de procur. l.* 16. *D. de recept. qui arb. l.* 7. §. 8. *D. de minor. l.* 1. §. 26. *D. de quæſt.*

Destringere, diſtrahere paſſim in legibus, atque etiam in *l.* 3. *pr. D. de alim. & cib. leg.* Ne a ſingulis heredibus minutatim alimenta petentes deſtringantur (quum Florentiæ legatur) *diſtribuantur*. Hein.

Mediæ, infimæque latinitatis auctores eo verbo utuntur pro *coercere*, vel *caſtigare*. Et hinc, quum apud Caium *Inſt. lib.* 1. *tit.* 3. §. 1. legimus: *Jus deſtringendi*, (vel *diſtringendi*) in ſervos dominis pro ſua poteſtate permittitur? id ab Aniani manu eſſe, obſervarunt viri docti. Et recte quidem, quia in *l. D. de his, qui ſui vel al. jur.* ubi genuina Caii verba habentur, id verbum non occurrit. Nec minus bene obſervarunt, verbi hujus notionem inferioris præcipue ætatis ſcriptoribus maxime eſſe familiarem, ex quibus locum Caſſiodori *lib.* 2. *Var. cap.* 14. adduxit Schulting. *vet. juriſpr. antejuſt. p.* 24. Neſcio tamen, an non & meliore ævo ita aliquando loquuti ſint. Sane eo referendus videtur locus Senecæ *Epiſt.* 95. *Torti deſtrictique Hein.* Imo in hac phraſi *deſtricti* eodem ſenſu ac *diſtracti* poni videtur.

Destribuere quod ædificatum eſt *l.* 11. §. 1. *D. de nov. op. nunc.*

Desuetudo eſt exſtinctio uſus eorum, quæ in Lege ſunt poſita, aut legis habent vigorem. Ita in deſuetudinem abire dicuntur actiones *l.* 1. §. *ult. D. de interrog. in jur. fac.* capitulum legis *l.* 27. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.* Leges per deſuetudinem abrogantur *l.* 32. *D. de legib.* Sunt autem qui *deſuetudinem* ibi *contrarium uſum*, non etiam ſolum *non uſum* intelligi volunt. Sed id repugnat monitis Pomponii, Celſi, & Pauli in *l.*3. 4. 5. 6. *D. de Legib.* Nam ſi jura conſtitui oportet, vel ut perpetuo arceantur ea, quæ ne vel ſemel eveniant e republica eſt, vel ad ea regulanda, quæ frequenter accidunt, cur reſpectu Legum hujus generis pro Lege haberi hodienum poterit id, quod olim ob ſolam caſuum frequentiam conſtitutum eſt? Finge v. g. generis alicujus mercium, quas regio non producit, prohibitam eſſe importationem, ne per hanc nimia fiat pecuniæ exportatio. Procedentibus temporibus coepit id genus mercium in illa regione produci, & excoli ita, ut eadem bonitate, viliorique pretio, quam externæ haberi poſſit: Diu nemo de his cogitavit. Quid ſi forte quis, ſingulari quodam caſu vel adfectu, extraneam accipit, Num adplicanda illi erit Lex illa, quaſi adhuc exſiſteret?

Desultor in *l.* 20. *D. de præſcr. verb.* ab eo dictus, auctore Iſidoro *lib.* 18. *c.* 39. quod quum ad finem curſus venerat, deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat. Hunc ſcite Manilius *lib.* 5. *Aſtronom. v.* 85. Nec non (ait) alterno *deſultor* ſidere dorſo. Quadrupedum, & ſtabilis poterit defigere plantas, Per quos vadit equos, ludet per terga volantum. Vid. Coel. Rhodigin. *Lect. antiq. lib.*21. *c.*30.

Merentur præ ceteris legi, quæ de his *deſultoribus* notavit Joſ. Scalig. ad *Manil. p.* 353. *Deſultor*, inquit, a vetere magiſtro redditur ζευξιππος, μετάβατης, hoc eſt, combinator. Deſultores id circo præmittebantur miſſuum nunciandorum cauſſa. Caſſiodorus, Equi deſultorii, per quos Circenſium miniſtri miſſus denunciant exituros, Luciferi præſultorias velocitates imitantur. Hyginus in Mythologico: Unde etiam Romani ſumunt inſtitutum, quum *deſultorem* mittunt. Unus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum tranſilit. Recte ergo combinatores ſunt *deſultores*. Gloſſæ: combinare ζεύγνυειν. Juncti enim erant equi, ab equorum alterutro in alterum corpus tranſmittebant. Præmiſſio illa combinatorum, ſeu *deſultorum* dicebatur προιππια των ζευξιππων, vel τα προιππικα. Sed an αμιπποι junctis equis uterentur, dubito. Ælianus quidem ſcribit, τυς περι ιςρον βαρβαρυς μεταβαινειν απο ιππων εις αλλυς ιππυς, barbaros juxta Iſtrum ex uno equo in alium tranſilire: Sed illi equi poſſunt etiam non eſſe juncti. Firmicus hunc locum tranſferens in ſuum librum, ut ſolet, *quadrupedum* interpretatur *quadrigarum*. Aut, inquit, qui ſaltu quadrigas tranſeat. Quod ſi verum erat, accipiendum fuerit de genere aurigarum, qui dicebantur *Vertumni*. Propertius: Eſto etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & ejus, Trajicit alterno qui leve pondus equo. Atqui Vertumnum non intelligit Manilius, ſed potius ſimplicem *deſultorem* equorum, cui opponit equitem *ſingulatorem*. Hæc Scaliger, cujus & ſequentia ſunt lectu digniſſima, ubi ex Homeri Iliad. ό obſervat, veteres & per equos conquaternatos deſultaſſe. Hein.

DE-

Detegere falſam æſtimationem *l.* 14. *C. de probat.* calumniam *l.* 65. *D. de condict. indeb. &c.* Detectus eſt retinuiſſe uxorem *l.*2. §.6. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Detentatio, detentio in *l.* 15. §. 3. *D. ex quib. cauſ. maj. l.* 5. *D. de impenſ. in res dot. fact.*

Detentator, detentor in *l.* 7. *pr. C. und. vi.* Detentator injuſtus *l.* 8. §. 1. *C. eod. tit.* Tametſi & juſti poſſeſſores, veluti domini, & qui dominorum loco ſunt *detentatores* adpellantur *l.* 5. *in fin. C. de diverſ. præd. urb. & ruſt.*

Detentio ſervitutis in *l.* 1. *D. de remiſſ.* ubi pro detentio *petitio* legi jubet Cujac. 1. *obſ.* 16. quum nemo tertius ſervitutem tamquam ſervitutem poſſidere poſſit. Sed minore tumultu Ulpiano opem fert Muretus *obſerv. jur. c.* 14. reſcribi jubens *defenſio*. Qua conjectura nec elegantius quidquam, nec verius eſt. Vid. Bynkersh. 5. *obſ. c.* 25. Hein.

Deterior calculus pro contraria ſententia *l.* 11. *C. de adpell.*

Deteriorem facere cauſſam poſſeſſionis. Hoc quid ſit, patet ex *l.* 9. *pr. &* §.5. *D. de reb. auct. jud. poſſid.*

Deteriorem ſervum facit, qui fugam ſuaſerit, & qui furtum, & qui mores ejus corruperit, Paull. 1. *ſent.* 13. §. 5. Is quoque, ut Ulpianus in Edicti de ſervo corrupto interpretatione tradit, deteriorem facit, qui ſervo perſuadet, ut injuriam faceret, vel furtum, vel fugeret, vel alienum ſervum ut ſollicitaret, vel peculium intricaret, aut amator exſiſteret, vel malis artibus eſſet deditus, vel in ſpectaculis nimius, vel ſeditioſus, vel ſi actori ſuaſit verbis, ſive pretio, ut rationes dominicas interelderet, adulteraret, vel etiam, ut rationem ſibi commiſſam turbaret *l.*1. §. *ult. D. de ſerv. corrupt.* vel qui luxurioſum, vel contumacem fecit, quive ut ſtuprum pateretur, perſuaſit *l.* 2. *D. eod. tit.* In Ædilitio edicto hoc, quod *deterior* factus eſt ſervus, non ſolum ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referendum eſt *l.* 25. §. 4. *D. de Ædil. edict.* Si *deterius* mancipium ſive animo, ſive corpore ab emtore factum, ut puta, ſi ſtupratum ſit, aut ſævitia emtoris fugitivum eſſe coeperit, vel ex quacunque cauſſa *deterius* factum ſit *l.* 22. *D. eod. tit.*

Deterior in interdicto de fluminibus fieri dicitur ſtatio, navigationiſque iter, ſi uſus ejus corrumpatur, ut quoquo modo corrumpatur, impediatur, difficiliorque, aut minor, aut rapacior curſus fiat, aut in totum auferatur *l.* 1. *pr.* §. 15. *D. de flumin.*

Deteriorem vero viam fieri in interdicto *de via publica* accipimus, ſi uſus ejus ad commeandum, id eſt, ad eundum, agendum corrumpatur *l.* 2. §. 20. *&* §. 31. *D. ne quid in loc. publ.*

Deterioratum, deterius redditum *l.*2. *D. de peric. & comm. rei vend.*

Determinare cauſſam *l.* 6. *C. de adpell.* tempus *l.* 15. §. 7. *D. de damn. inf.* id eſt, definire.

Deterrere. Ad deterrenda maleficia *l.* 31. *D. de depoſ.*

Deteſtabile raptus crimen *l. un. pr. v. ſin autem C. de rapt. virgin.*

Deteſtari, abſenti denunciare *l.* 39. §. *pen. D. de verb. ſignif.*

Deteſtati, pro deteſtabiles

les in *l.* 35. *C. Theod. de hæret.*, niſi pro *deteſtati* legere malis *detecti*.

Deteſtatio, denunciatio facta cum teſtatione, ut eſt in *l.* 40. *D. eod. tit.* Deteſtatio etiam, auctore Feſto *lib.* 13. dicebatur, quum Deus teſtis in deteriorem partem vocabatur. Deteſtatio ſacrorum apud Gell. *lib.* 15. *c.* 27. Idem *lib.* 4. *cap.* 12. meminit libri a Ser. Sulpicio juriſconſulto ſcripti *de ſacris deteſtandis*. Sacra nimirum privata, quæ jus pontificium perpetua eſſe ſufferat, variis poſtea artibus perimebantur, inprimis mancipatione per æs & libram, itemque venditione, quæ vocabatur coemtio adhibitis ſenibus coemtionalibus, de qua Cic. *pro Muræn. c.* 12. Denique in comitiis calatis auctoritate Pontificum, populique ſuffragiis, quæ ipſa erat *ſacrorum deteſtatio*, de qua Gell. *lib.* 15. *c.* 12. Hein.

Detexta veſtis *l.* 22. *D. de aur. arg. veſt. leg. l.* 70. §. 12. *D. de legat.* 5.

Detinere fines publicos *l.* 5. §. *ult. D. de oper. publ.*, inſtrumenta *l.* 1. *C. ut cauſſ.* pecuniam *l. ult.* §. 5. *ult. D. de admin. rer. ad civ. pert.* id eſt, habere, poſſidere. *Detineri* dicitur uſu via in *l.* 6. *verſ. ſi is fundus D. quemadm. ſerv. amitt.* id eſt, jus viæ retineri.

Detorquere crimen in alium *l.* 13. §. 14. *D. de SCo Silan.*

Detractio *l.* 9. §. 13. *D. de hered.* deductio.

Detrahere aliquid, & adjicere opponuntur *l.* 1. §. 3. *D. de verb. oblig.* Detracto uſufructu fundum legare *l.* 4. *D. ſi uſufr. pet.*

Detrectare ſæpe cum alio verbo jungitur, ut Detrectare fungi munere *l.* 9. *D. de muner.* judicatum facere *l.* 5. *C. de admin. tut.*

Detrimentum ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* a detritu, quod ea quæ trita, minoris pretii. Hinc detrimentum infamiæ *l.* 1. *C. ex quib. cauſ. infam.* Cum alterius detrimento locupletiorem fieri *l.* 14. *D. de condict. indeb.* Pecuniæ, quæ ex detrimento ſolvitur, uſuræ non præſtantur *l.* 24. *D. ad municipal.*

Detrudere in ſervilem conditionem *l.* 2. *C. de poſtlim. reverſ.* Detrurſus epiſcopali loco, & nomine *l.* 14. *C. de epiſc. & cler.* id eſt, exauctoratus.

Devehere merces *l.* 1. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend.*

Devenire dicitur ad aliquem hereditas *l. ult. D. quib. mod. pign.*

Deverſorium pro *diverſorium* legitur in Codice Florentino *l.* 13. § *ult. D. de uſufr. l.* 3. *D. in quib. cauſ. pign.* Vid. infra *diverſorium*.

Devertere pro *divertere* gratis *l.* 6. *D. naut. caup. ſtab.* Vid. *Divertere*.

Deverticulum pro *diverticulum l.* 4. *C. Theod. de off. rect. prov. l.* 45. *D. de uſurp. l.* 7. *D. de diverſ. temp. præſcr.* & apud Frontin. *lib.* 1. *de aqua duct.*

Deviare a catholicæ religionis dogmate *l.* 13. *pr. C. Th. de pagan.* fide *l. ult. C. Theod. de apoſtat.*

Devirginata ancilla *l. ult. D. de offic. præſ.* Petr. Arbitr. *Satyr. c.* 25. Cur non devirginatur Panichidis noſtra? Hieronym. *de monogam. cap.* 25. In Ægypto primum devirginata eſt, & ibi fractæ ſunt mammæ ejus. Non. Marcell. *in voce Virgines:* Nam & quicumque ex ephebis exceſſerant, devirginari dicebantur. Invenitur hoc verbum & apud

apud Hyginum *fab.* 23. Eademque figura Græci διακορησαι, & διαπαρθενευεσθαι dicunt, ut a Julio Polluce *lib.* 3. *onomaſt. ſegm.* 42. notatur. Lucian. *in Dialog. meretr. p.* 543. *Tom.* 2. *op.* την εκ Πειραιως, την αρτι διακεκορευμενην. Illam ex Piræo, quæ nuper devirginata fuit.

Latinitatem verbi *devirginare* defenderunt Alber. Gentil. *Diſſ. de latinitate veteris bibliorum verſionis male accuſata p.* 94. Jo. a Wouvern *Animadv. ad Petron. p.* 401. & Symbol. Ge. Erhardi *ad eumd.* Bynkersh. *obſ. lib.* 1. *c.* 25. & Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 324. Henr. Stephan. *de Latin. falſ. ſuſp. p.* 190. Hein.

Deunx *l.* 40. *D. de hered. inſt.* eſt pars aſſis, quam Volus. Mæcian. *in libello de aſſe* explicans, in deunce uncias eſſe undecim, ſcribit. *Deunx*, inquit Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* a duodecim demta uncia.

Devocare in irritum *l.* 41. *C. de liberal. cauſſ.* ad munus *l. ult. C. de filiiſf. & quemadm.*

Devolvi. Devolutus in Tiberim anulus *leg.* 23. *D. de præſcr. verb. Devoluta* bona ad fiſcum *l.* 20. *l.* 45. §. 11. *D. de jur. fiſc.* Devoluti in ſummam egeſtatem *l.* 7. *D. de bon. damn. Devolvitur* geſtus in tutelæ actionem *l.* 1. §. 5. *D. de eo, qui pro tut.* tutela in judicium *l.* 9. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* lumen in ædes *l.* 17. §. 2. *D. de ſerv. præd. urb. Devolutus* in hunc orbem poſtumus *l.* 3. *C. de poſtum. hered.*

Devotio pro obſequio, & cultu. *Devotio* quæ Romano debetur imperio *l. ult. C. Theod. de aur. coron.* Ac in ſpecie pro cultu divino. Dies feriati, & *devotionum l. ult. C. Th. de navicul.*

Devotus. Principales *devoti l.* 126. *C. Th. de decurion.* Devoti in ſolvendis tributis *l.* 4. *C. Th. de naufr.* Dio *lib.* 53. ad A. V. C. 727. και νυν προτρεπομενοι τον κρατουντα, λεγειν ειωθαμεν, οτι σοι Καθωσιωμεθα, & hodie etiam, qui Imperatorem verbis adhortantur, ſe ei dicunt, eſſe ſacros. Ita male verſum, reddendum hoc modo vult Jac. Gothofredus, Dicere ſolent, Devoti tibi ſumus. Notum jam illud D. N. M. Q. E. Seneca *lib.* 3. *de benef. c.* 4. Nemo non deditum ſe, & *devotum* profeſſus eſt, & ſi quod aliud humilius verbum, quo ſe oppignoraret, invenit.

Devotæ gentes, quæ olim Romano populo parebant *l.* 8. *C. de vectigal. & commiſſ.*

Deus numero ſingulari aliquoties a Ictis nuncupatur *l.* 32. §. 4. *D. de recept. arb. l.* 5. §. 12. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 2. *D. de juſt. & jur. l.* 5. *D. ad Leg. Falcid.* Sic donatum Deo immortali *l.* 4. §. 1. *D. ad Leg. jul. pecul.* Si ego detuli, ut per *Deum* jurares *l.* 3. §. *ult. D. de jurejur.* Per *Deum* jurare *l.* 33. *D. eod. tit.* Per Deum rogo *l.* 3. *D. de jur. fiſc.* Signum Dei *l.* 38. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* Lex *Dei* munus *l.* 2. *D. de legib.* Inepte ergo ſuſpicaces ſunt, qui pleriſque his locis ſingularem illum numerum in Pandectis a Triboniani manu eſſe, ariolantur. Quaſi non & pagani unum ſummum Deum agnoviſſent, nec umquam de Divinitate aliter, quam numero plurali loquuti eſſent. Merito horum hominum acumen mireris, quos numquam vel Ciceronis, vel Senecæ, vel aliorum veterum opera vel per tranſennam inſpexiſſe oportet. Vid. Bynkersh. *obſ. lib.* 6. *c.* 2. Hein.

Deu-

Deusta armamenta *l. 6. D. ad Leg. Rhod.* Deuſtæ ædes *l. 1. §. 9. D. de oblig. & act.*

Dextans *§. 5. Inſt. de hered. inſt. l.* 50. *§. 2. D. eod. tit.* interprete Varrone *de ling. lat. lib. 4. As demto ſextante*, id eſt, decem unciæ, vel, uti Theophilus in *§. 5. Inſt. de hered. inſt.* definit *Dextans*, διμοιρον εκτιν, ο πεσει δεκα ουγκιας. *Duæ partes e tribus cum ſexta*, *id eſt*, *unciæ decem.* Hein.

Dextra, & ſiniſtra adire *l. 31. D. comm. præd.*

Diabathra, Græcanicarum ſolearum genus. Hinc *Diabathrarii l. 1. C. de excuſ. artif.* qui eos faciunt, & vendunt. Plaut. in *Aulul. act. 3. ſc. 5. v.* 35. Sedentarii, ſutores diabathrarii. Alias *Diabathra* eſt gradus penſilis, ſeu ſcala απο τυ διαβαινειν, quod eſt tranſire. Hic *anabathra* apud Juvenal. *ſat. 7. v. 46. Et quæ conducto pendent abanathra tigillo.*

Diacatochi *l. 1. Cod. Theod. de fiſc. debitor.* poſſeſſores, detentores. Tracta nempe ſignificatione a genere ad ſpeciem, diacatochi ibi negliguntur poſſeſſores fundorum patrimonialium perpetuo, ac privato jure, velut domeſticorum, & avita ſucceſſione quæſitorum, ut ait *l. 7. Cod. Juſt. de omni agro deſerto* ſalvo patrimoniali canone; ut ita opponuntur diacatochi emphyteuticariis, qui domini non efficiuntur *l. 1. D. ſi ager vectigal.* Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad d. l.* Hinc diacatochia in *d. l. 7. C. Juſt. de omn. agr.*

Diacones medio ævo dicebantur pro Diaconis. Papinian. *reſp. tit.* 3. Presbyteris cum *Diaconibus* ſubſcriptis. Plura exempla vid. apud Car. Du-Freſne *in Gloſſ. med. & inf. lat.*

Diaconi, latine miniſtri, correſpondere dicuntur Levitis, quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in Diacono miniſterii diſpenſatio habetur *c. 1. §. Levitæ diſt.* 21. De antiquo Diaconorum ſtatu fuſiſſime egerunt inter alios Lud. Thomaſſinus *P. 1. de vet. & nov. Eccleſ. diſcipl. lib. 2. c. 29. ſeq.* Claud. Eſpencæus *lib. 1. digreſſ. c. 5.* Nicol. Januarius *de jur. & offic. Archid. c. 1. ſeq.* Morinus *de SS. ordinat. P. III. ex 9.* qui omnes hærent in ea opinione, illos ab apoſtolis eſſe conſtitutos, eorumque originem referri Act. VI. quo loco ſeptemviri conſtituti leguntur, qui menſis miniſtrabant, quos *Diaconos* fuiſſe cenſent auctore Euſebio *lib. 1. hiſt. eccl. cap. 1. p. m.* 29. Quemadmodum itaque diaconi miniſtri erant, ita primarium eorum officium in miniſtrando conſiſtebat, prout Cyprianus *epiſt.* 3. ſcribit. Diaconos poſt aſcenſum Domini in coelos Apoſtoli ſibi conſtituerunt epiſcopatus ſui, & eccleſiæ miniſtros. Huc collineat *can.* 18. *conc.* Nicæni relatus *in c. 14. diſt.* 93. in quo patres expreſſe aiunt, diaconos eſſe miniſtros epiſcoporum. Officia ſua olim non expediebant niſi ex præſcitu, & conſenſu epiſcopi, & eorum poteſtas variis canonibus fuit reſtricta *cap. 13. ſeqq. & 20. diſt.* 93. Sic jus baptizandi non exercere poterant abſque epiſcopo, vel presbytero niſi prædictis fortaſſis ordinibus longius conſtitutis neceſſitas extrema compelleret *d. c.* 13. Tertullian. *de baptiſm. c.* 17. nec præſente presbytero niſi juſſi euchariſtiam erogabant *cap. 18. diſt.* 93. Ad eorum porro officia refertur, quod omnia referre debeant ad epiſcopum, quæ correctione indigent, inde oculi ejus dicti *c. 6. & 12.* aſſiſtant Epiſcopo ſacrificanti *c. 59. de conſecr. diſt.*

diſt. 1. vel alia ſacra peragenti *cap.* 1. *diſt.* 25. quod oblationes inferant, & diſponant in altari, componantque menſam domini *c.* 1. *diſt.* 25. prædicent evangelium cum officio precum, recitatione nominum *c.* 1. *diſt.* 25. *c.* 23. *diſt.* 93. quod in neceſſitate munia ſacerdotalia obire queant. Thomaſſin. *P. I. lib.* 3. *c.* 33. §. 7. Ceterum presbyteris venerationem, & obſervantiam debent *c.* 5. *diſt.* 93. cum etiam horum miniſtri ſunt *c.* 17. *diſt.* 93. Officia autem quæ a presbyterorum diverſa præſtanda habebant Diacôni, ea hodie nonniſi in ſollemni miſſa uſum habent juxta *c.* 59. *de conſecr. diſt.* 1. cum in miſſis communibus officia diaconorum impleant ipſi presbyteri; imo tandem in capitulis, & collegiis canonicorum eo deventum, ut ordinatio diaconorum magis in hunc fieri ſoleat finem, ut per diaconatum, tamquam gradum, ad presbyteratum deſcendatur, Eſpen. *P. I. jur. eccl. tit.* 1. *c.* 3. §. 12. Plures olim in ſingulis eccleſiis diaconi fuerunt; Concilium Chalcedonenſe teſtatur *Actione* 10. in Edeſſena Eccleſia presbyteros fuiſſe quindecim, Diaconos triginta octo, Juſtinianus ordinavit, Conſtantinopoli eſſe debere Diaconos centum, *Tit. c. de Epiſc.* Poſtea fere unice in cathedralibus fuere Diaconi. Fuit autem Diaconis inſignior aliquis præfectus, quem Archidiaconum vocabant.

Archidiaconi quidem poteſtas, & officium perpetuo variabat pro diverſitate locorum, & temporum. Hinc quando in moderno jure Canonico de Archidiaconis repeгiuntur variæ leges, caute attendendum eſt, quo ſæculo illæ conſtitutæ ſint, & pro quo loco. Officium Archidiaconi, prout olim ante ſua tempora in uſu erat, deſcribit Gregorius IX. his verbis: Ut Archidiaconus poſt Epiſcopum ſciat, ſe vicarium eſſe ejus in omnibus, & omnem curam in elero tam in urbe poſitorum, quam eorum, qui per parœcias habitare noſcuntur, ad ſe pertinere, ſive de eorum converſatione, ſive honore, & reſtauratione eccleſiarum, ſive doctrina eccleſiaſticorum, vel ceterarum rerum ſtudio, & delinquentium rationem curam Deo redditurus eſt. Et ut de tertio in tertium annum, ſi Epiſcopus non poteſt, parœciam (Diœceſin) univerſam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui Epiſcopi corrigat, & emendet. Alia officia explicatius Archidiacono adſcribit Innocentius III. his verbis: Conſului nos tuæ fraternitatis devotio quod ad officium Archidiaconi d beat pertinere, & in quibus p ipſum in cura epiſcopalis ſolli tudinis debeat ſublevari? Reſp demus, quod Archidiaconus cundum ſtatuta B. Iſidori (ſcripſit ſæculo ſeptimo) im ſubdiaconis & Levitis, rum ſollicitudo, & eatur or tio ad ipſum pertinet, c ire debet jurgia ſingulorum chi- presbyteri autem, qui plebibus Decani nuncupantur, us e noverint juriſdictioni cere. In alia noſtra conſtitu meminimus nos expreſſiſſe uod inſtitutio corporalis ta per beneficiis, quam etiam nitatibus ad ipſum debeat per re, examinatio etiam cler am, ſi fuerint ad ſacros o es promovendi; & hoc ide collationibus beneficiorum mus obſervandum, ut qui eficiis eccleſiaſticis præficie fuerint, a ſuo prius examine Archidiacono, & per ipſum modum Epiſcopo præſententur *ad hæc* 7. *de offic.*

offic. Archidiac. Idem Pontifex declarat, ad *Archidiaconum* præter examinationem, ac præſentationem ordinandorum etiam pertinere, ut in ſede ponat Abbatiſſas, & Abbates *c. ut noſtrum 9. eod. tit.* Immo vero, ubi conſuetudinis eſt, etiam Abbates & Monachi in Archidiaconatu ſiti ſubjiciuntur juriſdictioni Archidiaconi, ita ut teneantur ei obedire in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, correctionem, & viſitationem, ſeu jus Archidiaconale, videlicet ut coram eo conquerentibus reſpondeant, citati ad ejus præſentiam veniant, juſtas ſententias obſervent, ejus mandata honeſta, & ancta ſecundum Deum de correcione exceſſuum & aliis, quæ Aridiaconi ſolent, & poſſunt rationabiliter injungere, audituri, & a ſua regula & Abbatis ſui ita obedientia ſervaturi *c. 10.* *tit.* Ceterum Archidiaconis hibetur, ferre excommunicatio- ſententiam *c. 5. eod. tit.* aliconferre curam animarum ſicentia, & mandato Epiſcopi *c. eod. tit.* clericis concedere dimiſſorias ad recipiendos ab alio epiſcopo ordines. Immo ordinati dependenter a talibus dimiſſoriis ſuſpenduntur ab exercitio ordinum *cap. 8. eod. tit.* privative decanos rurales ſine conſenſu parochorum capituli eligere, vel deponere prohibentur *c. 7. §. conſequenter eod. tit.* ſæpius quam ſemel in anno paroecias viſitare, niſi neceſſitas poſcat *cap. 2. eod. tit.* Minoris momenti officia, quæ Archidiacono adſcribuntur, ſunt, Divinum officium ordinare, videlicet Diaconum deſignare, qui in miſſa evangelium cantet, denominare eos, qui lectiones, reſponſalia, vel epiſtolam cantent, qui candelabra, vel thuribulum deferant, qui Levitæ Epiſcopo adſiſtant *cap. 3. eod. tit.* curam gerere, ut in omnibus eccleſiis cimelia fideliter aſſerventur *cap. 6. eod. tit.* Concilium Tridentinum de Archidiaconis decernit, ut ſint Doctores in Theologia, vel Licentiati in jure Canonico *ſeſſ. 12. c. 12.* Viſitationem in eccleſiis, in quibus viſitare conſueverunt, aſſumto ſecum Notario per ſemet ipſos exerceant, & intra menſem Epiſcopo rationem reddere, depoſitiones teſtium, atque integra acta exibere teneantur *ſeſſ. 24. c. 5.* cognitionem circa cauſſas matrimoniales, vel criminales, & circa concubinatum clericorum examini, & juriſdictioni epiſcoporum relinquant *ſeſſ. 24. cap. 20. & ſeſſ. 25. cap. 14.* D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib. 1. tit. 24.*

Diaconica non Eccleſiæ propriæ erant, immo neque Eccleſiæ ipſius pars proprie, verum Eccleſiis juncta loca ad Eccleſiam, quæ alias Secretariæ dicuntur, ubi vaſa, veſteſque, aliæque res ſacris uſibus deſtinatæ, imo & lipſana ſeu reliquiæ, & fragmina aſſervabantur, ſeu repoſita erant. De vaſis fides a Laodicenſis Synodi *can. 21. p. 785. 786. Tom. 1. Concil. Edit. Harduin.* οτι ου δει υπηρετας εχειν χωραν εν τω διακονικω και απτεσθαι δεσποτικων σκευων. Latina verſio ſic habet in codice canonum *eccl. univ. p. 51. Tom. I. Bibl. jur. can. Hen. Juſtell.* Quod non oportet miniſtros locum habere in ſecretario, & dominica vaſa contingere. In *ſecretario*, vel ut alii codices Romanus, & Dionyſii Exigui, retenta græca voce, in *diaconico*. De veſtibus ſacris in *Diaconico* repoſitis fides a Typico S. Sabæ *c. 2.* αλλασσουσι την ιερατικην στολην εν τω διακονικω, mutant ſacram ſtolam in ſecretario. Eccleſiæ vero id junctum fuiſſe oſtendit Codinus *de officiis*

officiis aulæ Conſtantinop. cap. 14. *n.* 24. *εν δε τη τȣ εσπερινȣ ωρᾳ, εν μεν ευρησκεται Πατριαρχης, απερχεται εις την αγιαν σοφιαν ο Βασιλευς, και ακȣει παρ αυτου τας τȣ μεγαλȣ Βασιλειȣ ευχας πλησιον τȣ διακονικȣ*, circa veſpertinum tempus confert ſe Imperator ad ſanctam Sophiam, ſi patriarcha præſens ſit, auditque ab illo magni Baſilii precationes prope diaconicum. Diaconici autem mentio eſt in *l.* 30. *C. Theod. de hæret.* Vid. ibi Jac. Gothofr. *in Commentar.*

Diaconissæ *Nov.* 3. *pr.* anus, quibus in carcere vinctorum, pauperum, ægrotantium cura, aliaque pietatis officia demandabantur. Eædem & baptiſmo tingendis feminis inſerviebant, & puellas ad pietatem inſtituebant, ceu ex antiquitatibus ſacris erudite oſtendit Caſp. Zieglerus *ſingulari commentario de Diaconis, & Diaconiſſis vet. Eccleſ.* Earum ætas quinquaginta circiter annorum definitur *Novell.* 6. *c.* 6. quinquaginta abciſſe *l.* 9. *C. de epiſc. & cler.* At quadraginta annos ſufficere, credidit Juſtinianus *Nov.* 123. *c.* 13. Hein.

Diacopi, qui in aggeribus fiunt *l.* 10. *D. de extraord. crim.* Sciſſuras ea voce intelligi notat Alciat. *lib.* 1. prætermiſ. *verb. chomata.*

Diadotæ, diribitores, diviſores in *l.* 28. *C. Th. de erog. milit. annon.*

Diæta habitationem in hortis amoenitatis, & voluptatis cauſſa exſtructam ſignificat *l.* 43. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 13. §. *ult. D. de uſufr. l. pen.* §. *ult. D. de don. int. vir. & ux.* Lamprid. in Elagabal. *c.* 30. *&* 31. *Zaetas* adpellat more Græcorum, quia *δια* ſæpe in *ζα* commutant, ut *Zabulus* pro *Diabolus* apud eccleſiaſticos ſcriptores, veluti apud Cyprian. *Serm. de eleemoſyn. & ſerm. de Zelo & amore* non ſemel, & apud Paullinum crebro. Add. Marcell. Donat. ad Lamprid. *p.*957. Turneb. *adverſ.*24. 4. Vid. infra *Zeta.*

Diætæ in ædibus pro cœnaculis *l.* 13. §. 7. *D. de uſufr. l.* 32. D. *de donat. l.* 13. §. 2. *D. de acceptil. l.* 1. §.27. *D. de SC. Silan. l.* 41. §. 1. *D. de legat.*3. *l.* 34. *D. de uſu, & uſufr. leg.* Diætæ hypocauſtæ *l.* 55. §. 3. *D. de legat.* 3.

Diætarius ſervus *l.* 12. §. 42. *D. de inſtr. vel. inſtr. leg. l.* 1. §. 3. *D. naut. caup. ſtab.* qui diætarum purgandarum curam habet. *Zetarius* ſcribitur apud Paull. 3. *ſent. tit.* 6. §. 58. Referuntur *Diætarii* etiam inter eos, qui cuſtodiæ cauſſa navibus præponuntur, junguntur que *ναυφυλαξιν in l.* 1. §.3. *D. naut. caup. ſtab.*

Diaria, diurnum victum, ſeu diurna cibaria ſignificant, quorum legato neque habitationem, neque veſtiarium, neque calceariuṁ deberi, traditur, quoniam de cibo tantum teſtator ſenſit *l.* 21. *D. de alim. & cibar. legat.* Petron. *Satyr. c.* 24. *Hodie poſt aſellum diaria non ſumo.*

Diaria aliquando etiam erogationes denotant, ut in *Novell.* 57. aliquando calendarium.

Diastoleæ in *l. ult. C. de tabul. ſcrib.* diſpunctores erant rationum, ſive inſtrumentorum. *Διαστελλειν* enim, & *διαστιζειν* diſpugnere eſt, conferre ſcilicet accepta, & expenſa, quod & æra diſpungere dicitur apud Apulei. *de Deo Socrat.*

Diatretarius in *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* qui vitra cavat, & perforat, dictus *απο τȣ διατρησαι*, quod eſt *cavare*, vel *perforare*. Salmaſ. *ad hiſt. Aug. ſcript. p.* 458. Sunt tamen, qui

in

in *d. l.* 1. legendum cenſent *diabathrarii*, de quibus ſupra.

Diatretus calix *l.*27. §. 29. *D. ad Leg. Aquil.* De eo ſupra ſub *calix*.

Dicare religioni *l.* 5. §. 8. *D. de don. int. vir. & ux.*

Dicatio pro devotione in *l.* 1. *C. Th. de veteran.* & paſſim. Vid. Salmaſ. in *not. ad Pollion. Galien. c.*14.

Dicere declarare. Dixit Auguſtus *l.* 1. *C. de ſentent. paſſ.*

Dicere, adſeverare. Dico audiendum *l.* 10. *D. de fidejuſ.*

Dicere, pronunciare. Dicere pœnam ſententia *l.*15. *C. de pœn.*

Dicere renunciare. Dicere falſum modum *rubr. D. ſi menſ. falſ. mod.*

Dicere cauſſam, dotem, jus, legem, mulctam, ſententiam, teſtimonium, vindicias. Vid. ſuis locis. *Dictum*, id eſt, conventum *l.* 22. *D. de reb. cred.* Dicta latitudo *l.* 13. §. 2. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Ceterum in venditione *Dictum* & *promiſſum* ſeparantur. Et quidem dictum accipitur, quod verbotenus pronunciatum eſt, nudoque ſermone finitur. *Promiſſum* & ad nudam pollicitationem, & ſponſionem pertinet *l.* 1. §. 1. *l.* 19. §. 2. *D. de Ædil. edict.* Dicere enim adfirmare eſt *l.* 18. *D. eod. tit.* Ceterum quod venditor, ut commendet, *dicit*, ſic habendum eſt, quod ad præſtationem attinet, quaſi neque *dictum*, neque promiſſum ſit *l.* 37. *D. de dol. mal.* Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 13. *Sin autem dictum non omne præſtandum eſt, quod dictum non eſt, id præſtandum putas*. Hinc *dicere* in venditione *l.* 6. §.4. *D. comm. præd. l.* 21. §. 1. *l.* 27. *l.* 38. *D. de act. emt.*

Dichoneutum æs, quod & figuratum *l.* 1. *C. Th. de conlat. ær.* id eſt, conflatum.

Dicis cauſſa, hoc eſt, perfunctorie, & ſimulate, & ad ſpeciem, non vere, nec ex animo *l.* 1. §. 34. *D. ad SC. Silan.* Sic *dicis* cauſſa numerationis loco intercedere dicuntur numi *l.* 4. *D. commod.* Conſuli de eadem formula poſſunt Cujac. 5. *obſ.* 33. Petr. Victor. *Var. Lect. lib.* 1. *c.* 24. Andr. Schott. *obſ. philoſ. lib.* 5. *c.* 33. & Pet. Pith. *Adverſ. lib.* 2. *c.* 8. Ceterum quum græco *οσιας ενεκα* uſus ſit Modeſtinus, facile patet, quam male Latinus interpres id reddiderit *puritatis cauſſa*, quum dicis cauſſa vertere debuiſſet. *Hein.*

Dictare actionem, & judicium pro inſtituere, & inferre dicunt Juriſconſulti *l.* 1. §. 2. *D. de edend. l.*50. §.1. *D. de pecul. l. ult. D. pro dot.* & aliis locis.

Dictare etiam teſtator dicitur, qui teſtamentario excipiente ſuprema ſua ordinat *l.* 93. *D. de legat.* 3. *l.* 9. §. 1. *D. de hered. inſt.* Sic & *l.*40. *D. de milit. teſt.* & apud Juvenal. *ſat.* 6. *dictabitur* heres.

Dictare, exigere, poſtulare. Dictantibus ipſis rebus *l.* 2. §. 11. *D. de reg. jur.*

Dictator in re trepida proditus eſt, a quo nec provocandi jus fuit, & cui etiam capitis animadverſio data eſt. Hunc Magiſtratum, quoniam ſummam poteſtatem habebat, non erat fas, ultra ſextum menſem retinere *l.* 2. §. 18. *D. de orig. jur.* Dictatoribus magiſtri equitum jungebantur, qui adſociati participales curiæ ſecundam poſt eos poteſtatem gererent, ut *d. l.* 2. §. 18. *l.* 1. *D. de offic. præf. præt.* traditur.

Dictator figurate, qui rei cuidam pro imperio intercedit, eique obſiſtit, & obloquitur *l.* 1. *C. Th. de leg. & decret.* & ibi Jac. Gothofr. *in Comm.*

Dienses Macedoniæ populi *l. fin. D. de cenſib.*

Dies more Rom. a media nocte incipit, & ſequente nocte finitur *l.8 D. de feriis.* Macrob. *Saturn. lib.* 1. *c.* 3. Diei autem horas ab ortu ſolis dinumerabant, duodecim diei, totidemque nocti tribuentes. Atque ita primam, ſextam, ſeptimam horam, quoties in libris noſtris occurrit, accipe *l.* 14. *D. qui teſt. fac. poſſ. l.* 1. *D. de manumiſſ. l.*7. *D. de uſurp. & uſuc. l.*5. *§. ult. D. de ſervit. l.* 25. *§.* 1. *D. de lib. & poſt. l. ult. C. de tranſact. l.*2. *D. de ann. legat.* Cujuſque autem diei *major pars* eſt horarum diei ſeptem, primarum utique, non ſupremarum *l.* 2. *§. ult. D. de verb. ſignif.* Virgilius *Æn.* 9. *v.* 156. *meliorem* diei *partem* dixit, quæ, Servio interprete, itidem eſt horarum ſeptem, non a media nocte, ſed ſolis ortu dinumerandarum. Nam hæ ſolæ ſeptem horæ, ac ne eæ quidem; negotiis impendebantur a Romanis, quorum occupationes ſingulis horis ubi deſcribit Martialis *lib.* 4. *epigr.* 8. ita finit, In quintam varios extendit Roma labores, Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.

Dies pro quovis tempore, ut in *tit. de in diem addict.*

Annua bima, trima *die* dare eſt tribus penſionibus per triennium dare *l.* 3. *§. pen. D. de ann. legat.*

Dies cedere dicitur, quando incipit deberi pecunia *l.* 213. *D. de verb. ſignif.* Veniſſe dicimus, ſi adeſt tempus, quo peti poſſit *l.* 213. *D. de verb. ſignif.*

Dies certus, qui quando exſtiturus ſit, præſcitur, a quo differt incertus, qui, quando, an exſtiturus ſit, neſcitur, conditionis vim obtinet *l.* 30. *D. de legat.* 1. *l.*31. *in fin. D. de legat.* 2.

Dies citerior, vid. ſuo loco.

Dies continui, utiles, juſti. Vide ſuis locis.

Diem functi pro defunctis *l.* 5. *C. Theod. de ſepulcr. viol. l.* 17. *C. Th. de prætor.*

Dies proferre, id eſt, prorogare, vel producere *l.* 27. *l.* 33. *D. de rec. arb.*

Dies repetita, id eſt, ut vulgo dicimus, antidata *l.*2. *D. de fid. inſtr.* Vid. infra verb. *repetere.*

Dies temporalis *l.* 63. *D. de adpell. l.*9. *C. Th. de repar. adpell.* Habetur eadem loquutio *l.* 32. *C. de adpell.* & ubique accipitur pro diebus peremtoriis, quos hodie fatalia adpellationis vocant. Cujac. 12. *obſ.* 4.

Ex *die* in *diem.* Vid. *ex* & *in.*

Diffamare, famam alicui diferre, ut loquitur Plaut. *Trinum. Act.* 3. *ſc.* 2. *v.* 65. *l.* 5. *C. de ingen. manum.* In deteriorem partem eo verbo uſi ſunt Tacit. *lib.*15. *Annal. c.*19. Ovid. 4. *metam.* 2. 336. & Apulei *lib.* 1. *metam. p.* 108. Hein.

Diffareatio, modus ſollemnis divortiorum ſollemniſſimus, & vetuſtiſſimus Romanorum; quo uxor, quæ per ſacrificium, in quo & panis farreus adhibebatur, in manum convenerat, contrario, & admodum triſti ritu a marito divellebatur. Feſtus *lib.* 4. voce *diffareatio*: Diffareatio, inquit, genus ſacrificii, quo inter virum, & mulierem fiebat diſſolutio. Dicta diffareatio, quia fiebat farreo libo adhibito. Hinc Plutarch. *Quæſt. Rom. p.*276. ubi de divortio Flaminis, & Flaminicæ agit, (hos autem conjuges confarreatos eſſe oportebat) ritumque in eo adhibitum deſcribit: Οἱ δε ἱερεις, inquit, παρεγενοντο τῃ του γαμου διαλυσει, πολλα φρικωδη, και αλλοκοτα, και σκυθρωπα δρωντες. At ſacerdotes, qui interfuerunt, quum ejuſmodi matrimonium diſſolveretur, multa horrenda, inaudita, & triſtia fecerunt, *Hein.*

DIFFERENTIARUM libros novem ſcripſerat Modeſtinus, unde aliquot in Pandectis capita tranſcripta ſunt. Sumitur vero vocabulum hoc regulariter pro diſcrimine, ut in *l.* 8. *D. de eo, quod cert. loc. l.* 2. §. 1. *D. de nox. act. l.* 1. §. 2. *D. ad Leg. Corn. de Sicar. l.* 38. *D. de hered. pet.*

DIFFERRE pro diſcrepare *l.* 16. *D. de condict. indeb. l.* 55. *D. ad Leg. Aquil.*

Differre in alium tempus rejicere. Ita *differri* quæſtio dicitur in tempus pubertatis *l.* 1. *D. de carb. edict.*

DIFFICILE pro difficulter *l.* 13. *D. de offic. præſid. l.* 5. *D. de contrah. emt. l. ult. C. Th. de alim. quæ inop. l.* 1. §. 9. *D. de poſtul. l.* 2. §. 9. *D. de orig. jur.*

Difficile, id eſt raro *l.* 13. §. 1. *D. de ann. legat.*

DIFFICILIUS Papinianus dixit pro nullo modo, vel plane non *l.* 1. *D. de pign. l.* 8. *D. de collat. l.* 95. §. 3. *D. de ſolut.* & Julianus *l.* 22. §. 7. *D. rat. rem hab.* & Ulpianus *l.* 25. *pr. D. pro ſoc.* Hein.

Singularis eſt loquutio, In *difficili* eſſe *l.* 29. §. 15. *D. de lib. & poſtum.* Hanc quidam adeo non potuerunt concoquere, ut legerent *caſus indifficilis*; quorum κρίσιν refellit Alciat. *in fine lib.* 4. *de verb. ſignif.* Dionyſius vero Gothofredus in *d. l.* 29. §. 15. reſcribendum putat, *Ille caſus in diſſimili eſt.* Sed nec textui quadrat illa emendatio, nec eſt neceſſaria. Luculenter enim oſtendit Ducker. *de latin. vet. Ictor. p.* 390. eodem modo Livium *lib.* 3. *c.* 8. dixiſſe: *Exitus haud in facili eſt*, & *lib.* 3. *c.* 65. *Moderatio tuendæ libertatis in difficili eſt.* & Celſum *lib.* 5. *de medicin. c.* 26. *In difficili rem eſſe*. Nec ignotæ ſunt ſimiles loquutiones, in proclivi, in expedito, e facili, e difficili, quarum exempla peti jubet ex Jo. Frid. Gronov. *Not. ad Liv. lib.* 3. *c.* 8. & Nic. Heinſ. *ad Ovid. de art. am.* 3. *v.* 471. HEIN.

DIFFICULTAS *l.* 83. §. 1. *D. de hered. inſt. l.* 237. §. 4. *D. de verb. obl.*

DIFFICULTER *l.* 44. *D. de teſt. mil.*

DIFFIDENTIA. Cum magno labore, ſæpe etiam cum diffidentia, quæ plerumque juvenes avertit, ſerius ad id perducemus, ad quod leviore via ductus ſine magno labore, & diffidentia maturius perduci potuiſſet §. 2. *Inſt. de juſt. & jur.*

DIFFINDI dies ex XII. Tab. jubebatur, quum judex, vel alter ex litigantibus morbo ſontico impediebatur *l.* 2. §. 3. *D. ſi quis cautiom. Diffindi* autem erat, in alium diem rejici. Unde *diffiſiones* apud Gell. *lib.* 14. *c.* 4. Quum autem in plerisque & Pandectarum & Gellii editionibus ſine ſenſu legeretur *diem diffundi*, veram & genuinam ſcripturam ex Florentino Codice primus reſtituit Angel. Politianus *Obſ. & emend. ſyllog.* 1. *c.* 41. Ipſam vero veterem loquutionem expoſuerunt Cujac. 12. *obſ.* 18. & Jac. Gothofr. *ad Leg. XII. Tab.* 2. HEIN.

DIFFUNDERE proprie de vino dicebatur, quod diffundi dicebatur ex doliis in amphoras, & cados *l.* 6. *l.* 15. *D. de trit. vin. ol.* Aliud ergo eſt *defundere* vinum apud Paull. 3. *ſent. tit.* 6. §. 62. Id enim cauponum eſſe, jam ſupra monuimus in *defundere*. HEIN.

DIFFUSUM, id eſt, amplum. *Diffuſum* patrimonium *l.* 11. *C. de excuſ. Diffuſa* ſervitus *l.* 13. §. 1. *D. de ſerv. præd. ruſt.*

DIGERIES in *l.* 4. *Cod. Theod.* de ſuariis, ibi: Animal, quod

quod a poſſeſſore tradendum ob *digeſtiem* prius unius tantum noctis jejunitate vacuetur.

DIGESTA. Hunc titulum Juſtinianus a veteribus Jureconſultis mutuatus eſt. Scripſerat enim Alfenus *digeſtorum libros* 40. Julianus *libros* 90. Celſus *libros* 39. Marcellus totidem, Pomponius 5. Scævola 40. Marcianus 7. Harmenop. *lib.* 1. *c.* 1. §. 6. Ἰουστινιανὸς τὰς πολλὰς ἐνθέσεις τῶν νόμων ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διὰ σοφῶν ἀνδρῶν σπουδαίως συνήγαγε, καὶ ΔΙΓΕΣΤΑ, ἤτοι ΠΑΝΔΕΚΤΗΝ, ὡς πάντων δεκτικὰ τῶν νόμων ἐκάλεσεν, Juſtinianus plurima peneque immenſa a veteribus illis Juriſconſultis edita volumina in quinquaginta libros contulit ſtudio, atque opera prudentum, atque in ea re exercitatorum hominum. Quæ etiam *digeſta* aut *Pandectas*, quod omnis generis leges complecterentur, nominavit. Rationem utriuſque nominis reddidit Imperator.

DIGITUS. Δάκτυλον ὕδατος *Digitum aquæ* invenies in *l.* 37. *D. de ſerv. præd. ruſt.*

Qui ſe digito truncabant, ut militiam ſubterfugerent, curiis addicebantur *l.* 1. *C. Th. de fil. milit. app. l.* 4. *C. Th. de tiron.* Dicebantur etiam *murci*, de quo vocabulo plura Cujac. *lib.* 15. *obſ. c.* 40. Jac. Gothofr. in *l.* 4. *Cod. Th. de fil. mil.* Menag. *amœn. jur. c.* 3. *p.* 12. HEIN.

DIGMA græca vox in *l.* 9. *C. Theod. de ſuar.* idem, quod ſpecimen, indicium, probatio, vel proba, uti vocatur in *l. un. C. Th. de ſtrator. Digma* clandeſtinum mittere, ut facta collatione adparere poſſit, ſit ne fraus aliqua commiſſa, nec ne. Inde eſt, quod & ipſe locus, ubi mercium ſuarum ſpecimen, ſeu δεῖγμα producere conſueverunt mercatores, hoc nomine apud Græcos appellatur. Vid Jac. Gothofr. *comm. in d. l.* 9.

DIGNATIO noſtra in *l. ult. C. Th. de privil. eor. qui in ſacr. pal. mil.* & ibi Jac. Gothofr.

DIGNE exhiberi *l.* 31. *D. de poen.*

DIGNITAS aliquando idem, ac conditio, etiam viliſſima. Sic mancipium veſtiendum dicitur pro *dignitate* ſua *l.* 15. §. 2. *D. de uſufr.* ordinum dignitas, familiarumque *l.* 1. §. 13. *D. de inſpic. ventr.*

Dignitates militiæ opponuntur in *l.* 13. *C. de offic. rect. prov. l.* 8. *C. de pagan. l. ult. C. de juriſd. om. jud. Dignitatis* adpellatione officia ſimplicia continentur *c. ſi forte de elect.*

DIGNUS qui meretur. *Dignus* emancipatione §. 2. *Inſt. de adopt.* venia *l.* 3. §. 7. *D. de re mil.*

Dignum eſſe pro tanti pretii eſſe: Sic dignus fundus, vel ſervus tot aureis dicitur, qui tot aureos valet *l.* 28. §. 3. *l.* 31. §. 3. *D. de don. int. vir. & ux.* Quanti dignus eſt fundus *l.* 12. *D. de in rem verſ.*

Dignum, id eſt, conveniens in *l.* 2. §. *ult. D. quis ord. in bon. poſſ. ſerv. l.* 17. §. 3. *D. de adopt. & emancip. Dignum* ſuæ perſonæ *l.* 18. §. 9. *D. de jur. fiſc.* Eſt hic græciſmus, quo uſi etiam Plaut. *Pœnul. Act.* 2. *v.* 10. *Trinum. act.* 5. *SC.* 2. *v.* 29. Virgil. *Aen.* 12. *v.* 649. Magnorum haud umquam indignus avorum. *Hein.*

DIJUDICARE inter ſe dicuntur, qui de re dubia conveniunt. Ut pretium ſervaret, donec inter vos *dijudicaretur* (in Flor. dijudicaretur) cujus oleum eſſet *l.* 9. §. 3. *D. de dol. mal.*

DILABI ædificio *l.* 6. *D. de diviſ. rer.*

DILACERARE bona, & diſſipa-

ſipare *l.* 1. *D. de curat. furioſ.*

DILACERATIO publica *l.* 3. *C. Theod. ad Leg. jul. de ambit.*

DILANIARE corpus pœnis publicis *l.* 1. *C. de emend. ſerv.*

DILAPIDARE, conſumere, & perdere *l.* 25. §. 11. *D. de hered. pet. l.* 11. §. 6. *D. de minor.*

DILATARE actum, & iter *l.* 3. §. 13. *D. de itin. actuq. priv.*

DILATORIA exceptio. Vid. *exceptio.*

DILECTUS, pro *delectus*. Ita in Pandectis Florentinis ſcribitur, eamque ſcriptionem in vetuſtiſſimis Plauti, aliorumque bonorum auctorum libris conſtanter reperiri, teſtantur Rittershus. *ad Paull.* 2. *ſent.* 20. §. 1. & Muret. *ad Cic. Philipp.* 6. *c.* 2. Hein. Hinc Ad *delectum* non reſpondere *l.* 4. §. 10. *D. de re mil. l.* 20. *D. comm. divid.* ubi perperam *delictum* legitur. Nihili enim eſſe phraſin, *ad delictum non reſpondere*; nemo non animadvertit. Papinian. *l.* 36. *D. de ſtatu lib.* Circa *dilectum* ordinis.

DILIGENS juris civilis *l.* 17. *D. de jur. patron.* Cornel. Nep. in *Epamin. c.* 3. Adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur.

Diligens cuſtodia, id eſt, exactior, quam ſuis rebus quis adhiberet *l.* 5. §. 5. *D. commod.*

DILIGENTER rem inquirere *l.* 9. §. 2. *D. de jur. & fact. ignor.* rationes tractare *l.* 8. *D. de manumiſſ. teſt.*

DILIGENTIA culpæ opponitur, ut liquet ex *l.* 63. *D. de contrah. emt.* ubi diligentiam præſtare Proculus interpretatur, ut culpa abſit. Diligentiam non male definieris uſum virium, aliarumque rerum fini adſequendo ſufficientium. Verum ex adjuncto verbo augetur, & intenditur hujus vocabuli notio. Interdum enim *exacta*, interdum ea, quam diligens paterfamilias, interdum ea, quam ſuis quis rebus adhibet, deſideratur, ut in *l.* 24. §. 5. *D. ſolut. matrim. & l.* 17. *pr. D. de jur. dot.* Maritus eam *diligentiam* præſtabit, quam in ſuis rebus exhibet. Et in *l.* 25. §. 16. *D. famil. erciſc.* Non tamen *diligentiam* præſtare debet, qualem diligens paterfamilias. Talem igitur præſtabit, qualem in ſuis rebus. Item in *l.* 1. *D. de tut. & rat. diſtr.* Talem diligentiam præſtando, qualem in ſuis rebus. At in *l.* 3. *D. de peric. & comm. rei vend.* venditor præſtare *exactiorem diligentiam* jubetur, quam ſuis rebus adhiberet. Sed is, qui utendum accepit, *exactiſſimam diligentiam* cuſtodiendæ rei præſtare compellitur, nec ſufficit, ei eamdem diligentiam adhibere, quam ſuis rebus adhibet, ſi alius diligentior cuſtodire potuerit *l.* 1. §. 4. *D. de obl. & act.* §. 2. *Inſt. quib. mod. re contr. oblig.* In rebus quoque commodandis *diligentia* præſtanda eſt, qualem diligentiſſimus paterfamilias ſuis rebus adhibet *l.* 18. *pr. D. commod. l.* 1. §. 4. *D. de obl. & act.* §. 2. *Inſt. quib. mod. re contr. oblig.* Similiter qui aliena negotia gerit, exactam diligentiam rebus ejus, pro quo intervenit, præſtare debet. Paull. 1. *ſent.* 5. §. 1. Quæ omnia qui præſtat, *omnem diligentiam* præſtare dicitur *l.* 24. *Cod. de uſur.* Magiſtratus Reipublicæ non dolum ſolummodo, ſed & latam negligentiam, & hoc amplius, etiam diligentiam debent *l.* 6. *D. de admin. rer. ad civ. pert. Diligentia* præſtando eſt ab eo, qui commodatum accepit *l.* 5. §. 9. *D. commod. Diligentia* quoque ab herede exigenda eſt *l.* 47. §. 1. *D. de legat.* 1. Cuſtodiam venditor talem præſtare debet, quam præſtant hi, quibus res commodata eſt, ut

ut diligentiam præſtet exactiorem, quam in ſuis rebus adhiberet *l.* 3. *D. eod. tit.*

Diligentia non ambitioſa *l* 33. *pr. D. de uſur.* cui opponitur *inſolentia curioſa* in *ead. leg.*

DILUCIDA intervalla furioſi *l.* 9. *C. qui teſtam. fac. poſſ.*

DILUCIDE, aperte, clare, diſerte *l.*13. *C. de non num. pec.*

DIMIDIATIS noctibus *l.* 8. *D. de fer.*

DIMINUERE. Vid. *Deminuere.*

DIMISSORIÆ litteræ, vel *Dimiſſorii* libelli dicuntur, vulgo *apoſtoli*, ab eo quod cauſſa ad eum, qui adpellatus eſt, dimittitur *l.* 106. *D. de verb. ſignif. l. un. D. de libell. dimiſſ.*

DIMITTERE damnatos *l.* 31. *D. de pœn.* id eſt, abire pati:

Dimittere uxorem, id eſt, repudiare *l.* 37. *§. ult. D. de minor.*

Dimittere creditores ex pecunia *l.* 70. 72. *D. de legat.* 2. *l.* 38. *pr. D. de legat.* 3. Paull. 2. *ſent.* 13. §. 8. Dimitti autem creditores dicuntur, quum iis pecunia exſolvitur *l.* 15. §. 5. *D. de re jud. l.* 16. *D. qui pot. in pign. l.* 38. *pr. D. de legat.* 3. *l.* 3. *in fin. D. de ſepar, l.* 10. §. 1. *l.* 15. *l.* 16. *D. quæ in fraud. cred. l.* 28. *D. de pact. dot. l.* 1. *D. de diſtr. pign. l.* 3. *C. de his, qui in prior. cred.*

Dimitti etiam debitor dicitur, quando liberatur *l.* 4. *pr. D. de decret. ab ord. fac.* Dimitti debito *l.* 19. *D. de dol.* obligatione *l.* 41. *D. de oper. libert.* Dimiſſis legatis, id eſt, ſolutis *l.* 6. *pr. D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſt.*

DINOSCITUR liber a ſervo *l.* 5. *D. de contrah. emt.* Juv. *Sat.* 10. *v.* 2. *ſeq.* pauci dinoſcere poſſunt vera bona, atque illis multum diverſa remota erroris nebula.

DINUMERARE paſſus *l.* 1. *D. ſi quis caut.*

DINUMERATIO dierum *l.* 1. *D. ſi quis caut.* temporis *l.* 39. *D. ex. quib. cauſſ.*

DINUMMIUM in *l. un. C. de Alexandriæ primat.* ita a præſtationis quantitate, & modo adpellatum vectigal, quod fiſco, vel reip. præſtatur pro mercibus, quæ importantur, & exportantur, quod *ἐξαγώγιον* Juſtinianus vocat in edicto *de Alexandrinis.* *Διχαλκον* Græce dixeris: quale ad reficiendos urbis muros a Leone Iconomacho, teſte Cedreno *fin, Tom.* 1. a Nicephoro, ſi fides Conſtantino Manaſſ. in *Annal. p.* 93. *inter ſcript. R. B.*

DIOECESES adpellabantur adminiſtrationes multarum provinciarum, quæ in unum coactæ per Præfectos prætorio, & eorum vicarios regebantur *l. un. C. ut omn. jud. l.* 3. *C. Theod. de collat. equor. l.* 34. *C. Th. de navicul.* Veluti ſub præfectura prætoriana Orientis quinque erant *Dioeceſes*, Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica, Thracica, quemadmodum ex *l. un. C. ut nemo ad ſuum patroc. l.* 5. *C. de temp. & repar. adpell. l* 2. *C. de milit. veſt. l.* 1. *C. de comit. l.* 10. *C. de numerar. l.* 6. *C. de fund. patrim, l.* 97. *C. Th. de decurion.* & ex *Notit. Imp. Rom.* liquet. Quarum Dioeceſeon unaquæque plures provincias complectebatur. *Orientis* certe *dioeceſeos* quindecim erant provinciæ, *Ægyptiacæ* ſex, *Aſianæ* decem, *Ponticæ* totidem, *Thracicæ* ſex. Præfecturæ vero prætorianæ *Illyrici* Diœceſes duæ ſuberant, *Macedonia* & *Dacia*, quarum illa provincias ſex, hæc quinque capiebat. *Ægyptiacæ* quoque Diœceſeos mentio fit *l.* 8. *C. de hæret.*

Hanc orbis Romani deſcriptionem in certas *Diœceſes* luculenter

deſcripſit Philipp. Berterius *in libris πενθαιων* inſertis *Tom. IV. Theſaur. jur. civ. p.* 889. *ſequ.* Totus Orbis Rom. in *orientale*, & *occidentale* imperja dividebatur. Claudian. *de bell. Gildon. v.* 3. Conſpirat gemini frænis communibus orbes. Corippus *lib.* 1. Omnia vectantes gemini commercia mundi. Orientalis Imperii quinque erant *Diœceſes*, quibus præfectus prætorio orientis, duæ, quibus præfectus prætorio Illyrici vice ſacra præerat. Priores Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica, Thracia *l.* 2. *C. de milit. veſt. l.* 1. *C. ut nem. ad patrocin.* poſteriores Macedonia, & Dacia. *Diœceſes* orientis metropolin habent Antiochiam, quam Zoſimus *lib.* 1. *c.* 27. *της εωας πασης μητροπολιν*, *totius orientis metropolin* vocat, Ægyptus Alexandriam *την πασης Αιγυπτυ μητερα*, Paeanius *metaphr. Eutrop. lib.* 2. *c.* 3. Aſiana Epheſum jam Paulli Apoſtoli ætate Aſiæ metropolin; Pontica Cæſaream Cappadociæ urbem, Thracia olim Heracleam, poſtea Conſtantinopolin, Macedonia Theſſalonicam *μητερα πασης Μακεδονιης*, *matrem totius Macedoniæ*, uti vocatur *Anthol. lib.* 1. *cap.* 26. *epigr.* 4. Dacia vel eamdem Theſſalonicam, vel Ulpiam Trajanam, ſeu Zarmithegethuſam, vel Sardicam. Occidentis Diœceſes erant ſex, Italia, cujus metropolis Mediolanum, Illyricum, cujus metropolis Sirmium, Africa, cujus metropolis Carthago, Galliæ, quarum caput Auguſta Treverorum, Hiſpaniæ, quarum urbs prima Emerita, denique Britannia, in qua Eboracum eminebat. Ex his Italiam, Illyricum & Africam, antequam ſingularis præfectus prætorio Africæ a Juſtiniano conſtitueretur, Præfectus prætorio Italiæ, Gallias, Hiſpanias, & Britannias præfectus prætorio Galliarum adminiſtrabat. Singulas Diœceſes ſub ſe plures provincias habuiſſe, jam Briſſonius notavit. Orienti recte tribuit quindecim, earum quinque conſtat fuiſſe conſulares, Syriam, Palæſtinam, Phoenicem, Ciliciam, & Cyprum, decem præſidiales, Palæſtinam ſecundam, Phoenicen Libani, Euphratenſem, Syriam Salutarem, Meſopotamiam, Oſrhœnam, Ciliciam ſecundam, Arabiam, & Iſauriam. Sex Ægypti provinciæ hæ enumerantur, Ægyptus, Thebais, Lybia ſuperior, Lybia inferior, ſeu Pentapolis, Arcadia, quæ omnes a Præſidibus regebantur, & Auguſtamnica, quæ a Correctore. Aſianæ Diœceſeos non decem, ſed undecim fuerunt provinciæ, una proconſularis Aſia, tres conſulares, Pamphylia, Helleſpontus, & Lydia, ſeptem præſidiales Lycaonia, Piſidia, Phrygia prima, ſeu Pacatiana, Phrygia ſecunda, ſeu ſalutaris, Lycia, Caria, & Inſulæ. Diœceſeos Ponticæ duæ provinciæ parebant conſularibus, Galatia, & Bithynia, una Correctori, Paphlagonia, octo Præſidibus, puta Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia ſecunda, Hellenopontus, Pontus, Polemoniacus, Armenia prima ſeu major, Armenia ſecunda, ſeu minor, Galatia ſalutaris, vel ſecunda, ut adeo & hujus Diœceſeos non decem, ſed undecim fuerint provinciæ. Thraciæ Diœceſeos ſex provinciæ fuerunt, duæ conſulares, Europa & Thracia, quatuor præſidiales, Hæmimontum, Rhodope, Mœſia ſecunda, & Scythia. Sex Macedoniæ Diœceſeos provinciarum una erat proconſularis, Achaia, duæ conſulares, Macedonia, & Creta, tres præſidiales, Theſſalia, Epirus vetus, Epirus nova, cum parte Macedoniæ ſalutaris, vel ſecundæ. Quinque Diœ-

ceſeos

œceſeos Daciæ provinciæ ſunt Dacia mediterranea conſularis, Dacia ripenſis, Mœſia prima, Dardania, Prævalitana cum parte Macedoniæ ſalutaris, præſidiales. Occidentis Diœceſeon primæ Italiæ, ſeptemdecim fuere provinciæ, octo conſulares, Campania, Tuſcia cum Umbria, Picenum ſuburbicarium, Flaminium cum Piceno annonario, Æmilia, Venetia, Liguria, & Sicilia, duæ Correctoriæ Apulia cum Calabria, & Lucania cum Bruttiis, ſeptem Præſidiales, Samnium, Valeria, Sardinia, Corſica, Raetia prima, Raetia ſecunda, & Alpes Cotticæ. Diœceſeos Illyriæ ſex referuntur provinciæ. Nam conſulari paruit Pannonia ſecunda, Correctori Savia, Præſidibus Dalmatia, Pannonia prima, Noricum Mediterraneum, & Noricum ripenſe, quibus tamen ſeptimam provinciam Valeriam addendam putarat laudatus Berterius *ibid. Diatrib.* 1. *c.* 5. *p.* 821. Ad Africam pertinuere provinciæ ſex Carthaginenſis, ſeu Zeugitana, proconſularis (hunc enim unicum in occidente proconſulem reperimus) Byſacium, & Numidia, conſulares Tripolis, Mauritania Cæſarienſis, & Sitifenſis, præſidiales. Galliarum ſeptemdecim numerabantur provinciæ, & in his ſex conſulares, uti Viennenſis, Lugdunenſis prima, & Belgica ſecunda, undecim præſidiales Aquitania prima, Secunda, Tertia, ſeu Novempopulania, Lugdunenſis Secunda, Tertia, Quarta, quæ & Senonia adpellata, Maxima Sequanorum, Narbonenſis prima, Narbonenſis ſecunda, Alpes maritimæ, Alpes Pœninæ cum Grajis. Hiſpaniarum Diœceſis e ſeptem conflata provinciis tres habuit conſulares, Luſitaniam, Baeticam, Callæciam, & quatuor præſidiales, Tarraconenſem, Carthaginienſem, Tingitanam, & Inſulas Baleares. Britanniæ Diœceſis in quinque provincias deſcripta fuit, conſulares duas, Maximam Cæſarienſem, & Valentiam, & tres Præſidiales Britanniam primam, Britanniam ſecundam, & Flaviam Cæſarienſem. *Hein.*

Diœceſes auctore Pelagio Pontifice in *can. ſcitote* 2. *cauſ.* 6. *quæſt.* 3. in provincia plures comprehenduntur; ſiquidem in ea Epiſcopos decem, vel undecim metropolitani coadjutores adeſſe oportere ait. Huc quoque facit *c. ſi quis Epiſc.* 2. *cauſ.* 6. *quæſt.* 4. & *c. quamvis* 4. *de præbend. in* 6. quo definitum eſt, ſacerdotium reſcripto Pontificis aſſignatum alicui in diœceſi non ubique in tota provincia eſſe collatum.

Dioecetæ præfecti, curatores alicujus rei. Sic Diœcetæ piarum actionum *l.* 46. §. 1. *C. de epiſc. & cler.* ergaſticorum *l.* 5. *C. de epiſc. aud.* Uſus eodem vocabulo eſt Cic. *pro Rabir.* c. 8. & 9. Hein.

Διωκοντες pro actoribus *l.* 48. *D. de judic.*

Diomedes. Ejus & Glauci permutatio in proverbium abiit, de qua Homerus *Iliad.* ζ. *v.* 236. Χρυσεα χαλκειων, *εκατομβοια εννεαβοιων*, *Aurea æneis, centena novenariis* permutavit. Huic permutationi ſuam in perpurganda jurisprudentia operam comparat Juſtinianus, ſeque pro æneis aurea poſteris reddidiſſe ait *Conſt. Omnem reip.* §. *ult. ad Anteceſſor.* Hein.

Diphilus ſervi nomen *l. ult. D. de fideic. libert. l.* 50. *D. de admin. & peric. tut.*

Diploma, vid. infra *duploma.*

Diptycha in *l.* 1. *C. Th. de expenſ. ludor.* erant quæ Magiſtratus officia ineuntes amicis donabant. Vid. Jac. Gothofr. *comm. ad d. l.* Eſt, qui diptycha

a monetariis, ſive editoribus ludorum ideo miſſa ad amicos putat, ut in his notarent amici, quæ vellent, ſive quæ notare viſa in ſpectaculis.

Directarius (vel rectius *Derectarius*) adpellabatur, qui ſe furandi animo in aliena cœnacula dirigebat *l.* 7. *D. de extraord. crim.* Paull. 5. *ſent.* 4. §. 8. Vetus Gloſſarium: *Directarius*, ὁ εις τας αλλοτριας ενεκεν τυ κλεψαι εισερχομενος οικιας, και θυρεπανοικτης. qui in alienas ædes furandi cauſſa ingreditur, januarum effractor. Legi merentur, quæ de etymo, & notione hujus vocabuli adnotavit Ger. Henr. Urſinus *obſerv. philolog. c.* 7. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 277.

Directo, id eſt, recto jure, ut in §. 1. *Inſt. de fideic. hered.* ſeu directo jure, ut *l.* 9. *C. de teſtam. manum.* Sic directo agere, & *prætoria actione* opponuntur *l.* 26. §. 12. *D. de noxal. act.* itemque directo agere, & *de peculio l.* 3. §. 4 *D. commod. l. ult. D. pro ſoc.* §. *ult. Inſt. quod cum eo, qui in al. pot.* nec non directo agere, & noxaliter §. 5. *Inſt. de noxal. act.* denique directo agere, & *utili actione* experiri *l.* 45. *D. ſolut. matrim.*

Adverſa quoque ſunt *directo*, & *per fideicommiſſum l.* 16. *D. de fideic. libert. l.* 2. *C. quand. & quib. quart. pars* §. 1. *Inſt. de codicill.* Ex *directo* & ex fideicommiſſo *l.* 56. *D. de manum. teſt. l.* 12. §. *ult. D. de fideic. libert.* Directo data libertas *l.* 55. *D. eod. tit.* tunc intelligitur, quum non ab alio ſervum manumitti rogat teſtator, ſed veluti ex ſuo teſtamento competere vult libertatem §. 2. *Inſt. de ſing. reb. per fideic.* Eodem ſenſu directo ſubſtituere quis dicitur, id eſt, non per fideicommiſſum *l.* 15. *D. de vulg. & pup. ſubſt.*

Directo aliquando ἀμέσως, ſine medio, non interveniente alio. Et hoc ſenſu Scævola *directo* opponit *per ſucceſſionem*. Non directo, ſed per ſucceſſionem ad filium hereditas patris pervenit, id eſt, non ἀμέσως, ſed mediate ab extraneo, quem pater exheredato filio ſubſtituerat, quique filium illum a patre exheredatum poſtea ſcripſerat heredem *l.* 103. *D. de legat.* 3. Vid. infra *directus, a, um.*

Directorium in *l.* 3. *C. Th. de can. frum. urb. Rom.* eſt iter rectum, recta navigatio, ut vocatur *l.* 31. *C. Th. de navicular.* Sic & δηριγευομενος, quaſi dicas director viarum, manſionum, qui ſcilicet viam dirigit, præparat *apud Suidam.* Gothofr. *in d. l.*

Directus, *us.* Quod ſi altera pars, locorum adepta dominium, ſubterfugiendo moras adtulerit, ne poſſit controverſia definiri ad locorum ordines, (&) *directus*, Agrimenſor dirigatur ad loca &c. Ibi *directum* vocem Agrimenſoriæ arti propriam eſſe notat Jac. Gothofr. pro qua *directuram* dixit Innocentius Agrimenſor iſte, cujus, ut primus indicavit Sichardus, meminit Ammianus Marcellin. *lib.* 19. Innocentius inquam ille in libello de literis notis juris exponendis ipſum terminum inquit, & ipſum locum directura trifinium facit. Alii *vecturam* vocant, Hygenus inquam, Aggenus, Frontinus. Et huc pertinens verbum *dirigere.* vid. infra.

Directus, a, um. Hoc epitheton Juriſconſultis frequentiſſimum & actionibus, & donationibus, & inſtitutionibus, & judiciis, & libertatibus datis, & ſubſtitutionibus, & generatim verbis tribuitur. *Directa* actio non uno ſenſu accipitur. Interdum enim *utili*, interdum *contraria*,

interdum *prætoriæ* opponitur. Primo ſignificatu *directæ* dicuntur actiones, quæ recta ex verbis legis, vel edicti deſcendunt, quum *utiles* ex æquo & bono ad propoſitum negotium accommodentur per interpretationem *l.* 47. *D. de negot. geſt. l.* 37. *D. de obl. & act. l.* 3. *D. de ſent. paſſ. l.* 27. §. 10. *in fin. D. de procurat.* & aliis locis.

Directa, ſeu *recta* judicia opponuntur contrariis *leg.* 58. §. 2. *D. commod.* & *directa* actio *contrariæ leg.* 20. *D. de neg. geſt.* Directæ vero actiones tunc intelliguntur, quæ ex negotio geſto principaliter competunt, unde & principales adpellantur *l.* 17. §. 1. *D. commod.* Scilicet utrinque *directa* actio aliquando competit, cum uterque eorum, inter quos negotium fuit celebratum, ex eo pariter obligatur, veluti in emtione venditione, ubi actio emti directa, & venditi etiam directa eſt. Aliquando ex una parte *directa*, ex altera *contraria*. Illa datur adverſus eum, qui ſtatim ex contractu obligatur, eique competit, qui nonniſi ex poſt facto obligationi ſubeſt. Sic *directa* competit actio *mandati* adverſus mandatarium, huic vero ad indemnitatem conſequendam ex poſt facto competit mandati *contraria*.

Interdum *Directa* actio legitimam, ſeu legibus proditam ſignificat. Et ita *directa* in rem actio eſt jure civili prodita §. 3. *Inſt. de action.* ad differentiam *Publicianæ*, quæ a Prætore inventa, introductaque eſt. Sic *directa* in rem actione dominium vindicando *l.* 6. *C. quib. non objic.* Sic & in *l.* 24. *C. de rei vind.* Directa vindicatio vocatur; quæ adminiculo reſciſſoriæ actionis (prætoriæ) non indiget. *Directa* actio etiam dicitur hereditatis petitio, quippe quæ heredi datur ex LL. XII. Tabularum *l.* 3. §. *ult. C. de carbon. edict.*

Directa actio & *directum* judicium in *l.* 3. *l.* 5. §. 13. & *l.* 17. *D. ad exhib.* ratione præparatoriæ actionis dicitur, & principale judicium ſignificat, cujus præparandi cauſſa aliud præmittitur, veluti rei vindicationem, ad quam via ſternitur per actionem ad exhibendum.

Directa actio & ea eſt, quæ in ſolidum competit, ad differentiam *noxalis* §. 5. *Inſt. de nox. act. l.* 26. §. 4. *D. eod. tit.*

Directa donatio ad differentiam ejus, quæ mortis cauſſa conſtituta *l.* 25. *C. de donat.*

Directa inſtitutio *precariæ*, ſeu *fideicommiſſariæ* opponitur *l.* 19. *D. de teſtam. milit.*

Directæ libertates, quæ verbis directis, ſeu directo datæ ſunt *l.* 12. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l.* 11. §. *ult. l.* 24. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* & alibi paſſim. Hinc *directæ* & *fideicommiſſariæ* libertates ſæpe opponuntur, ut in *l.* 11. *l.* 28. §. *ult. D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.* Vid. ſupra *directo*.

Directæ ſubſtitutiones ſeparantur a fideicommiſſariis *l.* 5. *C. de impub. & al. ſubſt. l.* 26. *C. de inoff. teſt.*

Directa verba, id eſt, civilia, legitima, imperativa, quibus recta hereditas, vel legatum, vel libertas relinquitur, qualia ſunt hæc Heres eſto, heredem facio, inſtituo, do lego, præcipito, tibi habeto, ſumito, vindicato, heres damnas eſto dare. ſinito eum habere, relinquo, liber eſto *l.* 2. *C. commun. de legat. l.* 15. *C. de teſt.* Quibus adverſabantur verba fideicommiſſi, ſeu precaria, quæ inflexa ſunt, & oblique, precativeque, non imperative concipiuntur. Sic *directis* verbis adimitur hereditas *l.* 4. *C. de his quæ ut indign.* datur libertas *l.* 16.

C. de teſtam. manum. ſtipulatio componitur *l.* 10. *C. de contrah. ſtipul.* ſubſtituitur *l.* 7. *C. de impub. & al. ſubſtit.*

DIRIGERE, ad certum finem referre. *Dirigere* actionem *l.* 12. *D. de procurat. l.* 1. *C. de exſequut. rei jud. & paſſim* deſtinationem in aliquem *l.* 77. §. 10. *D. de legat.* 2. intentionem *l.* 77. §. 26. *D. eod. tit.* pactum *l.* 40. *D. de pact.* petitionem adverſus aliquem *l.* 20. §. 8. *D. famil. erciſc.* verba ſtipulationis *l.* 5. *D. ut legat. ſeu fideic. cauſſ. cav.* Directum ad ſpeciem *l.* 28. *D. de reg. jur.*

Dirigere fines in *l.* 2. §. 1. *D. fin. regund.* In Novella Theodoſii & Valentiniani: Agrimenſor pro laborum viciſſitudine, ſi limitem *direxerit*, volumus, ut per ſingulas poſſeſſionis uncias ſingulos aureos accipiat pro intentione, quæ inter partes ſopietur. Aggenus *Comment. in Frontin. p.* 68. de rigore agens: Termini quoque quibuſdam locis poſiti ſunt, ut ab uno ad unum *dirigantur* per pedes a 420. ad 380. & infra hoc ſi licet. Quibus ex locis adparet dirigere vocabulum etiam agrimenſorium eſſe. *Dirigere* viam *l.* 9. *D. de ſervit.*

Dirigere, ſequioris ævi ſcriptoribus eſt mittere. Quam ſignificationem verbi ſæpe in Pandectis, ſæpius in codice deprehendimus. *Dirigat* acta cum refutatoriis partium, ſuiſque litteris ad nos *l.* 19. *C. de adpellat. & conſult.* Archigerontes & Diœcetæ *dirigantur* *l.* 5. *C. de epiſc. aud.* Quidquid exactum fuerit dirigatur *l. ult. C. de collat. fund. patr. & emphyt.* Judices ad aliud judicium *dirigantur leg.* 4. *C. de pedan. jud.* Dirigere litteras *l.* 65. *D. de procurat.* navigium *l.* 3. *Cod. de naut. fœn.* officium ſuum *dirigere* *l.* 7. §. 10. *D. commun. divid.* reos ad judicium *l.* 7. *l.* 9. *pr. C. de defenſ. civit.* reſcriptum *l.* 1. *C. de diverſ. reſcr.*

DIRIMERE adfinitatem *l.* 43. §. *ult. D. de procur.* jura *l.* 9. *D. de div. reg. jur.* matrimonium *l.* 13. *Cod. de inſt. & ſubſt.* ſocietatem *l.* 27. *D. pro ſoc.* id eſt, divellere, diſſolvere.

Dirimere controverſiam *l.* 2. §. 1. *D. fin. reg.* cunctationem *l.* 20. *D. de manumiſſ.* aliquid judicio *l.* 6. §. *ult. D. de his qui not. infam.* litem *l.* 3. §. 2. *D. de judic.* quæſtionem *l.* 8. §. *ult. D. fin. regund.* varietatem *l.* 13. §. *ult. D. de ann. leg.* id eſt, decidere, reſcindere.

DIRIPERE aliquid ex naufragio *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin.* Direptorum negotiorum audientia *l. ult. C. de ordin. cogn.* Direptum ſtillicidium *l.* 20. §. 5. *D. de ſerv. præd. urb.*

DIRUERE ædes *l.* 73. *D. de contr. empt.* aquæ ductum *l.* 27. §. 32. *D. ad Leg. Aquil.* ſepulcrum *l.* 2. *D. de ſepulcr. viol.* villam *l.* 2. *D. quib. mod. uſusfr. fin.*

DISCEDERE a marito *l.* 8. *D. de bon. damn.* cum bona gratia, id eſt, divertere *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux.*

Diſcedere dicitur dominium ab aliquo *l.* 10. §. *ult. D. de condit. furt.*

DISCEPTARE dicitur arbiter inter litigatores *l.* 11. *D. de recept. arbitr.* id eſt arbitrari. Itemque de exceptionibus quibuſdam omnino ipſe debet diſceptare, qui ad exhibendum actione judicat *l.* 1. §. 13. *D. ad exhib.*

Sed & litigatores *diſceptare*, id eſt, contendere dicuntur. Sic diſceptare civilibus actionibus de cauſſa *l.* 2. *C. ſi non comp. jud.*

DISCEPTATIO pro re, ſeu lite *l.* 70. *D. de jud. l.* 3. *C. eod. tit. & paſſim.*

Disceptator pro judice, ſeu arbitro *l.* 3. §. 1. *l.* 17. *D. de recept. arbitr. l.* 7. *D. fam. erciſc.* Et hunc ſenſum huic vocabulo tribuit Cic. *in partit. orat. c.*3. Hinc *diſceptator*, & reconciliator pacis apud Liv. *lib.* 35. *c.* 44. & Val. Max. *lib.*2. *c.* 10 *ex.* 4.

Discere. Nota formulam Ictorum *Didici l.* 1. §. 25. *D. de vi arm. l.* 50. *D. de minor. & paſſim.* qua utuntur, quando ſententiam ſuam aliorum auctoritati opponunt.

Discessio fieri dicebatur, quum in diverſas ſententias ibant ſenatores. Exempla hujus loquutionis habemus apud Cic. *lib.* 1. *ad famil. Epiſt.* 1. *ad Attic. lib.* 42. *Epiſt.* 31. Plin. *lib.* 2. *Epiſt.* 10. *lib.* 8. *Epiſt.* 14. Suet. *in Tib. c.* 31. Tacit. 3. *annal.* 62. *& lib.* 14. *c.* 49. Gell. *lib.* 3. *c.* 18. *& lib.* 14. *c.* 7.

Discidium pro divortio, & repudio *l.* 8. *D. de capt. & poſtl.* Martial. *lib.* 10. *Epigr.*41. *v.*8. Diſcidium non eſt hoc, Proculeia, lucrum eſt. Add. Suet. *in Domit. c.* 3.

Diſcidium pro ſchiſmate, hæreſi, διχοστασια *l.* 2. *C. Th. de hæret.*

Discingere pro diſtinguere, & judicare, dirimere *l. ult. C. Th. de palat. ſacr. larg. l.* 2. *C. Th. de offic. rect. prov. l.* 64. *C. Th. de adpell. l.* 2. *l.* 3. *C. Th. quor. adpell.* Rufinus *hiſtor. eccleſ. lib.* 19. *c.* 2. His omiſſis illa, quæ ad fidem Dei pertinent, abſque ulla animorum contentione *diſtingite*, ubi & *diſtinguere* alibi legitur. Add. *l.* 17. *l.* 18. *C. Th. de agent. l.* 4. *C. Th. fin. regund. l.*20. *C. Th. de div. off.* Vid. Savaron. in Sidon. *lib.* 2. *ep.*7. & Juretum in Symmach. *lib.*10. *ep.*52.

Disciplinæ nomen in quodlibet artificium cadit. Hinc in *diſciplinam* ſe dare, Gell. *lib.* 5. *c.* 10. *Diſciplinis*, vel arte inſtituere *l.* 27. §. 2. *D. de uſufr.*

Diſciplina ſpeciatim pro clericatu. Diſciplinam ſæculo probabilem eligere *l.* 19. *C. de Epiſc. & cler.* Vid. Jac. Gothofr. *adnot. & Comm. ad l.* 44. *C. Th. eod. tit.*

Diſciplinæ etiam nomine venit accuratus ordo domi, ac militiæ ſervatus. Hinc Adverſus publicam diſciplinam plebem ſuſcipere, & defendere, idem eſt, ac ſeditionem concitare *rubr. & l. un. C. Th. de his qui pleb. aud. contr. diſcipl. publ. collig.*

Discipulus non modo liberalium ſtudiorum, ſed & cujuſvis artis vocatur *l.* 1. *C. de ſtud. liberal. l.* 5. §. *ult. D. ad Leg. Aquil. Diſcipuli* fullonis *l.* 5. §. 10. *D. de inſtitor.*

Discretio animalium *l.* 62. *D. de uſufr. l.* 17. §. 1. *C. de advoc. diverſ. jud. l. fin. pr. C. de SS. Eccl.* id eſt ſeparatio.

Discretus. *Diſcretis* ſurdo & muto ſancimus *l.*10. *C. qui teſt. fac. poſſ.* id eſt, iis, qui alterutro vitio laborant, non utroque ſimul.

Diſcretæ gentes, id eſt, diſtinctæ *l.* 5. *D. de juſt. & jur.*

Discrimen periculum. Diſcrimen capitis, & fortunarum *l.* 1. *C. quæ res ven.* exiſtimationis *l.* 7. *D. de injur.* litis *l. ult. C. de pœn. jud.* periculi pœnæ *l.* 2. *C. de fid. inſtr. Diſcrimen* ſuum curia novit. Formula interloquutionis in *l.* 71. *C. Th. de dec.* quæ ſic id innuit: Curialium penuriam in periculum reliquorum recidere. Vid. Jac. Gothofred. *comm. ad d. l.*

Discursus de navibus judiciatiis uſurpatur *l. un. in fin. C. Th. de luſor. Danub.* Vid. infra art. *judiciariæ naves*. Diſcur-

curſus veredorum *l.* 16. *C. Th. de curſ.*

Diſcurſus. Nutricibus, quarum deteſtabile miniſterium fuiſſe arguetur, redemtique *diſcurſus* pœna immineat *l.* 1. *C. Th. de rapt. virg.* ubi *diſcurſus* ſunt internuncia, verborumque miniſteria ad virginem alliciendam.

Discus in *l.* 19. §. 1. *D. de furt. l.* 21. *l.* 26. §. *ult. D. depoſ.* eſt orbis, in quo cibus in menſa tractatur, & conciditur. Alias vocabuli notiones expoſuit Cæl. Rhodig. *lib.* 14. *var. lect. c.*12.

Discussio *in l.* 1. *C. Th. de diſcuſſor. l.*14. *C. Th. de jur. fiſc.* Diſcuſſionum comitiva *l. ult. C. Theod. ad leg. jul. de ambit.* munus ſcilicet diſcutiendi, & inquirendi opus publicum, vel diſcutiendi rationes, ſeu impenſas publicas extra ordinem commiſſum. Vid. *Comment.* Jac. Gothofr. *ad d. l.* & varia ibi Caſſiodori, & Symmachi loca.

Diſcuſſio pecuniæ *l.* 14. *Cod. Th. de jur. fiſc.* id eſt, per quam excepti, & expenſi ratio clareſcit, ut hac ipſa lege explicatur. Diſcuſſio, vel ratiocinium in *l.*1. *C. de ratioc. oper. l.* 6. *C. de adv. div. jud.*

Diſcuſſio jugorum *l.* 3. *C. de diſcuſſor.*

Diſcuſſione honorum, & munerum civilium omnium perfunctus *l.*5. *C. Th. de decur.* ubi Gothofredus *diſcuſſionem* honorum de eo dici, ait, qui ſi diſcutiatur, omnibus honoribus functus reperiatur. Alii, inter quos Heineccius, pro *diſcuſſione* legi malunt *decurſione*.

Diſcuſſiones Juſtinianus *Nov.* 147. *c.* 2. vocat, quæ *δικαιαν εισπραξιν κατ' εκεινων επαγωσι, των ου προσηκοντως εκ του δημοσιου λαβοντων*, quæ juſtam illorum exactionem inducunt, qui non convenienter a fiſco acceperunt.

Discussor in *l. pen. C. quor. adpell. non rec. l.*21. 29. *C. Th. eod. tit.* & paſſim. In vetuſtis Gloſſariis redditur πρακτωρ, ςρατιωτης, alias λογοθετης. Et rationes certe fiſcales, & publicas diſpunxiſſe *diſcuſſores*, non dubium eſt. Meminit & Caſſiodorus *lib.* 4. *var. c.* 38. errorque eſt in hoc verbo apud eumdem auctorem *lib.* 9. *var. cap.* 10. in qua *diſcurſoribus* pro *diſcuſſoribus* legitur. De his legi præ ceteris meretur Car. Labbæus *in Conſtitutionib. novis X. Impp. Græcolatin. p.* 46.

Discutere litem *l.* 33. §. 2. *D. de rec. arb. l.* 8. *C. de exſequut. rei jud.* matrimonia *l.* 2. *D. de don. int. vir. & ux.* periculum *l.* 4. *D. de naut. fœn.* ſponſalia *l.* 2. *D. de divort.* id eſt, diſſolvere.

Disertus, vel *Diſertiſſimus*, epitheton, & elogium juriſconſultorum forenſium, & advocatorum *l.* 5. *C. de bon. quæ lib. l. ult. C. de inſt. & ſubſtit.* Lamprid. in *Alexand. Sever. cap.* 16. Rationem reddit Bynkersh. 7. *obſ.* 6. Quum enim antea diſtincta eſſent juriſconſultorum, & oratorum officia, poſtquam ſerviente jam republica paullo minus pretii ſtatui coepit eloquentia, juriſconſulti ipſi cauſſas orare, atque adeo advocati, & oratoris officia conjungere cœperunt. Eodem pertinet glorioſæ vocis munimen in *l.* 14. *C. de advoc. diverſ. jud.* nec non elogium *Diſertiſſimi* legum oratores, & oratores maximi, & ρητορες in *Conſt. ad Anteceſſ.* §. 2. 6. & in *Conſt. græca de conf. pand.* §. 9. Hein.

Disjuncti in jure civili adpellantur, qui re, non etiam verbis conjuncti ſunt, & *disjunctim* relictum, quod duobus ſeparatim, & diverſis orationibus relictum eſt, in hunc modum:

Titio

Titio hominem Stichum do lego, Caii Stichum do lego. §. 8. *Inſt. de legat.* Disjuncti ab ipſo teſtatore aperte ſunt ſermone diſtincti *l. un. C. de caduc. toll.*

Disjunctim alias eſt ſub disjunctione, ſeu alternatione, ut ſub diverſis conditionibus disjunctim poſitis *l.* 51. *D. de condit. & demonſtr.*

Disjunctive idem quod disjunctim. Disjunctive commixti *l.* 34. *D. de leg.* 1.

Disjunctivum eſt, veluti quum dicimus, aut dies, aut nox eſt, quorum poſito altero, neceſſe eſt alterum tolli, item ſublato altero, poni alterum *l.* 124. *D. de verb. ſignif.* Hinc *disjunctivo* modo comprehenſa plurium rerum dinumeratio plura legata non facit *l.* 35. *D. quand. dies leg. ced.* Disjunctivo modo conditiones adſcriptæ *l.* 18. *D. de cond. & dem.*

Dispar, impar, diſſimile. Ex diſparibus partibus ſervum habere *l.* 13. §. *ult. D. de inſtit. act.*

Dispendium, & *compendium* opponuntur *l.* 65. §. 6. *D. pro ſoc. Varr. de ling. lat.* Diſpendium ideo, quod in diſpendendo ſolet minus fieri. *Diſpendium* cauſſæ, ac fortunarum *l.* 30. *Cod. de adpell.* exiſtimationis *l. ult. C. de pœn. jud.* pudoris *l.* 1. *C. Th. de habitu.*

Diſpendium negotiatorum, id eſt, tributa, & collationes, quæ a negotiatoribus præſtabantur *l.* 10. *C. Th. de Epiſc.*

Diſpendium in *l.* 15. *C. Th. de ſuſceptorib.* In aridis fructibus centeſimam levandi *diſpendii* cauſſa a poſſeſſore ſuſceptor accipiat. Ibi autem *diſpendium* eſt pro imminutione.

Dispensantur incrementa Nili *l.* 10. *D. de extraord. crim.*

Dispensatio *t. in cauſſis de ſent. & re jud.* eſt juris, ſeu regulæ per eum, ad quem ſpectat.

Diſpenſatio ex mente juris canonici definiri poteſt, quod ſit provida, & gratioſa legis prohibitivæ, vel præceptivæ, a legiſlatore, juſta cauſſa id ſuadente, facta relaxatio, vel ad terminatum quoddam tempus, vel in certo, & peculiari duntaxat caſu, hoc effectu, ut contra legis rigorem aliquid licite, & valide fieri queat, vel ut, quod inutiliter & contra leges factum, ſubſiſtat, ſalvo legis laxatæ vinculo, & vigore. Eamus per ſingula, ut conceptus hujus termini moralis evidentior fiat. Dicimus provida & gratioſa legis relaxatio, quod prudens legiſlator pro re nata circa leges verſari oporteat providendo, ne, neglecta publica, & communi utilitate *intempeſtive* legis vigorem ſequatur; ſed pro re nata quandoque quid ex eo remittat. Gratioſa vero hæc relaxatio eſt, intuitu beneficii, quod in eum, vel eos confertur, intuitu cujus, vel quorum legis vigor remittitur, unde etiam paſſim *miſericors c. un. decretal. de furtiv. ord. ſuſc.* & ipſa diſpenſatio vocatur miſericordia *c. un. in fin. decretal. de clerico per ſalt. promot.* Quamquam autem *diſpenſatio* frequentius ſe exſerat circa legem prohibitivam, quandoque etiam lex præceptiva relaxanda. Sic eſt diſpenſatio cum clerico, qui prætermiſſo diaconatu ad ſuperiores ordines tranſit *c. ſollicitudo diſt.* 52. quo in exemplo habes diſpenſationem ejus etiam, quod nullitatis vitio laborat. Peragenda quidem regulariter hæc relaxatio a Legiſlatore. Hinc judici ſubalterno haud permiſſa eſt diſpenſandi libertas, qui miniſter legum eſt, non arbiter. Non ergo diſpenſare

poteſt,

poteſt, niſi quatenus legislator id conceſſerit, veluti determinatis negotiis, in quibus inferioris diſpenſatio toleratur, ut in *c. ſi alicujus 59. de elect. c. ſi quis presbyter & c. presbyteros & c. conſtituerentur diſt. 1. c. pœnitentibus 5. cauſ. 26. qu. 7.* Vid. Bartol. in *l. barbarius D. de offic. prætor.* ut & ſpeciali delegatione *cap. 2. de eo qui fuit. ordin. ſuſcep.* Porro deſideratur. juſta cauſſa in omni diſpenſatione, qualis ſemper credita fuit publicæ eccleſiæ utilitas, ut recte obſervat Thomaſſin. *P. 1. lib. 3. c. 26. §. 5.* ſi forſan, ſervato juris rigore, eccleſiæ, & religionis chriſtianæ commodum admodum lædi potuiſſet. Innocent. utique III. in *c. 5. decretal. de reſtitut. in integr.* ſedem Romanam ait, pro conſideratione ætatum, & temporum ſeu gravium neceſſitatum diſpenſatione plura ordinare. Idem in *c. 19. de ſent. & re judic.* præmittit, in judicio ſummi pontificis ordinem juris ſubtiliter obſervandum eſſe, hac adjecta tamen clauſula, niſi forte cum aliquid (cauſſa neceſſitatis & utilitatis inſpecta) diſpenſatione duxerit ſtatuendum. Huc collineat Concil. Tridentin. *ſeſſ. 25. de reform. c.* 18 ubi ait: Sicut publice expedit, legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus caſibus, & neceſſitatibus pro communi utilitate ſatisfiat. . . . Quod ſi urgens, juſtaque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverint, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſſa cognita, ac ſumma maturitate, atque gratia a quibuſcumque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur. Remittitur porro aliquid de rigore legis, vel ad certum tempus, vel in certo caſu. In hoc omnino differunt *diſpenſationes* a *privilegiis*, quæ jus ſtabile perſonæ indulgent, quod vel ad vitam ejus durat, vel perpetuum eſt, prout perſonale, vel reale eſt. Ita quando alicui conceditur, ut uxoris ſororem Sylviam ducere poſſit contra legis præceptum, ultra hunc caſum diſpenſatio ſe non extendit, ut hac mortua alteram ejus ſororem Annam ducere minime queat. Qui vero *privilegium* impetravit, jus novum adeptus eſt, ſecundum quod in quibuſcumque obvenientibus caſibus agere in poſterum valide poſſit. Effectus porro diſpenſationis eſt duplex, ut vel licite citra violationem legis aliquid fieri poſſit, ut quod contra leges factum eſt, ſubſiſtat. Et in eo differt *diſpenſatio* ab *indulgentiis.* Hæ enim præſupponunt delicta commiſſa, quorum relaxatur pœna acceptis in ſolutum meritis; generaliter omnibus ſitientibus, & conditiones adjectas implentibus proponuntur, denique rebus, locis, perſoniſque aliquando in perpetuum, aliquando ad tempus proponuntur. Diſpenſatio vero ſtricte facultatem largitur, ut actus licite contra legem fieri, vel omitti queat, nec in ejus omiſſione, vel perpetratione peccetur, & delinquatur. Indulgentia præſupponit jam delictum commiſſum eſſe, diſpenſatio præcavet, ne actus contra legem fiat, quia ante ejus perpetrationem vigor legum in ſubjecto ſuſpenditur. Hæc actum præcedit, illa ſequitur effectu. Hæc a vinculo legis liberat, illa per æquipollens implementum legis efficere dicitur, dum loco *pœnarum* accipiuntur merita ex Theſauro eccleſiæ hauſta. Denique differt diſpenſatio ab abſolutione a cenſuris, vel excommunicatione, quæ abſolutio revera eſt reſtitutionis ex capite gratiæ ſpecies, adeoque pœnam, quam quis jam ſuſtinet, & in qua diutius ſubſiſtere debebat, finit, & laxat.

Dispensator adpellatur ſervus, qui familiæ rationes diſpenſat, peculiique adminiſtrationem habet *l.* 51. *l.* 62. *D. de ſolut. & paſſim.* Per *diſpenſatores* utique olim nomina faciebant, ut adparet ex *l. ult.* §.4. *D. de verb. oblig.* Quinctilian. *Declam.* 345. Satis ſit vobis, o Divites, hoc veſtras præſtare fortunas, quod per *diſpenſatores* foeneratis. Unde Theoph. *in* §. 10. *Inſt. mandat.* *Diſpenſatorem* definit *οικετην, ος ειωθεν εδανειζειν τα δεσποτικα χρηματα.* ſervum, qui ſolet fœnori dare pecunias dominicas. Diſpenſatores vero, ut ex vetuſto gloſſario deſcribunt, dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio crederetur, ipſa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pecuniam adpendendi more, non numerandi, Varro *lib.* 4. *de ling. lat. ad finem*, Sex. Pompeius, & Iſidorus deducunt.

Sed & qui principum pecunias curant, theſaurorumque adminiſtrationem gerunt, in conſtitutionibus *diſpenſatorum* nomen habent *l.* 1. *C. ſi advorſ. fiſc. l.* 4. *C. de fid. inſtr. Tit. C. Theod. de his qui cum diſpenſat. contr.* Qua in re ſervorum miniſterio primum uſos Imperatores, conſtat. Suetonius ſane in *Aug. c.* 66. Diomedem *diſpenſatorem* ſervum Auguſti memorat. De Cæſare etiam ſic Macrob. 2. *ſaturn.* 3. Sequuto omnium ritu *diſpenſatorem* Cæſar vocavit, & centum ſeſtertia græculo numerare juſſit. Plinius quoque *lib.* 7. *cap.* 39. Armeniaci belli ſub Nerone *diſpenſatorem* juſtam ſervitutem ſerviſſe judicat, manumiſſum, & quidem immenſo pretio, narrans. Sed & Claudii ſervum, *diſpenſatorem*, quingenariam lancem habuiſſe, idem Plinius *lib.* 33. *c.* 11. refert.

Dispergere, diſſolvere Juſtinianus *l.* 28. *in fin. C. de nupt.* Melius eſt, legis Papiæ ſeveritatem compeſcere, quam eam ſequendo hominum matrimonia *diſpergere.*

Disperire, interire *l.* 5. *D. de oblig. & act.*

Dispertire, diviſionem facere *l.* 71. *D. de uſufr.*

Dispigere de conditione inſtitoris *l.* 1. *D. de inſtit. act.* Diſpicite patres *l.* 22. *de hered. pet.*

Displicebat Proculo *l.* 32. *D. depoſ.* heredibus *l.* 42. §. 1. *D. de fideic. hered.*

Dispoliatio quinquaginta librarum auri, id eſt, mulcta *l.* 6. *C. Th. de ſepulcr. viol.*

Disponere familiam *l.* 7. *D. de opt. vel elect. leg.* milites *l.* 11. §. 12. *D. de offic. præf. urb.* quæſtionem Paull. 3. *ſent.* 5. §. 11. rationes *l.* 1. *C. de bon. proſcr.* id eſt in ordinem redigere.

Diſponere etiam dicuntur arbiter *l.* 19. *D. comm. divid.* prætor *l.* 3. §. 4. *D. liber. exhib.* teſtator *l.* 114. §. 11. *D. de legat.* 1. id eſt, ſtatuere.

Dispositio defuncti *l. ult. C. fam. erciſc.* extrema *l.* 2. *C. commun. manum.* ultima *leg.* 28. *C. de teſtam.*

Diſpoſitiones præcipue ſunt principis. Hinc *diſpoſitionum* Comes *l.* 8. *C. de prox. ſacr. ſcrin.* Comitiva *diſpoſitionum l.* 4. *C. de prox. comit. diſpoſit.*

Diſpoſitio epiſtolarum, & libellorum *leg.* 1. *C. Th. eod. tit.* *Diſpoſitiones* principales *l. ult. C. de fruct. & lit. expenſ.* *Diſpoſitionum* ſcrinium *l.* 3. 4. 11. *C. de prox. ſacr. ſcrin.* Vid. ſub voce *comites.*

Diſpoſitio pro proviſione. Naviculari os Africanos, qui idonea publicis diſpoſitionibus, ac neceſſitatibus ligna convectant *l.* 10. *C. Theod. de navicul.* Publicis *diſpoſitionibus*, id eſt, proviſionibus, neceſſitatibus. Vid. *l.* 1. *C.*

Th.

Tit. de proxim. Capitolin. *in Gordian. c.*28. Cujus viri tanta in rep. diſpoſitio fuit, ut & mox *cap.*29. Tantum habuerat conditorum, ut vacillare diſpoſitio Romana non poſſet. Vid. & Ammian. Marcell. *lib.* 19. *c.* 11. ubi de Anatolio apud eumdem *diſponere* pro annonæ providere *lib.* 14. *c.* 7.

DISPUNGERE eſt conferre accepta, & data *leg.* 56. *D. de verb. ſignif.* quod caput ad *l.*15. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* pertinet, ut ex ipſis inſcriptionibus patet. Hinc *diſpungere* rationes *l.*6. *§. ult. D. de ſtatu lib.* Seneca *lib.*4. *de benef. c.* 31. Apud me iſtæ acceptorum, expenſorumque rationes *diſpungentur. Diſpunctio d. l.* 15.

DISPUTARE. Notando & diſputando bene, & optima ratione decrevit *l.*18. *§.* 26. *D. de mun. & hon.*

Diſputare barbare pro *diſtinguere* uſurpari videmus apud Caium *Inſt. lib.* 2. *tit.* 8. *§.* 3. Nec *diſputari* poteſt, ſi de diverſis matribus naſcantur. Sed ſi conferas Auctorem Collat. *Leg. Moſ. & Rom. tit.*16. *§.*2. ubi idem Caii teſtimonium occurrit, illico patet, verba illa non a Caii, ſed Aniani, vel alius compilatoris manu eſſe. *Hein.*

DISPUTATIO, controverſia, ſeu diſceptatio. Sic Diſputatio fori *l.* 2. *§.* 5. *D. de orig. jur.*

Diſputatio pro diſſertatione, vel tractatione. Ne verboſa ſit diſputatio *pr. Inſt. quod cum eo, qui in al. pot.*

Diſputationum libros permultos ſcripſerunt veteres Juriſconſulti. Eorum libros decem ab Ulpiano ſcriptos memorat Index Pandectis Florentinis præpoſitus, id eſt, publicarum diſceptationum, ut patet ex *l.*11. *C. de quæſt.* Venuleius autem Saturninus non *diſputationum*, ſed *ſtipulationum* libros ſcripſerat, ceu obſervavit Labittus *de uſu Indic. Pand. c.* 6. *§.*5. qui in mendo cubare oſtendit inſcriptionem legis 18. *D. de judic. ſolv.* legendumque eſſe ait *libro* 7. *Stipulationum*. Harum enim libros 19. eum reliquiſſe, & ex laudato indice, & ex tribus & viginti, quæ & his libris in pandectas migrarunt, fragmentis, ſatis conſtat. HEIN.

Diſputatio pro exceptione dixit Caius *lib.* 2. *Inſt. tit.* 9. *§.* 11. Neque poteſt ei, cui pro noſtro debito cavet, de cauto, & non numerato, ſicut fieri ſolet, aliquid *diſputationis* adferre, id eſt, non poteſt ei hoc dare exceptionem non numeratæ pecuniæ. Sed quis ſpoponderit, hæc a Caii manu eſſe? HEIN.

DISQUIRERE *l* 8. *C. de petit. her. l.*5. *C. ad SC. Maced.*

DISQUISITIO hujus rei judicis eſt *l.*3. *D. ex quib. cauſ. maj.*

DISSENSIONES civiles *l.* 21. *§. ult. D. de capt. & poſtl.*

Diſſenſiones inter ICtos, quas a Labeone, & Capitone inchoatas Sabinus, & Nerva auxerunt *l.* 2. *§.* 47. *v. hi duo. de or. jur.*

DISSENSU contrario diſſolvitur emtio venditio, vel locatio conductio *l.* 80. *D. de ſolut.* immo omnis nudi conſenſus obligatio *l.* 35. *D. de reg. jur.* ubi *diſſenſu* ponitur pro concordante receſſu a priore voluntate, qua in unum & idem, negotium nempe colligandum, contrahentes conſenſerant.

DISSENTIRE in nomine, vel de pretio *l.* 6. *D. de contr. emt.* de qualitate *l.* 21. *§.* 2. *D. de act. emt. vend.*

DISSERERE breviter *l.* 4. *§.* 3. *D. de grad. & adfin.*

DISSIDIUM, pro quo in *l.* 10. *§. ult. D. ad Leg. Jul. de adult.* legendum *diſcidium*, de quo ſupra.

DISSIPARE ædificium *l.* 3. §. *pen. D. de incend. ruin. naufr.* ſepulcra *l.* 2. *C. Th. de ſepulcr. viol.* id eſt, diſturbare, & demoliri.

Diſſipare bona *l.*38. *D. mand.* dilapidare.

DISSOCIARI e Societate diſcedere *l.* 4. *D. pro ſoc. Diſſociatum* matrimonium, id eſt, diſſolutum *l.* 14. *C. de nupt. l.* 23. *C. ad Leg. jul. de adult.*

DISSOCIATA in jus diverſum mancipia *l. un. C. Th. commun. divid.* id eſt, ſeparata.

DISSOLUTA negligentia *l.* 29. *pr. D. mand.* quæ alias ſupina. Cicero diſſolutum hominem in re familiari vocat negligentem, & parum circumſpectum, ſollicitumque patremfamilias.

DISSOLUTOR ſepulcrorum *l.* 8. §. 1. *C. de repud.* Diſſolutrix *l.* 8. §. 2. *C. eod. tit.*

DISSONANTES ſententiæ *l.*24. *D. de manum. Diſſonæ* ſententiæ *l.* 38. *D. de re jud.*

DISTANTIA. Inter fideicommiſſa, & legata ſunt quædam diſtantiæ. Caii 2. *Inſt.*7. §.8.

DISTERMINANTUR vicini in urbanis prædiis communibus parietibus *l.* 4. §. 10. *D. finium regund.*

DISTINGUERE cauſſas adpellationis *l.* 30. *C. Th. de adpell. & conſult.* id eſt, edere, & dicere diſtincte.

DISTRACTIO fundi *l.* 8. §. 15. *D. de tranſact.* pignoris *rubr. D. & C. de diſtract. pign.* id eſt, venditio.

DISTRACTOR argenti *l.* 17. *C. de pignor. l.*2. §. *ult. C. de conſtit. pecun.* id eſt, argentarius.

DISTRAHERE fundum *l.* 8. §. 15. *D. de tranſact. l.* 39. *D. de rei vind.* i. e. vendere.

Diſtrahere, diſſolvere, ſeu dirimere. *Diſtrahere* æs alienum *l.* 5. §. 10. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* conjunctionem *l.* 38. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* matrimonium *l.*14. *C. de nupt.* negotium §.6. *Inſt. de oblig. quæ quaſi ex contr.* obligationem *l.* 5. §. 3. *D. de oblig. & act.* ſocietatem *l.* 27. *l.* 63. §. *ult. l.*64. 65. *D. pro ſoc.*

Diſtrahere, diripere. Qui fecerit quo magis funus diripiatur diſtrahatur *l.* 5. *pr. D. ad Leg. jul. de vi publ.*

Diſtrahere rationes *tit. D. de tut. & rat. diſtr.* quam phraſin Veſenbec. in *paratitl.* 11. 6. & Dionys. Gothofredus *conturbare*, *reſcindere rationes* interpretantur. Aliter Bynkersh. 6. *obſ.* 8. Rationes enim huic ſunt patrimonium pupilli, quod & Paull. rationem pupillarem vocat *l.* 43. §. 1. *D. de adminiſtr. & peric. tut. Diſtrahere* vero accipit pro *diſſipare*, adeoque rationes *diſtrahere* eſt intercipere pecuniam pupillarem, uti explicat Ulpianus *l.* 1. §. 22. *D. de tut. & rat. diſtr.* vel rem ex bonis pupilli auferre, ut loquitur Paullus *l.* 2. *D. eod. tit.* Sed non facile animadvertitur, cur, admiſſo hoc ſenſu phraſeos, hæc actio de diſtrahendis, ac non potius de diſtractis rationibus dicta ſit. *Hein.*

DISTRIBUTIO aſſis *l.* 13. §. 1. *D. de hered. inſt.* id eſt, aſſignatio partium aſſis hereditarii heredibus facta.

Diſtributio quotidiana Pontificio jure ſignificat id, quod præſtatur his, qui horis certis interſunt divinis *cap.* 2. §. 1. *de ætat. & qualit. in Clem. c. un. de cleric. non reſid. in* 6. *& c. licet vobis de præbend.*

Diſtributiones quotidianæ, quæ alias manualia beneficia, ſeu victualia nuncupantur, ſingulis diebus in eccleſiis erogantur canonicis, & aliis beneficiatis, ſeu clericis, qui officiis divinis in ipſis eccle-

eccleſiis interſunt horis canonicis *c.* 2. §. 1. *in Clement.* & *c. un. de cler. non reſid. in* 6. *c.* 19. *Decretal. de præbend.* & *dignit. c.* 32. *eod. tit.* Erant igitur hæ olim victus canonicorum quotidianus, quem alii percipere non poterant, quam præſentes, quod natura rei poſtulabat. Hunc in finem piſtores conſtituebantur, qui panes ad quotidianas diſtributiones coquebant. In ſynodo Colonienſi anno 1260. cautum fuiſſe refert Schaten. *lib. XI. annal. Paderborn. ad cit. ann.* ut piſtrinum publicum conſtitueretur, ex quo panes quotidie diſtribuerentur clericis. Piſtores ipſi ſolemni juramento obſtringebantur, cujus formulam adducit Anton. Matthæi *de nobilit. lib.* 2. *c.* 48. *in f. p.* 751.

Districte edicere *l.* 15. *D. de rec. arbitr.*

Districtio *l.* 16. §. 1. *D. de rec. arb.* id eſt, coactio.

Districtus. Diſtricta ferro judicum ſeveritas *l.* 3. *Cod. Th. de petit.* Diſtrictiſſimi defenſores id eſt, ſeveriſſimi *l. ult. C. Th. de defenſor. civit.* Vid. ſupra *deſtricte deſtringere.*

Districtus, us, idem quod territorium in *c.* 4. *Clem. de elect.* licet non deſint, qui exiſtiment latiorem habere ſignificationem verbum *diſtrictus*, quam *territorium*, ut tradit Alciat. in *l. pupillos* §. *territorium. D. de verb. ſignif.*

Ditio Romanæ *l. ult. C. de infant. expoſ.* In *ditionem* venerant provinciæ *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur. Ditio* urbium, municipumque *l. ult. C. de vectigal.*

Ditio pro poteſtate dominica *l.* 2. *C. de libere. & eor. lib.*

Diu Ulpianus interpretatur *non minus decennio l.* 16. §. 3. *D. qui & a quib. man.* Sed non ubique id obſervatur. *Diu* non adparentibus conductoribus, id eſt, biennii ſpatio, aut eo plus *l.* 56. *D. locat. Diu* poſſidere hereditatem *l.* 6. §. 1. *D. de adquir. vel omit. hered.* id eſt, per longum tempus *l.* 10. *D. de petit. hered.*

Divale beneficium *l.* 17. *C. Th.* id eſt, ab Imperatore conceſſum. Et ita *divalis* nomine venit, quicquid ab eo proficiſcitur, paſſim in LL. noſtris.

Diversari. Probe in actu reip. *diverſatus*, id eſt, verſatus, exercitatuſque *l.* 4. *C. Th. de agent. in reb.*

Diversorium pro ſeceſſu amœno *l.* 4. *C. Theod. de offic. rect. prov.* quo ſignificatu & Symmachus hac voce uſus eſt *lib.* 1. *epiſt.* 1. Non quod ejus *diverſorii* ſatietas ceperit nos, quod, quum diutius viſitur, plus amatur.

Diversus, a, um. Aliquando id, quod ab altero ſeparatum, aliquando quod contrarium eſt. Sic *diverſum* dicemus *l.* 26. §. 4. *D. de noxal. act. l.* 31. *D. de inoff. teſtam.*

Diverſus (id eſt, contrarius) exitus *l.* 12. *D. de negot. geſt.*

Diverſa pars pro adverſario *l.* 71. *D. de judic. & paſſim.* Quinctil. *lib.* 4. *c.* 2. Actori ſatis eſt, dixiſſe, certam creditam pecuniam peto ex ſtipulatione, legatum peto ex teſtamento: *Diverſæ* partis expoſitio eſt, cur ea non debeatur. Idem *diverſam partem* dixit *lib.* 5. *c.* 6. ut & ejuſdem nominis auctor *Declam.* 370. & 236. & Tertull. *adverſ. Marcion. lib.* 3. *c.* 15. Ovid. *lib.* 1. *de remed. am. v.* 50. *Diverſis* partibus arma damus. Ita *diverſæ* partis advocatus *l.* 31. *D. de rec. arbitr.* Add. Senec. *lib.* 2. *de iræ c.* 23. Suet. *de clar. grammat. c.* 9. & *in Tib. c.* 2. Ex *diverſo* allegatum *l.* 26. *D. de prob.* dictum eſt *l.* 55. *D. de adminiſtr. & per. tut.* reſpondebatur *l.* 41. *D. famil. erciſc.* i. e. ab adverſa parte.

Diver-

Diverſorum. Operas ad proſecutionem equorum, vel diverſorum, neminem provincialium præbere permittimus *l.* 2. *C. Theod. ne damn. provinc. inflig.* Ibi pro *diverſorum diverſorium* reponunt, quod Jac. Gothofredo diſplicet, qui *diverſorum* adpellatione intelligenda ait ceteras ſpecies fiſcales omnes præter equos ſeu animalia, ac ſi lex diceret, equorum & quarumcumque tandem ſpecierum fiſcalium, quæ variæ ſunt, & diverſæ, quomodo mercium diverſarum commeatus dicitur in *l.*1. *de littor. & itin. cuſt.* operam atque artificium diverſorum *l.* 15. *de extraord.*

DIVERTERE dicitur uxor, quæ a viro, cui nupta eſt, diſcedit *l.* 42. *D. de judic. l.* 5. §.5. *D. de dol, mal. & met. exc. l.* 27. §.30. *D. ad Leg. Aquil.*

DIVES marmorum vena *l.* 11. *C. Th. de metallic. Dives* patrimonio *l.* 3. *C. de commerc.*

DIVIDERE pro partiri. Dividi non poſſunt ſervitus *l.* 1. §. 21. *D. ſi quid in fraud. patron.* ſtipulationes viæ, itineris, actus, aquæductus, ceterarumque ſervitutum *l.* 72. *D. de verb. oblig.* Communi *dividundo* vid. *Communi*, & *diviſio*.

DIVIDUITAS pro diviſione *l.* 80. §. *ult. D. ad Leg. falcid.* De ea voce, quæ aliorum Latinorum auctorum auctoritate deſtituitur, vid. Dukor. *de latin. vet. Ictor. p.*147. Hein.

DIVINATIO in *l.*15. §.13. *D. de injur.* & in *cauſſ.* 26. *qu.* 3. *c.* 1. ubi enumerantur divinationum genera, accipitur pro ſcientia magica, vel fallaci prophetatione.

Sed & ſi de conſtituendo accuſatore quærebatur, judiciumque ſuper ea re reddebatur, cuinam potiſſimum ex duobus, pluribuſve accuſatio, ſubſcriptiove in reum permitteretur, ea res, atque judicum cognitio *divinatio* olim adpellabatur, quemadmodum Quinctilian. *lib.* 3. *cap.* 10. & *lib.* 7. *cap.* 4. Gell. *lib.* 2. *cap.* 4. & Aſcon. Pædian. *in Cicer. divinat.* docent. Cujuſmodi adpellationis varias iidem auctores cauſſas adferunt. Unde & illam Ciceronis orationem, quæ vulgo Divinatio inſcribitur, idem Gellius citat hoc titulo: *M. Tullius oratione de accuſatore conſtituendo.*

DIVINITATIS auxilio, id eſt, Dei. *Conſult. vet. Icti c.* 6.

DIVINUM adpellatur in jure civili, quod ab Impp. proficiſcitur. Ita *divina* adnotatio *l.* 2. *C. ne quib. mun. vel præſtat.* Auguſta *l. ult. fin. C. de quadrag. præſcr.* conſtitutio *l. ult. C. de legit. hered.* diſpoſitio *l.* 43. §. 2. *C. de epiſc. & cler.* domus *l.* 12. *D. ad SC. Turpill.* indulgentia *l.* 3. *D. de conſt. princ.* juſſio *l.* 7. *C. de natural.* lex *l.* 42. §. 8. *C. de epiſc. & cler.* ſerenitas *l.* 2. §. *pen. C. de off. præt. Afric.* vox *l. un. pr. C. ut omn. jud. Divinæ* aures *l. ult. C. de adquir. poſſeſ. Divini* apices *l.* 43. *pr. C. de Summ. trin.* Divini vultus *l.* 6. *Cod. Th. de indulg. crim.* ubi divinorum *vultuum adpetitor* dicitur falſæ monetæ reus, cui vultus principis adprimitur. *Divinum* beneficium *l.* 7. *C. de interdict. matr.* compendium, edictum *l.* 7. *pr. C. de ſumm. trin.* numen *l.* 2. *C. de offic. magiſtr. offic.* oraculum *l. ult. C. de jur. dom.* os *l.* 1. §. 6. *C. de vet. jur. enucl.* reſcriptum *l.*19. *C. de oper. publ.* verbum *l.* 2. *C. de mand. princ.*

DIVISIO pro partitione. Quædam res *diviſionem* non admittunt, vel recipiunt, id eſt, *dividi non poſſunt*, uti eſt in *l.* 85. *D. de verb. oblig.* Talia ſunt

actus, aquæ ductus, iter, via *l.* 1. *&* 2. *D. eod. tit. l.* 80. §. 1. *D. ad Leg. falcid.* ſive legatæ hæ ſervitutes, ſive in ſtipulationem deductæ ſint *d. l.* 80. *l.* 25. §. 9. *D. famil. erciſc.* Et hinc heredes promiſſoris in ſolidum tenentur *l.* 2. §. 2. *D. de verb. obl.* Nec diviſionem recipiunt ea, quæ in nominibus ſunt, quum ipſo jure diviſa ſint *l.* 6. *fam. erciſc.* noxæ deditio ſervi *l.* 27. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* operis effectus *l.* 85. §. 2. *D. de verb. obl.* partus ancillæ *l.* 31. §. 6. *D. de Aedil. edict.* reſtitutio ſervitutis *l.* 4. §. 3. *D. ſi ſerv. vind.* ſervitus *l.* 13. §. 1. *D. de acceptil.* ſtatuæ, nempe legatæ *l.* 11. §. 24. *D. de legat.* 3. Plane *diviſionem* recipit legatum uſusfructus *l.* 80. *D. ad Leg. falcid.* & cautio, amplius non agi *l.* 4. §. 1. *D. de verb. oblig.*

Diviſiones pro erogationibus, & diſtributionibus, quæ ſingulis decurionibus, & civibus fiebant *l.* 23. *D. de ann. legat. l.* 122. *pr. D. de legat.* 1. Hanc vocabuli notionem, quæ maxime ad convivia, & congiaria pertinebat, illuſtrat Jo. Frid. Gronov. in *Papin. Stat. c.* 13. *p.* 73. Hein.

Diviſionis beneficium jus fidejuſſori in ſolidum convento competens, liberandi ſe ab obligatione, ſolutione ratæ. Si enim plures pro uno debito ſimpliciter fidejuſſerant, tenebantur in ſolidum *l.* 3. *C. de fidej.* adeoque & quilibet conveniri poterat. Imperator vero Hadrianus iis beneficium tribuit, ut ſi omnes tempore litis conteſtationis eſſent ſolvendo, quilibet eorum ultra ratam ſuam non teneretur *l.* 26. *ſeq. D. de fidej.* Adeoque hac ratione dividitur inter plures obligatio, quæ cuilibet incumbebat tota. Wurffell. *Juriſpr. defin.* §. 719.

Divortium inter virum & uxorem fieri dicitur, *Repudium* ſponſæ remitti videtur, quod & in uxoris perſonam non abſurde cadit *l.* 191. §. 1. *D. de verb. ſignif.* Inter *divortium* enim, & *repudium* hoc intereſt, quod *repudiari* etiam futurum matrimonium poteſt, non recte autem ſponſa *divertiſſe* dicitur, quod *divortium* ex eo dictum eſt, quod in diverſas partes eant, qui diſcedunt *l.* 191. *D. eod. tit.* Ac proinde divortium vel a diverſitate mentium dictum fuiſſe exiſtimant, vel quia in diverſas partes eant, qui diſtrahant matrimonia *d. l.* 191. *& l.* 2. *D. de divort.* Hinc *Divortium* facere dicitur vir æque Cic. *lib.* 12. *ad famil. epiſt.* 50. & *lib.* 13. *ad Attic. epiſt.* 7. ac uxor *l.* 64. *D. de don. int. vir. & ux.* Non minus enim frequenter uxores a maritis, quam hi ab illis divertebant, Juvenal. *ſat.* 6. Martial. *lib.* 6. *epigr.* 7. & Senec. *lib.* 3. *de benef. c.* 16. Sic divortium Titia a Seio fecit *l.* 34. *D. ſolut. matrim.* De divortio bona malaque gratia facto vide infra ſub art. *gratia.* Utique jure civili vetere divortium erat, quo vinculum ipſum matrimonii ſolvebatur; at jure canonico non tale admittitur divortium, ſed illud ſaltem, quo vel ad tempus, vel perpetua conjugum quoad thorum, vel etiam quoad cohabitationem fit, remanente tamen vinculo conjugii, ita ut neutri parti vivente altera liceat tranſire ad alias nuptias ob ſacramenti cauſſam *c. un. de voto in* 6. *c.* 7. Decretal. *de divort.* In cauſſa adulterii hæc ſeparatio perpetua eſt, nihilominus tamen adultera amittit dotem, & dotalitium *c.* 4. *decretal. de donat. int. vir. & ux.* vel, ubi communio bonorum viget, partem ex ſtatuto, vel conſuetudine debitam *c.* 10. *decretal. de conſuetud.* quod ipſum adulterium cauſſam priva-

tio-

tionis conſtituat, ut defuncto eo ante ſententiam divortii, & nulla interveniente reconciliatione, ſententiam privationis adhuc ferri, immo poſt mortem adulteræ hæc exceptio heredibus opponi queat *c. 4. cit.* Etſi autem divortium quoad vinculum ipſum non toleretur, in caſu tamen, quo unus duorum conjugum infidelium ad fidem convertitur, ſi remanens in infidelitate nullo modo velit cohabitare, vel ſi nolit cohabitare ſine blaſphemia divini nominis, vel ſi cohabitando partem converſam ad peccatum mortale pertrahere velit, converſa ad ſecunda vota tranſire poterit, ſi vult. *c. quanto 7. eod. tit.* Sed in caſu, quo unus conjugum non ſolum ad hæreſin, ſed etiam ad infidelitatem v. g. judaicam, Turcicam, aut Ethnicam deficit, facto divortio neutri parti ad ſecundas nuptias tranſire permittitur a Papa, licet fateatur, ab aliquo prædeceſſorum aliter judicatum fuiſſe *c. 7. cit.* Utique ſi poſt carnalem copulam alter conjugum fit religioſus, alter non poſſet matrimonium contrahere, ſed poteſt, ſi nulla fuit carnalis copula *c. ex publico de converſ. conjug. in decretal.*

D i u r n i effractores *l. ult. D. de effract.* qui interdiu effracturæ crimen admittunt.

D i u t i n a poſſeſſio *l. 9. D. de diverſ. tem.*

D i u t u r n i t a s poſſeſſionis *l. 7. C. de præſcr. long. temp.*

D i u t u r n u m, & longum ſilentium, id eſt quinquennii *l. ult. C. ſi maj. fact. alien.*

D i v i adpellantur Imperatores, qui poſt exceſſum conſecrati; & inter Deos relati erant, eo ſollemni ritu, quem Herodian. *lib. 4. c. 2.* deſcribit. Poſt cujuſmodi apotheoſin aræ, templaque iis conſtitui, ſacerdotes, ac ſodales creari, & ludi fieri, omneſque divini honores decerni ſolebant, ut ex Tacito, Tranquillo, Spartiano, Julio Capitolino, & aliis id genus auctoribus liquet. Quod Proſper. Aquitanic. *lib. de promiſſ. & prædict. c. 7.* ita exagitat: Aeterna cum dicitur, quæ temporalis eſt, utique nomen eſt blaſphemiæ: quum mortales, licet reges, in ea dicantur *divi*, eiſque ſupplices dicunt, Numini veſtro, altaribus veſtris, perennitati veſtræ, & cetera, quæ vanitas, non veritas tradidit, atque exſecrabilia ſunt. Sed & Carolus M. aut alias, qui Caroli nomine eum librum ſcripſit, in opere contra Synodum Græcorum Nicen. *II. lib. 1. c. 3.* Priſcæ, ait, gentilitatis error Chriſti adventu repulſus quoddam cernitur in his reliquiſſe veſtigium, qui ſe fidei, & religioni Chriſtianæ jactant retinere faſtigium, qui & intra eccleſiam novas, & ineptas conſtitutiones audacter ſtatuere adfectant, & ſe *divos*, ſuaque geſta *divalia* gentiliter nuncupare non formidant. Et paullo poſt: Sceptra Imperialia retinentes poſt mortem in Deos credebantur transferri, & *divi* vocabantur, & ſimulacra illorum *dii* nuncupabantur. Quæ nomina, adſpernato vero Deo, contemta humilitate, dæmoniaca, vel humana arrogantia ſibi uſurpavit. Quæ ita Chriſtianus odiſſe debet, ſicut odit auctorem. Non minus graviter in hunc gentilitium furorem invehitur Minucius Felix *in Octav. p. 26.*

Divi fratres, qui intelliguntur M. Antoninus vulgo Philoſophus, & Lucius Aelius Commodus Verus, primumque hi duo Auguſti adpellati, & faſtis conſularibus ſic adſcripti ſunt, auctore Spartiano in *Ael. Vero c. 7.* Eutrop. *lib. 8. c. 5.* Poſt hunc imperavit

vit M. Antoninus Verus, haud dubie nobiliſſimus, quippe quum ejus origo paterna a Numa Pompilio, materna a Salentino rege penderet. Cum eo Lucius Annius Antoninus Verus, tumque primum Rom. reſpublica, duobus æquo jure imperium adminiſtrantibus paruit, quum uſque ad eum ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos.

Divi princeps, id eſt Impp. in genere *paſſim*. At in *l. ult. D. de reb. cor.* Divorum Principum nomine Severus, & Antoninus exaudiendi ſunt.

Adduntur hic duo, notatu non indigna, primum diſputare viros doctos, an & vivis Imperatoribus divinos hos honores tribuerint? Alterum, an ſolis Imperatoribus? Prius adfirmat Menken. Diſſ. *de conſecrat. Aug. ex num.* §. 6. Negat contra Vignol. *de column. Antonini c.* 5. *p.* 74. Sane negandum non eſt, Romanorum veterum tantam fuiſſe inſaniam, ut & vivis principibus numinum, & deorum nomen tribuerent, templa, araſque dedicarent, eorum imagines adorarent, per eos, eorumque ſalutem, vel genium jurarent. At vivos ex SCo conſecratos eſſe, nec Menckenius dixit, & diſerte negavit Tacit. *Annal. lib.* 15. *c. ult.* Ad alterum quod attinet, non modo Auguſtos & Auguſtas, ſed & eorum propinquos in Deorum numerum referri conſueviſſe, jam probavit Ez. Spanh. *de uſu & praeſt. numiſm. Diſſ.* 11. *p.* 328. *Tom.* 2. Quin & quos flagitioſo amore deperibant principes, ceu numi *Antinoi* innumeri, veterumque de eo puero hiſtoriæ neminem dubitare patiuntur. *Hein.*

Divulgantur judicia ſecreta *l.* 1. §. 38. *D. depoſiti.*

Docere pictorem, aut librarium *l.* 28. *D. de rei vind.*

Docere, oſtendere, ſeu apud judicem probare *l.* 9. *C. de rei vind. l.* 1. *C. rer. amot.* & aliis locis.

Dociles. Dociliora ſunt mancipia rudia *l.* 37. *D. de Ædil. edict.* Qui aquarum inventos ductus, & modos *docili* librationе oſtendunt *l.* 3. *C. Theod. de excuſ. artif.*

Doctores *l.* 2. *Cod. de profeſſ.* ſunt viri quibus facultas docendi conceſſa eſt publice. Theologiæ *doctores*, alias Theologi a magiſtris grammaticam clericos docentibus ſeparantur in *c. quia* 4. *decretal. de magiſtr.* ubi Innocent. III. ait: Ut facilius habeantur idonei Doctores Theologiæ & magiſtri, conferatur licentia docendi, ſeu prout nunc vocatur doctoratus, & licentiatus ſine pretio: nec ſub obtentu conſuetudinis ab eis, qui docent, aliquid exigant, nec cuiquam, qui ſit idoneus, licentia docendi denegetur. Honorius *III. c. ſuper ſpecula eod. tit.* Pro majori docentium incitamento, & ſtudentium profectu docentes in Theologica facultate, quamdiu in ſcholis docuerint, ſtudentes vero ſolum per quinque annos de licentia generali ſedis Apoſtolicæ percipiunt integre proventus præbendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante quavis alia conſuetudine, vel ſtatuto.

Inter Chriſtiani orbis univerſitates maxime a SS. Pontificibus Pariſienſes doctores commendantur, præcipue ab Innocentio VIII. Nicolao III. Gregorio III. Pio II. & aliis: Illis conceſſa fuit per univerſum orbem docendi facultas, aliarum univerſitatum magiſtros & Doctores antecellunt, a Regibus, Conciliis & a SS. Pontificibus ſæpiſſime ſunt conſulti, Privilegium nobilitatis obtinent, A jure immunes ſunt a reſi-

reſidentia beneficiorum, aut eccleſiaſticarum dignitatum tempore, quo in hac univerſitate ſtudia ſua peragunt, Ad omnia munera civilia, aut eccleſiaſtica, nullo præcedente examine a jure idonei reputantur; Ejus conſultiſſimæ facultatis profeſſores poſt XX. annos ſunt, & adpellantur Comites, & nobilitatis ſtemmate cum comitis corona uti poſſunt. Hoc ex Bullis SS. Pontificum, & ex Archivo univerſitatis deſumtum humaniſſime ſuppeditavit Vir clariſſimus conſultiſſimus Abbas Gizon J. V. Doctor Pariſienſis Protonotar. Apoſtol.

DOCTRINA artificum *l.* 3. *D. de ſolut.* puerorum *l.* 39. *D. de verb. ſignif. l.* 28. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.*

DOCUMENTA, quibus aliquid docetur, vel probatur. Sic Documenta apertiſſima *l. ult. C. de probat.* libelli *l.* 40. *C. Th. de adpell.* fidelis obſequii *l.* 8. *C. Th. de privil. eor.* In ſpecie ſunt litteræ publicæ, *in c. quoniam contr. extr. de probat.*

DODRANS, id eſt novem unciæ *l.* 35. *D. de hered. inſt.* Varr. *lib.* 4. *de ling. lat. Dodrans* demto quadrante.

DOGMATIS hæretici infamia *l.* 1. *C. Theod. de fid. cath.* Dogma religionis catholicæ *l.* 13. *C. Th. de pagan.*

Dogma της συγκλητυ βυλης pro Senatus conſulto in reſcripto græco Severi, cujus verba citantur in *l.* 2. §. 3. *D. ad SC. Vellei.*

DOLABRA in inſtrumento lanionis numeratur *l.* 18. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Eſt etiam inſtrumentum fabrile. Hinc præfectus vigilum cum hamis, & *dolabris* errare dicebatur ad diruendas, & demoliendas domos, ut ruina aliquarum incendium reprimatur *l.* 3. §. 3. *D. de offic. præf. vigil.*

DOLARE tigna *l.* 235. §. *ult. D. de verb. ſignif.*

DOLIARIS, e, a dolio. Doliare vinum *l.* 1. §. *ult. D. de peric. & comm. rei vend.* ad differentiam *amphorarii*.

DOLIARIUM, (vel ut Florentiæ ſcriptum, *Dolearium*,) ſi ex doliario pars vini venierit *l.* 35. §. *pen. D. de contr. emt.*

DOLIUM, vas majus, & capacius, in quo vina condebantur, unde poſtea in amphoras, cados, & metretas diffundebantur *l.* 15. *D. de tritic. vin. ol. l.* 38. *D. de judic. l.* 8. §. 2. *D. de legat.* 2. *l.* 27. §. 3. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* In horreis defoſſa dolia *leg.* 8. *D. de eod. tit.* humi demerſa dixit Columella *lib.* 2. *cap.* 6. Dolia fictilia, vel plumbea, quibus terra adgeſta eſt, & in his viridaria poſita, eaque gratia in ædibus ita interdum illigabantur, ut ibi perpetuo eſſent poſita *l.* 26. *D. eod. tit.* Sane apud Plin. *lib.* 14. *c.* 1. ubi vulgo *foliis incluſæ* legitur, in uno ex MSSC. Briſſon. *doliis incluſæ*, in altero vero *doliis fictilibus* incluſæ ſcriptum eſt. Dolia vinaria *l.* 27. *D. de act. emt.* qualia tamdiu cenſentur, ut Julianus tradit, quamdiu vinum habeat, ſine vino deſinentia eſſe in eo numero, quoniam ad alium uſum transferri poſſunt; veluti ſi frumentum his indatur *l.* 206. *D. de verb. ſignif.*

DOLON in *l.* 53. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* & apud Suet. *in Claud. c.* 13. flagellum ſignificat, interprete Servio in *Æneid.* 7. *v.* 664. intra cujus virgam pugio latebat, a fallendo græce dictum eſt, id eſt, *απο τυ δολυ*, quod ligni ſpeciem præferat, interius gladium habens: Plutarch. *in Tib. & Caio Gracch. p.* 829. *Tom.* 1. *ξιφιδιον λῃςρικον, ο δολωνα καλυσι.* pugionem latrocinalem, quem dolonem vocant. Heſychius: *Δολων,*

ονες, ait, ξιφιδια εν ξυλοις αποκεκρυμμενα, Dolones, pugiones intra ligna latitantes. Artemidor. *lib.* 2. *de ſomn. cap.* 14. Ορμιαι δε και αγκιστρα και παθετηρες, και οι λεγομενοι δολωνες, δολυς η ενεδρας σημαινουσι, Funiculi piſcatorii, hami, catheteres, & dolones, quos vocant, dolum atque inſidias ſignificant. In libro quodam MSCo qui Fæmina Heſperica inſcribitur: Huic quidam robuſtus ferali dolone tyrannus hirta craſſi latera terebravit apri. Et alias Truces reciproco libramine penetrant dolones. Gloſſæ: *Dolones*, tela abſcondita. Iſidor. *lib.* 18. *c.* 1. Dolones ſunt vaginæ ligneæ, intra quas latet pugio ſub baculi ſpecie.

D o l o r atrocis injuriæ *l. un. C. de ingrat. libert.* juſtus *l.* 38. §. 8. *D. ad Leg. jul. de adult.* maritalis *l.*15. *D. eod. tit.* verus *l.* 30. *C. eod. tit.*

D o l o ſ e facere *l.* 3. *D. ſi menſ. falſ. mod.* verſari *l.* 3. §. 1. *D. de minor.*

D o l o ſ i s artibus *l.* 6. *C. ſolut. matrim.*

D o l u s alius *bonus*, alius malus eſt. Dolum bonum veteres pro ſollertia dicebant, maxime ſi adverſus hoſtem, vel latronem quis machinaretur *leg.* 1. §. 3. *D. de dol. mal.* D. Auguſtinus *Epiſt.* 29. Quamquam & apud illos Romanæ linguæ diſertiſſimos dixerit: Neque tamen illi dolus ad cavendum, aut aſtutia deerant, aſtutiam ponens in bono. Eodem modo & Baſilius *in proverb.* quandam etiam eſſe καλην, και επαινετην πανουργιαν, *bonum, & laudabilem dolum tradit.* Vid. M. Ant. Muret. *Var. lect.* 18. 4. *Doli mali* vocabulum a XII. Tabulis manaſſe, docet Donat. *in Ter. Eunuch. act.* 3. *ſc.* 3. his verbis: Quod autem addidit, dolo malo, aut αρχαισμος eſt, quia ſic in XII. Tabulis a veteribus ſcriptum eſt, aut επιθετον doli eſt perpetuum, aut diaſtole eſt; quia eſt bonus, quo a medentibus falli ægros, non tantum decipi, Lucretius poſtea teſtatur.

Dolum malum C. Aquilius Gallus, uti Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 14. & *Topic. c.* 9. ſcribit, definiebat, quum aliud agitur, aliud ſimulatur. D. Auguſt. *Serm.* 22. *de Jacobo & Eſauo*: Dolus ergo quid eſt? Quando aliud agitur, aliud ſimulatur. Quando itaque aliud eſt in intentione, aliud in factis, dolus dicitur. Quam doli definitionem Servio Sulpicio, Sex. Pædio, & Julio Paullo placuiſſe adparet ex *l.* 1. §. 2. *D. de dol. mal.* Paull. *lib.* 1. *ſent. tit.* 8. §. 1. *l.* 7. §. 10. *D. de pact.* in qua Ulpianus: Dolus malus, ait, ſit calliditate, & fallacia, &, ut ait Pædius, dolo malo pactum fit, quoties circumſcribendi alterius cauſſa aliud agitur, & aliud agi ſimulatur. Ineſt autem dolo & fraus. Verum Aquilliana illa *doli* definitio in Labeonis reprehenſionem incurrit, quem philoſophiæ ſtudio, & ingenio ſuo fretum traditionibus veterum non adquieviſſe, Pomponius ſcribit. Ille ergo dolum malum definiebat, eſſe omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Unde *dolus malus*, fallacia, fraus, & calliditas conjungi ſolent in LL. noſtris. Quum vero hæc omnia notionem haud ita diſtinctam faciant, *Dolus* videtur definiendus, quod ſit omne dictum, factumve cum propoſito alterius fallendi; ac *malus dolus* dicitur, quo id intenditur, quod alteri injuria noceat. Si vero id agitur, ex quo alteri non læditur in jure ſuo, vel quo ipſi bene ſit, tunc eſt *dolus bonus.*

In

In Edicto de ſervo corrupto, *dolo malo* adjecto, calliditatem notat Prætor ejus, qui perſuadet. Ceterum ſi quis ſine dolo malo deteriorem fecerit, ut ſi luſus gratia fecerit, non tenetur *l.* 3. *D. de ſerv. corrupt.*

Hac Edicti *de peculio* parte, qua prætor id peculio imputat, quod *dolo malo* domini factum eſt, quominus in peculio eſſet, *dolum malum* accipere debemus, ſi ei ademit peculium, vel ſi eum intricare peculium in necem creditorum paſſus eſt. Sed & ſi quis, cum ſuſpicaretur, alium ſecum acturum, alio peculium avertat, *dolo* non caret *l.* 21. *pr. D. de pecul.*

Dolus aliquando opponitur culpæ, & habetur in genere pro animi propoſito agendi contra præceptum Legis. Hinc

Doli mali in Edicto *de albo corrupto* fit mentio, quia ſi per imperitiam, vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit non tenetur *l.* 5. *D. de juriſd.*

Aliquando tamen *doli* vox in genere & culpam, puta latam, continet *l.* 12. *D. depoſ.* Hinc illud magna negligentia *dolus* eſt *l.* 226. *D. de verb. ſignif.* & merito: nam vix abeſt à propoſito nocendi, aut delinquendi, qui uſum virium maxime communium, multarumve omittit, quibus utendum fuit.

In Edicto *de eo, per quem factum erit, quominus quis judicio ſiſtat*, Prætor coercet dolum ejus, qui impedit aliquem judicio ſiſti. Feciſſe *dolo malo* non tantum is putatur, qui ſuis manibus, vel per ſuos retinuerit, verum etiam qui alios quoque rogaverit, ut eum detinerent, vel abducerent, ne judicio ſiſtat, ſive ſcientes, ſive ignorantes, quid eſſet, quod comminiſceretur. *Dolum* quoque *malum* ſic accipimus, ſi quis venienti ad judicium aliquid renunciaverit triſte, propter quod is neceſſe habuerit, ad judicium non venire *l.* 1. *pr.* §. 1. *&* §. 2. *D. de eo per quem factum erit.*

Doli clauſula adpellatur pars illa ſtipulationis, qua *dolum* abeſſe, abfuturum eſſe comprehendimus *l.* 22. 53. 119. 120. 135. §. *ult. D. de verb. oblig.* Quæ & *clauſula de dolo malo* adpellatur in *l.* 13. §. 5. *D. de acceptil.* & *doli ſtipulatio.* Ceterum in *l.*30. *D. de pecul. Doli* clauſula adpellatur adjectio illa, quæ actioni de peculio additur: *Et ſi quid dolo malo domini captus, fraudatuſve actor eſt l.*36. *in fin. D. eod. tit.* Vid. in voce *Clauſula.*

Doli mali exceptio præter ea quæ traduntur *tit. D. de dol. mal. & met. except.* locum habet in ſpecie *l.* 11. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. ſec. tab. l.*22. *D. de adim. legat. l.*4. 23. *D. ſol. matrim. l.* 154. *D. de reg. jur. l.*29. *D. de jur. dot.* Doli autem exceptionis duæ videntur eſſe ſpecies, Prior eſt, quæ principaliter ex ipſo contractu datur, veluti quia me dolo induxeris, ut promitterem. Et hæc *doli exceptio* eſt, quæ dicitur *ſpecialis*. Altera eſt, quæ non ab initio naſcitur ex ipſo contractu, ſed magis ex quodam facto poſtea ſubſecuto, veluti ſi pactus non petere ante Kalendas, nihilominus ante eum diem petat. Et hæc quidem doli exceptio *generalis* dicitur, convenitque cum exceptionibus in factum, nec ullam, uti prior, continet juris infamiam, eſtque favorabilior, ut ſi quis cum ea totus eſſet, per errorem ultro ſolverit, poſſit concidere.

Qui *dolo* poſſidere deſiit *l.*131. *D. de reg. jur.* id eſt, deſiit facultatem habere reſtituendi, ut interpretatur ipſe Juriſconſultus *l.*1. *D. quod legat.*

DOMARE equitium *l.* 11. §. 4.

§. 4. *D. de uſ. & habit.* Domiti boves *l.* 8. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Domitum pecus *l. ult. D. de abig.*

DOMESTICA cautio pro privata, ſeu chirographo *l.* 3. *D. de jur. fiſc. l.* 113. *D. de legat.* 1.

Domeſticum teſtimonium in teſtamentis, non ex cognatione, ſed ex unione, conjunctioneque, quæ per patriam poteſtatem contingit, æſtimandum eſt §. 8. *Inſt. de teſtam. ordin.*

Domeſtici tam pedites, quam equites in *Notit. Imperii* ponuntur, & in *l.* 6. *C. de advoc. diverſ. jud. l. ult. C. de domeſtic. & protect.* Caſſiod. 1. *var. Domeſticæ partis* equitum, & peditum, qui noſtræ aulæ videntur jugiter excubare. Suidas *Tom.* 1. *p.* 615. Δομεστικοι οι των Ρωμαιων ιππεις, οι κατα Ρωμαιους οικειακοι στρατιωται. Equites vel milites apud Romanos, qui vulgo domeſtici vocantur. *Domeſtici & protectores l.* 1. §. 2. *C. de domeſt. & protect. l.* 27. *C. Theod. de erog. milit. annon. l.* 16. *C. Theod. de mun. ſord. & extraord. Domeſticus protector* apud Marcellin. *lib.* 14. *c.* 20. Socrat. *lib.* 1. *hiſt. eccl. c.* 13. των δορυφορων τις, ους οικειους καλει ο βασιλευς. Ex haſtatis quidam, quos domeſticos Imperator vocare ſolet. Et *lib.* 13. *c.* 21. ο εν τοις οικειοις του βασιλεως στρατευομενος, qui inter domeſticos Imperatoris militabat. Quorum verborum non adſequutus interpres, male ita vertit, *qui inter neceſſarios principis militabat.* Imperite quoque Caſſiodorus *lib.* 1. *hiſt. tripart. c.* 47. *inter familiares Imperatoris* vertit: Idem Socrat. *lib.* 4. *c.* 1. Ουαλης δε εν τοις οικειοις του βασιλεως εστρατευε. *Valens inter domeſticos Imperatoris militabat.* De his *Domeſticis* plura Car. Du-Freſne in *gloſſar. med. & infim. lat.* Addit Heinecc. eorum alios in præſenti, ſeu in comitatu principis fuiſſe, qui vocantur *præſentiales l.* 6. *C. de advoc. diverſ. jud. l.* 4. *C. de domeſt.* aliis certis officiis deputatos publicas exſequutos eſſe juſſiones *l.* 1. *l.* 5. *C. Theod. de protector.* De his videri meretur Hadr. Valeſ. *ad Amm. Marcellin.* ibid. *p.* 37.

Domeſticorum ſchola in *l.* 3. *C. ubi ſenator. l. un. C. Theod. de præpoſ. lab.* Cui proprium comitem præfuiſſe ſupra dictum eſt art. *Comes*. Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *c.* 5. Sociatuſque Valenti domeſticorum præfuit ſcholæ. Idem *lib.* 21. *c.* 8. Mamertino largitiones curandas dedit, & Dulgalaiphum præfecit domeſticis. Flav. Vopiſc. *in Numeriano c.* 13. Diocletianum omnes divino conſenſu, cui multa jam ſigna facta dicebantur imperii, Auguſtum adpellaverunt, domeſticos tunc regentem. Eaque eſt *domeſticatus* militia apud Gregor. Turon. *lib.* 2. *c.* 8. qua voce utuntur quoque Theodoſius, & Valentinianus Impp. *Novell. un. de ſcholar. comit.*

Erat & in aula Conſtantinopolitana quidam, qui Δομεστικος μεγας vocabatur, ut ex *Notit. Græca* liquet. Guillelmus Tyrius *lib.* 2. *belli ſacri. c.* 5. *Hic a domino Nicephoro, qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, ut Megadomeſtici* dignitatis (quem nos majorem Seneſchallum adpellare conſuevimus) fungeretur officio. Luitpr. *de reb. per Europ. geſt. lib.* 3. *c.* 6. *Phocam vero*, ait, *Domeſticum majorem, hoc eſt terreſtris ducem exercitus fecit.*

Alio ſenſu *Domeſtici* accipiendi ſunt *rubr. utriuſq. cod. de adſeſſorib. domeſticor. & cancellar.* Vetus gloſſarium: Domeſtici ſunt, ex quibus pro magna parte conſilium pendet, & hi dicuntur

ad-

adſeſſores. At opponuntur iiſdem adſeſſores *l. un. C. ſi rect. prov.* Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib.* 2. *c.*15. *p.*347.

Domicilium ſeu *domus* aliud, aliud *origo*. Domicilium in eo loco ſingulos habere non ambigitur, ubi quis Larem, rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, unde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil avocet. Unde quum profectus eſt, *peregrinari* videtur *l.* 7. *C. de incol.* Et ita *domicilium* accipe in *l.*19. §.1. *l.*50. *in fin. D. de judic. l.* 1. *D. de tut. & cur. dat. l.* 39. *in fin. de condic. & demonſtr.* Domicilium autem ubi quis habere intelligatur, tractat Ulpian. *l.*27. *D. ad munic.* Plane ſola domus, poſſeſſio, quæ in aliena civitate comparatur, domicilium non facit *l.* 17. §. 13. *D. eod. tit.* Sed nec domicilium ibi quis habere intelligitur, ubi ſtudiorum cauſſa habitat, niſi decem annis tranſactis, eo loco ſibi ſedes conſtituerit *l.* 5. §. 2. *D. de injur. l.* 2. *C. de incol.* Miles ibi domicilium habere cenſetur, ubi moretur, ſi nihil in patria poſſideat *l.* 23. *in fin. D. ad municipal.* Senatores etiam ſi ubicumque avocandi poteſtatem impetraverint, domicilium tamen in urbe retinent *l.*22. §.6. *D. eod. tit.* Mulier in *domicilium* mariti per conditionem matrimonii redit *leg.* 65. *D. de judic.* Enimvero, quæ deſponſa eſt, ante contractas nuptias ſuum non mutat domicilium *l.* 32. *D. ad municipal.* Vidua amiſſi mariti domicilium, quoad aliis ſe nuptiis non junxerit, ſequitur *leg.* 52. §. 1. *D. eod. tit.* Relegatus in eo loco, in quem relegatus eſt, interim neceſſarium domicilium habet *l.* 22. §. 3. *D. eod. tit.* Habere tamen & eo loci, unde arcetur, poteſt *l.* 27. *in fin. D. ad municipal.* Si quis inſtructus ſit duobus locis æqualiter, & utrobique ſit deſtinato animo, utrobique domicilium habere intelligitur *l.* 6. §. *pen. l.* 27. §. 2. *D. eod. tit.* Filius familias non utique ibi domicilium habet, ubi pater, (originem enim ejus, non utique domicilium ſequitur) ſed ubicumque domicilium collocarit *l.* 3. *l.* 6. §. 1. *D. eod. tit.* Domicilium autem non in propria tantum domo, ſed in aliena quoque & conducta habere poſſumus *l.* 5. §. 2. *D. de injur.*

Domicilium ibi quis habere dicitur, ubi habet beneficium *cap. dilectus filius de reſcript.*

Domina, præter notiſſimam ſignificationem, erat elogium, quo viri uxores ornabant. Sic Domina mea *l. ult.* §. *ult. D. de aur. arg. leg.* Domina ſanctiſſima *l.* 19. §. 1. *D. de ann. legat.* Domina uxor *l.* 41. *D. de legat.* 3. Vid. Voſſ. *lib.* 4. *Inſt. orat. c.* 12. *p.* 219.

Hæc autem adpellatio tum maxime innotuit, quum raro uxores in manum convenirent. Elegans eſt obſervatio Epicteti *Enchirid. c.* 62. generatim uxores a viris dominas vocari conſueviſſe, *ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν*, *a quartodecimo anno.* Minor enim annis duodecim domum ducta, exacto demum apud maritum anno duodecimo, legitima uxor habebatur *leg.* 9. *D. de ſponſal.* Quumque ante annum quartum decimum fieri vix poſſet, ut prole augeret familiam, ab eo demum tempore *domina* ſalutabatur, non modo a maritis, veluti in marmoribus apud Gruter. *p.* 806. & apud Reineſ. *Claſſ.* 14. *Inſcr.* 193. ſed & ab extraneis, uti apud Caſſiodor. *Var.* 10. *c.* 2. & Reineſ. *Claſſ.* 14. *Inſcr.* 191. Obſervavit hoc etiam Cujac. *lib.* 3. *c.* 18. qui tamen perperam huc re-

tu-

tulit *l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. quum ibi Julia non *Domina*, ſed *Domna*, nomine proprio vocetur, quippe uxor Severi Imp. notiſſima. Similem errorem Merillii *lib.* 1. *obſ. c.*36. notavit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 25. *p.* 340. *ſeq. Hein.* Eſt tamen ubi dicitur *domnula* pro *dominula*. Vid. infra art. *dominulus.*

DOMINATIO imperium in *l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.*

Dominatio pro dominica poteſtate in Servos *l.* 64. *D. de condict. indeb.*

At in *l.* 78. *in fin. D. de adquir. vel omitt. hered.* dominium ſignificat. Et ſic

Dominationes ſcribi oportet pro *donationes* in *l. ult. C. de cenſit. & peræquat.* Quod vitium ſcripti codices cum Theodoſiano conſentientes arguunt. Porro in eadem lege Tribonianus quatuor menſes ad duos ab Honorio, & Theodoſio tributos addidit.

DOMINICUM dicitur, quidquid ad dominum pertinet. Et ita κατ' ἐξοχην adpellatur, quod Chriſti eſt, vel ad cultum Chriſtianum pertinet. Sic *Dominicus* totius ſeptimanæ primus dies *l.* 5. *C. Theod. de ſpectac.* Templa etiam Chriſtianis erant *dominica.* Rufin. *hiſt. eccleſ. lib.* 2. *c.* 9. Plura loca collegit Du-Freſne *Gloſſar. lat. ſub voce dominicum*, quemadmodum Græcis κυριακη ημερα eſt *dies ſolis Apoc.* 1. 17. κυριακα templa. *Concil. Ancyran. can.* 5. & 13. itemque κυριακος οικος apud auctorem vitæ S. Nili Jun. *pag.* 164. *Hein.*

Dominicum etiam dicitur, quod Imperatorum eſt, vel principum. Hinc *dominicus* actor pro actore rei privatæ principis *l.* 11. *C. Theod. de juriſd. lib.* 2. *tit.* 1. *l. ult. C. Theod. de conlat. fund. patrim.* Dominicus colonus pro Colono Cæſaris *l.* 7. *C. ubi cauſ. fiſc.* & ſic de aliis rebus.

DOMINIUM eſt jus in re, quo aliquis ceteris excluſis omnia commoda, omneſque utilitates ex ea percipere, eaque diſponere tam late poteſt, ac quid ex eo detractum eſſe non oſtenditur. Ex hoc autem detrahi quid diverſimode poteſt, Lege puta immediate, ut ecce Pupillus ſine tutoris auctoritate res ſuas, maritus dotem, cujus alias dominus eſt, alienare non poſſunt: Vel facto domini, ut ſi quis ſervitutem in re ſua conſtituerit, & tunc limitatum audit *dominium*. Sin vero oſtendi non poteſt quidquam ex eo detractum, tunc *nec limitatum*, ſeu *abſolutum* audit. Hucque pertinet diſtinctio *dominii pleni*, & *minus pleni*, quorum hujus inter plures prſonas effectus diviſos eſſe, illius vero non, definit Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 618.

Dominium proinde *directum*, (quatenus ab *utili* ſeparatur, quorum utrumque diviſim *minus plenum* eſt) intelligitur jus de rei ſubſtantia diſponendi, ſeparatum a jure utendi fruendi, *utile* vero adpellatur jus diſponendi de ſolo fructu rei. Id. Wurffell. *lib. cit.* §. 620.

Dominium bonitarium intelligitur, quod eſt jure naturæ præſcripto adquirendum. *Quiritarium* contra *dominium* eſt, quod civibus Romanis ſolum competit, modiſque civilibus eſt adquirendum. Bonitarium dominium ipſum eſt, quod alias φυσικον, *naturale* vocant. Et in *bonis* habere dicitur, quod in ejuſmodi dominio eſt. *In bonis* enim habebat, quemadmodum Ulpianus 1. *fragm.* §. 16. exponit, cui res tradita erat, neque tamen mancipata, vel in jure ceſſa, vel tempore ad uſucapionem neceſſario poſſeſſa erat. Ex jure vero Quiritium dominus quis fiebat mancipatione, in jure ceſſione, uſucapione. Quas verborum diſ-

differentias Juſtinianus ſuſtulit *l. un. C. de nudo jure Quirit.* & *l. un. C. de uſucap. transfer.* Et hinc dotalis fundi dominium penes maritum eſſe dicitur; quum verius ſit, dotem in bonis eſſe mariti *l.* 75. *D. de jur. dot.* uxorem vero dominam eſſe *l. pen. C. de jur. dot. l.* 21. §. 2. *D. ad municipal.* ut & Borth. *in Topic.* ſcribit.

Dominium non *proprietatis* tantum *l.* 17. *D. quib. mod. uſusfr. amitt. l.* 12. *D. ad Leg. Aquil. l.*16. §.1. *D. de uſu & habit. l.* 7. §. 4. *l.* 19. §. 1. *D. de dolo mal.* ſed & uſusfructus, & ſervitutis dicitur *l.* 3. *D. ſi uſusfr. pet. l.*5. §.8. *D. quod vi aut cl.* Idem poſſeſſionis *dominium l.* 1. *C. Gregor. ſi ſub alter. nom. rei emt. l.* 2. *C. Th. de bon. matern.* Quæ dominii notiones ab illo, quod ſupra definivimus, plane diverſæ ſunt.

Dominulus in *l.* 41. §. 3. *D. de legat.* 3. ab uxore per blanditias, & ὑποκοριστικῶς vocari maritum putat Guil. Forner. *lib.* 1. *Select. c.* 11. Sed nulla ibi mentio mariti, multoque veroſimilius eſt, P. Mævium dominulum eſſe ſilium familias, quem ſuum *Dominum* vocat Seneca 2. *Controv.*9. herum minorem Plaut. *in captiv. act.* 3. *ſc.* 5. *v.* 50. *Bacchid. act.* 4. *ſc.* 4. *v.* 3. & alias ſæpe νεώτερον δεσπότην Jul. Pollux *Onomaſt. lib.* 3. *c.* 8. Ita & filia familias *Domina minor* adpellatur ab Auguſtino 9. *confeſſ. c.* 8. & Domnula a Salviano Epiſt. *ad Hypat. & Quiet.* Vid. Merill. 1. *obſ. c.* 36. Hein.

Dominus primum dicitur is, cujus in proprietate res fuerunt. Aliquando tamen & iis tribuitur *dominium*, quibus aliud jus competit; immo & perſonis fictis. Tunc dicitur quis domini loco eſſe. En exempla. Defenſor, quum ſatiſdedit, domini loco accipiendus eſt *l.* 76. *D. de procurat.* Bonæ fidei emptor, quod ad fructus attinet, loco domini pene eſt *l.* 48. *D. de adquir. rer. dom.* Domini appellatione fructuarius quoque continetur *l.* 8. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* qui alias domino proprietatis opponitur *l.* 37. *D. de pecul.* Sui heredes vivo patre quodammodo domini exiſtimantur *l.* 11. *D. de lib. & poſtum.* Ipſa hereditas, quamdiu heres non adit, *dominæ* locum obtinet *l.* 13. §. 5. *D. quod vi aut cl.* in multis juris partibus pro domino habetur *l.* 61. *D. de adquir. rer. dom.* Sed & legatarius, agnito legato, retro dominus fuiſſe intelligitur *l.* 13. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* Poſſeſſor porro hereditatis, qui petitori ſatiſdedit, interim domini loco habetur *l.* 15. §. *ult. D. de quaſt.* Tutor domini loco habetur *leg.* 56. §. 4. *D. de furt.* tunc nimirum, quum tutelam adminiſtrat, non quum pupillum ſpoliat *l.* 7. §. 3. *D. pro emt.* vice domini eſt *l.* 157. *D. de reg. jur.* quantum ad providentiam pupillorum domini loco haberi debet *l.* 27. *D. de adminiſtr. & per. tut.* Societas vitæ quodammodo uxorem dominam facit *l.* 1. *D. de act. rer. amot.*

Dominus interdum dicitur relatione facta ad procuratorem, quem conſtituit *leg.* 1. *l.* 8. §. *ult. l.*11. *l.*15. *& paſſim. D. de procurat.* Et tamen, quum, qui procuratorem conſtituit, proprie Dominus litis ſit *l.* 30. 31. *D. de procur.* ipſe procurator, lite conteſtata, dominus litis efficitur *l.* 22. 23. *C. de procur. l.* 4. §. *ult. D. de adpellat.* Litis enim conteſtatione res procuratoris fit, eamque ſuo quodammodo nomine exſequitur *l.* 11. *D. de dol. except.*

Domi-

Dominus in relatione ad ſervum, ut in §. 2. *Inſt. de his qui ſui vel al. jur.*

Dominus contemplatione totius familiæ. Nam paterfamilias in domo dominium habet *l.* 195. §. 2. *D. de verb. ſignif.*

Dominus pro marito in *l.* 15. *D. de uſu & uſufr. leg. l.* 57. *D. de don. int. vir. & ux.* & in antiq. Inſcript. *Dominus uxori ſuæ optimæ tumulum fecit.* Vid. Cujac. *ad l.* 15. *D. de uſ. & uſufr. leg.* Sic & uxor maritum, a quo heres ſcripta fuerat dominum adpellat *l.* 88. §. 2. *D. de legat.* 2. Uxor emancipato filio communi conſentiente *domino* donavit *l.* 8. §. 1. *C. de inoffic. donat.*

Porro & Principes *Domini* dici cœperunt. Id nomen apud Romanos primum ſibi vindicaſſe Caium Caligulam, diademate capiti impoſito, a Sex. Aurelio Victore *c.* 3. traditum eſt. Auguſtus certe ſemper hoc nomen, ut inſolens rejecit, teſte Tertulliano *Apologet. c.* 34. aliter atque Domitianus, cui hoc titulo Martialis ſæpe blanditur. Poſtea is titulus fere ordinarius fuit. Quemadmodum enim jam Virgil. *lib.* 1. *Aen. v.* 286. eleganter dixerat Romanos rerum *dominos*, gentemque togatam, ita poſtea Imperatores *κατ' ἐξοχὴν* dicti ſunt *domini l.* 8. *Cod. Theod. de indulg. crim. l.* 2. *C. Th. ne præter crim. majeſt.* Plura exempla conduxit Juret. ad Symmac. *lib.* 10. *p.* 820.

Dominus dicitur, cujus negotia geruntur, ſive a negotiorum geſtore §. 1. *Inſt. de obl. quæ quaſ. ex contr.* ſive ab eo, qui pro aliis conſtituit *l.* 27. *D. de conſtit. pec.* ſive ab inſtitutore *l.* 19. §. 1. *D. de inſt. act.*

Domine, vox officioſe ſalutantis *l.* 22. *D. ad Leg. falcid. l.* 26. *D. de conſtit. pec.* Obvios enim omnes, ſi nomen non ſuccurreret *dominos* ſalutabant. Senec. *Epiſt.* 104. Voſſ. *lib.* 4. *Inſt. orat. c.* 12.

Dominus nomen proprium *in inſcriptione l.* 13. *C. de furt.* Hinc dum *Dominum ex primiceriis l.* 9. *C. Theod. de palat.* πρωτονοταριον ſeu principem notariorum totius officii, primumque inter ceteros primicerios interpretatur Jac. Guther. de *off. dom. Aug. lib.* 3. *c.* 9. *p.* 580. & *c.* 24. *p.* 758. ægri ſomnium id videtur Jac. Gothofredo *in Comm. ad d. l.* quum Domini vox ibi nomen proprium, non adpellativum ſit, ut ſæpe alias Aegid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 24. *p.* 141.

D o m i t i u s *Labeo* Juventium Celſum conſulit *l.* 27. *D. qui teſt. fac.* Sunt, qui hunc ideo pro Juriſconſulto habent, ſequuti Bernard. Rutil. *in vit. ictor. c.* 60. Quaſi illico juriſconſultus ſit, qui conſulit Juriſconſultum, vel is eo nomine poſſit videri, cujus *valide ſtulta*, Celſo judice, *conſultatio.* Plus enim quam ridiculum fuiſſet, *dubitare* non dicam Juriſconſultum, ſed dupondium, *an aliquis teſtis jure adhibitus ſit, quoniam idem & tabulas teſtamenti ſcripſerit.* Quare recte id Rutilii ſomnium rejicit Guil. Grot. *de vit. juriſc. lib.* 2. *c.* 4. §. 8. *ſeq.* Hein.

D o m i t i u s *Ulpianus*. Ejus meminit æqualis Julius Paullus in *l.* 43. *D. de act. emt.* Suam ipſemet originem ita prodit: Ut eſt in Syria-phœnice ſplendidiſſima Tyriorum colonia, unde mihi origo eſt *l.* 1. *D. de cenſib.* De hujus ſtudioſis inveſtigationibus Athæneus *libr.* 1. *Deipnos.* Ουλπιανος, ο Τυριος, ος δια τας συνεχεις ζητησεις, ας ανα πασαν ωραν ποιειται εν ταις αγυιαις, περιπατοις, βιβλιοπωλειοις, βαλανειοις,

ϖειν, εχεν ονομα τυ κυριυ διασημοτερον Κειτυκειτος, i. e. Ulpianus Tyrius ob adſiduas quæſtiones, quas numquam non in viis, ambulacris, librariorum tabernis, balneis proponebat, illuſtrius quam ſuum proprium nomen adeptus eſt Κειτυκειτος. Hæc Briſſon. Id vero non refert Athenæus *lib.* 1. ſed incertus auctor argumenti *hujus libri p.* 2. qui & rationem hujus cognominis reddidit, quod in more illi fuerit, adpoſitorum nihil comedere, niſi prius de adpellatione interrogaſſet: Κειται, η ου κειται, και πυ κειται: *exſtet ne alicubi hæc adpellatio, an non, & ubi exſtet?* Ita enim hunc locum legendum, interpretandumque cenſet Caſaubon. in *animad. ad Athen. lib.* 1. *c.* 1. *p.* 3. Sed quamvis hunc Athenæi locum præter Briſſonium & alii viri doctiſſimi, veluti Cujac. *lib.* 4. *obſ. c.* 39. & Jac. Gothofr. *animad. jur. civ. c.* 8. de Ulpiano Juriſconſulto accipiant, tamen nec tempora, quibus vixiſſe dicitur hic Ulpianus Κειτυκειτος, conveniunt, & gravioribus ſtudiis animum adplicuerat Ulpianus Ictus, quam ut ei otium eſſet, per vias, ambulacra, balnea diſcurrendi, quærendique homines, quos ſuo illo πυ κειται fatigaret. Immo nec tam caſta ubique & ad optimorum auctorum exemplum compoſita eſt ejus oratio, ut eum circa ſingulas dictiones hæſiſſe, & diſquiſiviſſe credamus: κειται, η ου κειται, και πυ κειται. Vid. & Io. Alb. Fabric. *Biblioth. græc. lib.* 4. *c.* 20. *p.* 632. Hein.

Spartianus in *Peſcenn. Nigro c.* 7. Paullum & *Ulpianum* in conſilio Papiniano fuiſſe, & utrumque Præfectum factum eſſe, refert. Lamprid. in *Elagab. c.* 16. Removit & Ulpianum juriſconſultum bonum virum. Idem Lamprid. *in Alex. c.* 15. Negotia & cauſſas prius a ſcriniorum principibus, & doctiſſimis juriſconſultis, & ſibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari, ordinarique, atque ita ad ſe referri, præcepit. Et mox *c.* 26. Paullum, & Ulpianum magis honore habuit, quos præfectos ab Elagabalo alii dicunt factos, alii ab ipſo. Nam & conſiliarius Alexandri, & Magiſter ſcrinii Ulpianus fuiſſe perhibetur, qui tamen ambo adſeſſores Papiniani fuiſſe dicuntur. Rurſuſque alibi *c.* 31. Poſt epiſtolas omnes amicos ſimul admiſit, cum omnibus pariter eſt loquutus, neque umquam ſolum quemquam, niſi præfectum ſuum vidit, & quidem Ulpianum, ex adſeſſore ſemper ſuo, cauſſa juſtitiæ ſingulari. Quum autem alterum adhibuit, & Ulpianum rogari juſſit. Idem *ibid. c.* 51. *Ulpianum* pro tutore habuit, primum repugnante matre, deinde gratias agente: quem ſæpe a militum ira objectu purpuræ ſummæ defendit. Atque ideo ſummus Imperator fuit, quod ejus conſiliis præcipue rempublicam rexit. Denique *c.* 67. Jam illud inſigne, quod ſolum intra palatium, præter Præfectum, & *Ulpianum* quidem neminem vidit. Eutropius *lib.* 8. *c.* 23. Adſeſſorem habuit, vel ſcrinii magiſtrum *Ulpianum* juris conditorem. Exſtant ipſius Alexandri Imp. de Ulpiano verba *in l.* 4. *C. de contrah. ſtipul.* Secundum reſponſum *Domitii Ulpiani*, Præfecti annonæ, juriſconſulti, amici mei. Idem in *l.* 4. *C. de locat. Domitium Ulpianum* Præfectum Prætorio, & parentem ſuum adpellat. Diocletianus etiam in *l.* 11. *C. de quæſtion.* Vir, ait, prudentiſſimus, *Domitius Ulpianus*, in publicarum diſputationum libris. Eodemque elogio ornatur a Juſtiniano in *l.* 1. §. 3. *C. de emendat. codic.* Eumdem virum diſer-

diſertiſſimum vocat idem Juſtinianus in *l. ult. C. de inſtit. & ſubſtit.*

Nec omittenda ſunt elogia Zoſimi *lib.* 1. *c.* 11. qui eum, juxta verſionem latinam, Juriſconſultum præſtantiſſimum, qui & rebus præſentibus recte uti, & futura callide proſpicere poſſet, itemque quaſi participem imperii vocat. Mortem quoque illius, in ipſo pene Imperatoris gremio a militibus prætorianis, ſeveritatem ejus peroſis, interemti, refert idem Zoſimus *ibid.* & Xiphilin. *lib.* 80. Hein.

Atque hic Juriſconſultus & φιλομαθης, ita eſt πολυμαθης fuit, omniumque Juriſconſultorum, (ſi Paullum exceperis) πολυγραφώτατος, quemadmodum ex indice Pandectis Florentinis præfixo palam fit. Scripſerat enim ad Edictum Libros 83. quos Juſtinianus in *l.* 4. *C. de liber. præter.* citat his verbis: Ex Libris *Ulpiani, quos ad Edictum prætoris fecit.* Ad Sabinum Libros 41. quos laudat Juſtinianus in *l. ult. C. de hered. inſt. l. ult. C. de indict. viduit.* ubi libri *Sabiniani* vocantur, quorum etiam ſecundam editionem, ſeu *repetitam prælectionem* memorat *in Conſtit. cordi nobis* §. 3. *de emend. cod.* Lamprid. *in Elagabal. c.* 16. Sabinum, conſularem virum, ad quem Libros *Ulpianus* ſcripſit, juſſit occidi. Quamquam Sabinus ille, ad quem notas Ulpianus ſcripſerat, non Elagabali, ſed Tiberii potius temporibus vixit. Sed in Lampridio ανιστορητων ejuſmodi non ſemel deprehendere licet.

Notarunt hunc Lampridii errorem & Cujac. 7. *obſ. c.* 4. & Is. Caſaub. *ad hiſt. Aug. ſcript. p.* 177. Et ſane falſum eſt, Sabini cujuſdam ſibi συγχρονου libros commentariis illuſtraſſe Ulpianum. Libros enim illos potius ad *Maſſurium Sabinum* pertinere patet ex *l. ult. C. de hered. inſtit.* Sed fatendum tamen eſt, & alium ſenſum admittere verba Lampridii, puta, Ulpianum libros quoſdam ſuos Fabio Sabino, inſigni viro, inſcripſiſſe, vel nuncupaſſe, quemadmodum Julium Paullum *receptarum ſententiarum libros ad filium*, & Ser. Sulpicium *de Edictis ad Brutum*, Offilium *ad Atticum* ſcripſiſſe, novimus. Hein.

Reliquit porro Ulpianus *ad Leges*, ſeu *ad Legem Juliam & Papiam* libros 20. *Diſputationum* libros 10. *Protribunalium*, ſeu *de omnibus tribunalibus* libros totidem. *De officio Proconſulis* æque libros 10. quos Herennius Modeſtinus citat in *l.* 6. §. 4. *D. de excuſat.* & Vetus gloſſarium voce *atrienſis*. *Pandectarum* libros 10. *Regularum* libros 7. *Fideicommiſſorum* libros 6. qui citantur in *l.* 1. *C. de comm. ſerv. manum.* *Opinionum* libros 6. *Digeſtorum* libros 48. *De Adulteriis*, ſeu *Ad Legem Juliam de adulter.* libros 5. *De Adpellationibus* libros 4. *De officio conſulis* libros 3. *Inſtitutionum* libros 2. *De Cenſibus* libros 6. *Reſponſorum* libros 2. *Ad Edictum Aedilium curulium* libros 2. *Ad Legem Aeliam Sentiam* libros 4. Scripſerat & μονοβιβλα, ſeu Libros ſingulares *de ſponſalibus. de officio præfecti urbi, de officio præfecti vigilum, de officio curatoris reip. de officio prætoris Tutelarii*, quem Modeſtinus citat in *l.* 6. §. 13. *D. de excuſ.* De officio conſularium, Libros *Pandectarum, Regularum, Excuſationum*, ſeu de excuſationibus, quem citat Modeſtinus in *l.* 15. §. 16. *D. eod. tit.* Item *Notas ad Ariſtonem, ad Marcellum, ad Papinianum*, quæ citantur in *l.* 3. *C. de ſentent. paſſ.* Eas rejiciunt, & explodunt Theodoſ. & Valentinianus in *l. un. C. Th. de reſp. prud.* ſicut & prius conſtitutum fuiſſe teſtantur. Tribonianus tamen

men quædam ex his inſernit in *l.* 31. §. 2. *D. de negot. geſt. l.* 3. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pertin.* Citatur *Ulpianus* ab Aemilio Marco in *l.* 6. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Sane Herennium Modeſtinum ſtudioſum ſuum Ulpianus vocat in *l.* 52. §. 20. *D. de furt.* inquiens: *Quod & Herennio Modeſtino, ſtudioſo meo, de Dalmatia conſulenti reſcripſi.*

Ceterum non eſt hic prætermittendum, ex libro ſingulari *regularum*, quem inter reliqua *μονοβιβλα* recenſet Briſſonius, decerpta eſſe fragmenta iſta, quæ Tilius, Cujacius, & noviſſime Ant. Schultingius ediderunt. Quamvis enim in Codice MSC. Tiliano non aliam inſcriptionem præferant, quam *Tituli ex corpore Ulpiani*, vere tamen illa eſſe ex libro *regularum* deſumta, patet ex *l.* 17. *D. de teſt.* juncto *fragm. tit.* 20. §. 3. *& Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 17. §. 2. *juncto fragm. tit.* 5. §. 6. & *Collat. tit.* 16. §. 4. juncto *fragm. tit.* 26. §. 1. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.* 560. Obſervavit hoc jam Briſſonius, qui hæc Ulpiani fragmenta fere ſemper vocat *Librum Regularum.* Hein. Vid. infra ſub art. *Imperatores ſub finem.*

DOMUNCULÆ *l.* 3. §. 1. *D. de ſepulcr. viol.*

DOMUS ea uniũs cujuſque noſtrum debet exiſtimari, ubi quiſque ſedes, & tabulas habet, ſuarumque rerum fecit conſtitutionem *l.* 203. *D. de verb. ſignif.*

Ex Lege Cornelia de injuriis, ſi quis agat ob eam rem, quod *Domum ſuam vi introitam eſſe dicat*, Domum accipere debemus non proprietatem domus, ſed domicilium. Quare ſive in propria domu quis habitaverit, ſive in conducto, vel gratis, ſive hoſpitio receptus, hæc actio locum habebit *l.* 5. *pr. &* §. 2. *D. de injur.* Quum vero domus cuique ſua tutiſſimum debeat eſſe refugium *l.* 18. *D. de in jus. voc. l.* 1. *C. de præt. & honor. præt.* ſequitur, ut qui alterius domum vi introit, non modo de injuriis, ſed & de vi teneatur *l.* 23. *D. de injur.*

In Lege Julia *de adulteriis*, qua coercetur, qui *domum ſuam, ut ſtuprum, adulteriumve fieret, ſciens præbuerit*, adpellatione *domus* habitationem quoque ſignificari, palam eſt *l.* 8. *D. ad Leg. jul. de adult.* Eadem Lege jus occidendi patri conceditur *domi ſuæ*, licet ibi filia non habitet, vel in *domo* generi. Sed *domus* & pro domicilio accipienda eſt, ut in Lege Cornelia de injuriis *l.* 22. §. 2. *D. ad Leg. jul. de adulter.* Sed & in Edicto de aleatoribus, quando furtum *domi factum* dicitur, domum pro habitatione, & domicilio accipi debere, certum eſt *l.* 1. §. 2. *D. de aleator.*

In SC. *de liberis adgnoſcendis*, quo domum denunciari permittitur, *domum* accipimus hoſpitium, ſi in civitate maneat, ſi in villa vel municipio, illic ubi Larem (in) matrimonio collocarant *l.* 1. §. 2. *D. de agnoſc. & alend. lib.* Eodem modo & in edicto *de damno* infecto *domum* denunciare ſic accipimus, ut etſi in aliena domo habitet, ei denuncietur *l.* 4. §. 5. *D. de damn. infect.*

Domus ab ædificiis ſeparatur in *l.* 3. *C. Th. de conlat. donat.* ſiquidem hæc & *παρεργα* ædium continent.

Domus defunctorum, id eſt, ſepulcra *l.* 4. *C. Th. de ſepulcr. viol. Domus* æterna paſſim in Inſcriptionibus Tibull. 3. *Eleg.* 2. *v.* 23. Atque in marmorea ponere ſicca *domus*.

Domus principis in jure noſtro vocatur æternabilis *l.* 5. *C. Th. de loc. fund. jur. emphyt.* Auguſta *l.* 2. *C. de cond. & bon. dom.*

Aug. Auguſtiſſima *l.* 1. *C. eod. tit.* divina *l.* 64. 114. *C. Th. de decur. l.* 2. *C. Th. de frum. urb. Conſtantinop.* & paſſim. dominica *Novell. Valentinian. & Marciani de indulg. relig.* regia *Novell. Theodoſii & Valentiniani unica neque dom. divin.* ſacra *l.* 9. *C. Th. de indulg. debit.*

Memoratur etiam *domus* judiciaria *l.* 8. *C. Theod. de oper. publ.* ad rem privatam (principis) ad ſacrum patrimonium pertinens *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de indulg. debitor.*

De declinatione notandum, occurrere *domi* pro domus *l.* 28. *D. locat.* domu pro domo *l.* 36. *D. de evict. l.* 9. §. 2. *D. de injur.* uti apud Plaut. *Mil. glorioſ. act.* 2. *ſc. v.* 48. domus pro domos *l.* 6. *D. de ſervit. leg.* domo pro domi *l.* 39. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

D O N A R E, nullo jure cogente dare *leg.* 83. *D. de reg. jur.* adeoque non donat, qui neceſſariis oneribus ſuccurrit *l.* 21. *D. de donat. int. vir. & ux.*

Donare aliquando prodigere eſt, & perdere *l.* 7. *pr. D. de donat.* Aliquando diff..re dicuntur donare, & perdere *l.* 1. §. 16. 17. *D. ſi quid. in fraud. patron.*

Hinc titulus poſſeſſionis *pro donato.* Vetus Gloſſarium interpretatur *απο δωρεας*.

Donare remittere. *Donare* injuriam *l.* 17. §. 12. *D. de injur.* Eodem modo veteres dixerunt *donare iras, moram, pœnam*. Exemplis quamplurimis id probavit Jo. Frid. Gronov. 3. *obſ. c.* 23. *p.* 650. Hein.

Donare pro prodere. Sic prævaricatores ſunt, qui cauſſam adverſariis ſuis donant *l.* 112. *D. de verb. ſignif.* Plura & hujus notionis exempla dedit Gronov. *ibid. p.* 653. H E I N.

D O N A R I U M pro dono, maxime Deo dedicato *l.* 21. *C. de ſacroſ. eccleſ. Donarium* etiam pro loco, ubi hæc donaria reponuntur, accipi, obſervat Servius *ad Virgil.* 2. *Æn. verſ.* 269. & 3. *Georg. v.* 531. Quod quum reprehenderit Laur. Valla 1. *Elegantiar. c.* 6. eam notionem auctor anonymus apud Ducker. *de lat. vet. jctor. p.* 317. & ab Apuleio *lib.* 9. *metamorph. p.* 221. & *libro Florid. p.* 350. uſurpatam eſſe oſtendit. *Hein.*

D O N A T I O eſt translatio juris in accipientem gratuito facta. *Mortis cauſſa* adpellatur, quum quis cogitatione mortis, ut ait Javolenus in *l.* 4. *D. de mort. cauſ. don.* præſenti donat. Nimirum mortis mentio, veluti, ſi moriar, vel cum moriar, in negotio gratuito hanc vim habet, ut donantis voluntas ambulatoria videatur uſque ad mortem, niſi ubi ita donatur, ut nullo caſu revocetur, ceu excipit Marcianus *l.* 27. *D. eod. tit.* Et hoc quidem ita ſe habet in tribus illis donationum mortis cauſſa generibus, quæ ponit idem Julianus in *d. l.* 2. quorum primum eſt, quum quis, nullo periculo mortis exiſtente, ſola mortis cogitatione donat, alterum, quum quis, imminente mortis periculo, rem in alterum gratis confert, tertium, ſi quis, periculo mortis imminente, dicit ſe velle, ut alter poſt mortem ſuam rem ſuam habeat. Sane in primo caſu, re etiam tradita, pœnitentiæ locus eſt, ex qua, ut ait Ulpianus *l.* 30. *D. de mort. cauſ. don.* condictionem, vel utilem actionem habet qui donavit. In tribus autem illis caſibus adeſt mortis cogitatio ſeu mentio, quæ mortis cauſſa donationis notionem determinat; ſed in primo caſu ſola eſt mortis cogitatio; nullo alias imminente mortis periculo, nul-

laque

Iaque traditione facta, in ſecundo mortis cogitationi accedit imminens periculum, & traditio in tertio, mortis cogitatio conjuncta eſt ſaltem cum periculo mortis imminente. Hinc non video primam, & ultimam ſpeciem ad donationem inter vivos referri debuiſſe, eaque de cauſſa reprehendi potuiſſe Julianum in *d. l. 2.* Qui enim de morte cogitat, mortiſve mentionem facit, cum donat, nec tamen in præſenti mortis periculo verſatur, cur non creditur eò modo donare, ut *habere ſe velit quam eum, qui donat, magiſque eum cui donat, quam heredem ſuum?* Hæc autem eſt mortis cauſſa donationis notio, qualem tradunt *l. 1. l. 35. §. 2. D. de mort. cauſ. don.* Tametſi fatendum eſt, hujuſmodi definitione vix diſcerni *mortis cauſſa donationem* a legato, a quo tamen multis modis ipſa differt, quos vide apud Huber. *præl. ad Inſt. lib. 2. tit. 7. §. 3.* Sane omittenda non fuit notio accipientis, qua hoc negotium ab alia mortis cauſſa capione differt, ceu Marcellus in *l. 38. D. de mort. cauſ. don.* docet his verbis: Inter mortis cauſſa donationem, & omnia, quæ mortis cauſſa quis ceperit, eſt earum rerum differentia. Nam mortis cauſſa donatur, quo præſens præſenti dat, at mortis cauſſa capi intelligitur & quod non cadit in ſpeciem donationis.

Donatio inter vivos ſua natura irrevocabilis eſt, quippe qua vel nulla mortis mentione facta donatur, vel, ſi mortis mentio fit, tamen ita donatur, *ut nullo caſu revocetur*, quæ mentio magis eſt cauſſa donandi, quam facit mortis cauſſa donationem, & ideo perinde haberi debet, atque alia quævis inter vivos donatio, ceu monet Marcellus *d. l. 27. D. de mort. cauſ. don.*

Veteri quidem jure Romano, Lege nempe Cincia, nulla penitùs *donatio* valuit, niſi interveniente mancipatione, traditione. Sed jure novo *mortis cauſſâ donatio*, re etiam non tradita, transfert dominium morte donatoris non revocantis: *Donatio inter vivos* re non tradita parit actionem ex ſtipulatu, vel condictionem ex *l. 35. §. 4. 5. C. de donat.* tanquam ex pacto, prout illa vel ſtipulatu, vel aliter facta eſt. Utrùm autem hæc actio competat etiam adverſus eum, quem donationis, nondum ſequuto expreſſo vel tacito donatarii conſenſu, pœnituerit? De ea quæſtione vid. Jo. Petr. De Ludewig. *Diſſ. de different. jur. Rom. & Germ. de donat. & barbari adnexus acceptatione*; cujus quidem rationibus nondum a definitione donationis ſupra tradita, donationemque inter vivos etiam complectente, dimoveor.

Donatio propter nuptias ſponſæ, vel uxori a ſponſo, vel marito in ſecuritatem dotis facta. De ea *tit. C. de don. ant. nupt. l. 28. C. de inoff. teſt.* Vid. *§. 3. Inſt. de donat.* qua Imp. ſatis dilucide exponit, quæ ſit donationis propter nuptias natura: Sed notabis diverſas ejus epochas, mutationeſque varias. Donationes inter virum, & uxorem ſtante matrimonio factæ invicem, quominus valerent, obſtabat unitas perſonæ, quæ per coemtionem, ac conferreationem inducebatur. Licebat tamen id ipſum ſponſis, quos inter unitas perſonæ non erat; Hincque donatio ſponſæ a ſponſo facta, ſive nuptiarum mentio fieret, ſive minus *ante nuptias* dicebatur. Verum has donationes ad priorem conditionem redegit Conſtantinus Imp. *l. f. C. de donat. ant. nupt.* Juſtinianus demum omnem donationem, quæ intuitu ma-

matrimonii fieret, etiam poſt nuptias celebrari permiſit, indeque generale nomen *donationis propter nuptias* ortum. Græcis hæc donationis ſpecies dicitur *αντιφερνα*, mutua donatio, quia ſupponit dotem ab uxore in maritum collatam. Wurffell. *Juriſpr. defin.* §. 484.

Donatio aliquando & ipſa res donata vocatur *l.* 4. *D. pro donat.*

Donatistarum fit mentio in *l.* 37. 39. 40. 41. 43. 44. 46. *C. Th. de hæret.* De iis quidquid ex genuinis fontibus dici poterat, dixit Thom. Ittig. *Diſſ. de hiſt. Donatiſt.* poſt librum *de hæreſ. ſæc. Apoſtol.*

Donativum, largitio, quæ ab Impp. in milites conferebatur *l.* 10. *D. de re milit. l.* 1. *C. eod. tit.*

Donec, quouſque. Sic donec nubat *l.* 17. *D. de ann. legat.*

Donec pro quamdiu. Donec tu extollis *l.* 5. *D. ſi ſerv. vind.* donec in eadem cauſſa fuerit *l.* 31. §. 3. *D. de uſurp. & uſucap.*

Aliquando *donec* pro in perpetuum accipi in ſacris litteris, obſervavit Iſidor. Peluſiota in *Epiſt. ad Hermin. Comit.* Το ΕΩΣ πολλακις και επι τȣ διηνεκȣς εν τη θεια γραφη ευρισκομεν κειμενον. i. e. *Donec* ſæpe pro *in perpetuum* in ſcriptura ſacra poſitum reperimus. Nimirum aliquando hæc particula omne tempus, adeoque & futurum excludit, ut *Matth.* 1. *v.* 25. Sed ne in profanis quidem ſcriptoribus deeſſe hujus notionis exempla oſtendit Elſner *obſerv. ſacr. in libr. Hiſt. N. T. Tom.* 1. *p.* 4. Hein.

Donum, munus *l.* 6. *D. ad Leg. jul. pecul.* Donum, munus, operas frequenter juriſconſulti translatitie ex prætoris edicto, aut ex Lege Papia ſine articulo dicunt *l. ult. D. de liberal. cauſſ. l.* 53. *D. de verb. ſignif. l.* 37. *D. de oper. libert.* Quo pertinet illud Quinctiliani *Declam. ult.* Huic debeo munus, operas, teſtamentum. Inter *donum* vero, & *munus* hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem. Nam genus eſſe *donum*, Labeo ait, munus ſpeciem. Nam *munus* eſſe *donum* cum cauſſa, ut puta natalitium, nuptiarum *leg.* 194. *D. de verb. ſignif.* Dona ergo ſunt proprie, quæ nulla neceſſitate juris, & officii, ſed ſponte præſtantur quæ, ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt, &, ſi præſtentur, plerumque laus ineſt. Sed in ſumma in hoc ventum eſt, ut non quodcumque *munus*, id eſt, *donum* accipiatur, at quod *donum* fuerit, id munus recte dicatur *l.* 214. *D. eod. tit.*

Dos eſt, quod ab uxore, vel alio quocumque ejus intuitu marito pro ſuſtinendis matrimonii oneribus datur, promittiturve. Dotis autem adpellatio non refertur ad ea matrimonia, quæ conſiſtere non poſſunt. Neque enim *dos* ſine matrimonio eſſe poteſt: Ubicumque ergo matrimonii nomen non eſt, nec dos eſt *l.* 3. *D. de jur. dot.* Dos matrimonio cohærens oneribus ejus, ac liberis communibus confertur *l.* 16. *D. de caſtr. pecul.* Ibi ergo dos eſſe debet, ubi onera matrimonii ſunt *l.* 56. §. *ult. D. pro ſoc. l.* 46. *D. famil. erciſc.* Et niſi oneribus matrimonii ſerviat, dos nulla eſt *l.* 76. *D. de jur. dot.*

Dotis autem ſpecies hæ memorantur Profectitia, Adventitia, & Receptitia, ut Ulpian. 6. *Regul.* §. 3. tradit. *Profectitia* adpellatur, quæ a patre, vel parente virilis ſexus profecta eſt de bonis, vel facto ejus *l.* 5. *l.* 81. *D. de jur. dot. l.* 6. *C. de pact. convent. l. uni. C. de rei ux. act. l.* 4. *C. de collatione.* Quæ & dos a patre profecta adpellatur *l.* 2. §. 1.

§. 1. *l.* 10. *D. ſol. matr. l.*4. *C. eod. tit. l.* 6. *D. de jur. dot.* & dos communis patris, & filiæ *l.* 3. *l.*22. §.1. *D. ſolut. matr. Adventitia* vero nomine ea dos ſignificatur, quæ a quovis alio, vel ex ipſis mulieris bonis data eſt *l.* 5. §.11. *D. de jur. dot.* De *receptitia* vid. infra hac voce.

Dos porro alia *data*, alia *dicta*, alia *promiſſa l.*3. *C. Theod. de inceſt. nupt.* Datur & ante nuptias, & póſt illas §. *pen. Inſt. de donat. l. ult. C. eod. tit.* Paull. 2. *Sent. tit.* 21. §. 1. & quidem ab omnibus. *Dicere* poterat mulier, nuptura, vel ejus juſſu debitor mulieris, vel parens mulieris, virilis ſexus, etiam cognatione tantum conjunctus. *Promittere* itidem omnes poterant, Ulpianus 6. *regul.* §.1. & 2. Cai. 2. *Inſt.* 9. §. 3. Data videtur dos, quæ apud auſpices depoſita, *Dicta*, quæ verbis ſollemnibus, ſed ſine ſtipulatione, nulla nempe præcedente interrogatione conſtituta, qualia videntur illa apud Terent. *Andr. act.* 5. *ſcen.* 4. *v.*46. *Ch.* Dos, Pamphile, eſt Talenta quindecim. *Pa.* Accipio. *Promiſſa*, quæ intercedente ſtipulatione conſtituebatur. Exemplum habes apud Plaut. *in Trinum. act.*5. *ſc.* 2. *v.*39. Plura de hac re diſſerunt M. Aurel. Galvan. *de uſufr. c.* 15. §. 4. *ſeq.* Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad l. ult. de dot.* Schulting. *Juriſpr. vet. p.* 354. *ſeq. p.* 581. Hein.

Dotis actio *l.* 9. §. 3. *l.* 48. §. *ult. l* 78. §.2. *D. de jur. dot.* vel de dote actio *l.* 21. *D. de verb. obl.* Juxta vetus gloſſarium græcum in duas actiones alias diſpeſcitur. Altera, qua dos petitur, antiquitus *ex ſtipulatu* vocatur, quod ex ſtipulatione agitur, & hinc ſtricti juris, & ex contractu verbali nata intelligitur. Altera repetendæ dotis cauſſa inſtituta *rei uxoriæ* dicitur, quia a muliere, dotem ſuam repetere cupiente, movetur.

Dotes prædiorum, quas Græci ἐνθήκας dicunt *l.* 2. §. *ult. l.* 20. §. 1. & §. 3. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg. l.* 34. §. 1. *D. de legat.*2. *l.*55. §.2. *D. de fidejuſſor. l.* 67. §. *ult. D. de legat.* 3. Columella *lib.*3. *c.*3. Tum etiam *dotem*, id eſt, inſtrumentum raro vineis comparant. Et poſtea vineaſque cum ſua dote, id eſt cum pedamentis, & viminibus, binis millibus in ſingula jugera duco. Idem *lib.*4. *c.* 30. Pedamina, juga, & vimina, quaſi quaſdam dotes vineis præparandas monet. Eoque adludens Plinius *lib.* 1. *epiſt. ult.* Prædium, ait, quod his dotibus commendatur. Græco autem *enthecæ*, & *enthecarum* verbo utuntur Imperatores *l.* 7. *C. Theod. de piſtor. l.* 7. *C. Theod. de bon. proſcript.* Quamquam in *l.* 7. *C. Juſtin. eod. tit. apothecis* legitur. Vid. infra ſub *entheca.* Nimirum non ſolum qualitates prædiorum nomine *dotis* veniunt, ſed & omne inſtrumentum, quo ad fructus quærendos opus eſt, veluti in vineis pedamenta, & vimina, in agris aratrum, occa & ſimilia, ceu recte obſervarunt Jac. Cujac. ad Papinian. *l.* 2. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Guid. Pancirol. 2. *Var. lect.* 68. & Bynkersh. 6. *obſ.* 9. Nihil ergo hic vidit Jac. Duaren. *lib.*5. *de ſacr. eccleſ miniſt. c.* 4. dum *dotes* interpretatur reditus prædiorum. Hein.

DOTALIS fundus, id eſt, in dotem datus. Dotalis autem fundus intelligitur, ſive eum mulieris nomine quis viro dederit, ſive eum, a viro ſibi debitum, ipſa mulier doti promiſerit, vel legatum ſibi dotis cauſſa repudiaverit *l.* 12. §. 1. & §. *ult. D. de fund. dot.* Alias *Fundi Dotales* piſtrinorum dicuntur, qui in horrum

F 3

rum entheca ſunt, qui nempe piſtrino ſunt addicti, ſeu in originem adſcripti corpori piſtorum *l.* 7. *C. Theod. de piſtoribus*, & hinc *dotis* nomen & ſpeciem retentant *l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* quemadmodum *dotes prædiorum* dicuntur, de quibus paullo ante.

Dotale prædium accipimus, cujus dominium omnino quæſitum eſt, ut tunc demum ejus alienatio impediatur *l.* 13. §. 2. *D. de fund. dot.*

Dotales res ſunt, quæ vel in dotem datæ ſunt, vel ex dote comparatæ *l.* 22. §. *ult. D. ſolut. matr.* Nam quæ ex dotali pecunia comparatæ ſunt, dotales eſſe videntur *l.* 54. *D. de jur. dot.*

DOTATA, & indotata mulier opponuntur *l.* 78. §. 2. *D. de jur. dot.*

DROMO, navigii genus, cujus fit mentio in *l. ult. C. de offic. præf. præt. Afr.* Iſidor. *lib.* 19. *c.* 1. Longæ naves ſunt, quos dromones vocamus, dictæ eo, quod longiores ſint ceteris, cujus contrarius muſculus curtum navigium. Procopius quoque navigia longa ab eo, quod celerrime excurrant, dromones adpellari ſua ætate, ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci vocant. Caſſiodor. 5. *var.* 16. Decrevimus interim mille dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſſint convehere, & diverſis navibus, ſi neceſſe fuerit, obviare. Hujuſmodi vero navium exercitores Dromonarii vocantur. Et ita apud Caſſiod. 4. *var* 15. & in inſcriptione *c.* 31. *lib.* 2. *var.*

DUBIETAS. Nullius dubietatis exſtet ambiguum *l.* 86. *Cod. Th. de decurion.*

DUBITARE. Illud omnino dubitare non convenit *l. un. C. Th. de inoff. donat.*

DUCATOR *l.* 29. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.* Vetus Gloſſarium: Ducatores ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Alii legendum cenſent *Ductores*. Sed *Ducator* dixit Tertullian. *adv. Jud. c.* 13. Ducatrix, Apulei. *lib.* 2. *de Doctrin. Platon. p.* 14. Nec analogiam refragari, docuit Bynkersh. 4. *obſ.* 17. Hein.

DUCATUS, *us l.* 28. *Cod. Theod. de præt. l.* 11. *C. Theod. de domeſt. l.* 13. *C. Th. de prox. comi diſpoſ.* Sedulius in *Epiſt. ad Rom. c.* 2. de officio Moſis agens *Ducatum* vocat.

DUCENA, uti centena, gradus dignitatis, promotionisve in ſchola Agentium in rebus *l. ult. C. de agent. in reb. l.* 5. *C. de princip. agent. in reb l.* 1. *C. Th. de murileg. l.* 1. *C. Th. de Cæſarian. l.* 5. *C. Th. de decurion.* Hinc *Ducenæ* dignitas *l.* 3. *C. Th. de cohort. prim. cornic.* principatus *l.* 20. *C. Th. de agent. in reb.*

DUCENARIA idem ſignificat in *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. offic.* eoque utitur verbo Apulei. *lib.* 7. *metamorph.* At omiſſa hac auctoritate *ducena* legi mavult Briſſonius in *d. l.* 1.

DUCENARII, qui ducenam gerunt, & ducentis ſcholaribus præſunt *l.* 2. §. *ult. C. de offic. præf. præt. Afr.* & alibi. D. Cyprian. *lib.* 1. *epiſt.* 4. *Neque ut ille ſuperbierit, ſublatuſque fuerit mundanis dignitatibus: Ducenarius potuit quam Epiſcopus, vocari volens.* Meminit & hujus muneris Nicephorus *lib.* 6. *hiſt. eccl. c.* 30. In Notitia quoque crebro in officio rectorum provinciarum, principem de ſchola agentium in rebus *ducenarium* recenſeri invenimus. Vetus Gloſſarium: *Ducena* eſt dignitas ducenariorum. Et mox: *Ducenarii* ſunt magiſtri ducentorum militum. Sed & in re militari *Ducenarius*, interprete Vegetio *lib.* 3. *c.* 1. dicebatur, qui duas centurias, id eſt, du-

Digitized by Google

cenos milites ducebat in acie ſecunda; Vid. Reineſ. *lib.* 3. *var. lect.* c. 16. p. 617. & ſupra art. *Agentes in rebus.*

Erant & ejuſdem nominis judices. Auguſtus etiam ad tres judicum decurias quartam adjecerat, ex inferiore cenſu, quæ *ducenariorum* vocabatur; judicabatque de levioribus ſummis, ait Suet. *Aug.* c. 32. A reliquis ergo judicibus cenſu differebant. Quum enim judices ex ordine equeſtri quadragena ſeſtertium millia in profeſſionem cenſualem deferre deberent, his ducenis duntaxat opus erat. Turneb. 29. *adverſ.* 16. Perizon. *de Leg. Vocon.* p. 171. *ſeq.* Monimentum horum *ducenariorum* inſigne in vetere Auguſti numo reperire, ſibi viſus eſt Jo. Car. Schott. *in Epiſt. ad Leibnitz.* gallice ſcripta, de explicatione numi cujuſdam ænigmatici *Auguſti. Berol.* 1711. *in* 4. In eo enim baſis columnæ conſpicitur cum litteris *CC. Auguſti*, id eſt, *Ducenarii Aug.* Epigraphe vero eſt *L. Caninius Gallus III. vir.*

Ducere funus, id eſt, facere *l.* 2. *in fin. D. de in jus voc. l.* 14. §. 2. *l.* 36. *D. de relig.* Et hoc verbum in hac ſignificatione proprietatem ſuam habere Servius notat in *lib.* 4. *Georg. v.* 256. ad hunc verſum. *Et triſtia funera ducunt.* Cum exſequiali ſcilicet pompa, ait, & *ducere* proprie funerum eſt. Unde Perſ. *Sat.* 2. *v.* 14. *Nerio jam tertia ducitur uxor.* Ubi tamen alias bonas editiones habere, *conditur* uxor, notat Hein.

Ducere in carcerem *l.* 2. *D. de in jus voc.* Sed & *duci* ſimpliciter pro in carcerem duci *l.* 13. §. 2. *D. de injur.*

Duci in jus, Liv. *lib.* 2. *c.* 27. eoque ſenſu accipiendum eſt hoc verbum in titulo Edicti, *qui neque ſequantur, neque ducantur*, cujus fit mentio in inſcriptione *l.* 48. *D. de verb. ſignif.*

Duci & *ferri* ſeparantur in *l. un.* §. 1. *D. ſi quis jus dic. non obtemp. l.* 87. *D. de evict.* Hoc enim ad ea, quæ anima carent, illud ad ſe moventia pertinet. Nimirum *duci* in jus ad eos etiam pertinebat, qui eo vel plauſtro impoſiti vel obtorto collo deducebantur juxta priſcum Romanorum morem.

Duci, moveri, quoad animum. Ita ductus æquitate *Collat. Leg. Moſ. & R. tit.* 4. §. 8. amicitia *l.* 44. *D. de negot. geſt.* calore *Coll. Leg. Moſ. & R. tit.* 4. §. 3. metu *l.* 49. *D. ad Leg. Aquil.* juſtis rationibus *l.* 1. §. *ult. D. de abig.* ſcriptura *l.* 11. §. 8. *D. de interrog. in jur. fac.*

Ducere uxorem in domum *l.* 2. *D. de his quæ ut indign.* Ducere autem uxorem, ut Donat. *in Phorm. Ter. act.* 1. *ſc.* 2. *v.* 76. notat, proprie dicitur paterfamilias. At filius familias non tam *ducit* uxorem, quam a patre accipit, quippe quum patri committatur puella in hujuſmodi conditionibus potius, quam filio.

Ductus aquæ *l.* 3. §. 4. *D. de aq. quotid. & æſt.* Per plures ductus aqua ducitur *l.* 3. §. 3. *D. de riv.*

Duciani apparitores, id eſt, ducis *l. un. C. Th. de quadrim. brevib.* Ita *Duciani* ſimpliciter dicuntur Ducum officiales, ſeu milites in *l.* 2. *C. de off. præf. Afr.* eodem modo *Ducianus* in *l. ult. C. Theod. de littor. & itin.*

Ducianum judicium, i. e. ducis in *l.* 36. *C. de adpell.* quemadmodum & ducianum officium in *l.* 2. *C. Th. de venat. fer.*

Dudum eſt *ἐκ τῶν πρός τι*, incertumque limitem habet; ac proinde vel paucos retro annos notat, vel plures *l.* 3. *C. Th. de inceſt. nupt. l.* 4. *C. Th. de*

matern. don. l.1. C. Th. de ſuper exact. l.163. C. Th. de decur. l. C. Th. de domeſt. l.7. in fin. C. Theod. de ſenat. Jac. Gothofred. *Comm. in l. 6. C. Th. de contr. emt.* Unde repetit Strauch. in *Lexic. partic. hac voce.* De biennio effertur in *l. 9.* juncta *l. 5. C. Th. de ſenator.*

Dulcis patria *l.101. D. de legat. 3.*

Dulci officio fungi *l. 1. C. de his, qui ſibi adſcrib.* Cujac. *in African. tract. 3. in l. 6. D. ad Leg. Corn. de falſ.* verba ſollicitat, legendumque cenſet, *lucis officio fungi:* eumque poſtea & alii ſunt ſequuti. At non opus eſt emendatione, & *dulci officio* ſibi *fungi* videri parentes, dum heredes ſcribunt liberos, eleganter oſtendit Bynkersh. 1. *obſ. c. 19.* Hein.

Dulcium nomine hæc continentur mulſum, paſſum, defrutum, & ſimiles potiones: item uvæ, caricæ, ficus, palmæ *l. ult. §. 1. D. de tritic. vin. ol. leg.* Paull. 3. *ſent. 6. §.77.* Murrhina etiam, id eſt, vinum myrrhæ odore conditum, ut Plin. *lib. 14. cap. 15.* confirmat auctoritate Plauti *in Pſeudol. act. 2. ſc. ult.* Hinc *dulciarii* apud Lamprid. *in Elagab. c. 1.* Jul. Firm. *Mathem. lib. 7. matheſ. c.11.* D. Auguſtin. *lib.2. de morib. Manich.*

Dulcissima filia *l. 32. §. 4. D. de aur. arg. leg.* Dulciore nomine quam filii nepotes noſtros adpellare non poſſumus *l. 220. §. ult. D. de verb. ſign.* Valer. Max. *lib. 5. c. 5.* Cara uxor, *dulces* liberi, jucundi amici. Ac plane nihil dulcius naturam nobis liberis noſtris reliquiſſe, ſcite ac eleganter dixit Cic. *ad Quirit. poſt. redit. c. 1.* Sic & Juvenal. *ſat.6. v. 39.* Dulcem heredem pro filio poſuit, dum ait: Tollere dulcem. Cogitat heredem.

Dulcitudo uſurarum pro *dulcedo* in *l. 10. §. 10. D. quæ in fraud. cred.* Quod vocabulum eſſe probum, item Non. ex Cic. *lib: 3. de or. c. 25.* probavit. Add. Ducker. *de Latin. juriſc. p. 370.* Hein.

Dum limitationis, vel reſtrictionis nota pro dummodo *l. 30. D. de jur. dot. l. 22. §. 5. D. qui teſt. fac.* Dum nupta erit.

Dum, pro quamdiu. *Dum* uxor mea cum filio erit, heres meus ei tantum dato *l. 8. D. de cond. & dem.* ubi Pomponius hanc particulam non omne momentum exigere, monet.

Dum nupta erit, i. e. donec nupta erit *l. 89. §. 1. D. de verb. ſignif.* ubi Pompon. ait: hoc ſermone primas nuptias ſignificari. Vid. ibi Dionys. Gothof.

Dum in *l. 18. §.1. D. de minor.* non exceptionem ut putavit Briſſon. ſed modum eſſe monet Hein. & clarius nihil eſt his verbis: Minor *captum ſe dicit, dum ea, quæ pro cauſſa dicta ſunt, non allegat.*

Dum pro verum *l.1. §.22. D. de aqua quot.*

Dumtaxat excluſive plerumque accipitur pro *tantum*, vel ſolum *l. 1. §. 1. D. ſi menſ. falſ. mod. l.5. §.2. D. de praeſcr. verb.* Quum in teſtamento ſcriptum eſſet, ut heres in funere, aut in monimento *dumtaxat* aureos centum conſumeret, non licet minus conſumere. Si amplius vellet, licet: neque ob eam rem contra teſtamentum facere videtur. Quo in loco Alfenus exempla bina ponit, alterum, quo teſtator voluerit, ut in funere ſuo centum conſumerentur, alterum, quo in monimentum *dumtaxat*, id eſt, in ſolum, centum impendi juſſerit, docetque neutro caſu minus erogari poſſe, quamvis plus poſſit. In *lege* porro 29. §. 10. *D. de*

de lib. & poſtum. particula *dumtaxat*, non referenda eſt ad verba *ex aliqua parte*, ſed ad ea, quæ immediate ſequuntur: *qui eſt in poteſtate*, ut hic evadat ſenſus, filium ex aliqua parte heredem inſtituendum eſſe, ſed id in eo dumtaxat eſſe neceſſarium, qui ſit in poteſtate, aliud vero eſſe dicendum de eo, qui apud hoſtes ſit, ſi ibi decedat. Unde errant, qui in duabus illis legibus particulam *dumtaxat* pro *ad minimum* accipi dicunt.

Rarius cum negatione hoc vocabulum legitur: at legitur tamen in *l.* 12. §. 3. *D. de adminiſtr. & per. tut.* Tutor non rebus *dumtaxat*, ſed etiam moribus pupilli præponitur.

Dumtaxat pro *ſcilicet* poni in *l.* 13. *C. Th. de præt. & quaſt. & l.* 109. *Cod. Th. de decur.* cenſet Jac. Gothofr. *in not. ad. d. l.* 13.

Duo accuſativus pro *duos l.* 16. *D. de ſtat. hom.* Areſcuſa primum *duo* pepererat. Ita veteres & optimi ſcriptores, ceu ex inſtituto oſtenderunt Jo. Ge. Græv. *ad Suet. Claud. c.*14. & Gronov. *ad Liv. lib.* 35. *c.*21. Hein.

Duorum numero contenta eſt pluralis eloquutio *l.*12. *D. de teſtib.*

Duum vel trium *l.* 1. §.17. *D. de vi & vi arm.*

Duovirales *l.* 2. *D. de alb. ſcrib. l.*2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* qui & *Duumvirales* in *l.* 2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* dicuntur, qui duumviratu functi ſunt. Conf. *l.* 42. *C. Th. de decur.* Sic in inſcriptione Neapolitana: *Hoc opus omne facito arbitratu duovir. & duoviralium, qui in conſilio eſſe ſolent Puteolis*, licet quidam male *Duoviratium* exſcripſerint. Pro *duumvirali* tamen *duumviralitium* dixit D. Auguſtin. *in Breviculo*.

Duplare id eſt duplicare *l.* 20. *D. de liberal. cauſſa, & paſſim.*

Duplatio pro duplicatione *l.* 31. *D. de noxal. act.*

Duplicari legata dicuntur, quæ repetita ſunt *l.* 1. §. 11. *ut legat. vel fideic. l.*11. §. 18. *D. de legat.* 3.

Duplicatio in *l.* 2. §.1. *D. de except.* eſt adlegatio, quæ contra replicationem ſolet dari. Interdum enim evenit, ut replicatio, quæ prima facie juſta eſt, inique noceat. Quod quum accidit, alia adlegatione opus eſt, adjuvandæ rei gratia, quæ duplicatio vocatur §. 1. *Inſt. de replicat.*

Duplicia interdicta, judicia. Duplex ſubſtitutio, teſtamentum. Vid. ſuis locis.

Duploma, vel *diploma*. Ita dicuntur a principe emiſſæ litteræ *l.*27. §. *ult. D. de Leg. Cornel. de falſ.* Inprimis vero, quæ ad uſurpationem curſus publici concedebantur, & ſine quibus nemini ille patebat. Tertullian. *in Apologet. c.*25. Oh! nuncios tardos, & ſomniculoſa diplomata: Symmach. *lib.*5. *epiſt.* 35. Ad hujus celebritatem voto alacri cucuriſſem, niſi diplomatis ſacri tarda perlatio arctaſſet intervallum dierum. Ex quibus patent illa verba Ulpiani in *l.* 137. §. 2. *D. de verb. obl.* Quod ſi duplomate uſus, vel felici navigatione, maturius, quam quiſque pervenerit Epheſum. Joannes Sarisber. *in carm. Euchetico* Polycratico præmiſſo *v.* 143. Accelera greſſus, tanto diplomate pergens: Rich. de Buri Epiſcopus Dunelmenſis in *Philobiblo*: Quarum facultatum itinera diſpendioſo compendio, damnoſoque diplomate tranſmeantes in ſacrum Moſem manus injiciunt violentas. Dicta autem creduntur diplomata a duplicatis tabellis. Eoque adluſiſſe dicitur Ovidius 1. *Amor.* 12. 2. 27. quum ait: Tunc ego vos du-

duplices rebus pro nomine ſenſi. *Duplices* etiam *tabellas* dixit Suet. *in Aug. c.*26. & *bipatens pugillar.* Auſonius *Epig.* 146. Vocabantur hæc *diplomata* etiam *Sigilla.* Lactant. *de mort. perſequ. cap.* 24. itemque συνθηματα. Theſſeras fuiſſe certo ſigno vel ſigillo notatas conjicit Schefferus *de re vehic. c.* 18. *p.* 264. Præerant huic rei liberti Auguſtorum, qualis *Aurelius Symphorus Aug. Lib. a diplomatibus* apud Reineſ. *Inſcr.* 6. *Claſſ.* 13.

DUPLOTENUS. Paull. II. *ſent.* 17. §.3. Res emta mancipatione, & traditione perfecta, ſi evincatur: auctoritatis venditor *duplotenus* obligatur. Ubi male Cujacius 21. *obſ.* 15. reſcribit *nullatenus*, quamvis ſuffragante illi codice Veſuntino. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.*291. *ſeq.* HEIN.

DUPLUS, *a um*. Dupla in *l.* 5. *D. de ædil. edict.* *l.* 48. *D. de evict.* *l.* 47. *D. ad Leg. falc.* nihil aliud eſt, quam duplum pretii, id eſt, pretium quo res venit, & alterum tantum. Hinc *duplæ* actio *l.*47. *D. de Ædil. edict.* Duplam cavère *l.* 31. §. 20. *D. eod. tit.* *l.* 49. *D. famil. erciſc.* Duplæ cautio *l.* 72. *D. de contrab. emt.* *l.* 49. *D. fam. erciſc.* Duplam evictionis nomine exigere *l.* 7. §. *ult. D. de pecul.* Dupla vero promitti dicebatur, quum evictionis nomine duplum pretii venditor promittebat. Quo caſu in duplum actio emtori, re evicta, dabatur *l.* 20. §. *ult. D. de liberal. cauſ.* Duplæ ſtipulatio *l.* 31. §. 20. *D. de Ædil. edict.*

Aliæ in *Duplum* erant actiones, ad rem ſcilicet conſequendam, & alterum tantum. Quomodo vero *duplum* accipiatur in actione furti, vid. *l.* 25. *l.*50. *l.* 34. *D. de furt.* quomodo in actione de ſervo corrupto *l.* 10. *D. de ſerv. corr.* quomodo in actione, quæ adverſus publicanos proponitur *l.* 5. *D. de publican.* quomodo denique in actione arborum furtim cæſarum *l.* 7. *D. arb. furt. cæſ.* In Duplum Actio ex Lege XII. Tab. *l.* 1. *D. de tign. junct.* *l.* 23. §.6. *D. de rei vind.* *l.*6. *D. ad exhib.* §.29. *Inſt. de rer. diviſ.* Aliæ memorantur in *l.* 1. *l.* 5. §. 2. *D. de ſerv. corr.* *l.* 23. §. 10. *D. ad leg. Aquil.* *l.*2. *C. eod. tit.* *l.* 18. *D. de lib. cauſſ.* *l.* 51. *D. de contrab. emt.* §. 21. *Inſt. de action.*

Adjective quoque ſæpius uſurpatur, ut *Dupli* fructus, Paull. 5. *Sent.* 9. §. 1. Dupli autem fructus hi ſunt, qui dicuntur majores fructus non tantum in *l.* 6. §. 1. *D. mand.* ſed etiam in *l.* 12. §. 1. *D. de diſtr. pign.* & ideo in *l.* 8. §.1. *D. negot. geſt.* ampliores fructus quam oportet eum, qui fundum vindicavit, conſequutum dicemus, qui ſupra *duplum* exegerit, quia ex 12. tabulis *dupli* tantum fructus debentur ex die accepti judicii in rem, vel ad exhibendum. Et hanc legem 12. tabularum reſpicit etiam Ulpianus in *l.*8. §.5. *D. ad exhib.* dum ait, in actionem ad exhibendum venire fructus ex die accepti judicii, & ſecundum legem æſtimari, intelligens per legem 12. Tabularum. Ergo in priſcis juris formulis, ut ait *l.* 1. *C. Theod. de uſur. rei judic.* id eſt, ex 12. tab. malæ fidei poſſeſſor in duplos fructus conveniebatur: qua ex re colligi, & malæ fidei debitorem in duplum eſſe damnandum. Legis 12. tab. hæc ſunt verba ex caſtigatione Cujacii: Si vindiciam falſam tulit, rei ſive litis arbitros tres dato, eorum arbitrii fructus duplioni damnum decidito. *Duplum genus* *l. ult. C. de pret. pign.* Duplum pretium *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. jul. de adult.* id eſt,

quan-

quanti ſervus æſtimabitur, & alterum tantum *l.* 23. *D. eod. tit.*

DUPONDIOS juris auditores primo anno vocatos, Juſtinianus in *Conſtit. Omnem reipublicæ* §.2. *ad Anteceſſ.* pandectis præpoſita ſcribit. Id quod procul dubio a contemtu quodam novitiorum originem habuit. Res enim vilioris pretii *dupondii* eſſe dicebant. Hieronym. *adv. Helvid.* Quis oro, dupondii ſupputabat? Vid. Cujac. 12. *obſ.* 40. Hein.

DUPONDIUM, vel *Dupondius.* Ejus fit mentio in *leg.* 17. §. *ult. D. l.* 18. *D. de hered. inſt.* §. 8. *Inſt. eod. tit.* Voluſ. Mæcianus de aſſe: Sedecim ſeſcunciæ *dupondium* efficiunt. Et poſtea: *Dupondius* hac nota S. vocantur quinque libellæ, quæ ſunt quinque decimæ. Varro *lib.* 3. *de ling. lat.* inde ait dictam, quod duos aſſes pendebat. As autem libralis primum erat, ut Plinius auctor eſt. Libra autem & pondo idem ſignificant *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

DURACINÆ uvæ *l.* 205. *D. de verb. ſignif.* Suet. *in Aug. c.*76. *a duro acino* dictæ, ut videtur Plinio *lib.* 14. *c.*1. qui *lib.* 15. *c.*12. & *duracina* perſica memorat. *Hein.*

DURARE, manere, perſeverare *paſſim* in jure noſtro, ſed & *durari* paſſive eo ſignificatu, ut ſi forte duretur, non caveri *l.* 4. §.1. *D. de damn. infect.*

Durare animum, & corpus in tormenta, id eſt, obdurare *l.* 18. §. 1. *D. de quæſt.* Elegans hæc loquutio & veteribus familiariſſima. Tacit. 1. *Annal.* 6. Ceterum in nullius umquam ſuorum necem *duravit.* Petron. *Satyr. c.* 65. Cujus tam crudelis manus in hoc ſupplicium *duraviſſet.* Quinctilian. *Decl.* 289. Non omnium animos maritorum *durare* ad ſanguinem. Ubi ſemper *durare* idem eſt, ac obfirmare animum ad audendum quid, a quo alioquin natura abhorret.

DURUS, a. um. *Dura* conditio *l.* 3. *D. de publican.* In *duriorem* cauſſam accipere fidejuſſorem *l.* 8. §. 7. & §. 8. *l.* 49. §. *ult. D. de fidejuſſ.*

DUUMVIRALES in *l.*2. *C. Th. quemadm. mun. civ.* ſunt duumviratu functi. Conf. *l.* 42. *C. Th. de decur.*

DUUMVIRI, magiſtratus municipales adpellabantur, quod eorum duo eſſent *l.* 6. §. 1. *D. quod cujuſq. civ. nom. l. un. D. ſi quis jus dic. non obtemp. l.* 3. §. *ult. D. de pecul.* & paſſim. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c* 19. de Mario: Injecto in collum loro in Minturnenſium carcerem juſſu *Duumviri* perductus eſt.

Hi *duumviri* variis nominibus uſi ſunt. Ordinarii dicti *Duumviri* J. D. id eſt, *juri dicundo.* Neapoli, & aliis Græcæ originis Civitatibus ἄρχοντες, Gruter. *p.*1028. 5. & Reineſ. *Inſcr. p.* 21. in Africa *Suffetes*, id eſt, *judices* vocabantur, Reineſ. *Claſſ.* 7. *inſcr.* 17. Quin & Coſſ. & Prætorum nomen eoſdem aliquando adfectaſſe obſervarunt viri doctiſſimi, Ez. Spanhem. *in Orb. Rom. lib.*2. *c.* 20. Godofr. Olear. *ad Philoſtrat. Herod. p.* 545. & Ev. Otto *Diſſert. de Conſulib. extr. Rom. c.*1. Alibi non *Duumviri*, ſed IIII. VIRI juri dicundo præerant ob ambitionem, & multitudinem candidatorum, ut putat Henr. Noriſ. *de Cenotaph. Piſan. Diſſ.*1. *c.* 3. *p.* 31. Exempla ſunt apud Cic. *lib.* 10. *ad Attic. Epiſt.*13. *Lib.* 13. *ad famil. Epiſt. ult.* & in Inſcriptionibus apud Gruter, *p.*426. 3. Præterea quidam *duumviri* annui erant *l.* 1. *C. Theod. quemadm. munic. civ. jud.* quidam Quinquennales, Reineſ. *Inſcr. p.* 22. Alii Roma in municipia mitteban-

bantur, alii ab ipſo ordine decurionum cooptabantur, quorum illi II VIRI *ex SC.* hi ex D. D. id eſt, *ex decreto decurionum* dicebantur. Idem *ad Claſſ.6. Inſcr.* 6. Denique *Duumvirorum* erat, curiæ præeſſe, referre ad decurionum ordinem, jus dicere, animadvertere in ſervos, alioſque vilioris conditionis homines, ut mirum non ſit, iis lictores, non quidem cum faſcibus, ſed cum bacillis, biſellium, immo & aliquando tribunal tribui. Vid. Noris. *Cenot. Piſan. ib. p.*32. Hein.

Erant & *Duumviri* inter minores Rom. magiſtratus, qui viarum extra urbem curam gerebant, quemadmodum & intra illam IIII VIRI. *viarum curandarum* ſolebant creari *l.* 2. §. 30. *D. de orig. jur.* Eum tamen magiſtratum ſuppreſſum eſſe, quum numerus minorum magiſtratuum, quorum olim 26. erant ad vicenarium ab Auguſto reduceretur, obſervat Dio Caſſ. *lib.*54. *p.*540. Hein.

Duumviratus, ipſum illud duumvirorum munus, & officium *l.* 1. *D. de alb. ſcrib.* & aliis locis. Sic & Duumvirilitas in *l.* 1. *C. de natural. lib.*

Dux adpellatur, qui exercitui præeſt *l.* 2. *D. de his qui not. infam.* Dux mille hominum *l.* 1. §. *ult. D. de teſt. milit.* Duces belli quædam inter ſe paciſcuntur *l.* 5. §. 1. *D. de pact.*

In poſteriorum Imperatorum conſtitutionibus *Duces* adpellantur tam qui limitibus, quam qui provinciis, fœderatiſque præerant *l.* 7. *C. ubi cauſ. fiſc. l.*1. *C. ad Leg. jul. repet. l.* 3. *C. Th. eod. tit.* Vetus Gloſſarium: Dux *ανθυπατος σημειον*. Hinc Dux limitis *l.* 1. *C. Th. de luſor. Danub.* Duces militum in limitibus conſtituti *l. un. C. de venat. fer.* provinciarum *l.* 1. *C. Th. de comit. rei milit.* Tales utique Duces per orientem ſex, per Ægyptum duos, per Ponticam unum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, per Occidentem quamplurimos Auctor Notitiæ prodidit, qui *ſpectabiles* nominantur *l.* 27. *C. Th. de cohort. princ. cornicul. l.* 9. *C. Th. de re milit.* & viri clariſſimi in *l.* 113. *C. Th. de decur. l.*2. *C. Th. de venat. ferar.* In Libris noſtris memorantur Duces Ægypti *l.* 43. *C. Th. de adpell.* Ægyptiaci limitis *l.* 13. *C. de advoc. diverſ. jud.* Armeniæ *l.* 57. *C. Th. de curſ. publ.* Bizacenæ provinciæ *l. ult. C. de offic. præf. prat.* limitis Euphratenſis *l.* 1. *C. Th. de Comit. & Tribun.* Libyæ *l.* 16. *C. Th. de numer. act. ſcrin.* Mauritaniæ *l. ult. C. de præf. præt. Afr.* Meſopotamiæ in *inſcr. l.* 2. *C. quæ res vend. non poſſ.* Numidiæ *l. ult. C. de off. præf. præt. Afr.* limitis orientalis Vopiſc. *in Aurelian. c.* 13. Oſdroenæ *l.* 8. *C. Theod. de pagan. ſacr. & templ.* Raetici limitis Vopiſc. *in Bonoſo c.* 14. Rheni *l.* 9. *C. Theod. de re milit.* Sardiniæ *l.* 3. *Cod. Th. ad Leg. jul. repet.* limitis Scythici, Illyriciani, Thracici Vopiſc. *in Aurelian. c.* 13. *Dux* & Corrector limitis Tripolitani *l.* 133. *C. Theod. de decur.* Tripolitanæ provinciæ *l. ult. C. de off. præt. Afr.*

Ducum domeſticus, manipularis, miniſter *l.* 1. *C. ad leg. jul. repetund.* patrocinia *l.* 1. *C. Th. de patrocin. vicor.*

Dyrrhachium. Hujus Urbis fit mentio in *l.* 1. §. 12. *D. de exercit. act. l.* 7. *D. de cenſib.* Hinc Dyrrhacheni in provincia Macedonia *l. ult. D. de cenſib.*

E

E Pro I veteribus ſæpe poſitum fuiſſe conſtat, quod & M. Fab. *l.* 1. *c.* 4. docet. Unde in Pand. Flor. *intelleguntur*, *intellege* pro *intelliguntur*, *intelligi*. Similiter *neglegere*, *dejudicare*, pro *negligere*; *dijudicare*. *Delenimentum*, *devereiculum deſtricte*, *deminutum* pro *di*. Maxime vero iſta in fine dictionum licentia utebantur priſci. Unde *noxale* pro *noxali* in *l.* 47. *pr. D. de evict.* defenſione pro defenſioni in *l.* 39. §. 1. *D. de noxal.* exceptione, pro exceptioni *D. l.* 39. §. *pen.* petitioni pro petitione *l.* 8. *D. de rei vend.* ferruminationi, pro ferruminatione *l* 25. *D. eod. tit.* adfinitati pro adfinitate *l.* 39. *D. de injur.*

E pro *de*. Sic ſi quid *e* pecoribus noſtris a beſtiis ereptum, ut *l.* 8. §. *ult. D. famil. erciſc*

E vocula plerumque excluſionis nota *c.* 1. *de renunciat.*

Eatenus, & *quatenus* relative *l.* 2. *D. de doc. præleg. l.* 7. *D. de inſtit act. l.* 11. §. 1. *de jurejur.*

Eborarius *l.* 1. *C. de excuſ. artif.* qui ex ebore opus aliquod facit.

Eboreæ menſæ *l.* 12. §. 30. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* tabulæ *l.* 2. §. 4. *D. de orig. jur.* ubi in eboreis Tabulis leges XII. Tab. in roſtris propoſitas memorat Pomponius. At ibi *roboreas* id eſt, ligneas legi mavult Scaliger in *animadv. ad Melch. Guilandini Papyr.* Dionyſius ſane Halicarnaſſ. *lib.* 3. *p.* 178. diſerte obſervat, tabulas, quibus temporibus Anci Martii, & poſt exactos reges leges & ritus ſacros inſcripſerint Romani, fuiſſe *δρυινας*, *roboreas*, neque tunc adhuc fuiſſe columnas æreas. Quare quod *lib.* 10. *p.* 681. de tabulis æneis ait, id eum per πρ ληψιν, hiſtoricis familiariſſimam, narraſſe dixeris, quod eæ poſtea demum gliſcentibus Romanorum opibus, σηλαις χαλκαις columnis æneis fuerint inciſæ, ceu Cujac. & Bynkersh. *ad illum* §. 4. *l.* 2. *D. de orig jur* obſervarunt. At eborearum tabularum uſum aliquem fuiſſe in legibus publice proponendis, nemo veterum obſervavit, neque huc pertinent Theophili verba *εν ελεφαντινοις πτυχιοις* in *eburnis pugillaribus* §. 12. *Inſt. de teſtam.* Neque enim ſequitur, ſi teſtamenta inſcribi conſueverint tabellis eboreis, ut eæ etiam uſum aliquem præſtare potuerint in legibus ſub dio & coeli aeriſque injuriis proponendis, & ad poſteros conſervandis. Quare aut *roboreas* tabulas in eborearum locum reponendas, aut potiorem Dionyſii, quam Pomponii, auctoritatem eſſe debere, omnino cenſuerim. Hein.

Ebur, quod inter ſpecies vectigales numeratur *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* ex India advectum eſſe, teſtatur Virgil. 1. *Georg. v.* 57. Plin. *lib.* 8. *c.* 3. de elephantorum dentibus. Supellectile autem ex ebore Romanos fuiſſe uſos, docet *l.* 7. *D. de ſupellect. leg.* Eodem ebore numinum ora, & menſarum pedes conſtare, queritur Plin. *lib.* 12. *c.* 1.

Ecclesia, uti alibi, ita & in jure modo pro coetu fidelium, modo pro ædibus eorum conventui deſtinatis accipitur. Priore ſenſu in *l.* 3. §. 4. *ſeq. C. de ſumm. Trin.* & tunc Synonymice *venerabile concilium* dicitur *l.* 1. *C. de SS. Eccl.* vel *religionis & fidei mater perpetua l.* 14. *in fin. C. de SS. Eccl.* nec non mater omnium fidelium *l.* 16. *C. eod. tit.* Pro ædibus ſumitur in *l.* 17. §. 1. *& alias paſſim C. eod. tit.*

Sam-

Sam. Petit *ad leg. Attic. p.*234. vocabulum eccleſiæ, & profanæ religionis hominibus accepiſſe pro conſilio, ac proinde verba, quæ hodie in Caii *Inſt. lib.* I. *tit.* I. §.1. legimus: *Cives Romani ſunt, qui tribus modis, id eſt, teſtamento, aut in eccleſia, aut ante conſulem fuerint manumiſſi*, ab ipſo Caio eſſe ſtatuit. Sed nec hac notione umquam uſos eſſe paganos, & locum illum manifeſto interpolatum eſſe a compilatore corporis Alariciani, oſtendit Schulting. *in not. ad eum locum p.* 20. Hein.

Ecclesiasticus pro clerico *l.* 5. *l.* 20. *l.* 21. *C. Th. de epiſc. & cler.* & alibi.

Ecclesiasticus jungitur œconomo eccleſiaſtico *leg.* 34. §. 5. *C. de epiſcop. aud.* Eſt ergo idem a *ἐκδικος*, de quo ſtatim.

ΕΚΔΙΚΟΣ, defenſor. Julian. *Nov.* 84. qui *Nov.* 67. vocat *defenſorem eccleſiæ*, vel monaſterii. Plin. *lib.* 10. *epiſt.* III. Ecdicus *Amiſenorum civitatis.* Sic & Cic. *lib.* 13. *ad famil. epiſt.* 56. Ecdici Mylaſii, ubi Corradus: *ultores, qui eos perſequuntur, qui rei publicæ pecunias debent.* Manucius: *quaſi queſtores quidam, rationem numariam curantes.* Sed prius verius, quum poſterius eſſet officium oeconomorum. In libris noſtris perpetuo civitatum *ecdici defenſorum* nomine veniunt, ceu patet ex *Nov.* 15. de defenſoribus, cujus Græca inſcriptio eſt *περι των ἐκδικων*. Hein.

Echinus, piſcis, cujus mentio fit *l.* 1. *pr. C. de monopol.* ubi ejus monopolium prohibetur. Erant hi piſces ex genere cancrorum. Sed aculeati, *ἐχθεις ἐν τοις ὀςρακοις ὀντες, και προβεβλημενοι τα κεντρα, piſces, obducti teſta, & aculeis communiti*, uti ab Aeliano *de animal. lib.* 9. *c.* 47. deſcribuntur. Unde & ob ſimilitudinem animalis terreſtris nomen acceperunt. Eos ſæviente tempeſtate ſpinis lapillos tollere, ut ſervent æquilibrium, nec a decumanis fluctibus in terram projiciantur, vel adlidantur ſcopulis, idem docet Aelianus *de nat. animal. lib.* 7. *c.* 33. qui, & loco paullo ante laudato refert, ſi quis id animal in fruſta concidat, eaque ſeorſum projiciat in mare, illa ultro coitionem inter ſe facere, & ſuum ſingula locum recognoſcentia coaleſcere, quod ipſe auctor *φυσιν τινα θαυμαστην* jure vocat, niſi potius ſit putidum ſophiſtæ cujuſdam figmentum. Sed ad quid utiles echini, ut dignum prohibitione videretur monopolium? Reſpondet idem, proficere illos ad ſtomachum hebeſcentem, & omnium ciborum faſtidio laborantem reſtituendum, evacuandam veſicam, ſcabiem ſanare, vulnerum extergere ſordes, pilum defluentem, & e ſuis veluti ſedibus defluentem revocare, renum dolores, aquam intercutem, & elephantiaſin curare. *Ibid. lib.* 14. *c.* 4. Unde echinum in materia medica veterum fuiſſe, colligimus.

Eculeus. Ejus mentio fit *l.* 6. *C. Theod. de maleſ. & mathem. l.* 7. *C. Juſt. eod. tit.* Per eum intelligitur genus tormenti, vel machina quædam, quatuor fulcris, ac veluti pedibus ſubnixa, unde & a formæ ſimilitudine *eculei* vel *equulei* nomen tulit. Non. Marcell. *Equuleus diminutivum ab equus eſt.* In hujus machinæ utroque extremo trochleæ erant, per quas trajectis funibus corpus diſtendebatur. De hoc tormenti genere legi merentur Hieron. Magius, cujus ea de re ſingularis exſtat liber Gotfr. Jungermanni notis illuſtratus, Hadr. Turneb. 4. *adverſar.* 3. & *lib.*

15. *c. 6.* Ant. Gallon. *de ſanct. mart. cruciat. p.*41. Caſp. Sagittar. *de cruciat. mart. c.* 17. *p.* 313. & Ge. Eccard. *in leg. Salic. p.* 79. Hein.

Edax locuſtarum pernicies *l.* 18 *C. locat.* calamitas a locuſtis profecta, quando, ut ait Columella, innumerabilis ille locuſtarum exercitus agros depaſcit, Quos ſuperingrediens exurit ſemina morſu.

Edera in pandectis Florentinis ſcribitur pro hedera *l.*3. §. 1. *D. arb. furt. caſ.* Ederæ *quoque, & harundines arbores non male dicantur*, ubi alii ſcripſiſſent *hederæ, & arundines.* Hein.

Edere, primum eſt copiam deſcribendi facere, vel in libello complecti, & dare, vel dictare. Is quoque *edit*, qui adverſarium ſuum ad album perducit; & demonſtrat, quod dictaturus eſt, vel id dicendo, quo uti velit *l.* 1. §. 1. *D. de edend. l.*6. §.7. *D. eod. tit.* Sic *eduntur* acta *l.* 2. *C. de edend.* actio *l.* 1. 22. 23. *D. de judic.* quando ſpecies futuræ litis demonſtratur, ut eſt in *l.* 1. *C. de lit. conteſt.* Vid. Ammian. Marcell. *lib.* 30. *c.* 16. *Nondum ſe patronus poſt ſpeciem litis triennium* editam *cauſſetur inſtructus.* *Edere* autem actionem & *exhibere* quomodo differat, exponit Cujac. 10. *obſ.* 14. *Edere* crimina Paull. 5. *ſent.* 6. §. 14. inſtrumenta *l.* 45. §. 5. *D. de jur. fiſc.* interdictum *l.* 8. §. 4. *D. de precar.* judicium *l.* 2. *D. pro donat.* *Edere* vero, & *accipere* judicium opponuntur *l.* 15. *D. de auct. & conſ. tut.* *Edere* libellum *l.* 9. §. 7. *D. de edend.* librum *l.* 46. §. 5. *D. de adminiſt. tut.* mandatorem *l.* 2. §. 5. *D. de jur. fiſc.* quod in uſu fori noſtri dicitur *nominare delatorem*. Edere nomen *l.* 2. *D. de off. Conſul.* id eſt, nomen dare, ut eſt in *l.*2. §. 3. *D. qui pet. tut. vel cur.* operas, pro præſtare *l.* 9. 19. 20. 38. 49. 50. *D. de oper. lib.* Edere patrimonium *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. urb.* profeſſiones peculii *l.* 19. *pr. D. de pecul. leg.* rationes *l.* 10. §. 2. *D. de edend.* Aliud vero eſt *edere* rationes, aliud *reddere*. Nec enim is qui *edere* juſſus eſt, reliquum reddere debet *l.* 89. §. *fin. D. de verb. ſignif.* Sed & *edere*, & *exhibere* rationes differunt. Cujac. 10. *obſ.* 14. *Edere* ſententiam litigatoribus *l.* 1. *C. de ſent.*

Edere idem ac populo ſpectandum quid præbere. Sic *edere* ludos *l.* 5. §. 10. *D. commod.* *Edere* munus ſimili ſignificatu in *l.* 5. *D. de pollicit. l.*122. *D. de legat.* 1. ſpectaculum *l.* 16. *D. de uſu & uſufr. leg.*

Edere, parere. *Edere* filium *l.*2. §. 1. *D. ad SC. Tertull.* ſobolem *l.* 10. §.2. *D. de jur. dot.* *Editus* partus *l.* 25. *D. quand. dies legat.*

Edicere, obſervante Donato *ad Ter. Andr. act.* 4. *ſc.* 7. *v.* 37. proprium erat Imperatorum. Et talium Edictorum ducum bellicorum mentio fit apud Salluſt. *de bello Jugurth. c.* 44. *in excerpt. Peireſc. p.* 601. *l.* 4. §. 13. *D. de re milit.* Aſt præterea & Sacerdotes, in primis Pontifices, *edicebant*, quæ ad ſacra pertinebant. Liv. *lib.* 40. *c.* 38. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 2. & 4. Tacit. 2. *hiſt.* 91. Gell. *lib.* 2. *c.* 28. Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* 2. *n.* 6. At præcipue tamen *edicere* dicebantur Magiſtratus. Hein.

Hinc illa *Edicit* Prætor. *l.* 1. *D. de min.* Proconſul *l.* 28. *D. de teſt. mil.* Olim ita *edicebatur* *l.* 1. *D. quod met. cauſ.*

Attamen & teſtator *edicere* dicitur, dum quid heredi injungit *l.* 20. §. *ult. D. famil. erciſc.*

Edictales vocabantur ſtu-

ſtudioſi juris, qui ſecunda juris ſtipendia in ſcholis faciebant, quod nomen iis ſervari voluit Juſtinianus, alio tamen penſo iis præſcripto in *conſtit. omnem reip.* §. 1. *&* 3. *ad anteceſſ.*

Edictalis bonorum poſſeſſio *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.* 1. §. 1. *D. ſi tab. teſt. exſtab.* i. e. quæ ex prætoris edicto eſt.

Edictalis lex, edictum principis *l. ult. C. quod cum eo*. Edictale *programma* id vocat Caſſiodor. *lib.* 1. *var. c.* 31. *lib.* 2. *c.*24. *& lib.*7. *c.*42.

Edictum. *Edicta*, ut Dionys. Halic. *lib.* 5. *p.*336. ſcribit, Romani adpellabant *τα των δικαιων, και αδικων επιταγματα, præcepta de juſtis, injuſtiſque.* Nam ut ſcirent Cives, quod jus de quaque re quiſque magiſtratus dicturus eſſet, ſeque præmuniret, *edicta* proponebant, quæ *jus honorarium* conſtituebant *l.*2. §.10. *D. de orig. jur.* Id quod oſtendit Cic. *lib.* 2. *de fin. c.*22.

Enim vero non Prætores tantum, ſed & Aediles curules *edicta* de quibuſdam cauſſis proponebant §.7. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Inter quæ ædilitia edicta principatum obtinuit illud, quod refertur ſub titulo *de Aedil. edict.* cujus etiam fit mentio *l.*36. *D. de pact. l.*5. *pr. D. de verb. obl.* & apud Gell. *lib.* 4. *cap.* 2. Ad quod Aedilitium edictum Caius libros 2. Ulpianus & Paullus totidem peræque ſcripſiſſe feruntur. Sed multo plura olim fuere Edicti Aedilitii capita, veluti de ſumtibus in monimenta impendendis. Reineſ. *Claſſ.* 2. *inſcr.*27. de pueris non caſtrandis *l.*72. §. 28. *D. ad Leg. Aquil.* quam legem ſingulari ſchediaſmate illuſtravit Ev. Otto *Steinu. ordin.* 1710. de rebus nullis in ſcenam præter pomum projiciendis, Macrob. 2. *ſaturn.*6. Quin etiam cenſores *edicta* quædam proponebant. Cui rei teſtimonio eſt cenſorium illud edictum, quod a Suetonio *de clar. rhetor. c.* 1. & Gell. *lib.* 15. *c.* 1. celebratur. De Cenſorum *edicto*, eoque perpetuo, exſtat locus inſignis Cornelii Nepotis in *Catone c.*1. Hein.

Procoſſ. etiam, & Præſides in provinciis hujuſmodi *edicta* proponebant, ut ex Cic. *lib.* 6. *ad Att. Epiſt.* 1, & 1. *Verr. c.* 45. patet. Eaque eſt cauſſa, cur in Edictorum interpretatione Proconſulis ſæpe mentionem Caius facit; ut in *l.* 1. *D. de alienat. jud. mut. cauſ. l.* 26. *D. de dol. mal.* & paſſim. Vid. Ant. Auguſtin. *lib.*1. *emendat. c.*5.

At ceteros etiam Magiſtratus de rebus ad curam ſuam pertinentibus edixiſſe, certum eſt. Initio Reip. ipſi Reges *edicta* proſcribebant, quorum fit mentio apud Liv. *lib.* 1. *c.* 32. *&* 44. Dionys. Halic. *lib.*3. *p.* 178. *lib.* 4. *p.* 216. ex quo loco recte intellecto etiam Conſules poſtea edicta reddidiſſe, patet. Quemadmodum erga ad regia edicta pertinent illa Pomponii de *manu regia l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur.* ita ad Conſularia referendum, quod idem Dionys. *lib.* 2. *p.* 97. obſervat, populum Romanum ideo cogitaſſe de legibus XII. Tabularum ſcribendis, *ινα μη συμμεταποιη τα κοινα ταις των αρχοντων εξουσιαις, ne jus commune cum magiſtratuum poteſtate mutaretur.* Alii enim magiſtratus, qui jus commune edictis mutare poſſent, tum non erant quam Conſules. Multo minus de Dictatorum edictis fas eſt dubitare, quippe quos ab *edicendo* nomen habuiſſe, cenſent Dionys. *lib.* 5. *p.* 336. & Plutarch. *in Marcello p.* 312. quorumque *edicta* pro *numine olim obſervata eſſe*, apud Liv. *lib.* 8. *c.*34.

c. 34. legimus. Neque deſunt exempla edictorum a Tribunis pleb. propoſitorum apud Cic. 2. *Verr.* 41. nec non a Quæſtoribus *ibid. c.* 7. Sub Imperatoribus maximæ auctoritatis fuerunt *Edicta* Præfectorum prætorio, qualia integra exſtant apud Baron. *Annal. ad an.* 418. *n.* 18. *&* 20. Steph. Baluz. *ſub fin. notarum in Salvian. p.* 374. itemque *in Novell.* 165. *& ſeq.* itemque Præfectorum urbi, quorum mentio fit apud Ammian. Marcellin. *lib.* 27. *c.* 9. *lib.* 28. *c.* 4. Immo bina integra ſuperſunt in marmore apud Gruter. *p.* 547. 6. 7 & aliud apud Baluz. *ibid.* denique Præfectorum Auguſtalium Aegypti, quorum & perpetua, & repentina edicta memorat Philo in Flacc. *p.* 966. & *p.* 972. Adeo a veritate alienum eſt, quod plerique exiſtimarunt, præter Prætores, Proconſules, & Aediles nullos alios magiſtratus Romæ jus *edicta* proponendi habuiſſe. Hein.

Edictum, quod ab *urbano* prætore proponebatur, κατ' ἐξοχὴν quidem *urbanum*, vel *urbicum* dicebatur, ſed ideo non eſt exiſtimandum, reliquos prætores, quibus intra urbem aliqua juriſdictio erat, non edixiſſe. Nam & prætores peregrinos edicta propoſuiſſe, patet ex Valer. Max. *lib.* 1. *c.* 3. *ex* 2. Boet. *ad Cic. Topic.* & Theophil. *in* §. 7. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Sed & quibus prætoribus quæſtiones de criminibus forte obtigerant, ii edicta proponebant monitoria, quorum meminit Cic. pro *Sextio c.* 41. Plin. *lib.* 5. *epiſt.* 21. Varro *de ling. lat. lib.* 5. *p.* 62.

Edictum provinciale, quod ab his, qui provincias regebant, proponebatur.

Ad utrumque *edictum urbanum* & *provinciale* Caium ſcripſiſſe ex Indice Florentino conſtat. Præcipue vero ad Edictum prætoris urbani, ad quod etiam ante eum Maſſurius Sabinus ſcripſit, ceu teſtis eſt Paullus in *l.* 18. *D. de op. libert.* Ad *Edictum* vero generaliter ſcripſerant Labeo, Pomponius, Ulpianus, Paullus. Et ſuperſunt in ipſis pandectis fragmenta commentarii, quem Furius Anthianus ſcripſit in edictum. Julianus autem numquam ad Edictum ſcripſit, quamvis ipſe *Edictum perpetuum* compoſuerit, & in libris Digeſtorum ejus ordinem ſervarit. Vid. Heinecc. *Diſſ. de Juliano p.* 23.

Edicta porro quædam *perpetua*, quædam *temporariæ* juriſdictionis cauſſa proponebantur *l.* 7. *D. de juriſd.* Nimirum illa *generalia* erant, & quam juriſdicundi rationem per annum ſequuturus eſſet Prætor, indicabant, unde & *Leges annuæ* dicuntur Cic. *Verr.* 1. 42. Hæc *ſpecialia*, & obvenientibus quibuſque negotiis dabantur, ad ſimiles cauſſas non extendenda. Unde uberrimus natus eſt iniquarum ſententiarum proventus, qui occaſionem dedit edicto, *Quod quiſque juris in alium ſtatuerit, ut & ipſe eodem jure utatur.* Exemplum reperies apud Tacit. 2. *Annal.* 30.

Generalia autem *edicta*, quum ſubinde ita mutarentur, ut pro arbitrio Prætores varie populo jura annua redderent, C. Cornelius Sulla, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamen invitis, legem tulit, ut Prætores ex Edictis ſuis perpetuis jus dicerent, quæ tum gratiam ambitioſis prætoribus, qui varie jus dicere adſueverant, ſuſtulit: quemadmodum Aſcon. Pædian. in *Cic. Cornel.* tradit. Lata hæc Lex Cornelia *an. ab V. C.* 686. ejuſque hiſtoriam dedit Dio Caſſ. *lib.* 36. *p.* 19. Sed centum annis prius ſimile prodierat SC. *uti prætores ex ſuis perpetuis edictis jus dicerent*, quod SC. ſervatum eſt in Actis diurnis P. R.

Hactenus de *edictis* a magiſtratibus perpetuæ juriſdictionis cauſſa propoſitis. Jam ad alias ſpecies progrediamur, eorum nempe quæ, prout res inciderent, proponebantur. Talia ſunt *Edicta*, quæ proconſules, antequam provinciarum ſibi decretarum fines ingrederentur, *de adventu ſuo mittebant, continentia commendationem aliquam ſui* *l.* 4. §. 3. *D. de offic. proconſ.*

Eos porro, qui ſui copiam non facerent, magiſtratus *edictis* adeſſe jubebant, quod adparet ex *l.* 2. §. 3. *l.* 15. §. 34. *l.* 42. §. *ult. D. de jur. fiſc. l.* 1. §. 2. *D. de requir. vel abſ. damn. l.* 2. §. 41. *D. ad SC. Tert. l.* 2. *C. ubi in rem act. l.* 53. §. 1. *D. de re judic. l.* 20. §. 6. *in fin. D. de hered. pet. l. ult. D. ubi pupil. educ. l.* 51. *D. de decurion. l.* 7. §. *ult. D. de ſuſp. tut. l.* 26. §. 9. *D. de fideic. libert. l.* 3. *C. de his qui accuſ. poſſ.* Et ita qui ad Edictum non reſpondebant citati, habebantur contumaces, quippe qui neque denunciationibus, neque Edictis præſidum obtemperaſſent *l.* 5. §. 1. *D. de poen.* Ad hanc *edictorum* ſpeciem pertinet *peremptorium*, quod inde nomen ſumſit, quod perimeret diſceptationem, hoc eſt, ultra non pateretur adverſarium tergiverſari *l.* 70. *D. de judic. l.* 2. *C. quomod. & quand. jud.* Hoc *unum pro omnibus* in *l.* 22. *D. de judic. l.* 1. *C. quom. & qu. jud.* ſeu *unum pro tribus* adpellabatur *l.* 53. §. 1. *D. de re judic.* & apud Paull. 5. *ſent.* 5. §. 7. Ad quod hoc ordine veniebatur, ut primo quis peteret poſt abſentiam adverſarii *edictum primum*, mox *alterum*, per intervallum non minus decem dierum, dein *tertium*, quibus propoſitis, tunc *peremptorium* impetrabat. In quo comminabatur is, qui edictum dabat, etiam abſente diverſa parte cogniturum ſe, & pronunciaturum *l.* 68. 69. 70. 71. *D. de judic.* Et hinc intelligendus eſt *edictorum ordo* in *l.* 72. §. *ult. l.* 75. *D. eod. tit.* Nonnumquam autem *peremptorium edictum* poſt tot numero edicta, quæ præceſſerunt, dabatur, nonnumquam poſt unum, vel alterum, nonnumquam ſtatim *l.* 72. *D. de judic.* Edicta autem hujuſmodi *dari* dicebantur *l.* 55. *l.* 82. *D. eod. tit.* Edicta quomodo proponi debebant Vid. infra ſub art. *planum* ſub finem.

Hæc de Magiſtratuum *edictis*. Sunt & *Edicta* Imperatorum *l.* 14. *D. de condit. & dem.* ſeu principum *l.* 7. §. 7. *D. de pact.* §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *edictum* dici ait, omne, quod proprio motu Imperator ad ſubditorum honeſtatem, utilitatemque conſtituit.

Edicta porro principum quædam *admonitoria*, vel *monitoria*, quædam objurgatoria, quædam conſolatoria fuiſſe docet Briſſon. *lib.* 3. *de formul. c.* 5. *p.* 257. Et ad *monitoria* pertinent verba *l.* 39. *D. de religioſ.* Divi fratres Edicto monuerunt. Tacit. 1. *annal. c.* 8. Populumque edicto monuit, (Tiberius) ne, ut quondam nimiis ſtudiis funus Divi Julii turbaſſent, ita Auguſtum in foro potius, quam in campo Martio ſede deſtinata cremari vellent. De his edictis monitoriis Calliſtratus libros ſex ſcripſit, qui in Pandectis interdum *edictorum monitoriorum*, interdum *edicti monitorii* nomine veniunt, & alias *ad edictum monitorium* inſcribuntur.

Editio. pro nativitate *l.* 2. §. 6. *D. de decurion.*

Editio pro exhibitione ſpectaculi *l.* 5. *D. de pollicit.*

Editio actorum *l.* 2. *C. ut lit. pend.* inſtrumentorum *l.* 1. §. 2. *D. de*

D de edend. precum *l.* 10. *C. de Leg. Cornel. de falſ.* rationum *l.* 4. §. 4. *D. de edend.* Vid. ſupra *edere*.

Editio, præſtatio, ut *Editio* operarum *l.* 50. *D. de oper. lib.*

Edititius judex, ut Servius ad Virgil. *eclog.* 3. *v.* 50. ait, eſt quem una pars eligit.

Editus, us pro excrementis, vel ſtercore. Sic *editus* bubum, quo in quibuſdam provinciis pro lignis in foco utuntur *l.* 55. §. 6. *D. de legat.* 3. Columell. *lib.* 2. *c.* 15. verbo *edere* uſus eſt eo ſignificatu, dum ait: Avium primum ſtercorum habetur, quod ex columbariis egeritur, deinde qnod gallinæ, ceterique volucres *edunt*.

Educare alere eſt in *l. ult. D. de alim. & cib. leg. l.* 1. *C. de divort. fact.*

Educatio παιδοτροφία vocatur in *l.* 5. §. 2. *D. de jur. immun.*

Educator *l.* 13. *D. de manum.* Ita vocatur, qui educat tenellum, alias nutritius, τροφεύς, ut in marmore: *Nutricio ſuo, & matri bene merenti.* Tales educatores parentum honore digni cenſebantur *l.* 1. *D. de obſ. par.* Unde & mater, quæ in hoc marmore nutricio jungitur, nutrix videri poteſt, uti apud Plaut. *in Menæchm. prolog. v.* 19. Ita forma ſimili pueri, ut mater ſua. Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat: Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat. Et in illis Virgilii *Æn.* 8. *v.* 632. Et lambere matrem Impavidos: ubi manifeſto mater, ut Nonius obſervavit, eſt nutrix. Vid. Coler. *parerg. c.* 46. Hein.

Edulia *l.* 6. §. *ult. D. de offic. proconſ.* ubi, *quæ edulium excedant uſum*.

Edulitas vocabulum nihili, quod nonnulli ſibi reperiſſe videntur in *l.* 17. *D. de compenſat.* ubi verba Papiniani ita legunt: *Ideo accuſatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit.* Ita ſane legendum putat Duarenus *lib.* 1. *diſput. anniverſ. c.* 26. per *edulitatem* intelligens donarium, ſeu largitionem principis, eam ſignificationem vocis deprehendere ſibi viſus apud Lamprid. *in Alexand. c.* 22. Sed uti apud Lampridium non legitur *edulitas*, ſed *utilitas*, quam lectionem omnes meliores editiones præferunt, ita in *l.* 17. *D. de compenſ.* Codex Florentinus habet *ædilitas*, eamque lectionem Budæus, Alciatus, & Haloander reſtituerant, ut mirum ſit, Duarenum, ſolo critices odio, quo mirifice flagrabat, inductum, fruge reperta glandibus veſci maluiſſe. Hein.

Effectum neutro genere pro effectu in *l.* 11. *C. Th. de legat.* Ita & veteres, veluti Quinctilian. *lib.* 8. *Inſt. or. c.* 3. *Ex cauſſis effectis, & ſimilibus.*

Effectus, *us*, Effectu in libris noſtris idem ac re ipſa, facto ipſo, ipſa re *l.* 20. *D. de uſu & habit.* & *paſſim.* Hinc opponuntur *cum effectu*, & *prima ratione l.* 2. §. 3. *D. de hered. vel act. vend. cum effectu*, & verbo tenus *leg.* 1. §. 1. *D. quod. quiſq. jur.*

Cum effectu, quod fruſtraneum non eſt. Hinc cum effectu accipere *l.* 5. §. 1. *D. ne quis eum qui in jus vocab.* Fraus *cum effectu* accipitur *l.* 1. *D. de ſtatu lib.*

Efferre de funere dicitur, ut in *l.* 6. *C. Th. de ſepulcr. viol. Nov.* 2. *præf.* §. 1.

Effervescere. *Qui in hoc tantum latueris, quoad iracundia domini efferveſceret l.* 17. §. 4. *D. de Ædil. edict.* ubi pro *efferveſceret* legendum eſſe *deferveſceret* cenſet Heineccius, quod ita poſ-

poſtulet ſenſus. At emendatione nulla opus eſt, ſiquidem ibi *quoad*, non pro *donec*, ſed pro *quamdiu* ponitur. Vid. infra art. *quoad*.

Efficacia. Suam *efficaciam* oſtendat, quid ejus inſtantia exactum fuerit *l. 9. C. Th. de executor.* Ita Ulpianus *l. 33. D. de uſur.* in Curatore Reipublicæ requirit, ut non acerbum ſe exactorem, nec contumelioſum præbeat, ſed moderatum & cum efficacia benignum, & cum inſtantia humanum. Eo ſenſu Senec. *de brevit. vit. c. 6.* Auſus eſt gratiam ſuam interponere tam efficaciter, ut quædam judicia conſtet ab illo rapta.

Efficacitas. *Novell. Theodoſ. & Valentinian. de locis reip.*

Efficaciter cum effectu *l. 6. C. ad SC. Maced. l. 34. §. 5. D. de legat. 2. l. 27. §. 6. D. de pact. l. 61. D. de hered. inſt.* & alibi.

Efficax Magiſteria in *l. 2. C. Th. de quæſt. magiſtr. offic.* nihil aliud eſt, quam magiſteria, ſeu dignitas magiſtri officiorum, maxime actuoſa. Eo ſenſu quo *Herculem efficacem* dixit Hor. *epod. 3.* Jac. Gothofr. *ad dict. l.*

Efficere juriſconſulti plerumque pro *facere*, *Effici* pro *fieri* uſurpant, ut Efficitur debitor *l. 1. D. de auct. & conſenſ. tut. l. 9. §. 7. D. de pecul.* Sunt & alia multa exempla. *Effectus* vero partus in *l. 14. D. de ſtat. hom.* eſt nondum perfectus. Donatus *in Terent. Andr. act. 1. ſc. 5. v. 35.* Non perficere, ſed conari velle aliquid ad ſcelus *effectio* eſt, etiam ſi non poteſt fieri. Hein.

Efficere cum infinitivo: Efficiet præſes reſtitui *l. 2. C. quor. bon.* Efficit epiſtolam mitti *l 38. D. de dol. mal.* Reliquas figuras notiſſimas omitto.

Efficere pro effingere. Pictores... ad efficiendos ſacros vultus *leg. ult. C. Th. de excuſ. artif.* Quinctilian. *lib. 12. cap. 10.* Phidias Diis quam hominibus *efficiendis* melior artifex traditur. Equidem in *d. l. ult.* alii pro efficiendos, *effigiandos*, alii *effingendos*, ut in *l. 17. C. Th. de pœn.* alii denique *inficiendos* legi poſſe obſervant. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. in C. Th. ad d. l. ult.*

Effingere ſimulacra in *l. 17. C. Th. de pœn.*

Efflagitare debitores *l. 27. C. de pign.* interdictum *l. ult. C. de interd.*

Effluere dicitur aqua *l. 1. §. 8. D. de aqu. quotid. & æſt.* tempus *l. 9. C. de poſtlim.*

Effodere oculum *l. 52. §. 1. D. ad Leg. Aquil.* oſſa, id eſt eruere *l. 8. D. de relig.* terminos, id eſt, lapides finium cauſſa poſitos evellere, & ejicere *l. 1. C. de accuſ.* theſaurum *l. 22. D. famil. erciſc.*

Efformare monetam *l. 19. D. de Leg. Corn. de falſ.*

Effractor dicebatur, qui vi fores, parieteſve inſularum, horreorumve effringebat, ut inde aliquid ſurriperet *l. 3. §. 1. D. de offic. præf. vigil. l. 26. §. 5. D. de pœn. tit. D. de effract.* Effractarium dixit Senec. *Epiſt. 69.* Hinc

Effracturæ crimen *l. 48. D. de bon. libert.*

Effrenata licentia *l. 21. C. ad Leg. Jul. de adult.*

Effugere dicitur deportatus, neutraliter *l. 4. §. 2. D. de re milit.* Alias effugere infamiæ notam *l. 2. D. de obſeq. par.*

Effundere. Si vinum efſet effuſum, vel contuſis vaſis, vel qua alia ex cauſſa *l. 1. §. 1. D. de peric. & comm. rei vend.* *Effundere* ſane de rebus liquidis dicitur. Unde *dejectum*, vel *effuſum* in Edicto ſeparantur *l. 31. D.*

de his qui effud. Aliquando tamen & de aridis accipitur, ut *effundere* in flumen milium, vel frumentum *l.* 27. §. 19. *D. ad Leg. Aquil.*

Effundere pecunias indebitas, id eſt, jactare, vel prodigere *l.* 25. *pr. D. de prob.* qua notione etiam verbum *profundere*, & nomen *profuſio* accipere ſolemus.

Effundere oculum. Si ſutor puero parum bene facienti forma calcei tam vehementer cervicem percuſſerit, ut ei oculus *effunderetur l.* 13. §. 4. *D. loc. cond.* Gronovius *ad Senec. controv. lib.* 1. *p.* 378. monet ibi *ſuffunderetur*, aut, minori adhibita vi, *offunderetur*. Hein.

Effundi reſcripta dicuntur in *l.* 9. *C. Th. de div. reſcr. l.* 5. *C. de ædific. priv.* quemadmodum preces *fundi*.

Effuse quid interpretari *l.* 1. *C. de annal. except.* id eſt, late, prolixe.

Effusio falſa *l.* 2. *C. de falſ. monet.*

Effusus, tractatus, id eſt prolixus *l.* 5. *C. de neceſſar. ſerv.*

Egere, id eſt, alimentis deſtitui *arg. l.* 5. §. 23. *D. de agnoſc. & alend. lib.*

Egerere terram e ſulphurariis *l.* 50. §. 8. *D. de furt.* rudera *l.* 7. §. *ult. D. de damn. inf.*

Egestas. In egeſtatem devolvi *l. ult. D. de bon. damnat.*

Egregiatus dignitas *l.* 1. *C. Th. de Cæſar. l.* 1. *C. Th. de murileg. l.* 3. *C. Th. de cohortal. princ. cornic. l.* 5. *C. Theod. de decur.* quæ leges omnes inter ſe ſunt conjungendæ. Vid. Du-Freſne *Gloſſar. hac voce.*

Egregiorum ordo *l.* 1. *C. Th. de honor.*

Ejeratio *l.* 12. *in fin. C. de judic.* jusjurandum, quo poſſe nos id, quod deſideratur, præſtare, negamus. Feſtus in *ejuratio* Vid. in *ejurare.*

Ejicere. *Ejecta* (navis) eſt, quod græci aiunt ἐξεβράσθη *l.* 3. §. 6. *D. de incend. Dejectam* eodem ſenſu accipe in *l.* 7. *D. de Leg. Rhod.*

Ejicere, pro parere, vel partum effundere. Si mulier ictu percuſſa ejecerit *leg.* 27. §. 22. *D. de Leg. Aquil.* Equa *ejecit l.* 39. *D. eod. tit.*

Ejurare bonam copiam eſt jurare, ſibi copiam non eſſe æris alieni diſſolvendi. Cic. *lib.* 9. *ad famil. epiſt.* 16. Tu autem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil eſt. Tum enim, quum rem habebas, quæſtiunculis te faciebam attentiorem. Cujus loci auctoritate fretus Briſſonius reſtituendum hoc verbum in Varrone monuit unius litteræ ademtione ibi decurtatum. Varronis enim *lib.* 6. *de lat. ling.* verba ſunt hæc: Liber, qui operas ſuas in ſervitute pro pecunia, quam debeat, dat, dum ſolveret, nexus vocatur. Hoc C. Pipillio (Pœtilio) rogante, Sulla dictatore, ſublatum, ne fieret, & omnes, qui bonam copiam jurarent, ne eſſent nexi diſſoluti. Ubi ſenſus non conſtabit, niſi *ejurarent* legas, id eſt, ſi jurejurando negarent, ſibi facultatem dari, eo ſe ære liberandi. Feſtus enim *lib.* 5. *ejurationem* ſignificare ait, *non poſſe id, quod deſideratur, præſtari.*

Electio canonica eſt alicujus perſonæ idoneæ ad dignitatem vel fraternitatem ſive ſocietatem eccleſiaſticam, ſervata forma canonica, facta vocatio. In *tit. decretal. de Elect.* traduntur regulæ, quomodo inſtituenda ſit electio præficiendorum ad dignitates eccleſiaſticas primarias, videlicet, Epiſcopatus, Prælaturas, & Abbatias, gaudentes præeminentia cum juriſdictione. Quod autem ad alias dignitates inferiores attinet, v. g. Præpoſituras, Decanatus, Prio-

Prioratus &c. in quibus ſumma in Collegio præeminentia, aut juriſdictio deeſt, modus eligendi potius a conſuetudine, vel ſtatuto particulari locorum, quam a regulis juris communis dependet. Tempus faciendæ electionis determinatum fuit ab Innocentio III. in Generali Concilio, ubi juſſit, ut Eccleſiæ non vacent ultra tres menſes, niſi juſtum impedimentum interceſſerit. Quod ſi elapſis tribus menſibus, ad inſtituendum actum electionis liberis, non fuerit ſequuta electio, jus eligendi perſonam e gremio idoneam, aut ſi in gremio non reperiatur, exteram, devolvitur ad immediatum ſuperiorem eligentium. Quod ſi etiam iſte per aliud trimeſtre utile neglexerit nominare perſonam idoneam, jus electivum non quidem devolvitur ad alium immediatum ſuperiorem ſuperioris, ipſe tamen ſuperior negligens incipit ſubſtare correctioni, & cenſuræ illius, ad quem pertinet ſupplere negligentiam Prælatorum *c.* 41. *de elect.* Agenda electio eſt poſt ſepulturam præceſſoris, & invitandi ſunt omnes, qui jure ſuffragii gaudent, ita quidem, ut etſi citatio facta fuerit ante mortem deceſſoris, ea reiteranda ſit poſt mortem illius: alias electio interpellatione interpoſita declaratur nulla *c.* 36. *eod. tit.* De eo qui remotus eſt a loco electionis vid. *c.*18. *eod. tit.* Forma electionis eſt triplex, videlicet (1) per *ſcrutinium*, de quo ſuo loco. (2) Per *compromiſſum*, quando plus quam dimidia pars capituli conſentit in unum, duos, tres, vel plures ex gremio, vel aliunde nominandos, ut ille habeatur pro electo, quem compromiſſarii elegerint. (3) Per inſpirationem, quando Electores ſine ſcrutinio, aut compromiſſo quempiam per unanimem acclamationem, ſeu rogationem in electum deſignant. Vid. *c.* 42. *eod. tit.* Ad hoc autem, ut electio ſit canonica, non ſufficit, vota pro uno eſſe *comparative* plura, comparatione facta ad numerum votorum, quæ alius capitularis obtinuit, ſed vota electi debent eſſe *abſolute majora* comparatione facta ad numerum Capitularium, ita ut numerus votorum excedat dimidium numerum capitularium *d. c.* 42. *& c.* 29. *& c.* 42. *eod. tit.* D. Euſeb. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 1. *tit.* 6.

Electio unius ex pluribus optio. *Electionis* legatum. Vid. *optio.*

ELECTRINA vaſa *l.* 32. §. 5. *D. de aur. arg. leg. Electrini* numi apud Lamprid. in *Alex. c.* 25. ubi tamen non *electrinus*, ſed *electreus* legitur, pro quo *numos electri* reſcribendum exiſtimat Salmas. *ad Hiſt. Aug. pag.* 205. Certior eſt locus Trebellii Pollionis *in Quinto cap.* 14. ubi *electrina patera* occurrit. *Hein.*

ELECTRUM. *Electri* nomen duobus modis accipit Pauſanias *Lib.* 1. *Eliacor. c.* 12. *p.* 406. Electrum quidem (ait juxta verſionem latinam) ex qua materia ſtatuam Auguſti fecerunt, in Padi fluminis arenis rarum omnino repertu eſt, idque qui nacti ſunt, non temere magni æſtimant. Eſt alioqui electrum nihil aliud, quam argento permiſtum in metallo aurum. In priore ſignificatu nomen hoc accipiendum eſt apud Chryſoſtom. *orat.* 79. quæ de divitiis inſcribitur. Poſteriore vero ſenſu *electrum* uſurpatur in *l.* 7. §. 8. *D. de adquir. rer. dom. l.* 4. *D. de legat.* 1. *&* §. 27. *Inſt. de diviſ. rer.* Plin. *lib.* 34. *c.* 4. Ubicumque quinta argenti portio eſt *electrum* eſt. Scrobes ex reperiuntur in Caria. Fit & cura electrum argento addito. Servius in *lib.*

lib. 8. *Æn.* *v.* 402. Secundum Plinium tria ſunt electri genera, unum ex arboribus, quod ſuccinum dicitur, aliud quod naturaliter invenitur, tertium, quòd fit de tribus partibus auri, & una argenti. Quas partes etiam, ſi nativum reſolvas, invenies. Idem Plin. *lib.* 9. c. 40. Sicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, ut electra fiant addere æra, ut corinthia. Dionyſ. *Cæleſt. Hierarch.* c. *ult.* Το μεν ηλεκτρον ως χρυσωειδες αμα, και αργυροειδες: Electrum ſimul auri ſpeciem habens, ſimul argenti. Tertullian. *adv. Hermog.* c. 25. Electrum, licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamen, nec aurum adpellabo, ſed electrum, a cujus habitu quid divertit, pariter a vocatu ejus recedit adpellationis, ſicut & conditionis proprietate. B. Gregorius *in c.*38. *Jobi Comm.* 2. Electrum quippe ex auri argentique metallis miſcetur, in qua permiſtione quidem clarius redditur, ſed tamen fulgore auri recuperatur. Electris autem, id eſt, ſuccinis *pinguium* epitheton tribuunt Virgil. *ecl.* 8. *v.* 54. & Juvenal. *Sat.* 6. Ovid. 11. *metam.* *v.* 364. Inde fluunt lacrymæ, ſtillataque ſole rigeſcunt. De ramis electra novis, quæ lucidius amnis excipit, & nuribus mittit geſtanda latinis. Utramque etiam electri ſpeciem perſtringit Joan. Tzetzes *Hiſt. Chiliad.* 6. *v.*68. Electrum quoddam eſſe, inquiens, quod attrahat paleas, δακρυον δενδρων τι, quod eſt aliud ab electro, quod ηλεκτρον χαλκιζουσαν adpellat.

Eleemporia, cura olei coemendi *l. ult.* §. 18. & 19. *de muner. & honor.* Ελαιωνας adpellabant curatores olei emendi gratia creatos *d. l. ult.* §.5. *eod. tit.*

Elementa turbare artibus magicis *l.* 5. *C. Th. de maleſ. & mathem.* Sed & prima artis alicujus principia *elementa* vocantur, ut in §. 4. *Inſt. proœm.*

Elenchi in *l.* 34. §. *ult.* *D. de aur. arg. leg.* Plinius de margaritis agens *lib.* 9. *cap.* 35. Et procerioribus, ait, ſua gratia eſt. Elenchos adpellant, faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura, in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, aut binos, aut ternos auribus feminarum gloria eſt. Sic & Juvenal. *ſat.* 6. *v.* 457. Auribus exſtenſis magnos commiſit elenchos.

Elephantus jumenti operam præſtat *l.* 3. *D. ad leg. Aquil.* Elephanti, quamvis collo dorſove domentur, nec mancipi ſunt, quoniam beſtiarum numero ſunt. Ulp. *tit.* 19. §. 1.

Ελευθερια. Liberalia ſtudia hoc vocabulo adpellant græci *l.*1. *pr. D. de extraord. crim.*

Elicere aquam ex caſtellis, aut ex ipſis formis *l.* 2. *C. Th. de aquæd.*

Elicitæ epiſtolæ *l.* 45. *C. Th. de decurion.* *Elicere* reſcriptum Paull. 1. *Sent.* 12. §. 26.

Elices ſunt ſulci aquarii *l.* 1. §. 9. *D. de aqu. & aqu. pluv.* Collumell. *lib.*2. *de re ruſt.* c. 8. & *lib.* 11. c. 2. Latinum eſſe hoc vocabulum, & ab *eliciendo* dictum probat Menag. *Amœn. jur. civ.* c. 41. *p.*411. Servius *ad Virg.*1. *Georg.* *v.* 109.

• *Elices* ſulci ampliores ad ſiccandos agros dicti. Feſtus: Elices ſulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris. Add. Salmaſ. *ad ſcript. hiſt. Aug.* *p.*439. Hein.

Elidere, ſummovere, repellere *l.* 4. *C. de ord. cogn.* Sic actio dicitur exceptione elidi *l.* 3. §. 5. *D. de dol. & met. except.* & viciſſim actio replicatione *l.*21. §. 1. *D. de pign.* pactum prius

per

per poſterius *l.* 27. §. 2. *D. de pact.* Sic in jure canonico probationes *elidi* dicuntur *c. quoniam* §. *ſi vero ut lit. non conteſt.*

Elimatum in *l.* 2. §. 11. *C. de vet. jur. enucl.* eſt expolitum. Ita Elimata deſideria *l.* 8. *C Theod. de leg. ut & decret. legat.* Elimata gloria *Novell. de Th. Cod.*

Eliminare extra limen projicere. Competitorem quinquennii poſſeſſor eliminat *l. un. C. Th. de quinquenn. præſcript.*

Elocare vectigalia *l.* 9. §. 1. *D. de vectig. & public.*

Elogium præter vulgarem, ac notam ſignificationem accipitur pro titulo, vel cauſſa exheredationis *in l.* 14. *in fin. D. de lib. & poſtum. l.* 1. §. 9. *D. de Carbon. edict. l.* 9. *C. de ſuis & legit. her.* Cic. *pro Cluent. c.* 48. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 5. & *Declam.* 2. Non eſt judices, quod nullum putetis ideo ad juvenis exheredationem adjectum elogium, quia de ſcelere conſtaret. B. Auguſt. *lib. de comm. vit. clericor.* Ambos exheredavit, illum cum laude, iſtam cum elogio, id eſt, vituperatione. Utitur hoc vocabulo in eumdem ſenſum Apulei. *Apol. p.* 336. Vetus gloſſarium. *Elogium*, vituperatio, vel exheredatio, vel titulus cujuslibet rei.

Eodem modo & legatis & heredum inſtitutionibus quandoque *elogium* adjicitur, ut in *l.* 37. §. 2. *D. de legat.* 3. Mævio fideicommiſſum reliquiſſe teſtatorem, Scævola proponit cum hoc elogio: *Mævio de me nihil merito dari volo.* Senec. *lib.* 2. *controv.* 8. Teſtamento omnium bonorum ſuorum reliquit Formoſam heredem, & adjecit elogium, *quia pudicam comperi.* At Quinctil. *Declam.* 325. elogium vocat verba precaria de hereditate reſtituenda in heredem collata.

Hoc amplius *elogium*, ut veteres Gloſſæ exponunt, textum malorum geſtorum, quam notoriam dicunt, item ordinem eriminum, & vitiorum ſignificat. *Onera* in uſu forenſi & informationes dicimus *l.* 6. *D. de cuſtod. & exhib. reor. l. ult. C. Th. de naviculat.* Tranquil. *in Calig. c.* 37. Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens, nullius inſpecto *elogio*, ſtans tantummodo intra porticum mediam, a calvo ad calvum duci imperavit. Tertull. *Apol. c.* 44. Veſtros enim jam conteſtamur actus, qui quotidie judicandis cuſtodiis præſidetis, qui ſententiis *elogia* diſpungitis. Tot a nobis nocentes variis eriminum elogiis recenſentur.

Imprimis, qui a non competente judice adprehenſi ad ſuum judicem remittebantur, cum *elogio* mittebantur. Modeſtinus in *l.* 3. *D. de re mil.* Deſertorem auditum ad ſuum judicem cum elogio præſes mittet. Celſus *l.* 11. §. *ult. D. de cuſtod. & exhib. reor.* illud a quibuſdam obſervari ſolitum, refert, ut, quum cognoviſſet præſes provinciæ, in qua crimen admiſſum erat, remitteret reum cum *elogio* ad eum, qui provinciæ præerat, unde is homo eſſet. Similiterque mandatis comprehenſum, Marcianus in *l.* 6. *D. eod. tit.* refert, ut Irenarchæ, quum adprehendiſſent latrones, interrogarent de ſociis, & receptatoribus, & interrogationes litteris incluſas, atque obſignatas ad cognitionem magiſtratus mitterent, additque: *Igitur, qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt.*

Elogium pro teſtamento morientis *l.* 20. *C. de jur. delib. l.* 33. 35. *C. de inoff. teſt. l.* 3. *C. de poſtum. her. l.* 2. 3. *C. commun. de manumiſſ.* & aliis locis.

Elogium etiam pro epitaphio, quod ſepulcro inciſum erat uſurpat. Cic.

Cic. *in Piſon. c.*29. & *lib.*1. *Tuſcul. quæſt. c.*14.

Eloquentissimus judex *Auth. Apud. C. de fid. inſtr.*

Eloquia ſacra pro divinis litteris *l.* 34. §. 3. *in fin. C. de epiſc. aud.*

Eloquuta quædam ſunt *l.* 13. §. 16. *D. de his, qui not. infam.* id eſt, expreſſa.

Eloquutio. Quod magis intellectu percipi, quam *eloquutione* exprimi poſſit *l.* 12. §. 2. *D. rem. rat.* Ita enim legendum potius eſſe, quam cum Florentina *ex loquutione* cenſet Heinecc. *Eloquutio* pluralis *l.* 12. *D. de teſt.*

Eludere accuſationem *l.* 11. §. 9. *D. ad leg. jul. de adult.* actionem *l.* 10. §. 8. *D. quæ in fraud. credit.* compromiſſum *l.* 36. *D. de recept. arbitr.* definitiones judicum *l.* 4. *C. eod. tit. Eluditur* actor *l.* 26. *D. de noxal. act.*

Eluere notam *l.* 85. *C. Theod. de decur.* Ita enim non abs re ibi pro *eruere* legit Jac. Gothofr. Eluere ſupplicium *l.*22. *C. Th. de pœn.*

Elugere, tempus luctus explere. *Elugere* parentes, adgnatos, cognatos *l.* 23. *D. de his qui not. infam.* virum *l.* 10. *l.* 11. §. 1. *D. eod. tit.*

Eluscare alterum oculum effodere *l.* 5. §. *ult. D. ad Leg. Aquil. l.*27. *D. de pign. l.* 3. *l.*17. *D. ad exhib. l.*3. *D. de condict. tritic.*

Emancipare, per æs & libram vendere, & tradere, eo ritu, quem ex Caio deſcribit Bœth. *in Cic. Topic. lib.* 8. Emancipari enim, ut Feſtus *lib.* 5. tradit, dicebantur tam liberi, qui ex jure patrio exibant, quam ea, quæ alieni dominii fiebant, quorum utrumque mancipatione fiebat. Hinc *emancipare* agros, prædia, fundos apud Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 6. Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 3. Suet. *in Othon. c.* 4. Sic & in marmore apud Reineſ. *Claſſ.*7. *Inſcr.* 21. *p.* 490. Flavius Corinthus Ti. Claudio Primogenio *Columbaria n.*4. *emancipat*. ubi Heinecc. Columbarium eſſe locum ſepulcri, in quem mortuorum certus numerus inferri poterat, poſt Raph. Fabrettum *Inſcript. c.* 1. *p.*10. obſervat, additque ſepulcra etiam manciparione tradi conſueviſſe patere ex inſignibus inſcriptionibus apud Gruter. *p.* 1081. *& p.* 956. ceu pridem oſtendit Frid. Brumm. *Comm. ad Leg. Cinc. c.*14. *p.*207. *ſeq.*

Quia autem liberi e patria poteſtate dimitti conſueverant per trinam imaginariam venditionem, quæ itidem mancipatione, hoc eſt ære & libra adhibitis fiebat, hinc præcipue in libris noſtris *emancipari* dicuntur liberi, ut *manumitti* ſervi, quoties e poteſtate dimittebantur. Ex quo intelligitur, quod ex *l.* 3. §. *ult. D. de capit. minut. l. ult. C. de emancip.* §. 6. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot.* ait Briſſon. *Emancipari* neminem poſſe, niſi in imaginariam ſervilem cauſſam deductum: quod tamen jure novo eſt ſublatum *d.* §. 6. *Inſt.* Hinc

Emancipatio actus ille olim ſolemnis, jure novo minus ſolemnis, & coram competente judice factus, quo liberi e patria poteſtate dimittuntur. Emancipatione pater familias conſtitutus *l.*15. *D. quand. dies legator.*

Emanere, diu abeſſe, ac tandem reverti *l.* 3. §. 4. *D. de re milit. l.* 17. §. 4. *D. de ædil. edict.*

Emansio, delictum ejus, qui diutius, quam oportebat, a caſtris abfuerat *l.* 4. §. 4. & 15. *D. de re milit.* Levius autem eſt emanſionis delictum, quam de-

fer-

ſertionis, ſicut levius eſt erronis, quam fugitivi.

EMANSOR; qui diu vagatus ad caſtra regreditur *l.* 3. §. 2. *D. de re milit.* alias & remanſor in *l.* 4. §. 13. & *l.* 5. §. 6. *D. eod. tit.* Unde emanſorem a *fugitivo* tempore diſcerni, ait Claudius Saturninus in *l.* 16. §. 5. *D. de pœn.*

EMBAMMA ad intingenda abſonia conditum *l.* 9. *in fin. D. de contr. emt. l.* 9. §. 1. *D. de tritic. vin. ol.* cujus generis complura fuiſſe, nec ad eumdem guſtum facta obſervat. *Hein.*

EMBATEUTICUM jus *l.* 3. §. 4. *D. de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.* ubi Ulpianus: Si jus emphyteuticum, vel *embateuticum* habeat pupillus, videamus, an diſtrahi hoc a tutoribus poſſit? & magis eſt, non poſſe, quamvis jus prædii potius ſit. Eſt autem illud jus vere ſimile emphyteutico, & ſpecies ejus dominii, quod hodie vocant utile, veluti in agro vectigali, ſuperficie; & ſi qua alia ſimilia jura fuerint. Quin & uſusfructus ad iſtud jus pertinere, & quia prædio inhæret, *jus prædii* dici; quumque ſaltim domino proprietatis cedi poſſit, ejus diſtractio prohiberi potuit. Heſych. Εμβατευσαι, το κατεχειν, και καρπωσασθαι χωριον, η οικιαν, η ολον τον κληρον ζητησαι. Εμβατευσαι eſt poſſidere, fructus percipere ex agro, vel domo, vel tota quadam hereditate, vel ex iis adquirere. Hein.

EMBATHMUS. *Novell.* 112. *c.* 3. *pr.* Κελευομεν γαρ, τυς ορδιναριυς δικαςας, ηγυν τυς εμβαθμυς, μη μονον ταις των κηρυκων φωναις, αλλ' ετι μην και εδικτων προτιθεμενων, απολιμπανομενων καλειν εις το δικαςηριον. i. e. Jubemus etiam ordinarios judices, *embathmos* ſcilicet, non ſolum voce præconis, ſed & edictis propoſitis unamquamque litigantium partem abſentem in judicium vocare. Videtur autem *embathmus judex* eſſe *cum dignitate*. Βαθμος enim græcis *gradus* eſt, & Phrynicho auctore, *in Can. Apoſt.* pro *dignitate* accipitur.

EMBLEMA, quod ſcyphis phialis, ſpeculis, abſidibus, vaſiſque ornatus cauſſa adjungebatur *l.* 17. *D. de aur. arg. leg.* Dixit Ulpianus acceſſiones ornandæ rei cauſſa adhibitas *l.* 19. §. 13. *D. de aur. arg. leg.* Ad ea reſpexiſſe videri poteſt Paullus, quum in *l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* ait: *Quæcumque aliis juncta, ſive adjecta acceſſionis loco cedunt.* Nec non Florentinus quum in *l.* 29. *D. de aur. arg. leg.* Si quando, ait, alterius generis materia auro, argentove injecta ſit, utra utrius materiæ ſit acceſſio, viſu atque uſu rei æſtimandum. Emblemata utique adplumbata fuiſſe, & plumbatura, non item ferruminatione juncta, argumento eſt, quod Paullus in *l.* 32. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* ea replumbari potuiſſe, ſcribit: Uſus eo vocabulo eſt Cic. 4. *Verrin. c.* 24. Quod ad ſpecula attinet, in iis emblematum uſum quidam negant, emandandamque putant *l.* 3. §. 1. *D. de tritic. vin. ol.* Sed ſine ratione hic turbas dare criticos, oſtendit Bynkersh. 6. *obſ. c.* 6.

EMBOLA in *l.* 11. *C. de SS. eccleſ. l. ult. C. de navib. non excuſ.* publicarum ſpecierum, ſeu annonarum tranſvectionem ſignificat, quæ quotannis ex Ægypto navibus illatæ Conſtantinopolim deferebantur απο τυ εμβαλλεσθαι τοις ναυσι τον σιτον, ut Juſtinianus in *edicto* 13. *c.* 4. §. 1. & 2. indicat, qui ibi εμβολην vocat σιτοπομπειαν. Eaque eſt *Embola* felix in *Novell. Theod. de navib. ultr.* & *Embola* ſimpliciter

in

in *Novell.*143. *c.* 2. ubi definitur annua ſpecierum tranſmiſſio, ut in condito, & ad militares ſumtus habeantur.

EMENDARE moram, id eſt purgare *l.* 91. §. 3. *D. de verb. oblig.*

Emendare, caſtigare, vel coercere, ut *l.*7. §.2. *D. de minor.* Hinc

EMENDATIO pro caſtigatione in *rubr. C. de emendand. ſerv.* & *de emendat. propinq. Emendatio* publicæ diſciplinæ *l.* 1. *D. de offic. præf. prat.*

EMENDICATA dignitas *l.* 153. *C. Th. de decurion.* gratia *l.* 129. *C. Th. eod. tit.*

EMENSA ſtipendia *l.* 4. *C. Th. de re milit. Emenſum* tempus *l.* 16. *C. Th. de pœn.*

EMENTITA profeſſio *l.* 14. *C. de probat.*

EMERE veteribus erat accipere, vel ſumere, ut Feſtus *lib.* 1. 5. & 16. ſcribit. Iiſdem in emtione venditione adpellationibus promiſcue utebantur *l.* 19. *D. de act. emt.*

Emere proprie eſt rem certo pretio comparare. Bene *emere* eſt non tam a bono auctore, quam æquo & juſto pretio emere. Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.*43. Senec. *lib.* 6. *de benef. c.* 62. Nihil venditori debet, qui bene emit.

Emere in actione, quæ ſub titulo de liberali cauſſa proponitur, ſic accipiemus, etiamſi per alium quis emerit *l.* 22. *D. de liberal. cauſ.* Vid. infra *emti*, *emtio*, & *emtum*.

EMERETENSES, Luſitaniæ populus, qui juris italici erat *l. ult. D. de cenſ.*

EMERGERE dicuntur quæ in occulto quum eſſent, & laterent, ex poſt facto adparent. Sic *emergit* æs alienum *l.* 2. *D. de condict. indeb.* improbitas morum *l.* 8. *D. de confirm. tut.* inopinata ſervitus *l.* 1. §. 1. *D. de act. emt. vend.* utilitas publica *l.* 5. §. *ult. D. de injur.*

EMERITUS vocatur, qui impletis ſtipendiis labore militiæ ſolvitur *l.* 1. *C. de excuſ. tut. Emeritis* ſtipendiis *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam.* id eſt, expletis, ut loquitur *l.* 3. *D. de re mil.*

Emerita adpellantur præmia, & commoda militiæ finitæ *l.* 3. §. 8. §. 12. *l.* 5. §. 7. *D. de re milit.* & apud Sueton. *in Aug. c.* 33.

EMIGRARE dicuntur, qui ante finitum conductionis tempus habitationem derelinquunt *l.* 27. §. *ult. l.* 28. *D. locat. l.* 4. *l.* 5. *D. de damn. inf.* Hinc *emigratio* inquilinorum *d. l.* 28.

EMINENTISSIMI viri *l.* 11. *C. de quæſtor.* Eum titulum præfecti prætorio, & magiſtri militum ferebant *l.* 1. *C. de veteran.* nec non patricii *Conſtit. ſumma reip.* §. 2. *de Juſtin. cod. confirm.* immo & præfecti urbi *l.* 5. *C. de arbitr.* Eminentiſſimæ præfecturæ *l.* 6. *C. de tribut.*

EMISENORUM civitas, quam coloniam, & juris Italici Imperator Alexander Severus fecit, teſte Paullo *l. ult. D. de cenſib.*

EMISSA manus pro expoſita cautione *l.* 15. *D. de probat.* Emiſſio chirographi apud Caſſiodor. 4. *var. c.* 32.

EMOLUMENTA *ab emoliendo* ſunt vetuſta rudera in *l.* 19. *C. Th. de oper. publ.*

EMOLUMENTUM actionis *l. ult.* §. *ult. D. quæ in fraud.* bonorum *l.* 21. §. 1. *D. de SC. Silan.* id eſt, lucrum, commodum, compendium.

Εμφανιστικα, quæ clerici novelli pro introitu dant veteranis *Novell.* 56. *præf.* & *c.* 1. Add. Meurſ. *in gloſſ.* ſub voce *εμφανιστικα* Hein.

EMPHYTEUMA pro canone emphyteutico *l.* 32. *C. de epiſc. aud.*

Emphyteusis eſt dominium utile rei immobilis incultæ ſub lege eam colendi, & annuum aliquod dandi. Vid. §.3. *Inſt. de locat. cond.* De utili dominio vid. ſupra in *dominium*.

Emphyteuta *l.* 2. *l.* 3. *pr. C. de jur. emphyt.* qui prædium emphyteuſi accepit. Adpellatur etiam Emphyteuticarius in §. 3. *in fin. Inſt. de locat.* & in *l.* 1. *C. de jur. emphyt.* Sed &

Emphyteuticarius ager dicitur emphyteuſi datus *rubr. D. ſi ager vectig. vel emphyt.* Emphyteuticaria prædia *l.* 3. *C. Th. ad SC. Claud.* Emphyteuticarii poſſeſſores *l.* 1. *C. de collat. fund.*

Emphyteuticarius ager *l.* 15. §. 1. *D. qui ſatiſd. cog. fundus l.* 2. *C. de municip. & colon.* idem ac emphyteuticarius.

Emplastrum, quo vulnera teguntur, curanturque §. 25. *Inſt. de rer. diviſ.* Ea in inſtrumento medici eſſe, teſtatur Paullus *l.* 18. §. 10. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Empola lucra negotiationes in *l.* 69. *D. pro ſoc.* At in *d. l.* 69. non occurrit hoc vocabulum, ſed *epulæ. Si non convenerit, ut unus reliquis nundinas, id eſt, epulas præſtaret.* Ibi vero Rad. Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 28. & Claud. Salmaſ. *obſ. ad jus Attic. & Rom. c.* 5. *p.* 158. *ſeq.* reſcribunt *empolas*, idque vocabulum ducibus Suida, & ſcholiaſta Ariſtophanis exponunt *το της πραγματειας κερδος, η συναγωγην τυ κερδου, lucrum negotiationis, vel collectionem ipſius lucri*. Sed vix intelligitur, quomodo tunc id vocabulum poſſit eſſe interpretatio nundinarum, *nundinas, id eſt, empolas*, & quomodo adverſus hunc ſocium locus ſit actioni venditi, quum nihil ei vendiderit? Hinc Jac. Conſtantineus *lib.* 2. *ſubtil. enod. c.* 21. aliam ingreſſus viam per *nundinas* intelligit res ad nundinandum neceſſarias, per *epulas* ſumtum, qui in victum a ſociis ad nundinas profectis erogatus fuiſſet, deinde legit, ad negotium dimitteret, pro *a negotio* dimitteret, pro id eſt, *iis &c.* Et hanc interpretationem tam contortam ipſe elegantiſſimam in rubrica ejus capitis vocat, quum nec *nundinarum*, nec *epularum* ſignificatio iſta uſquam in laudatis ab eo locis occurrat. Potius ſequenda videtur Heraldi conjectura, qui *c.* 3. *emendat. & obſ.* verba iſta, *id eſt epulas*, pro inepti hominis gloſſemate habet, eoque exturbato, optimum eſſe legis ſenſum, erudite docet. Et ſane non erat tam obſcurum nundinarum vocabulum, ut interpretatione vel græca, vel latina indigeret, nec tam plana verba *epulæ*, vel *empolæ*, ut iis additis, lector, quid nundinæ ſint, facilius intelligeret. Add. Pet. Burman. *obſ. in Petron. c.* 56.

Εμπονημα *l.* 2. *C. de jur. emphyt.* græcis eſt, quidquid laboris, induſtriæ, operæ, & ſtudii poſitum eſt in curatione agri. Vid. & *Nov.* 7. 64. & 120. Vulgo meliorationem vocant.

Emti actio *l.* 45. *D. mand.* Ex emto actione is, qui emit, utitur *l.* 11. *D. de act. emt. vend.* ejuſve heres *l.* 10. *D. eod. tit.* adverſus venditorem *l.* 19. §. 9. *D. de captiv.* ejuſve heredem ad ea præſtanda, quæ ex hoc contractu debentur.

Emtio. Hoc verbo omnem alienationem complexa eſt Lex XII Tab. ceu obſervatur in *l.* 29. §. 1. *D. de ſtatu lib.* Huicque convenienter ait Varro *de re ruſt.* In emtionibus dominium legitimum ſex fere perficiunt hereditatis aditio, mancipium, in jure ceſſio, uſucapio, aut ſi quid ex præ-

præda ſub corona venit, aut ſi ex bonis, ſectioneque publice vénit. Vide ſupra *emere*.

Quin *emtionis* nomine apud veteres conductio continebatur, & mercedem ſive penſionum *pretium* adpellabant. Ideoque Aggen. 2. *de limitib. mancipibus ementibus*, id eſt, conducentibus *in annos ſingulos*. Feſtus: Venditiones olim dicebantur bonorum locationes. Hinc Caius ad Edictum prætoris, quod eſt de publicanis, ait: Veteres in emtione venditione adpellationibus promiſcue utebantur: Idem eſt in locatione conductione *l. 19. D. de act. emt. & vend.* Vid. Cujac. 9. *obſ.* 15. qui pro *idem eſt*, reponit *id eſt*, ut ſenſus ſit, ut in emptione, & venditione & conductionem intelligerent. Alias, ſi cum Florentina legamus *idem eſt*, ſenſus erit: Veteres, ut emtionis, ſic locationis verbo promiſcue uſos, ut alios contractus ſignificarent; eoque pertinent, quod ibi Cujacius obſervat, fœnus videri eſſe locationem, & conductionem, juxta illud Horatianum, *conductis numis*, id eſt, ſumtis fœnori *quinas mercedes exegit*, id eſt, uſuras.

Alias *emtio* venditio proprie eſt contractus de rei (non modo fructuum) dominio pro pecunia numerata transferendo. Hoc enim ex mente contrahentium fit, quamquam alias qui a non domino rem venditam accepit non dominium, ſed uſucapiendi conditionem adquirit *l. 73. D. de uſucap.* Dictum quoque *de rei ipſius*, non modo fructuum dominio, ut eſt in locatione conductione. Eſt utique emtio venditio contractus conſenſualis, ſed hoc definitioni non adjicio, ne ea vitio abundantiæ laboret. Emtio & venditio ita contrahitur, ſi de pretio convenerit *l. 2. D. locat.* nuda ſcilicet contrahentium voluntate *l. 1. D. de rer. permut.*

Emtioni porro ſimilis eſt litis æſtimatio *l 3. D. pro emtore.* Ex ſecunda emtione, id eſt, ex litis æſtimatione hominem habere *l. 21. §. 1. D. de evict.*

Emtiones prædiorum, & *ſervorum* aliquando pro inſtrumentis emtionum accipiuntur, ut *in l. 102. pr. verſ. idem quæſiit D de leg. 3. l. 12. §. 45. D. de inſtr. vel inſtr. leg. l. 2. C. quæ res pign.*

Emtor. In edictum Aedilium curulium, etiam ſi quis permutaverit, dicendum eſt, utrumque emtoris, & venditoris loco haberi *l. 19. §. 5. D. de Aedil. edict.*

Emtor bonorum l. 29. D. de reb. auct. jud. poſſid & venund. l. 1. C. de hered. vel. act. vend. & apud Cic. *pro Quinct. c. 15. pr. Inſt. de ſucceſſ. quæ ſub. per bon. vend.* & ibi Theophilus. Apud Valerium Probum hæ notæ, B. E. bonorum emtorem ſignificant, & inter juris notas ponuntur. Vid. ſupra *bonorum emtor*.

Emtor familiæ, qui, quoties teſtamentum per æs & libram condebatur, hereditatem emebat, numo ſeſtertio in libram injecto, vel ſaltim eam ſe emere adſimulabat. Meminerunt ejus Juſtinianus *pr. Inſt. de teſtam.* & ibi Theophil. nec non Ulpian. 20. *fragm. §. 2. & 3.*

Pro *emtore* titulus poſſeſſionis *l. 13. §. 1. D. de hered. pet.* Et hinc inter poſſeſſionum genera, & cauſſas numeratur *l. 3. §. 21. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* Pro emtore poſſidet, qui revera emit *l. 2. D. pro emt.* Contra pro emtore non poſſidet, qui non ex voluntate venditoris nactus eſt poſſeſſionem *leg. 5. D. de adquir. poſſeſſ.* Qui vero pro emtore poſſidet, is & uſucapit pro emtore. Hinc pro emtore dominium capere *leg. 6. §. 3. D. de precar.* uſucapere *l. 6. l. 11. D. pro emt.*

Emtum. Inter emtum & *paratum* (quæ verba in legatis

uxo-

uxori relictis uſu frequentabantur *l.* 29. *D. de legat.* 3. *l.* 10. *D. de aur. arg. leg. l.* 81. *in fin. D. ad Leg. falcid.*) id intereſſe, ait Ulpianus *l.* 47. §. 1. *D. de legat.* 3. quod in emto *paratum* inſit, in parato non continuo emtum contineatur. *Paratis* omnia continentur, quæ uſibus attributa, deſtinata, uxorique adſignata: *Emta* vero ea ſola intelliguntur, quæ propter ipſam emta fecit maritus, non quæ alia ratione adquiſita ei deſtinavit *l.* 49. §. 1. *D. eod. tit.* Vide plura de horum verborum vi in *l.* 45. *l.* 46. *l.* 47. *l.* 49. *l.* 78. §. *pen. D. de leg.* 3. Vid. infra *paratum.*

Emundare ſe dicuntur mulieres lotæ balneo *l.* 25. *D. de aur. arg. leg.*

Εν εργω, græcis idem, ac Latinis, *in ipſa re venerea l.* 23. *D. ad leg. jul. de adult.* Εργον, ut & latinum *opus*, venereum vocabulum. Hor. *epod.* 12. *v.* 16. Plura notant viri docti *ad Petron. Satyr. c.* 81.

Εν πλατει, id eſt cum quadam lalitudine *l.* 3. *D. de condict. triticiar.* vel ut res alibi exprimitur, cum quodam ſpacio, laxamento, & temperamento temporis *l.* 105. *D. de ſolut. l.* 4. *D. de vacat. & excuſ. mun.* &, ut alias, plenius vel latius non momentis temporis omnibus ad vivum reſecatis. Itaque quod in *l.* 28. *D. de probat.* ait Paullus, ſatis eſſe hoc εν πλατει *teneri* hoc idem in re ſimili pluribus verbis ita enunciat: Quum quæritur, an memoria exſtet facti operis, non diem ac conſulem ad liquidum exquirendum, ſed ſufficere, ſi quis ſciat factum *l.* 2. §. 8. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.*

Enata inſula vel mari, vel in fluminibus *l.* 17. *D. de legat.* 3. ſeges, & ſtipula *l.* 46. §. 3. *D. de contr. emt.*

Enavigare de civitate *l.* 122. *D. de verb. ſignif.*

Encauteria civitatum, & provinciarum pro tabulariis publicis *l.* 9. *Cod. de agric. & cenſit.* quæ ſumpta eſt *ex l.* 8. *C. Th. de cenſu ſive adſc.*

Encautum, vel *encauſtum l.* 6. *C. de diverſ. reſcr. l.* 4. *C. Theod. de extraord. ſiv. ſordid. mun. l.* 1. *C. Theod. de veteran.* In quo verbo error eſt in *l. un.* §. 1. *C. de collegiat.* Nam ubi vulgo *in cautis brevibus* legitur, ſcripti codices *encautis* dilucide habent. *Encautum* autem ſacrum ex muricis, ſeu conchilii cruore compoſitum fuiſſe, docet *d. l.* 6. *C. de diverſ. reſcr.* Unde & *ardor cocti muricis* vocatur in *l. pen. C. eod. tit.* Et exſtant hodie Imperatorum Byzantinorum chartæ, quibus ipſi encauſto ſubſcripſerunt. Exemplo eſſe poteſt aurea bulla Andronici, Palæologi, cujus ſubſcriptiones rubri coloris eſſe notat Meibom. *Tom.* 1. *ſcrip. ter. rer. germ. p.* 476. ut jam prætermittamus, quæ Montfaucon. in *Palæogr. græc. p.* 2. *ſeq.* obſervavit. De modo encauſti conficiendi egerunt Cujac. in *c.* 6. *X. de fid. inſtrum.* Pancirol. 1. *Var. lect. c.* 28. & *rer. memorab. deperd. tit. de encauſto.* Erat hæc ſcriptura Principibus tam propria, ut privatis capitale eſſet, *ſacri encauſti confectionem habere, aut quærere, aut a quocumque ſperare d. l.* 6. *C. de diver. reſcr.* Aliquando tamen id jus encauſto utendi conceſſum aliis legimus. Gregoras *lib.* 4. *Pater Andronico permiſit, ſubſcribere rubris litteris.* Sed & rectoribus provinciarum conceſſum encautum, vel εγκεκαυμενον *l.* 4. *C. Th. de extr. ſiv. ſord. mun.* immo & veteranis ad deſcribenda privilegia ſua *l.* 1. *C. Theod. de veter.* An vero & hæ rubræ litteræ ex murice fuerint,

rint, merito dubitatur. Vid. Car. Du Freſne *in gloſſar. hac voce.* & Jac. Gothofred. *ad d. leg.*

Endo pro *in* non modo in XII. Tab. aliiſque antiquioribus legibus, tum ſeparatim, tum in compoſitione verborum, ſed & inter Juriſconſultos præcipue ſatis diu uſu ſervatum eſt. In Legib. XII. Tabular. fuit *endo jacito* pro *injicito.* Lucilius apud Non. c. 1. in voce *calvitur. Si calvitur, endo ferto manum*

Endo eo (in jure) *vindicit* pro eum in jure defendat. Gell. *lib.* 20 *c.* 1. *endo plorato* pro *implorato.* Feſtus *ſub voc.* & *endoplorato.* Teſtamentum quoque vetuſtiſſimum, quod procinctum parum accurate vocant Juſtinianus, & Theophilus §. 1. *Inſt. de teſtam. ordin.* in gloſſis latinogræcis dicitur *endo procinctu*, explicaturque ἐζωσμένοι ἐν πολέμῳ, *procincti in bello* apud Ulpian. *fragm. tit.* §. 1. *in procinctu.* Recte. Neque enim teſtamentum *procinctum*, ſed qui id condebant, milites *in procinctu* erant. *Hein.*

Enim. De hujus conjunctionis variis ſignificationibus multa hic ſubtiliter potius ac argute, quam erudite diſputant veteres, quorum vanas magnam partem obſervationes collegit Strauch. in *Lexic. particular.* Sic notant, *enim* aliquando eſſe *quia*, uti *l.* 7. §. 16. *D. de pact. l.* 1. §. 15. *D. de tut. & rat. diſtr.* aliquando *autem*, ut *l.* 27. §. 4. *D. de pact.* quum omnibus his locis manifeſto vulgari hujus particulæ notioni locus ſit. Quare magis e re fuerit,notare,*enim* aliquando, tamquam præpoſitivam particulam, initio orationis uſurpari. Auctor *de Latinitat. veter. ictor.* apud Ducker. *p.* 330. hanc in rem citat *l.* 17. *D. quib. mod. uſusfr. vel us. amitt.* At Duckerus nihil eſſe in ea lege, ait, in editione Gothofredi, quod huc pertineat. Et id quidem veriſſimum. Edidit enim Gothofredus: *Dum enim proprietatem adquirit*, quemadmodum vulgata: *Tu enim dum proprietatem adquiris.* At Florentiæ manifeſto legitur: *Enim dum proprietatem adquiris, jus omne legati uſusfructus amiſiſti.* Et ſane id non caret exemplo, quamvis veteribus *enim* initio orationis poſitum plerumque ſit *enimvero.* Auſon. Pomp. *de uſu ant. loquut. lib.* 1. *c.* 17. *p.* 92. Taumb. *ad Plaut. p.* 447. Jo. Frid. Gronov. *ad Liv. lib.* 34. *c.* 32. Hein.

Enimvero pro contra ea *l.* 3 §. 1. *l.* 52. *pr. D. de verb. obl.* & paſſim.

Eniti, parere, ſeu edere partum. Enixa quinque uno foetu *l.* 7. *pr. D. re reb. dub.* Eſt alias *niti*, ut honeſtis teſtimonii adminculis enitentes talium dignitatum privilegia, inſigniaque meruerunt *l.* 25. *C. Th. de decur.*

Enixæ voluntatis preces *l.* 77. §. 23. *D. de legat* 2. Enixam tuitionem præſtare *l. un. C. Th. de quinqu. præſcr.*

Ἐνορκῶ, adjuro *l.* 5. *C. comm. de legat.*

Enorme damnum *l.* 1. *C. ſi adv. vend. pign.* dictum *l.* 1. *C. de emend. propinq.*

Enormitas donationis *l.* 4. *C. de inoff. don.*

Entheca a Græcis vocantur prædiorum dotes *l.* 2. §. *ult. De inſtr. vel inſt. leg. l. ult. C. de bon. proſcript. l.* 68. §. *ult. D. de legat.* 3. Vid. ſupra art. *dos.*

Iſidorus. Hiſpal. *entheeam* græco nomine ſermone repoſitam rei copioſæ ſubſtantiam adpellari tradit: & ita quoque Gloſſar. MSC. Eccleſiæ Pariſienſis apud Car. Du Freſne *in gloſſar. h. v.* In *l.* 12. *C. Th. de oper. publ.* legitur *entecha*

Digitized by Google

theca ſeu *enticha*, perperam pro *enthecæ*, ubi Gothofred. *in not. Entheca* eſt αποθηκη, & quidquid ſepoſitum, conditumque uſus & præſidii cauſſa. Hinc *entheca* populi Romani pro annona publica *l.* 12. *C. Th. de op. publ.* piſtrinorum *entheca* pro inſtrumento piſtrinorum *l.* 7. *Cod. Theod.* de piſtor.

Sed & naves *enthecas* dici apud Auguſtin. *ad fratr. in eremo*, & Leontium *in Joann. eleemoſyn.* idem obſervat Jac. Gothofr. ibid.

Ενθρονιστικα, inthroniſtica, cathedratica, quæ ab Epiſcopis dantur pro introitu *Nov.* 123. *c.* 3. Alias ipſius introitus vocabulo venit hæc pecunia. Vid. Du-Freſne *Gloſſ. voce introitus.*

Enucleati caſus, de quibus librum ſingularem ſcripſit Herennius Modeſtinus. Ex eo decerptæ *l.* 33. *D. ex quib. cauſſ. maj. l.* 15. *D. de ſponſal. l.* 20. *D. qui & a quib. manum. l.* 29. *D. ad Leg. Corn. de falſ. l.* 19. *D. de adpell.* Hein.

Eo pro ibi in *l.* 7. *in fin. D. de ann. legat.*

Επαρχικα, collectio edictorum præfectorum prætorio perpetuæ juriſdictionis cauſſa propoſitorum *l.* 2. *C. de offic. præſ. prat. Or. & Illyr.* Ev. Otto *Papinian. c.* 14. Vocabantur eadem edicta etiam *formæ generales d. l.* 2. *non normæ generales*, quod ſe in quibuſdam exemplaribus legiſſe teſtatur Accurſius. Græcis enim ſunt τυποι, vel γενικοι τυποι, id eſt, generales formæ, vel generalia edicta ſublimiſſimæ ſedis *l.* 16. *C. de judic. l.* 27. *C. de fidejuſſor.* qualis τυπος γενικος, & hodie exſtat *Nov.* 65. Solebant vero hæc edicta in certa volumina redigi, quæ & ipſa επαρχικα vocabantur, Cujac. 6. *obſ.* 10. & ſæpenumero laudantur ab Harmenopulo, ut *lib.* 2. *tit.* 25. §. 12. Theod. Balſamone in *Nomocan. tit.* 8. *c.* 13. & in ipſis Βασιλικων libris, ceu jam obſervavit Suares. *Notit. Baſilic.* §. 24. In Italia tamen paullo ante Juſtiniani tempora deſiiſſe præfectos prætorio talia edicta, τυπους γενικους proponere, patet ex inſigni loco Caſſiodori 11. var. 8. *Hein.*

Ephesus inter Aſiæ metropoles ponitur *l.* 4. *D. de offic. proconſ.* ubi Procoſ. neceſſitatem impoſitam fuiſſe των μετροπολεων Epheſum primam attingere, Ulpianus tradit. Sic Epheſi dari, ſæpe Romani ſtipulabantur, ut ex *l.* 137. §. 2. & §. 4. *D. de verb. obl.* aliiſque adparet.

Epholia, ſeu *epholæ* in *l.* 20. *C. Th. de pagan.* Jac. Gothofredus *in Commentar. ad d. l.* exiſtimat dici, quaſi εφ ολον ενιαυτον *in totum annum* comparata obſonia, quemadmodum Græci eadem forma dicunt εφημερα, ſeu εφημερια *diurna*, επιμηνια menſtrua. Sed his reſpondent επετεια, επετεσια, επηετανα anniverſaria, vel annua, nuſquam vero eo ſenſu εφολια. Nihili ergo eſt hoc vocabulum, & exemplo deſtitutum. Quin, ſi habuiſſent Græci, non video, cur magis *annuum* ſignificare debeat, quam *menſtruum*, vel *diurnum*. Eodem enim jure, quo Jac. Gothofredus ſubintelligit ενιαυτον, unicuique liceret intelligere εφ ολον μηνα, εφ ολον ημεραν. Sed ſatis certum eſt in *l.* 20. *C. Th. de pagan.* non legendum eſſe *epholis*, & *ſumptibus*, ſed *epulis* & *ſumtibus*, quod & ipſe initio recte ſuſpicatus eſt Gothofredus. Nihil notius, quam PH librariis ſæpiſſime pro P. & hoc pro PH poni. Hinc *triumpus* pro *triumpho*, *Calphurnia* pro *Calpurnia*, & *ſymphoſium* pro *ſympoſio* apud Gruter. *inſcr. p.* 378. 6. Hein.

Επιβατηγοι, naves, ab one-

rariis ſeparantur, quippe vectoribus tranſvehendis deſtinatæ *l.* §. 2. *D. de exercit. act.* Sed & ναυτεπιβάτας quoſdam memorat Ulpianus *l.* 1. §. *ult. D. naut. caup. ſtab.* qui vectores, & nautæ fuiſſe videntur. Naves autem ἐπιβατηγοὶ vel ἐπιβατίδες dicuntur ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς ἐπιβάτας; quaſi *vectorum ductrices.* Ant. Auguſtin. *Emendat. lib.* 4. *c.* 6. Laz. Bayſ. *de re naval. p.* 87. ac proinde non opus eſt criſi Guil. Budæi legentis ἐπιβάτας, quaſi *naves ſcanſiles*, vel aliorum reſcribentium ἐμφρακτὰς ἀπὸ τοῦ ἐμφράττειν, ab *obturando*. Ναυτεπιβάτης dicitur vector, qui, ut nauli faciat compendium, inter nautas ſe adſcribi patitur, operaſque; conſentiente magiſtro, pro naulo impendit. Vid. Cujac. *lib.* 27. *obſ. c.* 31. Peck. *in l. ult. D. naut. caup. ſtab. n.* 5. Hein.

Ἐπιβολή. Ita dicebatur ager ſterilis, & a cultore deſertus, qui aliis coheredum, vel ſimilis ſubſtantiæ poſſeſſorum agris adjicitur, ne quid publico depereat. Harmenop. in *adpend. lib.* 6. *tit.* 3. §. 29. Ἐπιβολή ἐστι ἐπίδοσις ἀπόρου κτήσεως πρὸς κληρονόμους, ἢ συντελεστάς, ἢ ὁμοχώρους, ἢ ὁμοκήνσους. Ἐπιβολή *dicitur, quum exiguum aliquod prædium vel coheredibus, vel communicipibus, vel confinibus, ac contubernalibus datur.* Vid. *l.* 10. 12. *C. de omni agr. deſert. Novell.* 128. *c.* 5. *Novell.* 146. Plura de his ἐπιβολαῖς Cujac. 4. *obſ.* 30. Jac. Gothofr. ad *l.* 4. *C. Theod. de loc. fund. per emphyt.* Nic. Alamann. & Eichel. *ad Procop.* ἀνέκδοτα *p.* 12. & 285. *edit. Eichel.* & Frid. Hombergk. zum Vach. *in Novellas p.* 854. Hein.

Ἐπιδημίους, ſeu καταπλοῦς, acceſſus, ſeu adventus ad urbem *l.* 4. §. 4. *D. de offic. procoſ.*

Ἐπιδημιτικὰ hoſpitia, ſeu metata, ſeu hoſpitiorum deſignationes *rubr. C. de metat. & epidemet.* De iis plura Tabor. *Comment. de metat. c.* 2. *ſect.* 2.

Epigramma inſcriptio in alicujus notam producta *l.* 5. §. 10. *D. de injur.* Contra poetarum, qui epigrammata ſcripſerunt, maledicentiam vide, quæ ſcripſit Franc. Vavaſſor *de Epigram. c.* 10.

Ἐπιμεληταὶ apud Græcos vocantur curatores bonorum reipublicæ a magiſtratibus conſtituti *l.* 46. §. 1. *D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Ἐπίμετρον, quod ſuſceptoribus ſpecierum ſupra, & præter modum dabatur a collatoribus, ad levandum diſpendium; quod inter ſuſceptionem, & erogationem neceſſario eveniebat. Jac. Gothofr. *paraticl.* & *ad l.* 15. *C. Theod. de ſuſceptor.*

Episcopalia jura *c. monachis de præbend. c. conquerente de offic. ord. c. conſtit. in pr. de relig. dom.* inter ea proceſſio pentecoſtalis receptio, & procuratio, & alia nota *c. cum olim c. auditis de præſcript.*

Epiſcopalium rerum raptores excommunicantur, ſicut raptores bonorum eccleſiæ *c. accuſatio quoque cauſſ.* 2. *qu.* 7. *c. ſimiliter cauſſ.* 16. *qu.* 1.

Episcopatus dicitur culmen *c. Oſias in fi. diſt.* 61. *c. ſi per ordinarium diſt.* 54.

Epiſcopatus duo per Papam uniuntur in unum *c. poſtquam Cauſſ.* 16. *qu.* 1. & onus in duos per Papam dividitur *C. præcipimus ibid.*

Episcopus, qui in municipio præerat pani, ceteriſque venalibus rebus, quæ civitatum populis ad quotidianum victum uſui erant *l. ult.* §. 7. *D. de mun. & honor.*

Epiſcopum. Hoc nomine juxta etymon veniunt & ipſi presbyteri *c. le-*

Digitized by Google

c. legimus 24. *diſt.* 93. Eminentiori vero ſignificatu alias dicuntur *Epiſcopi*, quorum ordo quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atque Epiſcopis *c. cleros* §. 1. *diſt.* 21. Igitur qui in quarto hoc ordine ponuntur Epiſcopi, quique trium priorum ordinum epiſcopis ſubſunt, ipſi reliquis epiſcopis, ſeu presbyteris antecellunt, & ſimpliciter *epiſcopi* ſolent adpellari. Presbyteri enim unum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant *d. c. legimus* §. 1. Definiri autem Epiſcopus ex mente juris canonici poteſt, quod ſit ſummus ſacerdos, qui in diœceſi ſibi adſcripta jure proprio in clerum & populum imperium ſacrum cum omnibus ſpeciebus ſubordinata exercet, & pontificalia peragit. Aliquando dicitur, quod Epiſcopus habeat perſonam Chriſti, & quod eſt ejus vicarius *c. mulier* 19. *cauſ.* 33. *qu.* 5. & dicitur legatus Dei *c. ſicut* 11. *cauſ.* 7. *qu.* 1. *c. in novo* 2. *in fin. diſt.* 21. Dicuntur Epiſcopi Chriſti legati, & patres ſpirituales in *Clem. de pœnit. c.* 1. §. *nec ſuper hoc* itemque ſacri *in c. multoties extra de re judic.* & ſunt fratres, & coepiſcopi Papae *c. quia in tantum extra de præbend.* Epiſcopus in eccleſia & in conſeſſu presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum vero collegam ſe presbyterorum eſſe cognoſcat *c. epiſcopus* 10. *Diſt.* 95. In quolibet loco ſedens ſtare presbyterum non patiatur *c. epiſcopus* 9. *diſt.* 95. Olim idem erat presbyter, qui & Epiſcopus. Et antequam ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego ſum Pauli, ego Apollo, egò autem Cephæ communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero unusquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Sicut ergo presbyteri ſciunt, ſe ex eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos, ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quam diſpenſationis dominicæ veritate presbyteris eſſe majores, & in commune debere eccleſiam regere *c.* 6. *diſt.* 95. Clerici non debent Epiſcopo operas ſerviles *c. placuit cauſſ.* 10. *qu.* 3. Eo die, quo Epiſcopus celebravit, non debet ſacerdos in eodem altari celebrare *c. ult.* de *conſecr. diſt.* 2. Præſente Epiſcopo ſacerdos, niſi de ejus mandato, non debet populo benedicere *c. cum ad de conſecr. diſt.* 1.

Epiſcopus eſt prærordinator in cunctis *c. perlectis diſt.* 23. Sine licentia Epiſcopi nullus presbyter in ejus diœceſi poteſt miſſam cantare, baptizare, vel ſimilia facere *c. cunctis cauſſ.* 16. *qu.* 1. & *c. multis*. nec poteſt eccleſiam, monaſterium, vel oratorium ædificare *c. quidam cauſſ.* 18. *qu.* 2. & *c. ſeq.* & habet juriſdictionem in monaſteriis religioſorum *c.* 1. *ibid.* & in ſua diœceſi ejus ſubjacent poteſtati *d. c. quidam* iſta tamen poteſtas quoad multos ordines, & religioſos eſt relicta privilegiis exemtionum ſummorum Pontificum.

Solus *Epiſcopus* honorem dare poteſt ſacerdoti, ſolus vero auferre non poteſt *c. epiſcopus diſt.* 67. *c. felix cauſſ.* 15. *qu.* 7. & *c. ſeq.* Epiſcopi ſinguli in ſuis diœces. etiam ſine conſcientia Metropolitani poſſunt conſecrare virgines, & eccleſias, ordinare clericos, erigere altaria in eccleſia conſecrata, & chriſma conficere, baptizatos confirmare, reconciliare ſolemniter pœnitentes, litte-

ras commendatitias clericis dare ſecundum Ray. no. *c. quamvis diſt.*18. *c. nullus presbyter diſt.*1. *de conſacr. c. extraneo diſt.*71. *c. duæ ſunt cauſſ.*19. *qu.* 2. & anathematizare cum ſollemnitate *c. debent cauſſ.* 11. *qu.* 3. dividere unam eccleſiam in duas, & duas unire, & unam alii ſubjicere *c. ſicut unire de exceſſu prel.* & vid. in Cle. *de reb. eccl. non alien.* §. *ult.* & novas eccleſias erigere; & hoc quidem ex cauſſa facere poſſunt; non aliter, & requiſitis his, quorum intereſt, & qui ex hoc lædi poſſent, etiam aliquando conſenſu eorum non accedente, ut ex *d. c. ſicut unire, c. ad audientiam cauſſ.*10. *qu.* 2. *c. ult. cauſſ.* 12. *qu.* 2. & de unione, & diviſione eccleſiarum facienda per epiſcopum, vide etiam in opere Dn. Oldra. *in lib. quæſtion. diſputatarum qu.*80. 85. & 208. Et poſſunt epiſcopalem ſynodum celebrare *c. quando diſt.* 38. & recedentes ab hereſi reconciliare *tit. de hæret.* & canonem latæ ſententiæ quoad ſuam diœceſin condere *c. nullus cauſſ.* 3. *qu.* 3.

Epiſcopus poteſt eccleſiam parochialem facere collegiatam, & diſponere, ut clerici licet ſeculares, vivant in communi, & ſub uno tecto dormiant, & ſic fuit obtentum in diœceſi Claromontenſi per text. in *c. quoniam. de vita & honeſt. cler.* ut ibi refert Abb. Joan. Bapt. Caſtel.

Quam late pateat Epiſcopi jus, quod habet excommunicandi vid. *c. ſi autem cauſſ.*9. *qu.*3. & Papæ litterarum falſarium cujuſque ordinis uſque ad mandatum Pontificis incarcerandi *c. in memoriam diſt.* 19.

Epiſcopus licet poſſit in multis diſpenſare, ut eſt in *c. dilectos de temp. ord.* & in *c. ſi clerici* §. *de adult. tit. de judic.* & poſſit abſolvere a juramento, & votis, & fidelitatibus, ut *c.* 1. *de vot.* & *c.* quemadmodum. *de jurejur.* & *no. in c. debitæ rei eo tit.* & *c. authoritatem Cauſſ.* 15. *q.* 6. non tamen poteſt in integrum reſtituere quoad honores, nec quoad ſimilia, nec infamiam remittere, quia nullo jure hoc cavetur. *not.* Hoſtiens. *in c.* 1. *de re judic.* Sed licet Epiſcopus non poſſit diſpenſare ſuper infamiam principaliter, poteſt tamen acceſſorie ad caſum ſibi permiſſum, ut ſuper adulterio, & aliis minoribus criminibus, ut not. Abb. *in d.* §. *de adult. not. glo. in c. item hi qui Cauſſ. XV. qu.* 8. Abb. *in d.* 1. *de re judic.IV. Col.* Epiſcopus poteſt diſpenſare in omni crimine, niſi ipſi expreſſe prohibeatur a jure *c. presbyter. diſt.* 81. *c.*1. *in fin. diſt.*6. *de pœnit.* & *c. nuper circa fin. de ſent. excom.* In quibus non poteſt diſpenſare, vide plene, & copioſe per Inno. in *c. dilectos de temp. or.*

Epiſcopus non poteſt reſtituere depoſitum, ſive degradatum, ſed ſolus Papa *c.* 2. & 3. *diſt.* 50. quia nec præſes provinciæ poteſt reſtituere in integrum, quem damnavit *l.* 1. *in fin. D. de quæſt. l.* 1. §. 10. *D. de poſtul.*

Epiſcopus clericum alterius diœc. nec recipere, nec ordinare poteſt ſine conſenſu, & litteris ſui Epiſcopi *tot. diſt.* 71. & *c. null. de temp. ord.*

An Epiſcopus poſſit compellere aliquem clericum ad recipiendum ordinem, vel dignitatem *no. diſt.* 74. per totum.

Epiſcopi in parochialibus eccleſiis debent presbyteros conſtituere *c. ſane cauſſ.*16. *qu.*2. & *c. nullus qu.*7.

Epiſcopus habet juriſdictionem ordinariam immediatam in tota ſua diœceſi, licet ſit ibi aliquis *prælatus* ſpecialis, & ſic concurrit cum

cum quolibet prælato inferiori in juriſdictione exercenda, proinde non eſt gradus inter Epiſcopum, & Prælatos inferiores ipſi ſubditos, & ſic eſt locus præventioni, ut *c. paſtoralis de offic. ord.* & ibi Abb. Vid. Barboſ. in *c. Apoſtolicæ de donat.* & poteſt in quolibet ſuæ diœc. loco non exempto pro tribunali ſedere, cauſſas audire, & quæ ad ejus juriſdictionem pertinent, libere exercere *cap. cum epiſc. de offic. ord. lib.6.* Ubi juriſdictionem habet temporalem, debet eam committere judici ſæculari. Epiſcopus non poteſt indicere laico purgationem, niſi in crimine canonico, ita Inno. *c. vos inter de pœn.* & illud dicitur eccleſiaſticum, quod eccleſia ſervat ſuæ juriſdictioni, ſeu cognitioni, quod in ſacris committitur. Jo. Bapt.-Caſt.

Epiſcopus in multis debet requirere conſilium Clericorum ſuorum, ſcilicet in ordinatione clericorum *c. epiſcopus. diſt.* 23. & in cauſſarum definitione *c. ſi quis epiſc. cauſſ.* 15. *qu.7. c. ſi quid. diſt. 86.* & in rerum eccleſiaſticarum alienatione *c. ſine exceptione cauſſ.* 12. *qu.* 2. *c. legimus diſt.* 93. & *c. alienationes cauſſ.* 12. *q.* 2. & in eccleſiaſticarum rerum diſpenſatione *c. Epiſcopus eccleſ. cauſſ.* 12. *qu.* 1. & de hoc vid. in Sum. Gof. & Hoſtiens. *de his, quæ fiunt a præl. ſine conſenſ. cap.*

Epiſcopi auctoritate inferiores prælati poſſunt ad alias eccleſias tranſire *c. epiſcopus de loco cauſſ.* 7. *qu.* 1.

Officiales Papæ de juriſdictione Epiſcopi non poſſunt ſe intromittere, niſi ex ſpeciali commiſſione *c. pervenit Cauſſ. XI. qu* 1.

Epiſcopi accuſati cauſſam Archiepiſcopus cum ſuffragan. perquirere poſſunt, ſed ſine Papa determinare non poſſunt *c. accuſat. cauſſ.* 2. *qu. 6.* Et cum multa diſcuſſione contra Epiſcopum debet proferri judicium *c. accuſatio cauſſ.* 12. *qu.* 7. Judices 12. quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, a quibus ejus cauſſa judicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur quam ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocato ad ſuorum primo conventum Epiſcoporum, per eos ejus cauſſa juſte audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis vero ejus cauſſæ ad ſedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem determinetur *cap.* 1. *cauſſ.* 3. *qu.* 8. Inconſulto Romano Pontifice nemo poteſt Epiſcopum deponere *c. accuſatus* 5. *cauſſ.* 3. *qu.6.* Epiſcopi etiam ſuperioris nullam ſententiam excommunicationis incurrunt, niſi de eis fiat expreſſa mentio *cap. quia periculoſum de ſent. excomm. lib. 6.*

Epiſcopus clericum alterius diœceſ. nec recipere, nec non ordinare poteſt ſine conſenſu, & litteris hujus Epiſcopi 71. *diſt. per tot. & c. cum nullus de temp. ord. lib.6.*

Nulli *Epiſcopo* ſine licentia ſummi Pontificis licet ſuam eccleſiam derelinquere, vel ad aliam tranſire *cap. non oportet Cauſſ. XII. qu.* 1. Exigente neceſſitate, vel utilitate ſuadente de licentia Papæ de ſede ad ſedem mutari poſſunt Epiſcopi *c. mutationes cauſſ.* 8. *qu.* 1. Epiſcopus aliquando ad propriam inſtantiam abſolvitur ab Epiſcopatu *c. ecce cauſſ.* 8. *qu.* 1. *c. qualiter, & c. quamvis* Inconſulto Papa Epiſcopus non debet ire ad bellum *c. quo auſu cauſſ.* 23. *qu.*7.

Domus *Epiſcopi* debet eſſe circa eccleſiam, ut aptior ſit contemplationi *c. epiſcopus, diſt.* 12.

Epiſcopus non poteſt ſucceſſorem ſibi in teſtamento inſtituere *c. petiiſti cauſſ.* 7. *qu.* 1. Sed de rebus propriis, vel acquiſitis poteſt Epiſcopus teſtamentum facere, de

aliis non, quia cedunt eccleſiæ *c. epiſcopus. cauſſ.* 12. *qu.* 2.

In primitiva Eccleſia Epiſcopi propter paupertatem recipiebant alteram partem oblationum *c. antiquos cauſſ.* 10. *qu.* 1. poſtea tertiam partem *c. de his ibid.* poſtea quartam *c. quatuor cauſſ.* 12. *qu.* 2. modo de oblationibus nihil debent recipere, ſed aliis contenti eſſe *c. placuit. cauſſ.* 10. *qu.* 4.

Epistalma in *l.* 3. *C. de quadrien. præſcr.* id eſt juſſus, commiſſio principis per mandati ſubſcriptionem. Quidam ibi *επιταγμα* legunt.

Epistola (in Pandectis Florentinis conſtanter *Epiſtula*) & litteræ, idem valent, ut adparet ex conjunctione *l.* 2. *D. de obl. & act. l.* 1. §. *ult. D. de contrah. emt. Epiſtola* utrum ſit ejus, qui miſit, an ejus, ad quem miſſa eſt, de eo vide *l.* 14. §. 17. *D. de furt.*

Epiſtolæ porro in libris noſtris plerumque chirographorum, & cautionum vicem obtinent. Ejus enim rei gratia olim frequentiſſime emittebantur, multaque adeo per epiſtolas nomina fiebant. Patet hoc ex *l.* 14. 26. §. 1. *l.* 28. *D. depoſ. l.* 47. §. 1. *D. de pact.* & aliis. Hujuſmodi autem epiſtolas qui ſcribunt, eas emittere, aut exponere dicuntur. Sed & aliæ conventiones *epiſtolis* conficiebantur. Sic *epiſtola* donationis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

Præcipueque codicilli *epiſtolarum* nomine ſæpiſſime veniunt. Sic *epiſtola* fideicommiſſaria *l.* 37. §. 3. *l.* 75. *D. de legat.* 3. Add. *l.* 2. *l.* 37. §. 4. *C. Theod. de teſtam. l.* 75. *D. ad SC. Trebell. l.* 38. *D. de cond. & dem.* Ex ea vero ratione codicilli recte dicebantur *epiſtolæ*, quia fere per modum epiſtolarum concipiebantur, præmiſſa formula epiſtolica, *Lucius Titius heredi ſuo ſalutem*, vel *τοῖς κληρονομοις μυ χαιρειν* *l.* 56. *D. de fideic. libert. l.* 37 §. 2. *D. de legat.* 3. *l.* 30. §. 1. *D. de adim. vel tranſ. leg.* & alias paſſim, uti oſtendit ipſe Briſſonius de formul. *lib.* 7. *c.* 166. Synonyma autem veteribus erant codicilli, & epiſtolæ, veluti Ciceroni *lib.* 6. *ad famil. epiſt.* 18. *lib.* 4. *epiſt.* 12. Sueton. *in Calig. c.* 55. niſi quod proprie codicillorum nomine veniſſe epiſtolas, ad præſentes ſcriptas, obſervavit Juſt. Lipſ. *Inſt. epiſtol. c.* 2. Hein.

Epiſtolas quædam ſua opera inſcripſerunt Juriſconſulti. Sic earum *libros* 8. Proculeius ſcripſerat, Javolenus *libros* 14. Pomponius *libros* 20. ut index Pandectis Florentinis præmiſſus teſtatur. Neratii etiam *librum* 4. epiſtolarum citat Ulpianus in *l.* 12. §. 35. & §. 43. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Epiſtola ejuſdem ad Ariſtonem citatur *l.* 19. §. 2. *D. locat. cond.*

Epiſtolæ Principum eædem cum litteris, & reſcriptis, ut adparet ex *l.* 5. §. 1. *D. de jur. immunit. l.* 9. §. 5. *D. de jur. & fact. ignor. l.* 1. §. *ult. D. de offic. quæſt.* Quodcumque Imperator per epiſtolam, vel ſubſcriptionem ſtatuit *l.* 1. *D. de conſtit. princ.* §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *epiſtolam* definit *αντιγραφην βασιλεως προς αρχοντας αναφοραν περι τινος αμφιβολυ πραγματος γενομενην. reſcriptum principis, ad relationem magiſtratus alicujus, de re quapiam dubia emiſſum*. Inter Severi *epiſtolas* maxime celebratur illa ad Fabium Cilonem Præfectum urbi miſſa, quæ laudatur *l.* 1. *D. de offic. præf. urb. l.* 8. §. 5. *D. de pœn. l.* 6. *D. de interd. & releg.* eaque eſt, de qua ſentit Ulpianus *l.* 1. §. 3. *D. de legat.* 3. Hinc

Epistolare reſcriptum *l. un. C. Theod. ſi cert. pet. de chirogr.*

Epistolares principis *l.* 32. *l.* 35. *C. de adpell. l.* 7. *C. Theod. de palatin. largit.* Hi in ſacro auditorio acta excipiebant, ut adparet ex *l.* 36. *C. eod. tit.* Habebant enim Imperatores ſcrinium ſacrarum epiſtolarum, ut ex *l.* 3. *C. de temp. adpell.* & aliis quæ infra dicemus, liquebit.

Epiſtolares chartæ *l.* 3. §. 10. *D. de pen. leg.* quæ penoris nomine etiam continentur.

Epistomia. Vid. infra *epitomia.*

Epitimia in *l.* 21. §. 2. *D. de tut. & cur. dat.* pro quo perperam *επιθυμιαν* legunt, interpretanturque *voluntatem* teſtatoris, ubi contra legendum, *manente επιτιμια*, id eſt, *integra exiſtimatione*, uti loquitur Ulpianus *l.* 3. §. *ult. D. de ſuſpect. tut.* Suidas *Tom. I. p.* 837. 'Επιτιμια, ευπορια, η η μη ατιμια, Κεφαλιος ρητωρ, οσακις αυτον κινδυνευοντα περι της επιτιμιας, η της πατριδος, η τυ βιυ παντος διεσωσατο; Επιτιμια eſt rerum copia, vel dicitur de eo, cujus exiſtimatio ſalva eſt, vel cui nulla infamiæ nota inuſta eſt. Cephaleus orator: Quoties eum de bona exiſtimatione, vel de patria, vel de tota vita periclitantem ſervavit? Præter Alciatum id vidit Ferrandus Adduenſ. *Explicat. lib.* 1. *p.* 535. *Tom.* 2. *Theſaur. jur.* Hein.

Epitonia in *l.* 17. §. 8. *D. de act. emt.* ubi adhuc corrupte *epiſtomia.* Quo errore etiamnum laborant Frontini *de Aquæductib.* libri, & Senecæ *Epiſt.* 86. Sunt vero *epitonia* non rotæ mechanicæ, quæ funibus intenduntur ad exprimendam aquam, uti ſuſpicatus eſt Scaliger *ad Varron. lib.* 3. *de re ruſt. c.* 5. ſed roſtra, aliaque qualiacumque fiſtularum capita, quibus effluens aqua in arctum cogitur, ſtringuiturque, uti oſtendit Bynkersh. *lib.* 5. *obſ. c.* 9. Hein.

Epulari. Quod ad epulandum in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum, & potum *l.* 19. *D. de aur. arg. leg.*

Epulas ſociis præſtare *l.* 69. *D. pro ſoc.* ubi embolas legendum ſupra dictum eſt art. *empola.*

Epulum facere municipibus *l.* 17. *D. de cond. & dem.* Ad epulum relictum civitatibus *l.* 122. *D. de legat.* 1. De talibus epulis municipibus legatis diſſerunt Briſſon. *de Formul. lib.* 7. *c.* 55. & Guil. Forner. *Selection. lib.* 2. *c.* 21. Vivi etiam ob varias cauſſas epulas, & cœnas dederunt, ceu patet ex variis exemplis apud Gruter. *inſc. p.* 174. 8. Reineſ. *Claſſ.* 1. *inſcr.* 99. *Claſſ.* 6. *inſcr.* 22. & 32. *Claſſ.* 4. *inſcr.* 7. Hein.

Equa.. Equis pro *equabus* dixit Ulpienus *l.* 2. *D. de extraord. dignit.* & Modeſtinus *l.* 49. *D. de uſur.* Sed hanc declinationem nec Varronem, nec Plinium adſpernari docet Voſſ. *lib.* 2. *de analog. c.* 4. Hein.

Equestris dignitas *rubr. C. de equeſtr. dignit.* militia *l.* 43. *D. de milit. teſtam.*

Equinum pecus *l.* 2. *C. Th. quib. equor. us.*

Equitare in equo *l. ult. D. ad leg. Aquil.*

Equites Romani ex indigenis, & civibus Romanis, vel peregrinis eliguntur *l.* 1. *C. de equeſtr. dignit.* ſecundum gradum poſt clariſſimatus dignitatem obtinent *d. l.* 1. *C. eod. tit.* Vid. art. *agentes in rebus.*

Equitium armentum equorum *l.* 1. §. *ult. D. de rei vind. l.* 12. §. 4. *D. de uſ. & habit. l.* 70. *D. de uſufr. l.* 39. *D. de*

de uſur. l. 19. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

EQUUS. Equi agminales *l. ult. D. de mun. & hon.* canonici militares diœceſeos Africanæ *l.* 3. *C. Theod. de equor. collat.* circenſes *l.* 1. *D. de mun. & hon.* curatoricii *l.* 29. *Cod. Th. de annon. & trib.* qui curatoricio nomine flagitantur *l.* 2. *C. Th. de equ. coll.* quorum meminit Caſſiodorus *lib* 4. *var. c.* 47. id eſt, ad continuos curſus conſtituti, ut loquitur idem Caſſiodor. *lib.* 1. *c.* 29. curules *rubr. C. Th. de equ. curul.* Græci *l.* 2. *C. Th. eod. tit.* In his præſtantiſſimi Aſturcones Macedonici, qui cur *Aſturcones*, vel *Aſturici* adpellati ſint, diſquirit Jo. Frid. Gronov. 2. *obſ.* 10. Equi Hermogeniani, vel palmati *l. un. C. Th. de equ. curul. l. un. C. Th. & Juſtin. de greg. domin.* Non tamen idem *Hermogeniani & palmati*, ſeu *palmetiani.* Illi nomen tulerunt ab Hermogene Pontico circa annum 358 defuncto, qui quum in Ponto, ubi *divinos equos gigni*, dixit vetus Geographus a Jac. Gothofredo editus *c.* 20. prædia haberet, in iiſque numeroſos aleret greges equorum, ad curſum publicum, & circi voluptates vel maxime idoneorum, eorum fœtum equorum Hermogenianorum nomine venire, vidit. *Palmati*, vel *Palmatiani* nomen tulerunt a Palmatio Cæſarienſi, *πανυ πλουσιω*, admodum divite, cui villa Andanilis prope Tyana in Cappadocia magnum generoſiſſimorum equorum proventum dedit, teſte Heſychio Illuſtrio *c.* 1. De utriſque ex inſtituto Reineſ. *ad inſcr. p.* 71. Laudantur porro *equi Hiſpanici* ſanguinis *l.* 1. *C. Th. de equ. curul.* Hi, uti hodie maximi fiunt, ita jam olim celebrati ſunt, maxime vero Eufraſiani, *quorum laudem longinqua penetraſſe*, ſcribit Symmach. *lib.* 4. *epiſt.* 63. *&* 64. & *laudiciani*, quorum illi ab *Eufraſio*, hi a *Laudicio*, Hiſpaniæ præſidibus, dicti videntur laudato Reineſio *p.* 71. *Equi* publici, quos equites Romani merebant, quoſque legitimos adpellat Ovid. 3. *Faſt. v.* 130. Equo publico honorari, Ulpian. *tit.* 7. §. 1. tranſvehi *l.* 1. *D. de in jus voc.* De ſollemni *tranſvectione* equorum ſingulari diſſertatione egit Jo. Erard. Kapp. Equo vero publico donari, Caio eſt idem, ac equeſtris ordinis fieri in *l.* 43. *D. de don. int. vir. & ux.* Add. Cujac. 21. *obſ.* 9. Marqu. Freher. *Veroſimil. lib.* 2. *c.* 18.

ERADERE titulos inſcripto monimento. Paull. 1. *ſent.* 21. §. 8.

ERADICATIO differt ab excommunicatione *c. notandum in fin. cauſſ.* 24. *qu.* 3. *& c. quorumdam de elect. lib.* 6. per Archidiac. ſuper verbo *nervo*, ubi dicit, quod eradicatio eſt ſine ſpe reſtitutionis perpetua exterminatio. Excommunicatio vero eſt diſciplina non eradicans *cap.* 1. *de ſent. excomm. lib.* 1. Sinite utraque creſcere, ne volentes forte eradicare zizaniam, eradicetis & triticum *Matth.* 13. *& c. nolite Cauſſ. XI. qu.* 3. *& cauſſ.* 23. *qu.* 1. *in pr. & c. quantus cauſſ.* 9. *qu.* 4. *& c. quidam ibid. & c. notandum cauſſ.* 23. *qu.* 3.

ERCISCERE *familiam* verbum antiquum, & decemvirale, quod ex XII. Tabulis in uſum venit, hereditatem dividere ſignificat. Nam, ut Caius ſcribit, Familiæ *erciſcundæ* actio proficiſcitur ex Lege XII. Tabularum *l.* 1. *D. fam. erciſc.* Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 56. *Nec, ſi parvi navigii, & magni, eſt in gubernando eadem ſcientia, idcirco, qui erctum cieri oportent, neſcit illum erciſcundæ familiæ cauſſam agere non poſſit.*

poſſit. Quo adludens Apuleius *lib. 6. de aſino aur. p.* 186. Sic nos, ait, diverſa tradentes, & in cauſſa finali de proprietate ſoli, immo viæ *ercifsundæ* contendentes. Idem *lib. 9. p.* 229. Nec *ereiſcundæ* familiæ arbiter. Cujuſmodi arbiter alias dividendæ hereditatis, alias familiæ dividendæ cauſſa arbiter dicitur. Vid. ſupra art. *arbiter*. Feſtus, *Erctum*, patrimonſum nondum diviſum. Servius in *lib.* 8. *Æn. v.* 642. Ut eſt in jure *ercto*, *non cito*, *id eſt*, patrimonio, vel hereditate nondum diviſa. Nimirum ut *arcere* Feſto eſt continere, unde & arcus in ædificiis dictus eſt, quia ſe ipſum continet, ita, quia parſimonia quidquid ad perdendum, dilapidandumque ducit, ſtrenue arcet, ſed & eadem, quidquid rei familiaris naſcitur, ſtudioſe coercet, atque continet, fit inde *erectum*, *familia*, bonorum univerſitas, hereditas. Eſt autem ab *ercco*, *ercitum*, & *erctum*, ut a *paco*, *pacitum*, & *pactum*. Ab his vocibus *erctum*, vel *herctum*, & *citum* deſcendit illa *ercifcere*, quod non eſt ſimpliciter *dividere*, ſed *inter heredes*, & *conſortes dividere*. Quamvis enim, ut eruditiſſimo Voſſio in Etymologico dudum eſt obſervatum, a ſolo *herceo*, potuiſſet fieri *hercifco*, ut ab *apio*, *apiſcor*, a *fruor*, *fruiſcor*, verius tamen eſt, illud *ciſco* eſſe a *cio*, ut ab *ſcio*, *ſciſco*, ab *bio*, *biſco*, adeoque *erciſco*, vel *herciſco* eſſe *herctum cio*, ſive *ciſco*. Nec adeo quidquam incommodi latet in iſta loquutione *familiæ erciſcundæ actio* vel *judicium*, cum ſignificet illud juris remedium, quo imploratur judex, ut familiam, ſive omnia hominis bona, ut herctum, comparſum, nunc vero inter plures conſortes dividendum, ſervata æqualitatis ratione, reapſe dividat; ut adeo Tribonianus Salmaſio in Exercit. Plin. ad Solin. *p. m.* 891. abſque cauſſa vapulet, qui ſcriptum fuiſſe in veteribus libris familiæ *ercticiſcundæ*, illud autem a Triboniano in *familiæ erciſcundæ* contractum, corruptumque eſſe contendit, a Jac. Gothofredo notatus, & Feſti in voce *erctum*, *citumque* auctoritate confutatus. Vid. Gebaver. *diſſ. de Hercto cito ob inæqualit. in melius reform.* §. 1. & *ſeq.*

Eremodicium deſertionem inchoatæ litis accipimus *l.* 7. §. *ult. D. de minor. l.*13. *D. jud. ſolv. l.* 13. §. 3. 4. *C. de judic. Novell.* 64. Verbum απο της ερημου δικης compoſitum eſt, quod *deſertam litem* ſignificat, qua loquendi figura utuntur Papinianus *leg.* 31. §. 2. *D. de negot. geſt.* & Paullus *l.* 54. *D. de re judic. l.* 11. *D. judic. ſolv.* Ερημον autem δικην Heſychius, & Græci interpretes exponunt μονομερη αγωγην οταν μη απαντησας ο διωκομενος καταδικασθη. Hujuſmodi enim judicia tantum uno ex litigatoribus conſtant, ut in ſpecie *l. ult. D. ad SC. Trebell.*

Ereptitia hereditas, vel legatum *ereptitium*, quæ tamquam indignis auferuntur. Ea olim populo adquirebantur, poſtea fiſco *l. un.* §. 12. *C. de caduc. toll. l.* 9. §. 2. *D. de his, quæ ut indign.* Aliquando tamen ereptitia in hereditate ſubſiſtunt. Ulp. *fragm. tit.* 19. §. 17. De iis ex inſtituto egit Heinecc. *in Comm. ad Leg. jul. & Pap. Popp. lib.* 3. *c.* 7.

Erga aliquando pro adverſum, vel contra, ut in *l.* 7. *C. de reb. cred.*

Ergasiotanorum mentio eſt in *l.*5. *C. de epiſcop. aud.* Hotomannus legit *ergaſticorum*, id eſt, *fabrorum*, qui publicis operis præſint, vel curatores operum publicorum. Alii *ergaſiotarum* malunt cum Leuncla

EROGATIO pro impenſa, ſumtu *l. 9. §. 2. De reb. auct. jud. poſſid.*

Erogatio annonæ militaris, id eſt diſtributio *rubr. tit. C. de erog. milit. ann.*

Erogatio, præſtatio, ut erogatio annua *l. 10. D. de ann. leg.*

EROOATOR, qui erogationem militaris annonæ ſingulis militibus admetitur *l. 16. pr. C. de erog. milit. annon.*

EROS ſervi nomen *l. 13. §. ult. De fideic. libert. l. 112. §. 1. D. de verb. obl. l. 3. C. ſol. matrim.* Si plures ſint ejuſdem nominis ſervi, puta plures Erotes *l. 5. §. ult. D. de rei vind.* Add. Menag. *Amœn. jur. civ. c. 39. p. 179. ſeq.*

ERRO a fugitivo differt *l. 1. l. 4. §. 3. D. de Ædil. edict.* Eum definiebat Labeo puſillum fugitivum, & ex diverſo fugitivum magnum erronem eſſe. Sed proprie, ait Ulpianus, *erronem* ſic definimus, qui non quidem fugit, ſed frequenter ſine cauſſa vagatur, & temporibus in res nugatorias conſumtis ſerius domum redit *l. 17. §. 14. D. de Ædil. edict.* Cui definitioni congruit locus Horatii 2. *Serm. ſat. 7. v. 112. ſeq.* Non horam tecum eſſe potes, non otia recte ponere, teque ipſum vitas frugitivus, ut erro. *Erronem* autem non ſecundum propoſitionem mentis ſolum, ſed cum aliquo facto oportet intelligi *l. 225. D. de verb. ſignif.*

Et ita *erronis* nomen in Edicto Ædilium Curulium, & Ædiliciis ſtipulationibus accipitur. Ex eo enim edicto *erronem* non eſſe ſervum, promittebatur *l. 1. D. de Ædil. edict. l. 16. §. ult. l. 32. D. de evict. l. 31. §. 3. D. de donat. int. vir. & ux.* At in edicto de fugitivis *fugitivus*, & *erro* promiſcue accipiuntur *l. 1. §. 5. D. de fugitiv.*

Sunt etiam *erronibus* ſimiles *emanſores* milites, de quibus Menander in *l. 4. §. 13. D. de re milit.* Levius delictum emanſoris habetur, ut *erronis* in ſervis, deſertionis gravius, ut in fugitivis. Quin & *errones* aliquando vocantur, Plin. *lib. 2. epiſt.* 10. Niſi retrahes in corpus quandoque, ut errones.

ERROR, & ignorantia tantumdem valent, erroremque facti, & *ignorantiam* promiſcue juriſconſulti dicunt, ut adparet ex *l. 8. D. de jur. & fact. ignor.* conjuncta cum *l. 2. 4. 9. §. 2. D. eod. tit.* quamquam alias *error* ſit judicantis, ignorantia neſcientis. Error autem juris eſt, qui verſatur circa diſpoſitionem legum, veluti ſi ſcias pupillum eſſe, putes tamen, pupillis licere res ſuas ſine tutoris auctoritate adminiſtrare *l. 2. §. 15. D. de procur.* Error facti verſatur circa id, quod evenit. Ita *in facto* errat, qui neſcit, deceſſiſſe eum, cujus bonorum poſſeſſio defertur, aut qui forte expoſitus, quorum parentum ſit, ignorat, vel ſerviat alicui, putans ſe ſervum eſſe, vel ſi ſciat quidem, alii debitam eſſe bonorum poſſeſſionem, neſciat autem, ei tempus præteriſſe bonorum poſſeſſionis. Item qui neſcit eſſe tabulas *l. 1. D. de jur. & fact. ignor.* Alieni autem facti error tolerabilis eſt *l. ult. D. pro ſoc.*

Error intolerabilis quis dicatur, Vid. *c. per tuas & c. ſolet de ſent. excomm.*

ERUBESCERE. Erubeſcat teſtator *l. 28. C. de teſtam.*

ERUDIRE puerum *l. 27. D. de rei vind.*

ERUERE veritatem *l. 7. D. de teſt.* i. e. detegere. Alias *eruere* eſt exigere, ut in *l. 2. C. Theod. de uſur.* Addatur Jo. Frid. Gronov. *lib. 3. obſ. c. 24. p. 667.*

Eruere notam. Vid. ſupra *eluere.*

ERUM-

Erumpere dicuntur clauſi ſerv *leg.* 3. §. 6. *D. ad SC. Silan.*.

Erumpere vincula, id eſt, effringere *d. l.* 3. §. 6. Virgil. *Æn. lib.* 1. *v.* 579. Et fortis Achates Et pater Æneas jamdudum erumpere nubem-Ardebant. Duker. *de latin. vet. ictor. p.* 357. Hein.

Eruptio factioſa in *l.* 6. *in fin. C. Theod. de hæret.* de congregatione hæreticorum publica uſurpatur.

Erycius *Clarus*. Mentio fit hujus nominis *l.* 3. *D. de offic. præſid. vigil.* apud Spartian. *in Severo c.* 13. Dion. Caſſ. *lib.* 72. *p.* 828. & Gell. *lib.* 6. *c.* 6. quibus omnibus locis unum, eumdemque intelligi, exiſtimat Menag. *Amœn. jur. c.* 31. *p.* 184. Quod tamen vix credibile eſt. Gellius enim, qui ex rationibus Henr. Dodwelli *in diſſ. de ætate peripli maris Euxini* §. 10. primis Marci Aurelii Antonini annis mortuus eſt, Erycium illum ſuum, ſe adoleſcente, quum ad Grammaticos itaret, Præfectum urbi fuiſſe, teſtatur. Jam ſi vel quinquagenarium ſaltim deceſſiſſe Gellium, & ad plenam pubertatem grammaticorum ſchnlas frequentaſſe, fingamus, Erycii præfectura urbana incidet in tempora Hadriani. Marcus enim Imp. imperare cœpit anno Chriſti 161. Si ergo ſequente deceſſit Gellius & quidem quinquagenarius ſaltim, ejus natales inciderunt in annum Chriſti 112. plena pubertas in annum Chriſti 130. adeoque ante illum annum præfectum urbi fuiſſe oportet Erycium. Ponamuſs id biennio ante congitiſſe, id eſt anno 128. & Erycium tum quadraginta ſaltim annos natum fuiſſe, (prius enim quemquam ad hunc honorem adſpiraſſe vix veroſimile eſt,) natum iſtum fuiſſe oportet anno Chriſti 88. Domitiani annum 14. Jam ſi ad Severi vel ſaltim ad extrema Commodi tempora, id aſt ann. 192. vixiſſet, obiiſſet annos natus 96. Quod vix probabile eſt. Fuere tum plures Erycii Clari. Nam anno Chriſti 117. ex Kal. Jul. inter Coſſ. ſuffectos fuit M. Erucius Clarus anno 146. Sex. Erueius Clarus iterum Coſ. in faſtis celebratur. *Hein.*

Esca. Propter eſcam paratur aquaminarium *l.* 10. §. 12. *D. de aur. arg. leg.*

Escale argentum *l.* 8. *D. de ſuppell.* quod propter eſcam paratur. Vid. ſupra in art. *argentum eſcarium*.

Esculentum, & *potulentum* opponuntur *leg.* 18. *D. de offic. præſid.* Eſculentorum autem legato non ſolum ea continentur, quæ eſſe, ſed & ea, per quæ eſſe ſolemus *l.* 3. *pr. D. de penu legat.* Eſculenta penus *l.* 3. §. 1. *D. de pen. leg.*

Esse. Verbum *eſt* non ſolum præſens, ſed & præteritum tempus ſignificat *l.* 123. *D. de verb. ſignif.* Quod in quibuſdam loquutionibus, quæ exempli cauſſa ibi ſubjiciuntur, procedit. Alias certe articulum *eſt* præſentis temporis in ſe demonſtrationem tantum continere traditur *l.* 34. *D. de aur. arg. leg.* Plane hæc verba *fit*, *fiat*, quibus in interdictis prætor utitur, utrumque tempus complectuntur *leg.* 2. §. 31. *D. ne quid in loc. publ. l.* 1. *D. de flum. l.* 1. §. *pen. & ult. D. de cloac.* Ita & *erie* non ſnlum futurum, ſed & quandoque præteritum tempus demonſtrat *leg.* 123. *D. de verb. ſignif.* ubi addendus Hug. Grot. *in flor. ſparſ.*

Eſt pro licet *Eſt* capere *l.* 11. §. 2. *D. ad SC. Trebell.*

Eſſe pro edere *l.* 3. §. 1. *D. de pen. leg.* quod & de pecoribus dicitur, ut in *l.* 11. §. 4. *D. de act. emt. vend.*

Et,

Et, ſyllaba, conjunctionem facit *l. 66. D. de hered. inſt. l. 142. D. de verb. ſignif. Et* generaliter *autem l. 16. §. 2. D. ad SC. Trebell.*

Et poſt *non tam* pro *quam* poſitum. Non tam ſollemne eſt annuum, quod maritus uxori pendit, & quod uxor marito præſtat *l. 33. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.*

Et, ejuſque ſynonyma inter duo ſubſtantiva poſita aliquando alter utri tribuunt vim adjectivi, uti apud Lucan. *6. pharſal. v. 698.* Primus chalybem, frænoſque momordit, id eſt frænos chalybeos, & apud Virgil. *2. Georg. v. 192.* Qualem pateris libamus, & auro. Ubi Servius, id eſt, *pateris aureis. εν δια δυοιν*, ut molemque & montes; quæ verba habentur *1. Æn. v. 65.* pro *molem montium*, vel *montoſam*. Atque ita nonnulli interpretantur verba *l. 3. D. de juſt. & jur.* Vim atque injuriam propulſare, id eſt, *vim injuſtam*. Vid. Bynkersh. *5. obſ. c. 2.* Hein.

Et ſi pro *ſi & l. 10. pr. D. de fidejuſſ.*

Εταιρια ſodalitium. Caius in *l. ult. D. de colleg.* Sodales ſunt qui ejuſdem *collegii ſunt, quam Græci εταιρειαν adpellant*. Quod vocabulum latinum facit Plin. *lib. 10. epiſt. 97.* Quod ipſum, inquiens, facere deſiiſſe poſt edictum meum, quo ſecundum mondata tua *betaerias* eſſe vetueram. Ejuſdem *lib. 10. epiſt. 43.* Trianus Plinio ſcribens: Quodcumque, ait, nnmen ex quacumque cauſſa dederimus his, qui in idem contracti fuerint, *betacriæ*, quamvis breves fient.

Etiam nunc *l. 3. §. 6. D. arb. furt. caeſ.* id eſt, adhuc, huc uſque. Veteres *etiam* ſine addito hoc ſenſu utuntur. Terent. *Andr. act. 1. ſc. 1. v. 89. Nihil ſuſpicans etiam mali*. Ubi Donatus *etiam*, *adhuc*. Ita loquitur idem Comicus *Hecyr. act. 1. ſc. 2. v. 197.* & *Act. 5. ſc. 1. v. 19.* & Plaut. tum in *Amph. act. 2. ſc. 1. v. 21.* tum in *Moſtell. act. 2. ſc. 3. v. 43.*

Evacuata obligatio *l. 4. C. de ſolut.* id eſt, ſublata.

Evadere aufugere. Evadit captus a barbaris *l. 5. §. 6. D. de re milit.* Eſt etiam effugere, ut evadere poteſtatem hoſtium *l. 26. D. de captiv.* cuſtodiam *l. 3. D. de adquir. rer. dom.* pœnam Plin. *lib. 10. Epiſt. 66.* actionem *leg. 1. §. 1. D. de act. emt.* litis æſtimationem *l. 8. D. de nox. act.* pœnam ſtipulationis *l. 70. §. 1. D. de legat. 1.*

Evagari dicitur ignis *l. 27. §. 9. l. 30. §. pen. D. ad Leg. Aquil.*

Evaluit ſententia, id eſt, prævaluit *l. 6. §. 2. D. ſi ſerv. vind.*

Evaneſcere dicuntur actio *l. 31. §. ult. D. de reb. cred.* æſtimatio litis *l. 13. §. 14. D. de hered. pet.* & alia paſſim.

Evangeliis ſacris propoſitis *l. ult. C. de vend. rer. civit. l. 14. C. de judic.*

Eucharistia proprie gratiarum actio eſt. At panis, & calicis ſacramentum interpretatur Gregorius *cauſ. 1. quaſt. 1. can. multi. 84. §. 3.* his verbis: Cujus panis, & calicis ſacramentum græce *ευχαριστια* dicitur, latine bona gratia, quod Tertulliani teſtimonio comprobatur in *lib. de coron. milit.* Euchariſtia, inquit, ſacramentum, & tempore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec aliorum manu, quam præſidentium ſumimus, quod & Juſtinus Martyr *Apolog. 2. pro Chriſtian. ad Antonin. Pium* probat. Vid. & *c. omnis 12. de pœnit. & remiſſ.*

Eu-

Eucheta *l.* 5. *C. de hæret. & manich.* hæretici quidam, quorum dogma nefarium in Syria propagatum fuit. Horum fuit hereſis, poſſe humanam virtutem ac ſcientiam non ad Dei modo ſimilitudinem pervenire, ſed perfectionem quoque, at æqualitatem, adeo ut ſit mox *αναμαρτητος*, id eſt, ut ſic dicam, impeccabilis, quoniam ne cogitatione quidem, aut inſcitia, ubi perfectionis faſtigium contigerit, queat delinquere. Atque ſic dictos volunt *απο της ευχης*, id eſt, ab orationis aſſiduitate, quod incredibiliter, inquit Auguſtinus, perpetuo facerent. Vid. Niceph. *hiſt. eccl. lib.* 11. *c.* 14.

Evectio dicebatur curſus publicus, ejuſque exhibitio, & conceſſio *l.* 1. *C. de numerar. l.* 3. 4. 6. 9. *l. pen. & ult. C. de curſ. publ. l.* 2. *C. de commeat.* Itaque mendoſe in *l.* 12. *C. de curioſ. evictionibus* pro *evectionibus* antea legebatur. B. Auguſtin. *Epiſt.* 55. *Zenobius magiſter memoriæ factus eſt, & miſit mihi evectionem cum annonis.* Sulpic. Sever. *lib.* 2. *hiſt. ſacr. c.* 42. Hilarius quartum jam exſilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Epiſcopos per vicarium ac præſidem data *evectionis* copia, adeſſe compellitur. Symmach. *lib.* 7. *epiſt.* 105. *de impetratis evectonibus in adminiculum prætoriæ functionis.* Caſſiodor. *var.* 11. *c.* 9. *Quando & evectiones publicas accepiſti. Evectio* autem numerum veredorum continebat, ut adparet ex *l.* 14. *C. Theod. de curſ. publ.* Hinc *evectionis* datæ formam, & licentiam non excedere oportebat *d. l.* 14. Nullum vero privatum evectione uti conſtituunt Impp. *l.* 44. *C. Th. de curſ. publ.* ejuſque faciendæ copiam ſibi præfecti prætorio reſervabant *l.* 40. *C. Th. eod. tit.* Unde eam denegari videmus Magiſtris militum *l.* 56. *C. Th. eod. tit.* Duci Armeniæ *l.* 57. *C. Th. eod. tit.* vicariis *l.* 61. *Cod. Th. eod. tit.* Comitibus Aegyptiaci limitis *l.* 52. *C. Th. eod. tit.* Præterea Impp. evectionum faciendarum arbitrium in publicis tantum cauſſis uſurpari jubent *l.* 19. *C. Th. de curſ. publ.* Evectionem utique copiam (aiunt Impp. in *l.* 6. *C. de curſ. publ.*) ſenatui, quum proficiſcendi ad nos neceſſitas fuerit, ſerenitas noſtra largita eſt.

Evellere. Præteritum evellerit pro evulſerit habes in *l.* 9. §. 2. *D. quod. vi aut cl.* uti alibi *accederat*, *decederit*, *fluerat*, *intellegerit*, & ſimilia, de quibus Bynkerſh. 8. *Obſ. c.* 2. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 467. & jam olim Scaliger *de cauſſ. lat. ling lib.* 1. & Voſſ. *de Analog. lib.* 3. *c.* 26.

Evemeria, ancillæ nomen *l.* 10. *D. de manumiſſ.*

Evenire. Si quid ſibi *eveniret*, elegans loquutio, pro ſi quid humanitus contingeret, ſi moreretur. Suet. in Jul. c. 86.

Eventus actionum *l.* 7. *D. ſi ſerv. vind.* id eſt exitus, ut loquitur *l.* 10. §. 14. *D. quæ in fraud. patron.*

Everricullum, quod græce *σαγηνη* dicitur *l.* 13. §. 7. *D. de injur.* Non. marcellus ſcribit, genus eſſe retis piſcatorii, a *verrendo* dictum, quod, quidquid piſcium nactum fuerit, evertat, vel quod trahatur, citatque hæc Tullii 6. *Verrin. c.* 24. Quod ullum, judices, hujuſmodi everriculum in ulla provincia fuit? Varro *lib.* 3. *de re ruſt. c. ult.* Quum neque everriculo illi in litus educere poſſent vivam ſaginam, plebeiæ cœnæ piſces. Apulei. in *Apolog. p.* 294. Eum memoriæ prodiderunt, quum animadvertiſſet proximo Metapontum,

tum, in littore Italiæ, everriculum trahi, fortunam jactus emiſſe Servius in *lib.* 1. *Aen. v.* 63. Verrere ait eſſe trahere a reti, quod verriculum dicitur. Contra Eutyches *lib.* 1. *de diſcern. conjug.* apud Purſchium, Nonio conſentiens, everriculum verbale eſſe nomen, ab *everrendo* deductum tradit. Scitum ſane illud Ciceronis, qui *formulam de dolo malo* a C. Aquilio proditam, everriculum malitiæ adpellat *lib.* 3. *de Nat. Deor c.* 30.

Eversor a Caio *lib.* 1. *Inſt. tit.* 8. §. 1. vocatur prodigus, qui nec finem, nec modum expenſarum facit, bonaque dilapidat, ac diſperdit. Sane D. Auguſtinus *in libris confeſſionum* irriſores eodem nomine adpellatos tradit. Sed &

Eversores pro adminiſtratoribus res fiſci diſſipantibus dicuntur in *l.* 2. *C. de palat. ſacr. larg. l.* 1. *C. Theod. de ſuſcept.* Iidem *interverſores* vocantur in *l.* 8. *C. de jur. fiſc.* Hein.

E *veſtigio*, confeſtim, ſtatim *l.* 35. *D. de negot. geſt.* Cæſar *lib.* 2. *de bello civil. c.* 25. ſe in hoſtium habiturum loco pronunciavit, qui non *e veſtigio* ad caſtra Corneliana vela direxiſſet. Idem *veſtigio temporis* dixit *ibid. c.* 26. Hein.

Evictio, evindicatio rei per ſententiam judicis. Sic evictio prædiorum *l.* 69. *D. ad SC. Trebell.*

Evictionis actio *l.* 49. §. *ult. D. de adquir. poſſ.* ſeu actio de evictione *l.* 51. §. 2. *l.* 56. §. 1. *l.* 62. §. *ult. D. de evict.* eſt qua perſequimur indemnitatem rei a nobis evictæ adverſus venditorem. Hinc *evictionum* actiones tot ſunt, quot & ſpecies rerum, quæ emtione comprehenſæ ſunt *l.* 22. *D. eod. tit.* Evictionis enim nomine, vel ex conſuetudine regionis caveri oportet *l.* 7. *D. eod. tit.* vel ſecundum id quod inter partes convenerit *l.* 4. *l.* 37. *D. eod. tit.* Plerumque per ſtipulationem ſimplæ, aut duplæ cavetur, hoc eſt, ut evicta re ſimplum, vel duplum venditor emtori reſtituat. Quod ut intelligatur, illud ſcire oportet, olim moris fuiſſe, ut ſi res non Quiritium, ſed gentium jure abalienaretur, is, qui eam adquirebat, duplam, aut ſimplam ſtipularetur ſibi ab auctore dari, ſi ea ſibi judicio adimeretur, quemadmodum Varro *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 10. ſignificat. Cum autem *mancipio* res venierat, tum judicii periculum præſtabat is, qui eam vendiderat. Itaque Varronis locus intelligendus eſt, cum ait, ſi mancipio non *datur*, id eſt, *ſi res non adquiratur per jus Quiritium*, hoc eſt per mancipationem, & nexum: nam ſi mancipio res erat data, aut uſucapta, aut in jure ceſſa, numquam evinci poterat, id eſt, judicio a poſſeſſore auferri.

Evictus ſervus in libertatem, vel in libertate *l.* 46. §. 2. *& ult. D. de evict.* in ſervitutem *l.* 45. §. 1. *D. de act. emt.* id eſt, vindicatus.

Evictum etiam dici, cui res evicta eſt *l.* 15. *D. de dol. & met. except.* obſervat Briſſon. Eo loco Florentiæ quidem ita legitur: Fidejuſſor evictionis nomine condemnatus id prædium, quod *evictus* eſt, & omnia præſtare paratus eſt. Sed non fidejuſſor ſane eſt is, cui res evincitur, ſed poſſeſſor. Præterea cæcus ſit, oportet, qui non videat, eſſe hoc παρόραμα librarii, legendumque potius *evictum*.

Evidens dicitur, quod palam adparet, aut quod clarum, apertum, manifeſtum eſt, & de quo liquido, & indubitate conſtat. Proinde evidens ademtio oſtenditur *l.* 14. *D. de legat.* 2. idem eſt, manifeſtis argumentis oſtenditur, teſtatorem ademiſſe.

Evincere eſt rem a poſſeſſore dominii, vel hypothecæ jure avocare per judicem, ſeu per judicium auferre, ut loquitur Pomponius in *l.* 22. §. *ult.* *D. de evict.*

Nec vero proprietas tantum, ſed & ſervitus *evinci* dicitur *l.* 48. *D. eod. tit.* & uſusfructus *l.* 15. §. *ult.* *l.* 43. *D. eod. tit.*

Quin & *evincere* rem non dominus modo, ſed & creditor dicitur *l.* 65. *D. de evict.* *l.* 2. *C. ſi antiqu.* nec jure dominii tantum, ſed & hypothecæ, vel ſervitutis jure *evinci* dicitur. Pomponius: Duplæ, inquit, ſtipulatio *evictionem* non unam continet, ſi quis dominium rei petierit, & evicerit, ſed etſi Serviana experiatur *l.* 34. §. *ult.* *D. de evict.* Et (ut ibidem ſcribit) non intereſt, quo genere judicii evincatur, ut habere non liceat. Add. *l.* 69. *D.* *l.* 98. *D. de ſolut.* ubi de creditore evincente.

Evinci autem dicuntur non modo res ipſa, quæ poſſidetur, ſed & dominium, ut in *l.* 34. §. *ult.* *D. de evict* proprietas *l.* 49. *D. eod. tit.* poſſeſſio *l.* 15. §. *ult.* *D. qui ſatiſd. cog.* *l.* 59. §. 4. *D. mand.* non ſolum immobiles res, ſed & mobiles, ut ſervus *l.* 45. §. 1. *D. de act. emt.* vitulus *l.* 43. *D. de evict.* Vid. *evictus*.

Eviscerare, inteſtina eximere, ceu notavit Servius ad illud Virgil. Aeneid. *lib.* 11. *v.* 723. de accipitre: *Compreſſamque tenet, pedibuſque eviſcerat uncis.* At Diocletianus, & Maximianus Impp. id verbum uſurparunt metaphorice pro diſſipatione bonorum. Si mater tua patrimonium ſuum ita profuſa liberalitate in fratrem tuum, *eviſceratis* opibus ſuis, exhauſit *l.* 7. *C. de inoffic. donat.* Hein.

Evitare. Non evitabit quominus *l.* 1. §. *ult.* *D. de agnoſc. lib.*

Eunomiani memorantur *l.* 5. *C. de hæret.* *l.* 6. *l.* 11. *l.* 13. *l.* 23. *l.* 27. *l.* 31. *l.* 32. *l.* 36. *l.* 59. *C. Theod. eod. tit.* *l.* 7. *C. Th. ne ſanct. baptiſm. iter.* De eorum erroribus videndi Hieronym. *adv. Vigilantium* D. Auguſtin. *de hæreſ.* *c.* 54. Philaſtr. *in catal. hæreſ.* *c.* 68. Sozom. *lib.* 6. *hiſt. eccl.* *c.* 16. 27. Socrat. *lib.* 1. *hiſt. eccl.* *c.* 28. & *lib.* 4. *cap.* 7.

Ipſius autem Eunomii exſtat ἔκθεσις edita primum ab Henr. Valeſio in *Not. ad Socrat.* *lib.* 5. *c.* 10. deinde a Steph. Baluz. in *Collect. Concil.* *Tom.* 1. *p.* 89. denique a Jo. Alb. Fabricio *Biblioth. græc.* *lib.* 4. *c.* 23. *p.* 253. *Vol.* 8. edita, ubi *p.* 262. & *ſeq.* ex codice Lindebrogii manu deſcripto primus publici juris fecit ejuſdem apologiam, quam refutavit Baſilius magnus. Et exſtant ſane hujus libri 5. qnos ἀντιῤῥητικοὺς τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου inſcripſit, *Tomo* 2. *oper. Baſil. M.* *p.* 1. Meminit ejuſdem Baſilii operis Philoſtorg. *lib.* 8. *Hiſt. eccleſ.* *c.* 12. Vid. ſupra art. *Aetiani*.

Eunuchus *l.* 1. 2. *C. de eunuch.* *l.* 5. *C. qui teſt. fac. poſſ.* *Novell.* 142. Hoc nomine proprie vocantur caſtrati, ſeu quibus virilitas exſecta eſt, quos Lucanus *lib.* 10. *v.* 133. hoc ambitu verborum deſignat: Nec non infelix ferro mollita juventus, atque exſecta virum. Verum latius eunuchorum adpellatio porrigitur, ut ad omnes ſpadonum ſpecies pertineat. Conſtant. Harmenop. *lib.* 2. *epiſt.* *cap.* 8. *n.* 2. eunuchorum quoſdam *ſpadones*, alios *Thlibias*, alios *caſtratos* dici ait. Et *ſpadones* quidem addit eſſe quoſdam, qui ob vitium, aut frigus, quo tenentur genitalia membra, impediuntur, quominus prolem poſſint ſuſcipere: *Thlibias* quibus a nutrice, vel a matre for-

ſorſan extriti eliique ſunt teſtes, *caſtratos* denique, quibus exſecta virilia. Vulgatum eſt illud D. Matthæi *c.* 19. *v.* 12. Eunuchos eſſe, ita ex utero materna genitos, alios ab hominibus exſectos. Euſebius utique *lib.* 7. *hiſt. eccl. c.* 32. Dorotheum memorat natura ab ipſo matris utero *eunuchum*. Unde Imperator tamquam miraculo obſtupefactus eum in familiaritatem ſuam adſcivit. De eunuchis porro vide elegantem Cyrilli locum apud Suidam in verbo σπαδων *Tomo* 3. *p.* 358.

Hinc illa *Eunuchum* ſacri cubiculi miniſterio adhæſurum *l.* 4. *C. de præpoſ. ſacr. cubic.* Nam ex Eunuchis, auctore Evagr. *lib.* 4. *hiſt. eccl. c.* 22. ut plurimum eligebantur miniſtri imperialis cubiculi. Zoſimus *lib.* 2. *c.* 55. eos adpellat ευνυχυς τυς περι την αυλην, *eunuchos aulicos*, & alibi *lib.* 5. *c.* 3. τυς περι την βασιλικην θεραπειαν ευνυχυς, eunuchos, qui in Imperatoris ſunt miniſterio. Et hoc habitu naturæ fuit Eutropius ille, quo conſule omnia monſtra ceſſiſſe, ſcite Claudianus ait, quem in Cyprum inſulam relegatum, ejuſque facultates in fiſcum redactas teſtatur *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Hujus facta accuratius deſcripſit Zoſimus *lib.* 5. *c.* 18. *ſeq.* Ceterum non a corporis mutilatione, ſed ab officio nomen habuiſſe *eunuchos*, jam olim obſervaverat Dan. Heinſ. *Introduct. in doctrin. Heſiodi. c.* 6. *p.* 134. *edit. Clerici*. Qui enim pueris comites, & qui matronarum cubiculis, ſeu gynecæis præficiebantur ευνυχοι dicebantur, απο τυ εχειν την ευνην, quod *lectorum* eſſent *cuſtodes*. Eam obſervationem magis firmarunt Voſſius *in Etymol. ſub voce eunuchus*, & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 39. *p.* 282.

Evocare prætor dicitur, quos jubet ad judicium venire *l.* 1. *D. de fer.* *Evocantur* rei in jus *l.* 1. *D. de accuſ.* & quidem non ſolum a Magiſtratu, verum etiam ab actore *l.* 3. *C. de procurat.* Evocantur teſtes *l.* 1. *§. ult. D. de teſtib.*

Sed & qui ad aliud agendum adeſſe jubebantur, dicebantur *evocari*; veluti quos princeps evocaverat *l.* 24. *D. de judic.* *Evocari* ad honorem, & munus *l.* 1. *C. de temp. adpell. l.* 7. *C. de adpell.* ad tutelam *l.* 1. *C. qui ætate.*

Evocare ſacra *l.* 9. *§.* 1. *D. de rer. diviſ.* uti *Evocare* tutelares Deos apud Macrob. *lib.* 3. *ſaturnal. c.* 9. De illo ſuperſtitioſiſſimo ritu, quidquid dici potuit, dixit Jo. Guill. Bergerus in *diſſ. de evocatione Deorum & urbibus obſeſſis* & Henr. Coccei. *in diſſ. de evocatione ſacror. ad d. l.* 9. *de rer. diviſ.*

Evocatoria ſecuritas *l.* 3. *C. Th. & Juſtin. de decur. & ſilentiar.* eſt privilegium conceſſum decurionibus, & ſilentiariis, ut poſt expiratam militiam ſine *evocatoria*, ad comitatum principis, quandocumque placuerit, venire liceret. Quod aliis privatis regulariter non licebat, niſi accepta *evocatoria*, cujus mentio fit a Symmacho *lib.* 4. *epiſt.* 5. & *lib.* 6. *epiſt.* 35. 36. Sidon. Apollinar. *lib.* 8. *epiſt.* 12. Vid. Jac. Gothofred. in *l. ult. C. Th.* & Car. Du-Freſne *gloſſ. hac voce.*

Evolare metaphorice pro confugere. *Evolare* in ordines indebitos deſertis propriis adparitionis obſequiis *l.* 15. *C. Th. de diverſ. off.*

Evoluto anni ſpatio *l.* 25. *C. Th. de annon.* ſi gemino lapſu cauſſa fuerit evoluta *l. un. C. Th. de ſecund. lapſ.*

Evrematica vel potius

Heurematica. Horum librum ſingularem ſcripſerat Modeſtinus, ut adparet ex Indice Florentino, & ſuperſunt textus decem, quos ſingulari cura illuſtrarunt Jo. Schilterus in *Herennio Modeſtino*, & Henr. Brenkmannus *in Diatrib. de Eurematicis Lugd. Bat.* 1711. ubi *c.* 12. & alia veterum juriſconſultorum *ευρηματα*, ſeu *cautiones*, quas & *cautelas* vocant, recenſet, ſimulque docet *cap.* 1. §.3. eſſe *ευρηματα* remedia, quibus juriſconſulti nimium juris rigorem, inventis verborum fraudibus, ad æquitatem naturalem inflexerint, reduxerintque. Sed de univerſa juriſprudentiæ *ευρηματικη* copioſius egit Heinecc. in præfatione, quam Samuelis Stryckii *Cautelis contractuum* præmiſit.

Ευρετρον in *l.* 34. §. 9. *D. de furt.* præmium inventionis rei perditæ, & amiſſæ. Id quomodo promitti conſueverit, luculenter patet ex loco Petron. *ſatyr. c.* 97. Hein.

Eutropii eunuchi ſit mentio *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Vid. ſupra voce *eunuchus*.

Eutycheum Alexandriæ in *l.*1. *C. Th. de Alexand. pleb. primat.* quid ſit, parum conſtat, & fatetur ipſe Cujac. 23. *obſ.* 3. non intellexiſſe legis illius inſcriptionem, niſi a Pithoeo fuiſſet edoctus, Eutycheum fuiſſe curiam, ſeu prætorium præfecti Auguſtalis, quod probat etiam Car. Du-Freſne *in gloſſar.* & olim Jac. Gothofredus, qui tamen mutata deinde ſententia *eutycheum* templum Alexandriæ fuiſſe conjicit, quaſi felicitatis, bonique eventus templum.

Eutychia ancillæ nomen *l.* 44. *l.* 59. *D. de manumiſſ. teſtam.* *l.*26. *C. Th. de probat.* Liberæ quoque mulieris nomen eſt in *l.* 2. *C. Th. de donat. ant. nupt.*

Eutychiana *l.* 16. *D. qui pot. in pign.* nomen proprium, ut & *Eutychianus* *l.* 39. *D. de adopt.*

Eutychiani dicti ab Eutyche Conſtantinopolitano Abbate, qui Chriſtum poſt humanam aſſumtionem negavit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo divinam aſſeruit eſſe naturam *c.* 39. §. 64. *Cauſſ.* 24. *quæſt.* 3.

Ex pro *a* vel *ab*. *Ex* coactis ab illo damnum datum *l.* 2. §. 12. *D. de vi. bon. rapt.* ex fideicommiſſario coactus, id eſt, a fideicommiſſario *l.* 38. §. *ult. D. de vulg. & pupill. ſubſtit.*

Ex pro *de*. Ex interdicto interloqui, vel crimine *l.* 32. *D. de pœn.* Ex re familiari facta nunciatio *l.* 7. §. 14. *D. de pact.* id eſt, de re familiari, nam ſtatim ſequitur *ſi de re publica*.

Ex nota temporis, a quo quid cœpit. *Ex* die legatum *l.* 45. §. 1. *D. de legat.*2. *Ex* quo, pro ex qua die *l.* 20. 28. 37. §. *ult. D. de admin. & per. tut.*

Ex conditione pro ſub conditione *l.* 15. §. 4. *D. de teſt. milit.*

Ex continenti pro in continenti. Vid. art. *ex continenti* ſupra.

Ex incendio *l.* 3. §. 1. *D. ad Leg. jul. de vi publ.* Quod quemadmodum accipiendum exponit Ulpianus *l.* 1. §.2. *D. de incend. ruin. naufr.* nempe propter incendium. Nam

Ex ponitur etiam pro *ob*, *ſecundum*, *ex cauſſa*, immo & *per.* Ita Ex adjudicatione poſſidere *l.* 17. *D. de uſurp. & uſuc.* Ex culpa, id eſt, ob culpam, ſeu culpæ nomine *l.*48. *de adminiſtr. & peric. tut.*

Hæc vocula *ex* in recentiorum Imperatorum conſtitutionibus, qui magiſtratibus dignitate, poteſtateve, qua defuncti ſunt, deſignantur. Ut ecce: Ex rationali-

nalibus, qui rationalis fuerat *l.* 26. *C. Th. de decur.* Ex agente in rebus apud Ammian. Marcellin. *lib.* 28. *c.* 1. *&* 3. Ex archiatris *l.* 12. *Cod. Theod. de medic. & profeſſ.* Exauctoritas *l.* 35. *C. Theod. de curſ. publ.* Ex comite cujuslibet ordinis *l.*26. *C. Theod. de decur.* Ex conſularibus in *l.* 8. *l.* 9. *l.* 10. *Cod. Th. de domeſt. & protect.* Ex conſuli, vel Ex conſule conſularis vir *l.* 1. *C. Th. de annon. & trib.* *Exconſulem* autem Iſidorus *c.* 13. conſularem interpretatur, qui conſulatu abierit. Excubicularius *l.* 13. *C. de excuſ. mun. excubiculariis l.* 29. *C. Th. de extraord. ſiv. ſord. mun.* Ex cura palatii, Ammian. Marcellin. *lib.* 22. *c.* 3. Excurator in reſcripto Imp. Conſtantini; quod a D. Auguſtino refertur *epiſt.* 68. & apud eumdem *lib.*3. *contra Creſc. grammatic.* Ex domeſticis *l.* 153. *C. Th. de decurion.* Ex duce apud Ammian. Marcell. *lib.*22.*c.* 11. Ex ducibus *l.*1. *C. Th. de decur. & ſilent.* Ex magiſtris equitum, & peditum *l.*3. *C. Th. de metat.*

Ex magiſtro judiciorum *l.* 25. *C. Th. de decur.* officiorum *l.* 1. *C. de ſilentiar.* Expatricius *l.* 3. *C. ubi ſenator.* Ex perfectiſſimis *l.* 25. *C. Th. de decur.* Experfectiſſimum faſtigium *l.* 3. *Cod. Th. de metat.* Expræfectus prætorio §. 1. *Conſt. de nov. cod. fac.* *Ex* præfectis *l.* 2. *C. Th. de præf. præt.* *Ex* præpoſitis *l.* 1. *C. Th. de teſtim. extribun. & protect.*

Ex præſidibus *l.* 26. *C. Th. de decur.* Ex primario *Novell. Valent. de epiſc. jud.* *Ex* primipilariis *l.* 29. *C. Th. de cohortal. princ. cornic.* *Ex* principe *l.*4. *C. de princ. agent. in reb.* *Ex* proconſule *l.* 15. *C. Th. de præt. & quæſt.* *Ex* protector vel *ex* protectoribus *l.* 8. *C. Th. de veteran. l. C. Th. de teſtim. extribun. & prot.* *Ex* proximo *l.* 11. *C. Th. de prox. comit. diſpoſ.* *Ex* proximis *l. un. C. Th. de magiſtr. ſacr. ſcrin.*

Ex rationalibus *l.* 26. *C. Th. de decur.* Extribuni *rubr. C. Th. de extrib. & protect.*

Ex vicario apud Ammian. Marcell. *lib.* 28. *c.* 1. Ex vicariis apud Sulpic. Sever. *lib.*3. *de vita B. Martini. Dial* 2.

Ex commodo pro commode *l.* 4. *D. de vacat. & excuſ. mun.*

Ex ſæpe uſurpatur pro *ad*, vel *in*, quoties juriſconſulti in aliorum Ictorum libros notas ſcripſiſſe dicuntur Sic ex Sabino *l.* 4. §. *ult. D. de in diem. addict.* *l.*10. §.2. *de teſtam. tut.* id eſt, ad Sabinum, ut eſt in *l.* 21. §. 2. *D. de furt.* Quibus verbis notæ, quas Pomponius in Sabinum ſcripſerat, ſignificantur. Eodem modo Javolenus *Ex Caſſio*, nec non ex *Plautio*, item Julianus *ex Minicio* citantur, id eſt, notæ Javoleni ad Caſſium, & Plautium, item Juliani ad Minicium deſignantur.

Exve pro *vel ex.* Exve feminini ſexus *l.* 56. §. *ult. D. de verb. ſignif.* *Exve* liberis *l.* 10. *D. de ſenator.*

EXACERBARE crimen *l.* 7. §. *ult. D. ad leg. jul. majeſt.* ſupplicia *l.*16. §. *ult. D. de pœn.* id eſt, exaſperare, ut *l.* 42. *D. eod. tit.*

EXACTA diligentia §. 2. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.* Vid. voce *diligentia*.

EXACTIO, actus exigendi quid. Sic exactio annonaria *l.* 12. *C. Th. de adpell.* Exactionem celebrare *l.* 56. *C. Th. de exſequ. & exact.* committere *l.* 41. §. 10. *eod. tit.* dare *l.* 5. *D. de divort.* facere *l.* 3. *Cod. de novat.* habere *l.* 21. §. *ult. D. de pact.* *Exactioni* præpoſitus procurator *l. ult. D. qui pot. in pign.*

Exactor *l.* 3. *C. Th. ne colliat. transl. poſtul.* Exactorum, & compulſorum direptio *l.* 1. *C. Theod. de jur. fiſc. l.* 1. *C. Th. de exact.*

Exædificare naves *l.* 38. *C. Th. de navicular.*

Exæquatio cenſuum *l.*8. *C. Th. de cenſ. & adſcript.*

Exaggerare iter *l.* 3. §. 14. *D. de itin. act. priv.* id eſt, aggeribus munire. *Exaggerare*, metaphorice extollere *l.* 3. §. 1. *D. de decur.*

Exagitare pecus §. *ult. Inſt. de Leg. Aquil.*

Exagium, trutina. *Novell. Theod. de pret. ſolid.* Sub exagio pecora vendere in Edicto Turcii Aproniani, quod exſtat in marmore apud Gruter. *p.* 747. 6. Quum enim antea mos eſſet, ut caro micando veniret, eaque emendi, vendundique ratio aleam contineret, hic præfectus urbi edixit, ut illa venditio intercedente exagio, ſeu trutina fieret. De re ipſa ſub articulo *micare* monebimus. *Hein.*

Examen apium *l.* 5. §. 4. *D. de adquir. rer. dom.*

Examinari non debet per Epiſcopum Prælatus, ſi eſt notus, quia præſumitur idoneus, niſi contrarium probetur, ut *c. fin. de præſumt.* Sed ſi eſt ignotus, tunc ſecus *c. in Lateranenſ. tit. de præbend.* & hoc verum circa bonitatem intrinſecam, ſeu reſpectu morum. Quoad bonitatem extrinſecam, ſeu accidentalem, ut eſt ſcientia, tunc tenetur Epiſcopus eum examinare, quia reſpectu curæ animarum non dicitur idoneus, niſi prius probetur, & periculoſum eſt committere ſuſpecto curam animarum *c. cum. ſit circ. de ætat. & qual. & no. in c. ſi forte de elect. lib.*6. no. Abb. in *d. c. in Lateran. in II. col.* Joan. Bapt. Caſtel.

Exarare terminos *l.*4. §. 4. *D. fin. regund.* viam *l. ult. D. de via publ.*

Exardescere bellum dicitur *l.* 12. *D. de capt. & poſtl.* itemque inimicitia *l.* 8. *D. de confirm. tut. Exarſa* incendio res *l.*11. *C. de his qui accuſ. non poſſ.*

Exarescere dicuntur alveus fluminis *l.* 56. *D. de adquir. rer. dom.* arbores *l.* 18. *D. ſi ſerv. vind.*

Exarmare. Si quid navis exarmaverit *l.* 2. §. 1. *D. ad Leg. Rhod.* id eſt, exarmata ſit. Ita enim *exarmatum* dicitur navigium apud M. Senec. *declam. lib.* 3. & exarmata navis apud L. Sen. *in conſol. ad Helv. c. ult.*

Alio ſenſu hoc verbum uſurpatur in *Novella* 134. *c.* 13. Græcus textus ibi habet ἐξαρμάζειν, quod eſt *conſonantia diſſolvere*, atque ibi accipitur de abciſſione manus, vel pedis, vel alterius membri. Unde colligas, non *exarmare* ibi legendum eſſe, ſed *exartuare*. *Deartuare* dixit Plaut. *in captiv. act.* 3. *ſc.* 4. *v.* 119. & *Act.* 5. *v.* 14. Hein.

Exasperare pœnam *l. ult.* §. *ult. D. de interd. & releg.*

Exauctorare *militiæ removere* interpretatur Menander *in l.* 29. *D. de lib. cauſſ.* Nam qui militiæ ſe dant, ſacramento quodammodo auctorari videntur. At Ulpianus in *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. inf. exauctorare* explicat *inſignia militaria detrahere.* Sic intellige *l.* 4. §. 8. *l.* 7. *D. de re milit.* & Plin. *lib.*6. *epiſt.* 31. Petr. Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 17. non omnem, ſed eam tantum exauctorationem ignominioſam fuiſſe, docet, quando vel inſignia militaria ſimul detrahebantur, vel expreſſe addebatur, illam ignominiæ cauſſa fieri, vel ipſum delictum, ob quod exauctoratio fiebat, ſimul exprimebatur.

Add.

Add. Lipſ. *ad Tacit. Annal. lib.* 1. *p.* 36. Ceterum qui hæc, quas viri docti turbas dederint, ſcire avet, ei legenda, quæ plena manu feruntur apud Ducker. *de Lat. vet. ictor. p.*269. *ſeq. p.*487. *ſeq.*

EXAUCTORITAS pro exauctoratione in *l.* 35. *C. Th. de curſ. publ.*

EXAUDIRE decretum prætoris, id eſt, audire *l.* 1. *D. de poſtul.*

Exaudire, pro intelligere, accipere *l.* 8. *D. de ſupell. leg. l.* 120. *D. de verb. obl. l.* 99. *§. ult. D. eod. tit.*

EXCANDESCERE *l.* 19. *D. de off. præſid.*

EXCAVARE, Excavavit locum aquarum concurſus *l.* 2. *§.* 7. *D. de aqu. vel aqu. pluv.*

EXCEDERE ætatem *l.* 13. *§.* 8. *D. ad Leg. jul. de adult.* locis interdictis *l.* 4. *D. de pœn.* provinciam *l.* 32. *D. ex quib. cauſſ. major.* de utero *l.* 15. *D. de ſtat. hom.* id eſt, egredi.

Excedere præterire, effluere. Quum annus exceſſit *l.* 5. *D. de in rem verſ.*

Excedere, ſuperare, ultra eſſe. Hinc id, quod excedit, & quod concurrit, opponuntur *l.* 53. *D. de legat.* 2. Excedit poteſtas judicis, id eſt, ulterius porrigitur *l.* 18. *D. commun. divid.*

Excedere porro dicuntur, qui urbe, vel regione aliqua ſubmoventur, ſeu ſolum vertunt *l.* 7. *§.* 17. *D. de interd. & releg.* & apud Virgil. 11. *Æn. v.*540. Seu in ἀποκολοκυντώσει. Martial. *lib.* 2. *epigr.* 22. Sueton. *in Vitell. l.* 13. Tacit. 2. *Annal.* 83. Ac plane qui relagabantur, *excedere* intra certos dies jubebantur, ut docet Briſſon. *lib.* 5. *de form. c.* 220. Sic excedere in exſilium *l.* 4. *C. ex quib. cauſ. infam. irrog. l.* 4. *D. de pœn.*

Excedere res dicitur de dominio alicujus *l.* 4. *C. de priv.*

Excedere vita *l.* 51. *D. de Leg. Aquil. l.*3. *C. de inoff. teſt.* Cic. 1. *offic.* 43.

EXCELLERE moribus, & facundia *l.* 5. *C. Th. de med. & profeſſ.*

EXCELSUS, a, um. *Excelſo* titulo Tribonianus ornatur §. 4. *præf. Inſt.* §. 3. *Inſt. de libert. & §. ult. Inſt. de fideic. hered.*

Excelſa ſedes pro præfectura prætoriana *l. un. C. Th. de comit. qui illuſtr. l.* 3. *C. Th. de indict. l. ult. C. Th. de muner. l. ult. C. Th. de indulg.*

EXCEPTIO. Hoc vocabulum olim adeo late patuit, ut tam defenſio rei, quam actoris poſt libellum allegatio defenſioni rei contraria notaretur, unde etiam quandoque replicationem ſignificaverit *l.* 1. §. 1. *l.* 22. §. 1. *D. l.* 21. *C. de except.* Demum vero ad defenſionem rei contra petitionem actoris reſtrictum fuit. Huc reſpicit Ulpianus ſcribens: Exceptio dicta eſt, quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cujuſcumque rei ſolet, ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationemve deductum eſt *l.* 2. *D. de except.* Rurſus quæ rei dicitur exceptio, vel generaliter dicitur tam ea, qua ipſo jure, quam ea, qua ob æquitatem actoris intentio eliditur *d. l.* 2. §. 1. *l.* 15. *D. de except.* Alias accipitur ſtrictius pro actionis jure ſtricto competentis ob æquitatem eliſio *pr. Inſt. de except. l.* 2. *pr. D. eod. tit. l.* 12. *D. de dol. mal. & met. except.* Ita ut exceptiones proprie non dicantur, quibus ipſo jure actio excluditur, uti ſolutionis, compenſationis. Et ita notionem exceptionis reſtringere Paullus videtur, dum in *l.* 22. *D. de except.* ait, eſt conditio, quæ modo eximit reum condemnatione, modo minuit condemnationem. Sed hodie in foro

exceptionis quoque nomine id venit, quo actio ipſo jure eliditur, & exceptio facti adpellatur a Doctoribus.

Exceptiones aliæ ſunt *perpetuæ*, & *peremptoriæ*, quæ ſemper agentibus obſtant, & ſemper rem, de qua agitur, perimunt §. 9. *Inſt. de except.* aliæ *temporariæ*, & *dilatoriæ*, quæ ad tempus nocent, & temporis dilationem tribuunt §. 10. *Inſt. eod. tit.* Tales ſunt exceptiones præſcriptionis fori, ſuſpecti judicis, feriarum, libelli obſcuri, ante diem petitionis. Alio quidem ſenſu quædam exceptiones dicuntur *perpetuæ*, quia nullo tempore iis præſcribitur, quamvis actiones ex eadem cauſſa temporales ſint, veluti exceptio doli, quæ perpetua eſt, quum actio doli ſit annalis. Et tales ordinariæ ſunt omnes, quia reus non poteſt prius excipere, quam actione conveniatur *l.* 5. §. *ult. D. de dol. mal. & met. exc. Temporariæ* contra hoc ſenſu ſunt, quæ certo tempore exſpirant, quales ſunt, quæ per modum actionis proponi poſſunt, ut exceptio non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis, itemque querela inofficioſi teſtamenti.

Exceptio annua in *l.* 30. §. 5. *D. de pecul.* adpellatur, quæ Domino competit poſt annum a manumiſſione, alienationeve ſervi *l.* 12. *pr. &* §. *ult. D. quand. act. de pecul.*

Exceptio civilis, quæ ex jure civili, *prætoria* quæ ex prætorio jure deſcendit §. 7. *Inſt. de except.* Sic *civiles* ſunt exceptio SC. Macedoniani, Velleiani, non numeratæ pecuniæ, præſcriptionis, *prætoriæ* exceptiones doli mali, pacti, jurisjurandi, quod metus cauſſa.

Exceptio intentionis a DD. dicitur peremptoria in continenti liquida litis ingreſſum finiens. Harum olim tres numerabantur, jurisjurandi nimirum, rei judicatæ, atque tranſactionis. Hodie huc referas omnes, quæ ſtatim probari poſſunt. Wurfiell. *juriſpr. defin.* §. 688.

Exceptio reſtitutæ hereditatis *l.* 27. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* id eſt, eadem quæ SC. Trebelliani dicitur in *l.* 1. §. 8. *D. quand. de pecul. act. annal. l.* 28. *D. de judic.*

Exceptio, deſignatio ejus, quod non ſimul venditur. Ita Papinianus *exceptionem* vocat clauſulam: Quod ſacri aut religioſi, aut publici eſt, ejus nihil venit *l.* 72. §. *ult. D. de contr. emt.*

Exceptor, qui dictata excipit in *l.* 19. §. 9. *D. locat.* Utitur hoc verbo & Jul. Firmic. 3. *Matheſ.* 6. *&* 12. D. Auguſtin. *epiſt.* 152. B. Gregor. *in prolog.* 11. *homil. de diverſ. lect. Evang.* Quia, ait, ſicut a me diverſis temporibus dictatæ ſunt, ita quoque ſunt ab exceptoribus in codicibus adfixæ.

Exceptores in ſcriniorum officiis ponuntur *leg.* 5. *l.* 12. *C. de prox. ſacr. ſcrin. l.* 5. 7. *ult. C. de palat. ſacr. larg. l. ult. C. de re milit. l. ult. de caſtrenſ. pecul, l.* 5. *C. de numerar.* Exceptor publicus in *l.* 15. *C. Th. de decur.* & *in Nov. Theod. & Valent. de trib. fiſcal.* 23.

Exceptores militiæ palatinæ *l.* 22. *C. Th. de palat. ſacr. larg. l.* 17. *C. Th. de diverſ. offic. adparit.* quos loco ſuo, & ordine ad commentarios accedere conſtituunt Impp. in *l.* 2. *C. Theod. de num. act. ſcrin.*

Excessus pro digreſſione in *l.* 28. §. 2. *D. de hered. inſt.* Vid. Alciat. 2. *parerg.* 34. & *Comment. ad l.* 13. *C. de pact.*

Exceſſus pro obitu *l.* 32. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 23. *C. de procur.* Quo nomine Impera-

to-

torum, qui inter Deos relati erant, obitus plerumque deſignatur. Sic Romuli *exceſſum* dixit Cic. 1. *de Legib.* 1. Add. Tacit. *inſcript.* & 1. *Annal.* 14. Suet. *in Tib.* c. 22. & c. 70.

Exceſſus. In jure canonico invaluit diſtinctio inter crimina, & exceſſus. Illa (1) concernunt facta illicita, ſub gravioribus pœnis a legibus prohibita, publicam rem turbantia, hi vero neglectum regularum mores efformantium, & officia, maxime clericalia, determinantium, unde vel in exceſſu, vel in defectu peccatur. (2) Illa a quibuſcumque committi poſſunt, laicis & clericis, hi primario ab his, quibus certus & determinatus modus vivendi præſcriptus. Qua de cauſſa quod ad exceſſus clericales refertur, vitiumque habet, in laicis crimine caret, quibus tales regulæ non ſunt præſcriptæ. Sic aleatores non delinquunt, niſi ſint clerici, quibus alea vetita, *c.* 11. *de exceſſ. prel.* (3) Illa ſemper pœnis proprie dictis vindicanda, hi, niſi in delictum, a lege notatum vergant meris cenſuris caſtigari dicuntur, quæ tamen pedetentim in proprie dictas pœnas devenerunt. (4) Denique crimina, & delicta turbant, & lædunt ſalutem, & pacem civilem ab omnibus vitanda, legibus civilibus prohibita; *exceſſus* vero hoc jure primario tranſgreſſionem officii, vel morum, regulis determinatorum, deſignant maxime intuitu eorum, qui juxta certas regulas, moribus externis & decoro præſcriptas vivere, & ſecundum illas officium ſuum exacte peragere debent, quorſum imprimis pertinent, quorum mores vel efformandi ſunt, ut ſcholares, vel qui clericorum numero cenſentur, qui regulis monaſticis, & canonicis ab antiquo ſubjecti ſunt. Quo- circa etiam in Academiis exceſſus, & delicta diſtinguuntur, quod hæc criminaliter plectantur, hoc eſt, per proceſſum criminalem, quem non deſiderant exceſſus in moribus, levius ſine ſtrepitu forenſi caſtigandi.

EXCIDERE, antepenultima correpta, interdum eſt cadere. Excidit anulus *l.* 23. *D. de præſcr. verb.* tabula *l.* 5. *D. de his, qui dejec.* Vas ita excidit, ut non inveniatur *l.* 1. §. 13. *D. de adqu. poſſeſſ.*

Excidere antepenultima producta aliquando eſt ſpadonem facere, ut in *l.* 4. §. *ult. D. ad Leg. Corn. de ſicar.*

EXCIPERE, exceptione uti, exceptionem objicere, vel opponere *l.* 12. *D. qui pot. in pign. l.* 8. §. 9. *D. quib. mod. pign.* & paſſim.

Excipere etiam is dicitur, qui negat *l.* 1. *D. de except. l.* 9. *l.* 18. §. 2. *D. de prob.*

Excipere, alias ſuſcipere ſignificat. Excipere actionem *l.* 13. *D. quib. mod. uſufr. l.* 20. *D. de judic. l.* 13. *D. de nox. act.* & alias paſſim, id eſt, ſuſcipere, ut loquitur *l.* 21. §. *ult. D. de pecul.* Excipere conditionem *l. ult. D. de condict. furt.* litem *l.* 10. *D. de except.*

Excipere lumina *l.* 4. *D. de ſerv. præd. urb.* ſtillicidia *l.* 17. *D. eod. tit.* id eſt pati.

Excipere pœnam *l.* 38. §. 8. *D. ad leg. jul. de adult.* ſententiam publicam *l.* 17. *C. Theod. de bon. proſcr.* ſtilum proſcriptionis *l.* 15. *Cod. Th. eod. tit.* id eſt, ſuſtinere.

Excipere verba, id eſt, accipere interpretari *l.* 7. *D. de dolo.*

Excipere interdum eſt in venditione, locatione, aut traditione aliquid recipere, ſeu retinere, &, ut vulgo loquimur, ſibi retinere, & reſervare, cavere, ne

id venditione comprehendatur *l.* 32. *D. de uſufr. l.* 6. §. *ult. D. comm. divid. l.* 73. *D. de contr. emt. l.* 19. §.3. *D. locat.* Sic *excipere* ne ſervus manumittatur *l.* 6. *D. de ſerv. export.* In primis elegans eſt loquutio : *At ſi venditor, qui manus injectionem excepit, ipſe proſtituit* in *l.* 29. §. 1. *D. de in jus voc.* Solebant enim qui alienabant, ſibi interdum reſervare jus in rem alienatam, perinde ac ſi emtor eam fiduciario tantum jure accepiſſet, certis caſibus propria auctoritate repetendi. Quem in modum ſtipulatus *manus injectionem ſibi excepiſſe* dicebatur. Vid. Jo. Frid. Gronov. *Not. ad Senec. Conſol. Marc. c.* 10. *p.* 59. & infra art. *manus injectio*.

Excipere, excludere, removere. Excepta omni concuſſione, id eſt, excluſa *l. ult. C. Th. de frum. urb. Conſtantinop.*

Excipere etiam quid dicitur venditor, qui ſibi in vendendo cavet, ne de aliquo jure, vitiove rei venditæ teneatur. Si *excipit* venditor de morbo *l.* 1. §. 9. *l.*4. §.3. *D. de Ædil. edict.* Sic Horat. 2. *Serm. ſat.* 3. Mentem niſi litigioſus *Exciperet* dominus. *Excipere* libertatis cauſſam in venditione *l.* 69. *D. de evict.* Excipere vim *l.* 30. §.3. *D. locat.*

Excipere, eximere aliquid a regula *l.* 10. *D. de novat. l.* 20. *D. de evict. Exceptæ* perſonæ in *l.* 5. §. *ult. l.* 26. *D. de legat. præſt. l.* 2. *D. de conjung. cum emanc. lib.* intelligi ibi debent liberi, parentes, uxor, nurus *l.* 1. *l.* 8. §. 1. & §. 3. *D. de legat. præſt.* Verum in *l.* 7. §. 1. *D. de Leg. jul. repetund.* exceptos accipe, quos Lex illa Julia repetundarum excipit, a quibus licet accipere, puta ſobrinos, proprioreve gradu cognatos, itemque uxorem, ut docet *l.* 1. *D. eod. tit.*

EXCITARE. Excitari dicitur accuſatio *l.* 26. *D. ad Leg. jul. de adult.* crimen ſopitum *l.* 29. §.5. *D. eod. tit.* At *excitata* deſidia in *l.* 29. §.5. *D. eod. tit.* videtur aſſe cognita, explorata, & perſpecta.

EXCLAMARE in Eccleſia *rubr. C. de his qui ad eccl. confug. vel ibi exclam.*

EXCLUDERE, repellere, ſubmovere *l.* 14. *D. de bon. libert.* & paſſim.

EXCLUSORIA exceptio, vel replicatio *l.* 2. §. 1. *D. de except.*

EXCOGITARE. Quod pro pupillis excogitatum eſt, id eſt, introductum *l.*3. *D. de Carb. edict.*

EXCOMMUNICATIO major ex mente juris canonici eſt ſeparatio ab eccleſia ſeu corpore Chriſti inflicta. In concil. Colon. 1. *de anno* 1536. *P. XIII. c.* 5. apud Harduin. *Tom.* 9. *concil. p.* 2028. ea pœna eſſe dicitur, qua nulla major eſt in eccleſia, & quod anathema ſit æternæ mortis damnatio, quod jam olim in Meldenſi Concilio *c.* 56. & a Gratiano in *c.* 41. *Cauſſ. qu.*3. relato, traditum eſt. In Concilio Narbonenſi *de anno* 1609. *c.* 44. apud Harduin. *tom.* 9. *p.*50. malum malorum eſſe dicitur excommunicatio, cujus rationes in *concil. Toletano de an.* 1590. *P.* 5. *c.* 1. Apud eumdem *tom.* 10. *p.* 1815. traduntur. Grave profecto aiunt patres, & incomparabile damnum eſt, extra communionem ſanctorum eſſe, Dei optimi maximi gratia, ſpirituali ejuſdem protectione, Chriſti meritis, & demum eccleſiæ ſuffragiis, & ſacramentorum uſu privari. Hæc omnia facit excommunicatio, quæ pœnarum omnium graviſſima, formidabiliſſimaque, ut Chriſtianis minime contemnenda, ſed potius ſummo cum tremore pertimeſcenda. Ita illi.

Excommunicatio ob quædam delicta incurritur a delinquente ipſo jure, veluti ab eo, qui clericum percutit, quod ex *c.* 29. *C.* 17. *qu.* 4. tractum, & probatum; adeo ut etiam non denunciatus ſtatim vitandus ſit a quolibet *c.* 14. *decretal. de ſent. excomm.* Idem quoque dicendum de violatoribus immunitatis eccleſiaſticæ *c.* 49. *eod. tit.* & de his, qui cum illis ſcienter communicant *c.* 18. & 29 *eod. tit.* Et hæc excommunicatio dicitur *a jure*, ut diſtinguatur ab ea, quæ *ab homine* dicitur. Rurſus excommunicatio *a jure* diſtinguitur in *de facto*, & *ferendæ* ſententia, hæc lata ſententia declaratur, illa ipſo facto incurritur.

Excommunicatio quæ dicitur *ab homine* ſolet adhiberi ad homines per eam cogendos ad pœnitentiam externam præmiſſa trina monitione *cap.* 15. *de ſent. excomm.* Qui eam ſpernunt, qui pœnitentiam ſubterfugiunt, ut incorrigibiles, ab eccleſia demum ſeparandi *c.* 14. *eod. tit.* Ob contumaciam quamcumque aliam contra eos, qui Epiſcopis, vel Pontifici obedire recuſant, exercetur. Duas has ſpecies recenſet Pontifex *in c.* 23. *de verb. ſignif.* quarum prima eſt excommunicatio pro contumacia, quia ſcilicet citatus ſtare noluit, altera pro offenſa, quia juſſus noluit maleficium emendare, mediante ſatisfactione impoſita.

Excommunicationis verbo *major*, & minor continetur *c. pen. de ſent. excom.* Aliquando minor tantum *c. cum non ab homine de jud.*

Accedit *excommunicatio* minor, etiam parochis conceſſa, in denegatione ſacramentorum conſiſtens *c. pen. eod. tit. n.* 10. *de cler. excomm. depoſ. vel interd. miniſtr.* quæ ortum traxit a neceſſitate, ſemel in anno parocho proprio confitendi peccata, & abſolutionem petendi. Hanc ergo denegare potuit ex cauſſa, & ſic etiam uſum euchariſtiæ *cap.* 12. *de pœn. & remiſ.* quo reſpectu parochus dicitur habere forum pœnitentiale, & tantum judex competens eſſe reſpectu ſacramentorum.

Differt *excommunicatio* ab *interdicto*, quod cenſura eſt, qua mediante ſacrificium inducitur ob contumaciam, vel delictum in eccleſiis commiſſum. Eſtque vel *locale*, ſi regnum, civitas, vel eccleſia ſubjicitur interdicto, vel *perſonale*, ſi immediate ad perſonas dirigitur, vel mixtum, ſi ad locum, & perſonas directum, ut hæc nec alibi poſſint divinis intereſſe *c.* 16. *de ſent. excomm. in* 6. Cujuſmodi cenſuræ rigorem levavit Bonifacius VIII. in *c.* 4. *eod. tit. in* 6. ut tempore interdicti quædam ſacra licite miniſtrari queant *c.* 43. *c.* 55. *de ſent. excomm.* & ordines religioſi plurimi per privilegium excepti ſint ab obſervantia interdictorum. Tale privilegium monaſterium Cluniacenſe a Pio IV. habuit, ut nullius Epiſcopi interdicto ſubjici queat, de quo loquitur *c.* 26. *de privileg.* Alioquin contra interdictum miniſtrantes fiunt irregulares.

Formam ſollemnem excommunicationis, & abſolutionis *no. c. debet cauſſ.* 11. *qu.* 3.

EXCOLERE ædificium *l.* 44. *D. de uſufr.* fundum *l.* 53. *D. de rei vind.*

EXCRESCERE dicuntur aqua imbre *l.* 1. *D. de aqu. & aqu. pluv.* fructus *l.* 27. §. 16. *D. de flumin.* præſtatio *l.* 2. *D. de oper. libert.*

EXCUBARE. Qui pro pace excubant *l.* 13. *D. de accuſ. l.* 7. *D. ad Leg. jul. majeſt.*

EXCUBATIO *l.* 3. §. 6. *D. de re milit.*

EXQUIAS agere *l.* 1. *D. de*

de offic. præf. vigil. Excubiis ſollertibus, vel ſollicitis obſervare *l.* 13. *C. Th. de pœn. l.* 1. *Cod. Th. de Alex. pleb. primat.*

Exculpere. Vid. *exſculpere.*

Excurare pro adcurare, præbere *l.* 5. *Cod. Theod. de curioſ.*

Excuriare pro excuſare in *l.* 11. *D. de decur.* legendum putavit Cujac. 26. *obſ.* 38. ſed nulla urgente neceſſitate. Vid. infra *excuſare.*

Excurrere. Et quod excurrit, idem eſt, ac aliquot præterea *l.*26. §. *ult. D. depoſ.*

Excursiones breves, & longinquæ *l.* 13. §. *ult. D. de ann. legat.* id eſt, profectiones.

Excursus ſtatuti temporis *l.* 2. *C. ſi major. fact.*

Excusare, quaſi *excauſſare*, uti hoc vocabulum ſcribitur in quibuſdam codicibus *leg.* 55. *D. de Ædil. edict.* idem eſt ac cauſſam adferre, vel adlegare, ob quam quis obligatus non ſit, vel imputari quid illi non debeat. Pet. Faber. Semeſtr. *lib.* 3. *c.* 23. *p.* 357.

Advocatum fiſci in omnibus officiis neceſſitas excuſat *l.* 5. §. 13. *D. de his quæ ut indign.* Excuſare ſe a cura adoleſcentium *l.* 11. §. 2. *D. de minor.* Excuſatum damnum *l.* 2. §. *ult. de peric. & commod. rei vend.*

Non prætermittenda hic ſingularis, & propria juriſconſultis hujus verbi notio, quod nimirum aliquando idem ſit, ac prohibere, arcere. Ulpianus *l.* 1. §. 3. *D. de poſtul. In quo edicto Prætor aut pueritiam, aut caſum excuſavit.* Quod paullo poſt ipſe interpretatur: *Pueritiam, dum minorem annis ſeptemdecim prohibet poſtulare.* Calliſtratus quoque *in l.* 11. *D. de decurion.* quod prius *prohibitionem* dixerat, paullo poſt vocat *excuſationem*, ubi fruſtra *excuriare* reſcribit Cujac. 27. *obſ.* 38. Pet. vero Faber. 3. *ſemeſtr.* 23. mavult *excipere*. Nam non adeo inſolita eſt illa verbi notio, quam & Sueton. in *Aug. c.* 35. referat, *Auguſtum quoſdam ad excuſandi verecundiam compuliſſe.* Molliori ergo vocabulo prohibitionem exprimebant juriſconſulti, cui quum ſimile verbum in lingua ſua non reperirent Græci, e latino ſermone verbum *ἐξκουσατευειν* formare non dubitarent. Vid. Bynkersh. 4. *obſ.* 11. Quamvis vero hæc notio juriſconſultis fere ſit propria, boni tamen auctores eodem verbo pereleganter utuntur, quoties Deum propitiatum votis malum aliquod aiunt prohibiturum. *Auctor elegiæ in mortem Druſi. Eventura precor, Deus excuſare priora Deum volet, a Druſo, cetera læta dabit.* Unde porro factum, ut *excuſare* ſit expiare, delere nefas, liberare a pœna. Locis veterum Plinii, Claudiani, Latini, Pacati, eleganter id probavit Jo. Frid. Gronov. 2. *obſ.* 10. *p.* 313. Hein.

Excusatio, adlegatio cauſſæ *l.* 6. §. *ult. l.* 44. *D. de excuſ.* Tales *excuſationes* abſentium *l.* 13. *D. de publ. judic.* ætatis *l.* 37. *D. de minor.* munerum *rubr. D. de vacat. & excuſ. mun.* tutelæ *l.* 6. §. 15. *D. de excuſ.* *παραιτησις της επιτροπης* dicitur a Modeſtino *l.* 1. *D. eod. tit.*

Excussatus pro excuſſo, vel eo cujus facultates excuſſæ ſunt in *l.* 46. §. 6. *D. de adminiſtr. & per. tut.* Alii tamen ibi legunt *excuſſus*. Immo in ipſo codice Florentino non eſt *excuſſatus*, ſed *excuſatus* ſine ſenſu. Ceterum non ignotum veteribus frequentativum *ſuccuſſare*, & inde derivatum *ſuccuſſator* Hein.

Excussionis, ſeu *ordinis beneficium* jus fidejuſſori conven-

vento a creditore competens, remittendi hunc ad debitorem, ut hic primum excutiatur. Nimirum fidejuſſor obligationem debitoris in ſe recipit abſque novatione ita, ut debitor non liberetur, ſed uterque eorum obligatus ſit in ſolidum, proindeque creditori liberum ſit in jus vocare, quem horum velit *l. 3. Cod. de fidejuſſ.* Verum hæc duriſſima fidejuſſorum erat conditio, qua commotus Imp. Juſtinianus *Nov. 4. c. 1.* iis tribuit hoc beneficium, ut non niſi excuſſo debitore teneretur fidejuſſor, atque ita hic conventus exciperet de non ſervato ordine, & debitore prius conveniendo.

Excussus temporibus *l. 7. C. Th. de repar. adpell.* id eſt, temporibus evolutus, ut habet *l. 1. C. Th. eod. tit.*

Excutere, quaſſando elicere *l. 32. §. 13. D. de furt. l. 7. §. 7. D. de adquir. rer. dom.*

Excutere an quis ſit ſolvendo. *Excuſſus* bonis *l. 1. C. de revoc. iis quæ in fraud.* Excutitur poſſeſſor hereditatis prior *l. 2. D. ſi quis omiſſ.* reus *l. 2. C. quo quiſq. ord. conven.*

Excutere, ſcrutari, diſquirere. Ita *excutere* rationes *l. 59. §. ult. D. de manum. teſt.* verba SCi *l. 2. §. 1. D. ad SC. Vellei.* veritatem *l. 10. §. 3. D. de quæſt.*

Execrabile *execrare.* Vid. infra *exſecrabile*, *exſecrare*.

Exedra *l. 5. §. 2. D. de his qui effud. vel dejec.* Jul. Pollux 1. *Onomaſt.* 8. ἐξέδραν adpellari tradit, ἵνα συγκαθῶνται, *quod ibi conſideatur.* Sunt loca, ſeu diætæ non deambulandi gratia prope porticus ædificata, ſed conſeſſus cauſſa, multorumque hominum capacia, qui coire, docere, diſputare, audire cupiebant. Vid. Vitruv. *lib. 5. c. 2.* Plin. *lib. 10. epiſt. 95.* In *exedra* utique Craſſum, poſito lectulo, recubuiſſe, Cicero *lib. 3. de orat. c. 5.* ſcribit.

Exemplaribus duobus facere teſtamentum *l. 1. §. 5. D. de bon. poſſeſ. ſec. tab.*

Exemplarium. In duobus exemplariis ſcriptum teſtamentum *l. 10. D. teſtam. quemadm. aper.* Exemplarii cauſſa ſcriptæ binæ tabulæ *l. 47. D. de legat. 2.* Eadem forma uſi & Arnob. *lib. 6. p. 198.* Hieron. *ad Helvid. c. 8.*

Exemplo, ad ſimilitudinem. Ut exemplo actionis arbitrariæ *l. 16. §. 1. D. de pec. conſt.* inſtitutionis *l. 61. D. de legat. 2.* vi bonorum raptorum Paull. *5. Sent. 6. §. 5.*

Ad *exemplum*, eadem ſignificatione, *ad ſimilitudinem*, ut loquitur *l. ult. C. de inoff. donat.* Ea autem formula, æque ac ſuperiore, utiles potiſſimum actiones, & quæ e Prætore adcommodabantur, ſignificari, demonſtrarique ſolent, quamvis & alia, quæ alteri rei quacumque ratione ſimilia ſunt, *ad* alterius *exemplum* invecta, redactaque dicantur. Sic ex emto utili actione agi poteſt *ad exemplum* inſtitoriæ actionis *l. 13. §. 25. D. de act. emt.* Secundum *exemplum* SCorum inductum *l. 67. D. de judic.*

Exemplum pro conſequentiis ponitur. Ut cum dicitur, ad exemplum conſtituti ſingulares non trahi *l. 1. D. de conſtit. princ.* Sine *exemplo* aliquando ſubvenit princeps *l. 1. §. fin. D. eod. tit.* id eſt, extra ordinem, ut non trahatur ad exemplum.

Hinc quæcumque alios ad peccandum invitare poſſe videbantur, dicebantur *exemplo* gravia *l. 10. C. de diſtr. pign.* *exempli* iniqui *l. 47. D. de judic.* mali *l. 38. §. 5. D. de pœn.* peſſimi *l. 45. D. de legat. 2.* pernicioſa *l. 7. C. de probat.* turpiſſimi *l. 11. §. 3.*

D.

D. ad Leg. jul: de adult. Hoc remiſi *exemplum*, ait Trajanus in *l.* 1. *D. de interd.*

Porro & pœnam, quæ deterrendorum aliorum cauſſa reo infligebatur, *exemplum* vocatam obſervamus. Terent. Euo. *Act.* 5. *ſc.* 4. *v.* 24. Quæ futura in eum *exempla dicunt indigna?* & *v.*26. *Quid ais? in quem exempla fient?* Et huc pertinent loquutiones: Ad *exemplum* hoc pertinet *l.* 3. §. 1. *D. de alim. & cib. leg.* In *exemplum* coercere *l.* 9. *D. de reb. cor.* vindicare *l.* 6. §. *ult. D. de cuſt. & exhib. reor.* Propter *exemplum* capite puniendus *l.* 6. §. 3. *D. de re milit.* ut *exemplo* deterriti minus delinquant *l.* 6. §. 1. *D. de pœn.* ut *exemplo* aliis ad deterrenda maleficia ſit *l.* 41. *D. depoſ.*

Exemplum interdum adpellatur id, quod ex authentico deſcriptum eſt, quod & *indicem* Paullus, vulgus noſtrum *copiam*, & *duplicatam* vocat. Proinde authentico ita *exemplum* opponitur *l.* 4. §. *ult. D. famil. erciſc. l. ult. D. teſt. quemadm. aper.* Joſephus *αντιγραφον* vocat *lib.* 14. *cap.* 17. Non ex *indice*, & exemplo alicujus ſcripturæ, ſed ex authentico convenientius eſt *l.* 1. *D. de fid. inſtr.* Paull. 5. *Sent.* 12. §. 11.

Unum teſtamentum pluribus exemplis conſignare *l.* 24. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Sic *exempla* actorum *l.* 45. §. 6. *D. de jur. fiſc.* *exemplum* facti *l.* 15. *C. de tranſact.* inſtrumentorum *l.* 11. *D. de edend.* libelli *l.* 6. *D. ad Leg. jul. de vi publ.* relationis *l.* 6. *D. de adpell. recip.* tabularum *l.* 4. §. *ult. D. fam. erciſc.*

Aliquando *exemplum* vocantur prima ſcripturæ alicujus lineamenta. Sic *exemplum* teſtamenti (non confecti, ſed conficiendi) ne codicilli quidem, vel fideicommiſſi vim habet *l.* 11. *D. de legat.* 3.

Exemplum pro argumento. Sic pluribus tabulis eodem *exemplo* ſcriptis *l. ult. D. de his, quæ in teſt. del.* Suet. *in Tib. c. ult.* Teſtamentum duplex ante biennium fecerat alterum ſua, alterum liberti manu, ſed eodem *exemplo*.

EXEMPTILES lapides *l.* 25. §. 11. *D. de aur. arg. leg.* id eſt, ut ibidem hæc loquutio exponitur, gemmæ, quæ ſolutæ ſunt.

EXEMPTIO eſt, qua perſona, vel conventualis eccleſia canonicorum ſæcularium, vel regularium monachorum, vel monialium ab ordinarii juriſdictione liberatur, vel etiam immediate ſubeſt Papæ. Exemptionum autem duo genera ſunt, *Univerſalis*, quæ cum univerſitate juris ad Papam ſpectat, ita ut Metropolitano, vel Diœceſano nihil juris maneat in eadem. *Particularis*, quæ pro parte certis caſibus ab eorum juriſdictione eximit. Vid. *c. cum perſona* ubi interpretes. *de privil. lib.* 6. Exemptio fieri non poteſt niſi per Papam *c. luminoſo cauſſ.* 16. *qu.* 2.

Exemptio cretæ *l.* 16. *D. de præſcr. verb.* *Exemtio* ejus, qui in jus vocatus eſt *l.* 4. §. *ult. l.* 5. §. 2. *D. ne quis eum qui in jus voc.*

EXEQUI. Vid. infra *exſequi.*

EXEQUIÆ. Vid. *exſequiæ.*

EXERCERE argentariam *l.* 4. §. *ult. D. de edend.* artem ludicram *l.* 42. *D. de rit. nupt.* & ſic porro de aliis artibus, vel profeſſionibus paſſim.

Alias *exercere* interdum eſt intendere, inſtituere, veluti quum dicimus, *Exercere* accuſationem *l.* 18. *C. de his qui accuſ. non poſſ.* actionem *l.* 32. *D. de admin. & per. tut.* adpellationem *l.* 10. *C. de adpell.* cauſſas adpellationis *l.* 4. *C. mand.* cauſſam principalem *l.* 30. *D. de jurejur.* conſilium

ſium *l.* 2. *D. de off. ejus cui mand. juriſd.* conſilium *l.* 7. *C. de Leg. jul. de adult.* exceptionem *l.* 29. *D. mand.* excuſationis cauſſas *l.* 45. *D. de excuſ.* hereditatis petitionem *l.* 20. *D. de inoff. teſt.* incendia civilitèr, id eſt, accuſationes incendiariorum *l.* 28. §. 12. *D. de pœn.* præſcriptionem *l.* 12. *D. de except.* provocationem *l.* 2. §. 3. *D. de judic.*

Exercere cognitionem *l.* 1. *D. ſi ingenuus* jus ſuum *l.* 17. §. 11. *D. de Ædil. edict.* litem *l.* 39. §. 9. *D. de recept. arb.* id eſt, perſequi.

Exercere beneficium *l.* 8. *D. de collat. bonor.* damnum *l.* 49. *D. de admin. & per. tut.*

Exercere agros *l.* 19. *C. Th. de luſtr. collat.* i. e. colere.

Exercere feras *l.* 62. §. 1. *D. de uſufr.* homines qui agros colunt *l.* 8. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* id eſt, agitare. Sic exercentur operibus milites *l.* 12. §. 1. *D. de re milit.*

EXERCITATIO litis *l.* 8. §. 3. *D. de fidejuſſ.*

EXERCITIO artis *Collat. Leg. Moſ. & R. tit.* 15. §. 2. judicii *l.* 15. *D. ut legator.* navium *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act.* noxæ *l.* 220. *D. de verb. ſignif.*

EXERCITOR navis, cauponæ, ſtabuli *l.* 5. §. *ult. D. de oblig. & act. l.* 3. §. 3. *l.* 6. §. *ult. l. ult.* §. 3. *D. naut. caup. ſtab.* Adpellatur autem *exercitor navis*, ad quem obventiones omnes, & reditus navis perveniunt, ſive is dominus navis ſit, ſive a domino per averſionem conduxerit *l.* 1. §. 15. *D. de exercit. act. l.* 1. *D. furt. adv. naut.* vel, ut Juſtinianus definit, ad quem quotidianus navis quæſtus pertinet §. 1. *Inſt. quod cum eo.* Κατ' ἐξοχὴν tamen ita vocantur domini navium. *Domini navium Carthaginenſium ex Africa.* Reineſ. Inſcr. *Claſſ.* 3. 21. Add. *l.* 1. 2. *C. Th. de navib. non excuſ.*

EXERCITORIA actio, quæ ex omni contractu, cum magiſtro navis inito, datur ei, qui cum magiſtro navis, de negotio, cui ille præpoſitus erat, contraxit. Ea utique locum habet, quum quis ſervum ſuum magiſtrum navis præpoſuerit §. 2. *Inſt. quod cum eo, qui in al. pot.* & adverſus patrem, ſi filius familias ejus voluntate navem exerceat *l.* 1. §. 19. *ſeq. D. de exercit. act.*

EXERCITUS. Exercitum dicimus non unam cohortem, neque unam alam, ſed numeros multos militum. Exercitui enim præeſſe dicimus eum, qui legionem, vel legiones cum ſuis auxiliis ab Imperatore commiſſis adminiſtrat *l.* 2. §. 1. *D. de his, qui not. infam.*

EXERERE. Vid. infra *exſerere*.

EXHAUSTA pars hereditatis *l.* 32. *l.* 78. *D. ad Leg. falcid.* id eſt, abſumta. *Exhauſtum* ſpacium *l.* 1. *C. Th. de separ. adpell.* i. e. elapſum. Ita exhauſtam noctem dixit Tacit. 4. *hiſt.* 29. & exhauſtum annum Lucan. *lib.* 5. *v.* 44.

EXHEREDARE eſt excludere expreſſis verbis ab hereditate eum, cui alias portio legitima debetur *l.* 8. *l.* 11. *D. de lib. & poſt. l.* 13. *D. de injuſt. nupt.* Certæ enim erant perſonæ, quæ vel inſtituendæ, vel *exheredandæ*, quas nempe in teſtamento præterire teſtator non poterat. Non omnes quidem, quibus portio legitima debita eſſet, exheredare neceſſe erat, ut ſubſiſteret teſtamentum. Sic frater & ſoror præteriti non infirmant teſtamentum, niſi cum perſona indigna eſt inſtituta *l.* 27. *C. de inoff. teſt. Nov.* 115. *c.* 3. 4.

Ceterum ſoli heredes *exheredantur*, qui ipſo jure heredes ſeſſent. Extranei inepte *exheredari* dicuntur, ad quos abſque eo hereditas perventura non eſſet *l.* 132. *D. de verb. obl.* Quo pertinet illud Quinctiliani *lib.* 3. *c.* 7. *Supervacuum enim fuiſſe prohiberi patris bonis abdicatum, ſi eſſet numero alienorum.* Add. *l. ult. D. de bon. damnat.*

Alias extranei tum demum *exheredari* dicuntur, quum prius ſcripti in certum caſum hereditate excluduntur, ut in *l.* 27. *D. ad Leg. falcid. l.* 17. §. 2. *D. de teſt. milit. l.* 41. §. 8. *D. de Leg.* 3. *l.* 44. *D. de hered. inſt.* & in formula cretionis apud Ulpian. *tit.* 22. *fragm.* §. 27.

At medio ævo tam fuit laxa, & vaga hujus verbis notio, ut *exheredari*, vel *exhereditari* dicerentur, quicumque non modo ſperata hereditate excideterentur, ſed & bonis poſſeſſis ſpoliarentur. Capitular. *lib.* 6. §. 282. Auctor *hiſt. Landgrav. Thuring. ad an.* 1287. *Albertus* Landgravius *dolens de malis, ſibi a filiis illatis, volenſque eos exheredare*, (id eſt, terris divenditis, diſſipatiſque eos ſpe ſucceſſionis privare,) *vocavit filium ſuum Apets.* Immo & qui ſe ipſos, ſive liberalitate, ſive profuſione, bonis exuebant, ſeſe *exhereditare* dicuntur, Salvian. *de avarit. lib.* 3. *p.* 100. *edit. Baluz. Si illi tunc ob Deum donantes omnia ſua, etiam ſeipſos* exhereditavere *viventes.* Denique & res aliquando *exhereditari* feruntur, partim quæ familia exeunt, veluti in Conſtitutione Leduini Abbatis S. Vedaſti apud Martene *Collect. Tom.* 1. *p.* 382. partim, quarum nullus heres vel poſſeſſor eſt, Ludewig. *Reliquiar. Tom.* 5. *p.* 619. Obſervarunt hoc jam Petr. Pithoeus *in Gloſſar. ad libros Capitular. p.* 720. *Tom.* 2. *Capitul. Baluz.* & Monachi Benedictini *in nov. edit.* Car. Du-Freſne *Gloſſar. Tom.* 2. *p.* 244. Hein.

Aliud porro in Libris juris civilis eſt *exheredare nominatim*, aliud inter ceteros. Vid. infra ſub *inter.* Ita *nominatim exheredandi* ſunt liberi cujuſcumque ſexus, ſive nati, ſive poſtumi §. 5. *Inſt. de lib. exher.* Attamen a patre milite præteriti pro exheredatis habentur *l.* 47. §. *ult. D. de bon. libert.* Ut adeo valeat hic exheredatio, quam etiam *tacitam* dixeris, dum alia proprie exheredatio non eſt, niſi quæ fit verbis expreſſis. Hinc illud: Si patronus, teſtamento jure militari facto, filium ſilentio exheredaverit *l.* 12. *D. eod. tit.*

Exheredare ab omnibus heredibus, & ab omni gradu eſt repetere exheredationem, quoties alius inſtituitur heres, vel ſubſtituitur. Et ita exheredare oportebat *l.* 3. §. 2. 3. 6. *D. de lib. & poſtum.* Sic *exheredatus* a primo, vel ſecundo gradu *l.* 3. §. *ult. l.* 13. 14. *D. eod. tit.* ab herede inſtituto *l.* 5. *D. de injuſt. rupt.* a primis heredibus *l.* 14. *D. de lib. & poſt.* ab unius perſona *l.* 3. §. 2. *D. eod. tit.* cum ſcilicet exheredatio non adjicitur inſtitutioni aliarum perſonarum, item a ſubſtituto *l.* 8. *D. eod. tit. l.* 14. §. 1. *l.* 19. *D. de injuſt. rupt.*

EXHEREDATIO, non notæ gratia, ſed alio conſilio adjecta *l.* 47. *D. de bon. libert.* Add. *l.* 18. *D. de lib. & poſt.* quæ dici ſolet *exheredatio bona mente facta.*

EXHERES eſſe juſſus *l.* 19. *D. de lib. & poſt.* i. e. exheredatus, ſeu exheres ſcriptus, ut eſt in *l.* 5. *D. ſi tab. teſt. null. exſt.*

EXHIBERE eſt ſiſtere quem, & præſentiam corporis facere *l.* 22. *D. de verb. ſignif. l.* 4. *D.* qui

qui ſatiſd. cog. l. ult. D. in jus voc. ut cant. l. 1. *pr. D. ſi ex nox. cauſ.* Quod ad *actionem ad exhibendum* attinet, exhibere eſt facere in publico poteſtatem, ut ei, qui agit, experiundi ſit copia *l.* 2. *D. ad exhib.* vel, ut ait Ulpianus, in eadem cauſſa præſtare, in qua fuit, quum judicium acciperetur, ut quis copiam rei habens, poſſit exſequi, actione, quam deſtinavit, in nullo caſu, quam intendit, læſa *l.* 9. §. 5. *D. eod. tit.* adeoque is *exhibet*, qui præſtat ejus rei, qua de agitur, præſentiam *l. ult. D. de verb. ſignif. l.* 4. *D. qui ſatiſd. cog.* Sed & in interdictis, de *tabulis exhibendis* eſt materiæ ipſius deprehendendæ copiam facere *l.* 3. §. 8. *D. de tab. exhib.* Similiterque in interdicto de *libero homine exhibendo*, exhibere eſt in publicum producere, & videndi, tangendique hominis facultatem præbere *l.* 3. §. 8. *D. de lib. hom. exhib.*

Exhibere alias eſt præſtare. Sic *exhibentur* angariæ *leg.* 1. *Cod. ſumt. ini. mun.* actiones *l.* 57. *D. de legat.* 1. fideicommiſſum *l.* 63. *D. ad SC. Trebell.* fides *l.* 47. *D. de bon. libert.* honor *l.* 4. §. 16. *D. de dol. except.* & alia paſſim.

Exhibere nomina teſtium, id eſt, edere *leg.* 59. *D. de recept. arb.*

Exhibere pro alere, & educare in *l.* 10. §. *ult. D. de alim. & cib. leg.* Ita *exhibere* familiam *l.* 10. §. 7. *D. de in rem verſ.* filiam *l.* 5. *pr.* §. 5. *de agnoſc. & al. lib.* ſervos *l.* 20. §. *ult. D. de in rem verſ.* Juſtin. 9. *hiſt. c.* 10. Quæ cum patrimoniis ditet Scytas, ſed vix alimentis exhibeat. Idem *lib.* 11. *c.* 10. Miſere vitam *exhibentem*. Lactant. *de mort. perſequut. c.* 7. & 11. ubi Grævius, & Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 436. Non ergo barbarum eſt, ſed antiquitatem eruditam redolet illud Vet. Vulg. *Act.* 28. *v.* 7. Qui nos ſuſcipiens triduo benigne *exhibuit*. Hein.

Exhiberi, pro evocari, & ad majus judicium deduci *rubr. C. quand. imp. inter. pupill. vel vid. l.* 6. *C. de profeſſ. & med.*

Exhibitio, productio, qua in judicio quis ſiſtitur, vel alicujus rei experiundæ ſit copia. Ita *exhibitio* accuſati *l.* 9. *C. de queſt.* tabularum *l.* 1. §. 7. *D. teſtam. quemadm. aper.*

Exhibitio, præſtatio. Ita pro præſtatione fideicommiſſi accipitur in *l.* 10. *D. quæ in fraud. cred.* *Exhibitio* curſus publici *l.* 14. *C. de curſ. publ.* *Exhibitionis* onus *l.* 3. *l.* 5. *C. de advoc. diverſ. jud.* ubi fortaſſis exhibendarum angariarum munus ſignificat *l.* 7. *C. ſumt. injunct.*

Exhibitio thermarum, id eſt, editio *l. un. C. Th. de mancip. therm. arb.*

Exhibitio pro alimentis & victu *l.* 3. §. 1. *D. ubi pupill. educ. l.* 26. §. *ult. D. quand. dies legat.* & apud Tertullian. de *Idololatr. c.* 6. & 8. & *de coron. milit. c.* 8. & *de Monogam. c.* 8. & 16.

Exhibitoria interdicta ſunt, per quæ jubetur exhiberi, veluti eum, cujus de libertate agitur, aut libertum, cui patronus operas indicere velit, aut parenti liberos, qui in poteſtate ejus ſunt §. 1. *Inſt. de interd.*

Exhortari *l.* 20. *D. de his qui not. infam.*

Exigere, poſtulare. *Exigit* bona fides *l.* 21. 23. *D. locat.* favor libertatis *l.* 17. *D. de manum. teſt.* neceſſitatis *l.* 11. *C. Theod. de curſ. publ.* Exigit Papinianus *l.* 32. §. 19. *de don. int. vir. & ux.* Sed & *exigi* dicitur, quod eſt vel officii, vel neceſſi-

ceſſitatis, ut *exigitur* bona fides *l.* 1. *l.* 51. *D. depoſ.* labor continuus *l.* 18. *D. de Aedil. edict.*

Exigere quid dicimur, quum aliquem ad id faciendum, præſtandumve nobis compellimus. Sic *exigere* illicite *l.* 9. §. 5. *D. de publican.* indebitum *l.* 20. §. 18. *D. de hered. pet.* operas impoſitas *l.* 95. *D. de legat.* 1. pecuniam fœneratam *l.* 20. *mandat.* Et ita *exigere* cum effectu accipimus. *Exigere* enim (quantum ad debitum pertinet) eſt, quod ſibi debetur per judicem, aut ſine judicere poſcere, & auferre, ad ejus ſolutionem, præſtationemve debitorem urgere, & compellere, denique ſuum ab invito vel ceſſante debitore conſequi. Igitur, qui interpellato cum inſtantia debitore, ad ſuum perveniunt, *exegiſſe* dicuntur. *Exactumque* accipimus, quod non ultro, ſed vel interveniente judice, aut alias urgente creditore, ſolutum eſt, ac præſtitum. Idcirco illa *non exegerat*, ſed debitor ultro pecuniam *obtulerat*, opponuntur in *l.* 11. §. 13. *D. de legat.* 3.

Exigere etiam precarium, & fideicommiſſarium verbum eſt, ut *l.* 118. *D. de legat.* 1. *Exigo*, id eſt, rogo, ut des.

Exigere aliquem eſt eum adigere. Sic *exigere* argentarium rationes reddere *l.* 18. *D. de edend.* *Exigere* debitorem *l.* 85. *D. de liberat. leg.* *l.* 5. §. *ult.* *D. de præſcr.* reum *l.* 2. *D. ſi quis caut. in jud. ſiſt.*

Exigere pro expellere, &, ut Non. Marcell. ait, *excludere*, & *profligare*.

Sic *exigere* in exſilium *l.* 8. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* patria: Nævius in Donat. citante Nonio, *Exactis* regibus *l.* 2. §. 3. & §. 16. *D. de orig. jur.* & Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 9.

Exigere, quando de tempore dicitur, idem eſt ac implere, & hinc *exactum*, ut Nonius Marcell. interpretatur, ſignificat tranſcurſum, vel præteritum. *Exactio* nondum viceſimo & quinto anno *l.* 6. *C. de interdict. matrim.* *Exactus* dies *l.* 6. *fin.* *D. de naut. fœn.* *l.* 139. *D. de verb. ſignif.* *l.* 1. *C. de teſt. mil.*

Exigi pro cenſeri, haberi, dici videtur in *l. ult.* *C. Theod. de rapt. & matrim. ſanctimon.* *Neque enim exigi convenit proditorem*, idem ac ſi dicas; neque enim proditorem oportet cenſeri, vel pro proditore habendus non eſt.

Exigi pro celebrari. Editiones in his (locis) debent *exigi*, quas delegit antiquitas *l.* 1. *C. Th. de ſpectac.*

Exiguior aqua *l.* 1. §. 15. *D. de flum.* *Exiguiores* numi in *l.* 75. *D. de legat.* 5. ſunt viliores, quemadmodum in *l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 36. §. 6. *D. eod. tit.* *Exiguius* legatum *l.* 14. *D. de legat.* 1. Probum vero ac latinum eſſe hoc comparativum, Columellæ auctoritate *lib. de arbor. c.* 28. probavit Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 388.

Exiguitas fructuum in *l.* 15. §. 5. *D. locat.* eſt vilitas, uti apud Spartian. *in Alex. ſev. c.* 19. *Exigua veſtes* ſunt viles, vel minoris pretii, & apud Hor. *lib.* 3. *carm. ad* 6. *Torques exiguæ*, viliores. Bynkersh. 2. *obſ.* 13. Unde male veſtes exiguas humiles interpretatur Salmas. *in Hiſt. Aug. ſcripa. p.* 140. Hein.

Exilium, ait Marcianus, triplex eſt, aut certorum locorum interdictio, aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur, præter certum locum, aut inſulæ vinculum, id eſt, relegatio in inſulam *l.* 3. *D. de interd. & releg.* Paullus tamen in *l.* 2. §. 1. *D. de publ. judic.* *exilium* interpre-

pretatur aquæ & ignis interdictionem, per quam eximitur caput de civitate, ceteras vero pœnas non *exilia*, ſed *relegationes* proprie dici, ait. Ac plane Cicero *lib.* 2. *Rhetor. ad Herenn. c.* 28. *omnes*, quibus aqua & igne interdictum ſit, *exules* eſſe ſcribit. Quin etiam Ovid. 2. *Triſt. v.* 137. Auguſti clementiam laudat, quod edicto ſuo excedere patria, & in Pontum ſecedere juſſus, non *exul*, ſed *relegatus* dictus eſſet. Igitur vitandæ obſcuritatis cauſſa Ulpianus in *l.* 14. §. 3. *D. de bon. libert.* dixit *exilium*, *quod ſit vice deportationis*, *ubi civitas amittitur*. Unde & *exilii* nomen de deportatione *l.* 13. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Attamen dicitur

Exilium vel perpetuum, vel temporarium *l.* 4. §. 3. *D. de re milit. l.* 13. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſſ. l.* 4. *D. de interd. & rel. l.* 1. *D. de jur. patron.* Ad perpetuum pertinet *exilium deportationis* in *l.* 5. *C. de ſacroſ. Eccleſ. l.* 1. *C. Th. ad Leg. jul. de ambit. l.* 2. *C. Th. de his qui cum diſpenſ. contr.* Ad temporarium pertinet, quo quis dicitur *in exilium* relegatus in *l.* 73. §. 10. *D. de jur. dot.*

Eximere eſt quoquo modo auferre, ut puta, ſi quis non rapuerit quem, ſed moram fecerit, quo minus in jus veniret, ut actionis dies exiret, vel res tempore amitteretur, videbitur exemiſſe, quamvis corpus non exemerit *l.* 4. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* & tam generaliter in eo titulo eximendi verbum accipitur, ut & apud Quinctilian. *Declam.* 259. Sic & vi exemtus is, quocum agebatur, intelligitur *l.* 55. *D. de pecul.*

Eximi præterea dicitur actio, quando deſiit quis agere poſſe *l.* 1. *l.* 26. §. 5. *D. ex quib. cauſ. major.*

Eximere ancillam in *l.* 7. *D. qui ſine manumiſſ.* id eſt, manu injecta abducere.

Eximi de reis quis dicitur, abolitione interveniente, vel accuſatore deſiſtente *l.* 11. *D. de accuſ. l.* 12. *D. ad SC. Turpill.*

Eximende cretæ, vel lapidis jus *l.* 5. *D. de ſervit. præd. ruſt.*

Eximius labor *l.* 34. *D. de donat.* uſus *l.* 3. §. *ult. D. de ſuppell. leg.*

Exinanire patrimonium *l.* 87. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 3. *C. de inoff. donat.* id eſt, exhaurire facultates. Et ita D. Ambroſ. 1. *de offic. c.* 4. exinanitum patrimonium dixit.

Exinde pro ex eo tempore *l.* 3. *pr. D. de uſur. l.* 4. §. 2. *D. famil. erciſc.*

Exinde pro ex ea re *l.* 35. *C. de Epiſc. & cler. l.* 14. §. 2. *C. de SS. Eccleſ.* item ex eo loco *l.* 4. *C. de his qui ad eccleſ. confug.*

Exire de poteſtate *l.* 1. §. 4. *D. de ſuis & legit.* i. e. dimitti, vel liberari, pro quo exire etiam abſolute ponitur *l.* 8. *D. de his, qui ſui vel al. jur.*

Exire dicitur de familia fundus *l.* 67. §. 5. *l.* 77. §. 11. *l.* 88. §. 6. *D. de legat.* 2. id eſt, eximi.

Exire dicitur annus *l.* 35. §. 1. *D. locat.* id eſt, præterire.

Existere, vid. *exſiſtere.*

Existimare generatim pro credere, arbitrari, opinari. Eo autem vocabulo opiniones, ſententiaſque ſuas exprimunt Celſus, Marcellus, Javolenus, Papinianus *l.* 6. *D. de collat. donat.*

Exiſtimat præſes provinciæ *l.* 12. *Cod. de tranſact.* id eſt, æſtimat.

Existimatio, opinio, ſententia, vel arbitrium, veluti quando dicitur, plus in re eſſe, quam in exiſtimatione *l.* 2. §. 15. *D. pro emt. Exiſtimatione* deceptus *l.* 36. §. *ult. D. de uſurp.* &

& uſuc. Terent. in *prolog. Heauton. v.* 25. Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio valebit.

Alias *exiſtimatio* eſt dignitatis illæſæ ſtatus legibus, ac moribus comprobatus *l.* 5. *D. de extraord. cogn. l.* 3. *D. de teſtib. l.* 17. *§. ult. D. de teſtam.*

EXITIUM. In exitium reipublicæ contenditur *l.* 21. *D. de capt. & poſtl.*

EXITUS, pro egreſſu in *l.* 1. *§.* 9. *D. de cloac.* in qua exitum habere cloaca privata in publicam, dicitur.

Exitus pro eventu, veluti quum legimus, utrum *exitus* ſpectari debeat, an conſilium *l.* 3. *§.* 1. D. *de jur. fiſc.* *Exitus* fortunæ *l.* 34. *§. ſi quis autem C. de donat.* judiciorum *l.* 1. *D. de al. jud. mut. cauſ.*

Exitus mariti *l.* 11. *§.* 3. *D. de his qui not. infam.* id eſt, mors.

EXOLESCERE dicuntur injuria *l.* 14. *§.* 2. *D. quod met. cauſ.* leges *l.* 2. *§.* 1. *D. de orig. jur.*

EXONERATIO mercedis *l.* 35. *§.* 6. *D. locat.*

EXORATUS *l.* 3. *D. de obſeq. par. & patron.* Si pater *exoratus* injuriam remiſerit *l.* 5. *§. ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.*

EXORCISARE. D. Auguſtinus *in libro de beata vita*, de ſpiritu immundo agens: Vel ille, ait, qui extrinſecus invadit acumen, ſenſuſque conturbat, & quemdam hominibus infert furorem. Cui excludendo qui præſunt, manum imponere, vel *exorciſare* dicuntur, hoc eſt, per divina eum adjurando expellere. Cui muneri in Eccleſia qui præerant, clerici *exorciſtæ* vocabantur *l.* 6. *C. de epiſc. & cler. l.* 121. *C. Theod. de decurion.* Add. D. Cyprian. *lib.* 4. *epiſt.* 7. Iſidor. *lib.* 8. *Exorciſtæ*, ait, ex græco in latinum adjurantes vocantur. Invocant enim ſuper catechumenos, vel ſuper eos, qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini Jeſu, adjurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Verbum autem *exorciſare* vulgare, & impoſtorum verbum eſſe, ait Ulpianus *l.* 1. *D. de extraord. cognit.* Et hæc odio Chriſtianorum ſcripſiſſe Ulpianum, non abs re conjiciunt viri docti. Quamvis enim vir bonus fuerit, quo eum elogio ornat Lamprid. *in Elagabal. c.* 16. alieniore tamen à Chriſtiana religione animo videtur fuiſſe. Vid. Lectium *in or. de Ulpiano* & Fabrott. *enarrat. in Cujac. paratitl. C. de Epiſc. & cler.* & Gothofr. *in not. ad l.* 1. *D. de extraord. cognit.* & qui plura ea de re dixit Em. Merill. 5. *obſ.* 22. Hein.

EXORCISTÆ officium vid. in *c. perfectis & c.* 1. *diſt.* 25.

EXORDIUM capit inventarium, id eſt, incipit *l.* 22. *C. de jur. delib.*

EXORITUR lex julia, hoc eſt, exſurgit, prodita eſt *§.* 8. *Inſt. de publ. jud.*

EXORS. vid. *exſors.*

Ἐξῶσαι in *l.* 11. *C. de ædif. privat*, legendum eſſe dudum monuit Cujacius in *not. ad tit. Inſt. de act.* & *lib.* 1. *obſ. c.* 30. Sunt vero *ἐξῶσαι* nihil aliud, quam projectiones, & mœniana, de quibus infra in *mœniana.*

EXPAVESCERE. Expaveſcendum *l.* 29. *§.* 8. *D. de lib. & poſtum.*

EXPEDIRE, intereſſe, conducere, vel e re eſſe in *l.* 5. *§.* 14. *D. de reb. eor. l.* 9. *D. de curat. furios. l.* 14. *D. pro ſoc. l.* 11. *D. judic. ſolv.*

Expedire pro explicare. Sic *expedire* difficile erit *l.* 19. *§. ult. D. de caſtr. pecul.*

Expedire, quando de numis, pecunia, nominibus dicitur, idem eſt, ac colligere *l.* 12. *§. ult.*

ult. D. de religioſ. l. 5. §. 9. *D. de reb. cor. qui ſub tut.* Non. Marcellus.

Expedire colligere M. Tullius ad Cæſarem juniorem lib. 1. *Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expedietur. Expedire* nomina Cic. *lib.* 16. *ad Attic. epiſt.* 6. Quo in genere loquendi potius eſt elegans ille jocus in Valerium Catonem, ſummum grammaticum, qui creditori ſatisfacere non poterat, æriſque alieni diſſolvendi copiam non habebat, in quem Bibaculus, ut Suet. in *lib. de illuſtr. grammat. c.* 11. refert, luſit his verbis: Mirati ſumus unicum magiſtrum, ſummum grammaticum, optimum poëtam, omnes ſolvere poſſe quæſtiones, unum difficile expedire nomen. Ita & *expedire* pupillo alimenta *l. ult. D. ubi pupil. educ.*

Expedire aliquando eſt eximere, vel liberare. Expedivit ſe aper luctando *leg.* 55. *D. de adquir. rer. dom.* Hor. 1. *Carm. od.* 27. Vix illigatum te triformi Pegaſus expediet chimaræ. Et *lib.* 3. *od.* 24. Non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput. Ita *expedire* damnum corporis truncatione digitorum *l.* 5. *C. Th. de tiron.*

Expedite locare partem ſuam, id eſt, ſeparatim ab aliorum partibus *l.* 6. §. 2. *D. commun. divid.* Expeditius, explicatius *l.* 19. §. 3. *D. ad SC. Velloi.*

Expeditio proprie eſt ſtatus exercitus in adparatu bellico. Sic miles in expeditione occupatus *l.* 1. *C. de teſt. mil. l.* 17. *C. eod. tit. l. ult. C. de reſtit. milit. l. ult. C. quib. non objic. & pr. Inſt. de milit. teſt.* Expeditionis tempus *l.* 2. *Cod. quib. non objic. l.* 21. *C. de curſ. publ.* Expeditionum communium comes *l. ult. D. de aur. arg. leg.* Milites in expeditione degentes *l.* 14. *C. de teſt. mil.*

Expeditio itineris faciendi, id eſt, confectio, abſolutio *l.* 6. §. 2. *C. de adpell.*

Expeditionalis annona in *l.* 4. 5. *C. Th. de erog. milit. annon.* quæ expeditionis tantum tempore militibus præbebatur, ut buccellatum, & acetum. De eo plura Jac. Gothofr. in *Comm. ad l.* 6. *C. Th. eod. tit.*

Expeditionalis portus *l.* 2. *C. Theod. de nauf. l.* 35. *C. Th. de navicul.* id eſt, portus ubi milites in expeditionem tranſmarinam ituri navibus imponebantur, indeque ſumpta annona movebant. Gothofred. *ad d. l.* 35. *C. Th. de navicul.* eadem denominandi ratione, qua ſervi expeditionales dicti, quibus in expeditionibus uti conſueverant domini. Lex Burgund. *tit.* 10. §. 1.

Expeditus, *a*, *um*. Expedita cauſſa *l.* 3. §. 1. *v. Divus etiam Hadr.* negligentia *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignor.* id eſt, aperta, ac manifeſta.

Expedita quæſtio, facilis *l.* 32. §. 14. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 13. §. 1. *D. de manum. teſt.*

Expedita quantitas *l.* 9. *D. judic. ſolv.* ſolutio *l.* 54. §. *ult. D. de verb. oblig.* quæ eſt in promptu.

Expellere patronum, id eſt, repellere, ſeu excludere *l.* 6. *D. de bon. libert.*

Expellere domo uxorem *l.* 14. *D. rer. amot.* i. e. repudiare.

Expendere aliquid ex dote, id eſt, impendere, & erogare *l.* 21. *D. ſolut. matrim.*

Expendere adfectioni, id eſt, expenſum ferre *l.* 13. *C. de negot. geſt.* Vid. *expenſum*.

Expensæ in *l.* 22. *C. Th. de annon. & trib.* pro annona militari.

Expensare idem, quod expendere in *l.* 41. §. 10. *D. de fideic. lib.* Plaut. *Pſeud. act.* 2. *ſc.* 2. 32.

EXPENSILATIO apud Gell. *lib.* 14. *c.* 2. Hæc quid fuerit, perſpicue expoſuit Claud. Salmaſ. *de mod. uſur. c.* 11. *p.*473. cujus verba hic legere operæ pretium fuerit: Quod ad expenſilationem attinet, & menſæ rationes, quæ inter ſolemnes pecuniæ datæ, numeratæque probationes ibi a Gellio recenſentur, genera fuere credendæ pecuniæ, neque teſtibus interpoſitis, neque interveniente ulla ſcriptura chirographaria, aut ſyngrapharia. Qui pecuniam, quam ibant creditum, ex arca ſua non numerabant, ſed per argentarium, ſive trapezitam, *ex menſa* eam *dare* dicebantur, *vel ex menſæ ſcriptura.* Trapezita, qui eorum nomine eam numerabat, in rationes ſuas referebat, ſe nomine τῷ δεῖνος τῷ δεῖνι tantam pecuniam numeraſſe. Qui ſic pecuniam crediderat, ſi debitor eam inficiaretur ſibi datam numeratamve, *rationibus menſæ* id factum docebat. Alia ratio credendi fuit per *expenſilationem.* Qui pecuniam quam mutuo dabant, domo numerabant & ex arca ſua, nomen illius, cui eam dederant, in tabulis ſuis perſcribebant, & ſummam debiti. Tabulæ illæ, etſi domeſticæ, in judicio prolatæ fidem tunc faciebant, ad debitum probandum. *Expenſilatio* dicebatur, quia creditor in tabulis ſuis ſcribebat nomen debitoris, cui expenſam illam crediti ſummam ferebat, quam dediſſet mutuam. Quum debitum illud receperat, tum acceptum in iiſdem tabulis ferebat, inde *expenſi* & *accepti* illæ tabulæ dicebantur. Hinc in optimis gloſſis expenſum ἀνετον exponitur. Et huc pertinent ſequentia.

EXPENSUM rationibus præſcribere *l.* 111. *D. de cond. & dem.* At *expenſam* pecuniam alicui facere *l.* 59. *D. de adminiſtr. & per tut.* eſt profiteri ſe accepiſſe. Ita *expenſam* pecuniam ferre in *l.* 12. §. 5: *D. qui pot. in pign.* & apud Cic. *pro Q. Roſcio Comœd. c.* 3. & *in Verr. lib.* 1. *c.* 36. *&* 49. ad quem locum Aſcon. Pæd. *Expenſum ferre*, ait, *eſt ſcribere, ſe pecuniam accepiſſe,* quod quomodo factum olim fuerit Donatus in Terent. *Phorm. act.* 5. *ſc.* 7. *v.* 30. explicat: *Expenſam* ferre ſummam liberalitati meæ in Epiſt. Domitiani, quæ ſubjicitur *Epiſt.* 66. *lib.* 10. apud Plin. Et Hirt. *de bell. Alex. c.* 49. Pecuniæ locupletibus imperabantur, quas Longinus ſibi expenſas ferre non ſolum patiebatur, ſed etiam cogebat. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 2. Trecenta millia numum ab Otacilia Laterenſi, cum qua commercium libidinis habuerat, expenſa ſibi ferri paſſus eſt. *Expenſum* fertur hereditati *l.* 25. §. 16. *D. de hered. pet. Expenſum* ferre facilitati *l.* 3. §. 2. *D. ut in poſſeſ. legat.* fructibus *l.* 22. §. 4. *D. ad SC. Trebell.* negligentiæ *l.* 24. *D. quæ in fraud. cred, id eſt*, adſcribere. Dicitur etiam *expenſo* ferre in *l.* 10. *D. de ſupell. legat.*

EXPERIENTIA curandi *l.* 43. *C. Th. de Epiſc. & cler.*

EXPERIRI præter vulgatam ſignificationem eſt, ut Donatus in Ter. *Adelph. Act.* 3. *ſc.* 2. interpretatur, apud judices agere *l.* 42. *D. de reg. jur. l.* 2. *l.* 21. *D. ſolut. matrim.*

Sic *experiri* actione *l.* 5. *D. de exc. rei jud. l.* 10. *D. de ſepulcr. viol.* & alibi paſſim, de conſtituta pecunia *l.* 1. §. 9. *D. de pecun. conſt.* crimen *l.* 3. *C. de expil. hered.* ex edicto *l.* 19 §. 5. *D. de Ædil. edict.* cum emtore *l.* 27. §. 7. *l.* 47. §. 3. *D. de pecul.* interdicto. *l.* 1. §. 3. *l.* 7. *l.* 18. §. *ult. D. de vi & vi arm.* per interdictum *l.* 2. §. *ult. D. de accuſ.*

accuſ. ad judicem *l.* 1. *D. apud eum a quo adpell.* judicio *l.* 43. §. 10. *D. de rit. nupt.* judicium *l.* 25. *pr. D. fam. erciſc. l.* 12. *D. de quæſtion.* jus Liv. *lib.* 40. *c.* 29. Tacit. 3. *Annal.* 36. jure *l.* 1. *D. furt. adv. naut.* ex locato *l.* 13. §. 30. *D. de act. emt.* lege *l.* 9. §. 1. *D. de dol.* ex noxa *l.* 13. *D. de judic.* præjudicio *l.* 30. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* ex ſtipulatu *l.* 38. *D. de her. vel act. vend.*

Expers culpæ *l. ult. D. de admin. & per. tut.* damni *l.* 1. *C. de tut. illuſtr. perſ.* litterarum *l.* 6. *C. de decur.* munerum *l.* 6. *Cod. de epiſc. & cler.* negotiorum *l.* 6. §. *ult. D. de excuſ.* rerum forenſium *l.* 25. §. 1. *D. de probat.*

Expeti vocibus totius populi *l.* 49. *C. Theod. de decur.* Alias *expeti* eſt adorari in *l.* 38. *C. Th. de heret.*

Expiare condignis cruciatibus nefas *l.* 1. *C. Th. de crim. peculat.*

Expilatæ hereditatis crimen *l.* 3. *D. de ſuſp. tut.* ſeu *compilatæ*, ut eſt in *l.* 33. D. *de negot. geſt.* quod proprio hoc nomine ideo notatum eſt, quod in furti adpellationem non caderet, nec furtum in hereditate jacente fieri intelligeretur *l.* 2. §. 1. *D. expil. hered. l.* 17. *C. de furt.*

Expilatio qualitate, & atrocitate criminis a furto diſcernitur *l.* 16. §. 6. *D. de pœn.* Ita Gloſſis MSC. quæ Palæmonem auctorem præferunt: *Expilatores* alienæ hereditatis ſubreptores definiuntur. *Expilatio* utique hereditatis furtum improbius adpellatur *l.* 12. *C. ex quib. cauſ. infam. Expilator* atrocior fur eſt *l.* 1. §. 1. *D. de effract. & expil.*

Explanare cauſſas *l.* 25. §. *ult. D. de probat.* id, quod quis obſcurius in teſtamento, vel nuncupat, vel ſcribit *l.* 21. §. 1. *D. qui teſt. fac. p. ſ.*

Explere annos viginti *l.* 4. *D. de ſerv. export.*

Expleri conditio dicitur, quæ impletur, & exiſtit *l.* 18. *l.* 25. *l.* 112. §. 1. *D. de cond. & dem. l.* 65. §. 1. *ad SC. Trebell. l.* 24. *l.* 28. *D. de ſtatu lib.*

Explicare, interpretari *l.* 11. *D. depoſ.*

Explicare adpellationem *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* id eſt, exſequi, ſeu reddere cauſſas adpellationis, ut eſt in *l.* 18. *D. eod. tit.*

Explicare cœptum *l.* 21. *Cod. Theod. de oper. publ.* iter *l.* 7. *D. ad SC. Trebell.* id eſt, perficere.

Explicare munus *l.* 77. *C. Th. de præt. & quæſt.* neceſſitatem *l.* 1. *C. Th. de protoſtas.* id eſt, munere fungi.

Explicare judicium *l.* 6. §. 1. *D. de Carbon. edict.* negotia *l.* 21. §. 2. *D. de negot. geſt.* id eſt, agere, peragere.

Explicare pecuniam, id eſt, conficere, extricare negotium pecuniarium *l.* 31. *D. de re jud.* Ita explicare rationes *l.* 69. *D. de legat.* 1.

Explicare ſe, id eſt, evitare periculum *l.* 29. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

Explicare pro præſtare, exſequi *l.* 5. *Cod. Th. de pact. & tranſact.*

Explicare dimitti, vel abſolvi. Explicari ſacris, id eſt, e familia, vel poteſtate dimitti *l.* 7. *C. Th. de decur.*

Explicitus eſt articulus do ut des *l.* 5. §. 1. *D. de præſcr. verb.* Hæc verba gloſſema redolent, & e margine in textum migraſſe videntur. Tamen *explicitum* librum dixit Martial. *lib.* 11. *epigr.* 108. & *explicitum* opus *lib.* 14. *epigr. ad Lectorem.* Sed &

Quibus explicitis, id eſt abſolutis, eſt in *l.* 14. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ. Explicitum* templum, id eſt, perfectum *l.* 17. *D. de alim. vel cibar. legat. Explicito* tractatu *l.* 1. *D. ad SC. Trebell.*

Pro eo verbo *explicitum* ſub finem librorum MSC. frequenter legitur *explicit*. e. g. explicit liber ſecundus, incipit ſecundus, vel explicit feliciter. Car. Du-Freſne *in gloſſ. med. & inf. lat. hac voce*, quamvis idem obſervet, in codicibus quibuſdam elegantioribus, ac vetuſtioribus pro eo occurrere *explicitum*, ex quo, ultima ſyllaba mutilata, natum videtur illud *explicit*. Utut vero de latinitate vocis merito dubitent Laur. Valla *lib.* 3. *Elegant. cap.* 41. & viri docti alii, ſatis antiquum tamen eſſe ejus uſum patet ex loco Hieronymi *Epiſt.* 138. *ad Marcellam*: Solemus completis opuſculis, ad diſtinctionem rei alterius ſequentis medium interponere *explicit*, aut *feliciter*, aut aliquid iſtiuſmodi. Addunt locum *Apuleii* Platonici Medaurenſis metamorphoſeon *lib.* 11. *explicit*. Unde Elmenhorſtius in notis, nugas agere putat eos, qui hoc verbum, tanquam novitium, & adulterinum faſtidioſe rejiciunt. Sed quis ſpondeat, hæc ab Apuleii, ac non potius librarii manu eſſe? Sane merito elegantiæ ſtudioſiores faſtidiunt vocabulum, quod nec analogia, nec veterum auctoritate defenditur. *Hein.*

Explodere rejicere in *l. ult. C. de legib. l.* 7. *C. de petit. hered. l.* 2. *C. de conſort. ejuſd. lit.*

Explorare eſt inquirere, inveſtigare, excutere, examinare, paſſim in Legibus noſtris. Non. Marcellus: Explorare, inquit, eſt intentius obſervare, item verum inquirere.

Explorator qui ſecreta nunciat hoſtibus *l.* 6. §. 4. *D. de re milit. l.* 38. *D. de pœn.* Feſtus: Explorator a ſpeculatore hoc diſtat, quod ſpeculator hoſtilia ſilentio perſpicit, Explorator pacata clamore cognoſcit. Exploratorum autem munus deſcribitur apud Procop. *lib.* 1. *de bell. Perſ.* hoc modo juxta Latinam interpretationem: Hi exploratores regii urbes, vicos, aliaque loca, & pleroſque agros, & viarum intervalla, ſituſque inſpiciebant, & quibus rebus unuſquiſque locus abundaret, vel careret, iis nempe, quæ ad commeatum pertinent, & an multitudini ſufficere poſſent, explorabant. Horum enim munus erat, accurate inquirere, quiſnam eſſet ſtatus, & quænam conſilia contra Romanos a Perſis agitarentur, eaque quum cognoviſſent, ad Imperatorem referre.

Exploratum eſt *l.* 3. *D. de natal. reſtit. l.* 12. *D. ſolut. matrim.* id eſt, certum, cognitum. *Explorati* juris eſt, id eſt, certi *l.* 52. §. 5. *D. pro ſoc.*

Exponere emittere interdum ſignificat. Sic exponere cautionem pro cavere *leg.* 25. §. *ult. D. de probat.* Exponere epiſtolam *l. ult. D. de pec. conſtit.* judicatum ſolvi *l.* 8. §. 5. *D. de procur.* ſatiſdationem §. 3. *Inſt. de ſatiſd.*

Exponere filiam, vel filium *l.* 16. *C. de nupt. l.* 29. *D. de manum. teſt.* id eſt, abjicere, ut loquitur Juſtinianus *l. ult. C. de infant. expoſ.* Exponi enim dicebantur liberi, quos parentes, quum tolli, & educari nollent, abjiciebant, ſortique, ac fortunæ committebant *l.* 2. *l. ult. C. eod. tit.* Hinc *expoſitus*, qui, quorum parentum ſit, ignorat *l.* 1. §. 1. *D. de jur. & fact. ign.*

Exponere merces *l. ult.* §. 1. *D.*

D. de Leg. Rhod. onus l. ult. §.8. D. de publican. id eſt, exonerare.

Exponere, enarrare, proponere. Sic expoſito metu l. 45. D. ad SC. Trebell. Stipulatio expoſita a Gallo Aquilio l. 18. D. de acceptil.

Exportare aurum, & argentum de domo l. 1. §. 5. D. de queſt.

Exposcere. Expoſcit bona fides l. 13. D. comm. præd. ratio l. 97. D. de ſolut.

Expositio perſonarum l. 11. §.17. D. de grad. & adfin. criminum l. 20. C. de his qui accuſ. id eſt, enarratio.

Expositum, ait Nonius, ſubjectum. Sic multorum inſidiis expoſitum minorum ætatum conſilium l. 1. D. de minor. id eſt, ſuppoſitum, atque objectum, ut in ſimili ait l. 2. §. 1. D. ad SC. Vellei.

Expostulare. Expoſtulat ratio l. 36. §. ult. D. de hered. id eſt exigit; quod verbum eodem ſignificatu occurrit in l. 4. D. de pœn. & apud Tacit. 1. Annal. 28.

Expoſtulare verecunde l. 1. §. 8. D. de offic. præf. urb. id eſt, objurgare, exprobrare.

Expressim in l. 4. C. de præſcr. trig. vel quadr. an. l. 98. §. 5. D. de ſolut. & alias, pro aperte, manifeſte, difertis verbis.

Exprimere eſt palam, & aperte ſignificare, declarare, demonſtrare, ut expreſſit teſtator leg. 66. 68. D. de legat. 3. & alias.

Exprimere, alias elicere, & extorquere ſignificat. Favor libertatis exprimit ſententias benigniores l. 32. §. ult. D. ad Leg. Falcid. Exprimitur veritas tormentis l. 1. §. 33. D. de queſt.

Expromi juſtæ animadverſionis ſupplicium præcipimus l. 44. C. Th. de hæret.

Expromissor adpellatur, qui alienam in ſe obligationem novatione, vel delegatione ſuſcipit l. 4. §. 3. D. de re jud. Expromiſſor itaque omnem alterius obligationem in ſe recipit, ita ut alter a nexu plane dimittatur. Unde eſt, quod expromiſſor nonnumquam reus dicatur l. 5. §.7. D. de jur. dot. Add. l.9. §.3. D. de pign. act. junct. l. 93. D. de contr. emt. §. 41. Inſt. de rer. diviſ. Sane rei, quos ob pactionem libertatis ſervi dominis dabant, hoc eodem expromiſſoris nomine veniebant. Nam quem Ulpianus in l. 7. §. 8. D. de dol. mal. pactionis pro libertate reum dixit, eumdem poſtea ipſe expromiſſorem vocat. Caius in l. 13. D. ad SC. Vellei. Si ancilla ob pactionem libertatis, expromiſſore dato, poſt manumiſſionem id ipſum ſuſcipiat.

Expromittere eſt pro alio, vel pro ſe ipſo promittere l. 37. §. 4. D. de oper. libert. Semper ergo expromittere eſt, novandi animo ſe obligare. Cujac. in Comment. ad tit. C. ne fidejuſſ. vel mand. dot. dent. Et hinc expromittere, & ſolvere inter ſe comparantur l. 22. D. ad SC. Vellei. l. 45. §. 4. D. mand. Et ita

Expromittere quoque dicitur filius familias, vel ſervus, qui creditam ſibi, dum in aliena poteſtate fuit, pecuniam, paterfamilias factus, ſoluturum ſe promittit. Si is, cui, cum in poteſtate patris eſſet, mutua pecunia data fuerit, paterfamilias factus, novatione facta, eam pecuniam expromiſit l. ult. D. de SC. Maced. Si quis ſervo pecuniam creditam, deinde is liber factus, eam expromiſerit l. 19. §. 4. D. de donat.

Quin etiam domino ſervum expromittere legimus, licet naturaliter tantum obligari poſſit, ut in

in *l. 11. D. de pecul.* Si pro libertate quid domino expromiſit ſervus : Et rurſus ibidem : Si quid ſervus pro Domino expromiſerat. Denique in *l. 56. D. eod. tit.* Quod ſervus meus pro debitore meo expromiſit.

Expungere proprium rationum verbum, eſt punctis circumducere, delere, tollere, & velut jam confectam rem eximere a codice. Plaut. in *Ciſtel. Act. 1. ſc. 3. v. 40.* Nunc quod reliquum reſtat, volo perſolvere; Ut expungatur nomen, ne quid debeam. Vid. Salmaſ. *de uſur.* c. *6. p. 147.* Expunctæ rationes *l. 13. D. de diverſ. temp. præſcr.* id eſt, diſpunctæ, & examinatæ. Expunctum rationibus *l. 27. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Sed & *expungi* dicebantur milites mortui, vel miſſi, quando illorum nomina ex albo militum eradebantur, horum addita littera Θ ſolebant ſignari, ceu pluribus oſtendit Lipſ. *de mil. vet. Lib. 1. diſſ. 2.* Et huc pertinet illud *expungi* ſtipendiis *l. 15. D. de re milit.* Cornut. in illa Perſ. *ſat. 2. v. 12. ſequ.* *Pupillumve utinam, quum proximus heres Impello, expungam. Tractum*, inquit, *a militibus, qui expuncti dicuntur, dum foras a militia emittuntur.* At proprius iſtud verbum apud Perſium Theod. Marcilius *in not. p. 50.* deſumptum putat amore teſtatorum, aliquid ex tabulis, quod antea ſcripſerant, expungentium, uti ille in *l. 1. §. 1. D. de his quæ in teſt. del. Lituras, inductiones ſuperinductione ipſe feci.* Hein.

Exquirere pecuniam *l. 12. D. ad Leg. jul. pecul.* pretium rei *l. 10 §. 1. D. commod.*

Exquisitio, inveſtigatio *l. 9. §. ult. C. de ſecund. nupt.*

Exquiſitis exitiis, ſuppliciiſque plectatur *l. 1. Cod. Th. de offic. omn. jud.* exquiſitis pœnis *l. 31. C. ad Leg. jul. de adult.* Exquiſitis remediis proſpicere *l. ult. C. Th. de navicul.*

Exquisitum aliquando arceſſitum quid denotat, veluti colorem, fucum, levemque obtentum. Quo ſenſu *exquiſita* ars dicitur in *l. 15. C. Th. de pœn.* cauſſa *l. 1. C. Th. de repud.* defenſio *l. 4. C. Th. de apoſtat.* & *exquiſiti* cuniculi *l. 2. C. Th. de contr. emt.*

Exrogare. Vid. ſupra in *abrogare.*

Exculpere aliquid de fortunis provinciarum *l. 3. C. Th. de annon. & trib.* Sportulæ prætextu *exſculpere l. 9. C. Th. de cohortal.* hoc eſt, ſubtrahere.

Exſculpi quoque dicitur mulcta litigatoribus *l. 44. C. Th. de appell.* id eſt exigi.

Exſculpi jubemus ſtatutum mulctæ modum *l. 65. C. Th. eod. tit.* id eſt, explodi.

Exsecrare. Exſectus filius matris mortuæ *l. 132. §. ult. D. de verb. ſignif.* Exſecto ventre editus *l. 12. D. de lib. & poſt.*

Exsecrabile delictum *l. 4. C. ſi ſerv. export.* Exſecrabiles nunciatores *l. 4. C. Th. de petit.*

Exsecrandus, eodem ſignificatu paſſim.

Exsecrari lites *l. 4. §. 1. D. de alien. jud. mut. cauſ.*

Exsequi pro explere. Sic exſequitur magiſtratus jure poteſtatis decretum ſuum, nonnumquam manu militari *l. 3. D. ne vis fiat ei.*

Exſequi mandatum *l. 20. §. 10. D. mand.* nuptias *l. 2. C. de ſponſal.* id eſt peragere.

Exſequi rem judicatam, in *l. 3. l. 4. C. de exſequut. rei jud.* eſt ad effectum perducere, ut *l. 5.* ſeu ad emolumentum perducere, ut *l. 2. C. eod. tit.* Eadem notione

hoc

hoc verbum paſſive uſurpavit Ulpianus *l.* 2. *D. de re jud.* Perraro, ait, intra ſtatutum tempus ſententiæ exſequuntur.

Exſequi, in judicio perſequi. Sic exſequi accuſationem *leg.* 2. *D. ad Leg. jul. de adult.* cauſſas *l.* 2. *l.*18. *D. de jur. fiſc.* injuriam *l.* 11. *D. de accuſ.* jus fiſco *l.* 6. *C. de privil. fiſc.* mortem patris *l.* 1. *l.* 2. *l.* 4. *D. de accuſ.* operis novi nunciationem *l.* 7. §. 14. *D. de pact.* petitionem *l.* 4. *C. de pact. conv.* pretium ex vendito agendo *l.*39. §. 2. *D. de legat.* 1. rem ſuam *l.* 4. *D. de accuſ.* ſuſpicionem, quam de morte ſua habuit defunctus *l.* 2. *C. de calumn.*

Exſequi delictum, id eſt, perſequi, Magiſtratus dicitur, ut in *l.* 2. *D. de his qui ſui, vel al. jur.* item querelas in *l.* 9. *D. de jur. patron.*

Exſequi pro tractare. Sic exſequemur ſpecies ſub hoc titulo *l.* 1. §. 10. *D. de poſtul.*

Exſequi pro explicare, vel expedire aliquid: Exſequetur Irenarcha, quod ſcripſerit *l.*6. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* Exſequi juriſdictionem alienam *l.* 3. *D. de offic. ejus cui mand. juriſd.*

Exſequi, conſequi. Secundam domus partem hoſpes exſequatur, id eſt, conſequatur *l.* 5. *C. Th. de metat.*

Exsequiæ funeris *l.* 91. *D. de cond. & dem.* Dolor in exſequiis ſecretum amat *l.*5. *C. Th. de ſepulcr. viol.*

Exsequutio, perſecutio. Sic exſequutio adpellationis *leg.* 29. §. 1. *D. de adpell.* criminum *l.* 1. *D. de incend. ruin. naufr.* delictorum *l.* 1. §. 1. *D. de privat. delict.* judicati *l.* 1. §. 1. *D. de compenſ.* legis Fabiæ, id eſt, accuſatio *l.* 3. *D. de hom. lib. exhib.* pecuniæ creditæ *l.* 8. *D. de eo quod cert. loc.* pœnarum *l.* 37. *D. de minor.* rei judicatæ *rubr. C. de exſequ. rei jud.* ſtipulationis *l.* 66. *D. de verb. obl.*

Exſequutio militaris in *l.*5. *C. de juriſd. omn. jud.* adpellari videtur ab Impp. quæ manu militari fit, ut in *l.*3. *D. ne vis fiat ei, qui in poſſ. & l.* 68. *D. de rei vind.*

Exſequutio pro animadverſione. Sic Cui exſequutio criminis, ſive delicti competit *l.* 131. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Ad exſequutionem Præſidis pertinent crimina *l.* 8. *D. de extraord. crim.* Unde publicam exſequutionem habere dicuntur crimina, quæ publice coerceri ſolent, & quorum nomine publica judicia conſtituta ſunt, ut adparet ex collatione *l.* 200. *D. de verb. ſignif.* cum *l.* 11. *fin. D. de evict. & l.* 7. §. 1. *D. de injur.* Graviorem exſequutionem adhibere *l.* 5. *Cod. ſi adv. libert.* Nulla exſequutio eſt *l.* 15. *D. eod. tit.*

Exsequutor definitur, qui poſt ſententiam inter partes audita omni, & excuſſa lite probatam, rei judicatæ vigorem ad effectum producere videtur *l.* 8. *C. de exſequut. rei jud.* Vetus Gloſſarium: Exſequutor eſt, per quem judex exſequitur ſententiam, & rem judicatam mancipat effectu. Sic *exſequutor* a prætore in negotio meo datus *l.* 3. §. 8. *D. de negot. geſt.* junct. *l.* 49. *D. fam. erciſc.* & ita *exſequutores* accipe apud Paull. 5. *Sent.* 35. §. 8.

Exſequutores litium etiam dicti viatores, vel adparitores judicum *rubr. C. de ſportul. & ſumt.* §. 24. *Inſt. de action.* Sane in poſtremorum Imperatorum conſtitutionibus *Exſequutorum* adpellatione non ſolum hi, qui res judicatas ad effectum perducebant, pignora in cauſſa judicati capiebant, continentur, ſed & hi, qui reos conveniebant, eoſque in judicium

juſſu

juſſu judicum vocabant. Vid. *l.* 15. *C. de teſtib. l.* 3. *C. de præſcr. trig. an. l.* 25. §. 1. *C. de Epiſc. & cler. l.* 7. *C. quæ res pign.* Quo nomine & certas eos ſportulas accepiſſe, patet ex §.14. *Inſt. de act. l.* 7. *in fin. C. de advoc. div. jud. l. ult. C. de princ. agent. in reb. l.*12. *l. ult. C. de privil. ſcholar.*

Paſſim etiam fit mentio *exſequutorum* negotii, vel negotiorum *l. ult. C. eod. tit. l. ult. D. de teſtib.* quibus mandata eſt cauſſæ examinatio, quique imminent, & ſtatuta ab arbitris effectui mancipant *l. ult. C. de judic.* per quem licentia eſt judici actorem requirere *l.* 11. §.1. *C. de judic.* qui omnibus modis diſpoſitiones judicum adimplent.

Exſequutores de ſchola agentium in rebus *leg.* 12. §. 1. *Cod. de prox. ſacr. ſcrin.* Miſſi exſequutores *l. ult. C. de bon. vac.* Ceterum Græcis *exſequutores* εκβιβαςαι & πληρωτας της υποθεσεως vocantur.

EXSERERE auctoritatem in contumaces *l.* 16. *C. Theod. de exact.* competentem vindictam *l.* 2. *C. Th. de pagan.* verſutias *l.* 27. *C. Th. quor. adp.* id eſt, exercere, explicare.

EXSICCATUS alveus *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.*

EXISTERE dicuntur caſus *l.* 19. *D. de reb. cred.* conditio *l.* 91. §. 1. *D. de legat.* 1. & *paſſim.* dies *l.*71. *D. de condict. indeb.* id eſt, evenire, impleri, venire.

Exiſtere alias ſignificat adparere, vel, ut Aſcon. Pedian. in 1. *Verr.* 15. interpretatur, *emergere, exoriri, exſurgere.* Sic exiſtere dicuntur accuſator *l.* 7. §. 1. *D. de accuſ.* defenſor *l.* 7. *D. de tut. & rat. diſtr.* emtor *l.* 6. *D. de in diem addict.* fidejuſſor *l.*11. *D. de duob. reis.* mandator *l.* 58. §. 1. *D. mandat.* procurator *l.* 8. §. 2. *D. quib. mod. pign.* tutor *l.* 19. *D. de teſtam. tut.*

Exiſtere heredem *l.* 67. *D. de rit. nupt.* id eſt, eſſe, exſtare. Exſtitit Mevius, qui dicebat *l.* 9. §. *ult. D. quib. mod. pign.* id eſt, fuit.

EXSOLVERE æs alienum *l.*41. §.1. *D. de fideic.* fideicommiſſum *l.* 11. §.18. *D. de legat.* 3. & alia debita paſſim.

Exſolvere implere. Exſoluta cauſſa mandati *l.* 46. *D. mandat.*

Exſolvere mora *l.* 17. *D. de peric. & comm. rei vend.* pœnis Plin. *lib.* 10. *epiſt.*49. id eſt, liberare.

EXSOLUTIO æris alieni *l.* 34. §. 2. *D. de legat.* 3. In *exſolutione* eſt fundus *l.* 44. §. 5. *D. de obl. & act.*

EXSORS, immunis. *Exſortes* collatione juniorum *l.*13. *C. Th. de agent. in reb.* pœnarum *l.* 1. *C. Th. de quæſt.* quæſtionis volumus eſſe exſortem *d. l.* 1. *C. Th. eod. tit.* a tironum præbitione *l.* 20. *C. de palat. ſacr. larg.*

EXSPECTARE. Homicida quod fecit ſemper exſpectet *l.* 3. *C. de epiſc. aud.* Eodem modo Petron. *Satyr. c.* 125. Dii, Deæque, quam male eſt extra legem viventibus, quidquid meruerunt, ſemper exſpectant. *Exſpectat* pœna reos *l.* 1. *C. de his qui latr.* *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

Exſpectare pro ſpectare, reſpicere ad quid, ut *l.* 26. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* In quibus propria qualitas *exſpectaretur.*

Exſpectare, pro timere *l.* 32. *C. Th. de navicular.* Seneca *epiſt.* 105. Conſcientia aliud agere non patitur, ac ſubinde reſpicere ad ſe cogit. Dat pœnas, quas expectat. Quiſquis autem metuit, exſpectat.

EXSPECTATIONE *doli abje-*

objecta. Collat. Leg. Moſ. & R. *tit.* 16. §. 3. ſed nemo non videt, nullius ſenſus ibi eſſe vocabulum. Quid enim eſt *abjicere exſpectationem* doli? Legendum eſſe *objecta doli exceptione*, jam pridem viderunt viri docti, quamvis ne ea quidem admiſſa emendatione ſatis intelligatur, quid ſibi velint verba proxime antecedentia, & conſequentia. Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antej. p.* 406. Hein.

Exspirare, ſpiritum emittere, ſeu mori *l.* 22. *D. ad SC. Silan.*

Exspirat cauſſa criminis *l.* 1. §. *ult. D. de requ. vel. abſ.* judicium *l.* 19. *D. ſol. matrim.* obligatio *l.* 58. *D. de verb. obl.* id eſt, vim amittit, & ſine effectu eſſe incipit.

Exstare & conſumptum, ſeu exſtinctum eſſe, opponuntur *l.* 1. §. *ult. D. de reb. cred. l.* 8. *D.* nec non *exſtare*, & in rerum natura non eſſe, vel deſinere eſſe, alienatum conſumtum, vel ſuppoſitum eſſe, ut in *l. ult. C. de ſecund. nupt.*

Exstaturus & heres *l.* 8. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat. l.* 4. *D. de reb. auct. jud. poſſ. l.* 6. §. 5. *D. de adquir. vel omit. her.* pro exſtiturus. Nec analogia huic formæ repugnat, nec veterum auctoritas. Eodem enim modo loquuti ſunt Livius, Quinctilianus, ipſeque Tullius, ceu docuit Voſſ. *de analog. lib.* 3. *c.* 20. Hein.

Exstimare pro exiſtimare *l.* 2. *C. Th. de malef.*

Exstinguere ignem *l.* 27. §. 9. *D. ad Leg. Aquil.* incendia *l.* 1. *D. de off. præf. vigil.*

Exſtinguere porro negare. Sic *Exſtinguere* veneno *l.* 1. *C. de malef.* & ita *Exſtingui* pro mori ponitur in *l.* 32. *D. de legat.* 2. *l.* 1. §. 43. *D. de aqu. quotid.*

Exſtingui id eſt, perimi, conſumi, intercidere etiam dicuntur actio *l.* 41. §. *ult. l.* 43. §. *ult. l.* 46. *l.* 71. *D. de furt.* beneficium *l.* 13. *D. ſolut. matrim.* cauſſa *l.* 28. §. *ult. D. quand. dies legat.* condictio *l.* 58. *D. de ſolut.* conditio *l.* 96. §. *ult. D. de legat.* 1. conſtantia debiti *l.* 11. §. 12. *D. de legat.* 3. crimen *l.* 1. *l.* 3. *D. ſi pend. adpell.* donatio *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux.* electio *l.* 3. §. 3. *D. de eo quod cert. loc.* fideicommiſſum *l.* 11. §. 13. *l.* 21. *D. de legat.* 3. inſtitutio *l.* 38. §. 2. *D. de hered.* jus *l.* 1. §. 41. *D. de aqu. quot.* legatum *l.* 53. *D. de cond. & dem.* libertas *l.* 14. §. 10. *de fideic. libert.* mandatum *l.* 12. §. 16. *D. mand.* mora *l.* 91. §. 3. *D. de verb. obl.* nunciatio *l.* 8. §. 1. *D. de nov. op. nunc.* obligatio *l.* 140. *D. de verb. obl.* optio *l.* 10. *D. de opt. leg.* petitio *l. ult. C. de contr. jud.* pignus *l.* 8. §. 12. *D. quib. mod. pign.* pœna *l.* 6. *D. de publ. jud.* quæſtio *l.* 1. *D. ne de ſtat. defunct.* res *l.* 9. *D. de jur. fiſc.* ſervitus *l.* 27. *D. de ſerv. præd. ruſt.* ſtipulatio *l.* 2. *D. de verb. obl.* tutela Ulp. *Reg. tit.* 11. §. 7. venditio *l.* 10. §. 4. *D. de jur. dot.* uſusfructus *l.* 3. §. *ult. D. de uſufr.*

Exstirpare arbores *l.* 7. §. 3. *D. de dol. mal.*

Exstitare pro *exſtare* Florentiæ legitur *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul. Exſtitat* exemplum ejus. Sed legendum procul dubio *exſtat*. Hein.

Exstructio ædificii *l.* 14. *D. de don. int. vir. & ux.* monimenti *l.* 11. §. *ult. D. ad Leg. Falcid.* murorum *l.* 6. *C. de oper. publ.* operum *l.* 4. *D. de admin. rer. ad civ. pert.*

Exstruere ædificare paſſim, ut in *l.* 1. §. 20. *D. de quæſt.* pro-

profeſſionem *exſtruat* legitur pro inſtruat.

EXSURGERE in majorem indignationem *l.* 146. *C. Th. de decur.*

EXTA, inteſtina animalium. *Extorum* præſagia *l.* 2. *C. de pagan.*

EXTENSUS ad malam manſionem *l.* 7. *D. depoſ.*

EXTENUARE æs alienum *l.* 5. §. 9. *D. de reb. cor.* debitum *l.* 3. *C. commod.* facultates *l.* 5. §. 19. *D. de jur. immun.* legatum *l.* 1. *D. de adim. leg.* rem judicatam *l.* 7. *D. de tranſact.*

EXTER heres in *l.* 69. §. 1. & §. *ult. D. de legat.* 2. & *l.* 114. §. 15. D. *de legat.* 1. intelligitur, qui ex nomine familiæ teſtatoris non eſt. *Extero* reſtituere, id eſt, non exceptæ perſonæ in *l.* 3. §. 4. *D. de legat. præſt.* Ab *extero*, id eſt, non domino *l.* 67. *D. de adqu. vel omitt. her. Extero*, id eſt, non tutori dato *l.* 19. *D. de teſt. tut. Exteri*, id eſt, non conjuges *l.* 52. §. *ult. D. de don. int. vir. & ux. Exteri* alii a ſervis, & libertis *l.* 12. §. 3. *D. de adm. & peric. tut. Exteri* heredes *l.* 6. *D. de ſerv. leg.* id eſt, alii a libertis *l.* 18. §. 3. *D. de alim. vel cib. leg. Exteri* homines, id eſt, qui non ſunt ejuſdem corporis, vel collegii *l.* 17. §. 2. *D. de excuſ. Exterum* poſſeſſorem *l.* 1. §. 3. *D. ſi pars hered. pet.* id eſt, extraneum, & non coheredem. *Exterus* religionis judæorum, id eſt, alienus ab eorum religione *l.* 9. *C. de judæis.*

EXTERGERE columnas, pavimenta, podia ſpongiis *l.* 12. §. 22. *C. de inſtr. vel inſtr. leg.*

EXTERMINATUS genitali ſolo *l.* 1. *C. Th. de fals. mon.* id eſt, expulſus.

EXTOLLERE, altius tollere in *l.* 5. *D. ſi ſerv. vind.*

EXTOLLERE poteſtatem faſcium extra metas propriæ civitatis *l.* 174. *C. Th. de decur.*

EXTORQUERE, ab invito auferre. *Extorquere* illicite *l.* 8. *D. de calumn.* Legatum heredi extorquendum *l.* 4. *D. de Leg. Corn. de falſ.* Turpia lucra heredibus extorquenda *l.* 5. *D. de calumn.*

EXTORRIS plerumque pro exſule, vel relegato accipitur *l.* 6. *Cod. Th. de cuſt. reor.* quaſi extra torrem, ſeu limitem ejectus, ut exſul, qui extra ſolum. *Torrem* enim veteres limitem, ſeu terminum dixerunt, Jac. Gothofr. in *Comm. ad d. l.* 6. Qui enim ex civitate pelluntur, *extorres*, ab humanis cœtibus ſegregantur *l.* 31. 32. *C. Th. de heret.*

Extorris metaphorice pro excluſo. *Extorres* ſunt ab omnibus, quibus inhiaverunt, bonis *l.* 27. *C. Th. de epiſc.*

EXTRA, præter. *Extra* heredem *l.* 3. §. 8. *D. ad exhib.* ea mancipia *l.* 12. §. 27. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ea miniſteria *l.* 12. §. 31. *D. eod. tit.*

Extra, adverbium. *Extra quam ſi*, erat inter alias clauſulas ſolemnis, qua circumſcribi, & concipi ſolebant exceptiones, ut *l.* 1. §. 16. *D. de flumin.* Vid. Briſſon. de formul. *lib.* 5. *c.* 77. *p.* 381. ubi ſimiles formulas ex Cic. *lib.* 6. *ad Attic. Epiſt.* 1. *de invent. lib.* 1. *c.* 33. & *lib.* 2. *c.* 20. adfert.

Extra ordinem agere dicitur, qui de privatis delictis accuſationem criminaliter intendit *l. ult. D. de privat. delict.* cogi dicitur tutor pignoribus captis, vel mulctæ dictione *l.* 1. *pr. D. de adminiſtr. & per. tut. Extra* ordinem de criminibus cognoſcit, qui extra antiquum ordinem, moribus

bus legibuſque publicorum judiciorum præſcriptum, cognoſcit *l.* 13. *D. de pœn. Extra* ordinem damnandus *l.* 3. *D. de cuſt. & exhib. reor. l.* 43. *D. de injur.* Ubi *extra ordinem* damnari dicitur, qui per calumniam actionem injuriarum instituerit., nam jure legitimo calumnia dumtaxat in publicis judiciis vindicatur *l.* 1. §. 2. *D. ad SC. Turpill. Extra* ordinem exſequi decreta ſua, ſententiaſve dicuntur prætores, quum adparitorum, miniſtrorumque ſuorum, vel, ſi res poſtulet, militum manu exſequuntur arg. *l.* 1. §. 2. *D. ſi ventr. nom. mul. l.* 3. *D. ne vis fiat ei, qui in poſſeſ. l.* 50. *D. de evict.* quod civiliter & ordine per arbitros, judiceſque datos expeditur *l.* 15. *D. de re judic. l. ult. D. de judic. Extra* ordinem fieri in *l. ult.* §. *ult. D. quod met. cauſ.* dicitur, quod per adparitoris juſſionem, cognitione non habita, extorquetur. Nam recte, atque ordine per judicem id fit. *Extra* ordinem jus dicitur, prætore, præſideve cognoſcente *l.* 1. §. 1. *D. de extr. cogn. l.* 2. *D. ex quib. cauſ. major. l. ult. C. de ſent. quæ ſin. cert. quant.* Quales cauſſæ in quibus ipſi magiſtratus, judice pedaneo non dato, cognoſcebant, recenſentur *l.* 2. *D. fer.* Alias qui Romæ vel quaſi magiſtratus, vel *extra* ordinem jus dicunt *l.* 7. *D. de offic. proconſ.* hi erant, qui magiſtratus legitimi, vel ordinarii non erant, ſed utilitatis cauſſa extra ordinem conſtituebantur *l.* 2. §. 33. *D. de orig. jur. Extra* ordinem ſtellionatus nomine plecti *l.* 36. *pr. D. de pignorat. act.* id eſt, coercitatione extraordinaria, qualem habet Stellionatus *l.* 2. *D. Stellion.* Scilitet extra ordinem pœna eſt, quæ non a Lege, ſed a judice definita eſt; quemadmodum dicuntur extra ordinem æſtimatione judicis puniendi in *l.* 3. *C. de his qui accuſ. non poſſ.*

EXTRAHERE præter notiſſimam ſignificationem eſt *protrahere.* Sic *extracta* in longius cognitio Plin. *lib.* 3. *epiſt.* 9. *Extractum* judicium in id tempus *l.* 8. *D. ad exhib. Extrahere* negotium *l.* 6. *D. de carb. edict. Extracta* res per adpellationem *l.* 42. §. *ult. D. de bon. lib.*

EXTRANEUS poſtumus apud Juſtin. §. 26. *Inſt. de legat.* & *alienus* idem valent, extraneuſque accipitur, qui ſuus teſtatori heres non eſt, vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theophil. *in pr. Inſt. De bon. poſſeſ.* αλλοτριος, ait, ποςυμος, τυτεςι ο μη τικτομενὸς μοι σuος:. *Extraneus poſtumus, id eſt, non mihi natus ſuus heres.*

Extranei, qui non ejuſdem provinciæ, aut civitatis *l.* 3. *D. de offic. præſid.*

Extranei alii ab adfinibus in *l.* 84. *D. de jur. dot.* alii a cognatis in *l.* 19. *C. de jur. delib.* Et hinc *extraneus* intelligitur etiam pater adoptivus poſt emancipationem *l.* 55. §. *ult. D. de rit. nupt.* immo omnis, qui non eſt ex neceſſariis perſonis *l.* 60. *D. de pact. l.* 6. *D. de lib. cauſſ. l.* 28. §. 8. *D. de pœn.* Aliquando extranei dicuntur non coheredes *l.* 1. §. 3. *D. ſi pars hered. pet.* Aliquando omnes præter conjuges *l.* 24. *D. de don. int. vir. & ux.* ac proinde *jure extranei*, & *jure mariti* opponuntur *l.* 13. §. 4. *D. ad Leg. jul. de adult.* & hoc ſenſu extraneæ mulieres in *l.* 44. *C. Th. de Epiſc.* quæ eſt *l.* 19. *C. Juſt. eod. tit.* dicuntur, quas Græci συνεισακτυς, vel επεισακτυς, alii αγαπητας vocabant, quæ neque uxores, neque concubinæ, ſed tertii generis, quas nec ſobolis, nec libidinis, ſed pietatis ſtu-

ſtudio, domi habebant clerici. J. C. de Maurize *Elect. jur. canon. lib.* 1. *tit.* 41. Cujac. 2. *obſ.* 29. Iis oppoſita multarum ſynodorum ac conciliorum decreta, veluti *Ancyrani can.* 19. & *Nicæni can.* 3. ubi Epiſcopis, Presbyteris, ac Diaconis interdicitur conſuetudine *συνεισακτυ* mulieris, niſi ſit mater, ſoror, aut amita, aut perſona talis, ut omnem ſuſpicionem effugiat. Quem canonem firmat Juſtinianus *Novell.* 113. *c.* 29. *Novell.* 137. *c.* 1. Addendi *Synod. Telet.* 4. *can.* 42. & 43. *Carthag.* 1. *c.* 3. *Ilerdens. c.* 15. *Hiſpalens.* 1. *c.* 3. *Brachar.* 3. *c.* 5. De iis mulieribus frequenter ſcriptores eccleſiaſtici. Vid. Euſeb. *lib.* 7. *hiſt. eccl. c.* 24. Epiphan. *hæreſ.* 67. 63. 78. At nemo eas elegantius, quam hoc epigrammate deſcripſit Gregor. Nazianzenus:

Τυς δε συνεισακτυς, ως δη φασκυσιν απαντες,

Ουκ οιδ᾽ ειτε γαμῳ δωσομεν, ειτ᾽ αγαμυς·

Θησομεν, ειτε μεσον τι φυλαξομεν, υ γαρ εγωγε.

Καν με λεγητε κακως, πραγμα επαινεσομαι

Extraneas mulieres, uti vocant omnes,

Neſcio utrum nuptis demus, an innuptas

Ponamus, an medium quid ſervandum ſit. Non ego

Si mihi vel maledixeritis, rem laudaverim. *Hein.*

Aliquando *extraneus* dicitur alius a creditore *l.* 55. *D. ad Leg. Aquil.*

Aliquando omnes non domeſtici ſunt *extranei l.* 1. *D. de SC. Silan.* Sed & *extraneum* aliquando relatione facta ad dominum accipere debemus, ut *l.* 31. §. 2. *D. de Aedil. edict. l.* 24. *D. locat.* Itaque *extraneus*, & dominus opponuntur *l.* 16. §. 3. *D. de pæn.* nec non *extraneus*, & dominus proprietatis *l.* 3. §. 5. *D. de itin. actuq. priv. Extraneus* creditor ſervi, ſi non dominus crediderit *l.* 1. *D. de tributor.* Similiter extranei reſpectu dominorum dicuntur *l.* 27. §. 11. *D. ad Leg. jul. de adult. l.* 41. *l.* 51. *de pec.*

Porro paſſim memorantur *extranei* oppoſiti fidejuſſoribus, ut *extraneus* defenſor *l.* 5. §. 4. *D. judic. ſolv. extraneus* emptor ad differentiam fidejuſſoris *l.* 50. §. 1. *D. mand.*

Noti quoque *extranei* heredes in *l.* 33. *D. de excuſat. l.* 64. *D. de rit. nupt. l.* 2. §. 15. *D. de hered. vel act. vend. l.* 38. §. 3. *D. de legat.* 3. quales intelliguntur quicumque teſtatoris juri ſubjecti non ſunt §. 3. *Inſt. de hered. qual. & dif.* Unde non Caii ipſius, ſed interpolatoris manus eſſe ſuſpicari licet verba hæc *lib.* 2. *Inſt. tit.* 3. §. 6. extraneos heredes definientis, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori junguntur, ſed eos pro arbitrio quiſque heredes ſcribit. Nam & emancipati pro *extraneis* habentur, licet naturali vinculo contineantur. *Hein.*

Extraneus homo alius a liberto in *l.* 8. *D. de obſ. par. & patr. præſt.*

Obtinuit etiam, ut omnes præter patrem, & maritum extranei dicantur *l.* 4. *D. ad Leg. jul. de adult. l.* 4. *D. de confirm. tut.* Et ita in quæſtione dotium *extranei* ſunt omnes, citra parentem virilis ſexus in poteſtate habentem mulierem dotandam *l. un. v. extraneum C. de rei ux. act. toll.*

Extranei porro, qui non ſunt in poteſtate *l.* 10. §. *ult. D. de leg. Cornel. de falſ.* Sed & ſociis opponi *extraneos* animadvertimus *l.* 3. *C. comm. divid.*

Extranei etiam opponuntur tutoribus *l.* 6. *D. de auct. & conſ. tut. vel cur. l.* 54. *D. de admin. & per. tut.*

Denique extraneus eſt, qui non eſt

eſt venditor *l.* 10. *D. commun. prædior.*

Extraordinariæ actiones, ſalarii nomine *l.* 52. §. 2. *D. de act. emt.* Quo nomine nuncupantur & eæ actiones utiles, quæ ex cauſſa interdicti hodie redduntur §. *ult. Inſt. de Interd.* Qua de cauſſa *rubrica de interdictis* ſic a Triboniano in Pandectis concepta eſt: *De interdictis, ſive de extraordinariis actionibus, quæ pro his competunt.*

Extraordinarium auxilium. Hoc nomine venit etiam reſtitutio in integrum *leg.* 16. *D. de minor.* quod tota penderet ex prætoris cognitione *l.* 24. *in fin. D. eod. tit.* Nam

Extraordinariæ cognitiones dicebantur, quas prætores, præſideſve præter uſitatam officii ſui conſuetudinem ſuſcipiebant *l.* 1. *& paſſim D. de extraord. cognit. l.* 2. *D. ex quib. cauſ. maj. l.* 1. §. 18. *D. de exercit. act. l.* 12. *pr. D. de religioſ.*

Extraordinarium commodum *l.* 239. §. 3. *D. de verb. ſignif.*

Extraordinaria crimina a privatis ſeparantur *l.* 3. *D. ad SC. Turpill.* Sic autem adpellantur crimina, de quibus quæſtio lege nulla conſtituta eſt. Proinde nec certa aut legitima poena vindicantur, ſed arbitrio judicis coercentur *l.* 1. *C. ubi de crim. ag.* qualia ſunt abigeatus, ſepulcri violati, ſtellionatus, expilatio hereditatis, effractura, & alia, de quibus libro Pandectarum 47. agitur. Sed & omnia admiſſa, quæ nullam legitimam habent defenſionem, coercitionemve *extra ordinem* coercentur, pro æſtimatione judicis poena impoſita *leg.* 8. §. 2. *D. de religioſ. l.* 1. §. 6. *v. qui adverſus D. de poſtul. l.* 4. *D. de cuſtod. & exhib. reor. l.* 11. *in fin. D. de accuſ. l.* 1. §. 8. *D. de his, qui effud. vel dej. l.* 3. *C. de his, qui accuſ. non poſſ.* Vetus Gloſſarium Græcum: Εξω των τεταγμενων, η παρα τυ δικαςυ τυποθεισης τιμωριας: *Extraordinaria* crimina, vel quibus a judice pœna ſtatuitur. Et huc pertinet *extraordinaria* exſequutio in *l.* 3. §. 1. *D. ne vis fiat ei l. ult. C. de crim. ſtellion.*

Extraordinariæ Indictiones *l. ult. C. de muner. patrim. l.* 11. *C. Th. de extraord. & ſordid. mun.* quæ extra ordinem imperantur *l.* 6. *D. de vac. mun.* quæ non a Lege SC. vel conſtitutionibus principum, ſed ex improviſo per magiſtratus injunguntur *l.* 8. §. 3. *D. de vacat. mun.*

Extraordinaria judicia, in quibus conceptiones formularum non obſervantur *l.* 47. *D. de negot. geſt.* Et hæc ſola hodie in uſu eſſe, ordinariis ſublatis, Juſtinianus tradit in §. *un. Inſt. de ſucceſſ. ſubl. quæ per bon. vend. fieb. &* §. *ult. Inſt. de interd.*

Extraordinaria pœna in §. 10. *Inſt. de injur.* cujus arbitrium officio judicis permittitur *l. ult. C. de injur. l.* 43. *l. ult. D. eod. tit.*

Extraordinariæ perſequutiones, quarum cognitio ad ipſum Prætorem pertinebat, veluti de fideicommiſſis *l.* 178. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Non enim per formulam fideicommiſſa jure ordinario, ſed apud prætorem petebantur, ut Ulpianus *Regul. tit.* 24. §. 12. ſcribit. Quod & indicat *l.* 83. §. *ult. D. de hered. inſt. l.* 4. *D. quib. ad libert. procl. l.* 68. §. 6. *D. de legat.* 3. *l.* 29. *D. de uſu & uſufr. leg. l.* 41. *D. de bon. libert. l.* 43. *D. de act. emt. l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur. l.* 2. *C. qui pot. in pign. l.* 2. *Cod. ſi adv. libert.*

Extraordinarium remedium *l.* 12. *D. ut in poſſeſ. legat.* quod non ex edicto prætoris, ſed proprio

prio ac ſpeciali ejus decreto proficiſcitur.

EXTRARIUS, *a*, *um* pro extraneo in *l.* 39. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult. l.* 55. *D. ad SC. Trebell. l.* 43. §. *ult. D. de damn. infect. l.* 17. *D. de quæſt. l.* 78. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 28. §. 1. *D. de excuſ. l.* 36. *D. de bon. libert. l.* 50. *D. de manum. teſtam. l. ult. D. ſotat*, Quinctilian. *Declam.* 325.

EXTREMA ſuffragia in *l.* 1. *C. Th. de ſcenic.* ſunt ſacramenta, quæ in extremo poſitis indulgebantur. Jac. Gothofr. *in not. ibid.*

Extrema voluntas, id eſt, ſuprema *l.* 2. *C. quand. nupt.* unctio, vid. *unctio*.

EXTREMO adverbialiter pro ultimum. *Extremo* mortuus *l.* 83. §. *ult. D. de legat.* 3. Huic adverbii formæ non modo analogia adſiſtit, quæ non minus dici patitur *extremo*, quam poſtremo, ſed & auctoritas ipſius Ciceronis, cujus hoc fragmentum ex Piſoniana ſervavit Aſconius: *Prius enim Gallus, dein Gallicanus, extremo ſemi Placentinus haberi captus eſt*. Vid. Ducker. *de lat. vet. Ictor. p.* 417. Hein.

EXTRICATÆ margaritæ *l.* 27. §. 30. *D. ad Leg. Aquil.* id eſt, perpurgatæ, & mundatæ.

EXTRINSECUS. Ipſius rei perſequutionem extrinſecus habet §. *ult. Inſt. de oblig. quæ ex delict.* id eſt, extra, & præter actionem furti.

EXUBERARE dicitur debitum *l.* 6. *C. de ſolut.* fides *l.* 3. *C. pro ſoc.* fructus quantitas *l.* 27. §. *ult. D. ad SC. Trebell.*

EXVEHENDAS merces conducere *l.* 5. *D. ad exhib.*

EXUERE ſe actionibus *l.* 2. *D. de ſent. paſſ.* crimine *l.* 10. *de his, qui accuſ. non poſſ.* Exui delictis *l.* 2. §. *ult. D. de capit. minut.* Ita quoque Chryſoſtomus *homil.* 2. *in epiſt. ad Rom.* το τε εγκλημα αποδυσαμενος της βαθυμιας, exuens crimen deſidiæ. Joſephus 2. αλωσ. *cap.* 8. απεδυσατο τας προς βασιλεις αιτιας, exuens culpam apud Reges, &c. Exui facultatibus *l.* 3. §. 3. *D. de admin. & per. tut.*

EXUL, ait Quinctilianus *Declam.* 366. dictus, *quaſi ex ſolo patris expulſus*. Non. Marcell. *Exules dicuntur extra ſolum*.

EXULARE in exſilio agere *l.* 2. §. 4. *D. de orig. jur. l.* 7. §. *ult. D. de cap. min.*

EXUSTIONIBUS flammarum mancipari *l.* 2. *C. de falſ. monet.*

EYDO ſervus *l.* 60. *D. de manum. teſtam.*

F.

FABA, non ariſta, ſed ſiliqua continetur, & numeratur in frugibus *l.* 77. *D. de verb. ſignif.*

FABER opifex paſſim in legibus. Dubia lectio *leg.* 235. §. *ult. D. de verb. ſignif.* ubi Florentiæ: *Fabros ignarios dicimus non eos dumtaxat, qui ligna dolarent, ſed omnes, qui ædificarent*, ut neſcias, L an T exciderit e vocabulo *ignarius*. Tignariorum certe fabrorum meminit Cic. *de clar. or. c.* 73.

Fabri etiam inter opifices caſtrenſes recenſentur *l. ult. D. de jur. immun.* & apud Veget. *lib.* 2. *de re milit. c.* 11. quibus qui præerat, *præfectus Fabrorum* vocabatur, ut vel ex una Cæſaris ad *Oppium Epiſtola*, quæ Epiſtolis Ciceronis *ad Attic. lib.* 3. *Epiſt.* 8. inſerta eſt, abunde comprobatur. Vegetius, illo, quem modo citavi, loco, poſtquam de fabris carpentariis, baliſtariis, ſtructori-

ſtoribus, aliiſque id genus, quos unaquæque legio habebat, opificibus diſſeruit, ſubjicit: *Horum erat judex proprius, præfectus Fabrorum*: etſi *Fabrum* non *Fabrorum* in uſu fuiſſe Cic. *in Oratore c.* 46. teſtatus.

Fabia Lex *de plagiariis*, quæ propter notam litterarum B. & V. fraternitatem ſæpe in *Faviam* tranſiit. Hanc quidem male *Flaviæ* nomine nuncupant, quo vitio recentiora Codicis Juſtinianei exemplaria quædam emendatorum beneficio laborant, non in inſcriptione modo *rubricæ ad Leg. Fab. de plagiar.* ſed & in contextu *l.*1. 2. 3. 4. 5. 9. *C. eod. tit.* Pertinet autem lex hæc ad eos, qui liberos homines, vel ſervos alienos ſcientes dolo malo ſupprimunt. Proinde in *l.* 51. *D. pro ſoc.* Ulpianus ſocium, ſi plagium fecit, vel ſuppreſſit, *Fabia* teneri, pronunciat. Unde & Legis Fabiæ crimen *ſuppreſſi mancipii* crimen vocatur *l.* 3. *D. ad Leg. Fab. de plagiar.* Hac lege etiam tenetur, qui liberum hominem ſciens vendit, donat, vel in donum dat, item, qui ex earum qua cauſſa, ſciens eſſe liberum, acceperit, in eadem cauſſa habetur *l.* 1. *l.* 4. *D. ad Leg. Fab.* Quæ præter hæc eadem Lege cauta fuerint, exponit *l.*6. *§. ult. D. eod. tit.*

Fabiana, vel, ut ſæpe ſcribitur, *Paviana* actio. Ea patronus utitur ad revocanda, quæ in fraudem ejus a liberto alienata ſunt *l.* 38. *C. de uſur. l.* 16. *D. de jur. patron. l.* 2. *D. ſi a parente quis manumiſſ. l.*1. § 6. & *ſeq. l.* 2. *l.* 3. §. 2. *D. ſi quid in fraud. patron.* Hæc *Fabiana formula* vocatur a Paullo 3. *Sent.* §. 1. & *Fabianum* judicium *l.* 1. §. 16. & §. 22. *D. ſi quid in fraud. patron.* Ejuſdem rei gratia comparata eſt *actio Calviſiana*. Et hinc eæ actiones ſub alternatione plerumque in eadem cauſſa nominantur *l.* 2. *D. ſi a parent. quis manum. l.* 1. §. 11. *l. ult. D. ſi quid in fraud. patron.* Sed inter eas hæc una differentia intercedit, quod *Fabiana* locum habet, ubi libertus teſtamento facto deceſſit, *Calviſiana*, ubi inteſtatus mortuus eſt, quemadmodum colligitur ex *l.* 3. §.2. 3. *D. ſi quid in fraud. patron.* & *l.*2. *C. eod. tit.* Alienationes autem, in fraudem patronorum factæ, illis actionibus uſque ad debitam portionem revocantur.

Fabius. *Cilo* præfectus urbi *l.*1. *D. de offic. præf. urb. l.*6. *D. de interd. & releg.* De eo etiam ſupra in *Cilo* quædam dicta ſunt. Hunc inter eos, quos Severus Imp. ditavit, numerat Sex. Aurel. *Epit. Cæſ. c.* 20. Ac plane eum Severus *amicum ſuum* vocat in *l. ult. D. de offic. præf. vigil.* Geſſit autem conſulatum cum Libone, ut ex Caſſiodori *Catalogo Conſulum* patet, & ex ſubſcriptione *l.* 1. *C. ſi cert. pet. l.* 2. *Cod. de excuſ. tut.* Et his Coſſ. ludos ſæculares editos Romæ eſſe, refert Cenſorin. *de die natal. c.*17. Quamquam, quo anno Commodus cæſus eſt, conſulem eum fuiſſe deſignatum, docet Lamprid. *in Commod. c.* 20. De hoc *Cilone* hæc Spartian. in *Antonin. Caracal. c.* 4. ſcribit: *In ſummum diſcrimen etiam Cilo, iterum præfectus, & Conſul venit, ob hoc, quod concordiam inter fratres ſuaſerat.* Bis fuit conſul, ſuffectus primum anno Chriſti 193. cum Flavio Claudio Sulpiciano, Pertinacis ſocero, poſtea ordinarius cum Libone anno 204. Ejus nomen integrum præfert inſcriptio apud Gruter. *p.* 406. *L. Fabio M. F. Galer. Septimino Ciloni Præf. Urb. C. V. Coſ. II.* quamvis Boiſſardus *Part.*5. *antiq. p.*72. eamdem præ-

ferens inſcriptionem pro *L. Fabio*, *M. Fabio* ſcripſerit.

Fabrica, confectio cujuſcumque operis. Hinc Romanæ civitatis *fabricæ* apud Caſſiod. *lib.* 5. *Var. c.* 21. itemque *Romuleæ fabricæ lib.* 7. *c.* 6. opera publica ſignificant, atque ita publicas, & privatas fabricas accipe ejuſdem *lib.* 7. *Epiſt.* 17. Sic *Fabrica* horreorum, vel ſtabulorum *l.* 12. *C. de oper. publ.* id eſt, exſtructiones. *l.* 13. *Cod. Th. de præt. & quæſt. publ. Fabrica* formæ, id eſt, aquæ ductus *l.* 1. *C. Th. & Juſtin. de aquæd.* inſulæ *l.* 3. § 7. *D. de eo quod cert. loc. Fabricæ* optio *l. ult. D. de jur. immun.* publicæ fabricæ gratia *l.* 30. *Cod. Th. de oper. publ.*

Fabricæ etiam ſpeciatim ſunt armorum officinæ, ut oſtendit Juſtinianus *Novell.* 85. *c.* 1. his verbis latine e græco verſis: *Placuit, ne privatus quis arma fabricet, ſed illi ſolum arma conficiant, qui in publicas armorum officinas, ἢ ταῖς λεγομέναις φαβρίκαις eaſque, quæ fabricæ dicuntur, adſumti ſunt.* Fabricæ autem in Imperio Romano præcipue erant in Illyrico quinque, in Italia ſex, in Galliis octo, erantque ſub diſpoſitione magiſtri officiorum, quemadmodum Notitia docet. Veteres quoque in Legionibus *Fabricas* ſcutarias, loricarias, arcuarias habuiſſe, in quibus ſagittæ, miſſilia, caſſides, omniaque armorum genera fabricarentur, Veget. *lib.* 2. *de re milit. c.* 11. tradit. Ceterum publicæ illæ fabricæ, in quibus armis faciendis Fabricenſes inſudabant, ſacræ vocantur *l.* 6. *C. de fabricenſ.* iiſque & ſervos publicos deputatos fuiſſe, oſtendit *l. ult. Cod. de furt.*

Fabrica eccleſiæ *c. futuram cauſſ.* 12. *qu.* 1. *c. fabrica de conſecr. diſt.* 1. & not. per Archidiac. *extra de relig. & ven. ſanct. c. uno*, *ſuper verbo fabrica lib.* 6. *& c. ult. de his, quæ fiunt a major. part. cap.*

Fabricenses *tit. Cod. Juſt. & Th. de fabricenſ.* hi ſunt, qui in ſacris fabricis operantur, & arma cudunt, qui *armorum factores*, & *artifices* vocantur a Caſſiodoro 7. *Var.* 19. & *fabri armorum lib.* 7. *cap.* 18. quorum æque, ac tironum brachiis ſtigmata inuſta fuiſſe, docet *l.* 3. *C. de fabric.* Fabricenſium corpus *Nov. Th. & Valentin. de bon. fabricens.*

Fabriles operæ, quæ ſint Vid. infra in *Opera.*

Fabrilem exercitum pro fabrorum corporibus, & collegiis, dixit Caſſiod. *lib.* 7. *Var. c.* 5.

Fabula a *fando* dicta in genere deſignat narrationem, quæ poteſt eſſe vel *ficta*, ut fabulæ Æſopi, quo ſenſu Paullus *l.* 3. *D. ſi pars hered. pet.* vocabulo utitur, vel vera, ut apud Sueton. *Domitian. c.* 15. Eodem modo & græcum μῦθος non modo fictum, ſed & omnem ſermonem deſignat, idemque eſt ac λόγος, quemadmodum μυθίζειν, *dicere*, *loqui*. Nimirum veteres, quamvis permultas circumferri fictas narratiunculas, animadverterent, omnibus tamen veri quid omnino ineſſe credebant, quippe hiſtoriis poëtarum ingenio interpolatis. Palæphat. *de incredibil. in præf. p.* 8. *edit. Tho. Gale.* hæc ait latine verſa: *Equidem ſentio, talia minime eſſe poſſe; quæ narrantur: hoc autem collegi, quod, ſi minus facta eſſent, non item narrarentur. Facta autem quædam poetæ, & fabulatores ad incredibilia, & miranda magis deflexerunt, ut homines obſtupeſcerent.* Hinc permultas fabularum veterum origines, latitanteſque ſub illo ſpatio veras hiſtorias feliciter in lucem protraxerunt Sam. Bochart. *in Phaleg.* reli-

reliquiſque operibus, & Jo. Cleric. tum in *Not. ad Heſiod.* tum in *Bibliotheca univerſali & ſelecta*, non æque ubique feliciter Dan. Huetius *in Demonſtr. Evang.*

In jure noſtro Fabula modo pro ficta narratiuncula accipitur, ut *l.* 1. *C. Th. de rapt. virg.* Fabulis nutricum, & pravis ſuaſionibus ſæpe deluduntur parentum cuſtodiæ modo.

Quilibet ſermones inutiles *fabulæ* vocantur. Non iteratis fabulis ſæpe recreata actio *l.* 1. §. 1. *C. de annal. except.* Eodem ſenſu accipiendus Juſtinianus, dum §. 3. *Inſt. proœm.* conſcriptarum ſuis auſpiciis inſtitutionum hanc reddit rationem, ut cupida legum juventus *prima legum cunabula non ab antiquis fabulis*, ſed ab Imperiali ſplendore adpeteret. Vid. Ulr. Huber. *Digreſſ. lib.* 1. *c.* 4.

FACERE accipientis *l. ult. D. de condict. cauſ. dat.* *l.*55. *D. de condit. & dem.* *l.* 2. *D. de mort. cauſ. don.* id eſt, facere, ut accipiens habeat.

Facere damnum, quod alias eſt dare *l.* 51. *D. de reg. jur.* aliquando tamen eſt pati *l.* 56. *D. de legat.* 1.

Facere vitium. Vid. infra *vitium.*

Facere, pro morari. Servus fugerat, & annum in fuga *fecerat*, id eſt, moratus fuerat *l.* 14. §. 1. *D. de ſtatul.* Facere diem *l.* 11. §. 5. *D. ad Leg. jul. de adult.* Senec. *Epiſt.*66. *Quamvis autem pauciſſimos una feciſſemus dies.* Ubi fruſtra textum ſollicitant Muretus & alii, quum phraſim latinam nec inelegantem eſſe jam pridem oſtenderit Jo. Frid. Gronov. *ad locum illum Senecæ.* Vetus inſcriptio apud Reineſ. *Claſſ.* 20. 216. *Veneroſa quæ vixit annos* 30. & *menſ.* 2. *cum marito fecit annos* 23. *m.* 5. & *d.* 28. ubi & ſimilia produxit laudatus Reineſ. *in Commentar.*

Facere pro exercere. Sic *facere* argentariam *l.* 24. §. 1. *D. de edend.* artem *l.* 37. *D. de oper. libert.* medicinam *l.*26. *D. eod. tit.*

Facere alias ſignificat ſolvere, præſtare: Facere ergo poſſe, vel non poſſe intelligitur, qui ſolidum ſolvere poteſt, vel non poteſt *l.* 21. §. *ult. D. rer. amot.* *l.* 23. *l.* 81. *D. pro ſoc.* *l.* 3. *D. de pecun. conſtit.* *l.* 8. *l.*6. *D. de condict. indeb.* *l.* 24. §. 1. & *paſſim. D. eod. tit.* *l.*35. *D. de negot. geſt.* In quantum vero *facere poteſt*, & *in ſolidum conveniri* opponuntur *l.* 33. *D. de don.*

Facere admittere, vel perpetrare, veluti *facere* adulterium *l.* 12. *D. ad Leg. jul. de adult.* facinus *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.* furtum *l.* 7. *l.* 18. *D. ad Leg. jul. peculat.* & alia *paſſim.*

Facere totum, elegans loqutio, qua quem omnia poſſe, vel rei cardinem in aliquo verti, indicatur. Ulpianus *l.* 35. §. 3. *D. de hered. inſt. Facit quidem totum voluntas defuncti.* Ita & auctor de bello hiſpan. *c.* 28. loquitur: Ita hac opinione fretus totum ſe *facere* poſſe exiſtimabat. Vid. Ducker. *de Latin. vet. Hor. p.* 353. HEIN.

Facere, parere Legi. *Facere* juſſus, ut centum habeam, centum cogendus eſt dare *l.* 73. *D. de legat.* 1. His enim verbis idem fere ſignificatur, quod in *l.* 121. *D. de reg. jur.* Qui non *facit*, quod *facere* debet, videtur facere adverſus ea, quia non *facit*, id eſt, quia legi non paret.

Facere ſub cuſtodia eſt efficere, ut quis ſub cuſtodia ſit, vel in cuſtodiam mittere *l.* 2. §. *ult. D. de cuſtod. & exhib. reor.* ubi vid. Cujac. *in Papiniano.*

Facito & *Fac*, inter quæ id diſcrimen obſervat Cujacius in *l.* 32. *D. de uſufr. leg.* ut qui dixit *fac*, properat, enixumque de-

ſiderium indicet, qui *facito*, etiam moraei alterum aliquantum ſinat.

Facies domus *l.* 3. *C. de ædif. privat.* locorum *l. ult. D. de term. mot.* patrimonii *l.* 55. §. *ult. D. de admin. & per. tut.* id eſt ſtatus adparens. Prima facie *l.* 10. *D. de alim. & cib. leg.* id eſt, prima fronte.

Facies, vultus in numis expreſſus. Et ita *faciei habitus* accipi debet in *l.* 1. *C. Th. ſi quis ſolid. circul.*

Facilis pronus. Facillimus quiſque ad jusjurandum decurrit *l.* 3. *pr. D. de jurejur.*

Facinorosi homines *l.* 3. *D. de juriſd.*

Facinus, crimen, delictum, maleficium, & ſcelus ſignificat *l.* 20. *D. de obl. & act.* Facinoris atrocitas *l.* 1. §.43. *D. de vi & vi arm.*

Factio teſtamenti, id eſt, confectio. Vid. infra ſub voce *teſtamentum*.

Factio, grex ludionum. *Factio enim*, ut ait Feſtus Pomp. *& factioſus honeſta vocabula erant. Unde adhuc factiones hiſtrionum, & quadrigariorum dicuntur.* Sane in Circenſibus honeſto vocabulo aurigarum, agitatorumque in contrarias partes diviſi greges *factiones* adpellabantur *l.* 1. *Cod. Th. de equ. curul.* Erant autem hæc pannorum coloribus, verbi gratia *Præſino* & *Veneto* diſtinctæ *factiones*. Suet. *in Domit. c.* 7. *Duas circenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit.* Unde colligitur, non duas tantum, ſed quatuor, & eo plures factiones aurigarum Romæ fuiſſe, contra quam plerique ſentiunt. Quod & Xiphilinus *in Nerone p.* 717. *ſeq.* notat: Idem Sueton. *in Vitell. c.* 14. *Quoſdam & de plebe, ob id ipſum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit.* Sic & *Venetam factionem* interpretabimur in inſcriptione, quæ Danii exſtat in Hiſpania; & *factionem Praſinorum* apud Gruter. *Inſcript. p.* 337. & 338. & apud Suet. *in Calig. c.* 55. At hæ *Praſinorum*, ac Venetorum factiones demum diſtracta in partes plebe tantam conſequutæ ſunt potentiam, ut ipſi imperio eſſent formidabiles. Auctor eſt Victor Tununenſ. *Praſinorum, Venetorumque turbas adverſus Anaſtaſium Imp. unitas*, inter mille injurias, atque mala, *incendium miſiſſe in urbem, combuſtamque eſſe civitatem* ἀπὸ τῆς χαλκῆς *uſque ad Conſtantini forum, ſupra longitudinem plateæ columnarum* 94. Quod malum eo tempore non modo Conſtantinopoli, ſed per omnes urbes graſſatum eſſe, eefert Cedrenus *in Juſtino p.*299. Et notum eſt, quum Juſtinianus & Theodora Venetiis favere dicerentue, parum abfuiſſe, quin a Praſinorum factione everterentur. Rem fuſius enarrat Procop. *in Anecdot. p.* 27. *ſeq.* quamvis ſuo more injurius in Juſtinianum, quem omnium earum ſeditionum veluti flabellum fuiſſe contendit, quum jam ab aliquot ſæculis adflixiſſent rempublicam, & jam eo uſque increviſſet malum, ut ei impar eſſet legum ſeveritas. *Hein.*

Quum ergo tot turbas illi agitatores darent, non mirum eſt, *factionis* vocabulo, obſervante Feſto, demum *ſeditiones, & arma* dici cœpiſſe. Non. Marcell. *Factio* dicitur malorum conſenſus, & conſpiratio. Hoc ſenſu reperimus *factionem* cruentam *l.* 6. §. 9. *D. de injuſt. rupt. irrit.* factionum duces *l.* 16. *D. de adpell.* *Factio* Palmyeena *c.*4. *C. de ingen. manumiſs.* id eſt, motus, ſeu rebellio Palmyrenorum in Syria gentis, quam adverſus Imperatores arma moviſſe, vel exemplo Zenobiæ ab Aureliano victæ, & in

trium-

triumpho ductæ, liquet. De ea Zoſim. *lib.* 1. *c.* 58. *ſeq.* Vopiſci *in Aureliano c.* 31. 33. *& ſeq.* Trebell. Pollio *de trig. tyrann. c.* 30.

Factionarius, qui præerat factionibus agitatorum *leg. ult. C. Th. de equ. cur.*

Factiosus. Factioſa familia *l.* 13. §. 2. *D. de publican.*

Factitare *l.* 7. §. 8. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat.*

Factor, qui ſcelus admittit *l.* 6. §. 2. *D. de re mil. l.* 7. *D. de cuſtod. reor.* Factores ſceleris *l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan.* Proprium juriſconſultis hac notione vocabulum. *Malefactor* tamen dixit Plaut. in Bacchid. *Act.* 3. *ſc.* 5. *v.* 11.

Factum idem quod actum, idque juri plerumque opponitur *l.* 170. *D. de verb. obl.* Hinc illa: Ea res *facti*, non juris eſt *l.* 1. §. 1. *D. de adquir. poſſeſ.* *Facti* magis, quam juris ſunt ſolutio, venditio, traditio *l.* 7. §. *ult. D. de curat. furioſ.* Legatum in annos, vel menſes ſingulos, vel habitationis in *facto* potius, quam in jure conſiſtit *l.* 16. *D. de cap. minut.* In ſtipulationibus jus continetur, in pactis factum verſatur *l.* 27. §. 2. *D. de pact.* id eſt, in illis magis id ſpectatur, quod ex apicibus juris eſt, quam id, quod reipſa actum eſt, in pactis magis id, in quod paciſcentes convenerunt. Ita Quum dicimus, ſervum debere, vel ſervo deberi, *factum* magis demonſtramus, quam ad jus civile referimus obligationem *l.* 41. *D. de pecul.* In ſtipulatione *habere licere*, non *factum* ſed jus vertitur: De *facto* an de jure controverſia fuerit *l. ult. D. de jurejur.* Alibi (puta in confeſſoria) de jure alibi de *facto*, ut in interdicto de itinere, quæritur *l.* 2. §. *ult. D. ſi ſerv. vind.* Facti eſt poſſeſſio *l.* 8. §. 5. *D. ſi is, qui teſtam. lib. l.* 1. §. 1. *D. de adquir. poſſ.*

In *Factum* actiones quædam vocantur, e. g. actio, quæ datur patrono adverſus libertum, a quo contra edictum prætoris in jus vocatus ſit *l.* 25. §. 1. D. *de oblig. & act.* Ac plane quas actiones prætor ex ſua juriſdictione introduxit, ut loquitur Juſtinianus in §. 12. *Inſt. de act.* generali in *factum* actionum nomine adpellantur *l.* 3. §. 1. *D. naut. caup. & ſtab. l.* 3. *D. de eo, per quem fact. l.* 13. *l.* 14. *D. de lib. cauſ.* Aliæ ejuſdem nominis, ubi vulgaria, atque uſitata actionum nomina deficiunt, adcommodantur. Ceſſantibus enim judiciis proditis, & vulgaribus actionibus, quum proprium nomen invenire non poſſumus, deſcendimus ad actiones, quæ *in factum* adpellantur *l.* 1. *D. de præſcr. verb.* Qui actionum non plenus numerus eſſet, ideoque plerumque in *factum* actiones deſiderantur, ſed & actiones, quæ legibus proditæ ſunt, ſi lex juſta, ac neceſſaria ſit, ſupplet prætor in eo, quod legi deeſt, quod facit in Lege Aquilia reddendo actiones *in factum*, adcommodandas legi Aquiliæ *l.* 11. *D. eod. tit.* Gloſſarium vetus græcum, juxta latinam interpretationem: Quum numero plures ſint *in factum actiones*, eæ quatenus variis factis adcommodantur, varia habent judicia. Ait enim Papinianus: Ceſſantibus enim judiciis . . . Aliæ vero earum prætoriæ ſunt, proditæ, ſic ubi ſpeciem aliquam neglexit Lex Aquilia, veluti ſi neque corpore, ſed alio modo nocitum, ut ſi quis miſericordia motus vinctum ſolverit, & aliis multis caſibus. Atque ita interdum fit, ut quamvis *ad exhibendum* agi non poſſit, *in factum* tamen actio datur, ut ait *l.* 4. §. 14. *D. ad exhib.* ſimiliterque in *l.* 9. §. 4. *D. eod. tit. l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* Exemplum dabit *l.* 63. *D. de legat.* 1. Itemque deficiente vindicatione, *in factum* actione petitori extra ordinem

ſubvenitur, *l. 6. D. de reſcind. vend.* In quibus præterea cauſſis *in factum* actiones habeant locum, diſcet lector ex *l. 55. D. de adquir. rer. dom. l.15. §.34. l. 18. §.15. D. de damn. inf. l.11. §. 17. & §.12. D. de Ædil. edict. l. 52. D. de rei vind. l.8. §. 1. D. de procur. l.3. D. ne vis fiat ei l.50. §. ult. l.66. §.4. D. de furt. l.10. D. quæ in fraud. cred. l. 5. D. de obſeq. par. l. 13. D. de obl. & act. l. 9. §. ult. D. quod falſ. tut. l. 63. l. 77. §. 2. D. de legat.2. l. 5. C. de revoc. iis, quæ in fraud.* Nec rei perſequutoriæ, ſed & pœnales ſunt *in factum* actiones *l.12. D. de in jus voc. l.25. D. de Leg. Cornel. de falſ.* Interdum & loco actionis de dolo *in factum* actio redditur *l. 1. C. de jur. dot. l. 3. C. an ſerv. ex ſuo fact. l.5. C. de dol.* Liberis enim vel libertis adverſus parentes, patronoſve actionem de dolo, quum ſit famoſa, non dari, ſed *in factum* verbis temperandam actionem, ut bonæ fidei mentio fiat, ait Ulpianus *l. 11. in fin. D. de dol.* Interdictum quoque unde vi, quia atrocitatem facinoris in ſe habet, nec liberto in patronum, nec in parentes liberis dandum eſſe, idem ait, meliuſque erit, *in factum* his actionem competere *l. 1. §. 3. D. de vi & vi arm.* Exemplo in factum actionis etiam *exceptio in factum* a prætore datur, ſeu in factum comparata, ut loquitur *l. 4. §. 32. D. de dol. except.* vel *in factum* data *l.1. §.4. D. de ſuperfic. in factum* compoſita *§. 1. Inſt. de except.* Cujuſmodi exceptionis exempla habes in *l.14. §. 13. D. quod met. cauſ. l.27. D. de pecun. conſtit. l.14. D. de except. l. 1. §. 4. D. de except. rei vend. l. 9. C. de non num. pec.* Sane ex omnibus *in factum* exceptionibus doli oriri exceptionem, dicit Juriſconſultus *l.2. §. 5. D. de dol. mal. except.* Interdum etiam in locum exceptionis doli hæc exceptio ſufficitur. Nam adverſus parentes, patronoſque neque doli exceptio neque alia quidem, quæ patroni, parentiſve opinionem apud bonos ſugillet, competere poteſt. *In factum* tamen erit excipiendum *l.4. §.16. D. de dol. mal. except.* Ut porro reo exceptio, ita actori *replicatio in factum* nonnumquam indulgetur *l. 14. D. de fidejuſſor. l. 28. Cod. de tranſact.* quæ *in factum* concepta replicatio adpellatur *l. 15. D. ad Leg. falcid.*

Facti & *juris* quæſtiones invicem opponuntur, non ſecus ac apud rhetores *ſcripti*, & *voluntatis* controverſiæ. Hinc illa *facti*, non *juris* quæſtio *l. 17. D. de don. int. vir. & ux. l.94. D. de verb. obl. l.16. D. de ſtat. hom. l. 122. D. de verb. ſignif. Facti* porro quæſtio eſt, ubi dubium eſt, quid quis voluerit, intellexerit, ſenſerit, quidve actum ſit *l.8. §.13. & §.16. D. quib. mod. pign. l.41. pr. D. de verb. obl. l. 13. D. de mort. cauſ. don.* Omniſque adeo voluntatis quæſtio *facti* eſt *l.52. D. pro ſoc. l.15. §. ult. D. de hered. inſt. l. 13. D. qui pot. in pign. l.94. D. de verb. obl. Facti* quæſtionem accipe, ubi diſceptatur, factum quid ſit, an non, ut accidit in controverſiis, quæ in ſtatu conjecturali verſantur.

Facti cauſſa non continetur poſtliminio *l. 52. D. ex quib. cauſ. maior.*

Facta vel cauſſarum merita *l. un. C. Th. de offic. jud. civ.*

Facti vel *in facto* quid eſſe aliquando dicitur, ut a *dando* ſeparetur: Et ita accipitur his verbis: Ex omnibus, quæ *facti* ſunt, pars decedere debet *l.1. §.9. D. ad Leg. falcid.* Quod *in facto* eſt, veluti Alexandriam venire ſpondes *l. 45. §.1. D. de verb. oblig. In facto* ſtipulatio iſta, per te non fieri, neque per heredem tuum, quo minus mihi jure agere liceat *l. 2.*

l. 2. §. 5. *D. de verb. oblig.*

Factum generale eſt conſtitutio principis generalis, veluti edictum, vel ſanctio pragmatica *l. ult. C. Th. de relat.* Nam ipſum Græcum πραγματικος τυπος, *ſanctio pragmatica*, facti notionem involvit. *Hein.*

Factum argentum. Vid. ſupra voce *argentum*.

Facultas pro potentia. Pro facultate patrimonii *l.*12. §. 3. *D. de lib. & poſt.*

Facultas perſonæ dicitur, qua quis jure quid facere, vel non facere poteſt. Sic *facultas* accuſandi *l.* 4. *D. ad Leg. jul. de adult.* abſtinendi *l. ult. D. de ſucceſſ. edict.*

Facultates pro bonis *l.* 14. *D. de muner.* & paſſim.

Facundia, eloquentia *l.* 7. *C. de profeſſ. & med. l.* 1. §. 10. *D. de extraord. cognit.*

Falcidia Lex plebiſcitum eſt, quum eam Falcidius, Tribunus plebis Auguſti temporibus rogaverit, ut Euſebius *in Chron. n.* 1970. *C. Falcidius* Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus teſtamento legaret, quam ut quarta pars heredibus ſupereſſet. Quod confirmat Iſidorus *lib.*5. *etymol. c.* 5. Dio Caſſius *lib.* 48. *p.* 347. ubi non Caius, ſed Publius Falcidius memoratur. Et ita hanc Legem ipſum jus noſtrum deſcribit: Falcidia lege cavetur, ne plus legare liceat, quam dodrantem totorum bonorum, id eſt, ut ſive unus heres inſtitutus eſſet, ſive plures apud eum, eoſve pars quarta remaneret §.1. *Inſt. l.* 1. *D. ad Leg. falcid.* Ulp. *reg. tit.* 24. §. 32.

Ceterum *Falcidia* non ſolum pro quadrante, qui ab herede, a quo ſupra dodrantem legatum eſt, retinetur, ſed & pro ea portione uſurpatur, quam hereditatem reſtituere rogatus heres ex SC. Trebelliano retinet *l.* 1. §. 19. *l.* 58. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* Ideoque & *Falcidiæ* commodum ea portio adpellatur *l.* 2. *in fin. ſi quis aliqu. teſt.* & quarta, quæ per Legem *Falcidiam*, vel jure *Falcidiæ* retinetur *l.* 51. *l.*55. §.1. *D. ad SC. Trebell.*

Quin etiam legitima portio, ſeu liberis debita *Falcidia* adpellatur *l.*8. §.11. *D. de inoff. teſt. l.*31. *C. eod. tit. l.*5. §.3. *C. ad Leg. jul. majeſt.* & apud Julianum anteceſſorem *Nov.*5. *cap.*5. *Novel.*18. *c.*10. & 23. *Nov.* 29. *c.*1. *Nov.*66. Vid. ſub *art. quarta*.

Fallacia pro dolo, fraude, & calliditate *l.* 1. §. 1. *D. de dol. mal. l.*7. §.9. *D. de pact.* & alibi paſſim.

Fallax mendacium, emphatice *l.*2. *C. ſi minor ſe major.*

Falsare corrumpere, ſupponere. Falſare pondera, & menſuras *l.* 32. *D. eod. tit.*

Falsarius, qui quid corrumpit, falſumque pro vero obtrudit *l.*1. §. 5. *D. de Leg. Cornel. de falſ. l.* 24. *C. de prob.*

Falsus, *a*, *um*. *Falſus* procurator interdum eſt is, qui ſe falſo procuratorem adſeverat, quique mala mente, & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat *l.* 43. §. *D. de furt. l.* 19. *C. eod. tit.* Alias *falſus* procurator dicitur, qui procurator non eſt, ſed ultro ſe negotiis alienis ſine mandato offert *l.* 12. *D. de ſolut. l.*1. §. 13. *D. de vi & vi arm. l.* 3. §. *ult. l.* 12. *D. rat. rem. hab. l.* 1. §. *ult. D. quod juſſ. l.*24. *C. de procur.*

Falſum, quod ad Legis Corneliæ pœnam attinet, committitur, ſi quis chirographum alienum imitetur, aut libellum, vel rationes intercidat, vel deſcribat, non etiam, ſi alias in computatione, vel ratione mentiatur *l.* 23. *D. de Leg. Cornel. de falſ. Falſum* autem ea lege id ſolum coercetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cetera falſa ex SC. Princi-

cipumque conſtitutionibus . Nam & qui in rationibus , tabulis , ceriſve , inſtrumentis , vel alia quare ſine conſignatione falſum fecerint , perinde atque falſarii puniuntur. Et hoc *quaſi falſum* dicitur in *l.*1. §. *ult. D. de Leg. Cornel. de falſ.*

Falſum , ait Juſtinianus Imperator *Nov.* 73. *de inſtruend. cauſ. in princ. nihil eſt aliud, quam immutatio* . Crimen falſi ſine dolo non committitur *l. nec exemplum* 20. *eod. ad leg. Corn. de fals.* Unde qui falſum dicit, verum eſſe putans , falſi crimine non tenetur , cum non tam fallat , quam fallatur ipſe *c.* cum homines cum *cap. ſeq.* 22. *q.* 1. Falſi crimen variis modis committitur, & multis comprobatur exemplis *tot. tit. Decret. de crim. falſi ff. & C. ad leg. Cornel. de falſ.* 1. committitur dicto , ut in teſte , qui falſum deponit , aut verum ſupprimit *c.*1. *extra de crim. fals. l.* 1. *ff. ad leg. Corn. de falſ.* & uterque reus eſt *c.* 1. *& c. quiſquis* 11. *q.*3. & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit , quia & ille prodeſſe non vult , & iſte nocere deſiderat. Vel ſcripto , ut ſi quis teſtamentum , aut inſtrumentum aliud falſum ſcribat , ſignet, recitet , celet , ſubjiciat §. *item lex Cornelia de falſit. Inſt. de pub. jud. l.*1. §. *qui in rationibus l.*2. *& l. quid ſit falſum* 23. *l. ſi quis legatum. ff. eod.* 2. facto , ut ſi quis falſam monetam percutiat *l. qui falſa* 19. *ff. eod. & l.* 2. 3. 4. *& ſeq. C. de falſa monet. l.*3. *C. de vet. numiſmat. collat.* Si in aurum quid vitii addat , ſi argenteos nummos adulterinos conflet *l. Cornelia* 9. *ff. ad l. Corn. de falſ.*

Tria enim ad juſtitiam cuſſæ monetæ requiruntur *Gloſ. in c. quanto de jurejur.* Legitima authoritas, quæ ſolis Principibus competit , Materiæ bonitas, & juſtum pondus : Falſi crimen committit monetam cudens tali poteſtate non præditus *l.*2. *&* 3. *C. de falſ. monet.* Qui pondere iniquo, vel materia adulterina falſam monetam cudit *c. quatuor de jurejur. l.* 3. *C. de Veter. numiſmat. collat.* 3. Qui de juſto monetæ pondere detrahit abſcindendo , vel radendo *l. quicumque ff. ad l. Corn. de falſ.* Qui materiæ adulterinæ nummos tingunt , vel colorant , ut veri appareant *l. cit.* Qui falſas monetas pro veris ſcienter expendunt , licet ab aliis decepti ſint *l. lege Cornelia ff. eod.* vel *uſu*, ut ſi pondera, aut menſuras publice probatas corrumpant *l. penult. ff. eod. ſi* ſignum adulterinum faciant, ſculpant , exprimant *d. loc. inſtit.* ſi duobus eamdem rem in ſolidum vendant. *l. qui duobus* 21. *ff. eod* . ſi quis falſis literis utatur. *c. ad falſarior.* 7. *extra de crim. falſi.* ſi falſas leges alleget *l. fin. ff. eod. tit.* ſi falſum nomen, aut cognomen ſibi uſurpet. *l. falſi* 13. *l. eos* 27. *ff. eod.* ſi inſignia Epiſcopi, aut Doctoris portet , cum non ſit. Bart. in *l. eos* 27. *ff. eod. ad leg. Corn. de falſ.* ſi nomen mutet *in l. un. C. de mutat. nominis* vel ſi titulum nobilitatis ſibi aſſumit, cum ſit ignobilis. *Tiraquel. de nobilit. c.*13. alia apud Bald. *conſil.* 106. *in fin. Card. Tuſcus concl.* 50. *Verbo falſi pæna.*

Hujus criminis pœna *l.*1. *ff. ad legem Cornel. de falſis*, & ex jure canonico *in cap. ad falſariorum* 7. *extra de crim. falſi cap. penult. extra eod.* & in Bulla cœnæ Domini §.6. *& in cap. cum non ab homine* 10. *extra de ſua & c. ſi Epiſcopus diſt.* 50. Falſi pœnæ crimen publicum eſt , & de falſo condemnatus infamis efficitur *l. infamem ff. de publicis jud.* Hujus criminis pœna præſcribitur , & tollitur per 40 annorum ſpatium. *l. querela c. de fals. Marſilius in rubric. ff. de fals. n.*17. falſa demonſtratio in legatis diſpoſitionem non vitiat , ſi de corpore conſtat *l. ſi quis ff.* de *Legat.*1. falſa demonſtratio certæ quantitati adjecta diſpoſitorum non vitiat, neque legatum in dicta quantitate *l. ſi non*

non deſignata. c. de falſa cauſa adjecta legat. idem in libello *l. demonſtratio falſa. ff. de condict. & demonſtr.* Plures cauſſæ in libello narratæ, ſi quælibet ad concludendum ſufficiens eſt, etiamſi omnes falſæ ſint, & una ſola vera, quæ ad concludendum ſufficiat, libellus ſuſtinetur.

Falx *fœnaria* aut *meſſoria l. 8. pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* De priore accipiendum falcis nomen *l. 31. D. de verb. ſignif. Falces* putatoriæ *d. l. 8. §. 1.* id eſt, quæ putandis arboribus deſerviunt Pallad. *lib. 1. de re ruſt. c. 35. & c. ult.*

Fama, rumor *l. 3. §. 2. D. de teſtib.* Alias pro exiſtimatione ſumitur *l. 23. D. quæ in fraud. cred.* & paſſim.

Fames. Si quis hominem fame necaverit *l. 9. §. 2. D. ad Leg. Aquil.*

Fames multa habet privilegia; nam famis tempore, ut neceſſitati communi provideatur, omnes vendere grana compelluntur juſto tamen pretio. *Bart. in l. un. c. ut nemini liceat lib. 10.* & ſuperior famis tempore poteſt mittere ad horrea divitum, & compellere, ut etiam viliori pretio vendant. *jam in lege nec emere. C. de jure delib.* omneſque pecunias conferre tenentur pro emptione, & omnes compelluntur *l. 1. c. ut nemini liceat, & in Auth. ut judic. ſine quoquo ſuffrag. §. itaque Deo.* Hoc fit propter publicam utilitatem, & nulla major, quod fame liberentur homines. *Utilitas publica* (ait Imperator in *l. 3. c.* de Primip.) *præferenda eſt privatorum contractibus.* crudelior eſt enim mors propter famem, quam propter bellum, imo pro fame ne quis pereat, licitum eſt furari, tunc omnia bona communia ſunt; exceptiones pro utilitate publica ex utroque jure deſumptas eleganter affert *Clapmarius lib. 4. c. 16. de jure Dominationis.*

Famosus, mediæ ſignificationis vocabulum, at quod tamen frequentius in deteriorem partem accipitur, & tunc hominem infamem, vel aliquid ignominioſum ſignificat *l. 14. D. de his, qui not. infam.* Sic *famoſa* actio, quæ infamiam importat *l. 73. D. de procur.* & aliis locis. *Famoſum* carmen, quod in alterius injuriam conſcribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem ejus lædit *l. 21. D. de teſtib. l. 18. D. qui teſt. fac. poſſ.* Famoſus libellus, qui alicujus famam fugillat, honoremque vellicat maledictis, liber ad infamiam alicujus pertinens *l. 16. D. de pœn. §. 1. Inſt. de injur. Famoſum* porro abſolute pro libello famoſo dici, patet ex *l. 7. C. Th. de famoſ. libell. Famoſa* mulier *l. 2. §. 4. D. ad SC. Tertull.* Famoſam apud Ulpian. 13. *regul. 1.* accipe, quæ palam quæſtum corpore fecerit, & a lenone, lenave manumiſſa ſit, quæ ignominioſa vocatur *l. 48. §. 1. D. de rit. nupt.*

Familia. Id nomen proprie quidem & ſpecifice de famulorum coetu uſurpatum fuit, poſtea vero per ſynecdochen latius diffuſa eſt ſignificatio, ita ut non tantum ad perſonas liberas in familia noſtra deprehenſas *l. 12. §. 2. D. de public. & vectig.* ſed & ad res noſtras produceretur. Unde Ulpianus in *l. 195. §. 1. D. de verb. ſign.* Familiæ adpellatio, ait, varie accepta eſt. Nam & in res, & in perſonas deducitur. In res, ut puta in Lege XII. Tab. his verbis: *Adgnatus proximus familiam habeto.* Hos ſenſu dicitur *familiæ erciſcundæ* actio, quæ competit coheredibus in dividenda hereditate § 20. *Inſt. de actio.* Vid. ſupra ſub voce *erciſcere.* Item *Familiæ emtor*, qui imaginaria venditione a teſtatore hereditatem emebat, ut docet Ulpianus 20. *Reg. 8.* & Juſtinianus §. 1. *Inſt. de teſt. ord.* Quinctil. *Declam.* 308. Non dixerim ego teſtamentum, cui

cui libripens, & emtor familiæ, & cetera jura neceſſaria deerunt. Suet. *in Neron. c.* 4. Ex hoc Domitius naſcitur, quem emtorem familiæ, pecuniæque in teſtamento Auguſti fuiſſe mox vulgo notatum eſt. Ita & *familiæ mancipationem* apud eumdem Ulpian. 20. *Reg.* §.9. *& Tit.*28. §.6. accipimus. Si familiam quis rogatus ſit reſtituere, id eſt, bona, vel hereditatem *l.*14. §. *ult. conjuncta l.* 16. *D. ad SC. Treb.* Nec aliter intelligenda ſunt hæc verba Terent. *Heautont. Act.*5. *ſc.*1. Decem dierum vix mihi erit *familia*. Ubi Calphurnius: *Familia*, ait, hoc loco pro re familiari ponitur: Unde judicium familiæ erciſcundæ.

Ad perſonas autem refertur *familiæ* ſignificatio, ita quum de patrono & liberto loquitur Lex XII. Tab. *Ex ea familia*, inquit, *in eam familiam*. Et hic de ſingularibus perſonis legem loqui conſtat *d. l.*195. §.1. *D. de verb. ſign.*

Familiæ adpellatio refertur & ad corporis cujuſdam ſignificationem, quod aut *jure proprio* ipſorum, aut *communi* univerſæ *cognationis* continetur. Jure *proprio familiam* dicimus plures perſonas, quæ ſunt ſub unius poteſtate, aut natura, aut jure ſubjectæ, ut puta patrem familias, matrem familias, filium familias, filiam familias, quique deinceps eorum vicem ſequuntur, ut puta nepotes, neptes, & deinceps. *Communi jure* familiam dicimus omnium adgnatorum *l.* 105. §.2. *D. eod. tit.*

Sic *familiæ* adpellatione liberi continentur *l.* 40. §. *ult. D. de verb. ſignif.* etiam adoptivi. Hinc *familia* adoptiva, & naturalis patris *l.*1. §. 4. *D. und. cogn. l.*3. §. 9. *D. de bon. poſſ. cont. tab. l.*1. §.14. *D. de collat. bon. l.*8. *l.*10. §.7. *D. de in jus voc.* Feminarum liberi in *familia* earum non ſunt, quoniam, qui naſcuntur, patris, non matris familiam ſequuntur *l.* 196. *D. de verb. ſignif.* Et hoc eſt, quod in *l.*195. *in fin. D. eod. tit.* dicitur, mulierem ſuæ familiæ caput, & finem eſſe. Plane quum fideicommiſſum *familiæ* relinquitur, ad ejus petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur, quo in numero & liberi, & filii quoque emancipati habentur *l.*32. *in fin. l.66.* §. *ult. l.*77. §.27. *D. de legat.*2. *l.* 14. §.15. *D. de leg.*1. Quin ad hujuſmodi fideicommiſſum, ubi nulla ſpecialis certarum perſonarum mentio facta eſt, non ſolum propinquos, ſed & iis deficientibus, generum, & nurum invitari, conſtituit Juſtinianus *l. ult. Cod. de verb. ſignif.* Immo & *Nov.* 118. *c.* 2. ubi hujus conſtitutionis mentionem facit Imp., quamvis vetus interpres rerum, verborumque ignarus *τας νυμφας* verterit *ſponſas*, quum ibi & pleriſque aliis locis *nurus* ſignificetur, quod poſt Cujac. 28. *obſ. c.*2. notat Hein.

Porro *familiam communi jure* dicimus omnium adgnatorum, (quamvis communi poteſtatis vinculo non contineantur.) Nam etſi patrefamilias mortuo ſinguli ſingulas *familias* habent, tamen omnes, qui ſub unius poteſtate fuerunt, recte ejus *familiæ* adpellabantur, qui ex eadem domo, & gente proditi ſunt *d. l.*193. §.2. *D. de verb. ſignif.* Adpellatur enim *familia* plurium perſonarum, quæ ab ejuſdem ultimi genitoris ſanguine proficiſcuntur, ſicuti dicimus *familiam* Juliam, quaſi de fonte quodam memoriæ *d. l.*195. §. *pen.* Sic & familia *Porcia* intelligenda *l.* 2. §. 381. *D. de orig. jur.* Atque ita ex una gente plures familiæ prodire poſſunt. Suet. *in Ner. c.* 1. Ex Gente Domitia duæ *familiæ* claruerunt, *Calvinorum & Ahenobarborum.*

Servientium quoque ſolemus adpellare *familias*, ut in Edicto Prætoris de *familia publicanorum.* Sed

ibi

ibi non omnes ſervi, ſed corpus ſervorum quoddam demonſtratur, hujus rei cauſſa paratum, hoc eſt, vectigalis cauſſa. Alia autem parte omnes ſervi continentur, ut *de hominibus coactis, & vi bonorum raptorum*, idem in *redhibitoria*, ſi deterior res reddatur emptoris opera, aut familiæ ejus. Et in interdicto: *unde vi familiæ* adpellatio omnes ſervos comprehendit *l.* 195. §. 3. *D. de verb. ſignif.* Familiæ ergo nomen tam liberos, quam ſervos complectitur. Atque adeo paterfamilias non minus ſervilis, quam liberalis familiæ intuitu adpellatur. Paterfamilias enim eſt, qui in domo dominium habet. Unde pater familias nihil aliud, quam principem familiæ ſignificat. Caius *l.* 196. *D. de verb. ſign.* Familiæ adpellatione & ipſe princeps familiæ continetur. Ulpian. *reg. tit.* 4. §. 1. Sui juris ſunt familiarum ſuarum principes, id eſt, paterfamiliæ, itemque materfamiliæ. Qua in re veterum clementiam, & humanitatem laudat Senec. *Epiſt.* 47. his verbis: Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores noſtri dominis, omnem contumeliam ſervis detraxerint? Dominum patrem *familiæ* adpellaverunt, ſervos (quod etiam in minimis adhuc durat) *familiares*. Quæ verba ſuppreſſo nomine ab eo mutuatus eſt Macrobius 1. *Saturn.* 11. Hinc feſtivus ille Martialis in Quirinalem jocus, qui ex ancillis vernas omnes ſuſceperat: Pater familias, ait, vere eſt Quirinalis. Feſtus: *Familiæ* antea in liberis hominibus dicebantur, quarum dux & princeps generis vocabatur pater, & mater familiæ. Unde familiæ nobilium, Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum. Et famimiliares ex eadem familia. Poſtea hoc nomine etiam famuli adpellari coeperunt, permutata I cum V littera. Proinde illis edicti Aedilitii verbis: *Si quid poſt venditionem, traditionemque deterius emtoris opera, familiave ejus factum eſſe dicetur*, quæ habentur *l.* 1. *D. de Aedil. edict. familiæ* adpellatione continentur omnes, qui in ſervitio ſunt, etiam liberi homines, qui ei bona fide ſerviunt, vel alieni. Accipe eos quoque, qui in poteſtate ejus ſunt *l.* 25. §. 1. *D. eod. tit.* Similiter in actione *vi bonorum raptorum*, quæ familiæ nomine competit, familiæ adpellatio ſervos continet, hoc eſt, eos, qui in miniſterio ſunt, etiam ſi liberi eſſe proponantur, vel alieni, bona fide nobis ſervientes *leg.* 2. §. 14. *D. de vi bon. rapt.* In edicto porro *de publicanis*, in quo eſt *Quod publicanus, familiave publicanorum* vi ademerit *l.* 1. *D. de publican.* familiæ nomen non tantum ad ſervos publicanorum referemus, verum etiam ad eos, qui in numero familiarium ſunt publicani. Sive igitur liberi ſint, ſive ſervi alieni, qui publicanis in hoc vectigali miniſtrabant, eo edicto continebantur. Proinde & ſi ſervus publicani rapuit, non tamen in ea familia conſtitutus, quæ publico vectigali miniſtrat, hoc edictum ceſſabit *d. l.* 1. §. 5. *D. de publican. l.* 195. §. 3. *D. de verb. ſign.* Alia ejuſdem edicti parte, cujus verba ſunt: *Quod familia publicanorum furtum feciſſe dicetur*, familiæ adpellatione, ait Ulpianus, ſervilem familiam contineri, ſciendum eſt. Sed & ſi bona fide publicano aliquis ſervus ſervit, æque continebitur, fortaſſis & mala fide. Ergo & ſi liber homo ſerviat, hoc edictum locum habebit *l.* 12. §. 2. *D. de publ. & vectig.* Ita *familias publicanorum* accipe apud Hirtium, aut Oppium *de bell. Alex.* c. 70.

quæ

Digitized by Google

quæ nimirum publicanis operum in vectigalibus exigendis dabant. In Interdicto *unde vi*, cujus verba ſunt hæc: *Unde tu illum vi dejeciſti, aut familia tua dejecit l. 1. pr. D. de vi & vi arm.* familiæ adpellatio ſervos continet, & eos quoque, quos loco ſervorum habemus *d. l. 1. §. 16. 18. D. eod. tit.* Paullus *5. ſent. 6. §. 3.* de hoc interdicto agens, *familiæ nomine*, inquit, *& duo ſervi continentur.* Hoc amplius Ulpianus in *d. l. 1. §. 17. de vi & vi arm.* & ſi unus ſervus dejecerit, *familiam* dejeciſſe videri ait. Quamquam alias unicum ſervum familiæ adpellatione contineri, negetur, ac ne duo quidem familiam facere dicantur *l. 40. §. 3. D. de verb. ſignif.* Quæ legum noſtrarum diſcordia ita optime Ciceronis interventu ſedabitur, ſi quemadmodum ille *in orat. pro Cæcin. c. 19.* ſcribit, dixerimus, ex vi quidem Latini ſermonis in uno ſervulo familiæ nomen non contineri, familiam ex ſervis pluribus conſtare. Ceterum rationem juris, interdictive vim, & prætorum voluntatem facere, ut & ſi unus ſervus dejecerit, familia intelligatur dejeciſſe. Non enim aliam eſſe cauſſam æquitatis in uno ſervo, & in pluribus. Sed & in Edicto *ſi familia furtum feciſſe dicatur*, ſervilem accipere debemus *l. 9. D. de juriſd. l. 32. D. ad Leg. Aquil. l. 32. D. de dol. mal. l. 1. D. ad SC. Silan. l. 5. D. de petit. hered. l. 31. D. de nox. act.* Eadem ſignificatione dicitur *familia* eorum, qui circa curſum publicum occupati ſunt *l. 2. Cod. Th. de curſ. publ.* & *familiam publicam* in *l. 1. D. de offic. præfect. vigil.* interpretatur ſervos publicos, qui præſto Aedilibus erant, quales etiam curatoribus aquarum adfuiſſe, Frontinus *lib. 2. de aquæduct.* oſtendit. Sed & *familia* militum in *l. 10. C. de re milit. & l. 3. C. Th. eod. tit.* ſunt militum uxores, liberi, ſervique illi, qui de peculio caſtrenſi emti ſunt. Ceterum *familia* ſervilis in *urbanam*, & *ruſticam* dividitur *l. 3. D. de pen. legat. l. 66. D. de legat. 2. l. 166. D. de verb. ſignif.* Item in *domeſticam*, & *venalitiariam l. 31. D. de donat. int. vir. & ux.* ſeu venalem, ut loquitur Quinctilian. *lib. 7. inſt. or. c. 3.*

Familia militum in *l. 17. 28. 31. C. Th. de erogat. mil. annon. l. ult. C. Th. de jur. fiſc. l. 1. C. Th. de exact. & translat. annon.* eſſe videtur certus tironum nondum in numerum relatorum numerus, vel manipulus, uti ſuſpicatur Jac. Gothofr. *in Comm. in d. l. 17. C. Th. de erog. milit. ann.*

FAMILIARE funus *l. 2. in fin. D. de in jus voc.* id eſt, domeſticum, ut in *l. 4. §. 2. D. ſi quis caution.* *Familiaria* ſepulchra, quæ quis ſibi, familiæque ſuæ conſtituit *l. 5. D. de religioſ.* in quæ tamen & heredes, etiam ſi extranei ſint, inferri poſſunt *l. 4. l. 6. l. 13. Cod. eod. tit.* non item adfines, & cognati, niſi heredes ſcripti ſint *l. 8. l. 14. C. eod. tit.* *Familiaria* veſtimenta, quæ ad familiam veſtiendam ſunt parata *l. 29. in fin. D. de aur. arg. leg.*

Familiares in conſtitutionibus recentiorum Imperatorum ſervilia miniſteria præſtantes intelliguntur *l. 6. §. 5. C. de his, qui ad Eccleſ. confug. l. pen. C. de his, qui accuſ. non poſſ.*

Familiaris res, id eſt, pecuniaria, & privata *l. 2. §. 1. D. de interd. l. 26. D. de fideic. lib.*

FAMILIARITAS, amicitia, neceſſitudo *l. 4. §. 13. D. de offic. proconſ.* Alias ſimilitudo eſt. Ita familiaritatem habet emtio, & locatio *l. 2. D. locat.*

Familiaritas pro miniſteriis, & do-

domeſticis *l. ult. C. qui accuſ. non poſſ.*

F A M U L U S, ſervus *l.* 1. 2. *C. de his qui in eccleſ. manum.* a *familia* deducitur, ut vult Feſtus I in U littera permutata.

F A N A T I C U S proprie vel ſacerdos, vel cuſtos fani erat, qualis *Severus fanaticus ex vico Bellonæ* apud Reineſ. *Inſcr. Claſſ.* 14. 139. Quum vero hi ſibi plerumque numine afflati viderentur, reſponſa reddentes, & vaticinia, id vocabulum poſtea fariolis, & fatidicis tribui cœpit. Eo ſenſu *fanaticus* dicitur Ciceroni *pro domo c.* 60. fanaticum carmen apud Liv. *lib.* 38. *c.* 16. Hein. Hinc ſi ſervus inter *fanaticos* non ſemper caput jactaret *l.* 1. §. 9. *D. de Aedil. ed.ct.* quod paulo poſt Ulpianus adpellat *circa fana bacchari.*

F A N U M, templum *l.* 1. §. 10. *D. de Aedil. edict.* Fana autem adpellata, vel, ut Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* ſcribit, *quod pontifices in ſacrando fati ſunt finem*, vel ut Feſtus, *quod fando conſecrantur.* Et quidem uni Deo publicæ conſecratæ ædes, *fana* pluribus ſimul, tamquam *συμβωμοις* dedicatæ *delubra* dicebantur. Iſ. Voſſ. ad Pomp. Mel. 2. 3. *p.* 147.

F A R, frumentum, unde molendo farina conficitur. Unde ſeges *farris* apud Liv. *lib.* 2. *c.* 5. *Far* vel *farreus* etiam panis, ex farre confectus, qui in ſollemni ſacrificio, quo in manum conveniebat uxor, adhibebatur. *Ulp.* 9. *fragm.* 1. *Farre* convenitur in manum certis verbis, & teſtibus decem præſentibus, & ſollemni ſacrificio facto, in quo panis quoque *farreus* adhibetur. Plin. *lib.* 18. *c.* 3. Quin & in ſacris nihil religioſius confarreationis vinculo erat, novæque nuptæ *farreum* præferebant. Servius *in* 1. *Georg. v.* 31. *Farre* nuptiæ fiebant, quum per Pontificem maximum, & Dialem flaminem, per fruges, & molam ſalſam conjungebantur, unde *confarreatio* adpellatur, ex quibus patrimi, & matrimi naſcebantur. Idem in *lib.* 3. *Aen. v.* 130. Quid enim aliud eſt *dextræ*, quam in manum convenire? Quæ conventio eo ritu perficitur, ut aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur, quæ res ad *farreaceas* nuptias pertinet, quibus flaminem, & flaminicam jure pontificio in matrimonium neceſſe eſt convenire. Et paucis interjectis: Mos apud veteres fuit flaminis, & flaminicæ, ut per farreationem in nuptias convenirent, ſellas duas jugatas ovili pelle ſuperinjecta poni ejus ovis, quæ hoſtia fuiſſet, & ibi nubentes velatis capitibus in *confarreatione* flamen, ac flaminica reſiderent. Ait igitur *locari.* Locata enim uxor dicitur, quod ſimul cum eo ſedeat, dum confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit. Hæc de illo ritu veteres, quorum loca operoſe interpretantur Briſſonius, Hotomanus, & ſi qui alii de ritu nuptiarum ſcripſerunt, ſed ita ut in re obſcura, multiſque involuta tenebris, plerique intelligendo faciant, ut intelligamus nihil. Hein.

F A R C I M E N. Leo Novell. 58. *Perlatum ad aures noſtras, quod inteſtinis, tamquam tunicis illum infarctum, velut conſuetum aliquem cibum, ventri præbeant.* Eorum vero *farciminum* eſum, & commercium Imperator, propoſita pœna publicationis bonorum, flagellationis, cum decalvatione conjunctæ, atque exſilii prohibet. Nimirum uti jam olim primævi patres orientales plerique canonem ſynodi Apoſtolicæ *de ſanguine & ſuffocato Act. Apoſt. c.* 15. *v.* 20. non temporarium, ſed perpetuum præceptum conti-

nere

nere exiſtimabant, quorum loca complurima congeſſerunt Guil. Spencer. *ad Origen. adv. Celſ.* *p.*90. & Caſp. Suicer, *in Theſaur. Patr. Græc. Tom.* 1. *p.* 113. ita hanc majorem ſententiam mordicus tenuerunt Græci, quibus & hodie ſanguine vel ſuffocato veſci, piaculum eſt. Hein.

FARI non poſſe dicitur, qui nondum infantis ætatem exceſſit, id eſt, qui infra ſeptimum annum ætatis eſt, ut patet ex *l.*1. §.2. *D. de adminiſtr. & per. tut.* Et contra *fari* poſſe dicitur pupillus poſt ſeptimum annum *l.* 1. §. 15. *D. de magiſtrat. conven. l.*9. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 1. *C. ad SC. Tertull.* Qui *fari* poſſunt, quamvis actum rei non intelligerent *l.* 5. *D. de reg. jur.*

Fari dicebatur prætor, qui certa legitima, & ſollemnia verba pronunciabat. Unde & *faſtos* dies nomen traxiſſe, Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* indicat his verbis: *Faſti* dies, per quos prætoribus omnia verba ſine piaculo licebat *fari*. Macrob. 1. *ſaturn.* 16. *Faſti* ſunt, quibus licet *fari* prætori verba ſollemnia *do*, *dico*, *addico*. Ovid. 1. *faſtor. v.* 51. *Nam ſimul exta Deo data ſunt, licet omnia fari, Verbaque honoratus libera prætor habet.* His contrarii *nefaſti* dies erant, per quos prætori tria illa vrrba *fari* non licebat. Ov. *eod. lib. v.*47. *Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur; Faſtus erit, per quem lege licebit agi*. Add. Macrob. 1. *Saturn.*26. Ac plane nefaſtum diem [illegible] vocat Theophilus *in* §.2. *Inſt. de libertin.* Ulpianus vero [illegible] dicebat, teſte Athenæo *in Deipnoſoph. lib.* 3. *c.* 20. *p.* 90.

FARRARTORUM ager *l.* 58. §. 1. *D. de uſufr.* Situs ignotus eſt, niſi legere malis *farratiorum*, vel *farraticorum*, cujus vici, Brixiæ proximi, meminit lapis apud Gruter. *p.* 1007. 7. Hein. Legunt alii *farrarium*, & frugiferum interpretantur.

FAS licitum *l.*2. §.18. *D. de orig. jur.* Virgil. 1. *Georg.* 269. *Fas* & jura ſinunt, id eſt, ut interpretatur Servius: Divina humanaque jura permittunt. Nam *fas* ad religionem, jura ad homines pertinent, juxta interpretem Euripidis in *Hecubam*.

FASCES pro inſignibus majorum magiſtratuum. *Faſces* conſularitatis *l. ult. C. Th. ad Leg. jul. de ambit.* proconſulum *l.*14. *D. de offic. proconſ.* Civilium partium *faſces*, id eſt, civiles, non militares dignitates *l.un. C. Th. qui a præbit. tiron.*

Faſcis numero ſingulari pro ſarcina vel onere. Imponimus præſentis mulctæ *faſcem l.*22. *C. Th. de adpell.*

FASCIÆ crurales, peduleſque *l.*27. *in fin. D. de aur. arg. leg.* inter ornamenta muliebria ponuntur, quo loco *crurales* in *crinales* transformare infeliciter tentarunt. Veteres certe quidam pedes faſciis vincire, & obvolvere ſolebant, maxime mulieres. Quod M. Tullius his verbis, quæ a Nonio Marcello relata, quibus Clodium, ut mulierarium inſectatur, docet. *Tu*, ait, *quum vincirentur pedes faſciis, quum calanticam capiti accommodares.* Ejus rei Plinius quoque *lib.* 6. *hiſt. nat. c.* 2. indicium facit, narrans, *mures Carboni faſcias, quibus in calceis utebatur*, adroſiſſe. Et hæc erant *pedules faſciæ*. Etenim *pedule*, interprete Cornel. Frontone, *in lib. de nom. & verb. differ.* dicitur, *quod ſub pedibus præſtat utilitatem.* Hoc amplius & crura faſciis veſtiri olim ſolita, Quinctilian. *lib.* 2. *Inſt. or. c.* 3. non obſcure ſignificat, ut & Valer. Max. *lib.* 7. *c.*2. qui Pompeium candida faſcia crus obligatum habuiſſe, docet.

FASTI dies. Vid. ſupra *fari*.

Fa-

Faſti, etiam libri, faſtorum indices, qui a Kalendis hodie etiam Kalendaria adpellantur. Veteres autem promiſcue dixiſſe *faſti* faſtorum, & *faſtus* faſtuum jam Priſcianus *lib. 6.* obſervavit. Et ita loquutos eſſe Columellam *lib. 9. de re ruſt. c.* 14. & Lucan. in *pharſal. lib.* 10. *v.* 187. jam Lexicographi notarunt. Hinc *faſtibus* legimus in *l.* 7. *C. Th. de tiron. l.* 9. *C. Th. de infirm. his, quæ ſub tyr.*

FASTIGIUM ambitioſum adorationis *l. un. C. Th. de imag. Imperat.* pro quo in *l.* 2. *C. Juſt.* falſo legitur *faſtidia.*

FATALES dies adpellantur ab Impp. tempora adpellationibus peragendis præſtituta *l.* 32. *C. de adpell. l. ult. C. de temp. adpell. l. ult. in fin. pr. C. ubi ſen.*

FATERI. Qui tacet, non utique fatetur *l.* 141. *D. de reg. jur.* Uſi noſtri ſcriptores eodem vocabulo ſunt paſſive. Vulgo *fatebatur*, id eſt, fatebantur omnes *l.* 39. *§.* 6. *D. de legat.* 1. Nomen quod *confitetur*, id eſt, confeſſum *l.* 15. *§.* 9. *D. de re judic.* Sed & Ciceronem 2. *Agrar.* 21. dixiſſe: *Hunc agrum excipere nominatim, qui publicus eſſe fateatur*, & *confiteri* a Gellio *lib.* 15. *c.* 13. & Priſciano *lib.* 8. *p.* 794. inter verba communia recenſeri, jam obſervavit Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.* 158. *Hein.*

FATUM ſecundum Tullium, ipſo referente Servio *in Virgil.* 3. *Aen. v.* 736. eſt connexio rerum per æternitatem ſe invicem tenens, quæ ſub ordine, & lege variatur, ita tamen ut ipſa varietas habeat æternitatem. Idem Serv. *in* 2. *Aen. v.* 777. *fata*, ait, ſunt quæ Dii fantur, quæ indubitanter eveniunt. Quæ fuerit Juriſconſultorum veterum de Fato ſententia, docuit Bynkersk. 4. *obſ.* 15.

Fatum pro caſu. Si *fato* fecerit *l.* 2. *D. de condit. & dem.* Quæ improviſo caſu potius, quam fraude accidunt, fato plerumque, non noxæ imputantur *l.* 1. *C. ad Leg. Corn. de ſicar.*

Fata cauſſarum *l.* 3. *C. de legib. l.* 14. *C. de advoc. diverſ. jud.* ubi fruſtra Salmaſius *in not. ad hiſt. Aug. p.* 259. reſcribit *facta cauſſarum*. Ibi autem ſignificantur incerti cauſſarum eventus, quos eadem dicendi figura fortunam judicii vocat Quinctilianus *Inſt. or. lib.* 10. *c.* 1. immo & Hermogenianus *l.* 13. *D. de ſtat. hom.* ubi pro *fortunæ judicio* legendum eſſe fortunæ *judicii*, recte ſuſpicatur Menag. *Amœn. jur. c.* 6. quia & in ſcholiis Baſilicis legitur τῃ τυχῃ τῳ δικαςηριω. Sed & *fata* diſceptationis dixit Imp. *l.* 41. *C. Th. de adpell.*

Fatum etiam pro morte ſumitur. Macrob. *in ſomn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. Conſtat enim, numerorum certam, conſtitutamque rationem animos ſociare corporibus. Sic numeri dum ſuperſunt, perſeverat corpus animari, cum vero deficiunt, mox arcana illa vis ſolvitur, qua ſocietas iſta conſtabat, & hoc eſt, quod *fatum*, & *fatalia* vitæ tempora vocamus. Hinc in *fatum* concedere *l.* 20. *§. ult. D. de liberat. leg. l.* 3. *C. de jur. delib. l.* 4. *C. ſi pend. adpell. l.* 4. *C. de ſolut. Fati* diem fungi *l.* 5. *C. ſi reus vel accuſ. Fati* munus explere *l. ult. C. Th. de metat.* implere *l.* 1. *C. de obl. & act. & paſſim.*

Licet *Fati* nomen anile plerumque, & ſuperſtitionis plenum ſit, huic tamen nobiliores philoſophi mortis, vitæque imperium conceſſerunt. Servius 8. *Aen.* Tertul. *lib. de anima cap.* 39. Adrianus Turnebus *lib.* 2. *Adverſar. c.* 9. Gellius *lib.* 13. *cap.* 1. Tribus quidem humana omnis vita conti-

tinetur, Servius 4. *Aen.* Natura, cui ultra centum & viginti ſolſticiales annos conceſſum non eſt diuturniore frui luce, Fato, cui nonaginta anni, hoc eſt, tres Saturni curſus exitium creant, niſi forte aliarum ſtellarum benignitate tertium ejus ſuperet curſum. Fortuna, & caſu, qui ad omnia pertinent, quæ extrinſecus accidunt, ut ad ruinam, incendium, naufragium, venena, vim fatique diem occupatam. Virgilius in Didonis perſona eleganter expreſſit 4. *Aeneid. Vixi, &, quem dederat curſum fortuna peregi.* Hic enim non ad naturam, & fatum mortem retulit, quia nec fato, merita nec morte peribat, ſed ad fortunam, quam violentæ mortis agnoſcit auctorem. Quare mors illa, quæ præter naturam accidit, fortunæ tribuitur, caſui, quæ præter fatum. At natura & fatum ei, qui morbo, aut morte ſua defungitur, Sueton. *in Jul. c.* 85. Demoſthen. in *Epiſt. ad Lycurg.* Iſocrat. *in laudat Buſirid.* Tempus autem continet fatum, & naturam. Hoc contulit Dn. Giron. J.V.D. Pariſ.

F a t u u s, vel morio *l.*4. §. 3. *D. de Aedil. edict.* Fatuos autem inſulſos interpretatur Donat. *in Ter. Eunuch. act.* 5. *ſc.* 8. *v.* 49. Servius vero *in* 7. *Aen. v.* 47. inconſiderate loquentes, a Fatua, quæ adſidue divino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Unde adhuc, qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur. Idem *ad Aen.* 3. *v.* 354. Meminit & Lactant. *lib.*1. *de Divin. inſtit. c.* 22. *Fatuis* utique propter infirmitatem mentis curatores datos oſtendit *l.* 2. *D. de poſtul. & l.* 21. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* hominibus quippe commotioris animi. *Fatuum* Cuja. *l.* 2. *de poſtul.* pro ſimplici, & inepto, & parum idoneo ad res adminiſtrandas uſurpat. Tractum autem nomen eſſe quidam volunt a ſapore ciborum, qui cum non ſapiunt, fatui dicuntur.

F a v i a lex, & *Faviana.* Vid. ſupra *Fabia*, & *Fabiana.*

F a v i u s Mela Vid. infra *Flavius Mela.*

F a v o r. Favoris cauſſa conſtitutum *l.* 8. *D. de minor. Favor* conſtitutionis *leg.* 2. *D. de fideic. libert.* quo nempe conſtitutio favet. *Favor* libertatis, quo libertati favetur, vel favendum eſt *l.* 7. §. *ult. D. qui ſine manum.* ſeu libertati deditus, ut loquitur *l.* 2. *C. de long temp. præſcr.* vel qui libertati exhibetur *l.* 26. *D. de fideic. lib.*

Favor minax judicis *l. un. C. Th. ſi quac. prædit. pot. nupt. pet.*

F a v o r a b i l i s, favore dignus, ut Cauſſa favorabilis in *l.* 7. §. 3. *D. de bon. damn. l.*122. *D. de reg. jur. l.*1. §.15. *D. de ventr. in poſſeſ. mitt. Favorabiliores* rei potius, quam actores habentur *l.* 125. *D. de reg. jur.*

F a v o r a b i l i t e r in favorem *l.* 8. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux. l.*7. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar. l.* 10. §. *ult. D. de manum. teſt.*

F a u s t i n æ Auguſtæ meminit *l.* 57. *D. de legat* 2. Conjux hæc fuit Antonini Pii, de qua hæc exſtant Julii Capitolini verba *in vita Antonini c.* 5. Uxorem *Fauſtinam* Auguſtam adpellari a Senatu permiſit.

F a u t o r e s æquitatis *l.* 8. *C. de pact.*

F a v i, ſi quos apes fecerint *l.*5. §.3. *D. de adquir. rer. dom.* Si quis apes, vel favum abſtulerit *l.* 26. *D. de furt.*

F a x. Si *facem* ſervo meo objeceris *l.* 27. §. 6. *D. ad Leg. Aquil.* Ad *faces* parata *l.* 55. §. *ult. D. de legat.* 3.

Faces calumniarum *l.*2. *C. Th. de curat. calend.*

F e b r i c u l a *l.* 1. §. 8. *D.*

D. l.4. §. ult. D. de Aedil. edict.

FEBRUARIÆ Kalendæ *l. 12. D. de verb. obl.*

FELICITAS generis *l. 2. C. Th. de ſenat. & gleb. coll.* ubi ſenatorium faſtigium generis *felicitate dicuntur conſequuti*; qui ex ſenatore progeniti ſunt, & contra diſtinguntur illis, qui principis largitate, & beneficio eam dignitatem adepti ſunt, id eſt, *Senatoribus novis*, ut Symmachus adpellat.

FELIX embola, vid. ſupra *embola*.

FELIX titulus Imperatorum, ut patet ex *Prooem. Inſt.* Vid. de eo Gabriel. Treyor. *Obſerv. apologet. c. 31. p. 287. Tomo 1. Theſaur. jur.* & Ez. Spanhem. *de uſu & praſt. numiſm. diſſ. 12. p. 441. Tom 2.* quorum prior ab Antoninorum temporibus hoc Imperatorum cognomen arceſſit, deceptus procul dubio lapidibus Gruterianis *p. 258. 9. 10. p. 359. 12. p. 260. 1.* in quibus memorantur *Imp. Cæſ. M. Aurelius Antoninus, Pius Felix*. Sed eos laudatus Spanhemius non ad M. Antoninum, ſed ad Caracallam, cognominem pertinere, obſervavit. Commodo, perenne occiſo, peculiari SCo hanc adpellationem conceſſam eſſe, memoriæ prodidit Spartian. in *Commod. c. 8.* ejuſque in numis titulum *Felicis* vel ΕΥΤΥΧΟΥΣ primum occurrere, animadvertit idem Spanhem. Ceterum ab eo tempore omnes Imperatores id cognomen retinuerunt. Quidam etiam *feliciſſimos*, & *beatiſſimos* ſe adpellari voluerunt, uti in numis Diocletiani, & Maximiani frequens eſt hoc elogium, vel *Feliciſſimos* Cæſares, veluti Theodoſius in *l. 90. C. Th. de decur.*

FELICISSIMUS, *Feliciſſima* nomen ſervi, & ancillæ proprium *l. 51. §. 3. D. de legat. 3.*

FEMINA. Moribus receptum, ut feminæ civilibus non fungantur officiis *l. 2. D. de reg. jur. l. 12. §. 2. D. de judic. l. 1. D. ad SC. Vellei.* Femina nullum adoptare filium ſine juſſu principis poteſt *l. 29. §. 3. D. de inoff. teſt.* In multis juris articulis feminarum conditio deterior eſt *l. 9. D. de ſtat. hom.* Feminis ipſe ſexus denegat, quo minus honores, vel munera injungantur *l. 3. §. 3. D. de muner. & honor.* Ne feminæ pro viris, aut ullo alio intercederent ſunt *lex. 1. l. 2. D. ad SC. Vellei.* Feminis pro parentibus agere interdum permittitur *l. 14. D. de procurat.* Eas prætor prohibet, pro aliis poſtulare *leg. 1. §. 5. D. de poſtul.* Remotæ ſunt ab officio argentarii *l. 12. D. de edend.* ſuos heredes non habent *l. 4. §. 2. D. de bon. poſſ. contra tab.* tutores dari non poſſunt *l. ult. D. de tutel.*

In *femina* nubere dicitur vir *l. 3. C. Theod. ad leg. Jul. de adult.* pro quo Juſtinianus *l. 31. C. eod. tit.* in feminam dixit, non inuſitata optimis ſcriptoribus loquutione, quorum plura loca congeſſit Jac. Gothofred, in *Comm. ad d. l. 3.*

FENESTELLA citatur in *l. un. §. 1. D. de offic. Quæſt.* Intelligitur autem L. *Feneſtella*, qui temporibus Tiberii vixit. Voſſ. *de Hiſtor. Latin. lib. 1. c. 19. p. 101.* Unde refutatur error Eberlini *de orig. jur. c. 14. n. 24.*

FENESTRÆ jus inter jura, vel ſervitutes prædiorum urbanorum memorat Cai. *Inſt. lib. 2. tit. 1. §. 3.* Sed quum ita numquam loquuti ſunt veteres, qui hanc ſervitutem ſemper *luminum* adpellitant, ea verba ab interpolatore eſſe, merito ſuſpicatur Ant. Schulting. *in Juriſpr. vet. antej. p. 76.* Hein.

Feneſtræ luciferæ, & proſpecti-

viæ *l.* 12. §. 2. *C. de ædif. privat.* Iis opponuntur τόξικαι, id eſt, anguſtæ, uti in arcibus, & mœnibus eſſe ſolent, per quas jacula mittuntur. Vid. Cujac. 13. *obſ.* 30. Hein.

F e r a. Feras exercere, id eſt, venando agitare *l.* 62. §. 1. *D. de uſufr.*

F e r a l e s anguſtiæ *l. un. C. Theod. de parricid.* & infandæ mentes apoſtatarum *l.* 5. *C. Th. de apoſtat.* carcerum tenebræ *l.* 1. *C. Th. de curioſ.* miniſtri, id eſt, qui carcerum, & reorum cuſtodiam gerunt *l.* 6. *C. Th. de cuſtod. reor.* *Feralia* antra oratoria hæreticorum *l.* 57. *C. Th. de hæret.* myſteria rebaptizantium *l.* 4. *C. Th. ne ſanct. baptiſm.* *Feralis* peſtis *l.* 6. *C. de maleſ. & math.* ſecta judæorum *l.* 1. *C. Th. de judæis.*

F e r i æ, tempus, quo a forenſibus negotiis, & jure dicundo vacatio concedebatur *tit. D. & C. de fer.* Earum vero aliæ erant *ſollemnes*, aliæ *repentinæ*, & quæ extra ordinem indicebantur *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. cauſ. maj.* *l.* 3. *C. de dilat.* Illæ ſtatæ & certæ erant, quarum exempla ex Varrone *l.* 5. *de ling. lat.* Macr. *lib.* 1. *ſaturn. c.* 16. & Calendario Romano in promtu ſunt, hæ vero e re nata indicebantur, ob res puta proſpere geſtas, & in honorem Principis.

Feriæ latinæ l. 2. §. 33. *D. de orig. jur.* celebrari ſolebant prid. Kal. Apriles in monte Albano. Faſti diurnis apud Reineſ. *Claſſ.* 4. *inſcr.* 5. *Prid. Kal. April. Feriæ Latinæ celebratæ, & ſacrificatum in monte Albano, & data viſceratio.* Quum vero illis ſacris more majorum omnes magiſtratus intereſſe oporteret, interim creabatur præfectus urbi feriarum Latinarum cauſſa *l.* 2. §. 3. *D. de orig. jur.* Tacit. *Annal. lib.* 6. *c.* 11. Ceterum circa ferias permulta mutata ſub Impp. Chriſtianis, qui & diem ſolis, & reliquos dies feſtos, quibus Chriſtiani ſacra faciunt, maxime vero tempus quadrageſimale, quo & criminales perſequutiones ceſſabant, & quindecim dies paſchales, feriis adſcripſerunt. Vid. *l.* 5. *C. Theod. de quæſtion. l.* 2. *l.* 8. *C. Th. de fer.* Syneſ. *epiſt.* 14. & quæ ex Theodulpho, Maximo, Auguſtino, & Conciliis notavit Ægid. Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 26. *p.* 150. *& ſeq.* Hein.

F e r i a t i dies *l. pen. D. de fer.* menſes *l.* 5. *C. eod. tit.*

F e r i a t i c i dies Florentiæ legitur *l.* 2. *D. de fer.* niſi ille librarii lapſus ſit.

F e r i r i capitali ſupplicio *l.* 5. *C. de maleſ. & mathem.* mulcta *l.* 5. *Cod. Th. de fabricenſ.*

F e r i t a s aliquando hominibus tribuitur. Sic feritas fructuarii, vel ſævitia *l.* 15. §. 3. *D. de uſufr.*

F e r o x Urſeius Ictus, de quo infra voce *Urſeius*.

F e r r a c u l u m quidam legunt in *l.* 29. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* alii cum Haloandro *ferriculum*, alii *gubernaculum*, quum Florentiæ ſit *ſervaculum*. Dubiæ non modo notionis, ſed & ſcriptionis eſt hoc vocabulum. *Hein.*

F e r r a m e n t a laniandæ carnis cauſſa parata *l.* 18. *pr. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Sed & medicorum inſtrumentis *ferramenta* accenſet Paullus 3. *Sent.* 6. §. 62. Vid. Briſſon. *Select. Antiq. lib.* 2. *c.* 4. *Schulting. jurisſpr. vet. antejuſt. p.* 370.

Ferramenta ad effringendum oſtium, vel armarium *l.* 54. §. 4. *D. de furt.*

F e r r a r i u s *l. ult. D. de jur. immunit. l.* 1. *C. de excuſ. art.* & apud Veget. *lib.* 2. *c.* 11. qui

qui in Legionibus habebatur, fabricæ ferrariæ cauſſa.

Ferre pro auferre, & conſequi. Sic ferre aliquid dicitur actor *l.* 41. *D. de oblig. & act.* & ferre quis aliquid ex bonis *l.* 3. *D. de ſeparat.* Adde Phædr. *lib.* 4. *fab.* 4. *v.* 16. quæ *tulerint* nihil, quanam ratione conferant pecuniam.

Ferre ſententias *l.* 1. *D. de adpell.* ſuffragium in curia *l.* 8. *D. de muner.* Alio ſenſu in *l. un. C. de ſuffrag.* poſtulare *ferri* ſibi a quoquam ſuffragium, id eſt, opem ſua commendatione ferri, ſeu patrocinium præſtari.

Pro *tuliſſe* tolliſſe dixit Ulpianus *l.* 13. §. 4. *D. de accep.* Eſt is infinitivus vetus, a verbo cognatæ ſignificationis, *tollo*, de quo Scalig. ad Varron. *lib.* 1. *de re ruſt. c. ult.* Voſſ. *Analog. lib.* 3. *c.* 37. Hein.

Ferrum Indicum *l. ult.* §. 7. *D de publican. & vect.*

Ferrum pro gladio *l.* 28. §. 10. *D. de pœn. l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.*

Ad *ferrum* venitur *l.* 11. §. 2. *D. de pœn.*

Ad *ferrum* damnati in *l.* 8. *D. qui teſt. fac.* id eſt, qui ut ferro in arena depugnent, damnati ſunt. Sic apud Ulpian. *Reg. tit.* 1. §. 11. Qui traditi ſunt, ut ferro depugnarent: Sueton. de munere gladiatorum loquens *in Neron.* Exhibuit, inquit, ad ferrum quadringentos Senatores.

Ferrumen id, quo quid ferruminatur. Ita partes duorum dominorum *ferrumine* cohærere dicuntur in *l.* 17. §. *ult. D. de adquir. rer. dom.* Utitur hoc vocabulo etiam Plinius *lib.* 36. *c.* 23.

Ferruminare alieno argento ſcyphum *l.* 27. *D. de adquir. rer. dom.*

Ferruminatio a plumbatura hoc diſtat, quod *ferruminatio* per eamdem materiam facit confuſionem, *plumbatura* vero non idem efficit *l.* 23. §. 5. *D. de rei vind.* Proinde ſi ferruminatione ſtatuæ brachium junctum ſit, unitate id majoris partis conſumi, ait *ibid.* Paullus.

Ferula cæduntur impuberes *l.* 1. §. 33. *D. de SC. Silan.*

Festivitas de ludis, & ſpectaculis in *l.* 3. *Cod. Th. de ſpectac. l.* 2. *Cod. Th. de expenſ. ludor.* Natalium principis feſtivitates *l.* 31. *Cod. Theod. de præt. & quæſt.*

Festus, *a*, *um. Feſti* dies *l. ult. D. de aur. arg. leg. l.* 27. §. 1. *D. ad municipal.* Sunt, ait Macrob. *lib.* 1. *Saturn. c.* 16. Diis dicati, quos etiam *nefaſtos* vocari obſervat: quibus contrarii ſunt *profeſti*; id eſt, *hominibus ob adminiſtrandam rem privatam, publicamve conceſſi*, vel, ut Non. Marcellus loquitur, *a feſtivitate vacui.* Plaut. *Aulul. Act.* 2. *ſc.* 5. Feſto die ſi quid prodegeris, profeſto egere liceat, niſi peperceris.

Fetus. Vid. infra *fœtus*.

Fibula, magis ornamentum, quam veſtis eſt *l.* 25. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* Vincula enim magis ſunt, quam geſtamina. Plin. *lib.* 33. *c.* 1. Fibulæ, & alia muliebris cultus. Fibulis utique veſtes adſtringebant, & ſubnectebant. Virgil. *lib.* 4. *Æn. v.* 139. *Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.* Erant autem *fibulæ* orbiculi teretes. Ovid. *lib.* 8. *metam. v.* 118. *Raſilis huic ſummam mordebat fibula veſtem.* De iis, earumque varia materia, forma, & uſu egerunt Laur. Pignorius *de ſerv. p.* 82. & Jo. Jac. Chifflet. in *Anaſtaſi Childerici c.* 16. *p.* 232. *ſeq.* ubi & ære earum figuras varias expreſſerunt. *Hein.*

Fictilia pro vaſis, & terra fictis *l.* 3. §. 3. *D. de ſuppell. leg. Fictilis* ſuppellex *leg.* 7. *D. eod. tit.*

Fictio Legis eſt, quum id ponit, quaſi eſſet, quod tamen re ipſa non eſſe conſtat, vel ponit id non eſſe, quod tamen eſſe adparet; vel facit, quid ita eſſe, quod tamen aliter ſe habere certum eſt. Primæ ſpeciei fictionis, quam poſitivam dicunt, exemplum eſt *fictio* Legis Corneliæ, qua in captivitate moriens, antequam in eam perveniſſet, obiiſſe concipitur *leg.*22. *D. de capt.* Simili fictione in bello occiſus vivere cogitatur *pr. Inſt. de excuſ.* Conf. *l.* 6. *D. de magiſtr. conv. l.*7. *D. de ſtat. hom. l.*26. *eod.* §. 4. *Inſt. de Act.* Secundæ ſpeciei, nimirum *negativæ* fictionis ſpecimen eſt jus poſtliminii, quo, ex ſervitute, in quam bello captus civis Romanus inciderat, rediens, in ea numquam fuiſſe repreſentabatur *l.*25. *D. de capt.* Idem hoc exemplum & ad poſitivam fictionem referri poteſt, ſi nempe fingatur talis civis ſemper in civitate fuiſſe, quod fecit Tribonianus in §. 5. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſolv.* Conf. §. 1. *Inſt. eod.* & §. 5. *Inſt. de act.* Ad tertiam ſpeciem, quæ *translativa* eſt fictio, pertinet. (1) Perſonæ pro altera ſubſtitutio, quale exemplum eſt in *l.* 1. §. 12. *D. de vi & vi arm.* ubi Caio mandato Titii Sempronium de poſſeſſione dejiciente Titius ipſe hoc feciſſe dicitur ſecundum vulgatum axioma: Quod quis facit per alios, id ipſe feciſſe putandus. (2) Rei pro alia repreſentatio, quorſum pertinet ſymbolica traditio; traditis enim clavibus, ea, quibus reſerandis inſerviunt, tradita cenſentur §. 44. 47. *Inſt. de rer. diviſ.* Conf. *l.* 20. *D. de ſervit.* (3) Locus alius pro alio ſumitur. Ita præſens habetur pro abſente *l.* 124. §. 1. *D. de reg. jur. l.* 2. §. 3. *D. de jur. codic. l.* 27. §. 11. *D. de injur.* (4) Tempus aliud pro alio tempore, ita qui ante plures annos dolo deſiit poſſidere, adhuc poſſidere creditur *l.*131. *D. de reg. jur. tot. tit. D. de reb. dub. l.* 37. *D. de rei vind.* Wurfell. *juriſpr. defin.* §.47.

Differt autem *fictio* Legis a præſumtione, quod in hac res pro certa ponitur, donec contrarium probetur; vel ita eſſe etiam creditur, ut contrarium ne pro poſſibili quidem habeatur in jure, nec proinde ejus probatio admittatur.

Fictitiæ Actiones, Ulp. *fragm. tit.* 28. §. 12. ubi intelligi actioues utiles, monuerunt Charondas, & Schulting. *ad h. l. p.* 674. Hein.

Ficus ſeu *ficos* dulcium legato, & adpellatione contineri, tradit *l. ult.* §. *ult. D. de trit. vin. ol. leg.* Idem de caricis, ſapidiſſima ficuum ſpecie, obſervat Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 77.

Fideicommissaria Epiſtola *l.* 37. §. 3. *D. de Legat.* 3. qua relinquitur fideicommiſſum, vel ut eſt in *l.* 13. §. 1. *D. de jur. codicill.* fideicommiſſaria hereditas. Vid. ſupra art. *codicilli*.

Eſt & *fideicommiſſaria* libertas *l.* 1. §. 7. *D. ſi is, qui teſt. lib. eſſ. juſſ.* id eſt, per fideicommiſſum data, cui *directam* adverſari, ſupra dictum eſt in voce *directæ libertates*.

Fideicommissarius heres, vulgo pro eo, cui hereditas reſtituitur ex fideicommiſſo, aliquando tamen & pro illo, qui reſtituit, accipitur, ut in *l.* 51. *D. de judiciis.* & *Nov.*108. Cujac. in *Quæſt. Papin. ad l.* 24. *D. depoſ.* Sic & in *l.*29. *D. quib. mod. uſusfr. vel uſ. amitt.* legatarius, fideicommiſſo gravatus, fideicommiſſarius adpellatur.

Fideicommiſſarius prætor *l.* 4. *D. quib. ad libert. procl. l.* 90. *D. de cond. & dem.* is eſt, qui de fidei-

fideicommiſſis cognoſcit, & jus dicit. Nam, ut Juſtinianus §. 1. *Inſt. de fideic. hered.* refert, tantus fideicommiſſorum favor factus eſt, ut paullatim etiam prætor proprius crearetur, qui de fideicommiſſis jus diceret. Et ut Pomponius *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* ſcribit, ſexdecim prætoribus ab Auguſto conſtitutis, duos D. Claudius adjecit, qui de fideicommiſſis jus dicerent, ex quibus unum D. Titus detraxit. Cujuſmodi prætor accipiendus eſt in *l.* 43. *D. de act. emt. & l.* 2. *C. qui pot. in pign.* Fideicommiſſorum autem cognitio Romæ quidem Conſulum erat, aut prætoris *fideicommiſſarii*, in provinciis vero Præſidum provinciarum, ut Ulp. in *Reg. tit.* 25. §. 12. tradit. Inde in *l.* 8. §. 1. *D. de cond. inſt.* Oportebit eos, qui de fideicommiſſo cognoſcunt, ſubſequi prætoris voluntatem.

At concurrentem hanc fuiſſe Coſſ. & Præt. *fideicommiſſarii* de fideicommiſſis juriſdictionem, & apud hunc ad certam tantum ſummam agi potuiſſe, ex Quinctil. 3. *Inſt.* 6. patet, idque jam obſervarunt Cujac. 21. *obſ.* 34. Merill. 5. *obſ.* 36. & Ant. Schulting. *juriſpr. Antejuſt. p.* 662. Principes etiam quandoque de fideicommiſſis jus dixiſſe, cauſſa fortaſſis ad eos per adpellationem devoluta ex *l.* 26. *D. de probat.* intelligimus. HEIN.

FIDEICOMMISSUM, quemadmodum Ulpianus *Tit.* 25. §. 1. definit, eſt, quod non civilibus verbis, ſed precative relinquitur, nec ex rigore juris civilis proficiſcitur, ſed ex voluntate datur relinquentis. Nam, ut Juſtinianus ſcribit §. 1. *Inſt. de fideic. her.* omnia *fideicommiſſa* primis temporibus infirma erant, quia nemo invitus cogebatur præſtare id, de quo rogatus erat. Quibus enim non poterant hereditatem, vel legata relinquere, ſi relinquebant, fidei committebant eorum; qui capere ex teſtamento poterant. Et ideo *fideicommiſſa* adpellata ſunt, quia nullo vinculo juris, ſed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur. Et rurſus §. 12. *Inſt. eod. tit. Prima fideicommiſſorum cunabula a fide heredum pendent, & tam nomen, quam ſubſtantiam acceperunt.* Sic beneficium, vel munus tum videbatur reſtitutio fideicommiſſi, & elegans eſt obſervatio Reineſii *ad Claſſ.* 2. *Inſcr.* 73. L. Ceſtium in marmore ideo profiteri, *hereditatem ex parte ad ſe, munere Agrippæ, perveniſſe*, quod Agrippas, ſolo impellente pudore, hereditatem illi reſtituerit. In hoc vero verbo ſæpe ludit Tertullianus, veluti *libro* 1. *ad ux. c.* 1. Tu modo ut ſolidum capere poſſis, hoc meæ admonitionis *fideicommiſſum* Deus faciat. Item Arnobius *lib.* 6. *p.* 115. Per tramites ergo quoſdam, & per quædam *fideicommiſſa*, ut dicitur, veſtras ſumunt, atque accipiunt cultiones. Quoniam vero reſtituendi ejus, quod fideicommiſſum eſt, neceſſitas facta eſt, hinc *fideicommiſſum* dixeris, quod quis tanquam heres vel legatarius adquiſivit alteri reſtituendum ex voluntate defuncti.

Verba *fideicommiſſorum* in uſu maxime habebantur hæc: Peto, rogo, volo, mando, fidei tuæ committo, cupio des, opto des, credo te daturum, exigo, deſidero, ut des. Quæ ſingula perinde firma erant, atque ſi omnia in unum congeſta eſſent *l.* 115. *l.* 118. *D. de legat.* 1. §. 3. *Inſt. de reb. ſing. per fideic.* Ulpian. *Regul. tit.* 25. §. 6. Paull. 4. *Sent.* 1. §. 6. Alias fideicommiſſorum formulas pete ex *l.* 67. §. *ult. l.* 69. *D. de legat.* 2. *l.* 11. §. 4. & §. 9. *D. de legat.* 3. & ex Briſſon. *formulis c.* 47. *ſeq.*

Fideicommiſſum ſingulare eſt ſin-

gularum rerum *rubr. Inſt. de ſing. reb. per fideic. relict.* quod *pecuniarium* adpellat *l.* 13. §. *ult. D. ad SC. Trebell. & ſpeciale in l.* 32. *D. de fideic.*

Fideicommiſſum univerſale eſt hereditatis *l.* 39. *D. de admin. & per. tut. l.* 17. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.*

Rurſus *fideicommiſſum* datur vel ab inteſtato, id eſt, quum datur ab heredibus ab inteſtato *l.* 13. *D. de inoff. teſt.* vel teſtato, cum ab herede inſtituto datur.

Fideicommiſſum palam relictum intelligitur, quod teſtamento, vel codicillis quis rogatus eſt reſtituere, non domeſtica cautione, vel chirographo *l.* 3. *D. de jur. fiſc.*

Fideicommiſſum pecuniarium. Vide infra ſub art. *pecuniarium.*

Fideicommiſſum autem ab illo dari dicitur, qui id præſtare rogatur *l.* 5. *D. de probat, l.* 126. *l.* 127. *D. de legat.* 1.

Per *fideicommiſſum* data libertas *l.* 55. *D. de manum. teſt.* quæ *directo* datæ opponitur. *l.* 22. §. 2. *D. de fideic. libert.* Vid. ſupra art. *fideicommiſſaria libertas.*

FIDEICOMMITTERE, fideicommiſſum dare, relinquere, ſeu rogare, mandare, petere, ut aliquid detur, præſtetur, fiat.

Perſona, cui injungitur reſtitutio, aliquando in caſu ſecundo exprimitur, & tunc *fidei & committere* divelluntur. Sic ſidei committere bonorum poſſeſſoris *l.* 1. §. 6. *D. de legat.* 3. Alia exempla vide in *l.* 90. *D. ad Leg. Falcid. l.* 13. *D. de inoff. teſt. l.* 12. §. *ult. D. de injuſt. rupt. l.* 19. *D. de teſtam. milit.* Aliquando verbo huic ſubjungitur caſus tertius. Nepotibus heredibus inſtitutis fideicommiſit *l.* 14. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* Si tibi fideicommiſero *l.* 18. *D. de adim. leg.* Add. *l.* 13. *C. de legat.* Denique ab aliquo, veluti a patre *fideicommittere*, eandem habet ſignificationem *l.* 144. *D. de legat.* 1. Similiter accipitur in §. 3. *d. l.* & *l.* 29. *D. ad Leg. falcid. l.* 2. §. *ult. D. de dot. præleg.*

FIDEJUBERE fidem ſuam pro alio obligare *l.* 27. *in fin. D. ad SC. Vellei. l.* 20. §. 6. *D. de liberat. leg.* & quidem ſtipulatu apud Romanos.

FIDEJUSSIO actus, quo quis alienæ obligationi, mediante ſtipulatione, accedit *l.* 7. §. 3. *D. de dol. l.* 12. *C. de fidejuſſ.* Quo verbo *accedit* præcedens jam aliena obligatio indicatur. Unde Theophilus: *παρακολȣθημα, ητοι εφολκιον της πρωτοτυπȣ ενοχης.* Apud Plaut. in *Trinum.* Charmides, principalis ait: *Spondeo.* Callicles, ut fidejuſſor, *& ego ſpondeo idem &c.* Porro eodem verbo ſignificatur, obligationem illam ſubſiſtere, nec in hujus locum ſuccedere obligationem fidejuſſoris; nempe fidejuſſionem eſſe ſine novatione. Qui enim alterius obligationem novando in ſe ſuſcipit, adeoque liberato priore reo, ſe ipſe obligat, is *expromittit l. ult. D. ad SC. Maced.* §. 3. *Inſt. quib. mod. obl. toll.* Item quo accedit fidejuſſio contractæ jam obligationi, eo ipſa differt a *mandato.* Mandat enim, qui obligationem principalem antecedit *l.* 12. §. 14. *D. mand.* Rurſus jure Romano ſtipulatu factam eſſe *fidejuſſionem* obſerva. Qui enim pacto ſaltem interveniente alterius obligationi accedit, non fidejubet, ſed *conſtituit l.* 1. §. 4. *l.* 11. §. 1. *D. de conſtit. pec.* quæ differentia moribus hodiernis nulla eſt: Denique antequam beneficium ordinis fidejuſſori indultum eſſet a Juſtiniano, *Fidejuſſor* ut correus obligabatur, niſi in eventum non præſtitæ a principali ſolutionis promiſerit, & tunc ſpe-

qali *ſponſoris* nomine veniebat, qualis plerumque fuit, qui non ultro ſe obtulit. Si autem debitor, cui nemo credere volebat, undique conquireret, inveniretque demum, qui fidem ſuam interponeret, *ſponſor* is dicebatur, dum acrogationem: *Centum, quæ mihi Lucius Titius debet, eadem mihi dare ſpondes?* reſponderet *ſpondeo*. Vid. Salmaſ. *de mod. uſur. c.* 16. & Cic. *ad Attic. lib.* 1. *epiſt.*6. *Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat, & me ſponſorem adpellat. Mihi dejurare,* i. e. jurejurando abnegare, *ſatius eſt, quam dependere*, i. e. ſolvere. Cujus rei Wurffell. *in juriſpr. defin.* §.715. *litt. c.* hanc rationem probabilem adfert: Sponſores quum non ultro ſe offerrent, ſed a debitoribus precibus plerumque intempeſtivis adigerentur, ante omnia opus erat, ut conſtaret, ſponte eos fidejubere. Ut autem de hoc conſtaret, interrogabantur, Utrum ſponderent, hoc eſt, ſponte intercederent? Spondere enim a ſponte promittere dictum eſſe auctor eſt Varro *de ling. lat. lib.* 5. Quod ſi nunc ſponderent, ſeu adfirmarent, ſe ſponte intercedere, creditor ſecurus erat adverſus futuram exceptionem intercedentis.

F**IDEJUSSOR** quis ſit ex præcedenti articulo patet. Adpromiſſorem quoque dici vid. ſupra in *adpromiſſor*. Fidejuſſor autem eſt vel *principalis*, qui ſcilicet debitoris obligationem in caſum non factæ ſolutionis recipit, vel *ſuccedaneus*, qui fidejuſſoris obligationem hoc modo recipit. Quo ſignificatu *fidejuſſor fidejuſſoris*, & *principalis* diſcernuntur in *l.* 27. §.2. & §. *ult. D. de fidejuſſ.*

Fidejuſſor in omnem cauſſam acceptus, qui in id omne, quod ex obligatione, cui accedit, naſci poteſt, ſe obligat *l.* 56. *D. de Ædil. edict. l.* 54. *D. locat. conduct. l.*36. §. *pen. D. de fidejuſſ.*

Si *fidejuſſor* in rem ſuam ſpopondit, pro reo habendus eſt *l.* 24. *D. de pact.*

Fidejuſſor ob evictionem datus, quem vulgo *auctorem ſecundum* vocant *l.* 4. *D. de evict.*

Fidejuſſor exercitationis litis a fidejuſſore judicati actione ſeparatur *l.*8. §.3. *D. de fidejuſſ.*

Fidejuſſor idoneus, Vid. infra art. *idoneus*, item *Locuples* ſuo loco.

Fidejuſſor ad litem, & pro lite datus *l.* 41. *D. de hered. pet. l.* 10. *D. judic. ſolv.* qui ſcilicet vel judicio ſiſti, vel rem defendi, & judicatum ſolvi promittunt.

F**IDEJUSSORIA** cauſſa (i. e. tamquam fidejuſſor) conveniri *l.*8. *D. de uſufr. ear. rer.*

F**IDEPROMITTERE** pro fidejubere, dixit Paullus 1. *Sent.* 4. §. 5. *Minor ſe in his, quæ fidejuſſit, vel fidepromittit, vel ſpopondit, vel mandavit, in integrum reſtituendo, reum principalem non liberat.* Et formulæ ſtipulandi, *Fidepromittis? Fidepromitto*, mentio etiam fit §. 1. *Inſt. de verb. obl.* At in Digeſtis exſtare hujus vocabuli veſtigium noluiſſe Tribonianum, notarunt Claud. Salmaſ. *de mod. uſur. c.* 16. *p.*707. & Schulting. *juriſpr. antej. p.* 238. Hein.

F**IDES** *l.* 1. *D. de pact. l.* 20. *C. de tranſact.* eſt, ut Cic. *lib.* 1. *de offic. c.*7. definit, dictorum, conventorumque conſtantia. Fidei enim nomen ipſum videtur habere, quum fit, quod dicitur.

Fides catholica *tit. C. de Summ. Trin. & fid. cathol.* Hæc eſt pietas ſive religio noſtra, quæ ideo catholica nominatur, quod non certo alicui populo tradita eſt, ut Judaico, ſed toti generi humano. Vid. *l.*2. *C. eod. tit.*

Fides pro cautione promiſſione: Sic *fidem* adcommodare in fraudem

dem juris *l.* 10. *D. de his, quæ ut indign. l.*43. §. *ult. D. de vulg. & pupill. ſubſt.* *Fidem* dicere *l.* 1. §. *ult. D. mand.* exſolvere *l.* 5. §. 25. *D. de don. int. vir. & ux.* fallere *leg.* 5. *D. de leg. commiſſ.* frangere *l.* 1. §. 4. *D. depoſ.*

Fidem habere emtori de pretio, dicitur venditor, qui nullo neque fidejuſſore, atque pignore accepto, & ſine aliqua ſatiſdatione, ejus fidem, quod ad pretii exſolutionem attinet, ſequitur *l.* 19. *D. de contrah. emt.* §. 41. *Inſt. de rer. diviſ.* Fidem ſequi Ulpian. *l.* 1. *D. de reb. cred.* de eo dixit, qui aliquem eligit, cum quo rem habere, aut negotium ſibi eſſe, cuive a ſe creditum eſſe velit.

Fide dominica agros colere dicuntur, qui non penſionis certa quantitate, neque mercede, ſed arbitrio domini rationes reddituri colunt *l.* 18. §. 4. *l.* 20. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Fides menſæ *l. ult. D. de inſtitor.* vulgo *creditum* adpellamus. Cicero *pro Lege Manil. c.*7. Hæc fides atque ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro verſatur. *Eod. c.*7. Sumas Romæ, ſolutione impedita, fidem concidiſſe. Cæſar. *de bell. civ. lib.* 3. *c.* 1. Quum fides tota Italia eſſet anguſtior, neque creditæ pecuniæ ſolverentur.

Bona *fide* emere in *l.* 4. *D. pro ſuo l.* 7. §. 11. *D. de public. in rem act.* dicitur, qui imprudens ab eo, quem dominum putabat, aut alienandi jus haberet, emit.

Bona *fide* percipere fructus, eſt ad eum modum percipere, quo diligens paterfamilias. Præſtandum, quod bona fide percepiſſet *l.* 58. §. 1. *D. de adminiſtr. & per. tut.*

Bona *fide* poſſidere eſt opinione domini poſſidere, ut loquitur Paullus *l.*21. §. 1. *D. de nox. act.*

Bona *fide* ſervire dicitur, qui bonæ fidei poſſeſſori ſervit. Proinde tam ſervus alienus, qui non domino bona fide poſſidetur, quam liber homo, poſſeſſus ab eo, qui ejus ſtatum vel conditionem ignorat, bona fide ſervire dicuntur *l.* 19. *l.* 23. *l.* 49. *D. de acquir. rer. dom. l.* 7. §. *ult. D. pro emt. l.* 12. *D. de liberal. cauſ. & paſſim.* Bona fide ſervit ſervus ei, qui eum ſuum putat *l.* 22. §. 4. *D. de Leg. Corn. de falſ.*

Bona *fides* alias etiam æquum, & bonum ſignificat *leg.* 1. §. 1. *D. de act. emt. l.* 41. §. 1. *D. locat.* Etenim, quod in *l.* 5. *D. de oblig. & act.* Cajus ait: *Quod alterum alteri ex B. F. præſtare oportet*, hoc idem ipſe in *l.* 2. *D. eod. tit.* exprimit, *ex æquo & bono.* Et ita *bona fides* ſtricto juri opponitur. Hinc *bonæ fidei judicia*, & *contractus l.* 7. *D. de negot. geſt. l.* 5. *D. de in lit. jur. l.* 7. *D. de eo quod cert. loc.* Vocantur & judicia *bonæ fide l. ult. D. de fidejuſſ.* & judicia, quibus *ex bona fide agitur* apud Cic. 3. *offic.* 15. videlicet, quæ ex B. F. oriuntur, ac deſcendunt *l.* 57. *D. de contrah. emt.* quibuſque B. F. ineſt *l.* 152. §. *ult. D. de reg. jur.* In his enim judiciis alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex B. F. ſeu ex æquo & bono præſtare oportet *l.* 2. *l.* 5. *D. de obl. & act.* liberaque poteſtas judici permittitur æſtimandi, quantum actori præſtetur §. 30. *Inſt. de action.* tantumque in illis judicis officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim ejus rei facta interrogatio *leg.* 7. *D. de neg. geſt.* Hanc poteſtatem nanciſcebatur Judex, ut Cic. *in Top. c.* 17. & *pro Roſc. c.*7. indicat, quum in formula a Prætore additum erat: *Ex fide bona*, vel *quantum æquius melius*, vel *uti inter bonos bene agier oportet ſine fraudatione.* Et

quæ

quæ moris ſunt & conſuetudinis, in his judiciis veniunt *l.* 31. §. 20. *D. de Aedil. edict.* Conſenſu vero maxime hæc judicia ſuſtinentur *leg.* 116. *D. de reg. jur.* In iis porro, quod ad uſuras attinet, tantum poteſt officium arbitri, quantum ſtipulatio *l.* 24. *D. depoſ.* & bonæ fidei ratione fructus præſtantur *leg.* 21. *D. de hered. pet.* & rationem adfectus haberi, prudentioribus placuit *l.* 54. *D. mand.* Ob ea in litem juratur *l.* 5. *D. de in lit. jur.* Iis denique exceptiones poſtea factæ, quæ ex eodem ſunt contractu, inſunt *leg.* 7. §. 6. *D. de pact.* Ceterum *bonæ fidei* judicia enumerantur a Juſtiniano in §. 28. *Inſt. de action. l.*2. *C. de rer. permut. l. ult. C. de hered. pet.* De oppoſitis ſtricti juris judiciis, & actionibus, Vid. infra ſub art. *ſtrictus.*

Bonæ *fidei* alias *mala fides* contraria *l.* 48. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Malam autem fidem dupliciter accipi ſciendum eſt. Interdum enim pro rei alienæ ſcientia ponitur. Et ita mala *fide* emere *l.* 2. §. 1. *l.* 8. *D. pro emt. l.* 19. *D. de adquir. poſſeſ.* Mala *fide* percipere fructus *l.* 4. §. 2. *D. fin. regund.* poſſidere *l.* 2. §. 13. *D. pro emt.* Et mala *fide* ſervire dicitur, qui malæ fidei poſſeſſori ſervit *l.* 12. §. 1. *D. de publican.*

Alias *mala fides* dolum malum, calliditatem, fraudem ſignificat. Sic mala *fide* factum pactum *l.* 9. *C. de pact.*

FIDICULÆ tormenti genus *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. de quæſt.* dictæ a fidibus, id eſt, nervis vel coriis, quibus in diris quæſtionibus utebantur. *Hein.*

FIDUCIA *l.* 2. §. 15. *ad SC. Tertull.* & §. *ult. Inſt. de legit. agn. ſucceſſ.* qua contracta manumitti dicebantur, quos patres, remancipandi, vel redhibendi ſibi lege mancipabant, & remancipatos manumittebant, ut jura patronatus ſalva haberent. Qui vero ſub ea fiduciæ lege mancipatum filium accipiebat, is fiduciarius pater dicebatur, ut ex Caio 1. *Inſt.* 6. §. 3. patet. Boeth. *in Topic. Cic.* Fiducia, ait, contrahitur, quum res alicui ea lege mancipatur, ut eam mancipanti remanciparet, ut ſi quis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, ut ei, quum tempus, quod ſuſpectum eſt, præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco, quod reſtituendi fides interponatur.

Quum vero de pignoribus reddendis, ſibi interpoſita *fiducia*, caverent debitores, *fiducia* etiam pro pignore accipitur, ſed pro tali, per quod creditor adquirit, Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 13. §. 2. id eſt, in quo dominium revocabile nactus eſt. Unde & creditor debitori fiduciam vendere non poterat, quippe quæ jam ex contractu fiduciæ erat remancipanda, Paull. *ibid.* §. 3. quum tamen nihil obſtet, quo minus debitori pignus vendat creditor *l.* 12. *D. de diſtr. pign.* Sed hæc a Salmaſio etiam *de modo uſur. c.*13. *p.* 566. non ſatis intellecta, pluribus exſequuti ſunt Schulting. in *Juriſpr. antejuſt. p.*284. & ſingularibus de contractu fiduciæ diſſertationibus Franc. Carol. Conradi. *Hein.* Hinc *fiducia* & *pignore* junguntur ſæpe a Paull. 2. *Sent. ib.* 2. *tit.* 4. *in rubr. lib.*3. *tit.*6. §. 16. *lib.* 5. *tit.* 26. §. 4. Symmach. *lib.* 4. *Epiſt. ad Turnum:* Nihil quidem loco fiduciæ pignori, iſque, vel argenti ſequeſtrans, vel obligans prædiorum. *Fiducia* verbum etiam Cic. *pro Flacc. c.* 21. Sic & *pignoribus fiduciari* dixit Tertullian. *de idolol. c.* 23.

Sane

Sane inter *pignus* & *fiduciam* hoc interfuiſſe Iſidorus *lib.*5. *etym. c.* 21. ſignificat, quod pignus, manente apud debitorem dominio, nudam poſſeſſionem tranſferebat, per fiduciam vero res aliqua, mutuæ pecuniæ gratia, vel mancipabatur, vel in jure cedebatur. Cui diſtinctioni ut verbum conveniat, neceſſario addendum videtur, ea lege factam fuiſſe mancipationem, ut ſoluta pecunia redderetur, vel reſtitueretur. Hinc

Fiducias diſtrahere Paull. 2. *Sent.* 13. §. 1.

Fiduciæ judicium apud Auctorem *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 19. §. 2. & apud Cic. 3. *offic.* 15. immo & apud Paull. 1. *Sent.* 13. §. 7. qui & *fiduciæ* actionem vocat *ibid.* §.5. 6. Ejus formula erat: *Ut inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione*, ut teſtis eſt idem Cic. *lib.* 7. *ad famil. epiſt.* 12. Quod quidem judicium ſummæ exiſtimationis fuiſſe, ait idem Cic. *pro Roſc. Comœd. c.* 6. & turpe, ac famoſum fuiſſe, idem *pro Cæcin. c.* 3. docet.

F I D U C I A R I A hereditas, i. e. per fideicommiſſum relicta *l.* 9. §.1. *D. de reb. cred.* Hinc

Fiduciarius heres *l.* 46. & 67. *fin. D. ad SC. Trebell.* dicitur is, cujus fideicommiſſum eſt, ut hereditatem reſtituat, qui aliquando & fideicommiſſarius adpellatur, ut in *leg.* 51. *D. de judic.* & *Nov.* 108.

Fiduciarius pater, cui in emancipatione ea lege mancipabatur filius, ut eum remanciparet. Caius *lib.* 1. *Inſt. tit.* 6. §.3.

Fiduciarius ſervus apud Paull. 2. *Sent.* 13. §. 2. qui fiduciæ lege in pignoris cauſſam mancipatus eſt.

Fiduciaria tutela. Vid. infra ſub *tutela.*

F I D U M obſequium *l.* 44. *D. ad SC. Trebell.*

F I G E R E tabulas ad januam *l. ult.* §. 2. *D. quod vi aut cl.* Cic. *lib.* 12. *ad famil. Epiſt.* 1. *Tabulæ figuntur.* Diverſi autem generis ſunt, de quibus hæc loca agunt, tabulæ. Cicero loquitur de tabulis decretorum, beneficium aliquod Cæſaris continentibus, quas Antonius, tamquam in Cæſaris commentariis ea omnia eſſent reperta, in æs inciſa proponebat, ad populum concitandum, ceu patet ex ejuſdem Cic. 5. *Philip.* 2. & 12. 5. item *lib.* 14. *ad Attic. Epiſt.* 12. At Venuleius in *l. ult.* §.2. *D. quod vi aut cl.* loquitur de more veterum, prædiis alienis titulos, vel tabulas nomine ſuo inſcriptas adfigendi, ut ea ſibi tanquam ſua vindicarent, quod graviter fieri vetat Juſtinianus *Nov.* 17. *c.* 15. Auguſtin. *in Pſalm.* 55. & *Tract.* 7. *in Epiſt. Joann.* Caſſiodor. *Var. lib.* 4. *c.* 14. *lib.* 9. *c.* 18. Gregor. M. *lib.* 4. *epiſt.* 47. & 77. Edict. Theodorici Regis *c.* 45. *ſeq.* & in jure noſtro *l.* 3. *C. de bon. vac. l.* 5. *C. de delator. tit. C. de his, qui potent. nom. tit. præd. adſig. Novell.* 28. *c.* 5. *Nov.* 29. *c.* 4. *Nov.* 30. *c.* 8. De ea veterum conſuetudine conſulendi Franc. Duaren. *lib.* 2. *diſput. anniverſ. c.* 40. D. Pithoeus *Gloſſar. ſeu obſcuror. verb. Juliani Anteceſſoris interpretatio* ſub voce *titulos imponere*, & Frid. Lindenbrog. in Gloſſario *vet. leg. Alamann. p.* 1448. Hein.

F I G U L I N Æ, officinæ, in quibus figuli ſuum exercent officium *l.* 6. *D. de ſervit. præd. ruſt. l.* 24. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

F I G U L I N U M opus *l.* 19. §. 1. *D. de ſerv. urban. præd.* Aliquando contracte *figlinum.*

F I G U L U S *l.* 25. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* D. Gregor. *Homil.* 23. *in Evangel.* Fingere,

gere, ait, componere dicimus, unde & compoſitores luti figulos dicimus.

FIGURA præter notam ſignificationem dicitur pro ſpecie rei, & cauſſæ, quam vulgo & factum, vel facti ſpeciem adpellitant *l.* 31. *D. de mort. cauſſ. don l.* 1. *D. de obl. & act. pr. Inſt. de legat.*

FIGURATIO monetæ *l.* 7. *C. Th. de indulg. crim.* pecuniæ *l. ult. C. Th. ſi quis pecun. conſt.*

FIGURATUS ſolidus *l.* 1. *C. Th. ſi quis ſolid. circul.*

FILIA familias, i. e. quæ in patria poteſtate eſt *l.* 9. §. 2. *D. de SC. Maced.*

Filiis pro filiabus dicitur *l.* 4. *C. Th. de ſecund. nupt. l.* 2. *C. Th. de lenon.*

FILIASTER, Filiaſtra, filias, vel filia ex alio conjuge genitus, vel genita, non ex eoquem modo habet, mu ier. can. *ſi quis filiaſtrum cauſ.* 30. *qu.* 1. *c. tuæ fraternitatis, de eo qui conſang.*

FILIPPI. Vid. *Philippi.*

FILIUS definitur, qui ex viro, & uxore ejus naſcitur *l.* 6. *D. de his qui ſui vel. alien. jur.* Attamen non nuptiis tantum, ſed & adoptione quæruntur *l.* 1. *D. de adopt.* Hinc Senatoris *filium* accipere debemus non tantum eum, qui naturalis eſt; verum adoptiuum quoque *l.* 5. *D. de ſenator.* Emancipatus vero nomen *filii* emancipatione amittit *l.* 6. *p.. D. eod. tit.* Nec juſtis modo nuptiis procreati, ſeu legitimo matrimonio ſuſcepti, ſed & ex ancillarum contubernio, vel alia minus juſta conjunctione ſuſcepti, aut etiam vulgo quæſiti *filiorum* nomen obtinent. Proinde hæ *filiorum* conſtituuntur differentiæ, adoptivi, juſti, legitimi, naturales, cujuſmodi adpellationes ſuis locis require. *Filius* juſtus. Vide *juſtus.*

Ceterum *filiorum* anguſtior, quam liberorum eſt ſignificatio. Proprie enim filiorum nomine, aliter atque liberorum, nepotes non continentur *l.* 6. *D. de teſtam. tut.* §. *ult. Inſt. qui teſtam. tut.* niſi quum aliud voluntatis conjectura ſuadet. Tunc enim benigna interpretatione, & ex ſententia magis, quam ex verbi proprietate, poteſtateque filiorum adpellatione nepotes etiam comprehenduntur *l.* 84. *l.* 101. *l.* 220. *D. de verb. ſignif. l.* 59. *D. de rit. nupt. l.* 41. §. 5. D. *de legat.* 3.

At *filiorum* nomine filias quoque contineri non eſt dubium *l.* 16. *D. de teſt. tut.* tametſi Labeoni quandoque aliter viſum eſſe, judicet *l.* 116. *D. de verb. ſignif.* & in dubium quoque id non nullis ſpeciebus vocatum, ſignificet *l.* 122. *D. eod. tit.*

Filii familias dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt *l.* 4. *D. de his, qui ſui vel al. jur. l.* 195. §. 1. *D. de verb. ſignif.* qui quaſi domini vivis etiamnum patribus exiſtimantur. Unde ut illi patres familias, ita & ipſi *filii famil.* adpellantur, ſola ea nota adjecta, qua genitor ab eo, qui genitus eſt, diſtinguatur *l.* 11. *D. de lib. & poſtum.*

FINALIS controverſia *l.* 1. *C. Th. fin. reg. l.* 10. *C. de evict.* quæſtio *l. ult. C. Th. fin. reg. l.* 11. *D. eod. tit.* quæ ſcilicet de finibus oritur, & judicio finium regundorum finitur. *Finale* jurgium dixit *l.* 5. *C. fin. reg.* Alia autem eſt quæſtio de fine, alia de loco. Prior eſt de fine intra quinque pedes. Poſterior ultra, cum de loco in confinio, vel in medio agri, quam ad partem pertineat, quæritur. Finis uſucapi non poteſt, locus poteſt. Utraque controverſia eſt de latitudine *l. ult. D. de pign.* Gothofr. *ad l.* 5. *C. fin. reg.*

FINGERE, ſimulare. Sic fingi-

fingitur dementia, vel furor *l.* 6. *D. de cur. furioſ.*

Fingere alias dicitur jus ejus auctor. Sic poſtliminium fingit §. 5. *Inſt. quib. mod.* jus *patr. pot. ſolv.* Vid. ſupra *fictio*.

FINGE, id eſt, pone, vel facito *l.* 3. §.5. *D. de Carb. edict.* & *paſſim.*

FINIRE aliquando neutraliter ponitur pro *finiri*. Ulpianus in *l.* 14. §.4. *D. qui* & *a quib. manum.* Sed etſi bona gratia *finierit* matrimonium, id eſt, *finitum* ſit. Tacitus *lib.* 6. *Annal. c.* 1. Sic Tiberius finivit. Hinc Bynkersh. 5. *obſ.* 25. in *l.* 22. *D. de ann. legat.* ingenioſe reſcribit: *Tametſi totus annus nondum finiſſet*; quum adhuc ſine ſenſu legatur, *Tametſi totus annus nondum fuiſſet.* Hein.

Finire pro præfinire. Sic *finiuntur* anni Ulp. 16. *fragm.* §. 1. Lege Papia finitos annos. Finitum tempore atque facto *l.* 137. §. 2. *D. de verb. obl.* Sic Ovid. 5. *faſtor. v.* 65. Finitaque certis Legibus eſt ætas, unde petatur honos.

FINIS interdum pro modo ponitur: Itaque *fini*, & *ad finem* ſignificat uſque ad concurrentem quantitatem. Quod loquendi genus Papiniano præ cæteris placuit. Amat enim ille ita loqui, ut ſumta ex ejus potiſſimum libris exempla demonſtrant. Sic *Ad finem* centeſimæ *l.* 4. §. 1. *D. de naut. fœn.* Præſtare actiones *ad* eum *finem*, quo prædium comparatum *l.* 25. *D. de adim. legat. Fini* virilis partis *l.* 5. *D. de dot. coll. Ad finem* peculii legata præſtare *l.* 17. §. *ult. D. de caſtrenſ. pecul.* Dabitur compenſatio peculii *fini l.* 19. *D. de compenſ.* Adde *l.* 26. *D. quand. dies legat. l.* 17. *D. locat. l.* 32. §. 24. *D. de don. int. vir.* & *ux. l.* 66. §. *ult. D. de evict. l.* 15. §.4. *D. ad leg. falcid. l.*42. §.1. *D. ſolut. matr. l.*1. §.3. *D. de pignor.* Eodem modo Cato *de re ruſt. c.* 113. Amphoras, inquit, nolito implere nimium anſarum infimarum *fini*. Et Hirt. *de bell. Afric. c.* 85. Per mare umbilici *fine* ingreſſi.

Finis pro definitione, uti Græcum ὅρος, uti in *l.* 223. *pr. D. de verb. ſignif.* In primis huc pertinent loci, quos ex Quinctilian. *Inſt. or. lib.* 5. *c.* 10. *lib.* 7. *c.* 3. Sulpicii Victoris *Inſtit. or. p.* 260. attulit Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſtin. p.* 272. HEIN.

Præterea *fines* in *l.*124. *D. de verb. ſignif.* Proculus adpellat, quos dialecticis terminos.

Fines etiam agri, ſeu fundi terminos, & limites ſignificant *l.* 18. §. 2. *in fin.* & §. 3. *D. de adquir. poſſeſ. l.* 2. §. 6. *D. pro emt.* Utramque ſignificationem finium verbo Græco ορος repreſentari, docet Syrianus *Commentar. in Hermagoram* his verbis: Καλειται τοινυν πρωτος ορος, ο εν τοις χωριοις διοριζων τοτε το οικειον, και το αλλοτριον. Καλειται δε ορος και ο διαλεκτικος, οιος, εις ον η προτασις αναλυεται. *Finis* vocatur primum, qui in agris proprium, & alienum ſecernit. Deinde terminus, vel finis dialecticis eſt, in quem propoſitio reſolvitur.

Finium regundorum actio, qua inter eos agitur, qui confines agros habent §. 20. *Inſt. de act.* ut & Iſidor. *lib.* 5. *etymol. c.*25. tradit, *Regi* enim, interprete Boethio *in Topic. Cic. fines* dicuntur, quoties unuſquiſque ager propriis finibus terminatur. Hinc & *finitorem* dixit Plaut. *in prol. Pœnuli v.* 50. eum, qui terminos ponit, & fines ſtatuit.

Fines metonymice pro domibus in *l.* 20. *C. Th. de Epiſc.* ibi: Viduarum ac pupillarum domos non adeant, ſed publicis extermi-

nen-

nentur judiciis, ſi poſthac eos ad fines earum vel propinqui putaverint deferendos.

F i r m a r e. *Firmata* ætas in *l. un. C. Th. de his qui ven. æt.* quæ inter adoleſcentiam, & legitimam ætatem media eſt, & poſt annum viceſimum incipit. *Firmiſſima* vero juventus, ſeu ætas in eadem lege adpellatur, quæ alias legitima dici ſolet.

F i s c a l e, quod ad fiſcum pertinet.

Fiſcales generatim iidem, qui cenſuales *l. 1. C. Th. de decur. Urb. Rom.*

F i s c a l i a abſolute adpellantur tributa *l. 3. C. de Epiſc. & cler.* D. Ambroſ. in *Epiſt. ad Rom. c. 13. Idem dicit tributa præſtari, vel, quæ dicuntur fiſcalia, ut ſubjectionem præſtent, per quam ſciat, non eſſe liberos, ſed ſub poteſtate degere, quæ ex Deo eſt.* Invenitur hoc verbum & in conſtitutione græca *l. 1. C. quib. mun.* In ſcholis anonymi auctoris, quæ poſt Novellas a Juliano anteceſſore *επιτομηθεντας*, ſubjiciuntur *cap. 72.* ad verbum, *tributa fiſco: Nota, quando is, qui nihil poſſidet, fiſcalia dare cogitur.* Vetus Gloſſarium *Fiſcalia*, *δημοσια*. Alibi adpellantur *fiſcale* onus *l. 17. Cod. Th. de annon.* penſitatio fiſcalis *l. 12. C. Th. eod. tit.*

F i s c u s. Eum D. Auguſtinus in *Pſalm. 146.* & Iſidor. *lib. 20. orig. c. 9.* interpretantur *ſaccum publicum*, Suidas cum Heſychio *δημοσιον ταμειον*. Quamquam *fiſci*, id eſt, privatorum principis theſaurorum ratio, initio ab *ærario*, quod publicum populi Romani erat, ſeparata fuit. Tacit. *lib. 6. Annal. c. 2.* Bona Sejani oblata ærario, ut in *fiſcum* cogerentur. Plin. *Panegir. c. 42.* At fortaſſe non eadem ſeveritate *fiſcum*, qua *ærarium* cohibes. Immo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico, credis. Spartian. *in Hadr. cap. 7.* Damnatorum bona in *fiſcum* privatum redigi vetuit, omni ſumma in *ærario* publico recepta. Senec. *lib. 7. de benef. c. 6.* Cæſar omnia habet: *Fiſcus* ejus privata tantum, ac ſua, ac univerſa in imperio ejus ſunt, in patrimonio propria. Unde *Fiſcales* res quaſi proprias & privatas principis eſſe, ait *l. 2. §. 4. D. ne quid in loc. publ.* Gloſſæ Palæmonis: *Fiſcum*, promtuarium Cæſaris, marſupium, & ſacculum definiunt: Græci vero interpretes *Fiſcum* aiunt eſſe *κοφινον, εν ᾧ τα των δημευομενων επιθετο χρηματα μετα ταυτο δε ταμειον γεγονε καισαρος, εν ᾧ παρεφυλαττετο τα φισκαλια χρηματα, και εγενοντο ταμειακα* [illegible] *το παλαιον οντα τε δημε μετενεχθησαν τη του βασιλεως ουσια*, fiſcinam in qua, quæ publice redit, pecunia reponitur. Præter eam erat ærarium principis, in quo fiſcales pecuniæ adſervabantur, ſed deinde & ea, quæ antiquitus populi fuerant, in fiſcum influebant. Enim vero ſcite Trajanus, ut a Sex. Aurelio Victore *in Juliano c. 43.* refertur, *fiſcum* lienem vocabat, quod eo creſcente artus reliqui tabeſcant. Quod Trajani dictum eleganti epigrammate expreſſit Claudius Minos: *Humani quod ſplen eſt corporis, in populi re Hoc Cæſar, fiſcum dixerat, eſſe ſuum. Fiſco aucto reliqui tabeſcunt corporis artus: Fiſco aucto arguitur civica paupertas.* Ceterum *fiſci* nomen tractum ab eo, quod cophinis, & ſportellis ſporteis antiquitus pecuniæ conditæ adſervabantur. Aſcon. *in Cic. Divinat.* Sportæ, inquit, ſportulæ, ſportellæ, nummorum ſunt receptacula, ut ſacci, ſacculi, ſaccelli, & crumenæ, & velleæ, & ſcorteæ, & manticæ, & marſu-

ſupia. Ita *fiſci*, fiſcinæ, fiſcellæ ſparteæ, ſunt utenſilia ad majoris ſummæ pecuniæ capiendas. Unde quia major eſt ſumma pecuniæ publicæ, quam privatæ, ut pro cenſu privato loculos, & arcam, & ſaccellos dicimus, ſic pro publico theſauro ærarii dicitur fiſcus. Suet. *in Claud. c.* 18. Poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis. Tacit. 1. *Annal.* 37. Primam ac viceſimam Legiones Cæcina, legatus, in urbem Ubiorum reduxit, turpi agmine, quum fiſci, de imperatore rapti, inter ſigna, interque aquilas veherentur. *Fiſci* patronus. Vid. art. *patronus.*

Fiſci quibus ad promendam oleam utimur *l.* 19. §. 2. *D. loc.* de quibus vid. Columell. *lib.* 12. *de re ruſt. c.*49.

Fistula, canalis, per quem aqua ducitur, quamvis alicubi *fiſtulæ*, & *canales* ſeparentur, ut in *l.* 49. *D. de contr. emt. l.* 15. *D. de act. emt. l.* 12. §. 24. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. Fiſtulæ* enim vel in rivo ponebantur, vel ſalientibus aquis jungebantur. *l.* 15. *D. de act. emt.* vel caſtellis *l.* 78. *D. de contr. emt.* Nec ex rivis modo & caſtellis, verum etiam ex coelo aliquando fiſtulæ aquam capiebant. Gloſſæ Palæmonis: *Fiſtulæ*, meatus aquæ, vel venæ ligneæ. Iſidor. *lib.*20. *orig. c.* 8. Fiſtulæ aquarum ſunt dictæ, quod aquas fundant & emittant. Nam φελλειν græce mittere eſt. Formæ earum pro magnitudine aquæ, & capacitatis modo ſiunt. Plinius vero *lib.* 31. *c.* 6. *Fiſtulas* denum pedum longitudinis eſſe legitimæ, ait, etſi quinariæ ſint, ſexagena pondo pondere, ſi octonariæ, centena, ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Vid. Frontin. *lib.* 1. *de aqued.*

Fiſtula etiam genus morbi in *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* Quod nomen eſt ulceri alto, anguſto, & calloſo, ut ait Cornel. Celſ. *lib.* 5. *c.* 28. ubi fiſtularum genera plura eſſe, tradit Græcis *συριγξ*.

Flagellare annonam, id eſt, vexare, & attentare eamdem, uti eſt in *l.* 6. *pr. D. de extraord. crim.* Plin. *lib.* 3. *cap.* 33. Aut ſi aliquis præpotens manceps annonam flagellaverit.

Flagellum, vel *flagrum* ſcuticæ genus. Unde flagella vel flagra ſunt ſervilia verbera, quibus a ſtrepitu nomen inditum eſſe, auctor eſt Donatus *in Eunuch. Ter. Act.* 2. *ſc.* 3. Ex quibus enim cauſſis liber fuſtibus, ex his ſervus flagellis cædebatur *l.* 19. *D. de pœn. l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin. naufr. l. ult. D. de injur.* Unde ſervilium verberum nomine flagella exaudienda ſunt. Hinc & *flagriones* dictos ſervos, quod flagris ſubjecti eſſent, Non. Marcellus tradit.

De hoc *fuſtium*, & *flagellorum* diſcrimine plura vid. apud Em. Merill. *Not. in hiſt. paſſ. Chriſti p.* 19. & Rad. Forner. *Rer. quotid. lib.* 4. *c.* 2. Hein.

Flagellum pro rheda *l.* 5. *Cod. Th. de curioſ. Per ſingulas rhedas, quas quadrigas, vel flagella adpellant.* Ita dicta quod uno flagello, vel auriga regerentur. Vid. Gothofr. *Comm. ad d. l.*

Flagitare ancillam, adpellare de ſtupro *l.* 12. §. 4. *D. de privat. delict.*

Flagitium a ſcelere, & facinore diſcreviſſe veteres notum eſt. Tacit. *de morib. Germ. c.* 12. Diſtinctio, ait, pœnarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt. Ignavos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injecta inſuper crate, mergunt. Diverſitas ſupplicii illuc reſpicit, tamquam ſcelera

lera oſtendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abſcondi. Liv. *lib.* 39. *c.* 16. Minus tamen eſſet, ſi flagitiis tantum effeminati forent, (ipſorum id magna ex parte dedecus erat) a facinoribus manum, mentem fraudibus abſtinuiſſent. Salluſt. *Catilin. c.* 23. in ea conventione fuit Q. Curius, natus haud obſcuro loco, flagitiis ac facinoribus coopertus. Jam vere quidem Non. Marcell. *de propr. ſerm. c.*4. *n.* 215. & Iſidor. *lib.* 5. *orig. c.* 26. obſervant, *flagitium* dici vitium, quod Virgini inferrur: Sed erraret tamen, qui vocabuli notionem ea interpretatione exhauriri, crederet. Nam & de maſculis & *ακαθαρτοις*, ut eos dictos fuiſſe docet Salmas. de *fœn. trapezet.* 147. id eſt, qui muliebria paſſi eſſent, ait Paull. 2. *ſent.* 26. §. 13. *eos flagitium impurum paſſos.* Latius ergo patet hujus vocis ſignificatio, quam neſcio, an ſolus expreſſerit D. Auguſtinus *de Doctr.Chriſt. lib.* 3. *c.* 10. a Gottl. Cortio *in Not.* ad illum Salluſtii locum laudatus, cujus verba haec ſunt: Quod agit indomita cupiditas, ad corrumpendum animum, & corpus ſuum, *flagitium* vocatur. Quod autem agit, ut alteri noceat, *facinus* dicitur, & haec ſunt duo genera omnium peccatorum. *Hein.*

Flagrans crimen in *l. un. pr. C. de rapt. virg.* eſt crimen, cujus in perpetratione quis opprimitur, ac veluti *επ αυτοφωρω* deprehenditur. Hein.

Flamen, Sacerdos, qui unde dictus ſit, vid. Var. *de ling. lat. lib.*4. Serv. *in Virgil.*8. *Aen. v.* 664. & Feſtum in verbo *flamen*. Hinc *flamines Diales* apud Ulp. *fragm. tit.* 10. §.5. & Gell. *lib.* 10. *c.* 15. ſunt ſacerdotes Jovis. Liv. *lib.* 1. *c.* 20. *Flaminem Jovi adſiduum ſacerdotem creavit.* Erat autem & ejus uxor, quam in manum conveniſſe oportebat, *flaminica* Dialis, ut probat *Tacit.* 4. *Annal.* 16. *Flamen* municipalis *Novell. Valent. & Martian. de matr. ſenator.* Similiter in *l.* 2. *C. Th. quemadm. mun. civ. indic.* Flamines accipiendi ſunt municipales.

Flaminia, *via*, ab urbe Roma Ariminum, ac deinde Aquileiam uſque ducta, & directa, cujus mentio fit *l.* 1. *Cod. Th. quib. equ. us. conc.*

Flaminium, ſacerdotium Flaminum. Hinc *Flaminii* honor *l.* 21. *C. Th. de decur.* Apud Sidon. *lib.* 5. *epiſt.* 7. *Flamonium* legimus. *Hi ſunt, qui invident prædia provincialibus, flamonia municipibus.* Et apud Iſid. *Flamonium, honor qui datur Flaminibus.* Inſcriptiones veteres pariter *flamonium* præferunt, ut apud Gruter. 195. 5. L. P. *Valens ob honorem flamonii.* H. P. D. & apud eumdem 254. 5.

Flatores æris, argenti, auri Triumviri monetales memorantur in *l.* 2. §.31. *D. de orig. jur.* quos *æri, auro, argento flando* vocat Cic. *lib.*7. *ad famil. epiſt.* 13. quæ verba his notis A. A. A. F. ſcribi conſueviſſe teſtis eſt Valer. Prob. in *Not. juris.* Nihil notius eſt, quam in numis frequentiſſimas eſſe notas III viri A. A. A. F. F. id eſt *Triumviri aeri, argento, auro, flando, feriundo*, vel aliquando IIII viri A. P. F, ideſt, *argento publice feriundo vel flando.* Id enim luculenter oſtendit Ez. Spanhem. *de uſu & præſt. numiſm. Diſſ.* 10. *c.* 6. *p.* 167. *ſeq. Tom.* 2. Eoſdem dictos eſſe *Triumviros monetales* nemo negat. At exemplo caret illud A. A. A. *flatores*, quod ex notis illis male intellectis conflaſſe Tribonianum exiſtimat M. Ant. Muretus. Ego nihil quidem incommodi video, ſi retineatur

neatur vulgaris lectio, eaque in re facile adſentior Corn. van. Bynkersh. in *prætermiſſ. ad l. 2. D. de orig. jur. p.* 80. at vix tamen credo, pro vocabulis notiſſimis *æri, argenti, auri flatores* ſcripſiſſe Pomponium, quum eos a nemine veterum ita adpellatos eſſe conſtet, antiqua autem denominatio, uti jam a Spanhemio p. 169. obſervatum eſt, multo poſt Pomponii tempora ſub Gordiani adhuc imperio in vetere lapide, a Sponio ex ſchedis Barberinianis deſcripto, occurrat. Aut ergo Triboniani hic nævus, aut, quod malim, librariorum lapſus videtur. *Hein.*

FLATUARIUS *l. 6. Cod. Th. de fals. monet.* id eſt, ut ibi eum deſcribit Jac. Gothofr. *in Commentar.* qui æri, argento, auro flando, fundendo, atque in exemplar, typum, ſeu iconium conjiciendo, feriundo, formando operam navabat. Neque hi tantum hoc nomine adpellantur, ſed & alii artifices publici, qui ex ære, argento, auro ſigillaria exprimebant. Reineſ. *Inſcr.* 30. *Claſſ.* 10. *Officina flatuariæ argentariæ. Claſſ.* 11. *Inſcr.* 89. *Faber. Flatuarius Sigillarius.* Ibid. *Inſcr.* 89. *Flatuarius a Minerva Medica.*

FLAVIALIS prætura. Vid. in *prætura*.

FLAVIANUM jus civile a Cn. Flavio ſcriba nomen ſumſit *l. 2. §. 7. D. de orig. jur.* De jure *Flaviano*, ejuſque editore Cn. Flavio nota omnia ſunt ex Livio *lib. 9. c. 46.* qui illum *hæc omnia in albo propoſuiſſe* ait, nec non ex Cicerone *pro Muran. c. 11. lib. 6. ad Attic. epiſt.* 2. *de oratore lib. 1. c.* 40. Plin. *Hiſt. nat. lib. 33. c.* 1. Gell. *lib. 6. c.* 9. Ex Livii vero loco colligas, illum, quum id jus publici juris faceret, jam Aedilitatem geſſiſſe, ſiquidem magiſtratuum erat, in albo quod proponere. At reliquorum auctorum ſunt quidam, qui illum, præſtito reipublicæ inſigni hoc beneficio, Aedilitatem meruiſſe, referunt. Et tamen ea poſſe quodammodo conciliari, oſtendit Hein. in *Elem. Hiſt. jur. lib.* 1. §. 48.

FLAVIUS, vel potius *Favius*, ſeu *Fabius* Mela, ceu legitur in *l. 1. §. 12. D. de cloac.* idem Juriſconſultus, qui ſolo *Melæ* nomine tories ab Ulpiano & Paullo, immo & ab Africano, & Venuleio, his antiquioribus citatur. Quin Guil. Grot. de vit. juriſc. *lib. 2. c. 5. §. 6.* ex *l. 11. D. ad leg. Aquil. l. 3. §. ult. D. de act. rer. amot.* & *l. 13. D.* de *ann. legat.* non infeliciter colligit, Melam non tantum ante Proculum, ſed & ante Nervam, juriſconſultum, floruiſſe, adeoque proxime attigiſſe tempora C. Aquillii Galli & Ser. Sulpicii, qui occaſum Romanæ libertatis viderunt. *Hein.*

Flavius. Præter multos alios Imperatores hoc nomen geſſit Juſtinianus, quod ſumpſerat exemplo avunculi Juſtini Imp. Hic quoque imitatus eſt deceſſores ſuos, qui & ipſi glorioſam Conſtantini M. memoriam renovaturi, ſeque legitimos illius ſucceſſores eſſe, indicaturi, *Flavios* ſe adpellabant. Gabr. Trivor. *Obſ. Apologet. c. 4. §. 7. p. 217. Tom. 1. Theſ. jur.* Et ſane a Conſtantini M. & ejus liberorum, nec non Juliani temporibus permulti Cæſares, & tyranni plerique id nomen adfectarunt. Non ſane *Flavii* Valentinianus junior, Theodoſius, Arcadius, Honorius, Theodoſius jun., Conſtantinus, Valentinianus III. Marcianus, Maximus, Avitus, Leo, Thrax, Majorianus, Severus, Anthemius, Leo junior, Baſiliſcus, Julius Nepos, Romulus, Auguſtulus, Anaſtaſius, Juſtinus, & Juſtinianus, im-

immo

mo & poſt hujus tempora Mauritius, Phocas & Heraclius, ceu ſub ſingulis his principibus notavit Chriſt. Ad. Rupert. *in obſ. hiſt. ad Beſold.* Eodem exemplo & earum gentium, quæ præcipuas occidentis provincias occupaverant, reges, nomen *Flavii* adfectarunt. Omnes ſane Wiſigothorum reges a Recaredi temporibus hoc nomine uſos eſſe, obſervavit Hier. Higuera *ad Luitprand. Chron. pag.* 10. Chifflet *Vindic. Hiſpan. p.* 350. Quin ipſum Gothorum imperium *Flaviam* dictum eſſe, obſervavit Car. Du-Freſne *in Gloſſ. latin. ſub voce Flavii*, ubi etiam oſtendit, non ſolum Imperatores, ſed & proceres fere omnes, Coſſ. præfectos prætorio, præſides, & viros clariſſimos id nomen adfectaſſe: apud Langobardos vero primum Autharim, Regem, ob dignitatem id a ſuis conſequutum, eoque prænomine omnes, qui poſtea fuerint Langobardorum reges, feliciter uſos eſſe. Vid. Paull. Warnefrid. *de geſt. Langobard. lib.* 3. *c.* 16. Hein.

FLEBILE ceſſionis bonorum adjutorium *l.* 7. *C. qui bon. ced. poſſ.*

FLECTERE. Si offenſam iſtam clementia flexit *l.* 5. *C. fam. erciſc.*

FLORENTII, qui conſulatum, & præfecturam prætoriam geſſit, fit mentio iu *Novell. Th. & Valentin. de revelat. adavat. vel donat. poſſ. & Nov. de lenon.*

FLORENTINUS, juriſconſultus, Inſtitutionum libros 12. ſcripſerat, ex quibus complura in Pandectis capita deſcripta ſunt. Videtur vixiſſe ſub Alexandro Imp. ad eumque pertinere hujus principis reſcriptum *l.* 8. *C. de inoff. teſt.* Hein.

FLORIANI a Floriano, qui dicunt Deum creaſſe mala, contra hoc, quod ſcriptum eſt: *Fecit Deus omnia bona c.* 39. *§.* 49. *cauſſ.* 24. *q.* 3.

FLUERE. In *l.* 56. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* eſt pluſquam perfectum *fluerat*, pro *fluxerat*. Id ἀρχαῖον eſſe, nec tamen exemplo carere novimus. Eadem enim forma reperimus *confunderant*, *tolliſſe* a *tollo*, *ſtrixeris*, a vetere *ſtrigo*, *ſolui* pro *ſolitus ſum*. Vid. Bynkerh. 8. *obſ.* 2. *Hein.*

FLUMEN, a rivo, magnitudine diſcernendum eſt, aut exiſtimatione circum colentium. *Flumina*, vero quædam *perennia*, quædam *torrentia*. Perenne eſt, quod ſemper fluit ἀέναος, torrens ὁ χειμαρρος, id eſt, *hiemo fluens*: Si tamen aliqua æſtate exaruerit, quod alioquin perenne fluebat, non ideo minus *perenne* eſt. Flumina etiam quædam *publica* ſunt, quædam *non*. *Publicum flumen* eſſe Caſſius definit, quod perenne ſit. *Flumen privatum* nihil differt a ceteris locis privatis *l.* 1. §. 1. *ſeq. D. de flum.* Rurſus *Fluminum* quædam navigabilia ſunt, quædam non *l.* 1. §. 12. & §. 18. *D. eod. tit.*

Flumen aut vado tranſiri poteſt, aut pontem habet, aut pontonibus trajicitur *l. ult. D. de ſervit. ruſt. præd.*

Fluminis ſervitus, eſt jus aquæ in alienum ſolum effundendæ, cujus mentio fit in *l.* 1. *l.* 20. §. 5. *l.* 28. *D. de ſervit. urb. præd. & paſſim.* Varro de *ling. lat. lib.* 4. *Flavius*, ait, quod fluit, item *flumen*, de quo in lege prædiorum urbanorum ſcribitur: *ſtillicidia, fluminaque, ut ita fluant cadantque.* Ac plane flumina a ſtillicidiis ſeparantur *l.* 31. *D. de contrah. emt.* inter quæ hoc intereſt, quod ſtillicidium ſtillatim cadat, flumen fluat continuo. Unde ſervitus *fluminis* ſervitute ſtillicidii gravior eſſe dicitur, ob fluxus diſ-

ferentiam, & diverſitatem. Sed & Aelius Gallus aquam ipſam, quæ fluit, flumen adpellari *libro 2. de ſignif. verb. quæ ad jus pert.* ſcribit apud Feſtum.

Fluminis, vel *ſtillicidii recipiendi* ſervitus ex dictis intelligitur; *Non recipiendi* vero jus eſt, quo vicinus flumen, vel ſtillicidium ex ædibus ſuis in aream, vel tectum vicini avertere prohibetur, quum id per ſtatutum liceat, ceu exponunt Vinn. *ad §. 1. Inſt. de ſervit. præd.* Huber *Præl. ad Inſt. eod. tit. §. 9.* Quamvis & ita definiri alias poſſit, quod ſit jus, quo quis ſtillicidium, vel flumen ſuum in ſuam aream recipere non poteſt, ſed in noſtram avertere, & aquam pluviam noſtris uſibus relinquere tenetur.

Interdictum de *fluminibus* prohibitorium, & reſtitutorium eſt, & adverſus eum competit, qui quid in flumine publico, ripave ejus facit, aut immittit, quo ſtatio, iterve navigio deterior fit. Quod & de mari intelligendum eſt, ſi quid in eo fiat, vel litore, quo portus, ſtatio, navigatioque deterior ſit, fiat, & in flumine non navigabili, ſi quid fiat, quo exareſcat, vel aquæ curſus impediatur, non ſi in torrente, id eſt, quod flumen hybernum dixit Horatius. Add. *l. 1. D. ne quid in flum. publ.*

FOCARIA, quæ focum curat *l. 12. §. 5. & ſeq. l. 15. D. de inſtr. vel inſtr. leg. l. 3. C de condit. inſert.* Plane quas LXX. Interpretes 1. *Sam. 7. v. 13.* μαγειρίσσας, eas vetus interpres *focarias* reddidit.

Focariæ etiam concubinæ, quaſi foco adſidentes, accipiendæ ſunt, ut in *l. 2. C. de don. int. vir. & ux.* Petr. de Vin. *lib. 5. epiſt. 6.* Et non cum uxoribus dominorum, ſed & in focariis etiam, cum pudicitia fidem, & cum fide pudicitiam obſervare.

Focarias inter ea, quæ conſervandorum fructuum cauſſa comparata ſunt, refert Paull. 3. *ſent.* 3. §. 37. quamvis ibi quidam legere malint *ſoccariæ*. HEIN.

FOCARIUS in *l. 1. §. 5. D. naut. caup. ſtab.* ſervus, qui focum curat.

FODINA æris, argenti, vel arenæ *l. 7. §. 13. D. ſolut. matrim.* item ſulphuris, & æris, & ferri, & ceterorum *l. 13. §. 5. D. de uſufr.*

FOEDARE honores *leg. 26. C. Th. de decur.* id eſt, honores, ac dignitates dato pretio mercari. Et in *l. 27. eod. tit.* indebitæ dignitatis infulas fœda rei familiaris vexatione, id eſt, erogatione, vel profuſione mercari. *Fœdare* judaica nota, id eſt, circumcidere *l. 22. C. Th. de judæis.*

FOEDERATÆ gentes *Nov. Theod. & Valent. de ambit. & loc. limitroph.* *Foederatus* populus *l. 7. D. de captiv. & poſtl.* Vid. Cujac. *obſ. lib. 27. c. 53.* & Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc. 2. c. 10. p. 213. & ſeq.*

FOEDERATI, militum genus ex fœderatis populis conſcriptum *l. ult. C. locat. l. 16. C. Th. de tiron.* Nov. Juſt. 117. c. 11. Suidas *Tom. 3. p. 699.* Φοιδέρατοι, ȣτω καλȣσι Ρωμαιοι τȣς υποσπονδους των Σκυθων. *Foederati*, ſic Romani vocant Scythas, ſibi fœdere, & amicitia junctos. Add. *l. 16. C. Th. de tiron. l. ult. C. locat.*

FOEDUS in *l. 5. §. 1. l. 7. D. de capt. & poſtl.* eſt pactio inter liberas gentes, earumque rectores inita.

Fœdus pro *fœdo*, vel fœditate poſitum vulgo legitur in *l. 47. D. de rit. nupt.* Pro quo tamen alii *fœdius*, alii *ſcelus* legendum cenſent. Vid. Car. Andr. Ducker. *de Latin. vet. ictor. p. 345.* Et faciliima ſane fuit in ſcriptura

Flo-

Digitized by Google

Florentina *ſ* in *f. ce* in *oe* mutatio. *Hein.*

Foemina. Vid. *Femina.*

Foenariæ falces *l. 8. pr. vers. cogendi D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

Foenebris pecunia *l. 9. D. de uſur.* quæ uſuris creditur.

Foenei, defective, qui foeneos, & defectos agros poſſident in *l. 3. C. Th. de indulgent. debit.* Apud Ciceronem quoque *fragm. Cornel. c. 1.* homines fœnei, hoc eſt, nullarum virium, ſine ingenio, ſine literis. Ortum proverbium a pilis; ſeu ſimulacris hominum ex fœno; ad proritandos tauros in ſpectaculis. Vid. Aſcon. in *Cornel.* Ita *foeneos Imperatores* vocavit Peſcennius teſte Spartiano *in Peſcen. c. 12.* [illegible]. Conſule Salmaſium *ad Spartian. l.* 12.

Foenerare uſuris credere in *l. 71. §. ult. D. de fidejuſſ. l. 3. C. ad SC. Maced.* ita pecunia foenerata a tutoribus, id eſt, foenori data *l. 47. §. 4. D. de adm. & peric. tut. l. 100. D. de ſolut.*

At *Foenerari* pro foenori accipere ponitur in *l. 35. D. de ſol.* ubi: Si quis dominicam pecuniam a ſervo *foeneratus* eſſet.

Immo *fœnerari* dicitur pecunia paſſive in *§. 33. Inſt. de act.* his verbis: Sed & pecunia numerata non in omnibus regionibus ſub eiſdem uſuris *foeneratur.*

Foeneraticia cautio *l. 25. C. de adminiſtr. tut. l. 14. §. 2. C. de non num. pec.*

Foeneratitiæ cautiones *l. ult. C. de pact. conv.* fœneratitium inſtrumentum *l. 14. §. 2. C. de non num. pec.*

Foenerator *l. 6. D. de naut. fœn. l. ult. §. 2. D. quod met. cauſſ. l. 12. §. 43. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Quod vocabulum mediæ eſſe ſignificationis, & non ſemper turpem illam negotiationem, ſed & honeſtam ſignificare, oſtendit. Jo. Frid. Gronov. 4. *obſ.* 24. *p.* 372.

Foenum vulgo per *œ* ſcribitur. at in Pandectis Florentinis per *æ*. Antiquitus tamen per e abſque diphtongo a pleriſque ſcriptum, Varro *lib. 6. de ling. lat.* teſtatur. Et ſane a *fetu* hujus verbi originem arceſſit Feſtus his verbis: *Fenum quoque pratorum ab hac cauſſa eſt adpellatum, quando id ipſum manens, quotannis novum parit.*

Foenus, vulgo per *œ*, & in Pandectis Florentinis perpetuo per *æ* ſcribitur, tametſi origo repugnet. Eam enim ſcribendi rationem contra verbi notationem invaluiſſe, oſtendit Gell. *lib.* 16. *c.* 12. his verbis: *Fœnerator ſicut Varro in lib. 3. de ſerm. lat. ſcripſit, a fœnore eſt nominatus.* Fenus *autem dictum a fetu, & quaſi a fetura quadam pecuniæ parientis, atque increſcentis. Et idcirco M. Catonem, & ceteros ætatis ejus, feneratorem ſine a littera pronunciaſſe tradit.* At totus quidem ille Varronis, unde hæc Gellius verba depromſit, liber injuria temporum amiſſus intercidit. Sed exſtat alius ejuſdem Varronis *lib. 6. de ling. lat.* locus, quo etiamnum ætate ſua non conveniſſe inter omnes de hujus nominis ſcriptura docet. In *pluribus*, inquiens, verbis alii A ante E. ponunt, alii non, ut quod partim dicunt ſcæptrum, partim ſceptrum, alii *fænus* alii *fenus.* Feſtus: *Fenus* adpellatur naturalis terræ fetus, ob quam cauſſam & numorum fetus *fenus* eſt vocatum, & ea de re leges *fenebres*, *fenus*, & *feneratores*, & lex de credita pecunia *fenebris*, a fetu dicta, quod creditori numi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τοκος quaſi partus, dicitur. Non. Marcellus: Mutuum a *fœnore* hoc diſtat, quod mutuum ſit ſine uſu-

ris, *fœnus* cum uſuris ſumitur, & eſt accepti fetus; unde & *fenus* dictum eſt, ut Græce τοκος, quaſi partus mutui ſumti. Plaut. *Aſinar. Act* 1. *ſc.*3. *v. ult.* Nam ſi mutuo non potero, certum eſt, ſumam *fœnore.*

Fœnus & pro fœnebri pecunia accipitur in *l.* 13. *C. ad SC. Vellei.*

Fœnus nauticum, ſeu mutuum, aut creditum maritimum. *Novell.* 106. *in præf.* eſt contractus ſub periculo creditoris conſtans rebus, quæ pondere numero, & menſura continentur *leg.* 1. §. 1. talis eſt pecunia, quæ ſi trans mare vehitur, trajectitia dicitur *l.* 1. §. 4. §. 2. *de naut. fœnor. l.* 2. §. *fin. de eo quod certo.* 13. *de neg. geſt. l.*1. §. 8. *de pecul.* in cauſa trajectitiæ pecuniæ venit 1. pecunia ipſa, & aliæ res, quæ pondere, numero, & menſura conſtant *l* 2. §.3. *de reb. credit.* (2.) Merces ex hac pecunia comparatæ *l.*1. *h. t. Vers ſed Vidend.* (3.) & ſervus, qui pecuniam ſequebatur *l.* 122. §. 1. *de V. obl.* & *l.* 23. *de O. & A. l.* 4. §. 1. *eod. tit.* Duæ ſunt nautici fœnoris ſpecies. Prima, quando ſolutio differtur ad reditum navis *l.*3. *C. de naut. fœn.* ſecunda, quando certum præſcribitur tempus *l.*4. *hoc tit.* & *l.*7. In trajectitia pecunia ſemper ſors cum uſuris ſolvenda venit. *l.* 3. *c. hoc tit.* Hæ uſuræ graviſſimæ erant *l* 40. *de reb. credit.* quæ legitimæ vocabantur, quia eo uſque Romanis legibus fœnerari licitum. *l.* 8. *C. ſi cert. pet. l.* 1. *C. Th. de uſuris*, & in jure uſuræ licitæ nominantur. *l.* 44. *de uſur.* modus uſurarum *l.* 11. §. 3. *de pign. act.* ſtatus modus *l.* 2. §. *fin. de eo quod cert. loc. l.*8. *in quibus cauſ. tac. pign.* probabilis *l.*3. §. *fin. de ann. legat.* legitimæ uſuræ *l.* 4. §. 1. *de naut. fœn*, maximæ *l.* 38. *de negot. geſt.* & graviſſimæ *l.* 7. §. 8. *de Adminiſtr. tutel.* Hæc uſura dicitur uſura nautica *Novell.* 106. & 110. & uſura maritima *l.*6. *hoc tit.* De uſura hac cecinit Manilius. *Lib.*4. *Aſtronom.*

Navigat, & celeres optando ſortibus annos
Dulcibus Uſuris æquo quoque tempore vendit.

Uſuræ hæc excesſivæ apud Romanos erant *l.* 27. §.1. *C. de uſur. Novell.*121. 239. 160. ratio harum uſurarum erat periculum, ideo etiam periculi pretium in *l.* 5. *hoc tit. l.*14. & 17. *C. de uſuris.* inter mutuum terreſtre & nauticum plures ſunt differentiæ, in mutuo terreſtri uſuræ non debentur, nec peti poſſunt niſi ſtipulatione fuerint promiſſæ *l.* 3. *C. de uſur. l.*24. *de præſcript. verb.* at in mutuo nautico ex nudo pacto uſuræ debentur *l.*5. §.1. *ibid. l.*7. *de naut. fœn. ibi.* in pecunia nautica uſuræ ex mora deberi nequeunt, cum periculum creditoris ſit, & nulla mora, ubi nulla eſt petitio *l.* 88. *de R. I. l.* 127. *de V. O.* at diſcuſſo periculo a tempore moræ uſuræ communes debentur, & earum cauſſa ſeparata ſtipulatio eſt *l.* 4. §. 1. *de naut. fœn.* ex pecunia nautica mutuo data oritur condictio certi, & eſt communis actio mutuo, & ſtipulationi. *Treutl. vol.*1. *diſp.* 20. & condictio ex lege competere videtur, cum illa ex novis obligationibus dari ſoleat *l.* 1. *de cond. ex lege*: at citra legem eſſet inutilis talis pactio, cum potentior ſit lex, quam pactum. *Bachov. tit. de condit. ex lege n.*4. Si navis fœnori nautico obligata perierit caſu fortuito, & ſine debitoris culpa, periculo creditoris erit, ex eo die quo navem ad locum deſtinatum navigare conve-

venit *l.* 3. *ff. hoc tit.* at abſque tali conventione naufragii caſus ad debitorem pertinet *l.* 4. *C. hoc tit.* D. GIRON.

FOETUS, vel, uti veteres ſcribebant, *fetus*, quod ex animalibus editum adgnatumque eſt. Ac proinde ut *partus* ancillarum, ita pecudum fœtus dicuntur *l.* 4. §. 5. *D. de uſurp. l.* 1. §. 11. *D. ſi is qui teſt. lib. eſſe juſſ. l.* 73. *D. ad Leg. falcid.*

FOLIUM. Neque foliis, neque oleo, neque frumento, neque frugibus uſurum eſſe uſuarium, dixit Nerva *l.* 12. §. 1. *v. idem Nerva.* D. de uſu & habit. Hic vero ingenioſiſſimi ſunt interpretes. Cujacius maluit *oleis*, Connanus *doliis*, Jac. Gothofr. *animadv. jur. civ. c.* 8. *ſcholiis.* Qui verbo illi pareunt, id modo accipiendum monent de foliis pretioſis, ex quibus unguenta fiunt, ut Guil. Forner. *Selection. lib.* 2. *c.* 2. & Leunclav. *Notat.* 2. 12. modo de foliis mori, quibus veſcuntur bombyces, ut Zazius *paratitl. de uſu & habit. n.* 12. Sed quum in re ruſtica varius fuerit foliorum uſus, non mirum eſt, ſi ea ſibi ab uſuariis præcipi noluerint proprietarii. Quam ob rem miſeram illam criticorum diligentiam non immerito ridet Ev. Otto, *Præfat. Theſaur. jur. Tom.* 2. *p.* 9. *ſeq.* Hein.

Folium pentaſpherum l. ult. §. 7. *D. de publican. & vectig.* erat folium Indicum, ex quo contorquebantur pillulæ *malabathri*, crebro memoratæ apud medicos. Sunt ex orientalibus & hodie in deliciis, vocanturque *betre & tamalabathra*, de quibus erudite diſſerit Iſaac. Voſſ. *ad Rompon. Melam de ſit. orb. lib.* 3. *c.* 7. *p.* 261. Hein.

FOLLIS *l.* 82. *D. de cond. & dem. & l.* 1. *C. Th. ſi quis pecun. conſt.* crumenam vel ſacculum pecuniæ ſignificat, ut & Veget. *lib.* 2. *c.* 20. docet his verbis: Denique decem *folles*, hoc eſt, decem ſacci, per cohortes ſingulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus undecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat. Follium etiam mentio eſt in *l.* 2. & 3. *C. Th. de prætor.* Item *Follis* ſenatorii titulus memoratur in *Novell. Valentin. & Marcian. de indulg. reliq.* Vid. infra art. *gleba ſenatoria*. Ceterum φολλεις plane οβολους interpretatur Suidas in voce φολις, & alibi in verbo οβολου, οβολος δε εισιν, ως καλουμεν φολλεις. *Oboli ſunt, quos folles vocamus.* Vid. plura apud Epiphan. *libro περι μετρων p.* 184. *Tom.* 2. Quomodo folles accipimus in *l.* 3. *C. Th. de ſuar. l.* 2. *l.* 3. *Cod. Th. quor. adpell. non recip.* Indeque emendari poteſt Conſtantinus, apud quem in Lege Agraria *tit.* 2. φολλας non ſemel pro φολλεις ſcriptum eſt. Euſeb. *lib.* 10. *Hiſt. Eccleſ. c.* 6. εδηλωσα αυτῳ οπως τρισχιλιους φολλεις τῃ σῃ στερροτητι εταρι θμησαι φροντιση. *Illi ſignificavi, ut ter mille folles tuæ gravitati numerari curaret.* D. Auguſtin. *lib.* 3. *adverſ. Creſcont.* Et de quadringentis *follibus* Lucillæ clariſſimæ feminæ, pro quo vobis conjuraſtis, ut fieret Majorinus Epiſcopus. Et paullo poſt: Populo dedit *folles* viginti, ut factus eſſet presbyter. Idem *lib.* 22. *de civit. Dei. c.* 8. Quaſi & martyribus quinquagenos *folles*, unde veſtimentum emeret, petiviſſet. Φολλεις etiam Euſthatius quoddam genus οβολων facit, quos ait fuiſſe ταπεινους και πεταλωδεις, *minores, & folio ſimiles.* Hinc *follerales* nummi. Marcellus Comes in Chronico: Numi, quos Romani Terentianos, Græci Follerales vocant, Anaſtaſius princeps ſuo no-

mine figuratis, placabilem plebi commutationem diſtraxit. *Folles* certe vel *κατα δηναρισμον*, pro ſpecie nummorum æreorum dicuntur, ut in *l. 3. l. 5. C. Th. de veteran. l. 3. C. Th. de piſtorib.* vel *κατ' αργυρισμον*, pro majore pecuniæ ſumma, quæ in follibus colligitur, accipiendi *l. 21. C. Th. de prætorib.* Candidati (Præturæ) cum duos *folles*, aut quatuor, aut certe amplius in poſſeſſione habebunt. Vid. Jac. Gothofr. *Comm. ad l. un. C. Th. de menſ. olear. & ad l. 1. C. Th. ſi quis pec. conflav.* Du Freſne *in Gloſſar. lat. & in gloſſ. græc.* Petavium *Diatrib. de folle Tom. 2. oper.* Epiphan. *p.* 431. Baronium *in Annal. ad an.* 330. *n.* 43.

F o m e n t a t i o n i s gratia parata *l. 70. D. de legat. 3.*

F o m e n t i s calumniarum reſtinctis *l. 19. C. de nupt.*

F o m e s, pro augmento. Jubemus quidquid ex prædita ratione adcreverit, ad cumulum memoratæ auri quantitatis, & frumentarii tituli *fomitem* redundare *l. ult. C. Th. de frum. Urb. Conſtantinop.*

F o n s eſt, qui vivam aquam habet *l. 1. §. 4. D. de font.*

Fons & metaphorice pro origine ponitur, ut a *fonte* quodam memoriæ *l. 195. §. ult. D. de verb. ſignif.*

Interdictum de *fonte* eſt, quo is, qui fonte, aliove loco, unde aqua viva naſcitur, quo anno proximo ſine vitio uſus eſt, uti prohibetur, adiuvatur *l. un. D. de Font.* Hoc interdictum proponitur ei, qui fontana aqua uti prohibetur, ſive haurire, ſive pecus ad eam appellere *d. l. un. pr.* Et de iſtis omnibus ſervitutibus datur hoc interdictum, ſi tamen perpetua ſit cauſſa, ut colligitur ex §. 1. & §. 4. *dictæ l. un.* ubi dicunt, hoc interdictum de ciſterna non competere.

F o n t a n æ aquæ *l. 1. §. 1. D. de font.* opponitur putealis in *l. 1. §. 6. D. de aqu. quotid.* Plin. *lib. 2. epiſt.* 17. Hæc utilitas, hæc amoenitas deficitur aqua ſalienti, ſed puteos, ac potius fontes habet, ſunt enim in ſummo. Ubi vid. not. Buchn. *ad eum locum.*

F o r a m e n *l. 6. l. 28. D. de ſerv. præd. urb.* Hoc quaſi deminutivum a foribus dictum eſſe, Non. Marcellus ſcribit.

F o r e n s i s actio criminis exſequutioni opponitur *l. 1. D. de incend. ruin. naufr.*

Forenſia inſtrumenta *l. 9. C. de fid. inſtr.* quæ *υπχαια* dicuntur *in Novell.* 44.

F o r e s proprie dici, quæ foris aperiuntur, ſicut apud veteres in uſu fuit, Servius *in lib. 1. Æn. v.* 453. tradit.

F o r i c a r i u s in *l. 17. §. 5. D. de uſur.* a forica dictum videtur. Juven. *Satyr. 3. v. 37. Inde reverſi conducunt foricas.* At *foricæ*, uti ſcholiaſtes, & reliqui viri docti ad locum iſtum Juvenalis notant, ipſæ ſunt incertæ, ac ambiguæ notionis. Aliis enim, qui vocabulum a *foria* derivant, *forica* eſt ſtercus, & cloacarum colluvies, aliis qui a *foro* dictas putant *foricas*, intelligendæ videntur tabernæ circa forum. Poſterior ſententia magis convenit loco *l. 17. §. 5. D. de uſur.* Hein.

F o r i n s e c u s in *l. 4. C. Th. de deſertor.* & apud Sidon. Apollinar. *lib. 7. epiſt.* 14. pro quo Tribonianus in *l. 1. Cod. de deſert.* repoſuit *extrinſecus.* Utitur eodem vocabulo Plinius *lib. 13. hiſt. nat. c.* 22. Columell. *de re ruſt. lib. 8. c. 3.* & Apulei. *lib. 9. metamorph. p.* 230.

F o r m a, ut ait Feſtus, faciem cuiuſque rei ſignificat. A figura tamen eam Nonius ex Cicerone eo differre tradit, quod *forma* inte-

integritas ſpeciei, *figura* forma noſtra ſignificetur. Donatus certe in *Andr. Terent. Act.* 1. *ſcen.* 1. formam immobilem eſſe, & naturalem, vultum moveri, & fingi ſcribit.

Forma etiam, ut ait Seneca *Epiſt.* 65. eſt, quæ unicuique operi ponitur, tamquam ſtatuæ. Nam hanc Ariſtoteles εἶδος vocat.

Et ad has duas ſignificationes pertinent loquutiones: Forma ædificiorum *l.* 11. *D. de ſervit. urb. præd. l.* 1. *C. de ſervit.* agri *l.* 7. §. 5. *D. de adquir. rer. dom. l.* 15. §. *ult. D. de uſufruct. l.* 8. *D. ad leg. jul. pecul.* aquæ *l.* 39. §. 5. *D. de legat.* 1. cenſualis *l.* 4. *D. de cenſib.* certaminis *l.* 77. §. *ult. D. de legat.* 2. compromiſſi computationi faciendæ *l.* 68. *pr. D. ad leg. Falc.* conſuetudinis *l.* 6. *C. de ſervit.* contractus *l.* 52. *D. de verb. oblig.* erogationis annuæ *l.* 10. §. 1. *D. de ann. legat.* humani generis *l.* 24. *D. de ſtat. hom.* indictionis *l.* 19. *C. Theod. de annon.* inlationis *l.* 20. *C. Th. eod. tit.* locationis *l.* 7. §. 3. *D. ſolut. matrim.* mandati *l.* 46. §. *ult. D. mandati.* numorum *l. un. C. Th. ſi quis ſolid. circul.* patrimonii *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. pretiorum *l.* 2. *C. Th. de ſusc.* uſurarum *l.* 7. §. 10. *D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Formæ venerabiles in *l.* 6. *C. Theod. de indulg. crim.* ſunt vultus, & imagines Principis in monetis impreſſæ.

Forma pro lege, edicto, SCo, aliiſque quibuſcumque juris ſpeciebus, quibus certa forma rebus præſcribitur. Sic Formam antiquitus conſtitutam mutare nemo poteſt *l.* 5. §. 7. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* Forma conſtitutionum *l.* 6. *C. de accuſat.* edicti *l.* 8. *D. de calumniat.* juris *l.* 5. *C. de adpellat.* jurisdictionis *l.* 6. *C. ut in fidejuſſ. poſſ. leg.* legis *l.* 147. *C. Th. de decurion.* reſcripti *l.* 1. *C. de jur. domin.* ſtatutorum *l.* 26. *C. de excuſ. tut.*

Forma aquæductus, quæ per agrum tranſit *l.* 27. §. 3. *D. de uſufruct.* ut apud Frontin. *de aquæductu* non ſemel. Quibus ex locis elicitur, *formam* adpellari ſulcum publicarum aquarum, per agros meantium, maceriis quibuſdam incluſam, atque adeo ipſam fabricam aquæductus, cujus in tutelam annuam penſitationis onus impoſitum fuiſſe agris, atque ædibus, colligitur tam ex *d.* §. 3. *l.* 27. *D. de uſufr.* quam ex *l.* 40. *D. de act. emt.* Ac proinde a caſtellis formæ ſeparantur in *leg.* 3. *C. de aquæduct.* in qua Impp. jubent eos, qui aquam copiam beneficio principali meruerunt, uſum aut ex caſtellis, aut ex ipſis formis elicere. Hinc *Forma*, cui nomen Auguſta eſt, in Campania *l.* 8. *C. Th. eod. tit.* In *vet. inſcr.* *Aquam Marciam, reſtituta forma, perductam*, legimus, & in alia: *Aquam Claudiam, & Anienem nova forma reductam*. Sed & in Itinerario Antonini? *Nunc nomina aquarum, quæ uſibus æternæ urbis formarum conſtructionibus advectæ ſunt, indicemus.* Harum formarum Comes Romæ poſterioribus temporibus conſtitutus fuit, ut ex *Notitia*, quo loco de Præfecto urb. Romæ agit, intelligimus, ubi *formula comitivæ formarum* proponitur. *Formarum meatus*, fabrica *formæ*, & *repurgium* formarum in *l.* 1. *C. Th. & Juſt. de aquæd.* Sed & caſtellum, quo aqua, quum ad mœnia Romanæ urbis veniſſet, excipiebatur primum, indeque per matrices fiſtulas in alia caſtella minora diffundebatur, forma dicitur in *l.* 5. *C. Th. de aquæd.*

Forma, vel τύπος aliquando ſententia a judice lata *Novell.* 83.

Accipiat *formam Nov.* 1. *præf.* Sollicitudinibus ſubditorum dare competentem fotmam. Add. *Nov.* 24. *c.* 5. & *Nov.* 76. *c.* 2. Sic & *forma* lethalis, pro ſententia ferali, eſt apud Ammian. Marcell. *lib.* 14. *c.* 1. ubi quædam notarunt viri docti. *Hein.*

Forma pro formula, quemadmodum ſæpe *formula* pro forma uſurpatur. Sic Appius Claudius ad formam redegiſſe dicitur actiones *l.* 2. §. 7. *D. de orig. jur.* id eſt, in certas formulas. Et Auguſtum, quidquid ubique fuerit militum, ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam adſtrinxiſſe, ait Suet. *Octav. c.*49. Formam pro *formula* poſuit etiam Gell. *lib.* 13. *c.* 15. In Edicto Conſulum, inquit, quo edicunt, qui dies comitiis centuriatis futurus ſit, ſcribitur ex vetere forma: Ne quis Magiſtratus &c. Vid. Bynkersh. *præterm. ad l.*2. *D. de orig. jur. p.* 28. Hein.

Formæ etiam gradus certi in ſingulis ſcriniis & ſcholis, & quaſi characteres, quibus manipuli ſcholarium & ſcrimiariorum inter ſe diſtabant. Aut aliter, ut inter Comites, alii ordinis primi, alii ſecundi, alii tertii fuere, ſic inter Palatinos S. L. ſive in ſcriniis Comitis S. L. fuere qui *prima forma*, *ſecunda* & *tertia* dicebantur *l.* 7. *C. Th. de palatin. ſacr. larg.*

F O R M A L E pretium Ulpianus in *l.*62. *in fin. D. ad Leg. Falc.* vocare videtur, quod Paullus ſequente *l.* 63. *D. eod. tit. ex adfectu & utilitate ſingulorum fungi*, ait. In vero enim definiendo pretio magis materiæ habemus rationem, pretium adfectionis magis ex forma, ſi quid ſingulare & eximium habet, æſtimatur, ac proinde ab Ulpiano vocari formale potuit. *Hein.*

F O R M A R I pro informari. Cunctos *formari* plenius conveniet *l.*2. *C Th. de publ. compar.*

F O R M I D O L O S U S §. 3. *Inſt. de pupill. ſubſtit. l. ult. pr. C. de jur. delib.* pro timido homine ponitur. Alias vero & paſſive *formidoloſum* idem eſt, ac quod formidatur, ut formidoloſiſſimum bellum: Cic. *pro leg. Manil. c.* 21. Formidoloſa regibus aliena virtus: Salluſt. *in Catilin c.* 7. Formidoloſum facinus. Plaut. *Amphitr. Act.* 5. *ſc.* 1. *v.*65. Nec tamen & hæc activa notio ſine exemplo eſt: Nam & Terent. *in Eunuch. Act* 4. *ſc.* 6. *v.* 18. dixit: Num formidoloſus, obſecro, es, mi homo? id eſt, num tam timidus?

F O R M I O N E S. Vide infra *Phormiones*.

F O R M U L A certa verborum conceptio. Quo in verbo ludens Seneca *lib.* 2. *controv.* Non ex *formula* natura reſpondet, neque ad præſcriptum caſus obſequitur. Proinde idem *lib.*2. *de clement. c.* 7. Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non ſub *formula*, ſed ex æquo & bono judicat. Sub *formula* autem judicare dicebantur judices, a Prætore dati, quorum poteſtas formulæ cancellis circumſcribebatur. Quinctil. *lib.* 3. *c.* 11. Privata quoque judicia ſæpe unum judicem habere, multis & diverſis formulis ſolent. Hinc Ulpianus *tit.*24. *Reg.* §.12. fideicomiſſa non per formulam peti, ait, id eſt, ordinario jure per actionem a prætore datam, ſed extra ordinem cognitione Prætoris. In ordinariis enim tantum judiciis formularum conceptio ſpectabatur, in extraordinariis non item *leg.* 47. *D. de negot. geſt.* Ac proinde ipſas actiones, quas ne populus, prout vellet, inſtitueret, certas ſollemneſque eſſe prudenter voluerunt *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* Cic. *pro Q. Roſc.*

Com.

Com. c. 8. Sunt jura, ait, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere injuriæ, aut ratione actionis errare poſſit. Expreſſæ ſunt enim de unius cujuſque damno, dolore, incommodo, calamitate, injuria publicæ a prætore *formulæ*, ad quas privata lis accommodatur. *Formularum* etiam ſtipulationum, teſtamentorum, judiciorum, ſponſionis, pacti meminit idem Cic. *lib.* 1. *de legib. c.* 4. *lib.* 1. *de orat. c.* 39. *pro Cæc. c.* 18. *pro Roſc. Com. c.* 4. Sane Paullus *de conceptione fo mularum* librum ſingularem ſcripſerat, cujus exemplum Briſſon. *in libro de formul.* ſequutus eſt. *Formulas* autem componere ſolebant Juriſconſulti, ut Cic. *lib.* 1. *de Legib. c.* 4. teſtatur. Argumento eſt quod Valer. Max. *lib.* 8. *cap.* 2. Aulum Caſcellium nullius aut gratia, aut auctoritate, compelli potuiſſe refert, ut de aliqua earum rerum, quas triumviri dederant, *formulam* componere. Ideoque Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 55. civilis prudentiæ dignitatem verbis elevans, juriſconſultum *formularum cautorem* adpellat. Enim vero qui formulas concipiebant, *formularii* vocantur a Quinctil. *lib.* 12. *c.* 13. *ad fin.*

F o r n a c a l i a, feriæ farris torrendi gratia inſtitutæ; dicta a Fornace Dea, in cujus honorem hæc erant inſtituta, & 12. Kal. mart. celebrabantur; Ovidius *Faſt. lib.* 2. Facta Dea eſt Fornax, læti Fornace coloni Orant, ut vires temperet ipſa ſuas. A Numa initium hoc feſtum habuit. Plinius *lib.* 18. *cap.* 2. *Is & fornicalia inſtituit*. Sed fecit indictitias non ſtatas Feſtus: Popularia ſacra ſunt, ut inquit Labeo, quæ omnes cives faciunt, nec certis familiis attributa ſunt, Fornacalia, Parilia, Laralia, porca præcidanea. *Dn. Giron.*

F o r n a c a r i u s non autem *fornicarius*, ut in pleriſque codicibus ſcribitur *l.* 27. *§.* 9. *D. ad Leg. Aquil.* eſt qui fornacem ſuccendit, adeoque idem cum *fornacatore*, de quo mox, quamvis eos diſtinguendos exiſtimat Pet. Fab. 2. *ſemeſtr. c.* 12. *p.* 177. nullo licet oſtenſo diſcrimine.

F o r n a c a t o r in *l.* 14. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* qui in balneo ſuccendendi fornacis & camini curam gerit.

F o r n a x balnei *l.* 53. *§. ult. D. locat.*

F o r t e præter notam ſignificationem juriſconſultis aliquando eſt idem, ac *verbi gratia, ut puta, veluti* in *l.* 15. *§. ult. D. de pign. l.* 16. *D. de jur. dot.* & alibi paſſim.

F o r t i t u d o muli, id eſt, vigor, robur *l.* 38. *§.* 7. *D. de Ædil. edict.*

F o r t i t e r (id eſt, pro certo indubitatoque) dicere ac defendere quid dicuntur juriſconſulti, ut in *l.* 15. *D. de auct. & conſ. tut. l.* 85. *D. de legat.* 3. *l.* 11. *D. de except. rei jud.* & aliis locis.

F o r t u n a pro caſu. Sic *fortunam* præſtare *l.* 1. *§.* 11. *D. de magiſtr. conven.*

Fortuna. Fortunæ judicio commiſſus ſervus *l.* 13. *D. de ſtat. hom.* Ibi legendum eſt *fortunæ* judicii commiſſus. Nec quidquam ad tuendam vulgarem ſcripturam facit Cujac. 26. *obſ. c.* 27. Nam *fortunæ* judicium ſemper pro forte accipi docuit Menag. *Amœn. jur. c.* 6. Hein.

Fortuna pro conditione. Sic fortuna Auguſta *l. ult. C. de judic. l.* 3. *in fin. C. de quadr. præſcr.* cohortalis *l.* 10. *C. de advoc. diverſ. jud.* curiæ *l.* 9. *pr. §.* 1. *C. de natur. lib.* dura *l.* 4. *C. de ſuis & legit.* Imperatoris *l.* 7. *C. de bon. quæ lib.* incerta *l.* 4. *C. de poſtl. reverſ.* For-

Fortuna pro ſubſtantia, bonis, vel facultatibus *l. 2. §. 6. D. de Leg. Rhod. de jact. l. 6. D. ad SC. Trebell.* Fortunarum univerſarum ſocietatem inire, id eſt; earum quoque rerum, quæ poſtea cuique adquirentur *l. 73. D. pro ſoc.* Eodem ſenſu *fortunam* numero ſingulari uſurpavit Scævola in *l. 40. §. 8. D. de ſtatu lib.* his verbis: Quum pæne totam fortunam in manibus haberet. Sic & Apulei. *in Apolog. p. 522.* Quid enim faciat homo miſer, ampliuſcula fortuna devolutus? Et paullo poſt: Nec quidquam ei relictum eſt ex largiore fortuna, præter ambitionem miſeram, & profundam gulam.

FORTUITUS caſus in *l. 5. C. de pign. act. l. 61. D. de admin. & peric. tut.* qui humano conſilio prævideri non poteſt. Fortuita incendia *l. 28. §. 2. D. de pœn.*

FORUM plurimis modis intelligitur, ait Feſtus; Primo negotiationis locus, ut *forum* Flaminium, *forum* Julium, ab eorum nominibus, qui ea fora conſtituenda curarunt; quod etiam locis privatis, & in viis, & in agris fieri ſolet. Alia, in quo judicia fieri, cum populo agi, conciones haberi ſolent. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Quo conferrent ſuas controverſias, & quæ vendere vellent, & quo quæque ferrent, *forum* adpellarunt. Quinctilian. *Declam. 274.* *forum*, quod mihi templum pacis videtur, in quo jura exercentur, propter quod leges valent. Et hoc ſenſu pro judicio *forum* plerumque accipitur in jure noſtro, ut in *l. 7. §. 13. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſ. eat. l. 7. D. de judic.*

Forum etiam, ut ait Feſtus, alio modo intelligitur, quum is, qui provinciæ præeſt, *forum* agere dicitur, quum civitates vocat, & de controverſiis earum cognoſcit. Quod genus loquendi Cic. uſurpat *ad famil. lib. 3. epiſt. 6. & ad Attic. lib. 5. epiſt. 16. & lib. 6. epiſt. 2. in 4. Verr. 54.* Servius ad illa verba *Æneid. 5. v. 758. indicitque forum*. Forum ait, tempus & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conventus vocatur. Unde in *l. 1. C. de defenſ. civit.* cauſſæ, quæ dignæ videantur magnitudine forenſi, rectori provinciæ inſinuari jubentur.

Solebant hæc *fora*, vel conventus hiberno tempore haberi. Quod neſcio, an accuratius quiſquam expoſuerit Theophilo *§. 4. Inſt. qui & ex quib. cauſ. manum.* Καὶ τί ἐστι κονβέντον; ῥητὸς χρόνος, πρὸς κατάλυσιν δικῶν ἐπινενοημένος. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τὸν πάντα σχεδὸν ἐνιαυτὸν ἐν τῷ πολεμεῖν δαπανῶντες κατά τινα χρόνον ὑπὸ χειμῶνος, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δεινῶν κωλυόμενοι, ἐπειδήπερ ὄντας αὐτοὺς ἐν πολιτείᾳ οὐκ ἦν ἐκτὸς εἶναι δικῶν, ἀφέντες τὰ ὅπλα ταῖς δίκαις ἐσχόλαζον, καὶ τ. λ. Et quid eſt conventus? Eſt certum ſtatumque litium dirimendarum tempus. Nam Romani, quum totum fere annum bellis gerendis occuparentur, certo quodam tempore, quum hiems eos & hibernæ tempeſtates ſub pellibus agere judiciis prohiberent, quoniam, ut in communi vita ſine litibus, controverſiiſque eſſe non poterant, omiſſis armis vacabant &c. Extremo autem conventus die habitum eſſe conſilium in hunc modum ait: Proceſſiſſe Proconſulem, aut Præſidem, & in tribunali ſuo ſediſſe, unaque juxta ipſum viros, qui *περιγινόμενοι* Recuperatores, quia per eos mancipium naturalem libertatem receperit, & apud eos manumiſſuros minores juſtas manumiſſionis cauſſas reddidiſſe. Quæ ſane non nugatoria, ſed ſolida eſſe majoribus omni exceptione

tione Livii, Strabonis, & Dionis Chryſoſtomi teſtimoniis probat Car. Hannib. Fabrot. *in not.* Hein.

Forum pro loco, ubi res promercales publice veneunt. Et ita intelligendum videtur *forum* municipii *l.39. §. ult. D. de cond. & dem.* Forum Romanum *l. 4. C. Th. de ſuar. & pecuar.* ſuarium *leg. 1. §. 11. D. de offic. præf. urb.* Eo etiam pertinet phraſis, *foro cedere*, quod facere dicebantur argentarii, nummularii, menſulariique, qui actum ſuum deſerebant, ab eo, quod circa forum tabernæ eorum poſitæ eſſent *leg. 7. §. 2. D. depoſ.* & *l. ult. D. de cur. bon. dand.* Seneca *lib. 4. de benef. c. 25.* Pecuniæ etiam male creditæ exactio eſt. Et adpellare debitorem ad diem poſſunt, &, ſi *foro ceſſerit*, portionem feram. Juven. *Satyr. 11. v. 50.* Cedere namque *foro* jam non tibi deterius, quam Exquilias a ferventi migrare Subarra.

F o s s a receptaculum aquæ, manu factum *l. un. in fin. D. de rip. mun. l. 26. D. de damn. infect. l. 1. §. 8. D. de flumin.* Tales foſſæ agrorum ſiccandorum cauſſa factæ memorantur in *l. 1. §. 4. & §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l. 2. §. 1. l. 11. §. ult. l. 24. D. eod. tit.*

F o s s a t u m pro foſſa, & vallo *l. 3. §. 4. D. de re milit.* Veget. *lib. 4. c. 16.* Muſculos majores dicunt machinas, quibus protecti bellatores, ſi lutum obſuerit, aut civitatis *foſſatum*, adportatis lapidibus, lignis ac terra, non ſolum complent, ſed etiam ſolidant. Suidas: *Σεδετον το φοσσατον.* Conſtant. Harmenop. *lib. 6. tit. 15. §. 11.* *Τυς εν φοσσατω κλεπτοντας, ει μεν οπλα σφοδρως προσαττομεν τυπτεσθαι, ει δε τι των υποζυγιων χειροκοπεισθαι. Qui in caſtris furantur, ſi quidem arma, vehementer fuſtibus, cædi jubemus, ſin jumentum quoddam, iis manus abſcindi.* In libello etiam variorum auctorum *de limitibus p.267. edit. Goeſ.* ita ſcriptum eſt: *Foſſatum* deciſum parvum in fine pro termino poſuimus. Capitolin. *in Gordiano c. 28.* Foſſato omnia caſtra circuibat.

F o t i n i a n i, Vid. infra *Photiniani.*

F o v e æ urſorum, cervorumque capiendorum cauſſa factæ *l. 28. D. ad Leg. Aquil.* Phædr. *lib. 3. fab. 2. v. 2. Panthera imprudens olim in foveam incidit.* Non ſolum autem ferarum, ſed & hoſtium capiendorum cauſſa factæ *foveæ*. Vid. Nic. Rigalt. *Not. prior. ad Phædr. lib. 1. fab. 17. v. 8. p. 85.*

F r a c t u r a oſſium apud Papian. *Reſponſ. tit. 5.* Ita & fracturas ſanare dixit Plin. *lib. 22. c. 8.*

F r a g i l e & infirmum minorum conſilium *l. 1. D. de minor. Fragilis* pecunia ſine peculio *l. 79. §. 1. D. de legat. 3.* & periculoſa res eſt quæſtio *l. 1. §. 23. D. de quæſt.*

F r a m e a, id eſt, romphæa *l. 3. §. 2. D. de vi & vi arm.* & apud Gell. *lib. 10. c. 20.* Iſidor. *Framea, gladius, ex utraque parte acutus, quem vulgo ſpatam vocant. Ipſa eſt & romphæa. Framea autem dicta quod ferrea eſt.* Germanicæ tamen Genti hoc vocabulum adſcribit Tacitus *de mor. Germ. c. 6.* his verbis: *Haſtas vel ipſorum vocabulo frameas gerunt, anguſto & brevi ferro.* Qui *frameas* interpretati ſunt *ρομφαιας*, quod & vetus Gloſſarium facit, id vocabulum a Græco illo *ρομφαια* per metatheſin derivant, quemadmodum Iſidorus a latino *ferrum*. Neutri recte. Diſerte enim id Germanicæ originis eſſe, docet Tacitus. Rem expedivit Jo. Ge. Wachter *Gloſſar. Tom. 1. p. 471.*

ubi

ubi *frameam* dictam oſtendit ab antiquo *bremen* pungere, vel *frumen* mittere, atque ita veteribus adpellatam haſtam, poſteris pugionem vel dolonem, in ligno latitantem. Unde hodienum *eine pfriem*, inſtrumentum ſutorium, quo corium perforatur, Belgis: *eene moord prien*, pugio. Haſtam, quæ olim *framea* nomine venit, ex theſauro ſepulcrali Tornacenſi repræſentavit Chifflet. *in Anaſtaſi Childer.* tum *c.* 7. *p.* 97. in ejus regis anulo, tum *c.* 14. *p.* 219. Hein.

Frangere metaphorice violare. Sic *frangere* fidem *l.* 10. *D. de in jus voc.*

Frangere etiam eſt impedire, turbare. Sic Liberalitatem captioſam interpretatio prudentium fregit *l.* 5. *D. de tranſact.*

Frater, ut ex Nigidio Gell. *lib.* 13. *c.* 13. & Non. Marcell. traditur, dictus, quaſi *fere alter*, quæ res Ciceroni jocandi argumantum præbuit. Nam quum poſt annum munus confectum Cilicia decedere in animo haberet, utilitaſque provinciæ exigeret aliquem relinqui, per quem provinciales negotia ſua uſque in adventum ſucceſſoris explicarent; alium ille potius, quam Quintum fratrem, relinquendum cenſuit. Cujus ſui conſilii factique rationem Coelio reddens, veritum ſe, ait, ne ſi fratrem reliquiſſet, SCo quo intra certos dies decedere juſſus erat; fraudem feciſſe videatur, quaſi non in totum, ſed *altero ſe* relicto, deceſſiſſet. Exſtat jocus *lib.* 2. *ad famil. epiſt.* 15.

Eſt vero commune id vocabulum tum germanis, tum unilateralibus. *Frater* & ſoror, ſive ab eodem patre, eademque matre, ſive ab alterutro eorum §. 2. *Inſt. de nupt.* Cornel. Fronto *libro de differ. voc. Frater* aut ex alia matre, aut ex alio patre poteſt eſſe, germanus ex iiſdem parentibus ſit neceſſe eſt. Paull. in *l.* 10. §. 13. *D. de gradib. & adfin.* Frater per utrumque parentem accipitur, id eſt, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per utrumque, id eſt, ex utroque parente eodem.

Itaque *fratrum* tria ſunt genera. Alii namque *Germani* ſunt, alii *conſanguinei*, alii *uterini*.

Fratres germani ſunt, qui iiſdem parentibus, eodemque patre & matre geniti, quos Cæſias *in Perſicis*, Xenoph. *lib.* 3. *exped. Cyri* & Demoſthen. *in orat. contra Ariſtogit.* ὁμοπατρίους καὶ ὁμομητρίους vocant. Feſtus Pompei. Germen eſt, quod ex arborum ſurculis naſcitur, unde & *germani*, quaſi eadem ſtirpe nati. Et ita *germanum fratrem* accipe apud Terent. *Andr. Act.* 1. *ſc.* 5. Cic. *pro domo c.* 45. & 1. *Verr.* 40. *pro Fonteio c.* 17. ſororem *germanam* apud eumdem Cic. pro *Milon. c.* 27. Hinc germanorum fraternitatem *germanitatem* vocat Cic. *pro Ligar. c.* 11. *de aruſpic. reſp. c.* 20. Arnob. *lib.* 2. *adv. gent.* Si hæc ita ſunt, ait, ſequitur ut Picus & Jupiter germanitatis ſibi ſociati ſint jure, utpote uno ex ſanguine, unoque ex ſemine procreati. D. Ambros. *lib. de Joſepho patriarcha*: Num quid natura diviſit merita filiorum? Ipſa vos doceat non diſcernere patrimoniis, quos titulo germanitatis æquaſtis.

Fratres Conſanguinei ſunt, qui, ut ſupra ſub hac voce dictum eſt, eodem patre nati ſunt, licet diverſas matres habeant: Ejuſmodi *frater* eſt ex alia matre natus *l.* 11. *D. de Carbon. Edict.* qui conſanguineus dicitur in *l.* 1. *D de jur. & fact. ignor.*

Fratres & ſorores *uterini*, qui ex eadem matre tantum, & eodem utero nati ſunt *l.* 27. *C. de inoff.*

inoff. teſt. l. pen. ad fin. & l. ult. C. de legit. her. l. 21. C. de excuſ. tut.

Frater naturalis *l. 6. C. ſi quis alteri vel ſibi. l 71. §. 3. D. de legat.* 1. Ei opponitur *frater* adoptivus *l. 3. D. und. cogn.*

Aliquando *fratrum* adpellatione & ſorores continentur : Lucius & Titia fratres *l. 38. D. famil. erciſc.* Vid. & *l. 35. D. de pact.* Proinde quod heredes fratribus rogati eſſent reſtituere, etiam ad ſorores pertinet, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur, ut ait *l. 93. §. 3. D. de legat.*

Fratres Imperatores *l. 33. D. de pœn. l. 38. §. 4. 5. 6. D. ad Leg. Jul. de adult.* qui alias *Divi fratres* vocantur, nimirum Marcus & L. Verus, ut ſupra in voce *Divus* dictum eſt.

Fratres patrueles, ſorores patrueles, id eſt, qui quæve ex duobus fratribus progenerantur *l. 1. §. 6. l. 10. §. 15. D. de grad. & adfin. §. 1. Inſt. de legit. agn. ſucceſ. l. pen. D. ad SC. Sil. l. 8. C. ſi quis alt. vel ſib. l. 4. C. qui teſt. fac. l. 2. C. de ordin. cognit.* & apud Plaut. *in prolog. Pœnul. v. 59.* & Ambroſ. *lib. 8. epiſt. 66.* Immo & patrueles, & adfines ſimpliciter dictos eſſe *fratres* & ſorores, exemplis demonſtrarunt Jo. Frid. Gronov. 2. *obſ. 6. p. 252.* & Jo. Periſon. *Animadverſ. hiſt. c. 3. p. 105. ſeq.* Hein.

Sed & ſocii ſe invicem *fratres* adpellabant *l. 63. pr. D. pro ſoc.* Apulei. *lib. 10. metamorph. p. 245.* Petron. *Satyr. c. 11.* & ibi Wouver. *Hein.*

Denique & collegæ, & amici, hac compellatione utebantur. Hinc inferiores judices, ſuperiores *fratres* adpellare prohibebantur *l. 2. C. de offic. div. jud.*

Fraternitas quæſita per adoptionem *l. 7. D. de rit. nupt.*

Societas jus quodammodo *fraternitatis* in ſe habere dicitur *l. 63. D. pro ſoc.* Hinc Quinctilian. Declam. 120. de ſocietate agens: Sacra res eſt, ait, & quædam *fraternitas* propoſitionem animorum.

Fratria, ſodalitium. In Græcis civitatibus frequentiſſimæ olim tales φρατριαι, quarum corporati φρατορες, *l. 4. D. de colleg. & corp.* magiſtri φρατριαρχοι, officia φροντισαι, χαλκολογοι, λογισαι, διοικηται dicebantur. Reineſ. *ad Inſcr. p. 180. & p. 411.* Diu iſtè mos manſit apud Neapolitanos, etiam poſtquam Romanis paruerunt. Varro *de ling. lat. lib. 14. Fratria* eſt græcum vocabulum partis hominum, ut Neapoli etiam nunc. Et Strabo *lib. 5. p. 337.* Ενταυθα πλεισα ιχνη της ελληνικης αγωγης σωζεται, γυμνασια τε και εφηβεια, και φρατριαι, απαντα. Ελληνικα ονοματα, καιπερ οντων Ρωμαιων. Plura ibi Græcæ diſciplinæ monimenta ſuperſunt, veluti gymnaſia, ephebia, *fratriæ*, græca vocabula, licet ipſi Neapolitani Romani ſint. *Hein.*

Fratriæ, fratrum inter ſe ſorores adpellantur, auctoribus Feſto *lib. 6.* Nonio Marcello *c. ult. de prop. ſerm.* & Palæmone *in Gloſſis.* Eas εινατερας vocare *verſ. 77. Iliad. Z.* obſervavit Modeſtinus *l. 4. §. 6. extr. D. de grad. & adfin.* απο τε συναζειν, a *concumbendo.* De eodem vocabulo videndus Jul. Pollux *lib. 3. ſegm. 32.* & Heſychius. Forma admodum variat. Alii Codices habent εινατορες; alii εινατηρες, Euſtathius etiam εινατειρες.

Fratruelis, αδελφιδους, fratris filius, uti vetus Gloſſarium habet. Sed ignotum veteribus fuiſſe videtur hoc vocabulum. Paullus enim diſerte ait : Illud notandum eſt, non quemadmodum patris matriſque fratres & ſorores patrui, amitæ, avunculi, materteræ dicuntur, ita fratri ſoro

ſoro

ſororiſque filios filias nomen ſpeciale cognationis habere, ſed ita demonſtrari fratris, ſororiſque filios filias. Quod quidem & in aliis accidere, ex poſterioribus adparuit *l.* 10. §. 14. *extr. D. de grad. & adfin.* Hein.

F R A U D A R E hereditate, pro privare, excludere ab hereditate *l.* 2. *D. de his quæ in teſt. del. Fraudare* nemo videtur eos, qui ſciunt vel conſentiunt *l.* 188. *D. de reg. jur.* Nec fraudantur creditores, cum quid non adquiritur a debitoribus, ſed cum deminuitur de bonis *l.* 177. *D. de reg. jur. l.* 6. *D. quæ in fraud. cred. Fraudat* vectigal, qui merces non profitetur, & fraudati vectigalis crimen *l.* 8. *D. de publican. Fraudare* annonam *l.* 1. *D. ad Leg. jul. de annon.* fraudati cenſus crimen *l.* 1. *C. de quæſt.*

F R A U D A T I O N I S cauſſa latitat, qui hoc animo latitat, ut fraudet creditores *l.* 56. *D. de pecul.*

F R A U D A T O R, qui in fraudem creditorum, & eorum fraudandorum cauſſa quid fecit, geſſitque *l.* 9. §. 5. *D. de jurejur. l.* 6. §. 9. *l.* 10. *l.* 14. *l.* 25. *l. ult. D. quæ in fraud. cred.* Plane in *l.* 8. *D. depoſ.* fraudator adpellatur argentarius, qui foro ceſſit. *Creditorum* fraudator: Cic. *Philip.* 13. *c.* 12. Idemque *pro Placco c.* 20. *fraudatorum* inficiationem, & impudentiam conjungit.

F R A U D A T O R I U M interdictum, quo in fraudem creditorum geſta revocantur *leg.* 67. *pr.* §. 2. & 2. *D. ad SC. Trebell. l.* 96. *pr. D. de ſolut. l.* 1. *C. Th. de in integr. reſt.* Quo pertinet edictum, quod proponitur in *l.* 10. *D. quæ in fraud. credit.*

F R A U D U L E N T E R, & ſegniter ſeparantur *l.* 5. *C. de ſuſpect. tut.* Alterum enim ad dolum, alterum ad culpam pertinet.

F R A U D U L E N T U M conſilium, quod quis capit fraudandorum creditorum cauſſa *l.* 7. *D. qui & a quib.*

F R A U D U L O S A contrectatio de furto dicitur in §. 1. *Inſt. de oblig. quæ ex delict. l.* 1. §. 3. *D. de furt.*

F R A U S calliditatem, & fallaciam ſignificat. Ineſt enim dolo & *fraus l.* 7. §. 10. *D. de pact.* Ideoque ſolent dolus, & *fraus* conjungi *l.* 8. §. 6. *D. de liberat. leg. l.* 3. *D. quand. & fact. l.* 3. §. *ult. D. pro ſoc.* ubi fides bona contraria eſſe dicitur fraudi, & dolo. Et quemadmodum dolus, ita & fraus ſeparatur a culpa, negligentia, ſegnitie, & caſu improviſo *l.* 63. *D. de rei vind. l.* 7. §. 2. *D. de ſuſp. tut. l.* 110. *D. de legat.* 1. *l.* 1. *C. ad Leg. Corn. de ſicar.* item a vi ipſa, ut apud Cic. 1. *offic.* 13. *Vi aut fraude* fit injuria. *Fraudem* tamen differre aliquando a dolo, & illam ex re ipſa venire, dolum ex perſona ejuſque calliditate, ex *l.* 7. §. 10. *D. de pact.* colligit Cujac. *in Papiniano ad l.* 3. §. *ult. D. pro ſoc.* Verum *fraudis* interpretatio in jure civili non ex eventu dumtaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur *leg.* 79. *D. de reg. jur.* Et fraus cum effectu accipitur *l.* 1. *D. de ſtatu lib.* Cui rei convenienter In fraudem creditorum manumittere videtur, qui vel jam eo tempore, quo manumittit, ſolvendo non eſt, vel datis libertatibus deſiturus eſt ſolvendo eſſe *l.* 18. *l.* 23. *D.* §. 3. *Inſt. qui & a quib. manum. non lic.* & in *fraudem* fiſci alienat, qui jam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum ſequitur, vel futurum proſpiciens, ut damnetur, alienat *l.* 45. *D. de jur. fiſc.* Ceterum ſi capitis reus filium emancipet, ut is heredi-

reditatem adeat, non videtur in fraudem fiſci factum, quod adquiſitum non eſt *l.* 26. *D. de jur. fiſc.* In fraudem fiſci adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum, per conſcientiam, metu imminentis accuſationis quis adoptet, in hoc, ut ex bonis, quæ ſe amiſſurum cogitat, portio detrahatur *l.* 7. §. 2. *D. de bon. damn.*

Fraus legi fit, ubi quod fieri noluit, fieri autem (verbo tenus) non vetuit, id fit *l,* 30. *D. de legib.* Et hanc in *fraudem* legis facit, qui ſalvis verbis legis, ſententiam ejus circumvenit *leg.* 29. *D. eod.* Immo Majorem fraudem excogitaſſe videtur, qui non tantum legem circumvenire voluit, ſed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fideicommiſſum habetur.

Fraus quoque ipſa noxa dicitur, & quaſi pœnæ quædam præparatio *l.* 131. *D. de verb. ſignif.* Quum etiam *fraudem*, ait Ulpianus, veteres pro pœna ponere ſolebant. Ideoque in edicto Aedilium capitalem *fraudem* admittere eſt tale aliquid delinquere, propter quod capitis puniendus ſit *l.* 23. §. 2. *D. de Ædil. edict.* Plaut. Milit. glorioſ. *Act.* 2. *ſc.* 3. Nunc cruribus, capitique *fraudem* capitalem creas. Cic. 1. *Orator.* 54. Erat enim Athenis reo damnato, ſi *fraus* capitalis non eſſet, quaſi pœnæ æſtimatio. Et *lib.* 2. *c.* 48. In nefario crimine, & capitali *fraude* eſſe puniendum. Quo genere loquendi & pro Rabirio perduellionis reo utitur *c.* 9. Livius *lib.* 23. *c.* 14. Qui capitalem fraudem auſi eſſent: Servius *in lib.* 11. *Aen. ad verſ.* 708. Fraudem, ait, veteres poenam vocabant, ab eo, quod præcedit, id quod ſequitur. Ut etiam in antiquo cognoſcitur jure. Salluſt. *in Catilin.* Diem ſtatuit, antequam ſine *fraude* liceret ab armis diſcedere. Idem Serv. in *lib.* 10. *Aen. v.* 72. in *fraudem* interpretatur *in periculum*. Hinc loquutio, *fraudi* alicui eſſe id dicitur, quod noxium, ſeu damnoſum *l.* 6. *C. de pact. int. emt. & vend. l.* 124. §. 4. *D. de legat.* 1. item apud Cic. *philip.* 5. *c.* 14. pro *Muræn. c.* 35. & apud Liv. *lib.* 39. *c.* 14.

Sed & frequens formula: Sine *fraude*, id eſt, ſine pœnæ metu, citra periculum, impune, & vindice nullo. Sine *fraude* ſua jure liceat *l.* 25. *pr. D. ad Leg. jur. de adult.* Eam pecuniam ſine *fraude* ſua capere liceto *l.* 1. *D. ad leg. falcid.* Livius *lib.* 26. *c.* 12. Ut qui civis Campanus ante certam diem tranſiſſet, ſine *fraude* eſſet. Idem *lib.* 35. *c.* 51. Milites pacti, ut ſine fraude liceret abire, præſidio exceſſerunt.

Hi, quos more majorum, ſine fraude in jus vocare non licet *l.* 26. §. 2. *ex quib. cauſſ. maj.* Add. *l.* 8. *D. de accuſ. l.* 32. *D. de injur.*

FREDIANI in *leg.* 20. *C. Th. de pagan.* juxta Gothofred. *Comment. in d. l.* erant geſtatores, qui oſcilla; & verſatiles quaſdam machinas ferebant, ſollemni pompa in honorem Deorum; quaſi *feredianí*, veluti ἐν τῷ φέρειν διακονοῦντες. Quæ conjectura non admodum probabilis videtur Heineccio vocabulum illud in mendo cubare ſuſpicanti.

FREQUENTES dicuntur, qui cuivis obvii ſunt, & ad officia exhibenda promti. Sic philoſuphi, qui ſe frequentes, atque utiles præbent *l.* 8. §. 4. *D. de vacat. & excuſ. mun. frequentes* advocati, id eſt, diligentes *l.* 9. §. 4. *D. de offic. proconſ.*

FREQUENTIA adſidua quaſi nonnullam præbet infamiam *l.* 15. §. 22. *D. de injur.*

FRE-

FRETUM. Freto modico ab Italia Sicilia dividitur *l.* 99. §. 1. *D. de verb. ſignif.*

FRETUS ſtatu generis *l.* 1. *C. de ord. cognit.*

FRIBUSCULUM pro quo in *l.* 32. §. 12. *D. de don. int. vir. & ux. friguſculum* legi malunt Jac. Rævard. *ad l.* 34. *D. de reg. jur.* Ger. Jo. Voſſius *in Etymol. lat.* Alciat. *lib.* 4. *de verb. ſignif. extr.* Torrent. *ad Sueton. Aug. c.* 66. & Ducker. *de latin. vet. iCtor. p.* 403. dictum *a frigore*, quo ortum ex ſubitaria quadam ira in amando langorem ſignificant ſcriptores latini. Vid. Sueton. *in Aug. cap.* 66.

FRIVOLA, pro levis pretii ſuppellectile *l.* 11. §. 5. *D. de pign. act. Ut ad univerſam penſionem inſulæ frivola mea tenebatur.* Seneca *lib.*3. *Controv.* Ego illos in *frivola* invitavi noſtra, Juvenal. *Sat.*3. *v.* 198. *Jam frivola transfert. Ucalegon.* Gloſſ. Palæmon. & Gloſſar. utriuſque teſtam. *Fribula*, id eſt, *frivola*; *vaſa fictilia.* Idem Juvenal. *ſat.* 5. *v.* 58. *Romanorum omnia Regum frivola.* Ipſam *l.* 11. §. 5. *D. de pign.* eleganter illuſtrat Martial. *lib.* 12. *epigr.*32. Vide, Vacerra, ſarcinas tuas, Quas non retentas penſione pro bima, portabit uxor. Vid. infra ſub art. *paupertas* extr.

FRONS, ut Plin. *lib.* 11. *c.* 37. ſcribit, *hominis triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index.* Integræ *frontis* homo *l.* 13. *D. de teſtib.* id eſt, illæſi pudoris, ac ſalvæ exiſtimationis homo. Cujacius in *Comment. ad. h. l.* & *lib.* 7. *obſ. c.*13. id eleganter exponit de eo, cui ob calumniam ſtigma non inuſtum ſit ex lege Remmia. Et quamvis legem illam Remmiam ante hæc tempora pridem exoleviſſe, recte doceat Ev. Otto *in Papiniano c.*7. §. 2. id tamen non obſtat, quo minus ad veterem illum ritum adludere potuerit juriſconſultus. *Hein.*

Frons, pars anterior loci. Frons agri *l.*56. *D. de adquir. rer. dom. l.* 39. *D. eod. tit.* Et ita *frontem* Caucaſi dixit Plin. *lib.* 12. *c.* 7. & *frontem* Hiſpaniæ idem *lib.* 4. *c.* 21. Ceterum quod antiquis monimentis inſcribi ſoleat: *In frontem pedes tot*, hoc ſignificabat in longitudinem tot pedes ſepulcrum patere, interprete Acrone ad Horat. *lib.*1. *ſerm. Sat.* 8. ad *verſ.* 12. *Mille pedes in fronte.*

FRUCTUARIUS, *fructuaria*, qui quæve uſumfructum habet *l.* 58. *D. de uſufr. l.* 1. *D. de uſufr. legat. l.* 5. *D. de damn. infect.* & aliis locis.

Aliquando tamen *fructuarius*, quoties de ſervo dicitur, eſt is, in quo quis uſumfructum habet *l.* 25. *l.* 37. §. 5. *D. de adquir. rer. dom. l.*118. *D. de verb. oblig.* & alibi paſſim.

Fructuarium dicitur, quidquid ad uſumfructum pertinet, ut *fructuaria* ſtipulatio, quæ uſusfructus nomine interponitur *l.* 4. §. *ult D. de verb. ſignif.*

FRUCTUS nomen interdum *jus*, interdum corpus, demonſtrat *l.* 43. *D. de evict.* Ad jus quum refertur, jus utendi fruendi ſignificat. Uſusfructus igitur an *fructus* legetur nihil intereſt. Nam & *fructui* uſus ineſt *l.* 14. §. 1. *D. de uſu & habit.* Si quis *fructus* annuos fundi leget, perinde eſt, ac ſi uſusfructus ſimiliter eſſet legatus *l.* 41. *D. de uſu & uſufr.* Sciendum eſt tamen, *fructum* quandoque ſine uſu conſtitui *l.* 5. §. 1. 2. *D. uſufr. quemadm. cav. l.* 13. §. 3. *D. de acceptil. l.* 14. *in fin. D. de uſu & habit.*

Fructus vero nomen, quum ad corpus pertinet, eos proprie, qui ex re ipſa naturaliter enaſcuntur, fru-

fructus complectitur, ac proinde & ab uſuris, & a penſionibus, mercedibus, vecturis jumentorum, naulis navium, ceteriſque obventionibus ſeparatur *l.* 29. *D. de hered. pet. l.*24. *D. de uſur. l.*39. *§.* 1. *D. de legat.* 1. *l.*11. *D. de donat.* Hæc enim omnia non fructus eſſe, ſed fructuum vicem obtinere dicuntur *d. l.* 39. *& l.* 83. *pr. D. de legat.* 3. Vectura enim, ſicut uſura, non natura provenit, ſed jure percipitur *l.* 62. *D. de rei vind.* Uſura pecuniæ, quam percipimus, in *fructu* non eſt, quia non eſt ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſſa eſt, id eſt; nova obligatione *l.* 121. *D. de verb. ſignif.* Prædiorum urbanorum penſiones pro *fructibus* accipiuntur *l.*36. *D. de uſur.*

Fructus ergo adpellatio omnem reditum, utilitatem, acceſſionem, quæ natura, hominiſve cultura ex re aliqua ſeu ſoli, ſeu mobili, aut ſe movente, colligitur, redigitur, percipitur ſignificat. Sunt tamen, qui fructus ſignificationem exhauriri malunt iis, quæ ex rei natura proveniunt, reliquas vero, quæ occaſione rei proveniunt, utilitatis *cauſſæ* nomine deſignant. Vid. Wurffel. *juriſpr. defin.* §.418. & 420. Tametſi interdum latius *fructum* pro omni commodo, utilitateque rei accipimus, veluti in eo, quod dicitur, in confeſſoria *fructus* venire, & nomine fructuum computandum eſſe, ſi quid ſit, quod interſit agentis, ſervitute non prohiberi *leg.* 4. §. 2. *D. ſi ſerv. vind.* Hinc ſi iter vel actum quis petierit, vix eſt, ut *fructus* ulli poſſint æſtimari, niſi ſi quis commodum in fructibus numeraret, quod habiturus eſſet petitor, ſi ſtatim eo tempore, quo petiiſſet, ire agere non prohiberetur *l.* 19. *§. ult. D. de uſur.* Plane uſuras pecuniæ *fructum* vocat *l.*88. *§. ult. D. ad Leg. falc.*

& mercedes ſervorum, vecturæque jumentorum *fructus* adpellantur in *l.*8. §.1. *D. de reb. auct. jud. poſſid. l.* 39. §. 1. *D. de legat.* 1. *l. un.* §. 7. *C. de rei ux. act. toll.* Sed & *fructus* rei eſſe dicitur, vel pignori dare licere *l. ult. D. de uſur. l.*72. *D. de regul. jur.*

Fructus dupli. Vid. in *duplum.*

Fructus pendentes ſunt, qui terra adhuc continentur *l.* 44. *D. de rei vind. l.* 12. §. 5. *leg.* 27. *pr. D. de uſufr.* vel qui terræ, & fundo adhuc cohærent, ut loquitur *l. ult.* §.4. *D. quæ in fraud. cred.* qui & *ſtantes* fructus *l.* 7. §.15. *D. ſolut. matrim. l.*26. *D. de furt.* His opponuntur *percepti*, qui ſcilicet jam a ſolo ſeparati ſunt §.36. *Inſt. de rer. diviſ.*

Fructuum perceptio. Vid. infra *perceptio.*

Fructus pro effectu, quem quis intendit. *Fructus* munificentiæ *l.* 2. *D. de oper. publ.*

FRUGALITAS *l.* 18. *D. de Ædil. edict.* modeſtia, & temperantia, quam Senec. *epiſt.* 17. eleganter eſſe paupertatem voluntariam; ait, cujus commendationem vide apud eumd. *lib. de tranquill. vitæ. c.* 9.

FRUGES. Eam Icti pro reditu accipiunt, non ſolum, qui ex frumentis, aut leguminibus, verum etiam qui ex vino, ſilvis cæduis, cretifodinis, lapicidinis capitur *l.* 77. *D. de verb. ſignif.*

Fruges in ſenſu ſtrictiore ſunt frumenta, & legumina. Hinc Paull. 3. *ſent.* 6. §.78. Frugibus legatis tam legumina, quam hordeum, & triticum continentur. Plin. *lib.* 18. *c.* 7. Duo ſunt prima *frugum* genera, frumenta, ut triticum, & hordeum, & legumina, ut faba, cicer. Idem *lib.* 18. *c.* 20. Æthiopes non aliam *frugem*, quam milii, hordeique novere. Fallitur ergo Laur.

Valla *Elegant. lib.* 4. *c.*60. dum fruges hoc tantum ſtrictiore ſignificatu pro iis, quæ ſatione percipiantur, intelligit. Latius enim de omni reditu accipi poſſe, vel etymologia oſtendit. Sunt enim *fruges* a *fruendo*. Vid. Donat. *ad Ter. Eun. Act.* 4. *ſc.* 7. *v.* 46. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Salmaſ. *ad Solin. p.*218. *Auct. Defenſ. vet. juriſc.* apud Ducker. *de Latinis. vet. ictor. p.* 312. *ſeq.* Et ita accipi videtur vocabulum *l.* 8. §. 1. *D. de furt.* frugibus ex fundo ſurreptis. *Hein.* Paternam *frugem* gubernare *l.* 1. *C. Th. de his qui ven. æt.*

Fruges in ſenſu ſtrictiſſimo etiam adpellantur, quæ non ariſta, ſed ſiliqua continentur. Ideoque a frumento differunt, cujus adpellatione id, quo ariſta ſe tenet, ſignificatur *leg.* 77. *D. de verb. ſignif.* Et ita *fruges* & frumentum ſeparantur *l.*12. §.1. *D. de uſu & hab.*

Frugi hominem moderatum, & temperantem interpretatur Cic. *Tuſc. Quæſt.* 3. *c.* 8. Unde frugi, & temperantem conjungit Terent. *Heaut. Act.* 3. *ſc.* 3. *v.* 19. & frugalitatem Citero *pro Rege Dejotaro c.* 9. definit eſſe modeſtiam, & temperantiam. Verumtamen latius virtutem hanc petere, illo eodem Tuſculanorum loco docet. Donat. in *Eun. Act.* 3. *ſc.* 5. *v.* 60. Frugi es, id eſt, utilis, & neceſſarius, ut fruges humano generi.

Frugi eſt ergo, in quo eſt aliquid, quo fruamur, id eſt, utamur. Hinc bonæ *frugi* ſervi dicebantur, bonis moribus præditi, & minime mali *l.* 9. §. 1. *D. de ſerv. corrupt.* Tutor bonæ vitæ, vel *frugi l.* 3. §. 3. *D. de admin. & per. tut.*

Frugiferæ arbores *l.*13. §.4. *D. de uſur.* Plin. *lib.*17. *c.* 1. & *lib.* 18. *c.* 10.

Frui plus eſt quam *uti*. Nam *uti* eſt ad uſum, & neceſſitatem uti, *Frui* omnem rei fructum, commodumque, & utilitatem percipere *l.* 23. *D. commun. divid.* Itaque qui fruitur, non ad uſum modo quotidianum, ſed & ad abuſum, id eſt, ad compendium, & quæſtum uti poteſt. Donat. *in Adelph. Act.* 5. *ſc.*8. ad hæc verba: *Huic demus qui fruatur*, id eſt, qui fructum capiat, non proprietate potiatur. *Fruendum* fundum conducere *l.* 1. *D. ſi ager vectig.* locum publicum locare *l.* 1. *D. de loc. publ. fruend.* Feſtus *lib.* 11. Lacus Lucrinus in vectigalibus primus locatur *fruendus* omnium gratia. *Frui* pecunia *l.* 16. *D. quand. dies leg.* Sed & cum accuſativo hoc verbum conſtrui videmur in *l.* 2. *C. Theod. de veteran.* Ubi Integra beneficia perfruantur. Item in *l.*1. *C. Th. de matern. bonis.* Poteſtas & Jus fruendi res liberorum ſuorum. Veteres enim verbum *frui*, ſeu, ut loquuntur, fruiſci accuſandi caſui junxiſſe Nonius Marcellus *c.* 2. *num.* 343. & Gellius *lib.* 3. *c.* 12. teſtantur. Ita Cato apud Gell. *loc. cit.* Si quid eſt quod utar, utor, ſi non eſt, ego ſum, cuique per me uti atque frui licet. Et Nonius: Quod magno opere quæſierunt, id fruiſci non queunt, Symmach. *lib.*2. *ep.*22. Frui agrorum ſalubritatem; & in *Auctario ep.* 3. Autumni bona raptim fruamur.

Frumentaria arca. *l.* 1. *D. de mun. & hon.* Vid. ſub voce *arca*. Frumentaria pecunia *l.*23. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pertin.* ratio *l.* 2. §. 2. *D. eod. tit.* teſſera *l.* 49. *D. de legat.* 2.

Frumentarii negotiatores *l.* 9. §.1. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Ab his diverſi erant.

Frumentarii milites in cohortes prætorias, urbanaſque deſcripti. Unde

Unde paſſim occurrunt centuriones, decuriones, & decani frumentariorum. Reineſ. *Claſſ.* 2. *Inſcr.* 15. *p.* 35. Eorum primum erat frumentum, & annonam e provinciis in urbem advectam in horrea publica inferre. Poſtea & in ſingulis legionibus, & in ipſo procinctu eorum cohortes inſtituebantur, ut annonam, & commeatum ex agris, & provinciis in horrea militaria, vel inde in caſtra congererent. Caſſiodor. 7. *Variar.* 4. Gruter. *p.DXX.* 8. *p.DXXX.* 7. *p. XXXIII.* 7. Poſtea & aliis adhibiti ſunt miniſteriis, Nam quidquid in provinciis, vel in ipſa urbe fiebat, explorabant, principibuſque nunciabant, eoque fine curſu publico utebantur, & reos, noxioſque perquirebant, & conſtringebant, & provinciales ad ſolvenda tributa compellebant. Præter laudatum Reineſium, de iis copioſius egerunt Guid. Pancirol. *ad Notit. Imp. or. c.* 20. Caſaub. *ad Script. Hiſt. Aug.* & Claud. Salmaſ. ad *eoſd. p.*27. *ſeq. Hein.* Vid. ſupra *Agentes in rebus.*

FRUMENTATIO *l.* 12. §. *ult. D. de re milit.*

FRUMENTUM id eſſe, quod ariſta ſe teneat, recte Gallum definiiſſe, cenſet Paullus *l.* 77. *D. de verb. ſignif.* Hinc ea adpellatione triticum, & hordeum contineri docet Plin. *lib.* 18. *c.*7. Idemque *ejuſd. libri c.*8. alia frumenti genera enumerat.

Frumentum autem viritim publice populo Romano diſtribuebatur, quod inde publicum adpellatur a Seneca *lib.* 4. *de benef. c.* 28. Frumentum publicum tam fur, quam perjurus, & adulter, accipiunt, & ſine delectu morum, quiſquis civis eſt. Idem *lib.*1. *de brev. vitæ.* Quem tunc animum habuerunt illi, quibus erat mandata frumenti publici cura?

Frumentum æneum. Vid. ſupra art. *æneum.*

FRUSTRA, ſupervacuo, non neceſſario *l.* 1. §. 8. *D. de dot. prælег.* *l.* 3. *D. quand. dies leg.* *l.* 31. *D. de evict.* *l.* 3. §. *ult. D. de hered. inſt.* & paſſim.

Fruſtra aliquando eſt inaniter, nulliter, & ſine effectu. Ut *l.*22. *D. ſolut. matrim.* *l.* 1. §. 1. *D. quand. adpell.* & aliis multis locis.

FRUSTRARI, morari, tergiverſari, cunctari *l.*2. §.22. *D. de SC. Tertull.* *l.*233. *D. de verb. ſignif.* *l.* 4. *D. de adpell. recip.* Hirtius *de bell. Alexandr. cap.* 71. *Pharnaces lentius agere, diem poſtulare, longiores pactiones interponere, in ſumma fruſtrari cœpit.* Proinde fruſtrari dicuntur, qui qualibet tergiverſatione, ac ſollertia efficiunt, ne cum ipſis agi, vel ad exitum controverſia deduci poſſit *l.* 24. *l.* 25. *D. ex quib. cauſ. major.* *l. ult. D. de procur.*

FRUSTRATIO pro mora *l.*89. *D. ad Leg. Falcid.* *l.*3. §. *ult. D. de uſur.* *l.*37. *D. mand.* *l.* 5. §.20. *D. ut in poſſeſ. legat.* Sine dolo malo, & fruſtratione *l.* 9. *D. commun. divid.* Et ſic in §.2. *& ſeq. Inſt. de offic. jud.* id eſt, ut Theophilus rem exprimit υ δι υπερθεσιν.

FRUSTRATOR, qui judicium ſubterfugit, vel ei deeſt *l.* 31. §. 2. *D. de negot. geſt.* *l.* 7. *C. de fruct. & lit. expenſ.* item qui tergiverſationibus exſequutionem rei judicatæ remoratur *l.* 7. *C. de exſequut. rei jud.*

Fruſtrator etiam pro moroſo debitore *l. ult.* §. *ult. D. de vi & vi arm.*

FRUSTRATORIA morandi cauſſa adpellatio *l.* 4. *D. de uſur.*

FUCARE purpuram *l.* 1. *C. quæ res ven. non poſſ.* id eſt, tingere, colorare.

FUCUS *l. ult.* §. 7. *D. de publican.* Guid. Panciroll. *lib.* 2. *var. c.* 110. oſtendit, ibi intel-

ligi colorem ſpurium, quo vellera in purpuræ ſimilitudinem tingebant, de quo Plin. *lib.* 9. *c.*38. quam fraudem baſiariam cohiberi animadvertimus *l.* 1. *C. quæ res ven. non poſſ.* Hein.

Fucus muliebris *c. fucare de conſecr. diſt.* 5. Imp. Arcad. & Honor. in *l.* 17. *C. Th. de pœn.* Simulacra tam ex ære, quam ex marmore, ſeu ex *fucis*, quam ex quacumque materia, quæ apta eſt effingendis: Nazarius *Panegyr. c.* 12. *Aboleri hic vultus non poteſt, univerſorum pectoribus infixus eſt, nec commendatione ceræ, aut pigmentorum fucis renidet.* Male itaque, qui *ex fuſis* reponunt.

FUFIDIUS juriſconſultus citatur *l. ult. D. de manum. vind. l.* 5. *D. de aur. arg. leg: l.* 23. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* Hujus memoriam primus reſtituit Jac. Cujac. *lib.* 1. *obſ. c.* 9. & *lib.* 2. *c.* 40. cui tamen vix adſentiendum, dum eum libera adhuc republica floruiſſe, eumdemque eſſe putat cum L. Fufidio, cujus meminit Cicero *in Bruto c.* 29. & cui M. Scaurum inſcripſiſſe libros 3. de vita ſua, refert Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. Nam in *l.* 5. *D. de aur. arg. leg.* Fufidius noſter laudat Atticilinum, cui cum Proculo litterarum commercium fuiſſe ex *l.* 18. *D. de pact. dotal.* conſtat. *Hein.*

FUGA, ut Donat. *in* 2. *Æn.* tradit, properantium iter a veteribus adpellabatur. Hinc *fuga* ejus, qui ſub cuſtodia, vel in carcere eſt *l.* 13. §. 5. *D. de re milit.* ſervi, qui a domino aufugit, *l.* 7. *D. de Ædil. edict.*

Fuga pro ſervo fugitivo. Sic *fugam* vendere dicebatur, qui ſervos in fuga conſtitutos vendebant. Quod SCo prohibitum erat. Qui vero abſentes ſervos vendebant, aut etiam fugitivos quærere, & diſtrahi mandabant, in SCo quaſi fugæ venditores non committebant *l.* 2. §. 1. & §. 3. *D. de Leg. Fab. de plag. l.* 6. *C. eod. tit. l.* 3. *D. de contr. emt.*

Fuga pro exſilio *l.* 4. §. 4. *D. de re milit. l.* 5. *D. de interd. & releg.* & apud Cic. *de orat. lib.* 3. *c.* 3. Plane Ovidius *lib* 1. *triſt. Eleg.* 3. & *lib.* 2. *Eleg.* 1. item *lib.* 5. *Eleg.* 13. ut & *lib.* 1. *ex Ponto Eleg.* 5. relegationem ſuam *fugam* adpellat, eodemque modo Dio *lib.* 45. φυγὴν uſurpat. Lata *fuga*, ut omnium locorum interdicatur, præter certum locum *l.* 5. *D. de interdict. & releg.*

FUGERE judicem pro detrectare, & recuſare apud Liv. *lib.* 9. *c.* 1. Sic & *fugere* judicium idem *lib.* 8. *c.* 33.

FUGITIVARIUS, qui fugitivos ſervos perſequitur, & reducit *l.* 18. *D. de præſcr. verb.* Vid. Cujac. 5. *obſ.* 8. vel qui dominis indicat, ubi fugitivi celentur, ut *l.* 19. *D. eod. tit.* & *l.* 1. *C. Th. ſi vag. per mancip.* & apud Varron. *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 14. Flor. *lib.* 3. *c.* 19.

FUGITIVUS ſervus *leg.* 3. *D. de offic. præt.* Eum Ofilius definiebat eum eſſe, qui extra domini domum, fugæ cauſſa, quo ſe a domino celaret, manſerit: Coelius eum, qui ea mente diſceſſerit, ut ne ad dominum rediret: Vivianus fugitivum fere ab animi adfectu intelligendum eſſe, non utique a fuga *l.* 17. *pr.* & §. *ſeq. D. de Ædil. edict.* Tryphoninus vero fugitivum eſſe non eum, qui ſolum conſilium fugiendi, a domino ſuſceperit, licet id ſe facturum jactaverit, ſed qui ipſo facto fugæ initium mente deduxerit *l.* 225. *D. de verb. ſignif.* Vid. & *l.* 43. §. 1. *D. de Ædil. edict.* Fugitivum accipe, & ſi quis erro ſit *l.* 1. §. 5. *D. de fugit.* De *fugitivis* autem vide *l.* 13. *D. de adquir. poſſ. l.* 2. *D. de furt. l.* 42.

42. *D. de pecul. l.*11. *D. de reb. cred. l.* 20. *D. de ſolut. l.* 22. §. 9. *D. mandat. l.* 12. §.1. *D. de uſufr. l.* 2. *D. de Leg. Fab. de plagiar. l.*15. *D. de præſcr. verb.* Fugitivi ad barbaros tranſeuntes deprehenſi pede amputato debilitari jubentur *l.* 3. *C. de ſerv. fugit.* ut qua corporis parte peccaſſent, eadem & mulctarentur. De quo more puniendi veterum vid. Cujac. 7. *obſ.* 13. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 32.

F U L C I M E N T U M, fulcrum *l.* 1. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

F U L C I N I U S, Juriſconſultus, laudatur *l.* 7. *D. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat. l.* 29. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 8. *D. de vi & vi arm. l.* 13. *D. de cond. furt. l.*3. §. *ult. l.* 6. *D. de act. rer. amot.* Prænomen habuit Priſci. Ejus ætatem vero primus expedivit Guil. Grot. *de vit. ictor. lib.* 2. *c.* 5. §. 5. Poſt Labeonem eum vixiſſe; patet ex *l.*69. §.2. *D. de legat.*1. ante Trajanum vero jam ſcriptis claruiſſe, ex eo intelligitur, quod Neratius ad Fulcinium notaſſe legitur *l.* 43. *D. de mort. cauſ. don.* Immo & ante Proculum floruiſſe, indicare videtur *l.*3. §. *ult. D. de act. rer. amot.* ut adeo primo ſæculo Chriſtiano eum vixiſſe, ſatis conſtet. *Hein.*

F U L G O R, pro fulgure, & utrumque pro fulmine, vel *κεραυνοβολίῳ* in *l.* 1. *C. Th. de pagan.*

F U L L O eſt, qui polienda, curanda, lavanda veſtimenta accipit *l.*2. *D. de condict. ſin. cauſ.* De fullonibus eorumque arte, & fullonicis officinis pleraque collegit Coler. *Parerg. c.*14.

F U L L O N I C A *l.* 3. *D. de aqu. & aqu. pluv.* officina fullonum. Aliquando eſt ipſa fullonum ars, ut apud Plaut. *Aſinar. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.* 47. Si non didiciſti *fullonicam. Fullonica* meritoria *l.*13. §. *ult. D. de uſufr.*

F U N C T I O, tribuitur rei dotali, quamdiu ea maritus fruitur ad ferenda matrimonii onera. Paull. 1. *Sent.* 1. §.6.

Functionem res in ſuo genere recipere, idem Paullus *l.* 2. §. 1. *D. de reb. cred.* ſcribit, quæ, ut alias idem ipſe auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantumdem præſtant *l.*6. *D. eod. tit.* vel ut alibi dicitur, quæ communi ſpecie continentur, aut ut Papinianus loquitur in *l.* 51. *D. de legat.* 1. quæ permutationem recipiunt. Nam his rebus, quæ uſu conſumuntur ac pereunt, quo inter homines communicari poſſent, ea eſt tributa natura, ut communi quaſi ſpecie contineantur, permutationemque in ſuo genere recipiant, ac alterius vicem ac poteſtatem altera omni modo expleat. Hujus vero vocabuli vim ac poteſtatem operoſe enucleavit Jac. Gothofr. *diſſertatione ſingulari de functione & æqualitate in mutuo ad l.* 2. *D. de reb. cred.*

Functio pro tributorum exactione, ceu exponit Palæmon. in gloſſis. Ac plane in conſtitutionibus Impp. intributiones, collationes, penſitationeſque publicæ functiones vocantur *l.* 4. *Cod. de donat. l.* 3. *C. de apoch. publ. l.* 2. *C. de prætor. & bon. prætur.* Hinc *functiones* tributariæ apud Sidon. Apollin. *lib.* 7. *epiſt.* 9.

F U N D U S integrum aliquid eſt, agrumque cum ædificio & villa ſignificat *l.* 60. *l.* 211. *D. de verb. ſignif.* ab eo, quod, quemadmodum Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* & Serv. *lib.* 2. *Georg. v.* 458. ſcribunt, fundat quotannis multa, pecuniæque ſit, & pecudum fundamentum. Unde Plaut. in *Truculent. Act.*4. *ſc.*2. *v.* 15. Nunc, ait, is eſt fundus nobis.

Eutychus quoque *lib.2. de diſcern. conjugat.* Unde *fundus* nomen, id eſt, ager derivatur, quod fundit nobis fructus. Feſtus autem *lib.6.* hujus adpellationis originem aliunde ducit. Ait enim, agrum inde *fundum* dici, quod planus ſit ad ſimilitudinem fundi vaſorum. *Dicimus* enim ſcyphi & vaſis fundum *l.* 23. §. 2. *D. de rei vind. l.* 26. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Utrumvis probemus, illud ex noſtris auctoribus conſtat, *fundum* duobus conſtare *agro*, & *villa l.* 81. §. 3. *D. de legat.* 1. *l.* 35. *D. de uſufr. leg. l.* 9. *D. de ſervit. l.* 17. §. 3. *D. de Ædil. edict.* Ideoque *villa fundi* pars, atque acceſſio adpellatur *l.* 8. *D. quib. mod. uſusfr. amitt. l.* 15. §. *ult. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Porro vel modicus locus *fundus* dici poteſt, ſi eum fundi animo habuerimus. Conſtitutione enim & deſtinatione noſtra fundi efficiuntur *l.* 60. *D. de verb. ſignif. l.* 24. §. *pen. D. de legat.* 1.

Fundis autem nomina ex dominorum, poſſeſſorumque nominibus impoſita ſunt: Proinde privati juris *fundorum* hæc in libris noſtris nomina memorantur, *Fundus* Botrojanus *l.* 13. *D. comm. præd.* Cornelianus *l.* 87. *D. ad Leg. falcid.* Gargilianus *leg.* 41. §. 3. *D. de legat.* 3. Geronianus *l.* 13. *D. comm. præd.* Julianus *l.* 93. §. *ult. D. de legat.* 3. Mævianus aut Seianus *l.* 1. *D. de reb. dub.* Sempronianus *l.* 34. *D. de adquir. poſſeſ.* Soſianus *l.* 105. *D. de cond. & dem.* Speratianus *l.* 19. *D. de ann. legat.* Sutrinus *l.* 35. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Titianus *leg.* 35. *D. de hered. inſt.* Aliquando tamen fundis a ſitu, vel conditione nomen hæſit. Sic *Fundus* Albanus, qui principalibus uſibus deſervit *l.* 39. §. *ult. D. de legat.* 1. Italicus, ſeu ſtipendiarius *l.* 3. *C. Th. de donat.* Tuſculanus *l.* 74. 75. §. *ult. D. de verb. obl.* Sed & aliis variis epithetis diſtinguuntur *fundi*. Memorantur enim Emphyteuticarii *l.* 1. *C. Th. comm. divid.* liberi, & ſervi *l.* 20. *D. de adquir. rer. dom.* fiſcales *l.* 9. §. *ult. D. de publican.* patrimoniales *l.* 1. 2. *C. Th. de donat. conlat.* patrimonialis juris, atque emphyteutici *l.* 17. *C. Th. de extraord. ſiv. ſord.* perpetuarii rei privatæ *l.* 14. *C. Th. de tiron.*

FUNERARE mortuos *l.* 14. §. 13. *D. de religioſ.* Funerari *l.* 8. *D. de ſepulcr. viol. l. ult. D. de aur. arg. leg.*

FUNERARIA actio dicitur, quæ de impenſis funeris cauſſa factis datur *l.* 14. §. 6. *l.* 16. *in fin. l.* 21. 31. §. 1. *l.* 32. *D. de religioſ. l.* 17. *D. de reb. auct. jud. poſſ.*

Funerarium privilegium *l. ult. D. de religioſ.*

FUNERATITIA actio, funeraria *l.* 30. *D. de religioſ.*

FUNESTA familia, quæ mortuum luget *l.* 28. §. *ult. l. ult. D. de ſtip. ſerv.* Cic. *lib.2. de legib. c.* 22. Scribit autem Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Quamdiu in ſepulcrum defuncti gleba adjecta non eſſet, aut os mortui ad familiam expurgandam exceptum eſſet, tamdiu funeſtam manſiſſe.

FUNESTARE ſe ſecundis nuptiis *l.* 3. §. 1. *C. de ſecund. nuptiis.* nuptiis inceſti conjugii *l.* 8. *pr. C. eod. tit.*

Funeſtari ſacra dicebantur, quæ funeribus illatis polluebantur. Paul. 1. *Cent.* 21. §. 1.

FUNGI pignoribus in vicem ſatiſdationis, id eſt, loco fidejuſſorum pignora præſtare *l.* 7. *D. de prætor. ſtipul.*

Fungi, id eſt, officium ſuum præſtare; dotem, quæ in matrimonium datur, dicit Ulpian. 6. *fragm.* §. 11.

Fungi

Fungi munere Falcidiæ fidei-commiſſum dicitur, quod Falcidiam patitur *l.* 77. §. 1. *D. de legat.* 2. *Fungi* enim aliquando eſt pati, & apud Lucretium, cui id verbum familiare eſt, *facere* & *fungi* opponuntur, ut *lib.* 1. *de rer. nat. v.* 640. *ſeq.* Præterea (ait) per ſe quodcumque erit, aut faciet quid, aut aliis fungi debebit, agentibus ipſum, Aut erit, ut poſſint in eo res eſſe, gerique. At facere, & *fungi* ſine corpore nulla poteſt res. Idem *lib.* 3. *v.* 434. *ſeq.* Copus enim, magis his vitiis adſine, laborat, E mala multa aninus contage *fungitur* ejus. Adde *v.* 815. & *lib.* 5. *v.* 359. Eodem ſignificatu vocem hanc reponendam ſuſpicatur Gronov. *in* Senec *lib.* 2. *de ira c.* 28. *Utique diqua fugiendum eſt, domicilium putre ſortitis.* Legendum enim putat *fungendum*. Sed ſi omnino aliter ejus lectio conſtituenda eſt, facilior longe eſt, minuſque incommodi habere videtur aliorum emendatio, qui pro *aliqua* ſubſtituunt *aliquo*.

Funus ducere *l.* 14. §. 2. *D. de religioſ. l.* 2. *D. de in jus voc. Funus* autem generalius eſt, quam exequiæ; eſt enim tota pompa tam domeſtica, quam extrinſeca, exequiæ vero tantum in via, cum funus procedit. *Funus* quoque proprie dicitur cadaver jam ardens, vel incenſum, exequiæ dum portatur, reliquiæ jam crematum, & buſtum: Conditum vero jam ſepultum. *Funerum* ſumtus. Vid. *ſumtus.*

Fur eſt, qui dolo malo rem alienam contrectat. Paull. 2. *Sent.* 31. §. 1. & *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 7. §. 5. Furem non eſſe, qui dicit, (quod in venditionibus ſervorum promitti moris erat) de animo hominis, propoſitoque loquitur. At qui *furto, noxaque* ſolutum dicit, nemini obligatum furti promittit *l.* 174. *D. de verb. ſignif.* Furem, ait Tryphoninus in *l.* 1. §. 34. *D. de vi & vi arm.* ex animi propoſitione ſola dicere qui poſſit etiam eum, qui numquam alienam rem invito domino ſubtraxerit, ſi modo ejus mentio fit, ut occaſione data id commiſſurus fuerit. *Fur* balnearius *rubr. D. de fur. baln. Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 7. §. 4. Catullus *in Epigr.* cujus initium eſt, o furum optime balneariorum, *prædones lavantium* vocat. Tertull. *Apologet. c.* 44. idemque auctor in libro *de fuga in perſequut. cap.* 13. fures balnearum adpellat. Hos cur ceteris furibus acerbius veteres plecterent, exponit Ariſtoteles in *Problemat. Sect.* 29. Ceterum quidquid de his furibus balneariis dici poterat, id omne plena manu ſevit Jan. Langl. *Otii Semeſtr. lib.* 7. *cap.* 2. Hein.

Furca, (quod pœnæ ſuppliciique genus antiquitus receptum fuit) memoratur in *l.* 9. §. 11. *l.* 28. §. 25. *l.* 38. §. 2. *D. de pœn. l.* 6. *D. ad leg. jul. pecul. l.* 3. §. 10. *D. de re milit.* Iſidor. *lib.* 5. *c.* 28. Furcam patibulum dici, eo quod ferat caput, ſuſpenſumque, & ſtrangulatum ſtatim exanimet, tradit. Furcam vero illam, quam ſervi pro pœna circumferre cogebantur, belle Plutarchus *in Coriolan. p.* 225. & Dionyſ. Halicarn. *lib.* 7. *pag.* 473. depingunt.

Furere, i. e. furore vexari, vel torqueri *l.* 3. *D. de rit. nupt.* ubi *furere*, & *ſapere* opponuntur. Ideoque *furere deſierit*, & *ſapere cœperit* idem valent *l.* 10. §. 1. *D. de teſtam. tut.*

Furia lex teſtamentaria, quæ plus, quam aſſium mille legatum mortis cauſſa prohibet capere, præter exceptas perſonas. Ulpian. *Regul. tit.* 1. §. 2. Quo excepta-

tarum perſonarum numero fuiſſe cognatos manumiſſoris, ait idem Ulpian. *tit.* 28. §. 7.

Vix tamen credibile eſt, legem *Furiam* mille aſſium meminiſſe, quamvis eamdem loquutionem habeat fragmentum ex Varronis *lib.* 3. *de vit. pop. Rom.* apud Calpurn. Piſon. *de contin. vet. poetar.* quod ideo ſuſpectum habet Car. Hann. Fabrot. *ad pr. Inſt. de leg. Falc.* Procul dubio in lege ſcriptum fuerat *mille æris.* Cujac. 19. *obſ.* 31. Schulting. *juriſpr. antejuſt. p.* 562. Dubium porro eſt, an *Furiæ* leges, quas Cic. *in Verr.* 1. *c.* 42. memorat, ad noſtram pertineant, quum Attiniis & Fuſiis jungantur. Contra certum eſt, legis noſtræ ſub nomine *legis C. Furii de teſtamentis* mentionem facere eumdem Cic. *pro Balbo c.* 8.

FURIALES animi *l.* 12. *C. Th. de epiſc. & cler.*

FURIOSUS a demente, & *furor* a dementia fere ſemper in jure noſtro ſeparantur *l.* 2. *D. de inoff. teſtam. l.* 27. §. 5. *D. de recept. arb. l.* 6. *D. de curat. furioſ.* §. 3. & §. 4. *Inſt. de curat. l.* 8. §. 1. *D. de tut. dat. l. ult.* §. 1. *C. de adminiſtr. tut.* Et quidem *furioſus* etiam demens, & in eo conveniunt, quod neuter ſanæ mentis ſit *d. l.* 2. *D. de inoff. teſt.* Sed hoc peculiare habent, quod furioſus rabie animi agitetur, ſæpe cum intervallis, mente captus cæcitate quieta, ſed continua laboret. Huber. *prælect. ad Inſt. Tit. de curat.* §. 7. Furioſorum autem alii continua mentis alienatione omni intellectu carent *l.* 14. *D. de offic. Præſ.* & hi ſunt, quos *perpetuo furioſos* vocat *l.* 12. §. 2 *D. de judic.* quorum morbus perpetuus eſt *l.* 22. §. 7. *D. ſol. matr.* Alii intervallis quibuſdam mente ſaniore ſunt, eorumque furor intervallum habere dicitur *d. l.* 22. §. 7. Cujuſmodi ſunt, quos Ulpianus intermiſſionem habere, Caius intervalla inſaniæ habere, ſcribunt *l.* 20. §. 4. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Caius *Inſt. lib.* 2. *tit.* 2. §. 3. *l.* 6. *C. de curat. furioſ.* Et ita furioſi inducias, & dilucida intervalla intelligimus *l.* 9. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* & intermiſſionem in *l.* 2. *C. de contrab. em.* Furioſus, in conſpectu inumbratæ quietis conſtitutus, melioratur in *l.* 18. §. 1. *D. de adquir. poſſeſ.*

FURIUS Anthianus Ictus, de quo ſupra art. *Anthianus.*

FURNARIUS, qui urnum curat *l.* 24. §. 7. *D. de damn. infect.* Furnariam exercere dixit Suet. *Vitell. c.* 2.

FUROR a Cic. *Toſcul. lib.* 3. *c.* 5. definitur mentis ad omnia cæcitas, & majus aliquid, quam inſania. Ideoque non eſt in XII. Tabulis ſcriptum: *Si inſanus*, ſed *ſi furioſus.* At dementia, licet ſanitate & integritate mentis caret, mediocritatem tamen officiorum, & vitæ cultum communem tuetur. Ratio autem ſi quæratur, cur furioſis tantum, non mente captis curator Lege decemvirali ſit datus, ſed hi perinde ut mutus & ſurdus, magiſtratui relinquuntur? Reſp. opus, eſſe cognitione, an non ipſe qui male ſanus dicitur, qualitercumque ſuis rebus ſufficiat.

FURTIM, i. e. clam *l.* 31. *D. de obl. & act. l.* 8. *C. Th. de contr. emt.*

FURTIVE ingredi poſſeſſionem *l.* 6. *D. de adquir. poſſ.*

FURTIVUM, quod eſt furto ſubreptum *l.* 4. *D. pro ſoc. l.* 37. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.*

Furtivum eſt etiam clandeſtinum, vel latens. Sic Furtiv aquarum meatus *l.* 7. *C. Th. de aquæduct.*

FURTUM eſt contrectatio fraudulosa rei alienæ, vel uſu ejus, poſſeſſioniſve lucri faciend cauſ

cauſſa facta. Nec enim aliter furtum committitur, quam ſi contrectatio, & animus, atque adfectus furandi interveniat, & contra voluntatem domini res contrectetur. Furtum autem vel a *furvo*, id eſt, nigro, dictum eſt, quod clam & obſcuro fiat, vel a ferendo, vel a Græco ſermone, qui φωρας fures adpellat *l.* 1. *D. de furt.* Gell. *lib.* 1. *c.* 18. Serv. *in Georg. lib.* 3. *verſ.* 407. Non. Marcell. & Palæmon. *in Gloſſ. Fur* a *furvo*, id eſt, fuſco dictus. Nam noctis utitur tempore. Vid. Menag. *Amœn. jur. c.* 39.

Quamvis vero *furtum* proprie fiat rerum mobilium, veteres tamen, & in re immobili furtum fieri exiſtimabant. Gell. *lib.* 11. *tit.* 18. Plin. *lib.* 2. *c.* 68. Sed, teſte Caio, abolita eſt hæc veterum quorumdam ſententia, exiſtimantium, etiam fundi, locive furtum fieri, quippe qui loco non moventur. Vid. Gronov. *lib.* 1. *obſ. c.* 4. *p.* 42. *ſeq.* Hein.

Furtorum vero genera ſunt ſex *manifeſti*, *nec manifeſti*, *concepti*, *oblati*, *probibiti*, & non *exhibiti*, quorum verborum explicationem pete ex Juſtiniano §. 4. *Inſt. de oblig. quæ ex delict. l.* 2. *l.* 3. *l.* 5. *l.* 8. *D. de furt.* & Paull. 2. *Sent. tit.* 31. §. 2. Vide ſuis locis.

Furtum pro re furtiva *l.* 36. *D. de condict. indeb. l.* 9. §. 6. *D. de pecul.* Immo, ubicumque furti concepti, oblati, prohibiti, & non exhibiti fit mentio, ibi furtum pro re furtiva accipitur.

F u s c i a n u s. Fuſcii *Fuſciani*, Numidæ Legati, & conſtitutionis cujuſdam Divi Pii ad eum miſſæ meminit *l.* 7. *D. de legat. præſt. contr. bon. poſſ.* Num forte ſub eo nomine latitat Tuſcianus, juriſconſultus, Javoleni auditor, de quo *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Nondum liquet. *Hein.*

F u s c i n a, inſtrumentum piſcatorium, quod inſtrumento piſcatoris legato, deberi obſervat Paull. 3. *Sent.* 6. §. 66. quum non exprimantur *l.* 7. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Ejuſdem inſtrumenti meminit Cic. 1. *De nat. Deor.* 36. Hein.

F u s i a *Caninia* lex in inſcriptionibus *l.* 37. *D. de condict. & dem. l.* 215. *D. de verb. ſignif. rubr. & tit. Inſt. & C. de leg. fuſ. canin.* memoratur. Conſtitutus ea erat modus ſervorum, qui poſſent teſtamento manumitti. Quæ res plane explicatur a Caio 1. *Inſt. tit.* 2. *pr.* brevius ab Ulpiano 1. *fragm.* §. 24. Alia etiam hujus Legis capita perſtringit Paull. 4. *Sent.* 4. §. 1. *ſeq.* Meminit & hujus legis Vopiſcus *in vita Taciti Imp. c.* 10. Sublata eſt ea lex a Juſtiniano *tit. Inſt. & C. de leg. Fuſia Canin. toll.*

F u s i o numi, i. e. numorum fabrica *l.* 2. *C. Th. de falſ. monet.*

Fuſiones alio ſenſu in *l.* 27. §. 3. *D. de uſufr.* pro functionibus, & illationibus publicis accipiuntur. Vet. Gloſſar. *fuſio* υλισμος, εισφορα δημοσιων. *Fuſiones*, υλισμαι, συντελειαι, εισφοραι. In *l.* 6. *C. Th. de indulg. deb.* hæc verba ponuntur: Uſque in initium *fuſionis* quintæ univerſa reliqua, quæ tam ad aream ſublimium poteſtatum, quam ad largitiones pertinent, relaxari præcipimus.

F u s o r e s inter artifices recenſentur in notitia ſubjecta *l.* 2. *C. de excuſ. artif.*

F u s t i s, bacillus, quo latera tundi ſolebant. Hinc quod Eutrop. *lib.* 1. *de geſt. Rom. c.* 11. Tarquinium Superbum *fuſtes excogitaſſe*, ſcribit, hoc Suidas in verbo Συπερβος ita effert: μαστιγας ξυλινους κλοιους. Iſidor. *lib.* 5. *etym. c.* 27. Fuſtes interpreta-

tatur, *quibus juvenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo, quod præfixi in feſſis ſtent, quos palos ruſtici vocant*. Ex quibus cauſſis liber *fuſtibus* cæditur, ex his ſervus *flagellis* cædi jubetur *l.* 10. *D. de pœn.* Fuſtium enim ictus a *flagellorum*, quæ atrociora verbera, caſtigatione ſeparatur, leviorque multo eſt fuſtium, quam flagellorum pœna *d. l.* 10. *D. de pœn. l. ult. D. de injur.* Ac fuſtibus quidem liberi dumtaxat, & hi quidem tenuiores ſubjiciebantur, ſervi flagellis coercebantur *l.* 22. §. 22. *D. de pœn.* Sane & *fuſtes* in armis, & telis numerantur *l.* 54. §. 2. *D. de furt.* Ulpianus in *l.* 3. §. 2. *D. de vi & vi arm.* Arma, inquit, ſunt omnia tela, hoc eſt, & fuſtes & lapides. Et mox: Plane ſi & unus, vel alter fuſtem, vel gladium tenuit. Sic *fuſtibus repellere*, & fuſtibus de fundo præcipitem agere dixit Cic. *pro Cæcin. c.* 21. & 4. *Verrin. c.* 43. Hirt. *Bell. Afr. c.* 77. Lapidibus, fuſtibuſque equites repulerunt.

Fuſtibus, id eſt, baculis ligneis equos publico curſui deſtinatos agitari, vetant Impp. in *l.* 1. *C. de curſ. publ.*

F U S T U A R I U M ſupplicium pro fuſtium ictu Papinian. *Reſponſis.* 6. 13. 20. Veteres ſine ſubſtantivo dixere *fuſtuarium*, Cic. *Philip.* 3. *c.* 6. Liv. *lib.* 5. *c.* 6. idque ſupplicium, militare inprimis, in eo conſtitit, ut reus ad mortem uſque fuſtibus cæderetur. Jac. Nic. Loens. *Miſcell. Epiphill.* 1. 19. Lipſ. *de milit. Rom. lib.* 5. *dial.* 18. Dionys. Voſſ. *ad Vellei. Patercul. lib.* 2. *Hiſt. c.* 75. H E I N.

G

G Littera aliquando pro *c* poſita. Hinc in Pandectis fere ſemper *Gaius* pro *Caius* ſcribitur. Immo in marmoribus legimus egloge, illigi, frugtuoſus, & ſimilia Reineſ. *Claſſ.* 10. *Inſcr.* 1. *n.* 181.

G A B E L L A odioſa eſt, & juſſu Regis ſolum imponi poteſt; non debetur pro mercibus, quando vi ventorum navis in aliquem portum impellitur. *Bart. l.* 1. *cod. de naufrag. lib.* 11. neque de animalibus, quæ incurſu hoſtium, aut latronum timore introducuntur etiam de territorio alieno *l.* 1. §. *ſi propter* neque urgente fame *Felin. in c. ſignificavit n.* 7. *de jud.* Gabella quoque non debetur pro rebus, quæ pro uſu proprio cujuslibet privati vehuntur *l. Univerſis c. de Vectig. & commiſ.* regulariter jure communi non eſt ſolvenda gabella de his, quæ pro victu portantur, neque pro ſale jure communi eſt cognita gabella. *Bald. conſil.* 241. *lib.* 4. Gabella non debetur, neque pœna ab eo, qui ſimplicitate, vel errore facit. *Marſil. conſil.* 77. *n.* 22. Gabella proprie ſolvitur pro rebus ingredientibus, & exeuntibus in numero pondere, aut menſura, aut per territorium tranſeuntibus. *Bertrab. de Gabellis in princip. n.* 5. Gabellæ de regalibus ſunt, & ſoli Principi reſervatæ. *Card. Tuſcus Concluſ.* 81. *verbo regalia*. Gabella non debet eſſe barbarica, nec excedere tertiam octavæ partis. *Valla conſil.* 31. *n.* 44. A Gabellæ ſolutione excluduntur Epiſcopi, & clerici pro rebus ad ſuum uſum neceſſariis, bona eccleſiaſtica a Gabella immunia ſunt. *Abbas in c. ex literis. n.* 10. *de vita & honeſt. cleric.* niſi eſſet impoſita pro oneribus, ad quæ tenetur eccleſia. *Abbas in c. non minus. de immunit. eccleſ.* nec qui bona ſua vendidit, reſervato dominio, donec de pretio ſatisfaciat. *Bald. in rubrica c. de action. emt. q.* 13. nec Princeps, nec Fiſcus Gabellam ſol-

ſolvere tenentur *l.* 9. §. *fiſcus D. de publican.* Gabellæ non ſolutæ pœna eſt rei amiſſio, at ſi nulla fuit venditio locum non habet. *Bart. in l. fin. §. ſin autem ſub conditione C. commun. de legat.* D. GIRON.

GADES in *l.* 12. §. 1. *D. de legat.* 1. inſula Oceani, in capite Boeticæ, ab oſtio freti paſſus LXXV. millia, quemadmodum Plin. *lib.* 4. *c.* 22. ſcribit. Γαδειρα vocat Strabo *lib.* 2. *Geogr. p.* 191. & *lib.* 3. *p.* 206. Stephanus *de urbibus p.* 255. *edit.* Berkel. ſic απο της γης, και δειρα dictam ait.

At verius eſt, Punicum eſſe hujus urbis nomen, ceu jam Plin. *lib.* 4. *c.* 22. Solyn. Polihiſt. *c.* 23. & Heſychius in Γαδειρα obſervarunt. Adde Bochart. in Chanaan *lib.* 1. *cap.* 34. *p.* 607. *Tom.* 1. *op.* Hein.

GADITANORUM autem mœnia, delubra, agros, Herculem itinerum, & laborum terminum eſſe voluiſſe, Cic. *pro Cornel. Balbo c.* 17. ſcribit. Ac plane Strabo *lib.* 3. *p.* 259. quoſdam exiſtimaſſe, ait, Herculis columnas dictas. Unde & Gades terrarum finem vocat Sil. Italicus *lib.* 17. Illic itaque celeberrimum Herculis fanum Teſtis Pompon. Mela, qui *lib.* 3. *c.* 6. de hac eadem inſula agens, ferre eam ait in altero cornu ejuſdem nominis urbem opulentam, in altero templum Aegyptii Herculis, conditoribus, religione, vetuſtate, opibus illuſtre Tyrii condidere. Sane a Gaditanis Hercules ſumma veneratione colebatur, ac proinde inter Deos, qui heredes inſtitui poterant, Herculem *Gaditanum* ponit Ulpian. *tit.* 22. §. 6.

GAIUS, vel Caius, Juriſconſultus, quem Hadriani temporibus vixiſſe, oſtendit *l.* 7. *D. de reb. dub.* in qua de ſe ipſo hoc ait: *Noſtra quidem ætate Serapias Alexandrina mulier ad divum Hadrianum perducta.* Perveniſſe tamen ad Antonini Pii tempora aliquando colligitur ex *l.* 42. *D. de don. int. vir. & ux.* Multo diutius, & ſub ipſo Marco Imp. eum floruiſſe Huberus *Digreſſ. lib.* 3. *c.* 17. & *lib.* 1. *c. ult.* ejus *Inſtit.* colligit, ubi mentio fit curæ adoleſcentum, quæ in locum tutelæ ſuccedat. Sed id multo liquidius intelligitur ex *l.* 9. *D. ad SC. Tertull. & Orphit.* itemque ex *l.* 90. *D. de condit. & demonſtr. l.* 96. *D. de legat.* 3. *l.* 63. §. 5. *D. ad SC. Trebell.* unde conſtat, Caium demum poſt Antonini tempora ſcripſiſſe libros fideicommiſſorum, itemque ex *l.* 1. §. 2. *D. de hom. qui ſui vel al. jur.* ejus inſtitutiones poſt Antonini Pii mortem prodiiſſe. Porro tunc demum edidit libros ad legem Jul. & Papiam *l.* 56. *D. de legat.* 2. libros de legatis *l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 1. denique libros ad edictum provinciale *leg.* 31. *D. de jurejur.* in quibus locis omnibus laudatum Imperatorem *Divum* adpellitat. Quin ad Antonini Caracallæ tempora eum advixiſſe ex *l.* 42. *D. de don. int. vir. & ux.* probatum dedit Franc. Car. Conradi in *Act. Erudit. Lipſ.* 1727. *p.* 59. *ſeq.* quia ibi mentio fit SC. de donationibus inter virum & uxorem M. Numio Albino, & Fulvio Aemiliano Coſſ. facti anno ab V. C. 959. Nec obſtat ſane temporum ratio, quo minus is, qui anno illo adhuc vixit, puer videre potuerit Hadrianum Imperatorem, ſi ſtatuamus eum octogenario proximum fuiſſe. *Hein.*

Caius autem hic, ut ex indice Pandectis Florentinis præmiſſo, & ex inſcriptionibus legum, quæ in noſtris libris exſtant, patet, ad LL. XII. Tabularum libros 6. ſcripſerat qui in indice Δωδε-

κα

καλειται βιβλια ιζ, vocantur ; ad leges, ſeu ad legem Juliam, & Papiam *libros* 15. Ad Edictum Prætoris Urbani, ſeu urbicum *libros* 10. titulis ſeu capitibus diſtinctos, in hunc modum : Ad Edictum prætoris Urbani titulo de prædiatoribus, titulo de publicanis, titulo de liberali cauſſa, titulo aquæ pluviæ arcendæ, titulo de damno infecto, titulo de re judicata, titulo de operis novi nunciatione, titulo qui neque ſequantur, neque ducantur, titulo de teſtamentis, titulo de legatis. Item ad Edictum provinciale *libros* 32. Aureorum, ſeu rerum quotidianarum libros 7. De verborum obligationibus *libros* 3. Regularum *libros* totidem. Fideicommiſſorum *libros* 2. Præterea libros ſingulares ad Edictum Aedilium curulium, ad legem Gliciam, ad SC. Tertullianum, ad SC. Orphitianum de caſibus, de tacitis fideicommiſſis, dotalitiorum, ad formulam hypothecariam, ſeu de formula hypothecaria. Ex hujus potiſſimum Gaii commentariis tam *Inſtitutionum*, quam *rerum quotidianarum* Inſtitutiones compoſitas, profitetur ipſemet Juſtinianus §. 6. *proœm. Inſt.*

Ibi Juſtinianus eum vocat Caium *ſuum* æque ac §. 5. *Inſt. de publ. judic. & Conſtit. omnem reipublicæ* §. 1. *ad antecesſ.* Ex eo vero elogio quam male nonnulli colligant, eum vel ſub Juſtiniano floruiſſe, vel Chriſtianam fidem profeſſum, aut certe ejuſdem cum Imperatore nationis fuiſſe, oſtenderunt Menag. *Amœnit. jur.* c. 43. p. 437. & Ev. Otto *præfat. Tom. 1. Theſaur. jur.* Hein.

Gaium Seium inter κοινα ονοματα, quibus Icti in exemplis utuntur, ponit Plutarchus εν αιτιοις, ſeu *quæſt. Rom.* 28. p. 271. Ita ut *Gaius Seius*, ita *Gaia Seia l.* 63. §. 1. *D. de evict.*

Gaius Julius Cæſar, vid. ſupra ſub *Cæſar*.

Gaius Juventius Ictus e Q. Mucii auditoribus unus *l.* 2. §. 42. *D. de orig. jur.* De eo altum ubique ſilentium, niſi eum eumdem ſuſpicari velimus cum T. Juventio, quem nimis quidem lentum in dicendo, & pæne frigidum, ſed & callidum, & in capiendo adverſario verſutum, & præterea nec indoctum, & magna cum juris civilis intelligentia, laudat Cicero *in Brut.* c. 48. Hein.

Galatia *l.* 35. §. 1. *D. de legat.* regio minoris Aſiæ, quæ agros majori ex parte Phrygiæ tenet, caputque ejus quondam Gordium, ut ait Plin. *lib.* 5. *c. ult.* Stephan. *de urbib. p.* 259. Γαλαται προς νοτον τοις Παφλαγοσιν, απο των εν τη Κελτικη Γαλατων, οι πλανηθεντες πολυν χρονον, και καταλαβοντες την χωραν ουτως ωνομασαν. *Galatæ* Paphlagonibus ſunt ad auſtrum, ſic dicti a Gallis Celticis, qui diutiſſime vagati, poſtquam hanc regionem occupaſſent, eam ſic adpellarent. D. Hieronym. in *proœm. lib.* 2. *Commentar. ad Epiſt. ad Galat.* & Lactantii tertio ad Probum volumine hæc verba adducit: Galli antiquitus a candore corporis *Galatæ* nuncupabantur, & Sibylla ſic eos adpellat. Quod ſignificare voluit poeta, quum ait : *Tum lactea colla Auro innectuntur*, quum poſſet dicere *candida.* Hinc utique Galatia provincia, in quam Galli aliquando venientes cum Græcis ſe miſcuere : Unde primum ea regio Gallogræcia, poſt Galatia nominata eſt : Hæc Hieronymus. Quomodo autem Galli, qui duce Brenno in Græciam ſe effuderunt, eam tandem Aſiæ partem occupaverint, docet Liv. *lib.* 37. *c.* 18. & Juſtin. *lib.* 25. *c.* 1. & 2. ubi tantus terror Gallici no-

'mi-

minis & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majeſtatem ſuam tutam, neque amiſſum recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute, arbitrarentur. Itaque in auxilium a Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo, parta victoria, diviſerunt, eamque regionem Gallogræciam cognominarunt.

GALBANUM, vel ut in Pandectis ſcribitur, *chalbane* in Amomo, Syriæ monte, ex ferula reſinæ modo ſtillat, de quo Plin. *lib.*20. *c.* 25. Iſidor. *Etym. lib.* 17. *c.* 9. Galbanum, inquit, genus eſt pigmenti albi, creſcens in monte Amomo Syriæ, alias ſuccus eſt ferulæ. De eo plura Salmaſ. *Exercit. Plin. p.* 1049. *ſeq. Tom.* 2. Hein.

GALEA. *l.* 15. *§.* 1. *D. de re milit.* Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* dictam tradit a galero, quo uſi antiqui.

GALLI res extra dotem peculium adpellant *l.* 9. *D. de jur. dot.* Galli Lugdunenſes *l. ult. D. de cenſ.*

GALLICANA lingua *l.* 11. *D. de legat.* 3. Ad eamdem gallicanam linguam pertinet *l.* 9. *D. de jur. dot.* ad quam legem illuſtrandam plura attulit Menag. *Amœn. jur. c.* 3. *p.* 7. *ſeq.* ubi oſtendit, eam non de Gallis Tranſalpinis, ſed Ciſalpinis, qui lingua latina, ſed non admodum pura utebantur, intelligendum eſſe. *Hein.*

GALLINARUM non eſt fera natura, idque exinde poſſumus intelligere, quod aliæ ſunt gallinæ, quas feras adpellamus *l.* 5. *§.*6. *D. de adquir. rer. dom.* Et illas *cohortales* & *ruſticas* Varro *lib.*3. *de re ruſt. c.* 9. & Columella *lib.* 8. *c.* 2. vocant.

GALLUS Aelius *leg.* 19. *D. de uſur.* Aelius a Cicerone adpellatur *Topic. c.* 2. in locupletis definitione. Ex ipſo *Aelii Galli* libro de verborum, quæ ad jus civile pertinent, ſignificatione, locus unicus in Pandectas relatus eſt, puta *l.* 137. *D. de verb. ſignif.* Vixit tempore Varronis, & Ciceronis, teſte Gellio *lib.* 10. *c.* 22. *Hein.* Vid. ſupra art. *Aelius.*

Gallus C. Aquillius, Juriſconſultus, Gallus vocatur in *l.* 6. *§.* 2. *D. ſi ſerv. vind. l.* 27. *l.* 127. *D. de legat.* 1. *l.* 7. *§.* 4. *D. quod vi aut cl. l.* 29. *D. de lib. & poſtum. l.* 32. *§. D. de aur. arg. leg. l.* 77. *D. de verb. ſignif.* At apud Cic. *Topic. c.* 7. & *in Bruto c.* 42. C. Aquillius *Gallus.* Præcipuæ auctoritatis fuit inter Q. Mucii auditores, quem & maximæ auctoritatis apud populum fuiſſe, Servius dicit *l.* 2. *§.* 42. *D. de origin. jur.* Ac plane Q. Mucio adjungitur in *l.* 29. *§.* 1. *D. de legat.* 3. & *l.* 39. *D. de ſtatu lib.* idemque C. Aquilii nomine intelligendus eſt in oratione *pro P. Quinctio c.*1. 2. 15. & paſſim *pro Cluent. c.* 53. & pro *Cæcin. c.* 17. ubi & adfuiſſe eum ſibi in cauſſa Cæcinæ, ait, & elogio ornat. Eum etiam *collegam*, (præturam enim una cum eo geſſerat) & *familiarem ſuum* idem Cicero 3. *offic.* 14. & *in Topic. c.* 7. adpellat. Hic poſtumos nepotes inſtitui poſſe, induxit ea formula, quæ traditur in *l.* 29. *D. de lib. & poſtum.* cujus meminit *l.* 33. *§. ult. D. de hered. inſt.* Hujus inventum eſt Aquiliana ſtipulatio, de qua ſupra diximus art. *Aquilliana.* Sed & formulam de dolo malo prodidit. Teſtis eſt Cic. *lib.* 3. *offic. c.*14. de *natur. Deor. lib.*3. *c.* 30. ubi eam *everriculum malitiarum omnium* vocat. Huic etiam Cicero *fluctus*, itemque *Servianum doli* definitionem adſcribit. Ac plane ab hoc Servium Sulpicium maxime inſtructum fuiſſe, tradit Pomponius *l.*2. *§.*42. *D. de orig. jur.*

Sc-

Sed hujus incomparabilis Juriſconſulti vitam, ſtudia, fata, & merita Heineccius ſingulari oratione, poſtea in ſyllogen opuſculorum relata, fuſius deſcripſit.

Gargilianus fundus *l.* 41. §. 3. *D. de legat.* 5. Vid. ſub art. *Fundus.*

Garum Ulpianus adnumerat iis, in quibus eſſe ſolemus *l.* 3. *D. de pen. leg.* Quo nomine ſignificatur liquamen, ſeu ſalſamentum ex liquore, ſanieque piſcium, quos ſocios vocatos, ideo quod junctim, ſociatimque eorum ſale maceratorum liquamen miſceretur quidam exiſtimant. Alii vero, in quibus ſunt Georg. Merula, & Corn. Vitellius. *Garo* ſociorum cognomen alia de cauſſa impoſitum cenſent. Tertiam etiam opinionem Cornarius, & Gorræus induxerunt. Ut ut ſit, conſtat *garum ſociorum* a veteribus adpellatum. Seneca *Epiſt.* 96. Quid illud ſociorum *garum*, pretioſum malorum piſcium ſaniem, non credis urere ſalſa tabe præcordia? Plin. *lib.* 9. *c.* 17. M. Apicius, ad omnes luxus ingenium mirus, in ſociorum *garo*, (nam ea quoque res cognomen invenit,) necari eos præcellens putavit, atque e jecore eorum alecem excogitare provocavit. Auſon. *Epiſt.* 11. *ad Paullinum:* Scis autem, me id nomen muriæ, quod in uſu vulgi eſt, ne ſolere, nec poſſe dicere, quum ſcientiſſimi veterum, & Græca vocabula faſtidientes, Latinum in *gari* adpellatione non habeant. Sed quocumque nomine loquar, liquor iſte *ſociorum* vocatur. Originem autem adpellationis *gari* prodidit Plin. *lib.* 31. *c.* 7. ſimulque teſtimonium illius epitheti *ſociorum*, quod ei poſtea, invaleſcente luxuria, acceſſit, perhibet his verbis: Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod *Garon* vocavere, inteſtinis piſcium, ceteriſque, quæ abjicienda eſſent, ſale maceratis, ut fit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci *garon* vocabant, capite ejus uſto ſuffitu extrahi ſecundas morantes. Nunc e ſcombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis Spartariæ cetariis. *Sociorum* id adpellatur, ſingulis millibus numum permutantibus congios pæne binos. Nec liquor ullus pæne præter unguenta, majore in pretio eſſe coepit. Hæc Plinius: Ac plane laudatiſſimum ex ſcombris *garum* parabatur. Strabo *lib.* 3. *p.* 239. de inſula cui Scombria nomen eſt, eam ita vocat a piſcatura, *ſcombrorum*, ex quibus *garum* confici ait. Vid. & Athenæi *Deipnoſoph. lib.* 3. *c.* 34. Muriam etiam *ſcombri* muriæ, ex thynno factæ, prælatam, Martial. *lib.* 13. *epigr.* 103. indicat. Horat. *lib.* 2. *ſerm. ſat.* 8. *His mistum jus eſt olei, quo prima Venafri Preſſit cella garon de ſuccis piſcis Iberi.* Nec ex ſcombris modo, aut thynnis, verum etiam ex lacertis, alece, apua, aliiſque piſciculis *garum* confectum, Plinius & alii docent. *Gari* autem conficiendi rationes traduntur a Conſtantino *lib.* 20. *Geoponic. c. ult.* Dioſcorid. *lib.* 2. *c.* 34. garum ex ſalſis piſcibus carnibuſque præparatum ait. Suidæ *γαρος* nihil aliud eſt, quam *σηπεδον*, id eſt, ut Heſychius interpretatur, *σηψις*, *ſanies*. Sed raro hoc liquamine ſolo utebantur, immo potius plerumque miſcebant alium liquorem, a quo deinde nomen ferebat. Hinc hydrogarum, elæogarum, vel garelæum, oenegarum, oxygarum, prout aqua, oleo, vino, aceto temperabatur. Vid. Hieronym. Mag. *Miſcell. lib.* 2. *c.* 9. & Caſaubon. *ad ſcript. hiſt. Aug. p.* 156.

Gaudium commune de paſcha-

ſchali *l.8. C. Th. de indulg. crim.*

Gemma a lapillis, & margaritis ſeparatur *l.25. §. ult. D. de aur. arg. leg. leg. 1. D. de adquir. poſſeſ. l. 3. D. de ver. diviſ.* & apud Arnob. *lib. 2. adv. gent.* Inter quæ verba hæc differentia eſt, quod *Gemmæ* perlucidæ ſint materiæ, veluti ſmaragdi, chriſoliti, amæthyſti, *Lapilli* vero contrariæ ſuperioribus naturæ, ut Obſidiani, Veiantani. Margaritæ conchæ ſunt, quæ apud rubrum mare creſcunt, & coaleſcunt *l. 19. §. pen. D. de aur. arg. leg.* Serv. in 1. Aen. *v.659.* ad hæc verba, *duplicem gemmam*: Sane, inquit, *multi ſepararunt gemmas a margaritis, ut Cicero: Nullam gemmam, aut margaritam. Et gemmas volunt dici diverſi coloris, margaritas vero albas, vel gemmas integras, margaritas pertuſas.*

Gemmati lecti *l. 3. §. 3. D. de ſuppellect. leg.* id eſt, gemmis ornati, inſigne luxus Romanorum argumentum.

Gemmea vaſa *l. 19. §. 20. D. de aur. arg. leg.*

Gener proprie eſt filiæ noſtræ vir *l. 4. §. 6. D. de gradib.* ideo dictus, quod ad augendum genus adhibetur. Serv. in 11. *Aen. v. 472.* Sed & ſponſus filiæ *generi* adpellatione continetur *l. 6. D. de gradib. l. 5. D. de teſtib.* Serv. ad illa Virgilii 2. Aen. *v. 344. Et gener auxilium Priami. Gener*, ait, *dicitur & qui eſt, & qui eſſe vult, ut hic indicat locus, ſicut & maritus.* Ideoque Servius Sulpicius *generi* adpellationem ex ſponſalibus adquiri etiam, dicebat *l. 8. D. de gradib.* Plane in Lege Pompeia de parricidiis, ut pater & mater ſponſi ſponſæ, ſocerorum, ita liberorum ſponſi generorum adpellatione continentur *leg. 4. D. ad leg. Pomp. de parricid.* At in Edicto de infamia notatis, hæc verba; *Genero mortuo*, de ſolo filiæ viro accipiuntur *l. 1. l. 8. D. de his qui not. infam.* Sponſi enim nullus eſt luctus *l. 9. D. eod. tit.*

Generi utique nomine neptis & proneptis tam ex filio, quam ex filia editarum, ceterarumque mariti continentur *leg. 136. D. de verb. ſignif.* Et hanc in Edicto *de poſtulando* hujus verbi notionem eſſe Ulpianus admonet *l.3. D. de poſtul.*

Generum pro generorum in *l. 7. D. de pact. dotal.* male a quopiam accipi monet Heineccius. Verba legis hæc ſunt *Optimum eſt, pactum conventum cum utroque generum facere.* quæ omnino plana ſunt, & ſignificant generum cum patre, & filia paciſci debere.

Generalitas. Promiſcua generalitate ſancimus, id eſt, generali lege *l. un. C. Th. ne in ſua cauſſ. quis jud.*

Genialis, *e.* id eſt, conjugalis. Et ita genialis torus *l. 30. C. ad Leg. jul. de adult.* & apud Virgil. *6. Aen: v.603.*

Genitales civitates, id eſt, originariæ *l. 20. C. Th. de pagan.*

Genius. Eum Soſipater *lib. 1.* explicat τὴν τυχην εκάςυ, *cujuſque fortunam.* Per genium principis jurare *l. 13. §. ult. D. de jurejur.* id eſt, τὴν τυχην ομνυναι, quod in *l. 1. C. de reb. cred.* græco dicendi genere *per principis jurare* eſſertur, ubi *genium*, vel *ſalutem* ſuppleri oportet. Vid. Briſſon. *De Formul. lib. 8. c. 2.* Genium mero venerari Gentiles *l. 11. C. Th. de Paganis*, Perſius ſatyra 2. v. 3. Funde merum Genio.. Tibullus *eleg. 8. lib. 1. v 49.* Geniumque choreis concelebra, & multo tempora funde mero.. Vid. Cenſori-

num

num *de die natali c.* 3. & Marcianum Capellam *lib.*2. *Philolog.* Horatius ad Piſones *de Art. Poet. v.* 209. vinoque diurno placari Genios &c. M. Antoninus Imp. *lib.*5. *de vita* ſua, *επιτροπον εκαςῳ παριςηκε τον εκαςυ δαιμονα και παρεδωκε φυλασσειν αυτον αυτῳ*. Inſpectorem cuilibet impoſuit ſuum genium, & cuſtodiam ipſi ejus valetudinis. Arrianus *in Epiſt. lib.* 1. *cap.* 14. Conſule de Genio etiam Lindenbrogii *notas ad loc. Cenſorin. citat.* & Barthium *ad Rutilii Itinerar. lib.* 1. *verſ.* 328. qui latiſſime de Genio expoſuit.

G E N O, genui, antiquum pro *gigno*. *Genitur* pro *gignitur l.* 17. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 13. §. *ult. D. de reb. dub.* Verbum hoc non ſolum Latinum, ſed & translatitium in teſtamentis fuiſſe, oſtenderunt Scip. Gentil. Parerg. *lib.* 1. *c.* 27. Victor. *ad Varron. lib.*1. *de re ruſt. c.*31. Car. Andr. Ducker. *de Latin. vet. juriſc. p.* 416. Hein.

G E N S dicitur quaſi *genus*, a quo & nomen ſibi fecit abſtractione litteræ *u*. Differunt tamen inter ſe, quod ſtirpem, & originem *genus* ſignificat, gens quaſi generum & originum quamdam multitudinem. Vel *Genus* eſt, undecumque ortus ſui initium duxerit: *Gens* eſt eorum, qui eodem nomine adpellantur. Hinc *gens*, & *genus* ſeparantur in *l.* 1. *D. de probat.*

Gens autem idem aliquando ſonat, ac *natio*, cùm ſcilicet multitudo hominum communibus ſolo moribuſque maxime continetur. Et eo ſenſu *gentis* externæ latrunculi memorantur in *l.* 6. *D. de capt. & poſtlim.* Et ita *Gentium* jus, de quo infra ſub art. *jus.*

Gens alias eſt, quæ ſerie perſonarum a ſtipite communi per maſculini ſexus generationes deſcendentium non una familia contentarum maxime conſtat. Quo reſpicit Cornel. Fronto ubi *libro de different. voc.* ait: Natio ſolum patrium quærit, *Gens* ſeriem majorum, & Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 39. his verbis: Quum Marcelli ab liberti filio ſtirpe Claudii patricii ejuſdem nominis, hereditatem *gente* ad ſe rediiſſe dicerent. Sic in *l.* 195. §. 2. *D. de verb. ſignif.* Qui ex eadem domo, & gente proditi ſunt.

Gentis utique adpellatio latius patet, quam *familiæ*, propterea quod *ex pluribus familiis gens conficitur*, ut Feſtus *lib.* 7. ſcribit, & in plures familias diffunditur, ut adparet ex Sueton. *Neron. c.* 1. C. Julius Cæſar apud eumdem in *Jul. c.* 5. Cujus gentis eſt familia noſtra. Gentis princeps. Idem *in Tib. c.* 1.

G E N T I L I S, ait Feſtus, dicitur & ex eodem genere ortus, & is, qui ſimili nomine adpellatur, ut ait Cincius: Gentiles mihi ſunt, qui meo nomine adpellantur. Caius *libro* 3. *Inſt.* ut eſt *in Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. ult.* §. 2. *Si nullus adgnatus ſit, eadem Lex XII. Tab. Gentiles ad hereditatem vocat*, ibique Caius, qui *Gentiles* eſſent, ait ſe primo Commentariorum expoſuiſſe. Gentiles utique Cicero *Topic. c.* 6. definit, *qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum majorum nemo ſervitutem ſervivit, qui non ſunt capite deminuti.* De adrogatis, vel in adoptionem datis, neque plana res eſt. At de emancipatis, quamvis hi etiam ſint capite minuti, idem cum Briſſonio ex verbis Ciceronis colligere nolim, niſi intelligere velis de eo nomine, quo tamquam gentilitio, ſed inferiori, ſoli continentur hi, qui ex illa familia deſcendunt, ex qua is fuit emancipatus. Nimirum aliud eſt *inferius* no-

nomen gentilitium, quod proxime accedit adgnomini, & quo continentur quædam familiæ a communi ſtipite deſcendentes; Aliud ſuperius, quo hæ cum aliis a ſtipite ſuperiori deſcendentes vocantur, quodque remotius diſtat ſingulis adgnominibus, quibus ſingulæ omnes familiæ ab invicem ſeparantur. Aliquando *Gentile* nomen ab adoptivo ſeparatur, ut a Suet. *in Neron. c.* 1.

Gentiles pro Ethnicis, & paganis *leg.* 46. *C. Theod. de hæret. l.* 20. *ejuſd. C. de pagan.* Papias *in Gloſſ.* Gentiles, qui ſine lege vivunt, & malum crediderunt, dicti, quia ſunt, ut geniti fuerunt, id eſt, ſub peccato, idolis ſervientes, qui græce ethnici vocantur. At quemadmodum Hebræi Gentes adpellabant nationes externas, & Romani quoque *gentiles* ſeparabant a provincialibus, iiſque, qui Romani juris non eſſent, ita apud Chriſtianos ſtatim invaluit, *Gentiles*, & ethnicos adpellare eos, qui Divina oracula non agnoſcerent, paganamque ſuperſtitionem ſequerentur.

Gentiles l. un. C. Th. de nuptiis gentil. ubi opponuntur provincialibus, ſunt barbari in numeros relati Romanorum, ceu patet ex Ammian. Marcell. *lib.* 14. *c.* 7. & ex *Notitia Imperii*, & in eorum leges recepti *l.* 62. *C. Th. de adpell.* Similis notio vocabuli eſt in *l.* 1. *C. Th. de terr. limitan. l.* 5. *ejuſd. C. de legat.* Vid. Jac. Gothofred. *Comm. ad d. l. C. Th. de nupt. gentil.*

GENTILITAS gentilium inter ſe conjunctio. Varro *lib.* 7. *de ling. lat.* Ut in hominibus quædam ſunt cognationes, & Gentilitates, ſic in verbis. Ut enim ab Æmilio homines orti Æmilii ac gentiles, ſic ab Æmilii nomine declinatæ voces in Gentilitate nominantur.

GENUINA functio *l. ult. C. Th. de ſuar.* id eſt, functio originaria, cui quis natus eſt, aut cui naſcendi jure tenetur.

Genuinus natalis principis dies *l.* 11. 17. *C. Th. de proxim. Comit. diſpoſ.* Dies *Genitialii* Capitolino *in vita Pertinacis ſub fin.* ſi modo locus mendo vacat. Τενέθλιος, ut eſt in Gloſſis Philoxen. quo in lucem editus. Alius a *natali Imperii.* Eodem ſenſu non ſemel apud Mamertinum *in Genethliaco Maximian. c.* 1. 2. 29. quod hactenus vel non intelligitur, vel corrumpitur, & in *geminis* mutatur. Itaque & locis ille omnibus Juretus *geminum* tuetur, *genuinum* affert Jac. Gothofredus.

GENUS ſpeciei opponitur *l.* 54. *D. de verb. oblig.* idemque eſt, quod philoſophis ſpecies, quemadmodum hanc juriſconſulti pro individuo accipiunt *l.* 3. §. 21. *ſeq. D. de adquir. poſſeſ.* Hinc Generi per ſpeciem derogatur *l.* 80. *D. de reg. jur. l.* 99. §. 5. *D. de legat.* 3. *l.* 41. *D. de pœn.* id eſt, verba ad ſpeciem reſtricta excludunt ceteras ſpecies genere contentas.

Genus pro modo & ratione. Sic quodam genere *l.* 36. *D. de ſtip. ſerv.* & aliis locis, & apud Quinctilian. *in milite Mariano.*

Genus pro origine. Sic generi, poſteriſque datæ immunitates *l.* 1. § 1. *D. de jur. immun.*

GEOMETRA *l.*22. *D. de exceſ.* Senecæ *Geometres in Epiſt.*88.

GERERE facere ſignificat. Inter *geſtum* tamen, & *factum* ſubtilis quædam differentia ſtatuitur *l.* 29. *in fin. D. de verb. ſign. l.* 2. *D. de curat. bon. dand.* Ea vero neglecta *geſtum* & factum pro eodem ponimus *l.*58. *D. de verb. ſignif.* Et ita latiſſime accipitur in *l.* 2. §. 1. *D. ad municip.* In Edicto *de minoribus, ſeu quod cum minore* 25. *annorum geſtum erit*,

 Ulpia-

Ulpianus ſic interpretatur, ut *geſtum* accipiatur qualiter qualiter, ſive contractus ſit, ſive quid aliud contigerit, ſive emerit, ſive vendiderit, ſive ſocietatem cojerit, ſive ſoluta ei pecunia, & eam perdiderit *l.* 7. *D. de miner.* ad cujus legis quæſtionem & d. legem 19. pertinuiſſe, inſcriptionum ſimilitudo docet. Sed & hac parte Edicti, *quæ fraudationis cauſſa geſta erunt*, quæcumque in fraudem creditorum fecerit quis, continentur, ſive alienaverit de ſuo, ſive liberationem creditoribus præſtiterit *l.* 1. *D. quæ in fraud. cred.* geſtaque accipimus non ſolum ea, quæ contrahens geſſerit, verum, etiamſi forte data opera ad judicium non adfuit; vel litem mori paſſus eſt, vel a debitore, ut tempore liberaretur, non petiit, vel uſumfructum, aut ſervitutem amiſit, & omnino, qui aliquid fecit, ut deſinat habere, quod habet, ad Edictum pertinet *l.* 3. §. 1. *D. quæ in fraud. credit.* Atque ex his planum fit, verbum *geſſerunt* ad teſtandi jus non pertinere *l.* 20. *D. de verb. ſignif.*

Gerere interdum ſignificat adminiſtrare. Ut gerere actum *l.* 6. §. 5. *D. de injuſt. rupt. irrit.* id eſt, actoris officio fungi. *Gerere* adminiſtrationem *l.* 34. *D. de liberal. cauſſ.* bona *l.* 23. *D. de pecul. leg.* curam *l.* 1. §. 6. *D. de poſtul.* duumviratum *l.* 1. *D. de alb. ſcrib.* honores *l.* 11. *C. de lib. cauſſ.* magiſtratum *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.* negotia *tit. D. de neg. geſt.* officium *l.* 46. §. 7. *D. de jur. fiſc.* patrimonium *l.* 6. *C. ad SC. Vellei.* poteſtatem *l.* 1. *D. de off. præf. præt.* præfecturam *l.* 41. *D. de excuſ.* provincias *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* rationem *l.* 13. §. 2. *D. de manumiſſ. teſt.* rem *l.* 1. *D. de offic. procur. Cæſ.* rempublicam *l.* 11. *D. de uſur.* tutelam *l.* 26. *D. de liber. legat.* *Geſſiſſe* autem videtur tutor omnino, ſi quid pupillare attigit, etiam modicum *l.* 5. §. 1. *D. de admin. & per. tut.* Geſſiſſe quoque intelligitur, qui per alium tutelam geſſit, quique alii gerendam eam mandavit, nec non, qui ſatis a contutore accepit, rem ſalvam pupillo futuram, eique permiſit adminiſtrationem totius tutelæ *d. l.* 5. §. 3. *D. eod. tit.*

Gerere pro herede *l.* 14. §. 8. *D. de religioſ.* *l.* 1. *pr. D. ſi quis omiſſ. cauſſ. teſt.* quod ut fiat, explicant Juſtinianus §. 7. *Inſt. de hered. qual. & diff.* & Papinianus *l.* 20. *D. de adquir. vel omitt. her.* itemque Ulpian. *Regul. tit.* 22. §. 26. Vid. plura ſub art. *heres*, & *pro herede gerere.*

Gerere contrahere etiam ſignificat. *Gerere* contractum *l.* 15. *C. de don. int. vir. & ux.* negotium, id eſt, contrahere *l.* 2. *D. de oblig. & act.* *l. un. C. Th. de ſent. paſſ.* *l.* 11. *D. de auct. & conſ. tut.* invicem *l.* 17. §. 3. *D. commod.* actu quodam ad comparandam obligationem interpoſito *leg.* 33. *D. de condict. indeb.* principaliter *l.* 4. *D. de his qui not. infam.* negotium venditionis *l.* 31. *D. de pact.*

Gerere ſollicitudinem, i. e. exercere *l.* 5. *C. de codicill.* *l.* 4. *C. ad SC. Trebell.*

GERITIO, id eſt, geſtio pro herede *l.* 4. §. 8. *D. de religioſ.* pro quo *geſtio* legere mavult Heinecc. quod vocabulum juriſconſultis fuit familiariſſimum & τεχνικὸν; Illius vero nuſquam alibi vel vola, vel veſtigium exſtat.

GERMANIA inferior *l. ult. D. de cenſ.* trans Rhenum *l.* 10. *D. de evict.*

GERMANICUS Druſi Neronis filius ex juniori Antonia, Marci Antonii Triumviri filia a Ti-

Tiberio Cæſare patruo adoptatus, fuit, quod ab Auguſto non alia ratione fuerit adoptatus, quam ſi ab eo Germanicus adoptaretur, *ex Tranquillo*. Et Juſtinianus *lib.* 1. *Inſt.* ſic inquit: D. Auguſtus non antea Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptaverit, ut protinus adoptione facta inciperet Germanicus Auguſti nepos eſſe. Accurſius tamquam de perſonis ignotis, & obſcuris loquens, quemdam nomine Tiberium, & quemdam nomine Germanicum appellat; qui quaſi non ſit Tiberius, qui ſucceſſit Auguſto in principatu, & Germanicus ille, qui præterquam ingenii monimenta, quæ adhuc erant, & præterquam quod Caium Caligulam genuit, & quod quæſturam per quinquennium adminiſtravit, & quod bis Conſul fuit, quique mortuo Auguſto ab omni exercitu Cæſar ſalutaretur, imperium recuſavit, atque de Germaniæ triumphavit, unde illi cognomentum, quique ad orientem profectus, Armeniæ Regem ſuperavit, Cappadociam in provinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obiit, agens ætatis annum 34. Germanici Cæſaris edicta memorantur *in l.* 4. §.13. *D. de re milit. Germanici* cognomine utitur Juſtinianus *pr. Inſt. proœm.* ubi videndi interpretes.

G E R M A N U S. *Germani* fratres, juxta vetus Gloſſar. αδελφοι λεγονται, οι εξ ενος πατρος, και εκ μιας μητρος γεννηθεντες. Fratres ex uno eodemque patre, eademque matre prognati dicuntur. Alias αδελφοι ομογνησιοι, vel αμφιθαλεις. Servius tamen *in Æn. lib.* 5. *v.* 412. Germanus, inquit, eſt ſecundum Varronem in libris de gradibus, de eadem genitrice manans, non, ut multi dicunt, de eodem germine. Secundum quem bene nunc Erycem, Butæ & Veneris filium, Æneæ dicit eſſe *Germanum.*

Hinc Latinis ſcriptoribus fratres non ſolum uterinos, ſed & adoptivos, aliquando germanos dici, obſervat Rutgers *Lib.* 1. *Var. Lect. c.* 9. *p.* 41.

G E R O N T O C O M I U M, domus, in qua ſenes decrepiti aluntur, curanturque *l.* 16. *l.* 18. *C. de SS. Eccleſ.*

G E S T A, pro actis judiciariis *l. ult. C. de re jud. l.* 1. §.2. *C. de ſuffrag.* & apud Auguſtin. cum *lib.* 3. *contr. Creſcent.* tum *in Breviculo collat. contr. Donat. Geſtorum* teſtificatio *l.* 1. *C. de ſatiſd.* Vetus Gloſſarium *geſta* reddidit υπομνηματα.

G E S T A R I dicebantur veteres, quum ſuccollantibus ſervis, valetudinis, voluptatiſve cauſſa, ſella vehebantur *l.* 12. §. 1. *D. de uſu & habit. l.* 7. *D. de manum. vind.* Sed & geſtandi cauſſa commodatus equus eſt in §. 6. *Inſt. de oblig. quæ ex delict.*

G E S T A T I O, quæ fit valetudinis cauſſa, inter arbores non fructiferas, quæ locum patulis diffuſæ ramis inumbrabant. Ulpianus *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* Si forte, ait, voluptuarium fuerit prædium, viridaria, vel *geſtationes*, vel deambulationes, arboribus infructuoſis opacas, atque amœnas habens. Paull. *l.* 16. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Si quis vi, aut clam arbores non frugiferas ceciderit, veluti cupreſſos, domino dumtaxat competit interdictum. Sed ſi amœnitas quædam ex his arboribus præſtetur, poteſt dici & fructuarii intereſſe propter voluptatem & *geſtationem*. Sed & à Plinio *lib.* 2. *ep.* 17.

Geſtatio memoratur, quæ buxo, aut roremarino, ubi deficiebat buxus, ambiebatur. De hac geſtatione Plinius *lib.* 27. *c.* 3. Quinque, ait, res maxime communium auxiliorum profeſſus, abſtinentiam cibi, fricationem cor-

 poris,

poris ambulationem, geſtationem. Seneca *de brevit. vit.* Ne illos quidem inter ocioſos, numeraveris, qui ſella ſe, & lectica huc & illuc ferunt, & ad geſtationum ſuarum, quaſi deſerere illas non liceat, horas occurrunt. Idem *Epiſt.* 55. A geſtatione cum maxime venis non minus fatigatus, quam ſi tantum ambulaſſem, quantum ſedi. Labor enim eſt diu ferri, ac neſcio, an eo major, quia contra naturam eſt, quæ pedes dedit, ut per nos ambularemus, oculos, ut per nos videremus. Debilitatem nobis indixere deliciæ. Idem tamen *Epiſt.* 15. ejus geſtationis commoda hæc adfert: Geſtatio & corpus concutit, & ſtudio non officit, poſſis legere, poſſis dictare, poſſis loqui, poſſis audire. Plin. *lib.* 1. *epiſt.* 3. Quid agit illa mollis, & tamen ſolida geſtatio? Add. Pancirol. *Var. Lect. lib.* 1. *c.* 55.

Gesticulari. Inſtituuntur venatores, aut pyrricharii, aut in aliam quam voluptatem *geſticulandi*, vel aliter ſe movendi gratia, ait Ulpian. *l.* 8. §. 11. *D. de pœn.* loquens de hominibus ad beſtias, vel in ludum venatorium damnatis. Nam eo inhumanitatis prolapſi fuerant Romani, ut miſeros hos ante lanienam purpura auroque veſtitos coronatoſque pyrrichiam in amphitheatro ſaltare cogerent, variiſque geſticulationibus populum oblectare docerent. Plutarch. *de ſera num. vindict. p.* 554. *Tom.* 2. *op.* ex latina interpretatione: Multos, ait, invenias homines, nihil a puerulis differentes, ſæpe numero, dum maleficos in theatris ſpectant in veſtibus auro prætextis, & purpureis pyrrichiam ſaltantes, coronatos, ſtupentibus, hominesque tamquam beatos admirantibus, tantiſper, dum compungi eos, & flagellari, & e pretioſis iſtis veſtibus ignem exire vident. Hæc ille: Aliquando integras fabulas exhibebant miſerrimi, ceu docent epigrammata Martialis de ſpectaculis, ubi arenarios repreſentaſſe obſervabis congreſſum Tauri cum Paſiphaë *Epigram.* 5. Promethei ſupplicium *Epigr.* 7. Dædali volatum *Epigr.* 8. Herculis raptum in cœlum *Epigr.* 6. Orphea diſcerptum *Epigr.* 21. En *geſticulationes*, de quibus *d. l.* 8. §. 11. quas ad mimos & pantomimos perperam refert Jac. Durantis Caſel. 1. *Var. c.* 12. Hein.

Gestor negotiorum *l. ult. D. de re jud. l.* 24. *D. de adpell.* qui citra mandatum alienum negotium ſponte gerit *l.* 20. *C. de neg. geſt.*

Gestus tutelæ pro geſtione *l.* 5. §. 1. *l.* 23. *D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Gibberosus *l.* 3. *D. de Ædil. edict.* qui gibbo, ſeu gibbere, i. e. tumore quodam carneo laborant. Non. Marcell. *Gibberum* pro exſtanti & eminenti poſitum, cenſet a Varrone *in Eumenidibus*, his verbis: Item tragici prodeunt capite gibbero. Papias, *Gibbus* tumor in dorſo, ſtruma in pectore.

Gildo. Ejus ſit mentio *l.* 19. *C. Theod. de pœn.* & apud Claudian. *libro de bello Gildanico*, nec non apud Oroſ. *lib. ult. c.* 36. De quo *Hiſtor. miſcellæ auctor lib.* 13. *c.* 22. *ſeq. Gildo comes Africæ, cognita Theodoſii morte, arbitratus, minimam in parvulis ſpem fore, Africam jure proprio cœpit uſurpare.* Quem poſtea a fratre Maſcezile fugatum. & in Africa ſtrangulatum interiiſſe narrat. Ejus poſſeſſiones ad ærarium devolutas oſtendit *l.* 16. *l.* 9. *C. Th. de bon. proſcript.* Hinc

Gildoniacum *patrimonium*, id eſt, Gildonis bona in fiſcum redacta, quæ ſub cura pro-

proprii Comitis habita, *Notitiæ Imp.* teſtatur, qua parte de comite rerum privatarum, cui comes ille ſuberat, agit.

GLADIATOR *l.* 3. *D. de lib. & poſtum.* eſt is, ut Quinctilian. *Declam.* 362. definit, *qui in arena, populo ſpectante, pugnavit.* Hujus rei originem, & cauſſam tradidit Capitolinus. Gladiatorum ſpectacula ſuſtulit Conſtantinus M. *l. un. C. de gladiat.* Niceph. *lib.* 7. *c.* 46. Plane in *l. ult. D. de jur. immun.* Gladiatores pro gladiorum fabricatoribus accipiendos, quibuſdam placet. *Gladiatorius* ludus, de quo vid. infra ſub art. *ludus.*

GLADIUS. Aliud *gladio*, aliud ſecuri, vel telo, vel fuſti animadverti legimus in *l.* 8. §. 1. *D. de pœn.*

Ad *gladium* damnari *l.* 25. §. 3. *D. de adqu. vel amitt. her. l.* 6. §. 8. *D. de injuſt. rupt. irrit. fact. teſt. l.* 1. *pr. D. de Abig.* Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 17. §. 3. & in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 2. & 6. Jul. Capitolin. *in Macrin. c.* 12. *Servos, qui a dominis fugiſſent, repertos ad gladium ludi deputabat.* Dixerit aliquis, *ad gladium* ergo damnari, & *ad ferrum*, vel *ad ludum gladiatorium*, idem valent, cui ſententiæ adſtipulari videtur Tertullianus *de ſpectacul. c.* 19. *Certe quidem gladiatores innocentes in ludum veniunt, ut publicæ voluptatis hoſtiæ fiant. Etiam qui damnantur in ludum, quale eſt, ut de leviore delicto in homicidas emendatione proficiant.* Verum errorem hunc a mentibus, velut caliginem ab oculis, depellit Ulpianus *lib.* 8. *de offic. proconſ.* ex quo in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 11. §. 7. verba hæc adferuntur: Reſcriptum D. Hadriani ſic loquitur, quaſi gravior pœna ſit metalli, niſi forte hoc ſenſit D. Hadrianus gladii pœnam dicendo ludi damnationem. Eſt autem differentia inter eos, qui ad gladium, & qui ad ludum damnantur. Nam ad gladium damnati confeſtim conſumuntur, vel certe intra annum debent conſumi. Hoc enim mandatis continetur. Enim vero, qui in ludum damnantur, non utique conſumuntur, ſed etiam pileari & rudem accipere poſſunt poſt intervallum. Paullus 5. *Sent.* 17. §. 2. Sane qui ad gladium dantur, intra annum conſumendi ſunt. At ad ludum gladiatorium ſpectat, quod dicit Seneca *Epiſt.* 82. & Tertull. *ad Martyr. c.* 5. ad gladium locare, & Lactant. *lib* 6. *Inſt. Divin. c.* 12. ad gladium homines comparare.

Gladii poteſtas ab aliis coërcitionibus ſeparatur *leg.* 6. *D. de offic. proconſ.* ex qua detracta eſt *l.* 70. *D. de reg. jur.* Eſt autem jus animadvertendi gladio in facinoroſos homines *l.* 3. *D. de juriſd.* Et ita *gladii* jus accipe *l.* 6. §. 8. *D. de offic. præſ.* in *gladii* jus omnes provinciarum rectores habere, ſcribitur, quos tamen deportandi jus non habuiſſe conſtat *l.* 6. *D. de interd. & releg.* Sulpic. Sever. *de B. Martini vita lib.* 3. *Illa præcipua cura erat, ne tribuni cum jure gladii ad Hiſpanias mitterentur.* In hoc verbo Julianus Imp. ludebat. Nam ut Rufinus *lib.* 1. *hiſt. Eccleſ. c* 1. narrat, procurationem provinciarum, juriſque dicundi Chriſtianos ſtatui non debere committi, utpote quibus etiam Lex propria gladio uti vetuiſſet.

GLANS, Glandem, quæ proprie intelligitur, arbores quinque ferunt, quemadmodum Plinius *lib.* 16. *c.* 6. tradit, videlicet robur, quercus, eſculus, cerrus, ilex, ſuber, quas arbores glandiferas idem vocat, quibus honorem apud Romanos perpe-

tuum fuiſſe ejuſdem libri *cap.* 3. refert. Omnium vero dulciſſima fagi, ut idem ait, ejuſdem libri *c.* 5. Genera ergo *glandis* hæc ſunt, *fagea*, ſicut Plinius loquitur, *querna*, ut idem, ſeu *quernea*, ut Columella *lib.* 1. *cap.* 5. *ilignа*, ut Horat. *lib.* 2. *Serm. ſat.* 4. & Plin. *ibid.* & *terrea*, ut idem Plinius.

At in jure noſtro *Glandis* nomen non tantum ex quercu, ilice, fagove intelligimus, ſed ex omnibus arboribus fructuum *l.* 1. *D. de gland. leg. l.* 236. §. *ult. D. de verb. ſignif.* exemplo Græci ſermonis, apud quos omnes arborum fructus ἀκρόδρυα adpellantur, nempe a nomine δρῦς, quod *quercum* ſignificat. Plane ideo glans inter omnes fructus tam diffuſe uſurpata a majoribus eſt, quod ante Cereris immortale beneficium cibus communis fuit. Auſonius: Olim communis pecori cibus, atque homini glans: Ante equidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux Tibullus: O valeant fruges, ne ſint modo rure puellæ: Glans alat & priſco more bibantur aquæ. Glans aluit veteres. Ovid. *in Faſt.* Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato, Mutavit glandes utiliore cibo. Lucretius *lib.* 5. Glandiferas inter curabant corpora quercus. Claudianus in raptu *Proſerpinæ*: Unde datæ populis fruges, & glande relicta ceſſerit inventis Dodonea quercus ariſtis. Virg. 1. *Georg.* Liber & alma Ceres, veſtro ſi numine tellus Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta. Et de Athenienſibus ita ſcribit Juſtin. *lib.* 3. *hiſtor.* Arare quoque, & ſerere frumenta glande veſcentibus primi monſtravere.

Non tamen credam ex illis locis colligi debere, vetuſtiſſimis hominibus in uſu fuiſſe glandibus ſolum veſci anguſtiori ſignificatu; ſed promiſcue fructibus arborum frugiferarum, glandium nomine generali comprehenſis, excuſſis ſolummodo frugibus, uſos fuiſſe verius eſt, nihilque aliud ex ipſis illis poëtarum verbis intelligitur. Plinius autem nobis tradit *lib.* 16. *c.* 13. cautum fuiſſe, ut colligere glandem in alienum fundum procidentem liceret. Et eo pertinet *d. l.* 236. §. *ult. D. de verb. ſignif.* ut inſcriptio indicat, quod argumento eſt & jam Decemviros glandis nomine quemlibet arborum fructum intellexiſſe. Prætor deinde ſuo edicto præcepit, ut tertio quoque die aliquis glandem, quæ ex fundo ſuo in alterius agrum caderet, legere & auferre poſſet, ceu patet ex *Tit. D. de gland. leg.*

Interdictum de *glande legenda* prohibitorium eſt, & competit ei, cujus ex agro glans, id eſt, fructus cujuſvis arboris in alienum decidit, ut ei tertio quoque die legere, auferreve glandem ſuam liceat *l.* 1. *D. de gland. leg.*

G l a r e a. Hanc Palæmon in Gloſſ. explicat *lapillos parvos arenæ maris mixtos*. Papiæ Clarea ſunt minutiſſimi lapides, quos aqua fluvialis ſecum trahit. Lapides utique minutos; & glaream ſeparat Columella *lib.* 2. *c.* 22. In terrenam viam glaream injicere *l.* 1. §. *ult. D. de via publ.*

G l a u c i n a. in unguentis numerantur in *l.* 21. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* Confectum oportet ex glaucio herba, quam Plin. *lib.* 20. *c.* 19. Sylveſtrem, & erraticam adpellat, & in afflatu maris naſci ſolitam tradit. Niſi forte *Gleucina* potius legendum: Nam Gleucini olei factitii Plin. *lib.* 15. *c.* 7. & *lib.* 23. *cap.* 4. Dioſcorid. *lib.* 1. *cap.* 56. meminere, ejuſque conficiendi rationem Columella *lib.* 12. *c.* 51. demonſtrat. Nomen autem huic unguento inde

inde eſt, quod ei γλεῦκος, id eſt, muſtum incoquatur.

Glautotyche ancilla *l. 31. §. 1. D. de legat. 3.*

Glebæ, ſignificat terræ partes. Sic glebæ agri *l. 13. D. de ſervit. præd. ruſt.* Omnes glebas fundi circumambulare *l. 3. D. de adquir. poſſeſ.*

Gleba & fundum privatum ſignificat *leg. 7. C. Theod. de decur. l. 17. ejuſd. C. de præt.* Cujuſmodi privatorum poſſeſſionibus glebalis indicta erat collatio, ad quam referenda ſunt hæc verba: Municipem pro gleba propria convenire *l. 86. Cod. Th. de decurion.* Plane Impp. Theodoſius, & Valentinianus Numidis, Mauris, Sitifatibus, publica clade vexatis, ita ſubvenerunt, ut detractis ſeptem partibus octavam tam privatæ, quam emphyteuticæ glebæ poſſeſſor adgnoſceret *Novell. Th. & Valent. de tribut. fiſcal.* Atque ita accipiendæ ſunt loqutiones *Glebæ* conlatio *l. ult. C. Theod. de medic. & profeſſor.* deſcriptio *l. 16. C. Theod. eod. tit.* penſio *l. 4. C. Th. de indulgent. debit.* poſſeſſio *l. 12. C. Theod. de ann. tribut. Glebam* utique fuiſſe munus patrimoniorum, non perſonarum, definit *l. 10. tit. 2. lib. 6. C. Th.* Eam Syneſius *in Epiſtolis* βῶλον vocat, βῶλος autem, interprete Heſychio, eſt γῆ.

Gleba in *l. ult. C. de præt. lib. 12.* & Senatoria gleba *l. 3. C. Theod. de præd. Senat,* & apud Symmach. *lib. 4. Var. c. 62.* eſt aurarius canon, ſeu auraria pro ſenatoriis poſſeſſionibus collatio. Annua enim auri penſitatione, pro modo poſſeſſionum, defungi ſenatores, ſtatuit Conſtantinus, ut auctor eſt Zozimus *lib. 2. c. 39.* qui hoc præterea addit, huic functioni nomen *follis* impoſitum. Unde *ſenatorius follis* in *Novell. Marciani de indulgent. reliquor.* Folles utique hoc nomine a Senatoribus, aut, ſi res & cenſus anguſtior illis eſſet, ſeptenos ſolidos illatos, docet *l. 4. Tit. 2. lib. 6. C. Th.*

Glebalis collatio *l. 3. l. 13. tit. 2. lib. 6. C. Th.* Vid. art. ſuperiorem.

Glebatio, idem ac glebale onus *l. 2. C. Th. de aur. coron.*

Glicia lex, nobis ex inſcriptione *l. 4. D. de inoff. teſt.* nota eſt, & ex *indice Piſano*, quo Caium ad hanc legem librum ſingularem ſcripſiſſe, continetur. Quamvis hanc maximi fecerit Cujac. *lib. 2. obſ. 21.* quippe ex qua querelam inofficioſi teſtamenti profectam, exiſtimavit, non tamen tam liquida eſt illa inſcriptio *d. l. 4.* ut illa tuto nitaris. Nam in aliis exemplaribus pro Caio legitur *Gallus*, in aliis *Maximus*, & pro *Glicia* lege alii codices habent *Licia*, alij *Leutica*, alii *Lentica*, alii *Falcidia*. Vid. Corn. van Bynkersh. *lib. 2. obſ. c. 12.* Dubitare etiam licet, an hæc lex, ſi ab aliquo ſive *Glycio*, ſive *Glicio*, nomen tuliſſet, non potius *Gliciana*, quam *Glicia* dicenda fuiſſet, ut *Gracchana* a *Graccho*, aliæque, quæ non a gentili legislatoris nomine, ſed ab ejuſdem cognomine denominantur. Denique ſatis hodie conſtat inter omnes, querelam illam inofficioſi teſtamenti nec ex *Glicia*, nec ex ulla alia lege, ſed ex interpretatione jura conſtituentium promanaſſe. Vid. Bynkersh. *2. obſ. 12.* Hein.

Glorioſiſſimi viri titulus tribuitur Triboniano *l. ult. C. de lib. præter.* & Thomæ Quæſtori in *Conſtit. de novo cod. faciend.*

Glos viri ſoror dicitur a Græco γάλως *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Feſtus *lib. 6.* Vetus

Gloſſarium : *Glos* , η τȣ ανδρος αδελφη , παρα Πλαυτῳ. Unde ab Auſonio *in monoſyllab.* Polyxena, quæ ad Achillis tumulum maſtata eſt, *Andromachæ glos* adpellatur, quod ſoror eſſet Hectoris, cui Andromachi nupſerat. Non. Marcell. *Glos*, ait, *adpellatur mariti ſoror, atque eadem fratris uxor*. Unde vetus Gloſſarium : *Glos* eſt femina fratris.

Gnostici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita adpellare voluerunt. Animam naturam Dei eſſe dicunt, bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt. *Cauſ.* 24. *quæſt.* 3. *c.* 39. §. 5.

Gonatici ſaltus fit mentio in *l.*2. *C. de præd. tam.* quæ verba Cujac. ibi interpretatur cujuſdam dominici ſaltus proprium nomen. Alii legunt *Gomaticii*, alii. *Gunatheticii*, vel Agonothetici, de quo ſupra art. *agonothetæ*. Græci tamen, ut ibidem refert Cujac. habent γονατικȣ.

Gracchanum Junium *libro ſeptimo de poteſtatibus* citat Ulpianus in *l.*1. *D. de offic. quæſt.* Hic eſt Junius Grachanus, quem a Gracchi amicitia id cognomen tuliſſe Plinius *lib.*33. *c.*32. ſcriptum reliquit : Proinde apud Varronem *lib.*5. *de ling. lat.* ubi eſt: *Nam primus a Marte, ſecundus, ut Fulvius Placcus ſcribit*, & Junius Gracchus a Venere, emendandum crediderim, *Junius Gracchanus. Junii* nomine eumdem intelligendum, exiſtimo apud Feſtum & Macrobium. Vide infra *Junius*.

Gradilis panis : Vid. infra *panis*.

Gradus. Extra ſuum gradum moti fines dicuntur, qui loco ſuo moti ſunt *l. ult. D. de termin. mot.* Eſt autem *gradus* menſuræ genus, pedes duos & ſemiſſem continens, ut & Iſidorus ſcribit, & in fragmentis, quæ libris variorum auctorum de limitibus ſubjecta ſunt. At apud Conſtantinum Harmenopulum *lib.* 2. *tit.*4. §.16. Βημα traditur habere πηχεις β. ητοι ποδας γ' παλαιστας ιβ. *Gradus, ſeu paſſus habet cubitos duos, pedes tres, palmas duodecim*. Videatur de Gradu & Varro *lib.* 8. *de ling. lat.*

Gradus pro loco & ordine. Sic *Gradus* fideicommiſſi *leg.* 57. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* heredum inſtitutorum *l.* 98. *D. de legat.* 3. honorum, dignitatum, munerum *l.* 2. §. 15. *D. de muner. & honor.* ſubſtitutionis *l.* 87. §. 2. *D. de legat.*2. itemque ſucceſſionis prætoriæ, ad quam fecit prætor gradus varios, primum liberorum, ſecundum legitimorum, tertium cognatorum, deinde viri & uxoris *l.*1. §. 1. *D. ſi tab. teſt. null. exſt. l.* 1. *pr. D. quis ord. in bon. poſſeſ.*

Gradus etiam dicitur cognationis, adgnationis, & adfinitatis. Donat. in *Adelph. Act.* 5. *ſc.* 8. ad hæc verba : *Eſt is cognatus proximus.* Bene, inquit, addidit proximus. Nam multi gradus, & veluti rami ſunt propinquitatis in adfinitate, & cognatione diſpoſiti. Vetus Gloſſarium : *Gradus βαθμος συγγενειας.* Gradus autem dicti ſunt a ſimilitudine ſcalarum, locorumque proclivium, quos ita ingredimur, ut a proximo ad proximum, id eſt, in eum, qui quaſi ex eo naſcitur, tranſeamus *l. ult.* §. 10. *D. de grad. & adfin.* *Gradus* generis apud Paull. *ſent. lib.* 2. *tit.* 28. §. 2. *l.* 200. *D. de verb. ſignif.* Ovid. *lib.* 2. *faſt.* *v.* 622. Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat, Adſpicere, & generis dinumerare gradus.

Græcitatis facundia *l.* 3. *C. Th. de ſtud. liberal. urb. Rom.* pro quo Tribonianus male repoſuit *gravitatis l. un. C. eod. tit.*

Gram-

Grammatici inter profeſſores liberalium ſtudiorum ponuntur *l. 1. D. de vacat. & excuſ. mun. l. 6. C. de profeſſ. & medic.* Sueton. *de illuſtr. Gramm. c.3.* Adpellatio Grammaticorum, ait, Græca conſuetudine invaluit, ſed initio *litterati* vocabantur. Idem ibidem ex Cornel. Nepote ſubjicit, proprie hoc *litteratorum* nomine vocatos poetarum interpretes, quia Græci *Grammatici* nominentur. Unde & Diomedes antiquus Grammaticus *lib. 2. de orat. & part. orat. p.422. grammaticam* definit ſcientiam exercitatam lectionis, & expoſitionis eorum, quæ apud Poetas, & ſcriptores dicuntur. Seneca Epiſt. 33. *Grammaticus* circa curam ſermonis verſatur, & ſi latius evagari vult, circa hiſtorias. Jam ut longiſſime fines ſuos proferat circa carmina. Idemque *Grammaticos cuſtodes latini ſermonis epiſt.* 95. adpellat.

Grammatophylacium *l. 9. §.6. D. de pœn.* id eſt, ubi tabulæ & monimenta rerum actarum reponuntur, quod ibidem & archium vocatur.

Granarium, ait Varro *lib. 4. de ling. lat.* ubi frumenta condebant, vel ut in *l. 12. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* legimus, in quibus fructus cuſtodiuntur. Idem Varro *lib. 1. de re ruſt. c. 57. At triticum*, ait, *condi oportet in granaria ſublimia.*

Granaria, quæ ex tabulis fieri ſolent, quorum ſtipites in terra defoſſi ſunt, vel ſupra terram ſunt *leg. 18. D. de act. emt.* Sic & horreum frumentarium mobile, & tabulis ligneis factum memoratur *l. 60. D. de adquir. rer. dom.*

Grandæva ſenectus *l. 7. C. Th. de fil. mil. appar. l. 83. ejuſd. C. de decur.*

Grandis, e. ad ætatem veteres retulerunt, non ad corpus, & in parte ætatis dicitur *grandis*, non in tota vita, niſi ſi addatur *natu*, inquit Donat. *in Adelph. Act. 4. ſc.5.* Sic grandes natu *l. 11. D. de decurion.* & apud Cic. *pro Roſc. c. 15.*

Attamen ſæpe *grande* eſt, quidquid magnum, paſſim in legibus noſtris.

Grandinis lapidatio *l. 34. C. de maleſ. & mathem.*

Granius *Flaccus* Ictus, cujus liber de jure Papiniano citatur *l. 144. D. de verb. ſignif.* Hujus de gente, & libris quædam non vulgaria habet Lud. Carrio *Emendat. lib. 1. c. 4.* Julio Cæſari fuit συγχρόνος, ceu ex Cenſorino *de die natal. c.3.* obſervavit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p. 156.* Exſtat fragmentum ex Commentario in jus Papirianum bene longum apud Macrob. *lib. 3. ſaturn. c.2.* Scripſit & *indigitamenta* ad Cæſarem, teſte Cenſorin. *ibid.* Hein.

Granum. Prædia ut inſtructa ſunt cum grano, vino *l. 6. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Grani pretium ſtatuère *l. ult. §. 1. D. ad Leg. jul. de annon.*

Grassari dicuntur latrones vias obſidentes. Gradi ſiquidem ambulare eſt, unde tractum *graſſari*. Hæc ita Feſtus *lib. 7.* Occurrit hoc ſignificatu ea vox in *l. 16. §. ult. l. 28. §. 15. D. de pœn.* Sed & metaphorice expulſi de eccleſiis occulto furore *graſſari* dicuntur in *l. 2. C. Th. ne ſanct. baptiſm. iter.* Uſurpatione quorumdam in publici curſus damna graſſantur *l. 15. C. Th. de curſ.* Quin & ad illos, qui rem familiarem male curant, hoc vocabulum transfertur. *Graſſari* in re familiari *l. 6. D. de ſuſp. tut.* in tutela *l. 3. §. 5. D. eod. tit.*

Grassatores, qui prædæ cauſſa id faciunt *l. 28. §. 10. D. de pœn.*

Gras-

GRASSATURA. A *graſſaturis rixæ* diſcerni ſolent *l.* 16. §. 6. *D. de pœn.*

GRATIA, pro gratificatione, ut vulgo loquimur, ſeu favore. Sic *gratia* & juſtitia obtinere ſeparantur. *Gratiæ* vel ambitionis ſuſpicionem ſubire Prætor non debet *l.* 24. §. 17. *D. de fideic. libert.* Juven. *Sat.* 13, *v.* 3. *Improba quamvis Gratia fallaci prætoris vicerit urna.*

Gratiam facere, remittere, indulgere. Sic *gratiam* facere decreti *leg.* 1. §. 27. *D. de quæſtion.* jurisjurandi *l.* 6. *l.* 32. *l.* 40. *D. de jurejur.* cum quis neceſſitate jurandi ſolvitur. *Gratiam* facere ſententiæ *l.* 4. *C. de ſent. paſſ.* id eſt, condemnationem abolere.

Bona *Gratia* diſſolvi olim matrimonium dicebatur; quod nullius ex conjugibus culpa, & ſine animi ſui ira, & offenſa, conſenſu mutuo, vel juſta aliqua, & rationabili ex cauſſa ſolvebatur *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 14. *D. qui & a quib. manum.* ut eveniebat, cum propter ſacerdotium, vel ſterilitatem, vel ſenectutem, aut valetudinem, aut militiam ſatis commode retineri matrimonium non poſſet, vel quum marito capto ab hoſtibus, & quinquennio a tempore captivitatis elapſo mulier ad alias nuptias migraret. His enim ex cauſſis matrimonium *bona gratia* diſſolvi intelligebatur *l.* 60. 61. 63. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 6. *D. de divort.* Vetus gloſſar. interpretatur ανευ μεμψεως, και αιτιας αλογυ. *Vid. Novell.* 22. *c.* 4. *Novell.* 140. *præf. Novell.* 98. *c.* 2. §. 2.

Gratia, id eſt, baptiſma *l.* 1. *C. Theod. ne ſanct. baptiſm. iter. & l.* 5. *eod. tit.* Cyprianus *epiſt.* 17. *lib.* 3. Audientibus, ſi qui fuerint periculo præventi, etſi in exitu conſtituti, vigilantia veſtra non deſit, implorantibus *divinam gratiam* miſericordia Domini non denegetur. Qui locus committendus eſt cum *l.* 1. *C. Th. de ſceleſt.* Ita etiam *gratia* communionis *l.* 5. *C. Th. de apoſtat.* Græcis χαρις ſæpe pro baptiſmo, & Euchariſtia, apud Cyrillum ſæpius hæ loquutiones occurrunt: της θειας χαριτος μεταλαμβανειν, *accipere divinam gratiam*, & πρόσιεναι προς την ουρανιον χαριν, *ad cæleſtem venire gratiam*, de participatione cœnæ dominicæ, ſimillime apud Latinos, *venire ad gratiam*, Vid. Optatum *lib.* 5. *c.* 7. Nec minus ſæpe de baptiſmo χαρισμα, χαρις in 4. *Myſtagogica* Cyrilli *num.* 8. *p.* 322. *edit. Benedictin.* προσερχεσθαι τη χαριτι, eſt accedere ad baptiſmum, &c.

GRATIANUS fundus *l.* 20. §. 7. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.*

GRATIFICARI, in cujus gratiam quid facere. Si tibi gratificatus tutor ſolverit *l.* 6. §. 1. *D. de reb. auct. jud. poſſid.*

GRATIOSE, id eſt, per gratiam *l.* 7. §. 2. *D. de admin. & peric. tut. Gratioſe* expunctæ rationes *l.* 8. §. 1. *D. de adminiſtr. rer. ad civ. pert.*

GRATIOSUS, *a, um. Gratioſa* auctio *l. ult. C. Th. de fid. & jur. haſt.* eſt, in qua multa per colludium fiunt, ut Anianus explicat. *Gratioſa* conhibentia, (conniventia) vel ignobili diſſimulatione aliquid admittere *l.* 11. *C. Th. de extraord. & ſordid. mun. Gratioſa* profeſſio ordinis, cui quis ſe ſponte & ultro ſubjicit *l.* 117. *C. Th. de Decurion. lib.* 12. *tit.* 1.

Gratioſa beneficiis Auguſti colonia *l.* 1. *D. de cenſib.* Mater trino partu fœcunditati publicæ *gratioſa* dicitur, quæ Legis Pa-

piæ

piæ privilegiis fruitur, juſque liberorum habet *l. 9. C. Th. de bon. proſcr.*

GRATULARI, præter notiſſimam ſignificationem, eſt gratias agere *l. 3. C. depoſ.* Priſcian. *lib. 8. p. 803.* Afranius in cinerario: Sexte, frater mi, ſalve, quum ſalvus advenis, meliuſque tibi eſt, *Gratulor* Diis. Add. Beda *lib. de orthogr.* apud Putſch. *p. 2336.*

GRATUS libertus *l. 8. §. 3. D. de bon. libert.* id eſt, beneficiorum memor.

GRAVIORES mores inter virum & uxorem, adulteria tantum cenſebantur, ut ait Ulpian. *6. regul. §. 12:* quos & *majores mores* ibidem vocat.

GRAVIS ſors in *l. 13. C. Th. de ſenator.* pro opimo, fertili & fœcundo prædio. *Grave*, ait Non. Marcell. *c. 4. n. 218. fœcundum*, frugiferum.

GRAVISCANORUM reſpublica *leg. 30. D. de legation.* Graviſcanæ coloniæ mentio etiam fit apud Liv. *lib. 11. c. 29.* Servius ad Aeneid. *lib. 10. v. 184.* *Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Graviſcæ*, Graviſcanum oppidum, inquit, alii Tempeſtum dicunt, ventis & tempeſtatibus carens, quod nulla poteſt ratione contingere. Intempeſtas ergo Graviſcas accipiamus peſtilentes. Et ſecundum Plinium in *Natur. hiſt.* & Catonem *in originib.* ut intempeſtas intelligas ſine temperie, i. e. tranquillitate. Nam, ut ait Cato, ideo Graviſcæ dictæ ſunt, quod gravem aerem ſuſtinent.

GRAVITAS tua titulus honoris *l. 7. C. ubi cauſſ. fiſcal. l. ult. C. ſi quis ignor. l. 1. C. de bon. vac.*

GREGALES nominis Neſtorii *l. 66. C. Th. de hæret.* pro cœtu Neſtorianorum, eodem ſenſu, quo hiſtrionum conſortium, factioneſque *gregem* vocat Plaut. *in Caſinar. prol. v. 22. Aſinar. & Bacchid. prol. extr. Pſeudoli prol. v. 9.* quoque idem *gregem* venalium ſervorum dixit in *Ciſtel. Act. 4. ſc. 2. v. 67.*

GREGARII milites *l. ult. C. de milit. veſt.* qui humiles ſunt, nec delecti, quales eſſe ſolent, qui tumultuarie colliguntur. Dicuntur & gregarii, & minores, & extraordinarii. Vide Valtur. *lib. 8. de re milit.* Hos autem a Tironibus diverſos eſſe ait Jac. Gothofr. ad *l. 5. C. Th. de milit. veſt.* Tironum quippe erat delectus; ceu patet ex *l. 3. C. Th. de Tiron.*

GREMIA, virgulæ tenues, ſiccæ, aridæque, & ad comburendum aptæ *l. 55. §. 4. D. de legat. 3.* Columella tenuia admodum ligna a ruſticis *gremia* adpellari, tradit *lib. 12. c. 19.* Palem. in Gloſſar. *gremia* exponit ſiccamina lignorum. Unde

GREMIALES arbores dictas aiunt in *l. 7. §. 9. D. de ſolut. matrim.* Sed verius eſt utrumque vocabulum per *c.* ſcribendum *cremia*, & *cremiales* arbores. Eſt enim a *cremando* cremium & cremiale, ceu Salmaſius, Hotomannus, & alii obſervarunt. *Hein.*

GREX inter corpora ponitur, quæ ex diſtantibus conſtant, & uni nomini ſubjectæ ſunt *l. 30. D. de uſurp.* unum corpus eſt ex diſtantibus capitibus, ſicut ædium unum corpus eſt ex cohærentibus lapidibus *§. 18. Inſt. de legat.* Eſt vero grex proprie minorum pecudum, ut ovium, caprarum, ſuum. Proinde ab armento *grex* ſeparatur *l. 1. §. ult. D. de rei vind. l. 68. 70. §. 3. D. de uſufr.* Quamquam equorum *greges* dixit Cic. *3. Verr. 12.* Quin & bovem in grege ponere videtur Pomponius *l. 22. D. de legat. 1.* Cete-

rum

rum quidem decem oves *gregem* eſſe putaverunt *l. ult. D. de abig.* Immo *Grex* deſinit eſſe, ſi ad unum pecus reciderit *l. 7. D. de legat.* 1. Et ita accipe, quod ait Pompon. in *l. ult. D. quib. mod. uſusfr. amitt.* Si gregis numerus eo uſque pervenit, ut grex non intelligatur.

Sæpe tamen *Grex* de quacumque multitudine, ſive brutorum animalium, ſive hominum, quæ in unum collecta eſt, accipitur. Sic *grex anatum* apud Varron. *lib.* 3. *de re ruſt. c.* 11. *ancillarum* apud Terent. *Heautont. Act.* 2. *ſc.* 3. *anſerum* apud Varron. *ibid. c.* 19. *avium* apud Hor. *lib.* 1. *epiſt.* 3. *v.* 19. *Grex* Donatiſtarum *l.* 54. *C. Th. de heret.* hæreticorum *l.* 16. *C. Th. eod. tit.* Vid. ſupra arti *gregales.*

Gubernacula navis *l.* 44. *D. de evict.* quibus navis contorquetur, quo gubernatori libet, ut loquitur Lucret. *lib.* 4. Unde clavum, & gubernacula conjungit Cic. pro *Sext. c.* 9. Clavum autem vocari fuſtim gubernaculi, Serv. in *lib.* 5. *Aen. v.* 176. tradit ad ea verba: *Clavumque ad littora torquet.* Unde & puppim clavo parere, Claudianus ait *lib.* 1. *in Eutrop.* Ceterum in plurativo numero gubernaculorum mentionem faciunt veteres, quod eorum naves plura haberent gubernacula, ceu patet ex *l.* 3. §. 8. *D. de incend. ruin. naufr.* & Tacit. *Annal. lib.* 14. *c.* 5. Vid. Bynkersh. 4. *obſ.* 17. Cujuſmodi gubernacula eſſe etiam ζευκτηρίας apud Lucam Act. Apoſt. *c.* 27. *v.* 40. exiſtimat Ev. Otto *de tutel. viar. lib.* 3. *c.* 8. *p.* 547.

Gubernator navis *leg.* 13. §. 2. *D. locat.* is eſt, qui ſedens in puppi clavum tenet, ac gubernacula tractat, & a quo navis regitur. Varro *lib.* 8. *de ling. lat. Gubernatori unuſquiſque obtemperare debet in navi. Gubernium* vocatum eſſe ab antiquis, ſcribit Gell. *lib.* 16. *c.* 7. Præſidem vocat Statius *lib.* 10. *Thebaid.* his verbis: *Non ſecus amiſſo medium cuum præſide puppis Fregit iter, ſubit ad vidui moderamina clavi* rectorem navigii, Seneca *epiſt.* 85.

Guidagium *cap.* 26. *de verb. ſignif.* hoc verbo Latinitatis medii ævi ſignificatur protectio itineris, &, ut vulgo loquimur, ſalvus conductus.

Gutturosus *leg.* 12. §. 1. *D. de Ædil. edict.* dicitur, qui amplum & modum excedens, ſeu iu anteriorem pertuberans guttur habet. De hac voce ſunt, qui dubitant, an ſatis latina ſit. Sed vide tu Bynkersh. 1. *obſ.* 25. & Ducker. de Latin. vet. Ictor. *p.* 410. *Hein.*

Gymnicus agon *l.* 1. *C. de ſpectac.* certamen, quod a nudis exercebatur.

Gynæciarii *l.* 3. *C. de murileg. & gynæc. l. ult. C. de milit. veſt.* id eſt, gynæciis ſeu textrinis imperialium veſtium adſcripti, vel opifices veſtis Imperialis contexendæ, ut loquitur *l.* 6. *C. Theod. de muril.* Gynæciariorum corpus *l.* 16. *C. Th. eod. tit.*

Gynægium, vel ut in Codice Theodoſiano ſcribitur, *Gynaicæum* ſignificat textrinam ad veſtes principales conficiendas conſtitutam *l.* 5. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 2. *l.* 5. *C. de murileg. & gynec.* Nam quod in *d. l.* 5. dicitur Gynæcii, hoc in lege ſequente dicitur *textrini.* Hinc & regiis textrinis præpoſitos adpellat Jul. Firm. Matern. *lib.* 3. *mathem. c.* 7. qui gynæciis praeerant. Paullus Diaconus *Langob. lib.* 2. *c.* 5. de Sophia, & Narſe Eunucho: *Cui illa inter cetera, quod eunuchus erat hoc ſertur.*

tur mandaſſe, *ut cum puellis in gynacio lanatum penſa divideret*. Sic enim hæc verba relata ſunt ab Aimonio Monacho *lib*.3. *de geſt. franc. c*.10. Habebant porro Imperatores Cynæciorum ſuorum uſibus deſervientia utriuſque ſexus mancipia, ut adparet ex *l*. 1. *C. Theod. de murileg*. in qua eſt *mancipium gynæcii*. De ancillis vero gynæciariis eſt *l*.6. *C. Th. de judæis*. Ideoque ingenuæ mulieres, quæ ſe gynæciariis junxiſſent, ſi conventæ denunciatione ſollemni, ſplendorem generis contubernii utilitati præferre nollent, maritorum conditione teneri, conſtitutum eſt ab Imperatoribus in *l*.3. *C. de murileg*. Atque hæ ſunt *Gynæcii* familiæ *l*. 5. *C. eod. tit*. De his ex inſtituto egit Barth. Barient. *Adnot. ſilv. c*.15.

Gynæcii procuratores *l*. 2. *C. de muril. & gynæciar*. qui procuratores textrinorum vocantur in *l*. 14. *C. eod. tit*. & procuratores gynæciarium *l*. 3. *C. Th. de indulg. dub*. corrupte *Cynegiorum* procuratores *in Notitia Imp. Rom*. ſub diſpoſitione comitis ſacrarum largitionum, qui Comes veſtiarii ſuberat, ponuntur, ut & in capite, quo de comite rerum privatarum agit, ubi ſimili modo *Cynegiorum procuratores* recenſentur. *Veſtium* enim, non item *canum* curam ad eorum comitum officia pertinuiſſe conſtat. Emendandum ergo illis locis *procuratores Gynæciorum*. Quibus illic recte atque ordine adjunguntur *procuratores linificii*, *& baphiorum*, ſicut corpus *gynæciariorum*, & *lintiariorum*, ſeu *linifariorum* ſociatur in *l*. 13. *C. de murileg*. Nam & linteæ veſtis textrina habuiſſe Imperatores, liquet ex *l*.6. *C. Theod. de murileg*. Inde apud Euſeb. *lib*. 2. *de vit. Conſtant. c*. 34. γυναικειοις και λινυφιοις legimus, quorum altero *gynæcia*, altero *linificia* deſignantur.

Gypsus Stephano *de urbib. p*. 283. Γυψὴς Aegypti, vel Aethiopiæ inſula, metallorum ferax, in quam noxii relegari, vel potius ad metalla damnari ſolebant *l. ult*. §.2. *C. de pœn. Novell*. 22. *c*. 8. & *Nov*. 142. *c*. 1. De eo plura Cujac. 8. *obſ*. 27. Jus eo mittendi homines tantum Præfecto Auguſtali Aegypti, Juridico Alexandrinæ civitatis, & Præſidi Thebaidos fuiſſe oſtendit *lib*. 20. *obſ. c*. 31.

H

Habe, veteres dicebant pro *ave*, eaque formula frequentiſſime utuntur Imperatores, quoties ad viros, feminaſque honoratiores reſcribunt, de qua ſupra ſub *ave*. Adſpirationem huic voci præmiſiſſe veteres, teſtis eſt Quinctilianus *lib*.1. *c*.10. Et hinc ea forma frequentiſſima eſt in epitaphiis *Salve*, *have*, *vale*: Gruter. *Inſcr. p*.691. 6. *p*.769. 4. *p*. 784. 3. Reineſ. *Claſſ*. 14. *inſcr*. 31. & aliis locis.

Habena, lora, quibus impuberes, qui torqueri non poterant, cædebantur *l*. 1. §. 33. *D. de SC. Silan*. Quod verberum genus etiam Horatius attigit *lib*. 2. *epiſt*. 2. *v*. 15. *In ſcalis latuit metuens pendentis habenæ*. & Ov. *Epiſt. Heroid*. 9.

Habere dupliciter accipitur. Nam & eum habere dicimus, qui rei dominus eſt, & eum, qui dominus quidem non eſt, ſed tenet. Denique habere rem apud nos depoſitum ſolemus dicere *l*. 38. §. 9. *D. de verb. oblig*. Habere duobus modis dicitur, altero jure dominii, altero obtinere ſine interpellatione id, quod quis emerit *l*. 188. *pr. D. de verb. ſign*. Itaque in interdicto

to *unde vi*, verba hæc: *Quæque ſibi habuit*, ſic accipimus, ut omnes res contineantur, non ſolum, quæ propriæ ipſius, qui dejectus eſt, verum etiam, ſi quæ apud eum depoſitæ, vel ei commodatæ, vel pignoratæ, quarumque uſum, vel uſumfructum, vel cuſtodiam habuit, vel ſi quæ ei locatæ ſunt. Quum enim dicit Prætor, *habuit*, omnia hæc habendi verbo continentur *l.* 1. §. 33. *D. de vi & vi arm.* In edicto quoque *Ne quid in loco publico* in publico factum, immiſſumve *habere* videtur, qui utitur, & jure poſſeſſionis fruitur, ſive ipſe opus fecit, ſive ex clauſula emtionis, vel conductionis, vel legato, vel hereditate, vel quo alio modo adquiſivit *l.* 2. §. 38. *D. ne quid in loc. publ.* *Habere* ergo, ſicut pervenire, cum affectu accipiendum eſt *l.* 64. §. *ult. D. de verb. ſignif.* Immo id apud ſe quis habere videtur, de quo habet actionem. Habetur enim, quod fieri poteſt *l.* 143. *D. eod. tit.* Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur *l.* 15. *D. de reg. jur.* Habuiſſe quis dicitur ea, quæ amiſit Paul. 4. *ſent.* 5. §. 9. Alias inter *habere*, & *poſſidere* hanc differentiam facit Cornel. Fronto *de differ. voc.* *Habere*, ait, etiam poteſt fur nequam, poſſidet nemo, niſi qui aut relictæ, aut donatæ rei, aut emtæ dominus eſt. Ita in habente onus, in poſſidente uſus eſt.

Habere actionem non videtur is, cui propter inopiam debitoris ea inanis eſt *l.* 6. *D. de dol.*

Habere bonorum poſſeſſionem *l.* 3. *D. de bon. libert.* condictionem *l.* 30. *D. de condict. indeb.* deductionem *l. ult. D. de impenſ. in res dot. fact.* exactionem *l.* 6. *D. eod. tit.* exceptionem *l.* 40. *D. de condict. indebiti.*

Habere licere, qui promittit, hoc præſtare debet, ut ne alius rem evincat, utque ſine controverſia, & interpellatione cujuſquam rem ſibi habere, & poſſidere liceat *l.* 11. §. 7. & *l. ult. D. de act. emt. vend. l.* 45. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 8. *D. de evict. l.* 83. *D. de verb. oblig.* *Habere* (enim) non licet, ſi quis controverſiam vel de proprietate, vel de poſſeſſione, vel de uſufructu, vel uſu, vel quo alio jure ejus, quod diſtractum eſt, faciat, & omnino ſi quid de jure, quod habuit, minuitur *l.* 38. §. 1. *ſeq. D. de verb. oblig.* Sic fugitivum *habere* non licet *l.* 13. §. 1. *D. de act. emt.* nec eum, cujus ſi pretium emtor non dediſſet, ei ab adverſario auferretur *l.* 21. *D. de evict.* At emtori *habere* plane licet, etſi is, qui eum in evictione rei vicerit, ante abductam vel ablatam rem, ſine ſucceſſore deceſſerit, ita ut neque ad fiſcum bona pervenire poſſint, neque privatim a creditoribus diſtrahi *l.* 57. *D. eod. tit.* Hæc ergo verba jus non factum ſignificant, & in ſervilem perſonam non cadunt *l.* 38. §. 6. *de verb. oblig.* *Habere* enim poſſidere hi, qui in aliena poteſtate ſunt, non poſſunt *l.* 49. §. 1. *D. de adquir. poſſeſ.*

Habere, tenere, poſſidere junguntur in formula Aquilianæ ſtipulationis *l.* 18. §. *ult. D. de acceptil.* Inter legatorum quoque, quæ per vindicationem relinquebantur, verba fuit & hoc *habeto*, Ulpian. 24. *Reg.* 3.

Solemnia quoque divortiorum verba in *l.* 2. §. 1. *D. de divort.* Res tuas tibi *habeto*. De quibus Vid. Briſſon. in *formul. lib.* 8. *c.* 35.

Habere quis dicitur & id, quod patitur, vel quod ipſi attribuitur.

Sis

Sic qui morbum *habet l.* 53. *D. de Aedil. edict.*

Habere pro gerere quid. Sic *habere* conteſtationem *l.* 9. *C. de præſcr. long. temp.* contractum, id eſt, contrahere *l.* 4. *Cod. ſi tut. vel cur. interv.* Sic *habitus* contractus *l.* 21. *C. de don. int. vir. & ux.* Habita conventio *l.* 8. *C. de pact. int. emt. & vend.* emtio *l.* 2. *D. de contr. emt.* obligatio *l.* 4. *C. ad SC. Vellei.* ſtipulatio *l.* 1. *C. de auct. præſt.*

Habere, continere, aliquo præditum eſſe. Habet æquitatem *l.* 15. *D. de precar.* in ſe delictum *l.* 1. *D. de Aedil. edict.* dubitationem *l.* 25. *D. de min.*

Habere Græco loquendi ſchemate, pro debere, ſeu neceſſe habere, ut neque enim laborare *habet*, ut ſe repræſentet *l.* 15. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* Sepulcris avitis carendum *habet l.* 1. §. 1. *D. quand. adpell.* Neque habet mandare actiones *l.* 43. *D. ſolut. matr.* operari *habent l.* 10. §. 1. *D. de pœn.* De ſervis quos redimendos habent *l.* 55. §. *ult. D. de manum. teſt.* Et ita Tertullianus non ſemel loquitur, veluti *Apologet. c.* 37. Quem *habemus* odiſſe. & *lib. adv. Valent. habemus* ſuper volare. Sic & D. Cyprian. *Epiſt.* 27. reſcribere *habeam*.

HABILIS negotio *l.* 9. *D. de cur. furios.* ad tutelam *l.* 2. §. 34. *D. ad SC. Tertull.*

HABILITER geruntur gemmæ *l.* 20. *D. de aur. arg. leg.* id eſt, apte, commode. Eo adverbio, quod auctor anonymus de *Latinitate vet. Ictorum* apud Ducker. *p.* 115. exemplo carere exiſtimat, uſos eſſe Livii Epitomatorem *lib.* 57. & Pomponium Melam *lib.* 3. *c.* 7. oſtendit laudatus Duckerus. *Hein.*

HABITARE inquilinus dicitur, ut colonus frui *l.* 25. §. 1. *D. locat.* In edicto *de his, qui effud. vel dejec. habitare* dicimus vel in ſuo, vel in conducto, vel gratuito. Hoſpes plane non tenebitur, quia ibi non habitat, ſed tantiſper hoſpitatur *l.* 1. §. 9. *D. de his qui effud.*

HABITATIO. Habitationem Modeſtinus *l.* 12. *D. de cap. min.* in facto magis, quam in jure conſiſtere dixit, ſervitutemque arbitratus eſt, Marcellus uſumfructum eam putavit, ut colligitur ex §. *pen. Inſt. de uſu & habit.* Papinianus, & cum eo Ulpianus in *l.* 10. *pr. D. de uſu & habit.* uſum eam arbitratus eſt. Quodlibet horum jus eſt, & factum requirit connexum. In jure *autem conſiſtere* Modeſtino eſt, habere jus percipiendi fructus ex re, olim autem, qui habitabat, fructum ex ædibus percipiebat nullum. Omnem hanc diſſenſionem ſuſtulit Juſtinianus, ſubſcribendo in hoc Modeſtino, quod eam ſervitutibus annumeret; in eo vero defendendo Marcilii partes, quod uſusfructus effectum ei tribueret. Vid. *l.* 13. *C. de uſ. & habit.* Ut adeo habitatio jam definiri poſſit, quod ſit jus ædium partibus commorationi hominum deſtinatis gratis utendi fruendi. Nota igitur, non omnibus ædium partibus uti & frui inhabitantem, ſed iis tantum, quæ ita inſtructæ ſunt, ut homines iis commorari queant, horrea igitur, cellaſque, & tabernas ad habitationem non pertinere. Quod autem gratis habitandi jus ſit, eo differt habitatio a locatione conductione, in qua merces præſtanda eſt ſtato tempore. Denique utendi fruendi jus eſt, poſtquam Juſtinianus in *l.* 15. *C. de uſ. & habit.* habitationis naturam in hoc produxit. Utitur enim habitans ædibus, uſui ſuo eas in hoc accommodans, ut ſe adverſus aeris injuriam defen-

ſendat, fruitur vero iis, dum aliis eas locat §. 5. *Inſt. de uſu & habit.* Vid. Wurſlel. *Juriſpr. defin.* §. 252.

Habitatio pro loco, in quo habitatur *l.* 20. §. 2. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 12. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 21. §. 1. *D. locat.* Ad omnem habitationem, in qua paterfamilias habitat, pertinere Legem Corneliam de injuriis, licet ibi quis domicilium non habeat, docemur *l.* 5. §. 2. *D. de injur.*

HABITATOR in *l.* 53. §. 3. *D. de action. emt. vend. l.* 27. *l.* 30. *D. locat.* inquilinum ſignificat. Habitator ſuam, ſuorumque culpam præſtare debet *l.* 6. §. *ult. D. de his, qui effud. vel dejec.*

HABITUS, cultus corporis *tit. C. Th. quo hab. uti oport. inſtr. urb.* Si larvali habitu proceſſeris, Paull. 3. *Sent.* 4. §. 2. habitus militaris *l.* 1. *C. Th. quo hab. uti op. inſtr. urb.*

Habitus corporis pro valetudine *l.* 1. §. 7. *D. de Ædil. edict.* Eo habitu naturæ fuit *l.* 8. *D. de re milit.*

Sed & qualibet ſive rerum, ſive hominum qualitas *habitus* vocabulo venit. Habitus civitatis *l.* 45. *C. Th. de oper. publ.* faciei *l. un. C. Th. ſi quis ſolid. circul.* matrimonii *l.* 8. *Cod. de condict. cauſſ. dat.* philoſophiæ *l.* 8. *C. de med. & profeſſ.*

HACTENUS quatenus *l.* 1. §. 17. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. *D. quod juſſ. l. ult. D. de man. teſt.* Hactenus ſi *l.* 7. *D. de peсun. conſtit.* Hactenus ut *l.* 3. §. 5. *D. de in rem verſ.* In Pandectis Florentinis legitur hoc vocabulum ſine aſpiratione.

HADRUMETUM celeberrima Africæ civitas *l.* 16. *C. de reſcind. vend.*

HÆMASIA αιμασιαι *l. ult. D. fin. regund.* non ſepis eſt, ut plerique, ac ipſe interpres Latinus accipiunt, ſed maceria ex ſicco lapide. *Menag. Amœn. jur. c.* 33. *p.* 200. Hein.

HÆREDITARIUS. Vid. *Hereditarius &c.*

HÆRERE actionibus *l.* 13. *D. ad SC. Trebell.* tutelis *l.* 45. *D. de excuſ.* Hærens laqueo aper *l.* 55. *D. de adquir. rer. dom.*

HÆRESIOTÆ, id eſt, functioni, conditioni adſtricti: Hæreſiotæ navicularii *l.* 14. *C. Th. de navicul.* Hæreſiotæ, οι κοινωνυντες της αιρεσεως ναυτικης, *qui participes ſunt naviculariæ functionis*, ut Θιασωται, *ſodales l. ult. D. de collegiis*, & apud Harpocrationem voc Θιασος: Θιασωται, οι κοινωνυντες των Θιασων. Ut *Ergaſiotæ*, & *Ergaſtiotarii* in *l.* 1. *C. Th. de Alexandrin. pleb. primat.* Et juvat maxime, quod Lex illa ad Alexandrinos naviculários pertinet. Apud quos profeſſionum nomina, & nauticæ nominatim rei voces Græcæ hoc codice plures.

HÆRESIS enim navalis eſt conditio, vel functio navalis *l.* 9. *l.* 10. *C. Th. de pred. navicul.* Alias

Hæreſis eſt ſecta religioſa. Vetitæ legibus divinis, & Imperialibus hæreſes *l.* 2. *C. de heret. & Manich.* & paſſim in Codice utroque *Juſt.* & *Theod.* *Hæreſis* alias eſt voluntarius error intellectus cum pertinacia contra aliquam fidei veritatem. Hæreticus ſuam mentem exterius ſufficienter manifeſtans ſignis, aut verbis excommunicationem incurrit ab eccleſia latam *c. ad abolendam*, *c. excommunic. de heretic. c. quicumque de hæretic. in* 6. Si vero nullum ſignum exterius exhibeat, excommunicationem non incurrit *c. chriſtiana cauſ.* 32. *qu.* 5. *c. conſuluiſti l.* 6. & 3. Eccleſia enim de occultis non judicat. Excom-

communicationis pœna etiam ad auditores, receptatores, fautores, & hæreticorum defenſores extenditur *Bulla Cœnæ ex ommunicatione* 1. & *ſe. excommunicamus* §. *credentes de hæret.* & ad eorum libros legentes, aut retinentes *Reg.*3. *Indicis* & *verſu qui vero*, & circa alios libros *Reg.*2. Farinacius *de hæreſi quæſt.*118. *num.* 36. Hæretici etiam poſt mortem damnantur Concil. Oecum. V. ab Juſtiniano habitum *Act.* 6. *Edictum Juſtiniani de fide.* Facundus Hermianenſis *lib.* 8. *c.* 5. & *lib.* 10. *c.* 4. Florens Conſultiſſimæ facultatis Pariſienſis Anteceſſor *Tom.* 1. *ad tit. de ſumm. Trinit. pag.* 7. Et noſter Hiſpanus Segovia concilii Baſilienſis theologus in opere M. S. quod in Bibliotheca Chriſtianiſſimi Regis ſervatur. *D. Giron.*

Hæreſis a Schiſmate differt, quod hoc in circumſtantia fidei conſiſtat *cap. inter hæreſim* 26. *cauſſ.* 24. *qu.* 3. illa in fundamento ſit *l.* 1. *C. de ſumm. Trinit.* Hæretici denominationem ab hæreſi trahunt, id eſt, ab electione ſingulari doctrinæ a ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienæ *cap. hæreſis* 27. *cauſſ.* 24. *qu.* 3. *l.* 2. *C. de hæret.* & eam cum pertinacia defendunt *cap. qui in eccleſia cap. dixit Dominus ead. qu.* 3. qui dicantur Schiſmatici *c. Schiſma Cauſſ.* 24. *q.* 1. *cap.* 3. *diſt.* 21. *c. quoniam vetuſto* 25. *cauſſ.* 24. *qu.* 1. & *l. inter claras* §. *nos reddentes C. de ſumm. Trinit.* Concil. Chalced. *Epiſt. ad Leon.* & *Act.* 1. Pœna a jure in hæreticos ſtatuta eſt præter excommunicationem bonorum confiſcatio *c. ad abolendam* 9. *c. excommunicamus* 13. & 15. *de heretic.* Dn. Giron. Vid. in *Schiſma*.

Hæreticorum adpellatione contineri vel eos, qui levi argumento a judicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deviare, aiunt *l.* 2. *C. de hæret. & Manich.* & *l.* 26. *C. Theod. eod. tit.* B. Aug. *lib. de util. cred. c. hæreticus* 24. *qu.* 3. hæreticum definit, qui alicujus temporalis commodi, & maximæ vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas, vel novas opiniones vel gignit, vel ſequitur. Ille autem, qui hujuſmodi hominibus credit, imagine quadam veritatis illuſus eſt. *Hæreticorum* ſectas varias recenſet Iſidorus *lib.* 8. *etym. c.* 5. *c. quidam autem* 24. *quæſt.* 3. *Hæreticos* libros ſcribentis pœna eſt amputatio manus. Juſtin. *Novell.* 42. ſicut & exactoris non ex legis præſcripto apocham conficientis, ut idem Juſtinian. *Nov.* 17. Cujac. 7. *obſ.* 13.

Hama instrumentum incendiis arcendis, reſtinguendis, compeſcendiſque comparatum *l.* 3. §. 3. *D. de offic. præf. vigil. l.* 12. §. 18. & §. 21. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 42. Juvenal. *Sat.* 14. *Diſpoſitis prædives hamis*. Meminit hamarum ferrearum etiam Plinius *lib.* 19. *Nat. hiſt. c.* 1. quibus ad pectendas, & decorticandas ſtipulas utebantur. Et ita inter inſtrumenta ruſtica recte hamam connumerat Julius Pollux. Utitur verbo *αμων* & Æſchin. *κατα Κτησιφωντα*.

Hamus inſtrumentum piſcatorium: Paull. 3. *Sent.* 6. §. 66.

Harena *harenarius*, *harenifodina*. Vid. ſupra *arena*.

Hariolus *l.* 4. *l.* 6. *C. Theod. de malef. & mathem.* qui divina mente vaticinatur, ut ait Donat. *ad Ter. Phorm. Act.* 4. *ſc.* 5. Vocabulum hoc plerumque ſumitur pro iis, qui ut Iſidor. *lib.* 8. *orig. c.* 9. loquitur *circa aras idolorum preces emittentes, & ſacrificia offerentes dæmonum reſponſa accipiebant*. Aliquando tamen & in bonam partem accipi ex ſacris vel Eſaiæ prophetæ locus

opes. Idem *eod. libro eleg. 9. Nunc longi reditus haſtæ ſuppon.re luſtri.* Columella *in præf. lib. 1. Nunc ad haſtam locamus, ut nobis ex tranſmarinis provinciis advehitur frumentum.* Sic *haſta* centumviralis apud Stat. Papin. *lib. 4. ſilv. 4. Ceſſat centenis moderatrix judicis haſta.* Itemque *decemviralis* apud Pompon. *l. 2. §. 29. D. de orig. jur.* Quum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui *haſtæ* præeſſet, Decemviri litibus judicandis ſunt conſtituti. Lucanus in *panegyrico* Piſonis: *Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum.* Auguſtum autem auctorem fuiſſe, ut *centumviralem haſtam*, quam quæſtura functi cogere conſueverant, decemviri cogerent, Suet. *Aug. c. 36.* narrat.

Haſta fiſcalis *l. 8. C. de remiſſ. pign. rubr. C. de fid. inſtr. & jur. haſt.* A fiſco enim res haſtarum ſollemnitate diſtrahebantur *l. ult. C. ſi adv. fiſc. l. 1. C. Th. de dom. ad rem priv. pert.* Haſta quoque Prætoris eſt apud Senec. *de brevit. vit. c. 11.*

Haustus aquæ *l. 1. D. de ſervit. præd. ruſt.* id eſt, jus hauriendi, ſeu aquæ hauriendæ: Quæ ſervitus imponi poteſt aquis putealibus *l. 1. §. 6. D. de aqu. quotid. & æſtiv.*

Helenoponti moderator, vel *harmoſtes* Juſtinianeus *Nov. 28. c. 2. & 3.* Unde autem Helenopontus adpelletur, vid. *ead. Nov. c. 1.*

Heliocaminus *leg. 17. D. de ſerv. præd. urb.* & apud Plin. *lib. 2. epiſt. 17.* vaporarium eſt, in aprico loco ſitum, ad calorem ſolis excipiendum. Vid. infra *Solarium.*

Helladius, Epiſcopus Cæſarienſis, memoratur in *l. 3. C. Th. de fid. cathol.*

Helvidiani ab Helvidio nominati, qui dicunt poſt Chriſtum natum alios Mariam filios de ſuo Joſeph peperiſſe *c. 39. §. 56. cauſſ. 24. quæſt. 3.*

Hemus mons *l. 23. C. de adpell.* Hæmimontus ſecundum Marcellinum *lib. 9.* & ſecundum Hilarium in *lib. de Synod. adverſ. Arrianos.* Emimontus, vel, ut alii adſcripſerunt Emmuntus, ſed perperam pro Æmimontus: provinciæ eſt Europæ, ac Thraciæ. Cujac. *obſ. lib. 1. c. 26.*

Henoticon, ſive edictum de unitate. Vid. *l. 2. C. Th. de religione l. 38. C. Th. de hæret.* & ibi Jac. Gothofr. in Commentar. & *l. 2. 3. C. Th. de fid. cathol.*

Heraclianus hoſtis publicus indicatur ab Impp. Honorio & Theodoſio in *l. 21. C. Theod. de pœn.* quod illi honoratis & provincialibus Africæ, in qua Heraclianus agebat, reſcripto ſuo denunciant. Fuit enim *Heraclianus* Africæ comes, qui magno quidem, ſed parum felici conatu arma adverſus pios illos principes cepit. Nam quum in Italiam navium immenſa, & ſtupenda multitudine trajeciſſet, ſimul atque ad urbem pergens, littore egreſſus eſt, occurſu Comitis Marini territus, & in fugam verſus, arrepta navi, ſolus Carthaginem rediit, atque ibi continuo militari manu eſt interfectus. Auctore Oros. *lib. ult. c. ult.* Unde Paullus Diac. Aquilei ſumſit, quidquid de hac Heracliani rebellione narrat, *Hiſt. miſcell. lib. 14. c. 2.* Quamobrem ejus memoriam damnant Impp. *l. 13. C. Theod. de infirm. his, quæ ſub tyran.* inter quod reſcriptum & ſuperius vix anni, & quod excurrit, intervallum intercedit. Hic eſt ille Heraclianus, qui Stiliconem manu ſua interfecit, pro cujus operæ præmio Africæ Comitatum ei conceſſum, refert Zoſimus *lib. 5. c. 37.*

c. 37. Ejus etiam meminit *lib.*6. *c.* 11

Alius fuit *Heraclianus* tribunus, & magiſter officiorum ſub principatu Conſtantini, cujus meminit *l.*1. *C. Th. de pagan. ſacriſ. & templ.*

HERBÆ quas legati populi Romani ferre ſolebant, id eſt, ſagmina *l.* 8. *D. de rer. diviſ.* Conf. Liv. *lib.* 1. *c.*14. & Feſtus in voce *ſagmen*, & ibi Joſ. Scaliger *in not.*

HERCISCO, vid. ſupra *erciſco*.

HERCULES Gaditanus mira religione cultus a veteribus. Gaditani enim Tyro oriundi ſacra Herculis ſecum in Hiſpaniam tranſtulerant. Juſtin. *lib.* 44. *cap.* 5. Appian. *in Punic. p.* 256. Ei jus capiendi hereditatem cum aliis aliquot Diis dederant Leges. Ulp. *fragm. tit.* 22. §. 6.

HERCULEÆ decuriæ mentio fit in *l.*46. *C.Th. de curſ. publ.*

HEREDITARIUS, *a*, *um*. *Hereditariæ* actiones adpellantur, quæ in hereditate & defuncti bonis ſunt *l.* 1. §. 26. *D. ſi quid in fraud. patron. l.*59. *D. ad SC. Trebell. l.* 20. §. 4. *D. de hered. pet.* Quæ vero ex defuncti perſona heredi dantur, etiamſi defuncto numquam competierunt, *hereditariæ* tamen dicendæ, ut in ſpecie *l.* 84. *D. ad Leg. Falcid.* Plane quæ patrono ad revocanda ea, quæ in fraudem ejus alienata ſunt, datur actio, *hereditaria* non eſt, id eſt, ex bonis quidem liberti, ſed patroni propria eſt *l.* 1. §. 26. *D. ſi quid in fraud. patron.*

Hereditariæ actiones in *titulo C. de hered. act.* accipiendæ ſunt, quæ ex negotiis cum defuncto geſtis, vel ex delictis ab eo admiſſis in heredes dantur. Quo in numero & legatariorum actiones haberi placet, quamvis ab herede competerint *l.* 2. §. 8. *D. de her. vel act. vend.*

Hereditarium æs alienum intelligitur etiam id, quo cum defuncto agi non potuit, veluti quod quum moreretur, daturum ſe promiſiſſet, item, quod is, qui pro defuncto fidejuſſit, poſt mortem ejus ſolvit *l.* 7. *D. de reb. auct. jud. poſſid.*

Hereditarium ſepulcrum *l.* 20. §. *ult. D. de adquir. hered.* Ita adpellabantur ſepulcra, quæ quis ſibi, ſuiſque heredibus conſtituerat, vel quæ pater familias jure hereditario adquiſiverat *l.* 5. 6. *D. de religioſ. & ſumt. fun.*

HEREDITAS nihil aliud eſt, quam ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuit *l.* 24. *D. de verb. ſignif.* quo illa continentur jura, quæ perſonam defuncti egredi potuerunt, nec ejus morte reſolventur. Hereditas ſane univerſitatem quamdam, ac jus ſucceſſionis demonſtrat *l.* 208. *D. eod. tit.* juriſque nomen eſt *l.* 3. *D. de bon. poſſeſ. l.*119. *l.*138. §.1. *D. de verb. ſignif.* & in jure conſiſtere dicitur *l.* 1. *D. de rer. diviſ.* §.1. *Inſt. de reb. corp.* ac proinde abſque ullo corpore juris intellectum habet *l.* 50. *D. de hered. pet.* Itaque *hereditatis* adpellatio etiam damnoſam hereditatem continet *d. l.* 119. *D. de verb. ſignif.* Eoque intereſſe dicitur, utrum hereditas, an bonorum pars legetur, quod hereditatis parte legata neque funeris impenſa, neque manumiſſorum pretia deducantur, contra atque bonorum parte legata *l.* 8. §. *ult. l.* 9. *ſeq. D. de legat.* 2. Huc pertinent variæ loquutiones. Ipſam enim hereditatem heres dicitur *adgnoſcere*, *adire*, *adquirere*, ſe ei *miſcere*, *immiſcere*, & contra ſe *abſtinere*, eam *omittere* vel *repudiare*, de quibus ſingulis ſuis locis. Sic alia hereditas eſt

creta

creta vel *adita l.* 2. *C. Theod. de in integr. reſt.* alia *jacent.* Jacet enim hereditas, quæ nondum adita eſt *l.* 13. §. 5. *D. quod vi aut cl. l.* 1. *D. de ſucceſſ. edict.* alia *delata*, alia *adquiſita.* Defertur vero vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, veluti XII. Tabulis, aliiſque Legibus, vel SCis *l.* 1. 2. 3. *D. de hered. pet. l.* 8. *D. de capit. minut.* Hereditas autem juxta Caſſiod. in *pſ.* 78. ab hero dicta eſt, quippe quam jure legitimo dominus noſcitur poſſidere.

Hereditatis adpellatione aliquando & bonorum poſſeſſio continetur *l.* 138. *D. de verb. ſign.*

Hereditatis verbum interdum pro rebus ipſis, & corporibus hereditariis uſurpatur. Sic expilari hereditatem, & hereditatis furtum fieri, dicimus. Et inde Cicero *Top. c.* 6. hereditatem pecuniam definit, quæ alicujus morte ad aliquem pervenit. Quæ res Senecæ *lib.* 6. *de benef. c.* 5. ridendi juriſconſultos anſam præbuit, quamvis inſulſus ſit ejus riſus: *Juriſconſultorum*, ait ille, *iſtæ arguſtæ ineptiæ ſunt, qui hereditatem negant uſucapi poſſe, ſed ea quæ in hereditate ſunt, tamquam quidquam aliud ſit hereditas, quam ea, quæ in hereditate ſunt.* Sane cum ſignificatu alio hereditas ſit univerſitas quædam, ac jus ſucceſſionis, adeoque res incorporalis, eo reſpectu ipſam uſucapi non poſſe explorati juris erat. At alio ſenſu, cum hereditas intelligantur res ipſæ hereditariæ, quæ in hac erant corpora, utique uſucapi poterant.

Hereditatis emtor *l.* 16. *D. de pact. l.* 2. *C. eod. l.* 34. *D. de procurat. l.* 13. §. *ult. D. de option. vel elect. leg. l.* 18. *D. de hered. vel act. vend. l.* 5. *C. eod. tit.* hic vicem heredis obtinet *l.* 2. §. 18. *D. de hered. vel act. vend.*

Hereditas juſta legitima. Vid. his verbis.

Heredium, ut Feſtus *lib.* 7. ſcribit, antiquitus prædium parvulum adpellabatur, cujus adpellatione hortum olim ſignificatum Plinius *lib.* 19. *c.* 4. ſcribit. Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 10. Antiquus noſter ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quæ a Romulo primum diviſa dicebantur viritim, quæ quod heredem ſequerentur, heredium adpellarunt. Hæc poſtea a centum centuria dicta. Cornel. Nep. *in Caton. c.* 1. Verſatus eſt in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat.

Herennius *Modeſtinus*, de quo Jul. Capitolin. *in Maximo Jun. c.* 1. quum ait Modeſtinum Juriſperitum hunc principem in juriſprudentia inſtituiſſe. Hunc ſtudioſum ſuum vocat Ulpianus, & ab eo in Dalmatia agente conſultum ſe refert *l.* 52. §. 20. *D. de furt.* Citatur a Calliſtrato in *l. ult.* §. 26. *D. de mun. & honor.* & a Gordiano in *l.* 5. *C. ad exhib.* non contemnendæ auctoritatis juriſconſultus adpellatur. Ejus tamen ſententia reprobatur a Juſtiniano in *l.* 31. §. 6. *de inoff. teſt.* Floruit ſub Alexandro Imperatore, ſub quo jam anno a Chriſto nato 244. cum Faltone Reſtitutiano controverſiam inter Magiſtros fontium & fullones octo annos agitatam finivit: Fabret. *Inſcript. p.* 278. Scripſerat Reſponſorum *libros* 19. Pandectarum *libros* 12. Regularum *libros* 10. Differentiarum *libros* 9. Excuſationum *libros* 6. ad Ignatium Dextrum Græca lingua *l.* 1. *D. de excuſ.* de pœnis *libros* 4. Ad Q. Mucium *libros* ſaltim 31. Item libros ſingulares de præſcriptionibus, de legatis, & fideicommiſſis, de teſtamentis, de inofficioſo teſtamento, de manumiſſionibus, de eurematicis, de enucleatis caſibus, de differentia dotis, de ritu nup-

enim adpellatio per multas ſucceſſiones accipitur, nec tantum ad proximum heredem, ſed & ad ulteriores refertur, ita ut *heredis heres*, & deinceps illa adpellatione contineantur *l.65. l.170. D. de verb. ſignif. l.2. D. de liberat. legat.* exceptis paucis ſpeciebus, in quibus *heredis* adpellatio proximum tantum continet, ut in ſubſtitutione impuberi his verbis facta: *Quiſquis mihi heres erit*, & in Lege Ælia Sentia, & in Edicti prætorii his verbis: *Tum autem ei heredem eſſe oportet l.70. l. 127. D. de verb. ſignif. l. 1. D. und. legit.* Quin immo & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione: *Quiſquis mihi heres erit, idem filio meo heres eſto*, ſcriptos tantum heredes, & qui ex teſtamento heredes exiſterent, contineri placuit. Et ideo non tantum heredis heredem, ſed & patrem, qui per filium, dominum, qui per ſervum, heres exſtiterit, ab hac ſubſtitutione repelli, quia hi omnes non ex judicio veniunt *l. 3. l. 8. D. de vulg. & pupill. ſubſt. l. 27. §. 2. l. 55. §. 2. ad SC. Trebell.* Ceterum qui ſemel heres exſtiterit, etiamſi vivo pupillo heres eſſe delierit, hereditate forte vel ex cauſſa inofficioſi teſtamenti, vel ut indigno ablata, ad hereditatem nihilominus admittetur *l. 31. l. 43. §. ult. D. de vulg. & pup. ſubſt.* Eſt & alius caſus, in quo *heredis* adpellatio proximum tantum complectitur, qui traditur in *l. 14. C. de uſufr.* Alioquin, qui per ſucceſſionem, quamvis longiſſimam defuncto heredes conſtiterant, non minus heredes intelliguntur, non minus principaliter heredes exiſtunt *l. 194. D. de reg. jur.*

Aliquando *heres* collective heredes omnes, quotquot ſunt, complectitur. Sane his verbis ſtipulationis: *Te heredemve tuum* ſi plures ſint heredes, continentur *l. 158. D. de verb. ſignif.* Plane ſi quis ita dixerit: *Heres meus damnas eſto dare aureos quinque*, non quilibet heres, ſed omnes videbuntur damnari, ut una quinque dent. Ad omnes utique heredes, etiamſi plures gradus teſtamento facti ſint, ea verba pertinebant *l. 44. D. de legat. 2. l. 98. D. de legat. 3.* Itaque & quia ita dixit. *Quantum heres meus habebit, tantum dato*, pro eo eſt, ac ſi dixiſſet: Quantum omnes heredes mei habebunt *l. 43. D. de legat. 3.* Et ita intelligendæ loquutiones: *Heredi* & in heredem competunt actiones *l. 40. D. ad SC. Trebell.* Adverſus *heredem*, vel *heredi* competat obligatio *l. 5. §. 3. D. de evict.*

Quamquam autem *heredis* verbo juris tantum ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, ut ad *heredes* pertineat, etiam ad legatarium, voluntatis potius quam verborum ratione transferri poterit *l. 219. D. de verb. ſignif.* In re legata acceſſione temporis, quo teſtator poſſedit, legatarius quodammodo heres eſt *l. 14. §. ult. D. de uſurp.*

Sunt ergo & qui heredum vice *l. 2. D. de bon. poſſeſ.* vel loco heredum habentur *l. 13. D. de bon. poſſeſ. contr. tab.* Heredum autem loco, vel vice habentur non ſolum bonorum poſſeſſores, ad quos leges hactenus laudatæ pertinent, ſed & adrogatores, ad quos per univerſitatem bona tranſeunt, & pater, filii inteſtati caſtrenſia bona, veluti peculii jure, occupans, item fiſcus ex delicto vel bona vacantia capiens, item pater, dominuſve, quibus hereditatis emolumentum, & commodum adquiritur *l. 2. §. 19. D. pro emt. l. 6. D. de in integr. reſt. l. 1. §. 4. D. quand. de pecul. act. annal. l. 40. D. ad*

SC. Trebell. l. 14. *D. de diverſ. & temp. præſcr.* Erat olim honorarius ſucceſſor, & loco heredis bonorum emtor, qui a creditoribus bona debitoris diſtrahentibus emerat, ut Theophil. *tit. Inſt. de ſucceſſ. bon.* exponit. Atque hi omnes non directas, ſed utiles actiones exercebant. Eademque ratione & qui poſt abſtentionem, repudiationemve a Prætore in integrum reſtituebantur, ut adirent, heredes non fiebant, ſed utiles tantum actiones habebant *l.* 7. §. 10. *D. de minor. l.* 21. §. *ult. D. quod met. cauſſ.*

Aliquando *heredis* adpellatione omnes ſignificari ſucceſſores credendum eſt, etſi verbis non ſint expreſſi *l.* 170. *D. de verb. ſignif.* Plerumque tamen junguntur *heredes*, ceterique ſucceſſores *l.* 6. *l.* 14. §. *ult. l.* 31. §. *ult. D. de religioſ. l.* 1. §. 19. *D. depoſ. l. ult.* §. *ult. D. de condict. furt.* & paſſim. Quales ſunt bonorum poſſeſſores, & hi, quibus ex Trebelliano SC. reſtituitur hereditas, ceterique prætorii ſucceſſores, ut adparet ex *l.* 2. §. 19. *D. pro emt. l.* 13. §. 5. & *l.* 15. *D. quod vi aut cl.* Eodem modo junguntur *heres*, & qui ſucceſſorum loco habentur *l.* 14. *D. de diverſ. temp. præſcr.* Heres & qualiſcumque ſucceſſor *l.* 1. §. 43. *D. de aqu. quotid. & æſtiv. l.* 21. §. 2. *D. de pecul.* Unde Ulpianus in *l.* 24. §. 1. *D. de damn. infect.* Adjicitur, ait, in hac ſtipulatione & *heredum* nomen, vel ſucceſſorum. Succeſſores autem non ſolum qui in univerſa bona ſuccedunt, ſed & hi, qui in rei tantum dominium ſucceſſerint, his verbis continentur. Item in *heredem*, & ceteras perſonas *l.* 17. §. 1. *D. de damn. infect.* heredes vel ceteri *l.* 27. §. 1. *D. de recept. arb.* heredi ſimiles perſonæ *l.* 3. §. 5. *D. ſi menſ. falſ. mod.* heres & ſimiles perſonæ *l.* 1. §. 23. *D. de tut. & rat. diſtr.*

Pro *herede* gerere quemadmodum Paullus 4. *Sent.* 8. §. 25. ſcribit, eſt, deſtinatione futuri dominii aliquid ex rebus hereditariis uſurpare. Et ideo pro herede gerere videtur, qui fundorum hereditariorum culturas, rationeſque diſponit, qui ſervis hereditariis, jumentis, aliiſve rebus pro domino utitur. Ulpianus quoque 22. *fragm.* 26. Pro herede, inquit, gerit, qui rebus hereditariis, tamquam dominus utitur, veluti qui auctionem rerum hereditarium facit, aut ſervis hereditariis cibaria dat. Idem *lib.* 61. *ad Edictum* pro herede gerere eum, ſcribit, qui aliquid facit, quaſi heres, nec hoc tam facti eſſe, quam animi. Nec enim aliquid hereditarium attingere ſatis eſt, ſed hoc amplius eo animo eſſe debet, qui attingit ut heres eſſe velit *l.* 20. *D. de hered. inſt.* Itaque gerit pro herede, qui animo ſucceſſionem adgnoſcit, licet nihil hereditarium attingat, veluti qui re non hereditaria tamquam hereditaria utitur *l.* 12. *l.* 21. *l.* 86. *in fin. l.* 88. *D. de adquir. hered.* ac denique qui pro domino aliquid facit, quod citra jus, & nomen heredis facere non poſſit. Quod ſi ſepulcri violati egerit, vel operas a liberto paterno petierit filius, nihilo magis pro herede gerere intelligitur, quia illa etiam in non heredem cadunt *l.* 20. §. 4. & §. *ult. D. eod. tit. l. pen. D. de ſepulcr. viol* Ita pro *herede geſtionem* in *l.* 14. §. 8. *D. de religioſ.* & *pro herede* geſtionem *l.* 19. *C. de jur. delib.* Ceterum hæc loquendi figura pro herede gerere non pertinet, niſi ad eos, qui voluntate ſua heredes fiunt. Nam ſui & neceſſarii heredes potius ſe *immiſcere*, quam pro *here-*

do

de gerere dicuntur. Jam enim ſunt conſtituti in univerſitate illa dominii paterni; hinc non adeunt, ſicut extranei, qui demum in univerſitatem facto quodam interveniente, perveniunt. Vide plura ſub *gerere*.

Pro *herede* poſſidere. Vid. infra ſub *poſſidere. Heres legitimus*. Vid. art. *legitimus*.

Heri pro tempore adhuc recente, ut in *l.7. §.2. D. de injur.* Heri ſervum ſuum, hodie liberum. Add. *Novell.* 137. *c.* 1. & ibi Dionyſ. Gothofr. *in not.* ubi multa loca gemina adtulit.

Hermaphroditus utriuſque ſexus homo *l.* 10. *D. de ſtat. hom. l.* 15. *D. de teſtib. l.6. in fin. D. de lib. & poſtum.*

Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducentes, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deam aſſeruit, quos Apoſtolus improbat elementis ſervientes *c.* 39. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

Hermogeniani equi, qui & Hermogenis equi adpellantur, in *l.*1. *C. Th. de equ. curul.* De his vide ſupra ſub art. *equi.*

Hermogenianus Juriſconſultus, quem Imperatoris Antonini Caracallæ temporibus floruiſſe ex *l.14.§.4. D. ad SC. Trebell.* colligit Briſſonius, aſt non tuto, ceu videtur Heineccio, ſiquidem ibi Severum & Antoninum Impp. eſſe iotelligendos, ex eo loco non intelligitur, & jam a Cujac. *lib.* 2. *obſ. c.*27. obſervatum eſt verba ea, *& ita invenio ab Imperatore noſtro, & Divo patre ejus reſcriptum*, non eſſe Hermogeniani, ſed Ulpiani. Immo ſub Conſtantino M. ejuſque filiis floruiſſe hunc Hermogenianum, vel inde patet, quod *l.* 17. *D. de minor.* meminit præfectorum prætorio, a quibus adpellare non liceat, quod privilegium his præfectis demum anno Chriſti 331. datum eſt a Conſtantino M. *l.* 16. *C. Theod. de adpell.* Scripſerat autem *libros 6.* Epitomarum, in quibus ordinem Edicti perpetui ſequutum ſe ipſemet profitetur *l.* 2. *D. de ſtat. hom.* Non autem certum eſt, illum ſcripſiſſe libros *fideicommiſſorum.* Inſcriptionem enim *l.* 44. *D. ad SC. Trebell.* mendoſam eſſe, & prima duntaxat verba ex Hermogeniani epitomis, ſequentia ex Ulpiani *libris fideicommiſſorum* eſſe jam obſervavit Cujac. loco paullo ante laudato.

Hermogenianus codex, cujus adhuc fragmenta, a Schultingio *Juriſpr. antejuſt. p.*709. denuo edita, ſuperſunt, a quo conditus ſit, certatur inter viros doctos, & adhuc ſub judice lis eſt. Hujus auctor ſane potuit eſſe Hermogenianus, ille de quo modo eſt dictum. Quod tamen certo non adfirmatur. Floruerunt enim per ea tempora plures Hermogenes, & Hermogeniani, quorum poſteri ſunt *Hermogenes Ponticus Præf. præt. orient. an.* 358. defunctus. Ammian. Marcell. *lib.* 19 *c.* 12. & *lib.*21. *c.* 7. Q. Clodius Hermogenianus Olybrius *Præf. præt. & urb.* anno 364. Coſ. anno 379. *l.*2. *C. de heret. l.*1. *C. de ſport. & ſumt. l.* 4. *C. quemadm. teſt. aper.* Grut. *inſcr. p.*353. 2. Reineſ. *Claſſ.* 20. 371. Anicius *Hermogenianus* Olybrius Coſ. anno 395. *l.*24. *&* 25. *C. de navicul. l.*41. *C. de tranſact.* Gruter. *Inſcr. p.* 352. 5. 6. *p.* 353. 1. *p.*440.2.3. Clodius *Hermog.* Cæſarius Coſ. anno 397. & *Præſ. præt. l.* 2. *C. de alluv.* C. Clodius Hermog. Olybrius, Grut. *Inſcr. p.*392. 5. Conſularis Tuſciæ & Valeriæ *l.* 72. *C. Theod. de decur.* Horum, eorumque majorum quum nullus fere ſit, qui talem codicem facere non potuerit, quam difficile ſit

ſit hic divinare, & quam pæne impoſſibile ſit, verum Codicis hujus auctorem eruere, nemo non intelligit. Vid. Hein. *Hiſt. Jur. Rom. lib.* I. §. 370. *& ſeq.*

H E R O, *nis*, Heronibus clauſum frumentum *l.* 31. *D. locat.* Alii legere maluerunt *peronibus*, alii *centonibus*. Codices MSC. fere præferunt *eronibus*, quod & Cujac. 7. *obſ.* 39. probavit Vid. ſupra art. *Æro.*

H E R U S, dominus *l.* II. §. 6. *D. ad Leg. Aquil.*

. H E S Y C H A S T A, *απο τυ ησυχαζειν*, *a quieſcendo* dictus, idem ac monachus, quietum vitæ genus eligens, ut cæleſti contemplationi vacet. Nil. *lib.* 4. *epiſt.* 17. Sic *in Novell.* 5. *c.* 3. Niſi tamen quidam eorum in contemplatione, & perfectione degentes vitam remotam habeant in hoſpitio, quos vocare anachoretas, & heſychaſtas conſueverunt, tamquam a communione ad meliora exceptos. *Hein.*

H I E M S, Ulpiano teſte, ab æquinoctio autumnali incipit, & æquinoctio vernali finitur, atque ita æſtas, & hiems ſenis menſibus dividitur *l.* I. §. 32. *D. de aqu. quotid. & æſtiv.*

H I E R A C H I T Æ ab Hierarcha auctore exorti, Monachos tantum recipiunt, conjugia reſpuunt, regna cœlorum parvulos habere non credunt *c.* 39. §. 32. *cauſ.* 24. *quæſt.* 3.

H I E R A P O L I S, ubi aquæ calidæ ſunt, agris tamen irrigandis neceſſariæ. Conſtat enim, apud Hierapolitanos in Aſia agrum calida aqua rigari *l.* I. §. 13. *D. de aqu. quotid. & æſtiv.* Vitruvius quoque *lib.* 8. *c.* 3. Hierapoli aquæ calidæ multitudinem effervere tradit. Vid. & Strab. *lib.* 13. *p.* 933. Pariter Stephanus *de urb. p.* 411. Hierapolim urbem Phrygiam inter, & Lydiam memorat aquis calidis abundantem, a multitudine templorum ſic adpellatam. De hac utique Hierapoli ſenſit Plinius *lib.* 2. *c.* 39. quum ait: *Hierapolin in Aſia.* Sunt enim plures huius nominis urbes, ut Stephanus ibidem notat, veluti in Creta, teſte Plin. *lib.* 4. *c.* 12. & in Cœleſyria, ut idem Plin. *lib.* 5. *c.* 23. quam ipſemet Hierapoli Syriæ adpellet. Eaque eſt Hieropolitana urbs *l.* 2. *Cod. Th. de venat. fer. Hierapolis* etiam, Euphrateſiæ metropolis, memoratur ab Evagr. *lib.* 6. *hiſt. eccleſ. c.* 18.

H I E R O P H A N T I agrorum *l.* 14. *C. Th. de pagan. ſacrif.* ubi eorum privilegia penitus abolentur. Ιεροφαντης vero, teſte Heſychio, eſt *μυσταγωγος ιερευς, ο τα μυστηρια δεικνυων*, *ſacerdes myſtagogus, qui ſacra demonſtrat.* Quid vero hi ad agros. Rectius ſane cum Reineſio *Inſcr. p.* 180. legeris *horophantæ*, id eſt, qui cognoſcunt de terminis fundorum, agrorumque confinia diſcutiunt. At quæ ratio potuit eſſe, cur illa profeſſio damnata ſit, quæ non utilis tantum, ſed & neceſſaria ſemper habita eſt in civitatibus? Rationem hanc ſuppeditat Heineccius: Ad agros quam maxime faciebat *Horophantarum* diſciplina. Damnant vero eam Imperatores Chriſtiani, quia plerumque cum ſacerdotio ethnico, & exſecrabili ſuperſtitione erat conjuncta, & talis, qualis olim apud Romanos *Fratrum arvalium*, de quibus ſupra. Non autem hoc ipſo damnarunt diſciplinam illam, quæ ad regundos agrorum fines eſt comparata, & quæ cum ſacris Termini Dei nihil omnino commune habet.

H I E R O P H Y L A X, æditus *l.* 20. §. *ult. D. de ann. legat.*

H I L A R I U S, Arelatenſis Epiſcopus, cujus ſit mentio in *Novell.*

vell. Theodoſ. & Valentiniani de Epiſc. ordin.

Hippo. Hipponem delata navis *l. 6. D. de Leg. Rhod.* quo loco Julianus, ut ex ſequentibus verbis intelligitur, de Hippone, quæ in Bruttiis fuit, non longe a portu Herculis, ſenſiſſe videtur, quod oppidum ſua ætate *Vibonem Valentiam* adpellatum, Plin. *lib.* 3. *c.* 5. tradit. Stephanus *de urbibus p.*413. Pomponius Mela *lib.* 2. *c.* 4. Fuit & *Hyppo* Hyſpaniæ Bæticæ oppidum, ut apud Plin. *lib.* 3. *c.* 1. Item *Hyppo Regius* in Africa, Diarrythum a Græcis dictum, propter aquarum irrigua, ut idem Plin. *lib.* 5. *c.* 4. & Mela *lib.* 1. *c.* 7. auctores ſunt. Strabo autem *lib.* 17. *p.* 1189. duos fuiſſe in Africa Hippones Regios, ſcribit, alterum Uticæ proximum, alterum remotiorem, & Trito propinquiorem, ambas Regias. De Diarryttho tamen Uticæ propinquiori dubitare licet, an Regius dictus ſit, quum numquam ſub Regibus fuerit: Cellar. *Geogr. Antiq. lib.* 4. *c.* 5. *p.* 171. Hippone autem Regio, non Diarryttho Epiſcopum ſediſſe D. Auguſtinum oſtendit Weſſeling. *ad Antonin. itinerar. p.* 20. Hein.

Hippocentaurus adducitur pro exemplo rei, quæ in rerum natura non eſt, nec eſſe poteſt §. 1. *Inſt. de inutil. ſtip. l.* 97. *D. de verb. obl.* quod a ſtoicis mutuatos eſſe juriſconſultos, notat Cujac. *l.* 26. *obſ. c.* 40. Vid. Cic. *lib.* 1. *Tuſcul. c.* 33. & *de natur. Deor. lib.* 7. *c.* 3. At Plin. *lib.* 7. *c.* 3. Claudius Cæſar ſcribit, Hyppocentaurum in Theſſalia natum, eodem die interiiſſe, & nos principatu ejus adlatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Hieronymus *in vita Paulli* refert, Antonio ad Paullum illum, eremitæ ad eremitam euntі, obvium fuiſſe *hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hyppocentauri nomen indiderit*. Sed ipſe dubitat Hieronymus, utrum diabolus ad incutiendum Antonio terrorem, hoc ſchemate prodierit, an eremus inter reliqua monſtroſa animalia & hanc beſtiam ferat.

Hippocomus *l.* 37. & *l.* 50. *C. Th. de curſ. publ.* qui equos curſui publico deſtinatos, & deſervientes curat. Ex utraque conſtitutione hippocomos ſagatos, ſeu in ſagis fuiſſe adparet.

Hippocratis mentio eſt in *l.* 12. *D. de ſtat. hom. l.* 3. §. *ult., D. de ſuis & legit. her.* Genitus eſt in inſula Coo imprimis clara, & valida, & Aeſculapio dicata, ait Plin. *lib.* 29. *c.* 1. Idem *lib.* 7. *c.* 51. Hippocratem principem medicinæ vocat. Ejus enim laudes, & elogia vide apud eumd. Plin. *lib.* 7. *c.* 37. Quinctilian. *lib.* 3. *c.* 6. Macrob. *lib.* 8. *in ſomn. Scip.* Strabon. *lib.* 4. *pag.* 671. & Suidam.

Hircosus in *l.* 12. §. *ult. D. de ædil. edict.* eſt is, cui os olet. Et eo ſenſu vocabulo uſus eſt Cenſorinus *de die natal. c.* 14. Vid. Bynkerſh. *lib.* 3. *obſ. c.* 23. Hein. Alias cui *valle ſub alarum trux habitat, caper*, ut Catullus ait, *Epigr.* 70. *in Rufum. Hircum* autem a latinis *hircinum* alarum fœtorem vocari, non eſt ignotum: cujuſmodi vitium corporis Plinius *lib.* 22. *c.* 22. & *lib.* 24. *c.* 19. *alarum graveolentiam*, & *lib.* 31. *c.* 10. *lib.* 34. *c.* 15. *alarum virus*, denique *lib.* 21. *c.* 20. *alarum vitia* vocat.

Hirenarcha. Vid. *Irenarcha.*

Hirene Ancillæ nomen in *l.* 43. *D. de man. teſt.* Potius *Irene* ſcribi debuit.

Hisoinus color, vid. infra *iſginus.*

His-

Histo pro textore, *ἱστὸς* enim eſt tela. Cujac. ad *l.* 203. *D. de verb. ſignif.*

Histrio eſt, qui in ſcena fabulas agit, artem ludicram facit. Feſtus, *Hiſtriones* dicti, quod primum ex Hiſtria venerint. Livius quoque *lib.* 7. *c.*2. quoſdam exiſtimaſſe, refert, nomen Hiſtrionibus inditum, quia Hiſter Tuſco verbo ludio vocaretur. Hiſtriones autem claros *Roſcium*, & *Æſopum* Cicero *de orat.* 1. *c.* 61. prædicat, & M. *Ofilium Hilarum*, comoediarum hiſtrionem, Plin. *lib.* 7. *c.* 53. At in libris noſtris hiſtriones non alii habentur, quam ſervi, ut patet ex *l.* 15. §. 1. *D. de uſufr. l.* 12. *D. quib. mod. uſusfr. l.*73. §. 1. *D. de legat.* 3. Atque adeo hujus voluptatis etiam impuberes artifices fuiſſe, indicant Venuleius, & Ulpianus, ille in *l. ult.* §. *ult. D. de liberal. cauſſ.* in qua poſſe & impuberem operas dare, ait, ſi ſit hiſtrio hic in *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.* in qua impuberis quoque eſſe miniſterium tradit, ſi forte ſit hiſtrio. Hinc

Histrionicæ operæ *l.* 73. §. 1. *D. de legat.* 3.

Hodie. Decem hodie dari ſpondes? dixi poſſe vel eo die pecuniam peti. Diem enim non differendæ actionis inſertum videri, ſed quo præſens oſtendatur eſſe reſponſum *l.*118. §.1. *D. de verb. obl.*

Hoc porro vocabulo plerumque novum jus, quod a vetere uſu receſſit, aut, quod uſu moribuſque contra antiqui juris formam receptum invaluit, ſignificatur, atque ita *hodie*, eſt *eo jure, quo utimur*, ſeu moribus, quibus vivimus, ut in *l.* 32. *D. de Leg. Cornel. de falſ.* & paſſim. *Hodie* conſtat *l.* 13. §. 8. *D. de damn. infect.*

Holoberæ veſtes. Vid. *Holouera* veſtimenta.

Holographa ſcriptura, & *holographa* manu condita teſtamenta *Novell. Theod. & Valentiniani de teſtam.* Iſidor. *lib.*5.*orig. c.* 24. Holographum teſtamentum manu auctoris totum conſcriptum, atque ſubſcriptum. Unde & nomen accepit.

Holovera veſtimenta *l.* 4. *C. de veſtib. holob. Holoberæ* veſtes potuere ſane totæ ſericæ eſſe, ex græco *ὅλος totus*, & *βῆρος* ſericus. At *holoveræ* veſtes non *holoſericas*, quæ fere promiſcui uſus erant, ſed purpura tinctas, jam demonſtrarunt Claud. Salmaſ. *ad ſcript. Hiſt. Aug. p.*341. *ſeq.* & Octav. Ferrar. *de re veſtiar. part.*1. *lib.*2. *c.* 10. *p.* 158. Ceterum Claud. Salmas. eam vocem conflatam exiſtimat ex græco *ὅλος*, & latino *verus*, quod *tota vera* eſſet ac purpurea. (nam purpuream veteres *ἀληθινὸν* dixiſſe.) At Ferrarius *Holoverum* natum putat ex Græco *ὁλοπόρφυρον*, unde, abjecta ſyllaba *πορ*, natum *ὁλοφυρον*, ac denique *Holoverum*. Hein.

Holus pro olus *l.* 12. §.1. *D. de uſu & habit.* juncto §. 1. *Inſt. eod. tit.*

Homeritarum gens *l.* 2. *C. Theod. de legat. & decret. legat.* Stephanus *de urbibus p.*614. gentem ait eſſe Aethiopicam, & ita Marcianum *Periplo* 1. ſcribere. Atqui Marcianus Heracleauta *lib.*1. *p.* 44. *edit. Dav. Hoeschel.* non dixit eam gentem eſſe Aethiopicam, ſed Arabicam, quam oram maritimam ab Arabico ſinu ad Perſicum, in Arabia felice, tenere, ſcribit, quod & ex Ptolem. *lib.* 6. *c.* 7. Plinio *lib.* 6. *c.* 28. Philoſtorgio *lib.* 3. *Hiſt. eccleſ. c.* 4. aliiſque ſatis conſtat Vid. Cellar. *Geogr. Antiqu. lib.* 3. *c.*14. *Hein.*

Ho-

Homerus. *Homeri* teſtimonio juriſconſulti utuntur *l.* 1. *D. de contr. emt. l.* 65. §. 4. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *D. de mort. cauſ. don. l.* 4. §. 6. *D. de grad. & adfin. l.* 16. §. *ult. D. de pœn. l.* 9. §. 1. *D. de ſuppellect. leg.* §. 1. *Inſt. de donat. &* §. 1. *Inſt. de Leg. Aquil.*

Homicida quis ſit, vid. *in Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 2. 3. *&* 4. Qui hominem non occidit, ſed vulneravit, ut occideret, pro homicida damnandus *l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Si quis percuſſorem ad ſe venientem cum gladio repulerit; non ut homicida tenetur *l.* 3. *C. ad Leg. Corn. de ſicar.* Clarius tamen dixeris *Homicidium* eſſe cædem hominis contra jus factam. Aliud vero eſſe *doloſum*, aliud *culpoſum*. Illud fit cum intentione necandi, vel faltim nocendi corpori.

Hominis adpellatione tam maſculus, quam femina continetur *l.* 152. *D. de verb. ſignif. Homo* non recte dicitur partus nondum editus *l.* 9. *D. ad Leg. Aquil. Homo* novus. vid. *Novus.*

Homo pro ſervo *l.* 135. *l.* 203. *D. de verb. ſignif.* & paſſim.

Homo pro tirone *l.* 7. *v. contra hæc ſunt C. Theod. de tiron.*

Homo pro colono *l.* 3. *C. Th. de luſtr. collat. l. un. C. Th. quod juſſ.* At Tribonianus in *l. ult. C. quod juſſ.* verba *d. l. un. homines commendantur*, mutavit, ſubſtituitque *commendant*, adeoque non ſervos, ſed ipſos dominos *hominum* adpellatione intellexit. Vid. Jac. Gothofr. *not. ad d. l. un.*

Homines domus Auguſtæ *tit. C. Th. de conduct. & homin. dom. Aug.*

Homologare dicebatur, qui ſpondebat ſtare arbitrorum definitioni *l.* 4. *C. de recept. arbitr.*

Homologi coloni, quorum bis mentio fit in *l. ult. C. Theod. de patrocin. vicor.* erant coloni adſcriptitii, vicis, fundiſque adſcripti, ὁμόλογοι conditionales, dedititii, qui videlicet ſe dedentes ex pactione quadam hanc in conditionem venerant, receptique fuerant. Jac. Gothofr. *comment. in d. l.*

Homousion, ὁμοούσιον conſubſtantiale, conſubſtantialitas *l.* 4. *C. de ſumm. Trinit.* vocabulum, quo ſe orthodoxi ab Arianis & aliis diſcernebant. Unde *Homouſiani* ab Arianis dicebantur. Fulgent. *adv. Faſtid. Arian. c.* 1. Hein.

Honestamenta ſunt honorum prærogativæ, προνομίαι, πρωτιμίαι, πρεσβεῖα τῆς τιμῆς *l.* 4. *C. Theod. de Decur.* Idem vocabulum & Seneca Epiſt. 66. uſurpat. Sed & Symmachus *lib.* 1. *c.* 6. & Apulei. *in Apol. p.* 276.

Honestus locupletem, & in aliqua dignitate poſitum ſignificat *l.* 9. *D. de obſeq. par. & patron.* Et hinc opponuntur *honeſti egenis*, & humilibus *l.* 38. §. 3. *D. de pœn.* §. 4. *Inſt. de publ. judic. l.* 3. §. *pen. D. ad Leg. Cornel. de ſicar. l.* 52. §. 21. *D. de furt.* Arnob. *lib.* 7. *p.* 130. Si ex duobus, facientibus res ſacras, *honeſtus* unus, & locuples, alter anguſto lare. Et ita accipe *honeſtam* feminam *l.* 37. §. 6. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *D. de inſp. ventr.* liberto & filio ſemper honeſta perſona patris, & patroni videri debet *l.* 9. *D. de obſeq. par.*

Honeſtum, quod non modo licet, ſed & virtuti, & bonis moribus non adverſatur, ſed hoc amplius, quod decorum, conveniens, honorique congruum eſt *l.* 42. *D. de rit. nupt. l.* 197. *D. de reg. jur.* Nec enim omne, quod licet, honeſtum eſt *l.* 144. *D. eod. tit.* Honeſtum porro quomodo

ſuffragio magis parta, quam merito *l. 5. l. 6. C. Theod. de honor. codicill.* Eoſdem Imperatores digito demonſtrant in *l. 74. C. Theod. de decurion.* quum aiunt: Inanes vero umbras, & caſſas imagines dignitatum codicillis *honorariis* ſectantes nihil adjuvari præcipimus. *Honorarios* etiam intelligit Theodoſius, quum ait: Qui honorariæ prærogativæ inſignibus potiuntur *Novell. Theodoſ. de metat.* Adde *Novell. Juſtiniani 70. præf.* cujus hac de re verba ſic latine vertuntur: Novimus enim, quia antiquitus erat quædam præfecturæ figura, quam *honorariam* vocabant codicillis ab imperio ſuper ea collatis. Hanc autem ita nominabant, quod nihil aliud, niſi purum honorem iis, quibus præbebatur, conferret. Imaginarius ergo erat hic honorum titulus, & ſine munere. Eoque modo Auſonius *Eidyll.* 30. *Muneris exſortem, nomine participem* fuiſſe, ſcribit. Huc pertinent *Honorarii codicilli*, qui abſque adminiſtratione, & cingulo nudi honoris gratia, ſeu decoris cauſſa ab Impp. concedebantur *l. ult. C. ubi Senat. vel clariſſ. l. 41. C. Theod. de decur. l. 1. C. Th. de oblat. equor. tit. ejuſd. cod. de honor. codic.* Ac proinde qui hujuſmodi codicillis decorabantur, nulla vera & ſolida, ſed imaginaria tantum, & adumbrata dignitate potiebantur.

Honorarium, quod pro mercede datur. Honoraria ſumma cauta nomine palmarii *l. 1. §. 12. D. de extraord. cogn.*

Honorarium judicium *l. 33. pr. D. de nox. act.*

Honorarium jus, id eſt, prætorium *l. 63. §. 3. D. ad SC. Trebell.* Hoc autem jus ad honorem prætorum ita nominatum eſſe, ſcribit Papinianus *l. 7. D. de juſt. & jur.* Juſtinianus vero in *§. 7. Inſt. de jur. nat. gent.* Prætorum quoque ait, edicta non modicam obtinent juris auctoritatem. Hoc etiam jus honorarium ſolemus adpellare, quod, qui honorem gerunt, id eſt, magiſtratus, auctoritatem huic juri dederunt. Ac plane *honoratus* dicitur Prætor ab Ovid. *lib. 1. Faſt. v. 5. Honorarium* ergo jus *civili* opponitur *l. 65. §. 3. D. ad SC. Trebell.* Sed & quæ ex quocumque magiſtratus edicto promanarunt, *jura honoraria* dicta ſunt, uti Modeſtinus *l. 52. §. 6. D. de oblig. & act.* ipſeque Juſtinianus *d. §. 7. Inſt. de Juſtitia & jur.* obſervarunt, pluribuſque argumentis firmarunt Cujac. in *Notis prioribus* ad *d. §. 7.* & Jac. Rævard. *de auctorit. prudent. c. 10. p. 1008.* Et reliquos Magiſtratus etiam prætores *honoratos* dictos eſſe, paullo poſt, ed art. *honoratus* adparebit.

Honorarius arbiter apud Cic. *lib. 5. Tuſc. c. 41.* datus a prætore, vel alio magiſtratu.

Honorarius bonorum poſſeſſor *l. 6. D. ad SC. Trebell. l. 10 D. ad SC. Vellei. l. 1. §. 8. D. ut legat. ſeu fideic. ſerv. cauſſ. cav. l. 9. §. 6. D. de interrog. in jur. fac. l. 24. D. famil. ercisc.* ſeu ſucceſſor *l. 13. §. 10. D. de accept.* id eſt, qui bonorum poſſeſſionem a prætore impetravit, qui etiam ſucceſſor prætorius adpellatur.

Honorarius curator, qui a Prætore conſtituitur Ulp. *fragm. tit. 12. §. 1.*

Honorarius tutor vero in *l. 60. §. 2. D. de rit. nupt.* eſt, qui honoris cauſſa tutor datus, ut *d. §. 2.* explicatur.

HONORATI *l. 1. Cod. de offic. civ. jud. l. 18. C. de Epiſc. & cler.* & paſſim. Quo nomine generaliter omnes, quacumque dignitate, ſive civili, ſive milita-

ri præditi, & omnes omnino, aliquam adminiſtrationem habentes, comprehenduntur. Unde omnes *honorati civilium*, & *militarium* dignitatum *l. unic. C. de honor. vrbic.*

Falluntur igitur, qui prætorem vel ſolum κατ' εξοχην *honoratum* dictum ex Ovid. *Faſt. lib.* 1. *v.* 51. colligunt. Idem enim elogium & conſulibus, reliquiſque magiſtratibus tribuitur a Livio *lib.* 25. *c.* 3. Salluſt. *Catilin. c.*34. Horat. *lib.* 1. *Epiſt. v.* 206. Propert. *lib.* 4. *eleg.* 2. *v.* 102. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c.* 54. & 88. ipſoque Ovidio *ex Ponto lib.* 4. *el.* 5. *v.* 2. & in *Carm. ad Liviam v.* 329. Qui functi erant magiſtratibus, *honore uſi* vocabantur: Flor. *lib.*1. *c.* 33. & apud Gruter. *Inſcr. p.*353. 6. *p.* 387. 8. *p.*392. 1. Quin & ſacerdotes *honoratos* dictos eſſe, legimus. Nam *honoratus Auguſtalis* & apud Gruter. *p.*357. 3. *Honoratus Flamen Auguſtal.* apud eumd. *p.* 364. 1. Unde non abſurde dixeris, & pontificum edicta, qualia fortaſſis ſunt illa *l.*6. §. 3. *D. de rer. diviſ. l.* 9. §. 2. *D. eod. tit.* & *l.* 44. §.1. *D. de religioſ.* portionem *juris honorarii* fuiſſe. Nam ex juris pontificii capitibus innumerabilia nata eſſe, quibus impleti fuerint Juriſconſultorum libri, teſtatur Cic. *de Legib. lib.*2. *c.*19. Hein.

Honorati etiam, qui honorarios codicillos conſequuti fuerant, dicuntur. Vid. Jac. Gothofr. *Comment. ad l. un. C. Th. de offic. judic. civil.* Joſeph. Neri 1. *Analect.*32. & Hadr. Valeſ. *ad Ammian. Marcellin. lib.* 14. *c.*5.

Honorificentiam præſtare *l. pen. C. de offic. div. jud.* deferre *l.* 1. *C. de domeſt. protect.*

Hopia Indica *l.* 16. §.7. *D. de publican.* Per eam opium intelligit Accurſius, quod homines faciat dormire. At Bynkerſh. *lib.* 4. *obſ. c.* 5. *p.* 373. urbane, ut ſolet, id ridet. Ipſe non dubitat, quin legendum ſit *op ra Indica.*

Hora *l.* 5. §. 3. *D. de minor. l.* 16. §. *ult. D. de vulg.* & *pup. ſubſtit.* ημερας μοριον, *diei pars* definitur ab Athenæo *lib.* 1. *Deipnoſoph.* vel potius in *argumento operis p.*1. de cujus vocis etymo videndus Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 21. Diei autem, hoc eſt, lucis duodecim horas eſſe, ex Pallad. *lib.*2. *de re ruſt. c. ult.* patet. Id quod ipſemet luminis veri parens pronunciat apud D. Joan. *Evang. c.* 11. *v.* 9. his verbis: Nonne duodecim diei horæ ſunt? Cujus partitionis perpetuo ſervandæ cauſſa æſtivas horas hibernis longiores fuiſſe, conſequens eſt, ut Martialis *lib.* 20. *epigr.* 1. indicat, quum ait: *Hora nec æſtiva eſt*. Eorum tamen more Romanorum, qui dies a media nocte incipiebant, & ſequentis noctis media parte finiebant, viginti quatuor horas complecti dies dicitur *l.* 8. *D de feriis* Varro *lib. rerum humanarum*, quem de diebus ſcripſit: Homines, inquit, qui a media nocte ad proximam mediam noctem in his horis viginti quatuor nati ſunt, una die nati dicuntur. Citat Gell. *lib.* 3. *c.* 2. quod his verbis concluditur: Diem, quem Romani civilem adpellarunt, a ſexta noctis hora oriri. Similiterque Plinius *lib.* 2. *c.* 77. Vulgus omne diem a luce ad tenebras obſervat. Sacerdotes Romani, & qui diem definiere civilem, item Ægyptii & Hipparchus a media nocte in mediam. Idem Varro *lib.* 8. *de ling. lat.* In mari motus viginti quatuor horis lunaribus quotidie quater ſe mutant. Sic

Hora ſecunda diei apud Paull. *lib.* 4. *ſent. tit.* 6. §. 2. tertia

l. 5.

l. 5. §. *ult. D. de ſervit.* ſexta *l.* 25. §. *ult. D. de lib. & poſt. l.* 2. *D. de ann. legat.* & nona apud D. Matth. *Evang. c.* 20. *v.* 5. Marc. *c.* 15. *v.* 33. Luc. *c.* 23. *v.* 44. ubi hora eſt lucis.

Horæ Canonicæ ſunt certæ preces fundendo ad Deum, pſallendo, divinaque legendo horæ deſtinatæ ab eccleſia. De his Auctor vitæ S. Alexandri apud Jo. Bollandum in *Act. Sanctor. tom.* I. *d.* 15. *Jan. p.* 1024. Et primum, ait, in regula ſanctæ inſtitutionis normam apoſtolicam suſcepit, ſtatuitque tertiam, ſextam, nonam, & ſimul nocturnam. Clemens Alexandrinus *lib.* 7. *Stromat.* Quod ſi nonnulli, ait, certas & definitas horas conſtituunt precationi, ut verbi gratia tertiam, ſextam, nonam, at is, qui eſt cognitione præditus, per totam oret vitam. Tertullianus in *Pſych. c.* 10. Porro, ait, cum in eodem commentario Lucæ & tertia hora orationis demonſtretur, ſub qua Spiritu S. initiati pro ebriis habebantur (Act. II. 15.) & ſexta, qua Petrus aſcendit in ſuperiora (Act. IX. 9.) & nona, qua templum ſunt ingreſſi (Act. III. 1.) cur non intelligamus ſalva plane indifferentia, ſemper & ubique, & omni tempore orandum, tamen tres iſtas horas, utpote inſigniores in rebus humanis, quæ diem diſtribuunt, quæ negotia diſtinguunt, quæ publice reſonant, ita ut ſollemniores fuiſſent, quod etiam ſuadet Danielis quoque argumentum ter die orantis. Hæc ille. Inde paſſim invaluerunt hæc tria tempora ſtata, quibus Chriſtiani, vel communes fundebant preces, vel domi etiam privatæ vacabant devotioni, ſi fervor perſequutionis iis obſtabat. Sæculo vero quarto maxime a monachis iis ſuperadditæ ſunt horæ duæ nocturnæ, ut ſolidioris pietatis ſtudio reliquos ſuperarent. Horis hiſce, ubique corroboratis, preces ſtatæ recitabantur, & pſalmi Davidici cantabantur tam in monaſteriis, quam in eccleſiis ab univerſo populo. Auguſtinus *Serm.* 55. *de tempor.* univerſos compellat, aitque: Ad vigilias maturius ſurgite, ad tertiam, ad ſextam, ad nonam ante omnia convenite. Nullus ſe a ſancto opere ſubtrahat, niſi quem infirmitas, aut publica utilitas, aut forte certa, & grandis neceſſitas tenuerit occupatum. Auctor *vitæ S. Cæſarii epiſcopi Arelat. lib.* 1. *n.* 11. apud Mabillon. in *Act. Benedict. ſæcul.* 1. *p.* 622. *circa an.* 542. idem confirmat, & adjecit etiam, ait, atque compulit, & laicorum popularitas pſalmos, & hymnos pararet, altaque & modulata voce, inſtar clericorum, alii græce, alii latine proſas, antiphonaſque cantarent, ut non haberent ſpatium, in eccleſia fabulis occupari. Quod vero officium ab omnibus deſiderabatur fidelibus, ante omnia ſedulo a clericis peragendum fuit, ne hi ſegniores viderentur laicis, quos exemplo ſuo ad quævis pietatis exercitia allicere debebant. Non ſoli clerici in choro cantabant, ſed univerſus populus, nec ſoli clerici preces fundebant, ſed tota eccleſia; prout pleniſſime oſtendit Thomaſſinus *P. I. de V. & N. eccleſ. diſcipl. lib.* 2. *cap.* 75. *ſeq.* Interim clerici ſtrictius ad hoc officium adſtricti erant, ut pœnas eccleſiaſticas incurrerent, ſi deſides eſſent, cum laicis multa impedimenta obvenire poſſent, quibus diſtricti precibus communibus haud intereſſe poſſent, a quibus clerici liberi erant. Liquet hoc ex Conſtitutione Juſtiniani in *l.* 42. §. 10. *C. de epiſc. & cler.* In Capitularibus Caroli M. *lib.* 1. *c.* 80. hac de re ita cautum eſt: Mo-

Monachi, ut cantum Romanum pleniter, & ordinabiliter per nocturnale, & gradale officium peragant, ſecundum quod Beatæ memoriæ genitor noſter Pipinus Rex decertavit, ut fieret, quando gallicanum cantum tulit, ob unanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & Sanctæ Dei eccleſiæ pacificam concordiam. Conf. Jo. Diaconi in *vita S. Gregor. lib.2. n.9. & 10.* apud Jo. Mabillon. in *Actis Benedict. ſæc. 3. p.416.*

Horæ ſex antemeridianæ *l. 3. D. de oper. libert.* quæ *primæ* dicuntur, quibus opponuntur *ſupremæ* in *l.2. §. ult. D. de verb. ſignif.* in qua Paullus ait: Cujuſque diei major pars eſt horarum ſeptem, primarum diei, non ſupremarum. Exſtat vetuſtum, nec minus argutum epigramma Græcum, quo primas ſex horas diei rebus gerendis aptas, & commodas eſſe, traditur, eas vero, quæ deinceps ſequuntur, dandas eſſe corpori, cujus, ut ille ait, fulturis animi animus ſuſtinetur. Idque ipſarum litterarum Græcarum, quibus horarum ſeries notatur conjunctione ſignificari. Supremarum enim horarum apices numerales ſunt Z. H. Θ. I. qui ſimul juncti efficiunt ΖΗΘΙ, quo verbo mortales *vivere*, & genio indulgere admonentur. Ἓξ *ὧραι μόχθοις ἱκανώταται αἱ δὲ μετ' αὐτὰς, Γράμμασι δεικνύμεναι,* ΖΗΘΙ *λέγουσι βροτοῖς.* Quod ita expoſuit vetus ſcholiaſtes. Hoc dicit: Ad ſextam uſque diei horam laborandum eſt. Poſt eam eundum ad prandium, idque ipſum horologium indicat. Nam poſt ſextam horam notæ, id eſt Z. pro ſeptima, H pro octava, Θ pro nona, I pro decima, ſimul collectæ, faciunt ΖΗΘΙ, id eſt, edere te jubent, ut vivere poſſis.

Hora noctis ſexta *l. 5. D. qui teſt. fac. poſſ.* Gell. *lib. 3. c. 3. l. 1. D. de manum.* id eſt, poſt mediam noctem.

Hordeum frugis genus, ut docet Paull. *lib. 3. Sent. tit. 6. §. 78. frugumque molliſſimum,* quemadmodum Plinius *lib. 18. c. 7.* tradit. Hordeo utique veteres jumenta paviſſe, ut nunc fit avena, ſatis conſtat, ut ex *l. 3. §. 8. D. de pen. leg.* Unde hordearium æs, Feſto teſte, dicebant, quod pro hordeo equiti dabatur. Ex hordeo in quibuſdam provinciis zythum conficitur *l. 9. D. de trit. vin. ol.*

Horologium æreum, quod non eſt adfixum *l. 12. §. 23. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Horologiorum utique duo antiquitus genera fuiſſe, conſtat, unum, quod gnomone umbras in ſole faciente horas indicat, alterum, quo horas æque noctium, ac dierum aqua dividebant. Illud *ſolarium* adpellatur a Plauto *in Bœotia* apud Gell. *lib. 3. c. 3.* & a Plin. *lib. 2. c. 76.* Utramque horologiorum ſpeciem deſcribit Caſſiodor. *lib. 1. var. c. 45.* his verbis: Burgundionum dominus a nobis magnopere poſtulavit, ut horologium, & quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum ei tranſmittere deberemus. Idem Caſſiodorus *ibid.* ex intervallo duplex horologium ita diſtinguit: Primum fit, ubi ſtilus, diei index, per umbram exiguam horas conſuevit oſtendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda magnitudo ſolis diſcurrit &c. Secundum fit, ubi præter ſolis radios hora dignoſcitur, noctes in partes dividens, quod ut nihil deberet aſtris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta convertit. Hæc Caſſiodorus. Horologiorum vero illorum conficiendorum negotium dat Theo-

Theodoricus Anicio Boethio Severino, cujus peritiam illic commendat, quam & ejus mathematici libri teſtantur. Idemque Theodoricus Rex *c. ult. ejuſd. libri* horologium duplex ad Gundebaldum, Burgundionum Regem, mittens, munus ſuum ornat his verbis: Per harum portitores oblectamenta præſentiæ veſtræ horologia cum ſuis diſpoſitoribus credidimus deſtinanda. Unum, in quo humana ſollertia videtur colligi, quod totius cœli noſcitur ſpatia pervagari. Aliud, ubi ſolis meatus ſine ſole cognoſcitur, & aquis guttantibus horarum ſpatia terminantur. Idem Caſſiodor. *de divin. lect. c.* 30. Horologium vobis unum, quod ſolis claritas indicet, præparaſſe cognoſcor. Alterum vero aquatile, quod die noctuque horarum jugiter indicat quantitatem, quia frequenter nonnullis diebus ſolis claritas abeſſe cognoſcitur, miroque modo in terris aqua peragit, quod ſolis flammeus vigor deſuper modulatus excurrit.

HORREARIUS, horrei conductor dicitur *l.* 5. §. 3. *D. de his qui effud. vel dejec. l.* 5. *D. ad exhib. l.* 60. §. *ult. D. locat.*

At alius eſt *horrearius* in marmore apud Reineſ. *Claſſ.* 11. *Inſcr.* 87. puta, qui operam horreis publicis Romanis, qualia erant *Sejana*, *Pupiana*, *Galbiana* locaverat, de quibus conſulendus idem Reineſ. *Lib.*3. *var. c.*12. *p.* 545. *ſeq.* Hein.

HORREATICÆ ſpecies *l.* 3. *C. Th. de condit. in publ. horr.* quæ in horreis conditæ.

HORREORUM varia habentur genera. In iis enim & frumenta & vina, & penu, & merces reponebantur *l.* 19. §. 2. *D. de judic. l.*12. §.39. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 1. *l.*4. *C. de legat.* Proinde *horreum* aliud *frumentarium* eſt, quod & *granarium* adpellatur *l.* 6. *D. de adquir. rer. dom.* juncta *l.*18. *D. de act. emt. vend.* ex quo intelligimus, talia horrea plerumque ex tabulis ligneis facta, mobilia ſuper terram exſtitiſſe. Horreum penuarium *l.*3. §. *ult. D. de pen. leg.* Aliud, in quo merces condi, & alias quaſvis res colligi, cuſtodiæque cauſſa reponi ſolebant. Vid. *l.*5. *D. ad exhib. l.*84. *D. de legat.* 3. *l.* 8. *C. de pignor. l.* 20. §. 8. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 32. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* Quin in horreis homines pretioſiſſimam partem fortunarum ſuarum repoſuiſſe, ait *l.*3. §. 2. *D. de offic. præf. vigil.* ex qua adparet, cuſtodiæ earum rerum, quæ in horreis reponebantur, gratia cellas, armaria, & arcas in illis veteres habuiſſe. Lamprid. *de Alexandro Imp. c.* 30. Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ii, qui privatas cuſtodias non haberent. *Horrea* portuenſia, de quib. eſt *Tit. C. Th. de horr. port.*

HORTARI eſt excitare aliquem ad aliquid agendum, a quo differunt *monere*, & *jubere*. *Jubemus* enim imperio, *monemus* conſilio, *hortamur* impulſu. Unde eſt, quod, quum ſervus hortatu domini creditorem deceperit, dominus de dolo tantum teneatur, ſecus ac ſi juſſu *l.*20. *D. de dol. mal.* adeoque de juſſu quidem eſt actio prætoria in ſolidum adverſus dominum, de hortatu vero tantum ſubſidiaria illa, de dolo.

Hortari & *jubere* aliquando conjunguntur, ut in *l.*4. *C. ad Leg. jul. repet.* item hortari & conſilium dare §. 11. *Inſt. de oblig. quæ ex delict.*

HORTENSIA Lex a Q. Hortenſio Dictatore lata, qua Plebiſcitis legum vis, atque auctoritas tributa eſt *l.* 2. §. 8. *D. de orig.*

jur.

jur. §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Adde Gell. *lib* 4. *c.*13.

Horti, qui ſunt in ædificiis conſtituti, urbanorum prædiorum adpellatioue continentur; auctore Ulp. *l.* 198. *D. de verb. ſignif.* Plane ſi plurimum horti in reditu ſunt, vinearii forte, vel etiam olitorii, magis hæc non ſunt urbana. *Ibid. Horti* Salluſtiani Romæ Auguſti erant *l.* 39. §. *fin. D. de legat.* 1. Horum meminit Tacit. *lib.* 3. *hiſt. c.* 82. Vopiſcus *in Aurelian. c.* 49. Auctor *Panegyrici Conſtantino dicti c.*14. Xiphilin. *in Veſpaſian. lib.*66. *p.* 750. Euſeb. *in Chronic. n.* 2013. & Inſcriptio apud Grut. *p.*39. 4. *Hortus* autem in XII. Tab. idem valebat, quod villa, ut Plin. *lib.* 19. *c.*3. auctor eſt.

In *Hortum* etiam deducebantur ſponſæ, ibique in diæta habitabant, donec tranſeuntes ad maritum aqua & igni acciperentur. Scævola *l.* 66. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* Virgini, in hortos deductæ, ante diem tertiam, quam ibi nuptiæ fierent, quum in ſeparata diæta ab eo eſſet, die nuptiarum, priusquam ad eum tranſiret, & priusquam aqua & igni acciperetur, obtulit decem aureos dono. Terent. *Adelph. Act.* 5. *ſc.* 5. *v.* 10. Atque hanc in horto maceriam jube dirui: Quanti poteſt, hanc transfer, unam fac domum, traduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Quem Terentii locum ad explicandum Scævolæ textum, ipſumque hunc ritum illuſtrandum, attulit Petr. *Peren. lib.* 1. *Animadv. c.* 6. Elegantem ejus ritus rationem reddit Ferrandus Adduenſis *Explicat. lib.* 1. *p.* 530. *Theſaur. jur. civ. Tom.*2. Ex Varrone enim, aliiſque veteribus auctoribus, *hortos* fuiſſe Veneri ſacros; demonſtravit. *Hein.*

Hospes, qui non ibi habitat, ſed tantum hoſpitatur. Tantum autem intereſt inter habitatorem, & hoſpitem, quantum intereſt inter domicilium habentem, & peregrinantem *l.* 1. §. *pen. D. de his, qui effud. vel dejec.* Hoſpites tamen ab advenis, & peregrinis diſtinguit Cic. *in Rull. de Leg. Agr. c.* 34. Hoſpitis recipiendi neceſſitas *l.* 10. §. 2. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Cogebantur autem provinciales hoſpitio milites, niſi eis muneris hujus immunitas a Principibus indulta eſſet, officialeſque Præſidum per municipia iter facientes, excipere, ut oſtendit *l.* 3. §. 13. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Inde eſt, quod Ulpianus ait, Præſidi provinciæ providendum eſſe, ne tenuis vitæ homines, ſub prætextu adventus militum, lumine unico, vel brevi ſuppellectili in alibrum uſus translatis injuriis adficiantur *l.* 6. §. 5. *D. de offic. præſ.* Hinc

Hospitalis moleſtia *l.* 18. *C. Th. de med. & profeſſ.*

Hospitalitatis injuſta præbitio *l.*12. *C. Theod. eod. tit.* Quo nomine intelligendum omne illud illicitæ exactionis genus, quo commeantes ſibi vel annonam, vel capitum, hoc eſt fœnum reliquumque pro animalibus ſuis pabulum præberi ſine pretio, jubebant. Jac. Gothofr. *Comm. ad l.* 12. *C. Th. de metat.*

Hospitatura. Ita aliqui legunt in *l.* 18. §.19. *D. de mun. & honor.* & interpretantur munus hoſpitis recipiendi. At ibi aliter legendum eſſe. Vid. infra art. *Oſpratura.*

Hospitium. Hoſpitia quæ præbentur militibus *l.* 3. §. 13. *D. de mun. & honor.* de quibus modo *ſub art. hoſpes.*

Hoſpitium habere cum gente aliqua, dixit Pompon. id eſt,

jus

jus hoſpitii *l.* 5. §. 2. *D. de capt. & poſtl.*

Hoſpitium & *Hoſpitiolum* *l.* 5. §. 1. *D. de his qui effud. vel dejec.* in quæ nempe hoſpites recipiuntur. Habebant autem veteres, ut Vitruv. *lib.* 6. *c.* 10. indicat, propria quædam triclinia, & cubicula, quibus advenientes hoſpites recipiebant, quæ *hoſpitalia* dicebantur. Erant etiam in bene moratis civitatibus publica hoſpitibus deſtinata loca, quæ Xenodochia, vel Xenones adpellabantur, quorum meminit *l.* 16. *l.* 18. *C. de ſacroſ. eccl. l.* 3. §. *pen. l.* 37. *C. de epiſc. & cler.* Eorum locorum, qui adminiſtrationem habebant, Xenodochi adpellabantur *l.* 31. *l.* 35. *C. eod. tit.* Xenoparochi etiam in municipiis memorantur in *l. ult.* §. 10. *D. de mun. & hon.* quos eoſdem Briſſonius putat eſſe cum parochis, de quibus Horat. *lib.* 1. *Serm. ſat.* 5. *v.* 45. & ibi *Acron. & Porphyr.*

Hostia vel Oſtia *l.* 6. *D. de Leg. Rhod.* Urbs in ore Tiberis, ut ait Liv. *lib.* 1. *cap.* 33. Unde & nomen ei inditum Dionyſ. *Halicarn. lib.* 3. *p.* 183. cenſet. Plin. *lib.* 3. *c.* 5. *Hoſtia*, ait, *colonia*, *a Romano Rege deducta*, id eſt, ab Anco Marcio. Aurel. Victor *de vir. illuſtr. c.* 5. in ejus Regis elogio. *Oſtiam* coloniam, maritimis commeatibus oppotunam, in oſtia Tiberis eduxit. Idem & Liv. *lib.* 1. *c.* 33. Illic portum a Claud. Imp. extructum, Suetonius *in ejus vita c.* 20. narrat.

Hostiarius, vel potius Oſtiarius, Servus, oſtio vel januæ præfectus *l.* 12. §. 42. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* *Oſtiarius* vero more vetere in catena fuiſſe, Sueton. *de clar. Rhetor. c.* 3. ſcribit. *Hoſtiarii* etiam clericorum numero in eccleſia *l.* 6. *C. de Epiſc. & cler.* dicti ab eo, ut Iſidor. *lib.* 8. *c.* 12. ſcribit, quod præeſſent oſtiis templi. Ipſi enim, ait ille, tenentes clavem, omnia intus, extraque cuſtodiebant, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiebant, & reſpuebant infideles.

Hosticus ager apud Varron. *lib.* 4. *de ling. lat. & lib.* 5. In *hoſtico* abſolute pro in hoſtico loco dixit Ulpianus in *l. ult. D. de teſtam. milit.* Liv. *lib.* 6. *c.* 31. & *lib.* 8. *c.* 38. Plin. *Panegyr. c.* 29. Ammian. Marcellin. *lib.* 19. *c* 6. Quod autem *hoſticulo* in *l. un. D. de bon. poſſ. ex teſt. mil.* id Bynkershoek *lib.* 4. *obſ. c.* 20. monuit natum eſſe ex duabus vocibus *hoſtico* & *lo*, id eſt *loco*, in unum contractis. Εν πολεμιμενω τοπω vertunt Baſilicæ *lib.* 35. *tit.* 21. Ceterum *hoſticum* abſolute pro hoſtico loco, eadem forma dicitur, qua *barbaricum*, *Geticum*, *Celticum*, *Noricum*, *Vindelicum*, *Illyricum*, quin & *pacatum*, quod hoſtico opponit Livius *lib.* 29. *c.* 2. quando ait: Hoſtico, tamquam pacato, clementer ductis militibus. Manil. *lib.* 4. *Aſtron.* Taurus ſimplicibus donabit rura colonis, Pacatique labor veniet. Add. *Gronov. lib.* 2. *obſ. c.* 3. *p.* 233. Hein.

Hostilia lex, qua permiſſum, furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut reipublicæ cauſſa abeſſent *pr. Inſt. per quos ag. poſſ.* *Hoſtilianæ* actiones apud Cic. *de orat. lib.* 1. *c.* 57.

Hostis. *Hoſtes* ſunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decrevimus. Ceteri latrunculi, vel prædones ſunt *l.* 118. *D. de verb. ſignif. l.* 24. *D. de capt. & poſtl.* Publice autem bellum, vel ſimpliciter decernere, vel gerere intelliguntur, qui jure belli utuntur, quive id gerunt perſonæ ab externo imperio

regimineque civili liberæ, ipſæ eo imperio utentes apud ſe. Porro, ut ait Ulpianus. In civilibus diſſenſionibus, qui in alterutras partes diſcedunt, hoſtium vice non ſunt *l.* 21. *D. de capt. & poſtl.* Nam legibus XII. Tab. *hoſtis* nomine peregrinus ſignificabatur, quod vocabulum, triſtitiæ rei deliniendæ cauſſa, ad eos peregrinorum, qui perduelles eſſent, id eſt, quibuſcum duellum, ſeu bellum eſſet, translatum eſt, ceu docet Cic. *lib.* 1. *de offic. c.* 12. Vid. & *l.* 234. *D. de verb. ſignif.* & Varr. *de ling. lat. lib.* 4. At D. Ambroſ. *lib.* 1. *de offic. c.* 24. & Feſtus ſeribunt, *hoſtem* ab hoſtiendo, id eſt, æquando dictum eſſe, quod pari cum civibus jure, puta belli, cenſerentur. A quo verbo *Hoſtilinæ* Deæ nomen impoſitum, quod ei ſacra fierent, quum ſegetes novis ariſtis æquarentur, D. Auguſtin. *lib.* 3. *de civit. Dei c.*8.

Hoſtes etiam, qui in rempublicam hoſtili animo quid machinati ſunt, aut perpetraverunt. Et ſic intelligenda *l.*8. §.2. *D. de pœn.* ubi hoſtes, itemque transfugæ pœna vivicomburii plecti dicuntur. Tales enim reos criminis læſæ majeſtatis, hoſtes, perduelleſve judicatos vivos exuſtos patet ex *l.* 38. §. 1. *D. de pœn.* Paull. *recept. Sent. lib.* 5. *tit.* 29. §. 1. Valer. Max. *lib.* 6. *cap.* 3. §. 2. Volcat. Gallic. *in Avid. Caſſ. c. ult.* Sane illi *hoſtes* vocantur etiam a Salluſtio *Catilin, c.* 60. & 61. & a Tertulliano in *Apol. c.*2. Vid. Bynkersh. 5. *obſ.* 22.

Hoſtis communis ſalutis maleficus *l.* 11. *C. Theod. de malef.* Hoc convitii genere Chriſtianos olim proſequuti ſunt Gentiles, dum publicos hoſtes vocarent, quod notum. Ita Cicero 3. *offic. c.*29. Piratam *communem hoſtem* omnium vocat.

Hoſtis publicus. Quamvis plurimi petentibus facultates eorum, qui ſub *hoſte publico* egerunt, atque in prælio pœnas debitas pependerunt, liberalitas noſtra largita ſit &c. *l.* 4. *C. Th. de bon. vacant.* De quo hoſte publico vide Gothofredi conjecturas in *Comm. ad d. l.*

HOSTIUM pro *Oſtium l.* 1. *D. de ventr. in poſſ. mitt. l.*59. *D. de rei vind.*

Hoſtium fluminis *l.* 4. *D. de Leg. Rhod.*

HUMANITAS pro humana infirmitate, ſorte, conditione. Omnia, quæ ſupra terram urnis clauſa, vel ſarcofagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut & *humanitatis* inſtar exhibeant *l.* 6. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* id eſt, prætereuntes humanæ conditionis admoneant. Cic. *pro Roſc. c.* 23. Magna eſt vis *humanitatis*, id eſt, ſenſus humani.

Humanitas, ut Gell. *lib.*13. *c.* 15. ſcribit, etiam ſignificat φιλανθρωπίαν, & dexteritatem quamdam, benevolentiam erga omnes homines. Sed & verbo hoc facilius manſuetudo, lenitas, comitaſque ſignificatur. *Humanitatem* exhibere *l.* 1. §. 4. *D. de poſtul.* Humanitatis negotium gerere dicitur, qui funerat alienum cadaver, ne inſepultum jaceat *l.* 14. §. 7. *D. de religioſ.* Confer, qui de ejus legis intellectu, vociſque hujus notione uberius egit Pet. Fabr. *ad jus Attic. & Rom. c.* 1. *p.* 12. *ſeq.* Sed nihil hic extricarunt vel Petr. Faber, vel Salmaſ. *obſ. ad jus Attic. & Rom. c.* 25. *p.* 554. vel Deſid. Herald. *obſ. & emendat. c.* 44. Quo jure enim ſumptus quis repeteret, quos ex humanitate, & pietate fecit? Omnia plana ſunt, ſi cum laudatiſſimo Bynkersh. *lib.* 4. *obſ. c.* 22. leviter trajectis verbis, legamus:

Utrum

Utrum negotium quis vel defuncti, vel heredis gerit ; an vero ipſius humanitatis , vel &c. Hein.

Humanitas medii ævi ſcriptoribus pro victu accipitur. Sic in *l. 7. C. Th. de cuſtod. rer. humanitatem denegare , & victualem ſubſtantiam denegare* , junguntur. Et *humanitatem dare* eo ſenſu legimus in Leg. Wiſigoth. *lib. 9. tit.* 1. §. 4. 5. 6. ut humanitatem miniſtrare apud Marculf. *lib.* 1. *Form. c.* 11. Add. Car. Du-Freſne *Gloſſ. med. & inf. Lat.* ſub hac voce.

Humanitus , humanæ mortalitatis caſu. Ut in *l.* 30. §. 2. *D. de adim. leg.* Si aliquid mihi in vita humanitus acciderit , id eſt, ſi moriar. Vid. & §. *ult. ead. l. &* §. 1. *Inſt. de donat.* Cic. *Philipp.* 1. *c.* 4. Alia hujus vocis teſtimonia pete ex Non. Marcell.

Humanus, *a, um. Humanæ res* pro vita. In rebus *humanis* agere, vel eſſe *l.* 1. *C. de inoff. donat. l.* 10. *D. de vulg. & pup. ſubſt.* id eſt, vivere. Contra rebus *humanis* excedere *l. ult. C. quand. dies leg.* eximi *l.* 8. *C. de oblig. & act.* ſubtrahi *l.* 5. *C. quand. dies leg.* id eſt, mori. *Humanum.* Si quid humani contigerit *l.* 26. *pr. D. depoſ.* id eſt, ſi moriar.

Alias *humanum* eſt benignum, ut in *l.* 13. *D. de don. int. vir. & ux. Humana* interpretatio *l.* 1. §. 6. *D. ad SC. Trebell.* ſententia *leg.* 4. §. 1. *D. de Leg. commiſſor.* via *l.* 23. *C. Th. de decur.*

Humare eſt terra condere , ſepelire *l.* 2. *D. de mort. infer.* Humatum corpus *l.* 2. §. 5. *D. de religioſ. Humatus* defunctus *l.* 37. *D. eod. tit.* Plin. *lib.* 7. *c.* 54. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus vero humo contectus.

Humatio *l.* 22. §. 4. *D. quod vi aut, cl.* non ſolum actus eſt ſepulturæ , ſed pro ipſis humatis reliquiis accipitur. *Sepulcri eſt non ſolum is locus , qui recipiat humationem , ſed omne etiam ſupra id cœlum.* Bynkersh. *lib.* 1. *obſ. c.* 5. Hein.

Humerale inter arma memoratur *l.* 14. §. *ult. D. de re milit.* Uſurpatur etiam pro clericali veſte apud ſcriptores ævi ſuperioris eccleſiaſticos . Vid. Car. Du-Freſne *Gloſſ. Lat.*

Humile , depreſſum . *Humilior via l.* 1. *D. de via publ.*

Humilis opponitur honeſto: Vid. ſupra art. *honeſtus* , itemque ei, qui dignitate excellit , vel in aliqua dignitate poſitus eſt *l.* 11. *D. de dol. mal. l.* 3. §. 16. *D. de ſuſp. tut. vel cur.* Nec minus *humiliores* opponuntur altioribus *l.* 3. §. 5. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* itemque potentioribus *l.* 6. §. 2. *D. de offic. præſid.* Humilem vel abjectam feminam Imperatores in *l.* 7. *C. de inceſt. nupt.* eam non intelligi tradunt , quæ licet pauper , ab ingenuis tamen parentibus nata ſit . Itaque *humiles* abjectaſque eas demum intelligendas eſſe , definiunt , quæ ea conſtitutione continentur. Quod pertinet ad explicationem *l.* 1. *C. de natur. lib.* verbaque ibi obvia, *humili vel abjecta perſona.*

Humilitas ſtatus vilis , & abjectus in *l* 41. *C. Th. de Epiſc. l.* 2. *C. Th. de curſ. publ. Humilitas* vitæ eodem ſignificatu apud Paull. 5. *Sent.* 15. §. 1. & *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 9. §. 2.

Hyacinthus *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectig.* gemmæ ſpecies ab amethyſto , ut Plin. *lib.* 37. *c.* 9. ait , multum diſtans , tamen e vicino deſcendens. Differentia hæc , quod ille emicans in amethyſto fulgor violaceus , dilutus eſt in hyacintho.

Primo quoque adſpectu gratus evaneſcit, antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, ut pene non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Æthiopia mittit, ut *ibid.* ait. Unio cum *hyacinthis l. 6. D. de aur. arg. leg.* Hyacinthina lana *l. 1. C. quæ res ven. non poſſ.* Vid. *janthinus.*

Hydromantici ab aqua dicti. Eſt enim *hydromantia* in aqua inſpectione umbras dæmonum evocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibique ab iis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine etiam inferos perhibentur ſuſpirare. Ex Iſidor. *c. 16. Cauſ. 26. quæſt. 5.*

Hydraulæ, qui in *l. 3. C. de excuſ. muner.* non habere immunitatem dicuntur, ſunt muſici, puta qui machinæ hydraulicæ præerant, ubi organa aquæ adjumento ſonitum dulcem reddebant. De hujuſmodi inſtrumento muſico nobiliſſimo vid. Vitruv. *lib.* 10. Athen. *Deinoſoph. lib.* 4. Plin. *lib. 7. c. 31.* Vid. Cujac. *ad d. l. 4.* & Forc. *in penu jur. c. 14.*

Hydromeli *l. 9. D. de tritic. vin. ol. leg.* id eſt, aqua melle mixta. *Aquam mulſam* vocat Columella *lib. 12. c. 12.* ubi parandæ ejuſmodi mellitæ aquæ rationem explicat, qua de re vid. & Pallad. *lib. 8. tit. 7.* Dioſcorides *lib. 5. c. 13.* μελικρατου ſpeciem facit. Nam de eo agens το δε, addit, σκευαστον και αποθετον, ο ιδιως ενιοι υδρομελι καλουσι. *Aliud mulſum factitium, & conditum, quod proprie quidam hydromeli adpellitant.* Quibus ex verbis adparet, Dioſcoridem adpellaſſe hidromeli condititium, & inveteratum, quod ad uſum familiæ confici, adſervarique a veteribus ſolebat. At de alia ſpecie ſentit Plin. *lib. 31. c. 6.* quum ait: Hydromeli quoque, & imbre puro cum melle temperabatur quondam, ut daretur adpetentibus vinum ægris, veluti innocentiore potu.

Hydrophylax, aquarius, vel aquarum cuſtos, qui aquæductum hujus regiæ urbis cuſtos deputatus eſt *l. 10. D. de aquæd.* Jam militares etiam cuſtodias aquis, & fontibus adpoſitas eſſe, novimus ex Martial. *lib 11. epigr. 97.* Sed hi intelligendi videntur, quorum erat curare aquæductus, eoſque ſarctos tectos ſervare, qualis & *Villicus aquæ Claudiæ* apud Reineſ. *Claſſ. 9. Inſcr.* 38. 39. Hein.

Hypæthrum *l. 242. §. 2. D. de verb. ſignif.* locus erat ſub dio & cœlo patenti expoſitus, ſine tecto, ut vel ipſum nomen arguit. Hunc locum ſolebant Romani æſtate velis tegere & exornare, ut calor ambulantes in eo non premeret, hyeme contegebatur plumbo, vel ſimili tegumenti genere, ne frigore a gelu pavimentum obduceretur. De his velis vid. *l. 12. §. 20. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* Add. Vitruv. *lib. 5. c. 9. & 11.*

Hyparchus idem ac præfectus prætorio *l. 32. C. de Epiſcop. aud.*

Hyperberetæi menſis mentio eſt in *c. 4. diſt.* 18. Suidas autem ſcribit, apud Macedones hyperberethæum menſem eumdem eſſe, qui october: Galenus autem Pergami eumdem, qui September.

Hyperocha rei, pignori datæ, id eſt, quod plus eſt in pretio rei, quam in credito *l. 20. D. qui pot. in pign.* ſive, quod amplius eſt, aut, ut alias dicitur, ſuperfluum. Add. Cujac. 4. *obſ.* 25.

Hypobolon, dotis eſt incrementum, vel quod mortuo marito uxori ſuperſtiti redditur ſupra do-

dotem, quod eſt inſtar donationis propter nuptias, ſic dictum ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt majori rei, vel ſummæ minorem adjicere. Græci alias reddidere dimidiam, alias tertiam, niſi aliud conventum eſſet. Langobardico autem jure quartam partem redditam videre eſt *l. 1. Langobard. de iis quæ a viro in mul. don.* Latinorum vero tertiam *lib. 2. feud. tit. 19. §. quamvis.* Conſtant. Harmenop. *lib. 4. tit. 10.* hypobolum ſcribit eſſe τὸ ἐπὶ τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ὑποβαλλόμενον, ἤγουν ὑποτιθέμενον ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod ob dotis quantitatem, quum uxore defuncta dos a viro repetitur, huic ſubjicitur, ac ſupponitur, a ſubjiciendo dictum. Quod quandoque, ut idem §. 2. ſcribit, eſt ὑπό τινι ἰσχυροτέρῳ καὶ πλείονι, ἄλλο τι καὶ ἀσθενεστέρων, καὶ βραχύτερόν τι θεῖναι. Sub aliquo robuſtiore & majore aliud quidpiam infirmius, & minus collocare. At Prateius pro ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς, *uxore defuncta*, legendum cenſet ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς *defuncto viro*: Non enim, ait ipſe, mortua uxore, ſed mortuo marito hypobolo locus eſt.

HYPOCAUSTUS, *a*, *um*. Hypocauſtæ diætæ *l. 55. §. 3. D. de legat. 3.*

Hypocauſtum in *l. 16. D. mand.* Vox Græca, quæ vaporarium ſignificat, quo ſuppoſitus calor, prout ratio exigebat, vel effundebatur, vel retinebatur, ut Plin. *lib. 2. epiſt. 17.* docet Hypocauſtum ad calefactionem aquæ balnearis accendebatur. Eaque cauſſa ſupra id componenda eſſe tria aena, unum *caldarium*, alterum *tepidarium*, tertium *frigidarium*, & ita collocanda, ut ex *tepidario* in *caldarium*, quantum aquæ calidæ exiiſſet, tantum influeret, de *frigidario* in *tepidarium* ad eumdem modum, Vitruv. *lib. 5. c. 10.* monet. Papin. Stat. *lib. 1. Silv. 5.* Tenuem volvunt hypocauſta vaporem. Unde idem hypocauſta vaporiferas fornaces vocat *ejuſd libri Silva 3.*

HYPODIACONI *l. 7. C. de epiſc. & cler.* idem eſt, quod ſubdiaconi, ut *l. 6. C. eod. tit.*

HYPODIUM apud Paull. 3. *Sent. 6. §. 65.* Ubi *hypopodia* potius legendum eſſe, duce Martinio *in Lexic. philol.* obſervat Schulting. *p. 379.* Sunt enim ὑποπόδια ſcabella, quæ pedibus ſubjiciuntur. Hein.

HYPOMNEMA, quæ hodie acta adpellamus *l. 13. §. 10. D. de excuſ.*

HYPOMNEMATOGRAPHUS *l. 59. C. de decurion.* id eſt, commentarienſis, cujus manu acta ſubnotantur, ut loquitur *l. 45. §. 7. D. de jur. fiſc.* Hypomnematographus Alexandriæ, *l. ult. C. Th. de decur.* & ibi Jac. Gothofr.

HYPOMNESIS ἐκ δικαστικῆς ψήφου *Novell. 1. c. 1. §. 1.* quodvis decretum judicis.

HYPOTHECA interdum a pignore ſeparatur, ut *l. 2. l. 26. §. ult. D. de pign. & paſſim.* Proprie enim *pignus* dicimus, quod ad creditorem tranſit, *hypothecam*, quum non tranſit poſſeſſio ad creditorem *l. 9. §. 2. D. de pign. act.* Hæc tamen differentia a Juriſconſultis non ſemper obſervatur, qui *pignus* & *hypothecam* ſæpe pro eodem dicunt. Juſtinianus *§. 7. Inſt. de action.* Inter *pignus* & *hypothecam*, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt; nam de qua re inter creditorem, & debitorem convenerit, ut ſit pro debito obligata, utique hac adpellatione continetur. Sed in aliis differentia eſt. Nam pignoris

noris adpellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori, maxime ſi mobilis ſit. At eam, quæ ſine traditione, nuda conventione tenetur, proprie hypothecæ adpellatione contineri dicimus. Unde merito Marcianus inter pignus, & hypothecam nominis ſonum differre, dixit *l.5. in fin. D. de pignor.* Alterum enim Latinum, alterum Græcum eſt verbum, a *ſuppoſitione* deductum. Id enim Græcis eſt ὑποτίθεσθαι, quorum exemplo etiam *ſupponere* pro oppignorare, & *ſuppoſitas* res pro pignori obligatis, Imperatores dicunt *l. 6. C. de pignor. act. l. 7. l.8. §.1. C. de præſcript. trig. vel quadrag. ann. Rubr. tit. D. de reb. cor. qui ſub tut. vel cur. ſunt non alien. vel ſuppon.* Latini certe auctores etiam *pignori opponere* dicunt *l. 27. D. de pignor.* Terent. Phorm. *Act. 4. ſcen. 3. v.56: Oppoſitus eſt pignori ob decem minas*. Unde iocus Catullianus *Epigr. 26. Furi, villula noſtra non ad Auſtri Flatus oppoſita eſt, nec ad Favoni, Nec ſacri boreæ aut Apeliotæ; Verum ad millia quindecim & ducentos, O ventum horribilem, atque peſtilentem!* Contrahitur *hypotheca* per pactum conventum, quum quis paciſcitur, ut res ejus propter aliquam obligationem ſint hypothecæ nomine obligatæ *l. 4. D. de pignor.*

HYPOTHECARIA actio, quæ & *quaſi Serviana* dicitur; in rem actio eſt, quæ creditori pignoris perſequendi cauſſa datur *§.7. Inſt. de act.* qua nempe creditor poſſeſſionem pignoris a quocumque detentore poſtulat. Unde & *pignoris vindicatio*, petitio, perſequutioque dicitur *l. 10. in fin. C. de pign. act. l. 1. C. ſi un. ex plur.* Marcianus ad Hypothecariam formulam ſingularem librum ſcripſerat.

I.

JABOLENUS. Vid. *Javolenus.*

JACENS res ex naufragio *l. 1. §. ult. l. 5. D. de incend. ruin. naufr.*

JACERE etiam dicitur hereditas, quæ nondum a quoquam adita eſt, & quamdiu ſine domino eſt *l. 5. §. 20. D. ut legat. vel fideic. cauſ. cav. l. 13. §. 5. D. quod vi aut cl.*

Jacere, penultima correpta, imprimis eſt jactare, onus, ſeu merces in mare *l. 43. §. 10. D. de furt.* Unde *jactæ* res, quæ in tempeſtate, navis levandæ gratia, & ſalutis cauſſa, in mare eiiciuntur *l. 21. §. 1. D. de adquir. vel omitt. poſſeſ. l. 9. §. ult. D. ad adquir. rer. dom.*

JACTARE caput *l. 1. §. 9. D. de Ædil. edict.* eſt caput excutere, ut Nonius ait. Tibull. *lib. 2. eleg. 5. v. 65.* Hæc cecinit vates, & te ſibi, Phoebe, vocabit, *Jactavit* fuſa ſed caput ante coma. Varro *Eumenid.* Tibi nunc ſemiviri teretem comam volantem *jactant* Galli.

Jactare lapillum. Vid. infra ſub *Lapillus.*

Jactare merces ex nave *l. 7. D. pro derelict.* miſſilia in vulgus *l.9. §.7. D. de adquir. rer. dom.*

Jactare in ſago. Clodius in ſago jactatur *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. 1. §. 11.* Eſt hæc ſagatio, genus ludicri atque laſciviæ, cum ſagis diſtentis plurimorum manibus imponebatur aliquis, iiſdemque excuſſis, jactabatur in altum. De iſto ludicro Suet. *in Oth. c. 2.* Martial. 1. *epigr. 4.* Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.

Jactare, ut ait Non. etiam eſt *ambitioſius gloriari*. Sic licet id ſe facturum jactaverit. *l. 225. D. de verb. ſignif.*

JACTATIO pro ambitioſa gloria *l.6. §. 7. D. de injuſt. rupt.*

Jactura pro damno, & detrimento. *Jactura* debiti mulctari *l. ult. C. de auct. & conſ.* exiſtimationis *l. 76. C. Th. de decurion.* infamiæ *l. ult. C. de ſecund. nupt.*

Jactura, pro jactu ex navi levandæ exonerandæque navis gratia *l. 2. §. 2. l. 4. D. de Leg. Rhod.*

Jactus lapilli. Vid. infr. ſub *lapillus.*

Jactus, qui fit in mare navis levandæ cauſſa *l. 43. §. 11. D. de furt. l. 1. 2. D. ad Leg. Rhod.*

Jactus retis *l. 11. §. ult. l. 12. D. de act. emt. vend.* Hunc *jactum* ſimpliciter dixit Valer. Max. *lib. 4. c. 1. Ex. 7.* A piſcatoribus in Miſelia verriculum trahentibus, quidam *jactum* emerat.

Jaculari in campo per ludum *l. 9. §. ult. D. ad Leg. Aquill.* id eſt, jacula mittere. At in collat. *Leg. Moſ. & Rom. tit. 9. Jaculari* non, ut in priore loco ſimpliciter eſt jacula mittere, ſed leonibus, aliiſque beſtiis in circo conficiendis operam dare. Seneca *de brevit. vit. c. 13.* Num & hoc quemquam curare permittas, quod primus L. Sulla in circo Leones ſolutos dedit, quum alioquin adligati darentur, ad conficiendos eos miſſis a Rege Boccho jaculatoribus? Et hoc ſane remittatur. *Hein.*

Jaculatorius campus *l. 9. §. ult. D. ad Leg. Aquil.*

Jaculum, retis piſcatorii genus. Iſidor. *lib. 18. orig. c. 21. Jactus*, ait, *dictus a jacendo. Unde & piſcatorium rete jaculum dicitur.* Sic emenda, ipſomet duce, & auctore, cujus *lib. 19. c. 5.* verba hæc ſunt: *Funda genus eſt piſcatorii retis, dicta ab eo, quod in fundum mittatur. Eadem etiam a jactando jaculum dicitur.* Quo ſenſu vocabulum accipiendum eſt apud Plaut. *Aſinar. Act. 1. ſc. 1.* Venari autem jaculo apros in medio mari. Et Ovid. *de art. amand. lib. 1. v. 763.* Hic jaculo piſces, illic rapiuntur ab hamis, Hos cava contento retia fune trahunt.

Jaculum, telum miſſile. Jaculis ludere *§. 4. Inſt: de Leg. Aquill.*

Janitrix, alias oſtiaria, vel oſtii cuſtos, ancilla. Plaut. *Curcul. Act. 1. ſc. 1. v. 76. Anus* janitrix. Sed Latinis & duorum fratrum uxores *janitrices* vocabantur, quas Græci εινατερας vocant *l. 4. §. 6. in fin. D. de grad. & adfin.* Vetus Gloſſarium: *Janitrices*, δυω αδελφων γυναικες, συννυμφοι. Quæ εινατερων interpretatio etiam apud Heſychium habetur. In Gloſſis quoque Palæmonis hoc verbum ita explicatur.

Janthinus *a, um. Janthina* lana. Ita nonnulli legendum putant in *l. 1. C. quæ res ven. non poſſ.* Janthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Ulpian. *l. 70. §. ult. D. de legat. 3.* Purpuræ, ait, adpellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed cocum non continebitur, fucinum, & *janthinum* continebitur. Plin. *lib. 20. c. 6.* violas purpureas a Græcis ια adpellari, tradit, & ab his *janthinam veſtem.* Ant. Thiles. *lib. de colorib.* Violaceus, qui & *janthinus*, ex quo Tyrianthinus e purpura, ut nomen indicat, factus & e viola.

Janua. Januam in publico aperire in *l. ult. §. ult. D. de ſerv. præd. urb.* quidam dici volunt, pro januam in publicum rejicere, ita ut fores in viam publicam aperiantur, ut mos erat Græciæ, unde illud apud comicos, *crepuere fores.* Sed hic mos numquam Romæ invaluit, & præter Plinium, Plutarchum, Aſconium, etiam Dionyſius e publicis, vel privatis ædibus ſolas M. Va-

lerii

lerii Publicolæ fratris ædes Romæ ſcribit habuiſſe januam erectam in publicum. Igitur hæc eſt hujus loci ſententia & ſpecies: L. Titius aperto pariete domus ſuæ januam in publico aperuit, quatenus ſtillicidii rigor, & tignorum protectus competebant, quatenus ambitum ædium Scævola definiebat auctore Cicerone, non eſt igitur egreſſus ambitum ædium in aperiendo, neque vero potuit, & adverſum ſe tamen aperiri januam, quæ non fuit ante, vicinus æquo animo non fert motus invidentia quadam, qua etiam moti quidam ſæpe non ferunt e regione ædium ſuarum conſtrui ædes novas, e quibus ſit conſpectus in ſuas. Vid. Cujac. 13. *obſ.* 27.

Javolenus Ictus, de quo infra ſub art *Priſcus*.

Ibi, in interdicto *unde vi* quemadmodum accipiendum ſit, exponitur in *l.* 1. §. 37. *D. de vi & vi arm.*

Adpellatione eorum, quæ *ibi* ſunt, neque ea, quæ ad tempus, vel caſu in eo loco ſunt, neque nummi & nomina continentur, ſed quæ perpetuo ibi ſunt poſita, quæ, quamquam ad tempus vel caſu abſint, non eo minus tamen continentur *l.* 44. *l.* 76. *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 3. Proinde ſi debitor pactus ſit, ut quæcumque in prædia, pignori data, inducta, invecta, importata, *ibi* nata, paratave eſſent, pignori eſſent, ii dumtaxat ſervi, qui hoc animo inducti erant, ut ibi perpetuo eſſent, non temporis cauſſa adcommodarentur, obligari cenſebuntur *l.* 32. *D. de pignor.* Quæ ut *ibi* ſint illata fuerint *l.* 7. §. *ult. D. in quib. cauſſ. pign.*

Ibi pro eo, in aliquem locum. Quum ibi venerimus *l.* 1. *in fin. D. de orig. jur.* Vid. & *l.* 18. *C. de fid. inſtr. l. ult.* §. *ult. D. de Leg. Rhod.* Veteres ſane reciproce *eo* & *illo* uſi ſunt pro *ibi l.* 32. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult. l.* 7. *in fin. D. de ann. legat.* & promiſcue dixerunt: Irrumpere in ædes, & *in ædibus:* Plaut. Amphitr. *Act.* 4. *SC.* 3. *v.* 14. Pergere in ædes; & *in ædibus.* Idem *ibid. v.* 18. In hoſtium poteſtatem, & in poteſtate pervenire *l.* 12. *D. qui teſt. fac. poſſ.* Sub jugum, & *ſub jugo* mittere. Liv. *lib.* 3. *c.* 28. adeoque particulas motum ad locum, & ſitum in loco ſignificantes ſæpe confuderunt. Hein.

Icere, unde participium *ictus*, id eſt, percuſſus, vel vulneratus *l.* 5. *D. ad Leg. Aquill.*

Icosaprotus, magiſtratus municipalis. Uti enim *Decaproti*, *decem primi*, ita *icoſaproti*, *viginti primi l. ult.* §. 26. *D. de mun. & hon.* Ipſum munus, quo funguntur, *Icoſaprocia ibid.*

Ictus lapilli. Vid. art. *lapillus.*

Id eſt, plerumque non definiendi gratia, ſed exempli loco & παραδειγματικως ponitur, ut in *l* 7. §. 8. *D. de pactis. l.* 8. *C. de vulg. & pup. ſubſt. l. pen. D. de ann. leg. l.* 2. *D. de ſuppell. leg. l.* 3. *in fin. D. de except. l.* 3. *C. ad Leg. jul. de adult. l.* 9. §. *ult. D. ad Leg. jul. pecul.* Sic apud Caium *lib.* 2. *Inſt. tit.* 8. §. 3. Adgnati ſunt per virilem ſexum propinquitate conjuncti, *id eſt*, conſanguinei fratres.

Alias διασαφητικον eſt vel explicativum, ut in *l.* 9. *pr. D. de min.* ubi, corpora potius habere interdum permittendum, *id eſt*, ſi grande damnum ſit minoris. Interdum ergo idem valet, *id eſt*, ac *ſcilicet*, ut in *l.* 4. §. 27. *D. de uſurp. l.* 16. *D. de re jud. l.* 1. *D. de legit. tut. l.* 68. *in fin. D. de uſufr. & aliis locis.* Petr. Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 17. & aliam huic formulæ ſignificationem tribuit; per quam nimirum latior vocabuli ſignificatio coarctetur, eoque refert exemplum *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam. Sed etſi*

etſi exauctoraverit, *id eſt*, *ſigna militaria detraxerit*. Quem hujus formulæ uſum, quamvis exemplo deſtitui putat Ducker. *de Latin. vet. ictor. p.*273. ipſe tamen poſtea *p.* 487. ſimilem loquutionem in *l.* 29. *D. de liber. cauſſ.* deprehendit. *Hein.*

IDEOQUE non ſemper illative ponitur, ſed aliquando per ſolam continuationem §. 1. *Inſt. de exher. lib. l.* 2. §. 2. *D. de pact. l. ult. D. de condict. cauſ. dat.*

ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ, ſcriptura privata, vel chirographum *l.* 12. *C. qui pot. in pign.*

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΡΙΟΙ, ut aiunt Græci interpretes in *l.* 4. *C. de agric. & cenſit.* ſunt bonorum propriorum poſſeſſores. Vid. in Baſilic. *eod. tit.*

ΙΔΙΩΤΗΣ, rudis. Gloſſa Cyrilli: ΙΔΙΩΤΗΣ *ο μη νοημων*, *ruſticus*, *rudis*. Et ita accepit Hadrianus apud Doſithæum *lib.* 3. *sent.* §. 13.

Aliquando tamen is eſt *ιδιωτης*, qui non militat. Sic in *Novell.* 8. *c.* 6. ΙΔΙΩΤΑΙ vertuntur *privati*, opponunturque iis, *qui in militiis conſtituti ſunt. Hein.*

IDONEE cavere quid ſit, explicat *l.* 4. §. 8. *D. de fideic. libert.*

Idonei pro *idonee ei* in quibuſdam codicibus in *l.* 11. §. 15. *D. de legat.* 3.

IDONEUS, *a*, *um* in genere eſt aptus, habilis, ſufficiens. Sic *Idoneus* accuſator *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult.* auctor Cic. *lib.* 2. *ad Attic. epiſt.* 22. *Idonea* cauſſa *l.* 14. §. 2. *D. quod met. cauſſ.* domus *l.* 10. *D. de alim. vel cib. leg.* exceptio *l.* 14. *C. ad SC. Vellei.* fides probationis *l. ult. C. Debit. vend. pignor. imp. non poſſ.* *Idonea* cautio *l.* 50. *D. de manum. teſt. l.* 59. §. *ult. D. mandat.* *Idoneus* defenſor, alienæve rei expromiſſor nemo ſine ſatiſdatione intelligitur *l.* 110. *D. de regul. jur. l.* 46. §. 2. *D. de procur.* §. 1. *Inſt. de ſatiſd.* Et hoc eſt, quod ait Paullus, eum, qui rem alienam defendit, numquam locupletem haberi *l.* 166. *D. de reg. jur.* Nam is, qui ſuſpicit defenſionem, etſi conſularis, non videtur tamen idonee defendere, niſi ſatiſdare fuerit paratus *l.* 51. §. *ult. l.* 52. *l.* 53 *D. de procur.* Sed neque femina, neque miles, neque qui reipublicæ cauſſa abfuturus eſt, aut morbo perpetuo tenetur, aut magiſtratum initurus eſt, aut invitus judicium pati non poteſt, idoneus defenſor intelligitur *l.* 54. *D. de procurat.* Minor utique viginti quinque annis, qui habet curatores, ſui non eſt idoneus defenſor *l.* 5. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* *Idoneus* homo, ſeu vir integræ exiſtimationis, & minime probroſum ſignificat *l.* 42. *D. de verb. ſignif. l. ult. D. de tab. exhib. l.* 11. *D. commod* Si minus idoneis hominibus navem commiſit *l.* 16. §. *ult. D. de rei vind.* *Idoneus* ſervus *l.* 20. *D. commod. l.* 45. *D. famil. ereiſc.* ſocius *l.* 6. *D. pro ſoc.* teſtis *l.* 40. *D. de teſt.*

Idoneum in ſpecie idem eſt ac locuples & ſolvendo eſſe. Proinde *idoneus* & *inops* pugnant *l.* 27. §. 2. *D. de minor.* *Idonea* bona *l.* 1. §. 17. *D. de ſeparat.* eoque ſignificatu *idoneus* abſolute dicitur, qui ſolvendo eſt *l.* 66. §. 4. *D. de furt. l.* 7. §. *ult. D. de dol. mal.* Si *idonei* culpa detegatur *l. ult. D. rem. pupill. ſalv. for.* ubi vulgo legitur *idonea culpa.* Vid. Cujac. 8. *obſ.* 30. *Idonei* curatores *l.* 30. §. *ult. D. de excuſ. l.* 39. §. *ult. D. de minor.* *Idoneus* debitor *l.* 52. §. 9. *D. de furt.* *Idoneus* facultatibus *l.* 6. *C. de ſuſp. tut.* *Idonei* ple-

pleruṁque non tam patrimonio quam fide quoque æſtimantur *l.* 112. §. *ult. D. de verb. obl.* Re & fide idoneus *l. 9. C. Theod. de patr. horreor. Idoneus* fidejuſſor *l.7. D. qui ſatiſd. cog. Idonea* hereditas *l. 5. D. de ſeparat.* Idoneus heres *l. 14. D. de minor. Idoneis hominibus* pecuniam credere *l. 3. C. de uſur.* niſi quis *nominibus* reſcribere malit. Sane enim *idonea nomina* legimus *l. 13.* §. 1. *D. de admin. & per. tut.* Si uterque magiſtratus idoneus eſt *l. 45. D. eod. tit. Idonea* pignora *l. 33. D. de uſur. Idoneus* promiſſor *l. 112. §. ult. D. de verb. obl. idonea* ſatiſdatio *l. 1. §. 36. D. depoſ.* ſucceſſor *idoneus l. 15. D. ad municipal.* Talis eſt ſemper fiſcus *l. 2. D. de fund. dot. Idoneus* tutor *l. 15. §. ult. D. de excuſ.* & paſſim. Si venditor *idoneus* non eſt *l. 4. §. 1. D. de adpell.*

Comparativus *idoneior*, vel, ut in melioribus editionibus, *idonior* legitur *l. 4. §. ult. D. de in diem addict. l. 42. C. de epiſc. & cler. l. 18. D. de teſtam. tut. l. 3. §. 12. D. de lib. hom. exhib. l. 2. D. de popul. act. l. 5. §. 11. D. de jur. immun.* Quamvis vero eam formam ex veteribus Chariſius *lib. 1. p. 88.* & ex recentioribus Ger. Jo. Voſſius *de Analog. lib. 2. c. 27.* rejiciant, ea tamen uſum eſſe Tertullianum *de pallio c. 3. & de anima c. 18.* obſervarunt Salmaſ. in *Not. ad Tertullian. de pall. p. 223.* Bynkersh. 1. *obſ. 25.* & Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p. 387.* Hein.

Idus, decima quinta in menſibus Martio, Maio, Julio, & Octobri, decima tertia in ceteris menſibus dies. *Idus* ſeptembres *l. 122. §. 1. D. de verb. oblig. l. 89. D. de ſolut.*

Jecoris inſpectio in ſacrificiis ſub capitis pœna prohibita *l. 9. C. Th. de pagan. ſacrif.* Vid. infra *inſpectio.*

Jejuna prædia opimis opponuntur *l. 3. C. Th. de cenſit. junct. l. 4. C. Juſt. eod. tit. Jejuna* & deſertæ poſſeſſiones *l. 5. §. ſane C. Th. de collat. donat.*

Jejunitas *l. 4. §. 4. C. Th. de ſuar. pecuar.*

Jesus *Chriſtus*. Si quis Jeſum Chriſtum ſcripſit heredem *l. ult. C. de SS. EE.* De S. Henrico Imp *vitæ ejus auctor. c. 21.* apud Lodovic. *ſcript. rer. Bamb. T. 1. p. 296. Solum quippe Deum ſibi elegit heredem*. Id de eo dictum, quod in condendis, locupletandiſque epiſcopatibus admodum fuiſſet liberalis. Vid. *Matth. 25. v. 40.*

Ignaviam prætendentes audiri non oportet *l. 78. §. 2. D. de legat. 2.*

Igni & aqua accipi *l. 66. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.* interdici *l. 59. §. 4. D. de hered. inſt.* Vid. ſupra ſub *aqua.*

Ignominia, auctore Non. Marcello, *eſt nominis nota. Cic. lib. 2. de republ. Cenſoris judicium nihil fere damnato adfert, niſi ruborem. Itaque ut omnis ea judicatio verſatur tantummodo in nomine, animadverſio illa ignominia dicta eſt.* Sic enim ille Ciceronis locus apud Nonium emendari poteſt. Iſidorus etiam eamdem notionem hujus verbi adfert *lib. 5. etymol. c. 27.* Itaque pro Cenſoris nota *ignominiæ* verbo uſus eſt Cicero non ſemel in oratione pro *Cluent. c. 43.*

Refertur & inter militares animadverſiones a Feſto *lib. 4.* Sic ignominia mitti *l. 6. §. 7. D. de re milit.* Ita & Liv. *lib. 3 c. 5.* Antiates mille milites, quia ſerum auxilium poſt prælium venerant, cum ignominia dimiſſi. *Ignominiæ* cauſſa miſſus *l. 2. D. de his qui not. inf.*

Igno-

Ignominia pro inſamia *l.* 36. *D. de obl. & act. l.* 5. *D. de decur. l.* 42. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Ignominia pro dedecore. Non modica filii iguominia eſt, ſi parentem ſervum habet *l.* 1. *D. de liberal. cauſ.*

IGNOMINIOSA miſſio ab Ulpiano definitur, quoties is, qui mittit, addit nominatim, ignominiæ cauſſa ſe mittere *l.* 2. §. 2. *D. de his qui not. infam. Ignominioſæ* miſſionis cauſſa eſt, quum quis propter delictum ſacramento ſolvitur *l.* 13. §. 2. *D. de re milit.*

IGNORANTIA juris, & facti, Vid. art. *error.*

IGNORATIO pro ignorantia *leg.* 11. *D. de diverſ. tempor.*

IGNOSCERE, ait Seneca, *lib.* 2. *de clement. cap. ult.* eſt, quæ judicas punienda, non punire Cicero *Epiſt.* 15. *ad Brut.* Sed ſceleris pœnam prætermittere, (id enim eſt, quod vocatur ignoſcere) etiam ſi in cæteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello perniciosum puto. *Ignoſcitur* ei, qui ſe ulciſci voluit provocatus *l.* 14. §. 6. *D. de bon. libert.* Ignovit lex Aquillia ſervo, qui domino paruit, periturus ſi non feciſſet, Add. *l.* 11. §. 6. *D. quod vi aut clam l.* 157. *D. de reg. juris.*

IGNOTUS juris ſui, id eſt, ignarus *l.* 2. §. *ult. D. de jur. fiſc.* Poſtquam *ignotus* pater, ubi degit *l.* 10. *D. de rit. nupt.* Oſtendit Bynkersh. 7. *obſ.* 24. Græcum eſſe hoc dicendi genus, quod ideo & Baſilici hic ſervarint *l.* 28. *tit.* 4. *l.* 7. *αγνωςος ο πατηρ οπυ τε εςι, και ει περιεςιν.* Addit, eumdem helleniſmum non modo in pandectis noſtris frequenter occurrere, veluti *l.* 22. §. 8. *D. ſolut. matr. l.* 3. *D. de dot. præleg. l.* 33. *D. de legat.* 3. verum etiam apud Tacitum *Annal. lib.* 2. *c.* 57. *lib.* 15. *c.* 54. *c.* 60. *c.* 66. & Auctorem *dial. de corrupt. eloqu. c.* 18. HEIN.

ILICO. Vid. *Illico.*

ILIENSIS Minerva hereditatem capiendi jus habuit ex SC. vel Conſtitutione principum. Ulp. 22. *fragm.* 6. Ita enim ibi legendum eſſe pro *Milienſem*, primus vidit Hadr. Turneb. *lib.* 7. *Adv. c.* 21. cui deinde ſuffragati ſunt Cujac. 10. *obſ.* 5. Pet. Faber. 3. *ſemeſtr.* 4. & Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt. p.* 635. ubi & quædam de hac Dea, ejuſque cultu notavit, *Hein.* Ceterum *Ilium*, ut ait Servius in *lib.* 3. *Aen. v.* 1. *in Phrygia minore fuit.* Unde *Ilienſes*, quibus & propter inclytam nobilitatem civitatis, & propter conjunctionem originis Romanæ pleniſſimam immunitatem tributam, ait Calliſtratus *l.* 17. §. 1. *D. de excuſat.* Suet. *in Claud. c.* 24. *Ilienſibus, quaſi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remiſit. Ilienſibus* conceſſum eſt, ut qui matre Ilienſi eſt, ſit eorum municeps *l.* 1. *D. ad munic.*

ILLACRYMARI. Præſidi in cognoſcendo neque excandeſcere adverſus eos, quos malos putat; neque precibus calamitoſorum illacrymari oportet *l.* 19. §. 1. *D. de offic. præſ.*

ILLÆSUS Vid. *Inlæſus.*

ILLATIO mortui *l.* 2. §. 3. *D. de religioſ.* teſtatoris *l.* 4. *cod. tit.* id eſt ſepultura.

ILLE in Pandectis idem valet ac *ο δεινα* apud Græcos. Eo articulo enim quævis perſona, vel res, cujus propriam adpellationem commemorare nihil attinet, exempli gratia demonſtratur. *Illis* callendis *l.* 47. *D. de verb. obl.* In civitate *illa*, domo *illius*, menſe *illo*, conſulibus *illis l.* 3. *D. de*

de actuſ. Ovid. *de art. amand. lib.* 1. *v.* 227. *Ille vel ille duces & erunt, quæ nomina dicas.*

ILLECTA ſtipula, id eſt, quæ meſſe facta ad ſpicilegium remanet, nondum lecta, ſeu collecta *l.*30. *D. de verb. ſignif.*

ILLICITUM *l.* 1. *D. de juſt. & jur.* quale eſt, quod per Leges, SCa, Edicta, Conſtitutiones Principum non licet, quod vetitum, & prohibitum eſt.

ILLICO & *poſtea* ſtipulari opponuntur *l.*10. §.6. *D. mand.*

ILLIDERE Vid. *inlidere.*

ILLIGARE ſe periculo *l.* 1. §. 35. *D. depoſ.*

ILLO pro illic in *l.* 23. §. 1. *D. ad leg. Jul. de adult.*

ILLOTIS manibus *l.* 1. *D. de orig. jur.* Deducta loquutio ex Deorum ſacris, ad quæ ſine præparatione (cujus pars erat manuum ablutio) nefas fuiſſet accedere, ceu patet ex Heſiod. *lib.* cui titulus eſt *εργα, και ημεραι.*

ILLUCESCERE. Si illuxerit, id eſt, ſi probatum fuerit *l.* 10. *C. de præd. minor.*

ILLUMINARI dicitur fides *l.* 6. *C. de accuſ. l. un. C. Th. ſi cert. pet. de chirogr.* & veritas *l.* 10. §. 5. *D. de quæſt. l.*10. 12. *C. eod. tit.* id eſt, in luce poni.

ILLUSTRIS, titulus dignitatis *l.* 60. 62. *C. de decur.* Tribuitur hic titulus præfectis urbi, quæſtoribus, magiſtris militum, magiſtris officiorum, comitibus rerum privatarum, comitibus domeſticorum, principibus agentium in rebus *l.* 32. *C. de adpell. l.* 2. *C. de temp. adpell. l.*2. *C. ubi cauſ. fiſc. l. un. C. ne rei milit. comit. l.* 11. *C. de adſeſſor l.*8. *C. de defenſ. civit. l.* 1. *C. de advoc. div. jud. l. ult. C. de decur. l. ult. C. de ſuſcept.* Erat autem *Illuſtrium* dignitas aliis omnibus ſuperior, ceteraſque omnes antecedebat, ut adparet cum ex *l. un. C. de rat. oper. publ.* & ex *l. ult. C. de ſport. l.* 1. *C. ubi Senat.* tum ex *Novell.* 23. Hinc *Illuſtratus* dignitas apud Caſſiodor. 6. *Var. epiſt.* 11. & *Illuſtratus* gradus *l.* 11. *C. de judic.*

IMAGINARIUM dicitur in libris noſtris, quod tantum dicis cauſſa, & in ſpeciem fit. Sic in imaginariam ſervilem cauſſam deduci dicitur filius familias emancipandus *l.* 3. §. *ult. D. de capit. minut. junct.* Caii Inſt. *lib.* 1. *tit.* 6. §. 3. & Ulpian. *fragm. tit* 10. §. 1. Vid. ſupra *emancipatio. Imaginarii* contractus vocantur, in quibus fides facti ſimulatur, non intercedente veritate *l.* 54. *D. de oblig. & act.* Imaginarius emtor, qui nomen duntaxat alienæ emtioni adcommodat, nihil de ſuo impendens *l.* 4. §. 2. & §. 7. *D. de manumiſſ. l.* 10. *C. de diſtr. pign.* Sed *imaginarios* nuncios Imperatores adpellant, divortia non vere, & ex animo, ſed ſpecie tantum & ſimulate facta *l.* 3. *C. de repud. Imaginaria* venditio eſt, in qua numorum aliquid, ſpecie pretii, numeratur, quum aliud revera agatur, quam ut emtio contrahatur *l.* 55. *D. de contr. emt. l.* 1. §. 6. *D. de quæſt. l.* 20. *C. de don. int. vir. & ux. l.* 48. *C. Th. de hæret. Imaginariæ* venditiones adpellantur etiam, in quibus numus unus, aut idem alter, dicis cauſſa ad ſimilitudinem pretii intercedebat, quemadmodum in emancipationibus, adoptionibus, & teſtamentis fiebat, ut traditur in §. 6. *Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſolv. pr. Inſt. de teſtam. l. ult. C. de emancip. l. ult. C. de adopt.* Caii *lib.* 1. *Inſt. tit.* 6. §. 3.

IMAGINES argenteæ *l.* 19. §.8. *D. de aur. arg. leg.* Quales ple-

plerumque erant Lares, ſive civitatum, ſive familiarum privatarum. Spon. *Miſcell.* p. 114. *Laribus publicis dedit imagines argenteas duas.* Petron. *Satyr.* c. 29. *In cujus ædicula erant Lares argentei poſiti.* Unde *imagines* argenteas cum in *d. l.* 19. *D. de aur. arg. leg.* tum in *l.* 6. *in fin. D. eod. tit.* pro Laribus accipiunt Ev. Otto *de tutel. viar.* P. 1. c. 11. p. 210. & P. Burmannus ad Petron. *ibid.*

Imagines Cæſaris nondum conſecratæ *l.* 5. *D. ad Leg. jul. Majeſt.* Permultum enim, quod ad crimen majeſtatis attinet, intererat, conſecratæ eſſent principum imagines, nec ne. Illæ mancipari, vel vendi ſine piaculo non poterant, hæ impune veniebant. Sic apud Tacit. 1. *Annal.* 73. profitetur Tiberius, non contra religiones fieri, quod effigies Auguſti, ut alia numinum ſimulacra venditionibus hortorum, ac domuum accedant. Ælium quoque Pertinacem, urgente inopia, diſtraxiſſe Commodi ſtatuas, ut militi donativum præſtaret, refert Zonar. *Annal. Tom.* 2. p. 212. Immo ipſum Auguſtum modeſtiæ cauſſa conflaſſe ſtatuas, ſibi poſitas, auctor eſt Suet. *in Aug.* c. 52. Nec defuiſſe, qui id avaritiæ cauſſa facerent, patet exemplo Maximini Imp. apud Herodian. *lib.* 7. *hiſt.* c. 3. Quod vero ad conſecratas attinet, nefas videbatur, conflare Principum ſtatuas *l.* 6. *D. ad Leg. jul. majeſt.* niſi reprobatas *l.* 4. §. 1. *D. eod.* quamvis crimen non contraheret, qui vetuſtate corruptas reficiebat *l.* 5. *pr. D. eod. tit.* Nimirum exiſtimabant veteres, conſecrationem numen inferre ſimulacris, adeo ut ſpiritus ſub ſtatuis, & imaginibus conſecratis delitеſcere, crederent. Cyprian. *de vanit. idol.* Conf. *Figrel. de ſtat.* *Tom. II.* *illuſtr. Rom.* c. 4. p. 26. c. 29. p. 249. c. 32. p. 171. 277. Hein. Et ita accipe *Imagines* Imperatoris jam conſecratas in *l.* 6. *D. ad Leg. jul. majeſt.*

Imagines majorum *l.* 22. *C. de adminiſtr. tut.* erant expreſſi vultus in atriis expoſiti, & nomina familiæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium collocati. De quo priſco Romanorum more Seneca *lib.* 7. *controv.* 6. Plin. *lib.* 33. *cap.* 2. Juvenal. *Sat.* 8. v. 19. Ejuſmodi imagines feſtis diebus apertas, profeſtis tectas fuiſſe, indicat M. Seneca *lib.* 7. *contr.* 6.

Imbibere animo *l.* 9. *C. Theod. de malef. & mathem.* Eam notionem, quæ ſignificat conſtituere, vel capere conſilium, huic verbo ſæpenumero tribuunt veteres, ceu oſtendit Muret. *Var. lect. lib.* 1. c. 6. Hein.

Imbuere, interprete Nonio, initiare ſignificat. *Imbui* ſtudio *l. ult. C. de alim. pupill.*

Imitator ſacri oris, & divinorum vultuum adpetitor dicitur falſæ monetæ auctor *l.* 6. *C. de indulg. crim.*

Immemoria ἀμνηστία, oblivio. Quum reverſus locum theſauri *immemoria* non repeteret. Ita enim legendum, nec ibi reſcribendum *in memoria.* Quam enim Papinianus hic *immemoriam* vocat, eam, paucis interjectis, vocat memoriæ infirmitatem. Et ſane analogiæ hoc vocabulum congruit, quum *immemor*, *immemorabilis*, *immemoratus* ſint notiſſima. *Hein.*

Immergére ſe oneribus hereditariis *l.* 20. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her.*

Imminere. Spe *imminentis* libertatis *l.* 1. *D. ſi is qui teſt. lib. eſſ. juſſ.* Alias dicitur imminere id, quod impendet noxium

futurum, paſſim in jure noſtro. *Imminere* pro curare, vigilare. *Immineant* cenſuales *l. 1. C. Th. de ſtud. lib. urb. Rom. Imminente* judice, id eſt, interveniente, & partes ſuas interponente *l. 84. §. 1. D. de legat. 1.* Ita quoque *imminere* litibus dicuntur viatores, quibus injungebatur a magiſtratibus ſolicitudo in jus vocandi, & judicata exigendi *l. 12. C. de prox. ſacr. ſcrin.*

IMMINUERE, valde minuere *l. 50. §. 1. D. de judic.* Et ita *Imminutum* jus legationis dixit Cic. 1. *Verr.* 93. ad quem locum Auſonius: *Qui poteſtatem in adminiſtrando non defenderit, imminuti magiſtratus, veluti majeſtatis læſæ reus eſt.* Et ita Mamercum, Dictatorem, qui cenſuram, quinquennalem prius, annuam fecerat, a Cenſoribus tribu morum, & ærarium factum, quod magiſtratum populi Romani minuiſſet: Liv. *lib. 4. c. 24.* refert.

IMMINUTUM pro *non deminutum*, dixit Paull. *l. 44. pr. D. de bon. libert. Ut undique patronus ſuum jus habeat imminutum* id eſt, ſalvum, & integrum. Quamvis vero alii auctores vix proferri poſſint, qui ita uſi ſint hoc vocabulo, pluribus tamen exemplis probatum eſt a Salmaſio *ad Vopiſc. Aurelian. c. 29.* Gronov. *ad Liv. lib. 12. c. 39.* & Duckero *de Latin. vet. ICtor. p. 371.* talia participia compoſita cum *in* ancipitis eſſe notionis, & tum adfirmare, tum negare. HEIN.

IMMISCERE ſe adminiſtrationi *leg. 6. C. de negot. geſt.* cauſſis alienis *l. 1. §. 5. D. de poſtul.* negotiis alienis *l. 3. §. 10. D. de negot. geſt.* rei ad ſe non pertinenti *l. 26. D. de reg. jur.* tutelæ, vel curæ *l. ult. C. ſi mut vel cur.*

Immiſcere ſe (hereditati) præcipue dicuntur ſui, ac neceſſarii heredes *l. 11. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 5. §. ult. D. quod cum eo, qui in alien.* quemadmodum extranei adire, & pro herede gerere §. 5. *Inſt. de her. qual. & diff. l. 8. C. de jur. delib. l. 14. §. 8.* Tametſi iiſdem modis illæ perſonæ ſe *immiſceant*, ac extranei *pro herede gerunt*, quos modos vid. ſupra *ſub art. heres.* Sed & *immiſcere* ſe fratris impuberis hereditati dicitur, qui a patre pupillariter ſubſtitutus eſt *l. 40. D. de adquir. vel omitt. her.*

IMMISSIO aquæ & fumi *l. 8. §. 5. D. ſi ſerv. vind.*

IMMITTERE ſe, pro conferre ſe in aliquem locum. Si quis aliquem evitans, in tabernam proximam ſe immiſiſſet *l. 2. D. ſi quadrup. paup.*

Immittere, cauſſam dare. Quod corpus ejus in aliquam valetudinem immitteret *l. 14. §. 1. D. de Ædil. edict.*

Immittere, id eſt, ædificando, vel alio opere manufacto quid imponere alicui loco. Immittere autem & *projicere* ſeparantur *l. 5. §. 10. D. de nov. op. nunc.* Similiterque ſervitutes *immittendi, projiciendique* diverſas facit *l. 6. D. ſi menſ. falſ. mod.* Plane inter *projectum* & *immiſſum* id intereſſe, aiebat Labeo, quod *projectum* eſſet id, quod ita proveheretur, ut nuſquam (ſuper alieno), requieſceret, veluti tigna, & trabes, quæ *immitterentur l. 242. §. 1. D. de verb. ſignif.* Et ita *immiſſa* accipe *l. 15. §. 2. D. de precar. Immittendi* jus §. 2. *Inſt. de action.* ſervitus *l. 1. D. de ſerv. præd. urb.* Tignum in parietem immittere *leg. 16. D. commun. præd.* Si tigni immiſſi ſervitutem ædes tuæ debent *l. 6. D. de ſerv. præd. urb.* Eos qui jus luminis *immittendi* non habuerunt, operto pariete communi nulla

nullo jure feneſtras *immiſiſſe l.* 40. *D. eod. tit.*

Sed & immitti cloaca privata in publicam, itemque in viam dicitur *l.* 1. §. 9. *D. de cloac. l.* 2. §. 26. *D. ne quid in loc. publ.* Interdicto, quo Prætor, in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit, & qui foſſam in ſuo facit, ut ibi aqua collecta in viam decurrat, tenetur *l.* 2. §. 27. *D. eod. tit.*

IMMO correctionem inducit Titius, immo Seius heres eſto *l.* 47. *D. de hered. inſt.* Stichus, immo Pamphilus liber eſto *l.* 21. *D. de manum. teſt.* Cujac. *Tract.* 4. *ad African. l. ult. D. ſi ſerv. vind.*

Aliquando ea particula non correctionem inducit, ſed exceptionem, & ita fere perpetuo ea utitur Julius Paullus in *Libris epitomatis Labeonis πειθανων.* In iis enim frequentiſſimæ formulæ: *Immo l.* 28. 29. 30. *D. de capt. & poſtl. l.* 28. *D. de probat. & præſumpt. l.* 91. *D. de ſolut. l.* 23. *D. de acceptil. l.* 84. *D. de jur. dot.* Immo contra *leg.* 5. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. l.* 91. *D. de furt. l.* 61. *D. de adquir. rer. dom. Immo* forſitan & contra *leg.* 49. *D. de uſurp. & uſuc.* Immo contra accidet *l.* 51. *D. de bon. libert. Immo* puto *l.* 21. *D. ſi ſerv. vind.* Immo quæritur *l.* 10. *D. de Leg. Rhod. l.* 78. *D. de rei vind.* Bynkersh. 3. *obſ.* 6. HEIN.

IMMOBILES res *l.* 23. *D. de uſurp. pr. Inſt. de uſucap. l.* 15. *D. qui ſatiſd. cog.* Dicuntur etiam *res ſoli*, ſeu *ſolo contineri*, veluti prædia, fundus, domus. Ἀκίνητα eodem modo Græci dicunt.

IMMODERATE uti ſervo *l.* 17. §. 1. *D. de Ædil. edict.*

IMMOLARE. Qui hominem immolaverint, exue ejus ſanguine litaverint, beſtiis objiciuntur Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 16. De qua ἀνθρωποθυσία, apud Romanos vetita, plura ad eum locum collegerunt viri docti, inprimis Schulting. *juriſpr. vet. p.* 511. HEIN.

IMMUNITAS eſt vacatio munerum publicorum, SCis, conſtitutionibuſve principum conceſſa. Paullus enim notat, *munus* interdum diei onus, quod quum remittitur, vacationem militiæ, munerisque præſtare, inde *immunitatem* adpellari *l.* 18. *D. de verb. ſignif. Immunitas* autem vel *perſonis* datur *l.* 4. §. 3. *D. de cenſib.* vel *generi*, & *poſteris l.* 1. §. 2. *D. de jur. immun.* ſeu generaliter eo jure, ut ad *poſteros* transmittatur *l.* 4. *D. eod. tit.* vel generaliter *locis* & civitatibus *l.* 4. §. 3. *D. de cenſib.* ſeu *rebus l.* 3. §. *ult. D. eod. tit.* Decimæ immunitas *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. ult.* §. 9. Llienſibus pleniſſima immunitas tributa eſt, ut etiam tutelæ excuſationem habeant *l.* 17. §. 1. *D. de excuſat.* Immunitas perſonalium, ſive etiam civilium munerum *l. ult.* §. 29. *D. de mun. & hon.* Immunitas ne hoſpitem militem reciperent *d. leg. ult.* Immunitas operum publicorum pro immunitate a collatione ad opera publica *l.* 6. *C. Theod. de oper. publ.*

Immunitas Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. Ea prohibentur judices ſæculares in eccleſiarum domibus judicia exercere *c. ad audientiam* 5. *de immunit. eccleſ.* Multo minus in ipſis Eccleſiis, vel cœmeteriis judicia criminalia, ſeu cauſſæ agitari debent, in quibus agitur de effuſione ſanguinis, ſeu de pœna corporali, quod ab Epiſcopo ſub comminatione excommunicationis prohibendum eſt. Jo. IX. in Concil. Ravennatenſi præſente Lamberto Imperatore ann. 899. *c. ut in* 1. *eod. tit.* Sed &

in iis locis fieri prohibentur omnes alii actus forenſes, vel alias profani *C. cum eccleſia* 5. *eod. tit. c. decet* 2. *eod. tit. in* 6. Qua immunitate & aliis privilegiis gaudet Eccleſia etiam nondum conſecrata, dummodo in ea divina myſteria celebrantur *c. Eccleſiæ* 9. *eod. tit.* Sæculo decimo tertio, ſi aliqui ob varia commiſſa crimina ſpe immunitatis confugiebant ad eccleſias, diſtinguendum erat inter ſervos & liberos. Si ſervus confugerat ad Eccleſiam, debebat Domino poſt præſtitum clericis de impunitate ſervi juramentum ad ſervitia reſtitui. Si autem confuga homo liber erat, nulli mancipatui ſubjectus, quantumcumque gravia crimina perpetraſſet, non poterat violenter ab Eccleſia extrahi, nec propterea damnari ad mortem, vel pœnam ordinariam mutilationis, ſed Rectores Eccleſiæ debebant illi obtinere vitam & membra. Poterat tamen ratione ſui delicti alia legitima poena adfici *c. inter alia eod. tit. in* 6. Ab ea immunitate vitæ, & membrorum excipiebantur publici latrones, vel nocturni depopulatores agrorum, qui dum in viis publicis homines aggrediuntur, ab eccleſiis extrahi poſſunt *c. immunitatem* 10. *eod. tit.* Neque ea immunitate gaudent, qui ſpe impunitatis homicidia, vel mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, aut coemeteriis perpetrant *c. non minus* 4. *eod. tit.* Alexander III. anno 1179. in generali Concilio Lateranenſi, cui Imperator Fridericus I. interfuit, ſub pœna excommunicationis prohibet, ne onera graviora Eccleſiis imponantur, niſi Epiſcopus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem publicam aſpexerint, ut abſque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel neceſſitates, ubi laicorum non ſuppetant facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtimet conferenda *c. immunitatem* 10. *eod. tit.* Quam conſtitutionem Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi anno 1216. illimitate, & indefinite explicat, atque intelligi vult de omnibus, qui Eccleſias, & Eccleſiaſticos viros *talliis*, ſeu *collectis*, & exactionibus, & aliis aggravare nituntur. Præterea declarat, ut ſi Epiſcopus etiam voluerit communi utilitati, vel neceſſitati de bonis eccleſiaſticis providere, Romanus Pontifex prius conſulatur *c. adverſus* 7. *eod. tit.* Bonifacius VIII. longius progreſſus excommunicavit etiam ipſos clericos, qui ſine conſenſu ſedis Apoſtolicæ hujuſmodi exactiones ſolverint *c. clericis* 3. *eod. tit. in* 6. quam tamen Bonifacii VIII. conſtitutionem revocavit Clemens V. *c. quoniam eod. tit. in Clement.* & Benedictus XI. qui pœnam excommunicationis reſtringit ad eos, qui ejuſmodi exactiones petunt ſine conſenſu ſedis Apoſtolicæ, monetque a Concilio Lateranenſi circa tales ſubventiones ſolum exceptum fuiſſe caſum neceſſitatis, vel utilitatis communis, ubi laicorum ad id non ſuppetunt facultates. Adde conſtitutionem Alexandri IV. an. 1260. *c. quia nonnulli* 1. *eod. tit. in* 6. Sicut autem laicis non licet exigere *tallias* a clericis, ita nec Prælatis eccleſiaſticis, licet *procurationum*, aut ſervitiorum titulo, quæ debent legato Apoſtolico, vel alteri, plus exigere a ſubditis, ut illud in ſua lucra convertant *c. quia plerique* 8. *eod. tit.* Inſtante, vel jam ingruente periculo urbis nullus Clericus ſub prætextu immunitatis Eccleſiaſticæ, aut privilegii perſonalis excuſatur, quin ab Epiſcopo compelli debeat ad murorum vigilias *cap. pervenit* 2. *eod.*

eod. tit. Epiſcopus non permittat, ut coloni Eccleſiæ relicta cultura agrorum eccleſiaſticorum aliis dominis operam ſuam locent *c. judicatum* 3. *eod. tit.* Temporales Domini, qui ſuis ſubditis prohibent, ne perſonis Eccleſiaſticis aliquid vendant, aut ab eis emant, aut eis frumenta molant, aut panem coquant, aut alia obſequia præſtent, ipſo facto excommunicationi ſubjacent *c. eos qui* 5. *eod. tit. in* 6. Judices, vel Præfecti, qui in foro Eccleſiaſtico litigare volentes in cauſſis, quæ ratione negotiorum, perſonarum, vel rerum de jure, vel de antiqua conſuetudine ad forum eccleſiaſticum pertinent, impediunt, eoſque ad judicium ſæculare recurrere, vel a lite deſiſtere compellunt, excommunicationi ipſo facto ſubjacent *c. quoniam* 4. *eod. tit. in* 6. Dn. Amort. *Elem. jur. can. lib.* 3. *tit.* 49.

I M M U R M U R A R E. Qui noxiis quæſita graminibus, & diris immurmurata ſecretis mentis & corporis venena compoſuit *l.* 6. *C. Th. de indulg. crim.* Inde murmur magicum, de quo Jac. Gothofr. *Comm. ad l.* 5. *C. Th. de maleſ. & math.*

I M M U T I L A T A voluntas, id eſt, integra, cui nihil detrahitur *l.* 4. *in fin. C. de poſt. her. inſt.*

I M P A C T A navis in ſcapham *l.* 29. §. 1. *D. ad Leg. Aquil. Impacti* in carcerem *l.* 13. *D. de cuſtod. & exhib. reor.*

I M P A R matrimonium, teſte Ulpiano 17. *fragm.* 4. adpellabatur, ſi major quinquagenaria minori ſexagenario nupſiſſet. Verum Juſtinianus ejuſmodi nuptias, quæ inter maſculos, & feminas majores vel minores ſexagenariis vel quinquagenariis lege Julia & Papia Poppæa prohibitæ erant, ratas eſſe voluit *l.* 27. *C. de nupt.* Et hoc eſt, quod in *l.* 12. *C. de legit. her.* idem ait: Quum & anteriore noſtra lege hujuſmodi nuptias permiſimus, impares eas videri minime concedentes: Ita Briſſon. Multis erroribus implicatum illud Legis Juliæ, & Papiæ Poppeæ caput in ordinem redegit Hein. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Pop. lib.* 2. *c.* 3. *p.* 152. *ſeq.* ubi oſtendit, primum Lege Julia & Papia cautum fuiſſe, ut ſexagenarii maſculi, & quinquagenariæ feminæ, nec non ſpadones a pœnis ejus Legis liberi haberentur. Ulp. *tit.* 16. §. 3. Non ergo horum nuptias prohibuerat lex illa, ſed potius ſenes pœnis Legum exemerat. Sed ſub Tiberio porro SC. Perniciano, vel Perſiciano cautum fuerat, ut ſexagenariorum & quinquagenariarum, nec non ſpadonum nuptiæ non eſſent, & ſi eſſent, vir & uxor pœnis cœlibatus perpetuo tenerentur. Ulpian. *ibid.* At Claudius Imp. poſtea ei SC. obrogavit, teſte Suet. *in Claud. c.* 23. & eatenus quidem, ut, qui major ſexagenario minorem quinquagenario duxiſſet, perinde haberetur ac ſi minor ſexaginta annorum uxorem duxiſſet. Ulpian. *ibid.* ſequutum deinde SC. Calvitianum, vel Calviſianum, quo conſtitutum, ut non eadem eſſet ratio nuptiarum quinquagenariæ majoris cum minore ſexagenario, id potius haberetur impar matrimonium, & nec ad capiendas hereditates, nec ad dotes legatas conjugibus proficeret, ſed dos potius, mortua muliere, caduca eſſet. Ulpian. *ibid. Impar* ergo matrimonium non fuit quodlibet, a perſonis imparis ætatis contractum, ceu ſibi perſuaſerat Jac. Gothofr. *ad Leg. Jul. & Pap. p.* 332. ſed ſi imberbis vetulam duxiſſet. Poſtremo hic addit idem Hein. non primum Juſtinianum pœnas harum nuptia-

rum ſuſtuliſſe, ſed ante eum jam Conſtantini M. temporibus illas corruiſſe videri, pœnis coelibatus, orbitatiſque generali Lege ſublatis *l. un. C. Th. de infirm. pen. coelib.*

Impar etiam matrimonium Boeth. *in Topic. Cic.* vocat, quod civis Romana cum Latino, vel peregrino, vel ſervo, quibuſcum connubium non eſt, contraxit. Ita Apuleius *lib. 6. metamorph. p.* 183. de nuptiis Cupidinis, & Pſyches ancillæ: Jam faxo, inquit, nuptias non impares, ſed legitimas, & jure civili congruas. Idem *lib.* 5. Impares porro nuptiæ, & in villa, ſine teſtibus, patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri.

Impar numerus arbitrorum *l.* 17. §. 6. *D. de recept. arb.* teſtium *l.* 21. §. *ult. D. de teſt.* id eſt, non ſufficiens.

IMPARTIRI, vel *impertiri* paſſive. In cauſſa adulterii dilatio poſtulatio *impartiri* non poteſt. Paull. 2. *ſent.* 27. §. 17. Ubi quidem Cujacius legere maluit *impetrari*. Sed, Ulpianus quoque *l.* 7. *D. de fer.* dixit: Dilatio *imperitiri* ſolet. *Hein.*

IMPEDIRE. Invicem ſibi impedient *l.* 34. *D. de uſufr.* plane ut apud Varron. de *ling. lat.* Novitati non impedit vetus conſuetudo. *Impeditus* morbo *l.* 75. §. 1. *D. de judic.*

IMPENDEO, ere. Ob metum impendentis damni, Paull. 5. *ſent.* 10. §. 1.

IMPENDIUM & *impendia*, ſumtus, & impenſas ſignificant *l.* 14. §. 1. *l.* 29. *D. commun. div. l.* 1. §. 2. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.*

IMPENSA. *Impenſarum* ſpecies ſunt tres. Aut enim *neceſſariæ* dicuntur, aut *utiles*, aut *voluptuoſæ*. Ulpian. *tit.* 6. §. 4. *l.* 1. *D. de impenſ. in rem. dot. fact.*

Neceſſariæ dicuntur, ait Paullus, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior futura eſſet *l.* 79. *D. de verb. ſignif.* item, ut Ulpian. *tit.* 6. §. 15. quibus non factis, dos imminuitur. Sic neceſſariæ impenſæ habentur aggeres facere, flumina avertere, ædificia vetera fulcire, & reficere, arbores in locum demortuarum reponere *l.* 14. *D. de impenſ. in rem dot.* Ulp. *tit.* 6. §. 15. In neceſſariis etiam impenſis habentur moles in mare vel flumen projectæ, piſtrinum, vel horreum, neceſſario factum, ſi ædificium ruens, quod habere mulieri utile erat, refecerit, ſi oliveta rejecta reſtauraverit, vel ex ſtipulatione damni infecti, ne committatur, præſtiterit, vel in valetudinem ſervorum impenderit, vel ſi vites propagaverit, vel arbores curaverit, vel ſeminaria pro utilitate agri fecerit *l.* 1. §. *ult. l.* 2. *l.* 3. *D. de impenſ. in rem dot.* Ulpian. *l.* 8. *D. de pign. act.* Si neceſſarias, ait, impenſas fecerim in ſervum, aut in fundum. In ſervum, puta, ſi medicis, quum ægrotaret, pecunias dederim. Enim vero cibaria mancipiis dotalibus data, item modica ædificiorum refectio, agrorum quoque cultura, nec non impenſæ quærendorum, cogendorumque fructuum cauſſa factæ in ſpecie quidem neceſſariarum impenſarum ſunt, verumtamen hæc a ſuperioribus differunt, quod dotem non deminuunt, propterea, quod ipſæ res ita præſtari intelliguntur, ut non tam impendas in eas, quam, deducto eo, minus ex his percepiſſe videaris *l.* 15. *l. ult. D. de impenſ. in res dot.* Fructus enim, ejuſmodi impenſis deductis, accipi, docuimus ſupra ſub art. *fructus.*

Utiles impenſæ ſunt, quæ meliorem dotem faciunt, deteriorem

eſſe

eſſe non ſinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur, ſicuti arbuſti paſtinatione, ultra quam neceſſe fuerit, item doctrina puerorum, & piſtrinum vel horreum inſulæ dotali adjectum *l.* 79. *D. de verb. ſignif.* Ulpianus *tit.* 6. §. 16. *Utiles impenſæ* ſunt, quibus non factis, quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructoſior effecta eſt, veluti ſi vineta, & oliveta fecerit. Exempla alia vide in *l.* 5. §. *ult. l.* 6. *l.* 14. *D. de impenſ. in res dot. l. ult. D. de jur. dot.* Ad utrumque genus ſpectant *l.* 39. *l.* 51. *D. de hered. pet. l.* 7. §. *ult. D. ſolut. matrim.*

Voluptuariæ impenſæ vel voluptuoſæ ſunt, quæ voluptatis cauſſa in ſpeciem ornatumque augendum factæ ſunt, non etiam fructum augent, quibus neque omiſſis res deterior fieret: Vid. Ulpian. *tit.* 6. §. 14. & 17. *l.* 7. *l.* 14. *D. de impenſ. in res dot. fact. l.* 39. *D. de hered. pet.*

Si quis ita legaverit: Si P. Cornelius *impenſam*, quam in fundo Seiano feci, heredi meo dederit: *Impenſæ* verbo pretium non ſignificari; ſed eos dumtaxat ſumptus, quos in fundum, poſteaquam emtus eſſet, fecit teſtator, ait *l.* 40. §. 1. *D. de condit. & dem.*

Impenſa, pro re, in quam impenſæ factæ *l.* 130. §. 2. *D. de don. int. vir. & ux.* Immo hæc notio occurrit, quoties impenſa tolli dicitur *l.* 9. *D. de impenſ. in rem dot. l.* 39. §. 1. *D. de hered. pet.* Nec enim impenſas, ſed rem, in quam impendia facta, tollimus. Hein.

IMPERARE *Imperantes* habere dicitur medicus, qui ægros curandos habet. Ita Alfenus in *l.* 26. *D. de oper. libert.* Medicus libertus, ait, quod putaret, ſi liberti ſui medicinam non facerent, multo plures *imperantes* ſibi habiturum. Varro *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 60. *Itaque*, ait, *in hoc genere coloni potius anniverſarios habent vicinos, quibus imperant, medicos, fullones, fabros. Imperare* tamen ægris medicos, ait Senec. *lib.* 1. *de ira c.* 16. his verbis: *Si intraſſem valetudinarium, exercitus & ſciens, non idem imperaſſem omnibus per diverſa ægrotantibus.* Et ipſum *imperandi* verbum medicis convenire, notat Donatus in *Andr. Ter. Act.* 3. *ſc.* 2. ad hæc verba: *Quod juſſi ei dare bibere, ei, quantum imperavi, date*, ubi ſcholiaſtes: Vide, ait ille, ut auctoritatem & jactantiam medicorum imitatur dicendo; *Quod juſſi.* Et non ſufficiebat, ſed etiam *imperavi*, dixit, ſimul hæc, quæ ſolent medici promittere frequenter, *mox ego huc revertar.* Inde eſt, quod medicum, *Imperatorem vitæ necisque* adpellet Plin. *lib.* 19. *c.* 1. & unam artium medicinam Imperatoribus quoque *imperare*, tradat idem *lib.* 24. *c.* 1. *in fin.* Addendi hic Obert. Giphan. *Obſ. ling. lat. verb. Imperator & imperans p.* 113. Alciat. *lib.* 7. *Parerg. c.* 13. Lycklama *Membran. lib.* 2. *eclog.* 19. Car. Du-Freſne in Gloſſar. *hac voce.*

IMPERATORES olim, ſtante republica, duces belli, rebus proſpere geſtis a militibus adpellatos, & ſalutatos, docuit Briſſon. *lib.* 4. *Formul. c.* 32. *p.* 237. Et ita Florentinus: Imperatores captivos vendere, ac per hoc ſervare, nec occidere ſolent *l.* 4. §. 1. *D. de ſtat. hom.* § 3. *Inſt. de jur. perſon.* Hujus autem nominis honore, non niſi legitimo hoſtium numero cæſo, quemquam adfici, moris fuiſſe, teſtatur Dio Caſſ. *lib.* 37. *p.* 48. de Antonio loquens his verbis: Καὶ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τῇ νίκῃ, καίτοι τὸν ἀριθμὸν τῶν πεφονευμένων ἐλάττονος παρὰ τὸ νενομισμένον ὄντος, ἐπεκλήθη. *Ipſe*

hujus victoriæ cauſſa Imperator, quamquam cæſorum numerus conſtituto minor eſſet, adpellatus eſt. Nec vero niſi ſemel cuiquam hanc adpellationem ex una, eademque adpellatione contigiſſe, tradit idem Dio *lib.* 9. *p.* 679. ubi de Claudio ejuſque expeditione Britannica; Αυτοκρατωρ, inquit, *πολλακις επωνομασθη παρα τα πατρια. ου γαρ εστιν εν ουδενι πλεον η απαξ εκ του αυτου πολεμου την επικλησιν ταυτην λαβειν: Imperator ob hæc aliquoties dictus eſt, contra inſtitutum Romanorum, neque enim ſæpius, quam ſemel, licet uno de bello id nomen adſumere.*

Quis autem fuerit legitimus ille numerus, ob quem *Imperator* dux exercitus conſalutari potuerit, diſci poteſt ex Appiani *lib.* 2. *de bello civ. p.* 455. *edit. Henr. Steph.* ubi de ritu illo ex inſtituto agens: *Εστι δε τιμη τοις στρατηγοις τοδε το προσαγορευμα παρα των στρατων, καθαπερ αυτοις επιμαρτυρουντων αξιως σφων αυτοκρατορας ειναι, και την δε την τιμην, οι στρατηγοι παλαι μεν επι πασι τοις μεγιστοις εργοις προσιεντο, νυν δ' ορον ειναι, τηδε τη ευφημια πυνθανομαι το μυριους πεσειν: Id honoris olim ducibus conferebatur a ſuis militibus, tamquam virtutis teſtimonium, quem illi poſt quodvis præclarum belli facinus admittebant, noſtra autem ætate, ut audio, nemini contingit hujuſmodi adclamatio, niſi cæſis hoſtium decem millibus.* Ex quo loco diſcimus, nullum olim certum numerum finiiſſe leges, at Appiani ætate (floruit autem Trajani temporibus) decem hoſtium millia cæſa eſſe oportuiſſe, ut huic honori locus eſſet. Res ita ſe habet. Tempore liberæ reipublicæ non cæſorum hoſtium numerus, ſed ipſius victoriæ præſtantia conſiderabatur. Et hinc Cicero *Philipp.* 14. *c.* 5. *At ſi quis Hiſpanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidiſſet, non eum hac conſuetudine, quæ increbuit, Imperatorem adpellaret Senatus?* Ac proinde ſuæ ætatis morem ob oculos habuit Dio Caſſius, dum Antonio eum honorem contigiſſe miratur, ignarus ſcilicet, eo tempore qualemcumque numerum ſuffeciſſe. At ex quo Cæſares ſibi *Imperatoris* nomen, tamquam præcipuum, ſumſerant, non viſum eſt amplius id nomen privatis convenire. Auguſtus equidem id quibuſdam tribui paſſus fuerat: Tiberius vero uni Junio Blæſo, quem ad ſuam uſque ætatem poſtremum eo honore ornatum eſſe teſtatur Tacitus 3. *Annal.* 73. *Tiberius id Blæſo tribuit, ut Imperator a Legionibus ſalutaretur priſco erga duces honore, qui bene geſta republica gaudio, & impetu victoris exercitus conclamabantur, erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper ceterorum æqualitatem. Conceſſit quibuſdam & Auguſtus id vocabulum, at tunc Tiberius Blæſo poſtremum.* Nec tamen plane ſublatum id inſtitutum voluerant Cæſares, ſed, ut rarius tribueretur, grandem illum decem millium numerum finiverunt, ceu ex laudato Appiani loco luculenter intelligimus. Ceterum quamvis in uno eodemque bello non ſoleret victor, niſi ſemel *Imperator* conſalutari, nihil tamen impediebat, quo minus id iterum, ac ſæpius fieret, ſi quis diverſis expeditionibus victoriam reportaſſet. Auguſtum ſane ſemel & vicies Imperatorem eſſe conſalutatum, teſtes ſunt Dio *lib.* 52. 494. & Tacit. 1. *Annal.* 9. Hein.

Poſtea ad Principes rerum potitos *Imperatoris* vocabulum translatum eſt, initio orto a Julio Cæſare, quem a Senatu perpetuo hoc prænomine, quod ad poſteros quoque tranſiret, ornatum, ipſemet Dio *lib.* 43. *p.* 235. ſcribit. Hujus

ver-

verba ex latina interpretatione ſic ſe habent : Imperatoris quoque nomen, non pro antiqua tantum conſuetudine, qua cum alii, tum ipſe quoque id ſæpius ex bello reportaverat, neque ea ratione, qua vocantur ii, quibus merum aliquod imperium, aut alia quædam poteſtas defertur, ſed eo modo, quo nunc iis datur, qui ſummum obtinent imperium, tamquam proprium quid eidem impoſuerunt. Sueton. *in Jul. c.76. Non enim honores modo nimios recepit, ut continuum conſulatum, perpetuam dictaturam, morum præfecturam, prænomen Imperatoris.* Et hoc *Imperatoris* prænomen a Julio Cæſare ad reliquos deinceps Principes, ceu proprium, non aliter ac Cæſaris manaſſe, idem Dio ſignificat. Ac plane populo Romano inviſum Regum nomen vitante, non potuerunt modeſtiore, gratioreque adpellatione ad rempublicam opprimendam accedere. Fuit hæc Cæſarum ſeu modeſtia, ſeu aſtutia, verbi lenitate invidiam facti mollire, & ſub conſularis, tribunitiæ, pontificialis, cenſoriæ poteſtatis ſpecie omnia ſenſim in jus ſuum redigere, regiumque dominatum vi ipſa ſibi vindicare, eo nomine adſumto, quod quilibet ex ſenatoribus, qui, quum exercitui præeſſet, rem bene geſſiſſet, virtute adſequi poterat.

Sane quoties apud Ulpianum legis *Imperator noſter*, uti *l.* 43 *D. de jur. fiſc. l.*1. §. *ult. D. de pollicit. l.* 1. *l.* 3. §. *ult. D. de cenſib. l.* 1. §. 3. *D. de calumn. l.* 1. §. 9. *D. de legat.* 3. *l.* 9. *D. de excuſ. l.* 3. *D. de quæſt. l.* 2. *D. ad SC. Tertull.* & *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 16. §.9. Antoninum Caracallam intellige, uti ipſemet Ulpianus indicat, quum ait : *Imperator noſter* Antoninus Auguſtus *l.* 14. §. 15. *D. de offic. proconſ.* Add. *l.* 6. §. 1. *D. de pollicit. l.* 5. *D. de adpell. recip. l.* 3. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 1. §. 1. *D. de ſuis & legit. her. l.* 2. §. *ult. D. ad SC. Tertull.* Sub hoc Imperatore enim Ulpianum plerumque opera ſua edidiſſe, per inductionem, quam vocant, probavit Ant. Schulting. in *Not. ad Jo. Bertrandi vitam Ulpiani p.*546. *ſeq.* faſſus tamen *p.*551. libros de adulteriis poſt Antonini Caracallæ imperium prodiiſſe, quia in illis Imperatorem iſtum divum vocet *l.* 13. §.3. *D. ad Leg. jul. de adult.* Quare verba hæc Ulpiani : *Imperator noſter cum Divo patre ſuo reſcripſit*, uti *l.*1. *D. de pollicit. l.* 1. §. 10. *D. de quæſt. l.* 7. §. 10. *D. de interd. & releg.* ita accipienda ſunt : Divus Severus, & Antoninus reſcripſerunt.

Imperator dominator, ac moderator orbis adpellatur, Reineck. *tract. de regim. ſæcul. & eccleſ. lib.* 2. *Clas.* 3. *c.* 7. unde Monarcha, & Vicarius Dei in terris *l.* 2. §. *ſed quia* 18. *C. de vet. jur. enucl.* & mundi dominus dicitur *l.*9. *D. ad leg. Rhod. de jact. Novell.* 105. *c.*2. quare pomum imper' ile in coronatione ſua a Palatino Rheni offertur. Bull. *in orat. de majeſt. imper. n.* 97. Jus Imperii eſt poteſtas abſoluta, & extremum jus omnium earum rerum, quæ ad majeſtatem regni, & reipublicæ pertinent vel belli titulo, vel ſubditorum patientia adquiſitum : Clapmar. *lib.*1. *c.*11. Jura imperii hæc ſunt. 1. Legem aliis dare, non accipere. Pompeius lege Gabinia legibus ſolutus fuit. Hinc Ulpianus ait : Princeps legibus ſolutus eſt. Livius *lib.* 3. Auguſtus conjugem lege Voconia legibus ſolvit Dionyſ. 58. & liberos legibus annariis. Tacit. *lib.* 1. *Annal.* & licet legibus ſolutum eſſe (2.) jus ſit, Princeps exemplo

ſuo

ſuo cuſtos & legum moderator eſſe debet. Regis ad exemplum totus componitur orbis, ait Claudianus. Leges Imperator dat; & non niſi a ſummo Deo accipit. Carolus V. Imperator ſic ad S. P. Leonem X. ſcripſit, non eſſe ex dignitate Auguſti leges accipere, minisque terreri ab his maxime, qui imperio ſuo ſubjecti, & toties victi graviore poena digni cenſerentur. Jovius *in vita Leonis*: Eadem majeſtas eſt, ne quis leges imperii violet. Iſtorum, inquit Imp. Juſtinianus, alterum alterius imperio ſemper eguit, & tam res militares legibus, quam ipſæ leges armorum præſidio ſervatæ ſunt. Sic Conſt. dixit armari jura gladio. (3.) Magiſtratus creare, in quo maxima Imperiis majeſtas, atque dignitas elucet. Modeſtinus *l. un. D. ad leg. jul. ambit.* Ad curam principis magiſtratuum creatio pertinet, non ad favorem populi. (4.) Jus rerum ſacrarum. Apud Romanos jus hoc ad reges, & Imperatores attinebat. Rex ſacrorum præſes eſto. Leo S. Pontifex ad Imperatorem Leonem: Debet, inquit, Imperator incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad eccleſiæ præſidium eſſe collatum. (5.) Summi Imperii jus eſt, monetam cudere. Poeta *lib.* 3. de Friderico Imperatore: Rege figuratam regis patet eſſe monetam Cæſaris, & domino ſub Cæſare fulget imago. Quare graviſſime puniuntur illi, qui nummorum circulos circumcidunt, de quo exſtat conſtitutio Imp. Conſtantini *in C. Theod.* & majeſtatis pœna tenentur, qui nummos corruperunt *l.* 2. *C. de falſ. mon.* (6.) Jus vitæ & necis. Et cum in regali ſolio reſidet is vitæ, neciſque omnium dominus. Q. Curtius *de reb. geſt. Alex. M. lib.* 4. Auguſtinus *de fato*. Imperatori ſoli licet revocare ſententiam, & reum mortis abſolvere, & ipſi ignoſcere. Et in *l.* 2. *C. de ſent. poſſ. & reſtit.* ad Licianum in inſulam deportatum Antoninus Auguſtus inquit: Reſtituo te in integrum provinciæ tuæ. Ut autem ſcias, quid ſit in integrum reſtituere, honoribus & ordini tuo, & omnibus ceteris te reſtituo. (7.) Jus & legatos mittendi, & recipiendi, quod Diis immortalibus Poetæ tribuunt. Virgil. Interpres Divum fert horrida juſſa per auras. Ex hoc legationis jure legati ſancti ſunt, & inviolabiles. Livius de Legat. Tarquini *lib.* 1. (8.) Jus ſummi imperii eſt extrema provocatio, quod Auguſtus jure tribuniciæ poteſtatis ſibi reſervavit. Tacitus *lib.* 4. *Annal.* Tunc adpellabatur ad principem ex toto fere terrarum orbe *l.* 45. *D. de condit. & dem.* Apoſtolus ad Cæſarem adpellavit. Unde illud in Act. Hic homo ſervari poterat niſi provocaſſet. Claudere jura manu apud Ictos familiare eſt. (9.) Jus imperii eſt bella inferre. Apud Romanos bellum decernere non licuit niſi maximis comitiis. Mutata vero reipublica lege Julia majeſtatis tenebatur qui bellum ſine principis juſſu gereret *l.* 3. *ad leg. jul. majeſt. l. un. C. ut armorum uſus.* & *Novell.* 17. (10.) Summi Imperii jus eſt vectigalia indicere, & penes ſolum principem eſt *l.* 10. *D. de publican. l.* 3. *C. vectig. nov. inſtit. non poſſ. l. un.* §. 3. *D. ad leg. jul. de ambit.* Hujus generis eſt jus nundinarum, de quo lex eſt *C. de nund. & mercat.* Hæc jura ſummi Imperii ſunt. Aliqui jus inſtituendi regios curſores addunt *tit. C. de curſ. publ.* Ne acta publica penes aliquem ſint, quam Principem, & in archivo. Hodie cura eorum apud

Can-

Cancellarium eſt in omnibus fere regnis. Qui Imperatores ſalutabant, ſacram purpuram adorare dicebantur *l.* 1. *C. de App. præf. præt.* Purpurea inſcriptio ſolius erat Imperatoris *l.* 6. *C. de diverſ. reſcr.* Imperatoris inſignia ſunt excubiæ, arma, comitatus militum, diadema, ſella, crux, qui enim inſignia habet, imperium habet: Cujac. 20. *obſ.* 37. Pro ſolius principis ſalute vota concipiebantur *l.* 1. *C. de obl. vot.* Imperatores Romani etiam Chriſtiani ſe æternos, ſanctos, divinos adpellabant *l.* 2. *C. de Fabric.* Qui per Romanum Imperatorem pejerabat, fuſtibus cedebatur *l. ſi duo §. ult. D. de jurejur.* Nec quis impune principem etiam hoſtem interficiat, Occidi, ait S. David, eum, qui nuntio allato de morte Sauli, præmium ſibi dari poſtulabat, quanto magis homines impios, qui interfecerunt virum juſtum in domo ſua, & lecto dormientem. Regum cauſam communem eſſe, cædem principis ulciſci, perpendantur Darii regis verba Alexandro expoſita, a Beſſo lethaliter vulnerati, exempli communemque omnium regum eſſe cauſſam, quam negligere illi indecorum eſſe, & periculoſum; quippe cum in altero juſtitiæ ejus, in altero etiam utilitatis cauſſa verſetur. Paveſcant regum infeſtiſſimi parricidæ (cum Guthero dicam) & qui infami rebellione principis fulmen contemnunt. Diſcant impii ſceleris gregales ſcriptores, nullam male de principe merendi juſtam eſſe uſquam cauſſam poſſe, nullum tantum facinus, quod parricidio, aut conſpiratione ſit vindicandum. Vindicem ubique adeſſe Deum, primi & maximi criminis ultorem graviſſimum, qui impiorum facinora judicat, diſcutit, & damnat æternique fulminis ignibus conſcio tradit.

Imperator Romanus Regibus dominatur, & præeſt. Regibus enim Electores comparantur. Præter alia jura hæc Majeſtati Imperatoriæ competunt. (1.) Electores creat arg. *c. un. quis dicat. Dux. Marchio &c. t.* 2. *feud.* 2. *feud.* 1. (2.) Creat & Principes, Duces, Comites, Barones *c. cit.* (3.) In toto Romano Imperio nobilitat *l. quoties* 3. *C. ubi Senat.* & cum indigno diſpenſare videtur *l. idem Ulpianus §.* 1. *D. de excuſat. tut. l* 3. *D. de natal. reſtit.* nec inquiri debet, an Princeps dignum elegerit *l.* 2. *C. de crim. ſacrileg.* (4.) Facit Notarios, & Tabelliones. Borcholt. in *c. un. quæ ſint regal. n.* 4. & Doctores ſine ſollemnitate Coler. *part.* 2. *proceſſ. c.* 4. (5.) Infames reſtituit ad famam *l.* 10. *C. de ſentent. paſſ.* Contra quemlibet Magiſtratum jus habet pœnas capitales remittendi *l.* 4. *l.* 31. *D. de poen.* alias pœnæ in judicum arbitrio non ſunt *l.* 13. *D. de poen.* (7.) Nothos & ſpurios legitimandi *Novell.* 53. *c.* 3. *& tit. D. de natalib. reſtit.* (8.) Jus publici mercatus tribuit *l.* 1. *D. de nund. l. un. C. eod.* (9.) Salvum conductum concedere poteſt *l.* 4. *D. de pœn.* (10.) Jus fiſci habet: Peregrin. *de jure fiſci lib.* 4. *tit.* 3. (11.) Ferias generales conſtituit *l.* 4. *C. de fer.* (12.) Privilegia concedit, confirmat, interpretatur. (13.) Regalia jura confert 1. *feud.* 13. & 2. *feud.* 10. *l.* 5. *C. de dignit.* (14.) Academias, & univerſitates erigit, eiſque privilegia concedit *Auth. habita C. ne fil. pro patr.* Part. 1. *ord. cam. tit.* 3. (15.) Licet ab ipſo non detur appellatio *l.* 1. §. 1. *D. a quib. appell. non lic.* ab ejus reſcriptis, ſi ad preces falſas impe-

petrentur *tit. C. ſi contr. jus & utilit. publ.* provocandi facultas non denegatur *l.2. C. de adpellat.* Ad melius informandum Imperatorem adpellari poteſt *l. 18. §. 2. D de minor. l. 17. D. de jur. Patron.* Nec ſic ſententia Imperatoris arguitur, non enim adverſus principem, ſed relatoris calliditatem, aut iniquitatem provocatur *arg. l.1. §.1. D. quand. adpell.* Dn. Giron.

Imperfectum flagitium, id eſt, non conſummatum *l. 1. §. ult. D. de extr. crim.*

Imperialiter *βασιλικως l. un. §. 14. in fin. C. de caduc. toll.*

Imperialium *ſententiarum in cognitionibus prælatorum* Paullus libros ſex ſcripſerat. Iidem videntur hi libri cum illis, quos in Indice Florentino *Sententiων ητοι factων βιβλια ϛξ* adpellari animadvertimus. Proferuntur quædam ex his Libris, ſed ſervato vetere titulo *l. ult. D. de cond. & dem. l.10. D. de manumiſſ. l.240. D. de verb. ſignif.* Vocantur etiam libri Decretorum *l. ult. D. de hered. inſt. l. ult. D. ad SC. Trebell. l. 24. D. de jur. patron. Hein.*

Imperium aliquando ſignificat *αυτοτελη ηγεμονιαν η εξυσιαν merum imperium, vel poteſtatem*, ut loquitur Dio Caſſ. *lib.43. p.235.* Eleganter autem Ammianus Marcellinus *lib. 29. c. 15.* definivit, *Imperium* aliud nihil eſſe, quam curam ſalutis alienæ. Curatius tamen *civile Imperium* a ceteris omnibus ſecernes, ſi dixeris, eſſe jus ea generaliter regendi, quæ ad civitatem, ejuſque finem ſpectant.

Imperium pro iis, quæ regimini, imperioque ſubſunt. Sic ampliari Imperium hominum, adjectione potus, quam pecuniarum copia, malle ſe dixit Hadrianus Imp. in *l. ult. §. 3. D. de bon. damn.*

Imperium etiam pro auctoritate, & poteſtate magiſtratuum qualibet accipitur. Ita Imperio Magiſtratus adoptari dicuntur, qui apud Prætorem, vel Præſidem adoptantur *l. 2. D. de adopt. §. 1. Inſt. eod. tit.* Vid. Noodt *De Juriſdict. & Imp. lib.1. c. 2.* ubi textus colligit, in quibus ſynonymice vocabula imperium, & juriſdictio ſumuntur, quemadmodum hodie ſumi notum eſt.

Alias Imperium accipitur jus coercendi, leges nempe factis applicandi cum effectu, quodque in exſequutione, quam vocamus, conſiſtit, & ita a Juriſdictione in ſpecie ſic dicta eſt diverſum, quæ per ſe exſequutione, pœnæque irrogatione deſtituitur. Et ita: Imperium habere magiſtratus dicuntur, veluti conſul, Præfectus urbi, Prætor, Proconſul, & ceteri, qui coercere aliquem poſſunt, & in carcerem duci jubere *l. 2. D. de in jus voc.* Et contra ſine imperio eſſe dicuntur minores magiſtratus, qui hanc poteſtatem non habent *l. 32. D. de injur.* Ita ut imperium dici poſſit poteſtas armata. Sigon. de *jur. Civ. Rom. lib. 1. c. 2.* Conf. Averan. *Interpr. jur. lib.1. c.3.*

Hoc autem *Imperium* vel *merum* eſt, vel *mixtum*. Hoc eſt jus modice coercendi, ideo *mixtum* adpellatum, quod juriſdictioni eſt admixtum, ſeu cohæret, ut loquitur *l. 1. §. ult. D. de offic. ejus, cui mand. eſt juriſd.* ne ſcilicet illa nulla ſit. Nam juriſdictio ſine modica coercitione nulla eſt *l. ult. D. eod. tit.* Hinc mandata juriſdictione privato, etiam imperium, quod non eſt *merum* videtur mandatum. *d. l. ult. §. 1. eod. tit.* Siquidem cui juriſdictio mandata eſt, ea quoque conceſſa videntur, ſine quibus juriſ-

riſdictio explicari non poteſt. Ne putes tamen juriſdictioni omni cohærere, vel ineſſe imperium. Sunt enim magiſtratus municipales, quibus negant auctores noſtri ea, *quæ magis imperii ſunt*, non *quæ magis juriſdictionis l.* 4. *D. de juriſd. l.*26. *pr.* & §. 1. *D. ad municipal.* Quæ ut recte intelligantur, adeundus eſt Gundling. *in Pand. p.*150. §.6. & 8. Sufficit vero heic adnotaſſe: Si cui juriſdictioni cohæret imperium tantum quidem, ne ea penes exercentem ſit inefficax, tum id modica coercitione finiri, idque illud eſſe, quod *mixtum* adpellatur. Contra, quum mixtum hoc imperium vix alicui ſit conceſſum niſi in finem, ut ipſe efficaciter juriſdictionem explicet; Hinc recte ex ſententia Ulpiani dixeris, Mixtum eſſe Imperium, cui etiam juriſdictio ineſt *l.* 3. *D. de juriſdict.*

Imperium vero merum *mixto* opponitur, quod *non merum* dici modo vidimus. Eſtque merum Imperium habere gladii poteſtatem ad animadvertendum in facinoroſos homines *d. l.* 3. *D. de juriſd.* Heic autem Ulpianus a ſymbolo imperium merum definit: Conſueverant namque Romani iis, quibus imperium committebant, gladium tradere: Senec. *de clem. lib.* 1. *c.* 2. Verum quum hoc ſymbolum ad juriſdictionem quoque pertineat, haud ita commoda videtur hæc Ulpiani definitio, cujus loco hæc videtur adhibenda, Eſſe merum imperium, quod non juriſdictioni, hujus tuendæ cauſſa admiſcetur, nec adeoque modica coercitione finitur, ſed ad pœnas etiam capitales erogandas extenditur. Hinc ei etiam, qui juriſdictionem non habuit, merum videas competiiſſe imperium, veluti in Urbe Quæſitoribus rerum capitalium. Quod autem dixi, quod non juriſdictioni, hujus tuendæ cauſa admiſcetur, eo non ſignificare volui eidem perſonæ competere non poſſe utrumque, juriſdictionem & imperium merum; Nam in provinciis hoc cum juris dicendi poteſtate in eadem perſona conjunctum eſt. Cui vero imperium merum, nec juriſdictio competit, nulla ne cognitio data eſt? An nudum exſequutionis imperium penes eum eſt? Sane Ulpianus ipſe in *l.*6. *D. de offic. Proconſ.* cognitionem mero imperio vindicat. Nec vox *animadvertere* cognitionem ſemper excludit: Contra ſolam aliquando cognitionem innuit *l.* 15. §. 28. *D. de injur. l.* 1. §. 1. *D. de minor.* In ſignificatu pleniſſimo igitur accipienda vox illa, ut & cognitionem, & exſequendi jus complectatur. Vid. Vurffel. *juriſpr. defin.* §.98. *n. c.*

Imperium pro juſſu *l.* 4. *D. de reg. jur.*

Imperii ſummi notentur ſpecies, & adjuncta. Species ſunt tres Monarchia, Ariſtocratia, Democratia. Poteſtas videlicet eſt vel penes paucos, vel penes multos, vel penes unum Plato *lib.* 6. *de republ.* Herodot. *lib.* 1. *Ariſtot. lib.* 3. *Politic. cap.* 7. Iſocrat. *orat.* 3. *ad Nicocl.* Tacit. *lib.* 4. *Annal.* Monarchia eſt imperium, quod ab uno regitur: Ariſtot. 1. *Politic.* 23. & aliis in locis Monarchiam optimum imperium eſſe multi affirmant 1. Quod ſit ſimpliciſſima, reducatque illa multitudinem ſubditorum ad unitatem naturalem, vitetque diſſenſionum pericula Liv. *lib.* 26. *Hiſt.* Regnum eſt res inter Deos, hominesque pulcherrima. 2. Quod ſit antiquiſſima Juſtin. *lib.* 1. *hiſt.* & Salluſt. *in Catilin.* Reges namque in terris nomen imperii id primum fuit. Adamus ante diluvium, poſt diluvium vero caput extitit

Nimrodus a quo originem reges repetunt. 3. Quod & communiſſima, validiſſima, & maxime civilis. Tacit. *lib.*1. *Annal.* Diſcordantis ſæpe patriæ poſt aliud haud remedium fuit, quam ſi ab uno regeretur. Salmaſ. *in defenſione regia cap.*8. Regnum eſt imperium, quod princeps comiter adminiſtrat. Nimirum, ut cives libertatis ſuæ compotes, principum legibus volentes obſequantur. Talia ſunt regna Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ &c. Dominatus eſt imperium, quod princeps ſeveriter adminiſtrat. Sinarum, Tartarorum, Indorum, Turcarum Reges dominatum uſurpant: Gothofred. *in Archontolog. Coſmica lib.* 2. *p.*169. Bertius in *tabulis* contractis *lib.* 6. *p.* 685. Ariſtocratia eſt imperium, quod a proceribus regitur. Olim tale imperium habebant Spartani, & Maſſilienſes a Græcis profecti: Strabo *lib.*4. *Geograph.* Democratia eſt imperium, quod a populo regitur. Adjuncta imperii ſunt modi, quibus ad imperium pervenitur, ſucceſſio ſcilicet, & electio. Succeſſio eſt, cum quis a natalium jure imperat: Tiraquellus, Cirierius, Laudenſis *de jure promogenituræ.* Tholoſanus *lib.* 7. *de republica*. Vernuleius *lib.* 1. *Politiæ tit.* 7. *cap.* 5. Zoſimus *lib.* 2. *hiſt.* eſtque patrimonialis, vel legitima. Patrimonialis eſt, quæ obtinet inter populos bello ſubactos. Tale erat vetus Hebræorum regnum, quod Deus Regi Davidi, velut proprium donaverat, & deinceps filio ejus Salomoni, licet natu minori conferebat 2. *Samuel.* 7. 8. *Regum* 1. *Pſalm.*2. 7. 28. 45. Legitima eſt, quæ obtinet inter populos ſponte ſubjectos. Talia regna ſunt Gallicani ex inſtituto Hugonis Capeti, & Suecicum a Guſtavo Waſa ordinatum. Serrarius *in Inventar. Galliæ fol.* 555. Loccenſius *lib.*6. *Hiſtor. Suec.* Electio eſt, cum quis ſuffragiorum jure imperat, ut Germanorum Imperator. Duplex eſt lata, vel reſtricta. Prior, cum peregrinus eligitur, poſterior, cum eligitur indigena. Dom. Abb. Giron.

Imperii Lex in *l.* 3. *C. de teſtam.* lex Regia intelligitur, qua populus in Imperatorem omne ſuum imperium poteſtatemque contuliſſe, ratumque juſſiſſe, quod conſtitueret, dicitur a Pomponio in *l.* 2. §. 11. *D. de orig. jur.* De qua lege regia, quod varia in jure noſtro nomina fert, plura dixit Heinecc. *in Syntagm. Antiquit. l.* 2. §. 65. & in *hiſt. jur.* l. 4. §. 168. *ſeq.*

Imperia. Toralia, *imperia* in *l.* 5. *pr. D. de ſuppellect. legat.* corrupte dici Hotomannus exiſtimat pro Toralia impervia, i. e. denſa, & non rara. Joſeph. Scaliger *ad* 1. *Varr. de re ruſt.* veterem lectionem tuetur, toraliaque *imperia* vocari a Paullo cenſet, veterum more, *a* in *e* mutato, *imparia*, quæ & paterfamilias ſibi ſervat præter ea, quæ ſunt quotidiani uſus, eadem forma, qua trapetes impares eſſe oportere præcipit Cato, hoc eſt, præter illos, quorum quotidie uſus eſſet, ut ſi in illis quotidianis aliquid fractum ſit, aut aliquid reficiendum ſit, ea præſto ſint, quæ in illorum locum ſufficiantur. Trapetes, inquit bonos privatos impares eſſe oportet, id eſt, oportet eſſe trapetes præter illos quotidianos in ſingulis torcularibus. Paria nempe vocari debent, quæ habentur quotidianæ uſioni, imparia ergo quæ præter illa adhibentur. Ideoque idem Cato, quæ ſupra imparia, dixit alibi ſupervacanea. Præla, inquit, temperata quinque, ſupervacanea tria. Idem *ibid.* ſuculas quinque, ſupervacaneam unam. Addidit igitur Ju-

Juriſconſultus *imparia*, ne tantum ea, quæ in uſum quotidianum inſternere itur, comprehenderet, ſed & ea quoque intelligeret, quæ aliquando ad eoſdem uſus depromi poſſent. Cujacius *lib.* 10. *obſ. c.* 13. notat *Imperia* in Baſilicis *προσκεφαλαια* eſſe, & forſitan ſcribendum eſſe *impelia* pro *impilia*, atque adeo hac voce non tantum *ποδια* ſignificari, ut *obſ.* 5. *cap.* 11. docuit, ſed etiam pulvinos, nec male hic *impilia*, cum & coactiores, durioreſque ſunt. Homiliæ Scholaſticæ *εστρωταμεν την κλινην, και δι αυτο σκληρον εστιν εξετειναξαμεν, και προσκεφαλαιω εμαλαξαμεν.*

Impetiginosus *l.* 6. §. 1. *D. de Ædil. edict.* qui *impetigine* laborat. Hujus autem morbi Cornel. Celſus *lib.* 5. *c. ult.* ſpecies quatuor facit, unam, quæ ſimilitudine ſcabiem repręſentat, ſed magis exulcerata eſt, & varis ſimiles puſtulas habet, videnturque in ea eſſe quaſi bullulę quędam, ex quibus interpoſito tempore ſquamulę reſolvuntur, alteram papulę fere ſimilem, ſed aſperiorem, rubicundioremque, figuras varias habentem, quę *rubrica* cognominatur, tertiam, quę craſſior eſt, & durior, & magis tumet, in ſumma cute finditur, & vehementius rodit. *Nigræ* cognomen eſt, quartam, quę curationem omnino non recipit, diſtantem colore, nam ſubalbida eſt, & recenti cicatrici ſimilis, ſquamulaſque habet pallidas, quaſdam ſubalbidas, quaſdam lenticulę ſimiles. Hęc Celſus. Quibuſdam videtur impetigo eadem eſſe, quę Græci *λειχην*, id eſt, ſummę cutis aſperitas, cum leni pruritu. *Impetiginum* autem remedia prodit Plinius *lib.* 20. *c.* 9. *lib.* 22. *c. ult. lib.* 23. *proœm.* & *lib.* 25. *c.* 7.

Impetrabile poſtulatum pro eo, quod juſtum, & ęquum eſt, adeoque impetrari poteſt *l. ult. C. Th. de petit.* De voce *impetrabilis*, vide Durandum Caſellium 1. *var.* 9.

Impetratio obſcura pro ſubreptione *l.* 10. *C. Th. de oper. publ.*

Impetus. Si quis inopinato fortunę impetu rem familiarem amiſerit *l.* 4. *D. ut in poſſ. legat.*

Impetus pręd0num *l.* 23. *D. de reg. jur.* id eſt, incurſus.

Impetus pro animi efferveſcentia. *Impetu* delinquitur, quum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venitur *l.* 11. §. 2. *D. de pœn.*

Impilia *l.* 25. §. 4. *D. de aur. arg. leg.* & in nonnullis Plinii editionibus *lib.* 19. *hiſt. nat. c.* 2. ubi hęc leguntur: Teophraſtus auctor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cujus inter ſummum corticem eamque partem, qua veſcuntur, eſſe laneam naturam, ex qua *impilia* veſteſque quędam conficiuntur. Sunt autem *impilia* ſocci lanei, de quib. Selden. in *Uxor. hebr. lib.* 1. *c.* 14. Add. Ant. Bynęum *de Calc. hebr. lib.* 1. *c.* 4. §. 3. *p.* 182. *ſeq.* Hein.

Impingere. Impacti in carcerem *l.* 13. *D. de cuſtod. & exhib. reor.*

Impius pro eo, qui patriam vitat, ſeu fugit *l.* 2. *C. Th. ſi curial. relict. civ.*

Impius terminus, pro morte videtur poni in *l.* 11. *C. Theod. de domeſt. & protect.* Impius enim hac figura eſt ſęvus, immitis. Hor. *Epod.* 5. 13. Impube corpus, quale poſſit *impia* movere Thracum pectora.

Implere ętatem *l.* 20. § 2. *D. de ann. legat.* annum vel annos *l.* 13. §. *ult. D. de tut. & cur. l.* 40. *D. ad SC. Trebell.* militiam, vel ſtipendia *rubr. C.*

quib.

quib. muner. l. 2. *C. de re mil.* poſſeſſionem, vel uſucapionem *l.* 7. *D. pro empt. l.* 7. *D. de uſurp.* ſollemnia *l.* 10. *C. de adminiſtr. tut.* ſollemnia accuſationis *l.* 11. §. 5. *D. ad Leg. jul. de adult.*

Implet animus, quod deeſt poſſeſſioni *l.* 3. §. 3. *D. de adquir. vel amit. poſſeſ.* id eſt, ſupplet.

Impleto aſſe, id eſt, expleto & diſtributo: Paul. 3. *Sent.* 4. §. 6. Impletus numerus liberorum *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. & excuſ. mun.* cui nullus deeſt.

Implere pro exſequi. Sic implere cautionem *l.* 24. *D. de uſu & uſufr. leg.* collationem *l.* 1. §. 13. *D. de collat.* conditionem *l.* 13. *D. de manum. teſt.* contractum, vel conventionem *l.* 1. *C. de furt. l.* 2. *D. pro empt.* fidem *l.* 4. *D. de manum.* functiones *l.* 140. *C. Theod. de decur.* judicium uxoris defunctæ *l.* 15. *C. ad Leg. falcid.* numerationem *l.* 1. *D. qui potior.* officium debitum *l.* 21. §. *ult. D. ad SC. Silan.* placitum *l.* 1. *C. commod.* quantitatem *l.* 27. § 16. *D. ad SC. Trebel.* partem religionis *l.* 3. *C. arbitr. tut.* ſatiſdationem *l.* 2. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* ſtipulationem *l.* 2. *D. de fidejuſſ.* teſtamentum *l. ult. C. famil. erciſc.* venditionem *l.* 46. *D. de act. empt.* voluntatem *l.* 8. §. 6. *D. de cond. inſt.*

Implere interdum eſt probare *l.* 23. *D. de prob. l.* 1. *C. eod. tit. l.* 1. *C. de condict. ob. turp. cauſ. l.* 3. *C. de non num. pecun.* & ita *implere* accuſationem *l.* 14. *D. ad SC. Turpill.* adfirmationem *l.* 5. *C. de lib. cauſſ.* cauſſam adpellationis *l.* 2. *C. quand. provoc.* delationes *l.* 5. §. *ult. D. de jur. fiſc.* exceptionem *l.* 19. *D. de probat. & præſ.* intentionem *l.* 19. *D. de probat.* quod intenderit *l.* 3. §. 3. *D. de teſt.* litem *l. ult. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor.* petitionem *l.* 30. §. *ult. D. de except.* probationem *l.* 26. §. *ult. D. depoſ.* Quinctil. *Decl.* 7. Ego vero Judices, ex hoc, qui recuſat dives quæſtionem, partem probationis impleri. Lactant. *lib.* 7. *c.* 8. Parum habent firmitatis ad probandam, & implendam veritatem. Eodem ſignificatu *implere* profeſſionem *l.* 42. §. *ult. D. de jur. fiſc.* provocatis certamen *l.* 6. *C. de his, quæ ut indign.* ſollemnia.

IMPLICARI moleſtiis hereditatis *l.* 4. §. 11. *D. de dol. & met. exc.* negotiis hereditariis *l.* 22. *D. ſi quis omiſſ. cauſ.* Quæ *implicantur* rebus ſoli *l.* 30. §. 1. *D. de uſurp.*

IMPLICITUS ſtatuliberi caſus libertatis *l. ult. C. ſi ex nox. cauſ.* Implicita facti quæſtio *l.* 52. *D. pro ſoc.*

IMPLORARE auxilium *l.* 13. §. *ult. D. ad SC. Treb. & paſſim* beneficium *l.* 1. *C. ſi adverſ. ſolut.* compenſationem *l.* 2. *C. de compenſ.* decretum *l.* 39. §. 9. *D. de admin. & peric. tut.* edictum *l.* 1. §. *ult. D. ut in poſſeſ. legat.* judicium liberale *l.* 3. §. 10. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* legem Falcidiam *l.* 87. §. *ult. de legat.* 2. reſtitutionem in integrum *l.* 86. *D. de adquir. vel amitt. her.*

IMPONERE conditionem alicui, vel etiam legato *l.* 4. §. 1. *D. de hered. inſt. l.* 86. *D. de condit. & dem.* libertatis cauſſa *l. ult. D. de liber. cauſſ. l.* 8. *D. de donat. l.* 33. *l.* 37. *D. de bon. libert.* Quæ liberto imponuntur *l.* 1. §. 5. *D. quar. rer. act.* Imponitur ſervo, ancillæve merces pro opera *l.* 14. *D. de uſu & hab.*

Imponere neceſſitatem *l.* 4 §. 5. *D. de offic. proconſ.* onus *l.* 15. *C. de prob.* operas *l.* 7. §. 1. *de oper. libert.* pœnam *l.* 1. §. 1. *D. de effract.* quadrans heredi *l.* 49.

l. 49. *D. de jur. fiſc.* rationem Falcidiæ *l.*6. *l.*8. *C. ad Leg. Falcid.* ſervitutem *l.*105. *D de cond. & dem.* fundo, quem quis vendat *l.* 9. *D. de ſervit.*

Imponere libertatem *l.* 7. §. 8. *D de don. int. vir. & ux. l. ult. D. qui & quib. manum.* vindictam ſervo *l.*19. §.3. *D. de caſtr. pecul. l.* 14. *D. de manum. l.* 12. §. 2. *D. de liber. cauſ.* id eſt, ſervum vindicta manumittere. Horat. *lib.* 2. *Serm. ſat.* 7. *v.*76. *ſeq. Vindicta terque quaterque Impoſita haud uſquam miſera formidine privat.*

Imponere ædificium areæ *l.* 39. *D. de legat.* 2. feneſtras, & oſtia in ædificia *l.*59. *D. de rei vind.* merces in navem *l.* 2. §. 2. *D. de Leg. Rhod. de jact.* pecora prædiis, puta ſtercorandi cauſſa *l.* 14. *D. de impenſ. in res dot. fact.* nomen fundo *l.*106. *D. de verb. obl.* ſervum in machina *l.* 5. §. 10. *D. commod.* ſuperficiem in ſolo *l.* 18. §.4. *D. de damn. infect.* tectorium parietibus *l.* 44. *D. de uſufr.* ædificio tegulas *l.* 18. *D. de act. emt. vend.*

Imponere manus. Vid. infra manus.

IMPORTARE actionem, crimen, id eſt inferre *leg. ult.* §. *ult. D. de divort. l.* 9. §. 1. *D. de ſtatu lib.*

Importare ignominiam, infamiam, id eſt, irrogare *l.* 3. *D. de decur. l.*7. *D. de publ. jud. l.* 22. *D. de his qui not. infam.*

Importata vi fluminis *l.* 9. §. 2. *D. de damn. inf.* id eſt, illata.

IMPORTUNE repetere *l.* 17. § 3. *D. commod.* id eſt, intempeſtive, ut ibidem explicatur.

IMPORTUNITATES in *l.* 7. *C. Th. quor. adpellat.* vocant Imperatores importunas, inanes, & fruſtratorias, non tam adpellationes, quam ludificationes; ut dicuntur *l.* 1. *D. eod. tit.*

IMPORTUNO tempore, vel loco offerre pecuniam *l.* 36. *D. de ſolut.* Cic. *lib.*2. *de orat. c.*5. Aut importunum tempus in tanto ocio, quod raro datur.

IMPOSITIO pilei, id eſt manumiſſio *l.* 10. *C. de teſtam. manum.* Vide infra ſub *pileus.*

IMPOSSIBILIUM nulla eſt obligatio *l.*185. *D. de regul. jur.* Quod impoſſibile eſt, neque pacto, neque ſtipulatione poteſt comprehendi *l.* 32. *D. eod. tit.* Si homo mortuus ſiſti non poteſt, nec pœna rei impoſſibilis committatur *l.* 68. *D. de verb. oblig.* Vid. *l. ult.* §.4. *D. de verb. obl.*

Impoſſibilis conditio Græco ſermone ἀδύνατος *l.* 20. *D. de condit. inſtit. l.* 104. §.1. *D. de legat.* 1. Eam definit Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §.1. quæ per rerum naturam admitti non poteſt. At *impoſſibilis* conditio dicitur variis modis. Eſt impoſſibilis, cui natura impedimento eſt, quominus exiſtat, veluti, ſi quis ita dixerit, ſi digito cælum attigero, dare ſpondes §.11. *Inſt. de inutil. ſtipul. l.*16. §. *ult. D. de injuſt. rupt.* Sed & impoſſibilis conditio intelligitur, quæ jure impleri non poteſt *l.* 137. §. 6. *D. de verb. oblig.* Qui ita heres inſtitutus eſt, ſi ſervum hereditarium non alienaverit, ſiquidem ſolus heres ſcriptus ſit, ſub *impoſſibili* conditione inſtitutus videtur *l.* 4. §. *ult. D. de condit. inſtit.* Municipibus ſi juraſſent, legatum eſt. Hæc conditio non eſt impoſſibilis *l.* 97. *D. de condit. & demonſtr.*

Conditio vero impoſſibilis, prout variis negotiis adjicitur, diverſos producit effectus. Nam quoad contractus non ſolum ſtipulationes impoſſibili conditioni adplicatæ nullius momenti ſunt, ſed etiam ceteri quoque contractus, veluti emtiones, locationes, impoſſibili conditione interpoſita, æque nullius mo-

momenti ſunt *l.*31. *D. de oblig. & act.* Impoſſibilis conditio, quum in faciendum concipitur, ſtipulationibus obſtat *l.* 7. *D. de verb. oblig.* Conſentit *l.* 1. §. 9. *D. de oblig. & act. l.*29. *D. de fidejuſſ. l.* 11. *Inſt. de inutil. ſtip.* Hæc ita in contractibus ſe habent: At in ſupremis tabulis non æque. Etenim ſub impoſſibili conditione factam inſtitutionem placet non vitiari *l.* 1. *D. de condit. inſtit.* Si in non faciendo impoſſibilis conditio inſtitutione heredis ſit expreſſa, heres erit, perinde ac ſi pure inſtitutus ſit *l.*50. §. 1. *D. de hered. inſtit.* Si quis ita inſtitutus ſit; ſi monumentum poſt mortem teſtatoris in triduo proximo mortis ejus feciſſet, quum monimentum in triduo perfici non poſſit, dicendum erit, conditionem evaneſcere, quaſi impoſſibilem *l* 6. *D. de condit. inſtit.* Idem dicendum de eo, quod ſub impoſſibili conditione legatum eſt, ſiquidem tale legatum pro puro habetur *l.* 5. *D. quand. dies legat.* Et huc faciunt *l.*135. *D. de reg. jur. l.*104. §.1. *D. de legat.* 1. *l.* 3. *l.*6. §. *ult. de condit. & demonſtr. l.*45. *D. de her. inſtit. l.* 16. §. *ult. D. de injuſt. rupt.*

Impoſſibile aliquando idem eſt ac difficile, ut in *l.*2. *D. de his, qui effud. l.*60. §.2. *D. locat. l.* 6. *C. de curat. furioſ.*

Impostores in antiquo Lexico *ἐπιθέται*, itaque pro deceptoribus *l.*4. §.2. *D. de Ædil. edict. l* 1. §.3. *D. de extraord. cogn.*

Impostura callida mathematicorum. *Collat. Leg. Moſ. & R. tit.* 15. §. 2. Si quis impoſturam fecerit, aut colluſionem in necem alterius, ſtellionatus poteſt adpellari *l.*3. *D. de ſtellion.* Trebell. Pollio *in Galien. c.*12. Quum quidam gemmas vitreas pro veris vendidiſſet ejus uxori, atque illa, re prodita, vindicari vellet, ſurripi quaſi ad leonem venditorem juſſit. Deinde e cavea caponem emittit, mirantibus cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici juſſit: *Impoſturam fecit, impoſturam paſſus eſt.* Deinde negotiatorem dimiſit.

Impotenter ſe gerere *l.*9. §. *ult. D. de offic. proconſ.* ut is qui ſui potens non eſt, impos ſui apud priſcos dictus. Quinctilian. *lib.* 2. *c.* 3. Ne quid impotentior faciat.

Imprecari *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* ubi &

Imprecationes incantationibus æquiparantur.

Impressio pro concuſſione. Si per impreſſionem quis rei ſuæ fecerit ceſſionem *l.* 11. *C. de his, quæ vi.* Paull. 5. *Sent.* 1. §. 1. Impreſſione alicujus terroris. Cic. *ad famil. lib.* 5. *epiſt.* 2. Non judicio, atque diſceptatione, ſed vi, atque impreſſione avertere.

Imprimere. Indicia ferro impreſſa, id eſt, ſtigmata fronti inuſta apud Caium *Inſt. lib.* 1. *tit.* 1. §. 3.

Improbabilis pro improbo. Proxenetæ emtionibus, & venditionibus, commerciis, contractibus licitis, utiles, non improbabili more ſe exhibent *l. ult. D. de proxenet.*

Improbare eſt reprobare, ut loquitur *l.* 9. *D. de neg. geſt.*

Improbe eſt non probe, vel parum probe, non jure, injuſte, inciviliter, mala mente, contra bonam fidem.

Improbitas. Nemo de improbitate ſua conſequitur actionem *l.* 12. §. 1. *D. de furt.*

Improfessus ſervus *l. ult.* §. 1. *D. de publican.* Quinctil. *Decl.*341. Cujus profeſſio facta non eſt, ut fraudaretur jus vectigalis.

Improvisus caſus *l.* 36. §. 2. *D. de teſtam. mil.*

Imprudens, & *prudens* invicem pugnant *l.* 66. §. 4. *D. ſol. matr.* ut *imprudens*, & ſciens apud Terent. *Hecyr. Act.* 5. *ſc. ult.* Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt, id eſt, nihil tale opinantibus, & præter ſpem, & cogitationem *l.* 5. §. 3. *D. pro ſoc.* Imprudentis cædis damnatus. Quinctil. *Declam.* 249. & *in argumento Declam.* 305. Imprudens emere dicitur, qui bona fide rem a non domino emit *l.* 24. §. 1. *D. de act. emt. l.* 19. §. 3. *D. de neg. geſt. l.* 31. §. 1. *D. de reb. cred. l.* 38. *l.* 58. *D. de rei vind.* Imprudens vendidiſti, id eſt, ignorans *l.* 41. §. *ult. D. de contrah. emt.* vel inſciens *l.* 17. §. 4. *D. de Ædil. edict.*

Imprudentes pro imperitis juris *l.* 17. §. 4. *D. eod. tit.*

Imprudenter minus conſiderate *l.* 21. §. *ult. D. de negot. geſt.* Qui caſu teli hominem imprudenter ferierit. *Collat. leg. Moſ. & Rom. tit.* 1. §. 7.

Imprudentia adſeſſoris *l.* 2. *D. quod quiſque jur. in al.* judicis *l.* 51. *D. de evict. & paſſim.* id eſt, imperitia.

Imprudentia alias pro quavis ignorantia ponitur, ut & Donatus *in Terent. prol. Eunuchi* notat. Cic. *lib.* 2. *Rhet. ad Herenn. c.* 16. Si autem imprudentia reus ſe dicat peccaſſe, primum quæretur, utrum potuerit ſcire, aut non potuerit, deinde utrum caſu fecerit. Idem *in parsit. orat. c.* 37. Imprudentiam ait eſſe aut in caſu, aut in quadam animi permotione. Et hoc ſenſu *imprudentiæ* fere in omnibus pœnalibus judiciis ſuccurritur *l.* 100. *D. de reg. jur.* Per imprudentiam, id eſt inconſulto, oſcitanter, ex errore *l.* 22. §. 7. *D. rem. rat. hab. l.* 4. §. 3. *D. de dol. mal. & met. except. l.* 10. *D. de condict. indeb.*

Impubes dicitur mas minor annis 14 fœmina vero minor 12. Caius *lib.* 2. *Inſt. tit.* 2. §. 2. *princ. Inſt. quib. mod. tut. fin.* Macrob. 1. Saturnal. 6. Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit, tunc enim moveri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio fæminarum. Tertul. *lib. de virgin. veland. Tempus etiam ethnici obſervant, ut ex lege naturæ jura ſua ætatibus reddant; nam feminas quidem a* 12 *annis, maſculum vero a duobus amplius ad negotia mittunt, pubertatem in annis non ſponſalibus, aut nuptiis decernentes.* SCo Silaniano torqueri non debet, ſed terreri tantum debet maſculus impubes vel habena, vel ferula cædi *l.* 1. §. 33. *D. ad SC. Silan.* Verum tamen impuberes ab anno ſeptimo uſque ad annum undecimum proximi cenſentur infantiæ, ſimiles plene furioſo, & infanti, quantum ad delinquendi affectum attinet. Quia hujus ætatis pueri bonum, & malum non adhuc poſſunt diſcernere, adeoque intellectu carent §. 9. *Inſt. de inutil. ſtip.* Ab anno duodecimo uſque ad annum 14. impuberes cenſentur proximi pubertati, & doli capaces, adeoque furtum, & injuriam admittere poſſunt *l.* 111. *D. de reg. jur. l.* 23. *D. de furt.* Sane impuberis eſt miniſterium, ſi forte vel librarius, vel nomenclator, vel calculator ſit, vel hiſtrio, vel alterius voluptatis artifex *l.* 7. §. 5. *D. de oper. libert.*

Impudentia ejus, qui diverſa duobus teſtimonia præbuit *l.* 27. §. 1. *D. de Leg. Cornel. de falſ.*

Impudicitia. Ad impudicitiam ſervos compellere *l.* 2. *D. de his qui ſui vel al. jur. impudicos* facere dixit *l.* 9. §. *ult. D. de injur.*

Impudicum viſum eſt *pr. Inſt. quib. mod tut. fin.*

Impugnare judicium *l. 2. D. de his quæ ut indign. l.* 87. *D. de legat.* 1. jus civile *l. 5. D. de pact. dot.* utilitatem pupilli *l.* 42. *D. de adquir. vel omitt. hered.*

Impulsus. Si quid alterius impulſu damnum dederit *l.* 7. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.*

Impunitas. Crimina impunitate coaleſcunt *l. ult. C. Th. de defenſ. civ.*

Impure. *Impurius* ad patriam reverti, id eſt, cum nota, & dedecore *l.* 1. *C. Th. de ſtud. lib. urb. Rom.*

Impurum flagitium. Paull. 2. *Sent.* 26. §. 13.

Imputare eſt alicui acceptum, vel expenſum ferre. Sed & *imputari* alicui dicitur, quod ei oneri, damnove eſſe debere affirmatur. Sic ſi medio tempore tutor ſolvendo eſſe deſierit, imputabitur contutoribus, cur non egerint cum eo *l.* 9. §. 4. *D. de tut. & rat. diſtr.* Sibi imputare debet creditor, qui ſatiſdationem admiſit vice ſolutionis *l.* 1. §. 1. *D. quib. mod. pign. vel hypoth.* Imputatur etiam alicui id, quod ipſius culpa, vel facto evenit. Sic non permittendum ei, cauſſari tempeſtatem, vel vim fluminis, ſi quid ſit, quod ei imputetur *l.* 2. §. 8. *D. ſi quis caut. in jud. ſiſt.* Qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradidit, non ei, ſed ſuæ facilitati imputare debet §. 3. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.*

Imputare pro reputare. *Imputare* ſorti *l.* 26. *D. de condict. indeb.* peculio *l.* 21. *D. de pec.*

Imputari verbum in computatione Falcidiæ duobus modis accipitur. Imputari enim primum eſt, in quadrantis computationem venire, & ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod heredi ad quartam explendam computatur *l.* 19. *l.* 29. *l.* 91. *D. ad Leg. Falcid. l.* 26. *D. de bon. libert. l.* 44. *D. de ſolut. l.* 8. §. 12. *D. ad SC. Vellei.*

Imputare quadranti *l.* 76. *D. ad Leg. Falc.* in quartam hereditatis, quam per Legem Falcidiam heres habere debet *l.* 91. *D. eod. tit.* in ratione Legis Falcidiæ *l.* 25. *D. eod. tit.* quemadmodum in Trebellianica imputare portioni quadrantis in *l.* 58. §. 5. & § 6. *D. ad SC. Trebell.* Aliquando *imputari* dicitur in falcidiam, quod Falcidiam patitur *l.* 1. § 8. *D. ad Leg. Falc.* quod nempe patitur deductionem quartæ.

Porro *imputari* dicimus diem *l.* 40. *D. de cond. & dem. l. ult.* §. 1. *D. quis ord. in bon. poſſ. l.* 4. §. 5. *D. de ſtatul.* in numerum *l.* 60. §. 1. *D. de rit. nupt.* tempus *l.* 3. *C. quib. non objic.*

Ima ſcelerum nequitia *l.* 5. *C. de heret. Imus* fundus, id eſt, infimus *l.* 31. *D. de ſerv. præd. ruſt.*

In aliquando denotat terminum ad quem, idemque eſt ac *uſque in.* Sic in adventum ſucceſſoris *l.* 10. *D. de offic. proconſ.* in quam ætatem *l.* 69. §. 1. *D. de legat.* 3. *In annos decem* liber eſſe juſſus *l.* 49. *D. de cond. & dem.* ſatiſdare *l.* 15. *pr. junct.* §. 2. *D. de damn. infect. In* calendas poſſidere *l.* 12. *D. de precar. In diem* finitæ litis *l.* 3. §. 4. *D. de lib. exhib.* mortis *l.* 72. §. 2. *l.* 91. §. 1. *l.* 92. *l.* 93. §. 3. *D. de legat.* 3. finitæ tutelæ *l.* 53. *D. de admin. & per. tut.* In diem vitæ noſtræ *l.* 57. *D. de don. int. vir. & ux.* id eſt, quoad vixerimus.

In diem vitæ teſtatoris, id eſt, uſque in diem mortis *l.* 14. §. 2. *D. de legat.* 3.

In etiam ſignificat tempus, quo quid fieri debet. In diem addicere *l.* 1. & *tot. tit. D. de in*

diem

diem addict. In diem confertur obligatio *l.44. D. de obl. & act.* de hyporheca convenit *l.12. §. 2. D. qui potior.* In diem dare, & *præſenti die* opponuntur *l.22. D. de condit. inſt. In diem* debe- ri dicitur, quod die certa dari debet. *In diem* debitor *l.16. D. de hered. pet. l.14. D. de liber. leg.* debitum *l.27. D. qui & a quib.* heredem inſtituere *l.3. D. de hered. inſt.* relicta legata *l.73. §. ult. D. ad Leg. falcid.* rogatus reſtituere *l.6. §. ult. l.22. §. 2. D. ad SC. Trebell.* ſtipulari *l.22. D. de obl. & act.* In tempus capiendæ hereditatis inſtitui heredem *l.62. D. de hered. inſt.* In id tempus adquiri, quo *l.32. D. de ſerv. præd. ruſt.*

In aliquando certum caſum denotat. In mortem differri, id eſt, in caſum mortis *l.22. D. ad SC. Trebell. l.31. §. 2. D. de mort. cauſſ. don.*

In pro *intra:* In diebus, fine addito, intra biduum *l.217. §. ult. fin. D. de verb. ſignif. In* centum diebus in cretionis formula ſic accipiendum, ut & centeſimus dies contineatur *l.1. §. 8. D. de ſucceſſ. edict.* In diebus triginta proximis *l.3. §. 11. D. de ſtatulib. l.40. D. de contr. emt. in* decem menſibus *l.29. D. de lib. & poſt.* in pubertatem *l.2. ad fin. D. de vulg. & pup. ſubſt.*

In mortem quoque inquiſitio tendat *l.40. C. Th. de hær.* id eſt, in id etiam tempus, quo quis mortuus erit.

In pro *poſt.* In annos *leg.41. §. 15. D. de fideicomm. lib.* in tempus *l.56. §. 1. ſeq. ad SC. Treb.*

In pro de. Criminibus, in quibus videntur argui *l.27. in fin. C. Theod. de petit.* Eodem referri ſolet locus Caii *l.73. pr. fin. D. ad Leg. falcid. Neceſſe eſt legatariis, cum herede in portione legatorum paciſci*, vel, ut Florentiæ legitur, *in portionem*, nec non *l.6. §.4. D. de jur. patron.* Juſjurandum, quod liberto *in* hoc impoſitum eſt. *Hein.*

In inſtrumentum ſignificat: *In* gladio *l.1. §. 3. D. ad leg. Cornel. de ſicar.*

In pro inter, vel in numero. In teſtibus *§. 9. Inſt. de teſtam. ordin. In* ſuis heredibus habere, id eſt, ſuorum numero *l.78. §. 1. D. de reg. jur.*

In bello amiſſum, id eſt, propter cauſſam belli *l.2. D. de incend ruin. naufr.*

In difficili eſſe, pro difficile eſſe *l.29. §. 15. D. de lib. & poſtum.* Sic & Liv. *lib.3. c.65.* Moderatio tuendæ libertatis in difficili eſt. Eodem modo idem *lib. 3. c.8.* dixit, *in* facili eſt, nec minus frequentes formulæ: *In proclivi, in expedito, ex facili, e difficili*, de quibus Ducker. *de Lat. vet. ictor. p.390.* Hein.

In eo eſſe, ut *l.30. §. 1. D. de adquir. vel omitt. hered. l.44. D. de pact. l.24. D. quæ in fraud. cred.*

In hoc adoptare, ut *l.7. §. 2. D. de bon. damn.* Similes loquutiones vide in *l.31. §.2. D. de mort. cauſſ. don. l.3. l.14. D. de manum. vind. l.21. D. de fideic. libert. l.4. D. de pact. dot. l.75. D. mand.*

In libertate eſſe aliud longe eſt, quam *liberum eſſe.* In libertate enim ſunt, qui ſe liberos putant, & ſe pro liberis gerunt, quamvis ſervi ſint *l.7. §. ult. l.11. l.12. l.28. D. de liberal. cauſ.* Quod eleganter exponitur a Quinctiliano *Declam. 342. & 343.* unde multa ad interpretationem ſuperiorum legum deſumi poſſunt. Sic & aliud eſt *in poſſeſſione* eſſe, aliud *poſſidere.* Denique rei ſervandæ cauſſa, legatorum, damni infecti non poſſident, ſed ſunt *in*

poſſeſſione cuſtodiæ cauſſa *l.* 10. *D. de adquir. poſſeſ.*

In pendenti eſſe, pro pendere, vel incertum eſſe *l.* 25. §. 1. *D. de uſufr. l.* 43. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* Sic & *in ſuſpenſo* tenere, dixit Seneca *de ira lib.* 2. *c.* 33. Tacit. 1. *hiſt.* 78. Add. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.*386. *ſeq.* Hein.

In præſenti l. 17. §. 10. *D. de Ædil. edict. In* præſentia Senec. *epiſt.* 110. Terent. *Phorm. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.* 14. Proviſum eſt, ut in præſentia hæc hinc abeat, & Cic. paſſim. *In præſentiarum l.* 1. §. 1. *D. de tab. exhib. l.*2. §.31. *D. ne quid in loc. publ. l.* 11. §. 8. *de interrog. in jur. fac. l.*1. §.15. *D. de magiſtr. conven. l.*1. §.9. *D. quod vi, aut cl.* Uſi eadem formula ſunt Cato *de re ruſt. c.*144. Corn. Nep. Tacitus, & Apuleius, quamvis de analogia certent viri docti, & adhuc ſub judice lis ſit.

In reliquum, id eſt, deinceps *l.*3. *C. Th. de prox. Com. diſpoſ. lib.*6. *tit.*26.

In ſe torqueri, id eſt, contra ſe *l.*1. §.19. *D. de quæſt.*

Quamvis vero notæ ſint regulæ grammaticorum de præpoſitione *in* vel accuſativum, vel ablativum regente; ſæpe tamen caſus quartus pro ſexto ponitur, ut *in* accuſationem pro *in* accuſatione *l.* 22. §.1. *D. ad Leg. jul. de adult. in* dotis cauſſam eſſe *l. ult.* §. *ult. D. de pact. dot.* Conventicula *in* domos pro in domibus *l.* 58. *C. Th. de hæret. lib.*16. *tit.* 5. *In* functionem permanere *l.* 16. *C. Th. de murileg. & gynæc.* Quum in moram promiſſor eſſet *l.*8. *D. de novat.*

In poſſeſſionem eſſe, dixit Cic. *In* mentem eſſe Plaut. apud Gell. *lib.*1. *c.*7. ſicut & apud alios optimi commatis auctores ejuſmodi loquutionum multa copia eſt. Exempla congeſſit Philipp. Paræus in *Lexic. Plaut. hac voce.*

Uſus hac forma. Cic. *pro Quinctio c.* 5. *pro Arch. c.* 5. Sed & Plaut. *Aulul. Act.* 4 *ſc.* 8. *v.*6. dixit, collocare in arborem. Gell. *lib.* 1. *c.* 7. & *lib.* 9. *c.*14. ſcribere in ordinem, ut in *l.* 1. *pr. D. ad Leg. jul. de vi priv.* Sedere in eum ordinem. Add. Jo. Frid. Gronov. *ad Liv. lib.* 2. *c.* 14. Nic. Heinſ. *ad Ovid. Epiſt. Parid. v.*137. Bronekhus *ad Propert. lib.*2. *Eleg.*7. *v.*50. Nec minus ſæpe caſum ſextum pro quarto poſitum videas. In Senatusconſulto incidit *l.* 1. §. *ult. D. ad SC. Turpill.* Succedere in loco *l.*1. §.7. *D. de conj. cum emanc. lib.* In rationibus referre *l.* 53. *D. de manum. teſtam.* In Deorum numero referre Cic. *lib.* 1. *de nat. Deor. c.* 12. Similia exempla collegit Gronov. pater *in Senec. nat. quæſt. lib.*4. *p.*327. Hein.

Sæpe huic præpoſitioni jungitur ſub finem *ve*. *Inve* littore *l.* 1. §.17. *D. de flum.* Inve eum locum *leg.* 1. *D. ne quid in loc. ſacr. l.*2. *D. ne quid in loc. publ.* Inve ripa *leg.*1. *pr. D. de flum. Inve* ſe *leg.* 9. §. 2. *D. de rec. arbitr.* Inve ſtipulatum ejus *l.* 33. §. *ult. D. de legat.* 3. Inve vinculis *l.* 23. *D. ex quib. cauſ. major.*

INÆDIFICARE locum *l. ult. D. de pign. act.*

INANE metophorice dicitur; quod inutile eſt ſine vi, & ſine effectu *l.*19. *D. de bon. poſſ. cont. tab.* Et ita *inanis* actio adpellatur, quam inopia adverſarii, vel aliqua exceptio, ratioque excludit, vel eludit *l.* 6. *D. de dol. mal. l.*24. *D. de liberal. cauſſ.* Ac proinde *inanis* actio, & utilis opponuntur *l.* 24. *D. mand.* & apud Paull. 2. *Sent.* 15. §. 1. *Inanis* cautio nulla ſequuta numeratione *l. ult. C. ſi pign. convent.*

Inane

Inane ſit chirographum ſolutione. *Inane* nomen heredis, id eſt, nudum, & ſine re *l.* 2. *Cod. de inoff. donat.*

Inanissima, turpiſſimaque doctrina vocatur Manichæorum matæologia a Diocletiano, & Maximiano Augg. *lib.* 1. *C. Hermog. de malef. & mathem.* & in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 15. §. 3. ubi ſine ratione Pet. Pithœus legi mavult *immaniſſima*. Nam eodem ſenſu & magicas artes *inanes* vocat Plin. *lib.* 18. *hiſt. nat. c.* 7. & *inania* Tacit. 2. *Annal.* 27.

Inaniter reſidere apud aliquem dicitur, quod vel omnino ſine cauſſa, vel ſine juſta cauſſa apud eum eſt *l.* 6. *C. Th. de pact. lib.*

Inarare pro arare poſuit Ulpianus *l.* 9. *D. quod vi aut cl.* quum alias ſit terræ arando quid immiſcere, ut apud Caton. *de re ruſt. c.* 23. Columell. *lib.* 2. *c.* 2. & 5. Pallad. in *Septembre tit.* 3. & Plin. *lib.* 18. *hiſt. nat. c.* 18. & 25. Vid. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 420. ubi non ineleganter primam illam ſyllabam in *inarare*, ex præcedente littera *im* natam eſſe ſuſpicatur. *Hein.*

Inargentati lecti *l.* 3. §. 3. *D. de ſuppell. leg. l.* 100. §. *ult. D. de legat.* 3.

Inaugere *l.* 27. *in fin. D. de liber. cauſſ.*

Inaurata baſilica *l.* 21. *C. de oper. publ.* inaurati lecti *l.* 3. *D. de ſuppell. leg.* id eſt, auro obducti.

At in *l.* 14. *D. de contr. emt.* ubi *inauratum* aureo opponitur his verbis: *Auro legato ea, quæ inaurata ſunt, non debentur*: Inauratum non videtur auro obductum, ſed argentum, vel æs auro mixtum. Alias hanc legem vix in gratiam reduces cum *l.* 51. §. 1. *D. eod. tit.* Sane & Catull. *in Epithalam. Thet. & Pel. v.* 5. aureum vellus vocare *auratum*, & Ennium plane *inauratum*, obſervavit Bynkersh. 6. *obſ.* 14. Hein.

Inaures in *l.* 27. & *l.* 32. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* ab aurium foraminibus ita nuncupatæ, ex quibus pretioſi lapilli pendebant, auctore Iſidoro *lib.* 9. *etymol. c.* 30. Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inſerere. Tertull. *de cultu fem. lib.* 1. *c.* 8. In graciles aurium cutes calendarium expendunt. Idem *cod. libro c.* 5. anxie forari margaritas conſueviſſe, ait, ut penderent. Sed & in libro *de pallio c.* 4. Aurem foratu effeminari meminit. Plin. *lib.* 9. *c.* 35. *de elenchis* loquens: Hos digitis ſuſpendere, ac binos, & ternos auribus feminarum gloria eſt. Cyprianus *de habit. virgin.* An vulnera inferre auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali ſæcularis ignara cruciatur, ut poſtea de aurium cicatricibus, & cavernis pretioſa grana dependeant? Plaut. *Epidic. Act.* 5. *ſc.* 1. *v.* 33. *Non meminiſti, me inaurem ad te adferre natali die*: Sed hæc omnia ad feminarum cultum pertinent. Maſculos enim aures habere foratas turpe habebatur, eoque nomine male audiebant Carthaginienſes, aliique barbari, inauribus ſeſe jactantes. Inter Lucillii fragmenta & illud eſt: *Nequam eſt, aurum aures cujus vehementius ambit.* Plaut. in *Pœnul. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.* 20. *Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent: Ag. Quid jam? Mi. Quia incedunt cum anulatis auribus.* Hein.

Incalescens genus *l.* 15. §. *ult. D. de teſt.* pro eo, qui in hermaphrodito prævalet, ut loquitur *l.* 19. *D. de ſtat. hom.* Hinc Rittersh. *ad Paull. recept. ſent. lib.* 3. *tit.* 4. legendum putat *invaleſcentis* ſexus, quod & probabilius videtur, maxime quum

& Baſilica hic habeant, *ει τα αρρενων επικρατει εν αυτω ſi virilia in eo prævaleant.* Attamen & ſcholiaſtes ibi legit *πεπυρωμενης φυσεως, incaleſcentis naturæ, vel ſexus.* Vid. Schulting. *Juriſpr. vet. antej. p.* 344. HEIN.

INCANTARE *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cogn.* Tritum eſt illud XII. Tabularum caput: Qui malum carmen incantaſſit apud Plin. *lib.* 28. *c.*2.

INCENDIARIUS, qui conſulto incendium infert. Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.*3. §.6.

INCENDIORUM enim quædam fortuito ſunt *l.* 11. *D. de incend. ruin. naufr.* quæ & fortuita vocantur *l.* 28. §. 12. *D. de pœn.* & apud Symmach. *lib.*10. *epiſt.* 27 Quædam culpa inhabitantium fiunt *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.* Quædam conſulto, ut Paullus ait *lib.* 5. *Sent. tit* 3. §. 6. ſeu data opera *l. ult. D. de incend. ruin. naufr.* dolo *l. ult. D. de offic. præf. vigil.*

Adverſus incendia autem, excubias nocturnas, vigileſque commentum eſſe Auguſtum, refert Sueton. *in Aug. c.* 30. & Paullus *l.* 1. *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.*

INCENSITI *l.un C.de Claſſic.* iidem qui *incenſeti* vocantur *l. un. C. Theod. eod. tit.* ubi: Ex *incenſetis* vel *adcreſcentibus.* In *l.*1. 7. *C. Th. de inceſſibus*; *vel adcreſcentibus* ſcribitur manifeſto mendo; Barbarum porto eſt *incenſibus* illud, pro quo *inceſſibus* incuria librariorum ſcriptum eſſe aiunt. Sunt autem *incenſiti* qui ob inopiam in tabulas cenſuales non referebantur. *Incenſi* vero erant, qui cenſum militiæ cauſſa ſubterfugiebant. Ulp. *Reg. tit.*11. §.11. Maxima capitis deminutio eſt, per quam & civitas, & libertas amittitur, veluti cum *incenſus* aliquis venierit. Cic. *pro Cæcin. c.* 38. Quum autem *incenſum* vendit, hoc judicat, quum ii qui in ſervitute juſta fuerunt, cenſu liberentur, eum qui, quum liber eſſet, cenſeri noluerit, ipſum ſibi libertatem abjudicaſſe. Idem Cic. pro Flacc. *incenſa prædia* dixit. Sed ibi *incenſa* ſunt combuſta, incendio deleta. De *incenſis* illis & *incenſitis* vid. plura apud Ez. Spanh. *Orb. Rom. Exercit.* 2. *c.* 5. *p.* 158. *ſeq.*

INCENSORES meſſium *l.* 16. §. *ult. D. de pœn.* & apud Paull. *lib.* 5. *Sent tit.* 20. §. 5.

INCENTIVUM *c. ut clericorum. De vita & bon. cler.*

INCERTUM, quod non poteſt ſine formidine oppoſiti vel adfirmari, vel negari. *Incertum* vero aliquid eſt vel abſolute, quod nihil certi habet, ad quod referatur, ut alea, & fortuna *l.* 7. *D. de hered.*, *vel act. vend.* vel relate ad certam rem, vel perſonam *l.* 11. *D. eod. tit.*

Incerti actio condictione ex variis cauſſarum figuris datur. Nam ſi quidem ſtipulatio incerta eſt, quæ ex ſtipulatu hoc caſu datur actio, *incerti* actio eſt *pr. Inſt. de verb. oblig.* Et ita ſi ſtipulatus ſis, vacuam poſſeſſionem tradi, fructus poſtea captos actione incerti ex ſtipulatu conſequuturum te, ait *l.* 4. *D. de uſur.* Quum quis in judicio ſiſti promiſerit, neque adjecerit pœnam, ſi ſtatus non eſſet, *incerti* cum eo agendum eſt, in id, quod intereſt *l. ult. D. ſi quis in jus voc.* Si pœna non fuerit adjecta compromiſſo, ſed ſimpliciter ſententia ſtari quis promiſerit, incerti adverſus eum erit actio *l.* 27. §. *ult. D. de recept. arb.* Nec ex ſtipulatu modo, ſed & ex teſtamento *incerti* actio eſt, ut in ſpecie *l.*8. *D. de uſufr. ear. rer.* Sed etſi heres vetitus ſit agere cum eo, qui negotia defuncti geſſit, *incerti* ex teſtamento legatarius agit, ut ei ne-

negotiorum geſtorum actio remittatur *l.* 8. §. 6. *D. de liberat. leg.* Si quis ita ſtipulatus: Stichum aut decem, utrum ego volam, Stichum legaverit: *Incerti* actio legatario adverſus heredem competit, per quam compellat heredem experiri *l.* 75. §. *ult. D. de legat.* I. Uſufructu itineris, actus, viæ legato, *incerti* actio erit cum herede, ut legatario, quamdiu vixerit, eundi, agendi, ducendi facultatem præſtet.

Incerti condictio ſervitutem etiam conſtituendarum nomine datur. Quum iter excipere deberem, fundum liberum per errorem tradidi, *incerti* condicam, ut iter mihi concedatur *l.* 22. §. *ult. D. de condict. ind.* Si tibi liberum prædium tradidero, quum ſerviens tradere deberem, etiam condictio *incerti* competit mihi, ut patiaris eam ſervitutem, quam debuit, imponi *l.* 8. *D. de act. emt.* Si binarum ædium dominus dixiſſet, eas, quas venderet, ſervas fore, ſed in traditione non feciſſet mentionem ſervitutis, *incertum* condicere poteſt, ut ſervitus imponatur *l.* 35. *D. de ſervit. præd. urb.* Incerti condicitur cautio præſtita *l.* 16. §. I. *D. de minor.* Omiſſa cautio fructuaria *incerti* condictione condicitur *l.* 5. §. I. *D. de uſufr. ear. rer.*

Præterea *incerti* condictio liberationis conſequendæ gratia competit. Nam qui ſine cauſſa obligantur, *incerti* condictione conſequi poſſunt, ut liberentur *l.* 3. *D. de condict. ſin. cauſſ.* Si falſo exiſtimans ſe damnatum dare, promiſerit, incerti condicere poteſt, ut liberetur *l.* 5. *D. de act. emt. vend.* Si quis debitorem, qui doli mali exceptione tueri ſe poterat, per ignorantiam circumventum, delegaverat, tenebitur condictione, vel *incerti*, ſi non pecunia ſoluta ſit, vel *certi* ſi ſoluta ſit *l.* 12. *D. de novat.* Si pecuniam, quam me tibi debere exiſtimabam, juſſu tuo ſpoponderim ei, cui donare volebas, *incerti* condictione ſtipulatorem compellam, ut mihi acceptam faciat ſtipulationem *leg.* 2. *pr. D. de donat.* Idem erit, ſi ei, quem creditorem tuum putabas, juſſu tuo pecuniam, quam me tibi debere exiſtimabam, promiſero *l.* 2. §. I. *D. eod. tit.* Si ſine deductione impenſæ in domum legatam, antequam legati dies cederet, factæ, heres domum tradiderit, poterit incerti condici, quaſi plus debito dederit *l.* 40. §. I. *D. de condict. indeb. Incerti* agetur ſtipulationis utiliter interponendæ gratia *l.* 121. *D. de verb. oblig. Incerti* condictione agit is, cui pignori res data ſit, ſi ea ſurrepta eſt *l.* 12. *D. de condict. indeb.*

Alias *incerti* actio, condictiove eſt *præſcriptis verbis* actio. Sic civilem *incerti* actionem, id eſt, præſcriptis verbis, ſufficere legimus *l.* 7. *D. de pact.* civili intentione *incerti* agendum eſt *l.* 6. *D. de præſcr. verb. Incerti* condictione, id eſt, præſcriptis verbis *l.* 19. §. *ult. D. eod. tit.* quod dicitur *incerti* judicio in *l.* 9. *C. de donat.* Actio *incerti* civilis *l.* 23. *D. commun. divid. l.* 22. *C. de donat.*

Incerta quoque actio pro *incerti* dicitur *l.* 3. *C. de inutil. ſtip.*

Incerti agere, id eſt, ad exhibendum *l.* 33. *D. depoſ.*

Incertus contractus *l.* I. §. 6. *D. de petun. conſt. l.* 9. *D. de reb. cred. l.* 18. *D. de acceptil.* qui proprium, & ſpeciale nomen non habet.

Incertus vel incerta dies dicitur is de quo ambigitur, an exſtiturus ſit. Sic ſi dies incerta adjecta ſit legato, quaſi, quum pubes erit, quum in familiam nupſerit, quum magiſtratum inierit *l.* 21. *D. quand. dies leg.*

Ali-

Aliquando *incertus* dies dicitur, qui certo quidem futurus eſt, ſed ambigitur quando. Ita dies incertus eſt, cum ita ſcribitur *Heres meus cum morietur*, *dato*. Nam diem incertum mors habet ejus *l.* 1. §. 1. *D. de cond. & dem.* Quod ſub incerto die debetur, veluti, ſi cum moriar, dare promiſero *l.* 16. *l.* 17. *D. de condict. indeb.*

Incertus homo legari, promittive dicitur, qui generaliter, & indiſtincte legatur, promittiturve *l.* 13. *D. de legat.* 1. *l.* 25. §. 17. *D. famil. erciſc. l.* 3. *D. qui ſine manumiſſ.*

Incerta pars, quæ, quota ſit, non adparet, veluti Quidquid mei juris in eo fundo eſt. Quidquid Titius poſſidet *l.* 3. §. 2. *l.* 26. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ. l.* 32. §. *ult. D. de uſurp.*

Incertæ partis vindicatio datur, ſi forte legi Falcidiæ locus ſit in teſtamento *l.* 76. §. 1. *D. de rei vind.*

Incertus pater *l.* 3. *C. ſolut. matrim.* §. *pen. Inſt. de nupt.* Dubium vocat Ovid. *lib.* 2. *Triſt.* *v.* 253. qualis vulgo quæſitorum pater. Certus enim is demum pater, quem juſtæ nuptiæ demonſtrant. Quamobrem ſpurium quemdam lapides in vulgus jactantem, Cynicus hoc ſcommate repreſſit *Cave patrem ferias* Diog. Laërt. *lib.* 6. *ſegm.* 62. Nec minus facere ejuſdem ſectæ alter eam, quæ vulgo ſui copiam faciens ex vago illo complexu gravida facta, partum ediderit, non magis certo cui quam patri partum adſignare poſſe ait, quam eam, quæ per ſpinas incedens icta fuerit, adſerere, quæ potiſſimum ſpina pupugerit.

Incerta perſona, Ulpianus *Reg. tit.* 24. §. 18. Incertæ perſonæ legari non poteſt, veluti quicumque filio meo filiam ſuam in matrimonio collocaverit, ei homini tot millia dato. Juſtinianus §. 25. *Inſt. de legat.* Incerta perſona videbatur, quam incerta opinione animo ſuo teſtator ſubjiciebat, veluti ſi quis ita dicat: Quicumque filio filiam ſuam in matrimonium dederit, ei heres meus illum fundum dato. Illud quoque, quod ita relinquebatur, qui poſt teſtamentum factum primi Coſſ. deſignati eſſent, æque incertæ perſonæ legari videbatur. Idem. *eod.* §. Libertas quoque incertæ perſonæ non videbatur poſſe dari, quia placebat, nominatim ſervos liberari.

Incertum pretium, id eſt, non definitum nec per ſe, nec per relationem ad aliam quantitatem. Unde Incertum non eſt pretium, ſi quis ita emtor rogaverit: Quanti tu eum emiſti? quantum pretii in arca habeo *l.* 7. §. 1. *D. de contr. emt.* Vid. infra ſub art. *pretium.*

Incertam quantitatem continet ſtipulatio judicatum ſolvi, & rem ratam habiturum dominum, & damni infecti, & his ſimiles *l.* 2. §. 2. *D. de præt. ſtip.*

Incertæ res *l.* 30. §. 5. *D. ad Leg. falcid.* id eſt generaliter legatæ.

Incerta ſtipulatio eſt, ubi non adparet, quid, quale, quantumque eſt in ſtipulatione *l.* 75. *D. de verb. oblig.* Si ita ſtipulatus fuero, pecuniam te mihi crediturum ſpondes? *Incerta* eſt ſtipulatio, quia id venit in ſtipulationem, quod mea intereſt *l.* 68. *D. de verb. obl.* Qui ex pluribus fundis, quibus idem nomen impoſitum fuerat, unum fundum, ſine ulla nota demonſtrationis ſtipulatur, *incertum* ſtipulatur.

Incertum abſolute pro ipſa incertitudine ponitur. Sic *incertum* ætatis, ac reſtitutionis *l.* 48. *D. de fidejuſſ.* antiquitatis *l.* 1. *C.*

Th.

Th. de reſponſ. prud. belli Tacit. *lib.* 4. *c.* 23. cautionis *l.* 16. §. 14. *D. ad SC. Trebell.* conditionis *l.* 11. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* contentionis *l.* 1. *C. Th. de equ. curul.* litis *l.* 20. *Cod. mand.* maris Tacit. *lib.* 3. *Annal. c.* 54. rei *l.* 12. *D. de act. emt.* ſucceſſionis *leg.* 14. *D. de tranſact.* venerationis Apulei. *lib.* 4. *metam. p.* 156. Add. Voſſ. *de vit. ſerm. lib.* 1. *c.* 26. Ob. Giphan. *ad l.* 1. *C. de pact.* Andr. Alciat. *parerg. jur. lib.* 9. *c.* 20.

INCESSANTER ſine intermiſſione *l.* 28. *C. Th. de cohortal.*

INCESSIS. Ex *inceſſibus*, atque adcreſcentibus *l.* 7. *in fin. C. Theod. de tyronib.* Vid. ſupra art. *incenſiti.*

INCESTARE pro polluere. *Inceſtare* ſacramenta, quod de rebaptizantibus uſurpatur *l.* 2. *C. Theod. ne ſanct. bapt. iter. Inceſtare* publicos oculos, & confundere aſpectum *l.* 13. *C. Th. de re milit.* infauſtis adſpectibus oculos hominum *l.* 13. *C. Th. de ſepulcr. viol.* Virgil. 4. *Aen. v.* 150. totamque *inceſtat* funere claſſem.

INCESTUM, *i*, vel *inceſtus*, *us*. Utraque enim declinatione uti Juriſconſultos, ipſe Briſſonius *in parerg. c.* 54. obſervaverat. Sed non eſt hæc forma juriſconſultis propria. Ipſe enim Cicero non modo *inceſtum* dixit *Partit. orat. c.* 34. & *pro Milone cap.* 22. verum etiam inceſta *lib.* 4. *Tuſcul. Quæſt. c.* 35. & *inceſtis lib.* 2. *de Legib. cap.* 16. Sed & Livius promiſcue dixit *inceſtu lib.* 4. *cap.* 44. & *inceſto lib.* 8. *c.* 15. nec non *inceſti lib.* 2. *c.* 42. Vid. Ducker. *de Latinit. juriſc. p.* 338. Præterea & adjectivum *inceſtus*, *a*, *um* in jure noſtro frequentiſſimum eſſe, exempla docebunt. HEIN.

Inceſtum vero committere dicitur, ſi quis ex his, quas moribus prohibemur uxores ducere, duxerit *l.* 39. *D. de rit. nupt.* Ulpian. *Reg. tit.* 5. §. 7. Si quis eam, quam non licet, uxorem duxerit, inceſtum matrimonium contrahit; Juſtinianus §. 1. *Inſt. de nupt.* Inter eas perſonas, quæ parentum, liberorumve locum inter ſe obtinent, contrahi nuptiæ non poſſunt, veluti inter patrem & filiam, vel avum & neptem, vel matrem & filium, vel aviam & nepotem, & uſque ad infinitum. Et ſi tales perſonæ inter ſe coierint, nefarias atque inceſtas nuptias contraxiſſe dicuntur. Idem habet Caius *l.* 1. *Inſt. tit.* 4. §. 8. Ex quibus intelligitur *inceſtas* proprie eſſe nuptias inter propiores, cognatos, & adfines. Alias enim nuptiæ jure civili prohibentur tamquam *indecoræ*, vel *noxiæ*. Illæ prohibitæ erant (1.) inter ſenatores ſenatorumque liberos, & libertinas, alioſque vilioris conditionis, vel turpis vitæ perſonas *l.* 44. *pr. D. de rit. nupt.* (2.) Inter ingenuum, & eam, quæ artem ludicram, lenocinium, vel quæſtum corpore fecerat, nec non a lenone manumiſſam, vel in adulterio deprehenſam, vel judicio publico damnatum *leg.* 43. *D. eod. tit.* (3.) Inter adulterum, & adulteram, raptorem, & raptam *l.* 26. *D. eod. tit. l. un.* §. 1. *C. de rapt. virg. Nov.* 134. *c.* 12. (4.) Inter vitricum, & privigini viduam *l.* 15. *D. de rit. nupt.* (5.) Cum ea, quam uxor poſt divortium ex alio viro peperit §. 9. *Inſt. de nupt.* Tanquam *noxiæ* prohibentur nuptiæ I. Chriſtiani cum judæa, vel contra *l.* 6. *C. de jud.* II. Tutoris vel curatoris, filiive ejus cum pupilla, vel adulta, rationibus nondum redditis *l.* 59. *ſeq. D. de rit. nupt.*

III.

III. Præſidis vel alius cujuſcumque, qui officio publico præeſt in provincia, cum muliere provinciali *l.* 57. *leg.* 63. *D. de rit. nupt.* IV. Clericorum aliorumque, qui caſtitatis voto ſeſe obſtrinxerunt *l.* 44. *Cod. de epiſcop. & cler. Nov.*6. *c.* 1. §. 7. *Inceſtum* autem vel jure *gentium*, vel *civili* committitur. Jure gentium inceſtum committit, qui ex gradu deſcendentium uxorem duxerit *l. ult. D. de rit. nupt.* Jure vero civili, quoties ſola juris civilis obſervatio intervenit, veluti quum ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honeſtatem impedimur *d. l. ult. D. de rit. nupt.* & *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* Si noverca privigno, nurus ſocero pecuniam dotis nomine dedit, jure gentium inceſtum committitur *l. ult.* §. *ult. D. de condict. ſin. cauſſ.* nimirum, quod hæ perſonæ inter ſe parentum, liberorumque loco ſunt *l.* 16. *D. ſolut. matrim.* §. 7. *Inſt. de nupt.* Spartian. *in Antonin. Carac. c.* 10. de ejus cum Julia noverca nuptiis agens: *Ad parricidium*, inquit, *junxit inceſtum.*

Et hoc eſt *inceſtum*, quod per nefarias nuptias contrahitur. Interdum vero citra ullam matrimonii conjunctionem, ſolo nefario coitu, *inceſtum* committitur. Etiam ſi concubinam quis habuerit ſororis filiam, licet libertinam, *inceſtum* committitur *l.* 56. *D. de rit. nupt.* Sueton. *in Neron. c.* 5. Inceſtique eum ſorore Lepida ſub exceſſu Tiberii reus. Non. Marcell. *Inceſtum* uſu dicitur flagitium in adfines admiſſum.

Rectius hæc omnia ſe habent, quam ſententia Cujacii, qui quum in *l.* 1. *D. de conc.* legiſſet, eas perſonas, quas uxores habere non liceret, concubinas haberi potuiſſe *lib.* 5. *obſ. c.* 6. etiam proximas cognatas & adfines non quidem duci in matrimonium, at in concubinatu tamen haberi potuiſſe, ſtatuit, idque probare nititur ex *l.* 16. *D. de his, quæ ut indign.* ex qua colligit Cocceium Caſſianum V. C. primum Rufinam in matrimonio, ac deinde ejus filiam, privignam ſuam, in concubinatu habuiſſe. Sed Rufina ipſa fuerat Caſſiani concubina, ejuſque filiam vulgo quæſitam ante concubinatum Caſſianus nepti ſuæ heredem ſubſtituerat, uti pluribus oſtendit Hein. *in Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Pop. lib.*2. *c.*1. *p.* 108. *ſeq.*

Denique *inceſti* crimen vel ſolum eſt, vel adulterio conjungitur *l.* 39. §. 5. *D. ad Leg. Jul. de adult.* Add. *l.*38. *eod. tit. l.* 5. *D. de quæſtion.*

Inceſta etiam Veſtalium virginum dicebantur, ut apud Plin. *lib.* 28. *c.* 2. & Sueton. *Domit. c.*8. Quo exemplo Iſidor. *lib.* 5. *orig. c.*26. Inceſti, ait, judicium in virgines ſacratas, ſive in propinquos ſanguine conſtitutum eſt. Idem *lib.* 9. Inceſtus propter illicitam commixtionem vocatur, quaſi inceſtus, ſicut qui virginem ſacram, vel adfinitatis ſuæ proximam ſtupraverit.

I N C H O A R E, incipere, ſeu novi quid adgredi. Hinc rem coeptam perficere, & novam inchoare opponuntur *l.* 42. *D. de adquir. vel omitt. her.* Nova quoque negotia inchoare, & vetera explicare, adverſantur *leg.* 21. §. 2. *D. de negot. geſt.* itemque factam donationem confirmare, & novam inchoare *l.*96. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* ut & inchoare negotia, & conſummare *l.* 21. §. 2. *D. de negot. geſt.* *Inchoatum* crimen *l.* 13. *C. ad Leg. jul. de adult.* Inchoatalis

lis *l.* 5. *D. rat. rem hab.* quæſtio *l.* 32. *D. de min.* uſucapio *l.* 24. *D. de uſurp. & uſuc.*

INCIDERE, antepenultima correpta, pro cadere, vel decidere. Si os in foſſam inciderit *l.* 7. §. 8. *D. quod vi aut clam.* In laqueum aper incidit *l.* 55. *D. de adquir. rer. dom.* Incidit glans in fundum *l.* 9. §. 1. *D. ad exhib.*

Methaporice *incidere* dicimur in ea, in quæ caſu, & eventu magis, quam voluntate, aut judicio devenimus. Etiam ſi mater in cauſſam furtivam inciderit *l.* 3. *C. de uſuc. pro emt.* Cum coherede non contrahimus, ſed in eum incidimus *l.* 25. §. 16. *D. famil. erciſc.* Qnum non adfectione ſocietatis incidimus in communionem, ut evenit in re duobus legata *l.* 3. *D. pro ſoc.* Incidere in fures *l.* 50. §. *ult.* *D. de furt.* in furorem *l.* 44. §. 6. *D. de adquir. rer. dom.* in tempeſtatem, & vim fluminis *l.* 2. *D. ſi quis caut. in judic. ſiſt.* in adverſam valetudinem *l. ult.* *D. de rei vind.* Pupillus non ipſe contraxit, ſed in tutorem incidit *l. ult.* *D. rem. pupill. ſalv.* *Incidit* dies in tempus pupilli *l.* 38. *D. de min.*

Incidere pro pertinere. Quidquid per vim fit, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidit *l.* 152. *D. de reg. Jur.* Incidere in eam definitionem *l.* 27. *D. de aur. arg. leg.*

Incidere dicuntur in jura, qui contra ea peccati quid committunt, ſed & facta *incidunt* in legem, quæ legi ſunt obnoxia *l.* 60. *D. ad Leg. Falcid.* In juſtam accuſationem incidit *l.* 5. *C. de accuſat.* Incidit in injuriarum actionem *l.* 44. *D. de obl. & act.* *Incidere* in Aquilliam *l.* 34. *D. de obl. & act.* in cauſſam commiſſi *l.* 16. §. 1. *D. de publican.* in Corneliam *l.* 13. §. *ult.* *D. de Leg. Corn. de ſicar.* in criminis ſuſpicionem *l.* 2. *C. de furt.* in edictum *l.* 8. §. *ult.* *D. de edend.* in interdictum *l.* 20. *D. quod vi aut clam.* in legum laqueos *l. ult.* *C. de bon. quæ lib.* in legem *l.* 8. *D. quod. met. cauſ.* & apud Quinctilian. *Declam.* 263. in obligationem *l.* 81. *D. de ſolut.* in pœnam *l.* 7. *D. de ſerv. export.* in ſenatus conſultum *l.* 22. §. 7. *D. de Leg. Corn. de falſ.* in ſententiam edicti *l.* 20. §. 1. *l.* 27. *D. ſi quis omiſſ.* in verba conſtitutionis *l. ult.* *D. qui pet. tut.* in ſeveritatem legis *l.* 8. *C. de Leg. Cornel. de falſ.* in Turpillianum *l.* 14. §. 1. *D. de bon. libert.* in voluntatem SC. *l.* 73. §. 1. *D. de hered. inſt.*

Incidere denique dicitur, quod contingit, accidit, evenit. Quicumque caſus inciderit *l.* 39. §. 1. *D. de fideic. libert.* Incidunt cauſſæ *l.* 8. §. 8. *D. de tranſact.* & apud Cic. *de offic. lib.* 3. *c.* 3. Quæcumque incidiſſet controverſia *l.* 6. §. 1. *D. quod cujuſque univ. nom.* Incidentia damna *l.* 30. §. 5. *D. ad Leg. Falc.* Juſta deliberatio incidit *l.* 13. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Ubi falſi examen inciderit *l.* 22. *C. ad Leg. Corn. de fals.* Ex facto cum incidiſſet *l.* 39. *D. de furt.* Scio, illud aliquando incidiſſe *l.* 3. §. 2. *D. de minor.* Si qua illa incommoditas ei poſt arbitrium ſuſceptum incidat *l.* 16. *D. de recept. arb.* Incidente infirmitate, vel neceſſaria protectione *l.* 18. §. 1. *D. de judic.* Multa merita incidere poſſunt *l.* 15. §. 1. *D. de manum. vind.* Incidit quæſtio *l.* 3. *C. de ord. judic.* Ex facto incidit ſpecies talis *l.* 83. *D. de legat.* 1.

Incidere, antepenultima producta, ſignificat excidere, exſecare, concidere. *Inciditur* lapis, vel terra

ra *l.* 1. §. 1. *D. de riv.* Inciſo lino *l.* 28. §. 1. *D. de lib. leg.* *Incidere* tabulas *l. ult. D. de injuſt. rupt. irrit. l. ult. D. de his quæ in teſt. del. l.* 16. §. *ult. D. de his, quæ ut indign. l.* 11. §. *ult. D. de bon. poſſeſ. ſec. tab. l.* 20. §. *ult. D. de teſt. mil.* non eſt, ipſas ceratas tabulas, ipſumve linum concidere, & in partes ſecare, ſed linum, quo ligatæ erant tabulæ, ſeu quod tabulis ter quaterve erat circumductum, incidere, & rumpere, ut docent *l.* 3. §. 23. *D. de SC. Silan. l.* 1. §. 10. *&* §. 11. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.* Plerumque enim teſtatores non ea mente, ut inteſtati morerentur, tabulas incidebant, ſed, ut aperirent, & quod in iis ſcriptum erat, recognoſcerent, deinde eas rurſus ſuo ſigno, & ſigillo ſignabant, ut conciderentur *l.* 1. §. 3. *D. de his, quæ in teſtam.* ut adparet ex *d. l.* 20. §. *ult. D. de teſt. mil.* At *incidere* teſtamentum in *l.* 15. §. 1. *D. de teſt. mil.* eſt delere.

Incile, is, eſt locus depreſſus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, unde primum aqua ex flumine agi poſſit *l.* 1. §. 1. *D. de riv.* Menagio *Amæn. jur. civ. c.* 39. potior videtur originatio Voſſii, qui ab *inciendo* derivat. *Incile* ducere *l.* 1. §. 5. *D. ne quid ex flum. publ.* Prima *Incilia*, vel principia foſſarum, quibus aquæ ex flumine, vel ex lacu in primum rivum communem pelli ſolent *l.* 1. §. 8. *D. de aqu. quotid. & æſtiv.* Cato *de re ruſt. c.* 155. In monte foſſas inciles puras habere oportet. Et mox: Incilia aperire, aquas diducere. Columella *lib* 1. *c.* 9. Si olea in olivo ſit, incilia excitantur, quæ limoſam aquam ad codicem deducant. Sed de illo loco Catonis ſuſpicatur Briſſonius vocem *foſſas* e gloſſemate eſſe, non ab auctore. Feſtus: *Incilæ*, vel ut alii legunt *incilia*, foſſæ, quæ in viis fiunt, ad deducendam aquam, ſive derivationes de rivo communi factæ. Apulei. *lib.* 9. *de aſin. aur. p.* 221. Rurſum ad viam prodeunt lacunoſis incilibus voraginoſam.

Incisio proprium architecturæ vocabulum *l.* 3. *C. Th. de excuſ. artif.* Græci *κατατομας*, *εγκομματα*, *εγκοπας*, *διακοπας* dicunt, quibus nempe Architecti fabricationi modum dant.

Incivile dicitur, quod iniquum, injuſtum, novum, & rationi, æquitatique conſentaneum non eſt. Curatoris libertum eam pupillam, cujus patronus res adminiſtrat, uxorem ducere, ſatis incivile eſt *l.* 66. §. *ult. D. de rit. nupt.* *Incivilis* debitoris audacia. *Inciviles* pœnæ, quibus invitus homo facere non poteſt *l.* 9. §. 19. *D. de pœn.*

Inciviliter, & *civiliter* opponuntur *l. ult.* §. *ult. D. quod met. cauſ.* ubi inciviliter extorta dicuntur, quæ quis ab adverſario per vim, adparitione præſidis interveniente, coactus eſt dare: *Inciviliter* cuſtodiendo athletam *l. ult.* §. 2. *D. eod. tit.* Inciviliter inſtituti rivi *l.* 2. *D. de extraord. cogn.*

Inclamatus. Per longioris temporis intervalla inclamatus advertat confutari debere *l. un. C. Theod. ſi cert. pet. de chirogr.*

Inclemens fortuna de naufragio *l.* 5. *C. Th. de naufrag.*

Inclinare, proclivem eſſe, ad aliquid. *Inclinandum* eſt *l.* 22. §. 1. *D. inoff. teſt. l.* 81. §. 3. *D. de legat.* 1. In contrarium inclinat pater *l.* 8. §. 1. *C. de bon. quæ lib.* Inclinat Julianus in hoc *l.* 42. *D. de adquir.*

quir. vel omitt. her. In hanc ſententiam inclinat *l. 7.* §. 2. *D. de pecul.*

Inclinari, paſſive, labi, peſſum ire. Sic miſeræ humilitatis *inclinari* deſpectu *l.* 41. *C. Theod. de epiſc.* Ne p!ebi mixta dignitas inclinetur *l.* 12. *C. Theod. de Legat.* ubi nulla neceſſitate alii tentant, *inquinctur*. Si arbor ex vicini fundo vento inclinata in tuum fundum ſit *l. ult. D. de arb. cæd.*

INCLUDERE judicio actiones *l.* 130. *D. de reg. jur.* hominem in arcula *l.* 11. §. *ult. D. ad Leg. jul. pecul. Incluſæ* litteris interrogationes *l. 6. D. de cuſtod. & exhib. reor.*

INCLYTUS, A, UM, vel *Inclitus.* Id Servius Græcum vocabulum eſſe notat *ad Aen. lib. 6. v. 781. Nam κλυτον*, inquit, *glorioſum dicunt.* Inclytæ civitates *l. ult. Cod. de commerc. & mercat. Inclyta* nobilitas *l.*17.§.1. *D. de excuſ. Inclyta* urbs, id eſt, Conſtantinopolis *l.*11.*C.de adſeſſor.*

INCOGNITA cauſſa condemnare Cic. *de Nat. Deor. lib.* 2. *c.*29. *Incognitum* legibus *l.*21. *in fin. C. de legib.*

INCOLA eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quem Græci παροικον adpellitant. Nec tantum hi, qui in oppido morantur, incolæ ſunt, ſed etiam, qui alicujus oppidi finibus ita agrum habent, ut in eum ſe, quaſi in aliquam ſedem, recipiant *l.*239. §.2. *D. de verb. ſignif. Incola habetur ο εν αγρῳ καταμενον, ο γαρ εκειτης της πολεως, εξερετοις μη χρωμενος, ουτος ου νομιζεται ειναι : Incola habetur, qui in agro permanet.* At qui extra agrum illius civitatis *præcipuis non utitur, non exiſtimatur eſſe incola l.* 35. *D. ad municip.* Vetus Gloſſarium Græcum: *Incola ο παροικος, ος και αλλαχου εν πολει, η εν χωριῳ την οικησιν εκτησατο, qui & alibi in urbe, vel ruri domicilium poſſidet.* Mulier, quamdiu nupta eſt, incola ejuſdem civitatis videtur, cujus maritus ejus eſt *l. ult.* §. 3. *D. ad municip.* Incolæ quos ſibi quæque civitates vindicant *l.* 37. *D. eod. tit.* Add. *l.* 2. *D. de veteran. l.* 7. §. 10. *D. de interd. & releg.*

Incola porro a cive, & municipe ſeparatur *l.* 20. *l.* 29. *l.* 34. *D. ad munip. l.* 6. *in fin. l. ult.* §.22. *D. de mun. & hon. l.* 11. *C. de adpell.* Nam *cives* vel origo, vel manumiſſio, vel adlectio, vel adoptio, *incolas* vero domicilium facit *l.* 7. *C. de incol.*

INCOLATUS *l.* 34. *D. ad municip. l.* 5. *l.* 12. *l.* 46. *l.* 52. *l.* 141. *C. Th. de decur.* ubi in *l.* 52. male, ut videtur, legitur *incolonatus.*

INCOLERE. In ea provincia, quam incolit *l.*7. §.11. *D. de interd. & releg.*

INCOLORATE reſtitui deſiderantem *l.* 18. *D. de minor. Colorate*, inquit Ducker. *de Latin. vet. juriſc.* p. 322. *habet Quinctilian. Decl.* 285. *Colorate* adfert quidem iſte tale patrocinium. Itaque nec *incolorate* rejiciendum opinor. Hein.

INCOLUMIS, *e.* tum de rebus, tum de perſonis dicitur. Sic *incolumis* actio perſeverat *l.* 1. *C. de commun. rer. alien.* Incolumes ædes, id eſt, integræ, non vitioſæ *l.* 13. §. 2. *D. de dam. infect.* Ut quartam partem debitæ ab inteſtato portionis præſtet incolumem *l.*2.*C.de inoff.teſt.*

Incolumes liberi in *l.*1. §. *ult. l.* 2. §.1. *D. de vacat. & excuſ. mun. l.* 30. *D. de ſolution. l.* 1. *C. qui num. liber.* Speciatim ſunt ſuperſtites, uti explicatur in *pr.*

Inſt.

Inſt. de excuſat. tut. vel vivi, ut *l.*2. §.4. *D. eod. tit.* Quinque *incolumium* liberorum pater *l.*4. *D. de mun. & hon. l.* 1. *C. de Legation.* Cic. *lib.* 1. *de Invent. c.*30. Nemo eſt, qui non liberos ſuos, & incolumes, & beatos eſſe cupiat.

INCOMMODARE. Si incommodatur ad uſum manus *l.* 14. §.6. *D. de Ædil. edict.* Incommodare navigationem *l.* 1. §.15. *D. de flumin.* id eſt, difficiliorem facere.

INCOMMODE. Non *incommode* dici poteſt *l.* 1. §.4. *D. de collat.* poteſt adhiberi diſtinctio *l.*95. §.5. *D. de ſolut.* Quicumque locus in palatio privatis ædificiis incommode occupatus eſt *l.* 43. *C. Th. de oper. publ.*

INCOMMODITAS incidit arbitro *l.* 16. *D. de recept. arb.* Incommoditas rivi *l.*1. §. 6. *D. de itin. actuq. priv.*

INCOMMODUM, ſubſtantive, quævis moleſtia, & onus. Hinc opponuntur *commodum*, & *incommodum* perſonæ *l.* 137. §. 4. *D. de verb. oblig.* commoda, & *incommoda* hereditaria *l* 1. *D. de bonor. poſſeſſ.* Junguntur etiam commodum, & *incommodum* emtoris *l.* 7. *D. de peric. & commod.* Secundum naturam eſt, cujuſque rei commoda eum ſequi, quem ſequuntur incommoda *l.* 10. *D. de regul. jur.* Inter heredes commoda, & *incommoda* communicantur *l.* 19. *D. famil. erciſc.* Reipublicæ incommodum eſt, curias hominum paucitate langueſcere *l.* 32. *C. Theod. de decurion.* Incommodum dare *l.* 26. §. *ult. D. de oper. libert.* ſuſtinere *l.* 37. *D. locat.* ſentire *l.* 4. *D. de novat.* Illud *incommodi* ſequitur *l.* 5. §.4. *D. de nov. op. nunc.* Sine *incommodo* publico *l.* 14. *D. de ſervit.* rei familiaris *l.* 96. *D. de legat.* 1. Cum aliquo incommodo *l.* 1. §. *ult. D. ſi uſusfr. pet.*

Incommodum pro pœna. Sic *incommodum* deportationis *l.* 92. *C. Theod. de decurion.* Quinque librarum auri mulctetur incommodo *l.* 18. *C. Th. de diverſ. offic.*

INCONCUSSA æternitas *l. ult. C. Th. de cenſ.* firmitas *l.* 30. *in fin. C. de donat.* poſſeſſio *l.*4. *C. quib. non objic.*

Inconcuſſum jus *l.*5. *C. de liberal. cauſſ.* robur *l.* 50. *C. Th. de oper. publ.*

INCONGRUENS eſt, uxorem marito annuum præſtare *l.* 33. §. *ult. D. de donat. int. vir. & ux.* Incongruens inſinuatio *l.* 13. *in fin. C. de teſt.*

INCONGRUUS judex *l.* 1. *C. de juriſd. omn. jud.* Ea voce præter Veget. *lib.*2. *c.*19. utuntur Apuleius *lib.*3. *de habit. doctr. Plat.* & Symmach. *lib.* 4. *epiſt.* 8. ut adeo e cenſu Latinorum non videatur penitus excludenda, quamvis *incongruens* latinis diei non negemus. Ad *incongruam* ſibi fortunam adſpirare *l.*138. *C. Th. de decur.*

INCONSIDERANTER *l.* 3. §. 17. *D. de ſuſp. tut*

INCONSULTE, imprudenter, inconſiderate. Non *inconſulte* accidens damnum, ſed fato *l.*11. §.4. *D. de minor.* Ne minores *inconſulte* libertatem amittant *l.* 16. *C. de liberal. cauſſ.* Inconſulte jurare *l.*2. *C. ad Leg. jul. majeſt.*

INCONSULTO & *conſulto* opponuntur *l.* 1. §. 1. §. 3. *D. de his quæ in teſt. del.* Sic *inconſulto* deletum nomen heredis *l.*1. *D. ſi tab. teſt. null. exſt.*

INCONSULTUS, *a*, *um*. Ut *inconſulti* animi a repudio mittendo detrimento retrahantur *l.* 8. *C. de repud.* Inconſultus calor calumniæ vitio caret *l.* 1. §. 5. *D. ad SC. Turpill.* Si inconſulto do-

dolore adulterum interemit *l.* 4. *C. ad Leg. jul. de adult.* Inconſulto errore lapſus *l.* 6. *Cod. ſi maj. fact. alienat. fact. ſine decr. rat. hab.* Inconſulta facilitas *l.* 11. §. 4. *D. de minor.* Inconſulto Prætore *l.* 5. §. 4. & §. 5. *D. de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.*

Inconveniens, incongruens, & indecorum *l.* 34. *D. de oper. libert.* Inconveniens bellico operi *l.* 23. *C. Th. de decurion.* id eſt, ineptus.

Inconvulsa ſimplicitas *l. un. C. Th. de Hirenarch.*

Incorporales res *corporalibus* adverſantur. Sunt autem tales res, quæ tangi non poſſunt, qualia ſunt ea, quæ in jure conſiſtunt, ſicut hereditas, uſusfructus, obligationes, quoquo modo contractæ, item ſervitutes prædiorum urbanorum, & ruſticorum *l.* 1. §. 1. *D. de rer. diviſ.* §. *un. Inſt. de reb. corp. & incorp.* Servitutes etiam prædiorum ruſticorum, etiam ſi corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt *l.* 14. *D. de ſervit.* Incorporales res traditionem, & uſucapionem non recipere manifeſtum eſt *leg.* 43. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* Eædem enim poſſideri nec intelliguntur, ceu ex *l.* 4. §. 27. *D. de uſurp. & uſuc.* diximus.

Incorporatio bonorum ad fiſcum devolutorum *l.* 1. *l.* 12. *l. ult. C. Th. de bon. proſcript.*

Incorrupta ordinis adſtipulatio *l.* 117. *C. Th. de decur.* obligatio *l.* 26. §. 4. *D. de condict. indeb.* villa *l.* 25. §. 3. *D. locat. conduct.* fides inſtrumentorum *l.* 11. *C. de fid. inſtr.*

Incorruptum depoſitum *l. ult. D. depoſ.* jus *l.* 9. *D. de liberal. cauſſ.*

Incredibilitas, Incredibilitatis prætextu patientiam adumbrare *l.* 29. *D. ad Leg. jul. de adult.* Alibi vix legitur hoc vocabulum. Immo in hac ipſa *l.* 29. vulgata editio habet *incredibilitatis*, quo vocabulo & Apulei. *lib.* 1. *metam. p.* 11. uſus eſt. *Hein.*

Incrementum, generaliter pro quolibet augmento ponitur. Et ita alluvio definitur eſſe incrementum latens §. 30. *Inſt. de rer. diviſ.* ſimiliterque in alluvione latitare incrementum, ait Ulpianus in *l.* 9. §. 4. *D. de uſufr.*

Incrementum actionis, quæ per inficiationem creſcit, id eſt duplum *l.* 20. §. 4. *D. de hered. pet.*

Incrementum Nili *l.* 10. *D. de extr. crim.* quod teſte Plinio *lib.* 5. *cap.* 9. eſt cubitorum decem & octo. Vide etiam eumdem Plin. *lib.* 18. *c.* 18.

Incrementum ſpecialiter pro acceſſionibus, fructibus, vel uſuris uſurpatur. Cum *incremento* fideicommiſſum præſtare *l.* 43. §. 1. *D. de legat.* 2. Cum incremento reſtituere hereditatem rogatus heres *l.* 3. §. 5. *D. de SC. Trebell.* Suet. *in Aug. c.* 66. Legata, vel partes hereditatum a quibuſcumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis eorum concedere, aut, ſi pupillari ætate eſſent, die virilis togæ, vel nuptiarum cum incremento reſtituere conſueverat: Μετα προσοδων, dixit Dio *lib.* 56. *p.* 591. ubi Suetonii verba modo citata Græce referuntur ita: Και τοις παισιν ὧν μικρων ετι οντων, τυς πατερας των υσιων εκεκληρονομηκει, προσεταξε παντας, μετα των προσοδων, επειδαν ανδρωθωσιν αποδοθηναι, οπερ πυ, και ζων εποιει, ει γαρ τινα τεκνα εχοντα δεδιξατο τοις παισιν αυτυ παντος, ει μεν ηδη τοτε τελειοι ησαν, ευθυς, ει δε μη, μετα τυτο παντα απεδιδυ. Pueris etiam, quorum paternas, ipſis adhuc puerilem ætatem agentibus, hereditates adierat, patrimonia cum incremento juſſit reddi, ſimul ac virilem ætatem attigiſſent, quod idem

idem ſuperſtes etiam obſervaverat, ut, ſi cujus heres fieret, cui liberi eſſent, omnino his paterna bona, vel ſtatim, ſi adulti eſſent, vel poſtea omnia reſtituerat.

Incrementum uſurarum *l. 24. D. depoſ.*

INCRESCERE. Creſcere eam aquam, quæ colorem mutet, & increſcat *l. 1. §. 16. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* Quæ verba cum ſenſum non habeant, pro *inſcreſcat nigreſcat* reponendum eſt cum Rad. Fornero *Rer. quotid. lib. 1. c. 16.* Nam & quod de colore mutato præcedit, id poſtulat, & ea emendatio ſatis convenit, veterum ſententiæ, qui aquam fluctibus nigreſcere exiſtimabant. Gell. *lib. 1. c. ult. Hein.*

INSCRUSTARE parietem *l. 13. D. de ſerv. urb. præd.* id eſt, cruſta marmoris operire, uti loquitur Plin. *lib. 35. c. 6.* ſeu marmore, in tenues cruſtas, ſeu lamellas ſecto tegere, quod utique in uſum luxuria invexit. M. Senec. *lib. 2. Controv. 1.* In hoc ergo, ait, exitus varius ille ſecatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat: Lucan. *lib. 10. v. 114. Nec ſummis cruſtata domus, ſectiſque nitebat Marmoribus.* L. Senec. *Epiſt. 86.* Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſint. Plinius autem *lib. 35. c. 30.* ut marmor in eam rem ſecaretur, tradit his verbis: Arena hoc fit, & ferro videtur fieri, ſerra in prætenui linea premente arenas, verſandoque tractu ipſo ſecante. Adde Iſidor. *lib. 19. c. 13.* Hinc

INCRUSTATIONES, quæ in impenſis voluptuariis numerantur *leg. 79. D. de verb. ſignif.* & a tectoriis eo differunt, quod illæ ſolido de marmore, ſubductis & ſubtractis cruſtis, parietes operirent, his vero e marmore contuſo, cribriſque excreto, & arenato, cum calce mixto, parietes inducerentur, diligentique fricatione levigarentur, ut Vitruv. *lib. 7. Architect. c. 6.* docet.

INCUBARE, ut Serv. in *lib. 1. Æn. v. 93.* ad hæc verba: *Ponto nox incubat atra.* Scribit, proprie eſt, per vim rem alienam velle retinere. Unde

INCUBATIO detentatio rei *l. ult. C. ne rei dom.* Incubatio diuturna *l. 15. C. Th. de jur. fiſc.* quæ in eadem lege longi temporis præſcriptio dicitur. Et

INCUBATOR adpellatur injuſtus poſſeſſor. B. Auguſtinus *Homil 30. Non erit vox juſti poſſeſſoris, ſed impudentis incubatoris improbitas.* Et ita incubatores pro injuſtis detentoribus in *l. 20. C. Th. de pagan. ſacrif.* Hinc & Serv. in *lib. 7. Æn. v. 266.* tyrannum, & ſuorum temporum uſu loquendi *imperii incubatorem* interpretatur.

INCULPATIM *l. 20. Cod. Th. de palatin. ſacr. larg.*

INCULPATUS, qui culpa caret *l. 34. §. 4. D. de legat. 2.* Macrob. 4. *Saturn. 7.* Omnis culpæ privatio inculpatum facit. Hinc honeſtæ, & inculpatæ vitæ teſtis, & *notatus*, & reprehenſibilis adverſantur *l. 3. D. de teſtib.* Inculpata eſt mora *l. 9. §. ult. D. de uſur.* id eſt, reprehenſione caret. Inculpatæ tutelæ moderatio *l. 1. C. unde vi.*

At in *lib. feud. 1. tit. 19. §. 1.* his verbis: Si unus *inculpatus* fuerit, una de his nominatis culpis, item in *Leg. Salic. tit. 43.* Si cujus ſervus in futurum fuerit *inculpatus &c.* item *Leg. Burg. tit. 8. de ingenuis inculpatis*, hoc vocabulum idem ac *culpatum* ſignificat.

INCULTI agri *l. 7. D. de jur. delib.*

INCUMBERE rei eſt eam detinere *leg. 2. C. de fruct.* Ita

in-

incumbere bonis alienis *l.* 3. §. 15. *D. de ſuſp. tut.* pignori *l.* 55. *D. de furt.* poſſeſſioni bonorum *l.* 1. §. 1. *D. ut legat. ſeu fideic.* civiliter aut naturaliter *l.* 3. §. *ult. D. ad exhib.* corpore & animo *l.* 19. *D. de adquir. poſſ.*

Incumbere alicui dicitur id, cujus onus ei injunctum, neceſſitaſve impoſita eſt. Sic heredi defenſio mortis incumbit *l.* 5. §. *ult. D. de SC. Silan.* Incumbit onus probandi *l.* 20. *C. de probat.* probatio *l.* 1. *l.* 2. *D. eod. tit.*

INCUNCTABILE eſt, id eſt, nullam habet dubitationem *l.* 21. *D. de teſtib.*

INCUNCTANTER *l.* 20. *D. de manum. vind. l.* 58. *Cod. Th. de heret.*

INCURIA necatus *l.* 5. §. *ult. D. ad SC. Silan.* id eſt, per ſervorum incautam negligentiam. Incuria ſupponentis ignem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 20. §. 5.

INCURRERE incidere. Incurrere aculeos legis *l.* 1. *C. ut intr. cert. temp.* in legem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 2. periculum Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 13. *B.* §. 1. majeſtatis crimen *l.* 1. *C. de priv. carc.* Si quis ſtilum proſcriptionis incurrerit *l.* 7. *C. de bon. proſcript.*

Incurrere intervenire. Quamvis temporis *incurrat* compendium *l.* 17. §. *ult. D. de caſtr. pec.* incurrebat hæſitatio *l.* 42. *D. de mort. cauſſ. don.* Nihil præjudicii cuicumque incurret *l.* 12. §. 2. *C. de reb. cred.* Si nulla fraudis incurrat ſuſpicio *l.* 3. *D. de ſeparat.* In his quæ extra teſtamentum incurrerent *l.* 16. *D. de cond. & demonſtr.* Incurrit tractatus *l. ult. D. ſi pars hered. pet.* partium *l.* 13. §. 1. *D. de donat. int. vir. & ux.* Lapſum temporis incurrere *l.* 2. *C. Th. de tempor. curſ.*

Si fune rupto, aut cum a nullo regeretur, navis incurriſſet *l.* 29. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.*

INCURSUS fluminis Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 73. hoſtium *l.* 15. §. 1. *D. locat.* latronum *l.* 24. *D. locat.* prædonum *l.* 1. §. 1. *D. de obl. & act.* id eſt, impetus, ut *l.* 23. *in fin. D. de reg. jur.* Reciprocos pœna fortiatur *incurſus l.* 7. *C. Th. de accuſ. & inſcript.* obſcura phraſis, de cujus genuina ſignificatione diſputat ibi Jac. Gothofred. Verba legis hæc ſunt: *Hi, quos cuſtodia delatæ criminationis includit, intra unius menſis ſpatium audiantur inquiſitione completa, ne ſi delati criminis cauſſam ſegnius judicantis lenitudo diſtulerit, reciprocos pœna fortiatur incurſus.* Ibi forte pro *fortiatur* reponi ſatius eſt *fortiantur*, ut ſenſus ſit, ne hi, qui ob delationem a ſe factam in cuſtodiam miſſi ſunt, judicis dilatione diutius detineantur, neque ita, quod pœnæ accuſatus meretur in eum, qui detulit, quodammodo redundet. Solebat enim accuſator cuſtodia includi, ceu patet ex *l. ult. C. de accuſ.* his verbis: Quiſquis ille eſt, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inſcriptionis arripiat, cuſtodiæ ſimilitudinem, habita tamen dignitatis æſtimatione, patiatur.

INCUS, *dis*, eſt, ut ait Papias, inſtrumentum, *quo fabri ferrum domant.* Si incudem, aut malleum fregit faber *l.* 2. §. 1. *D. de leg. Rhod.*

INCUSTODITÆ ædiculæ *l.* 19. *D. ad Leg. jul. pecul.*

INDAGO, ſignificatu proprio eſt retium, ſeu plagarum ambitus, quo ſilvæ, colleſque a venatoribus, ferarum includendarum cauſſa, cinguntur. *Indaginem* plagis poſitis a venatore emere *l.* 11. §. *ult. D. de act. emt.* ubi *indaginem* emere eſt ſpem ex indagine po-

poſita emere, quemadmodum ſupra de retis jactu dictum eſt, art. *jactus*. Tibull. *lib.* 4. *Eleg.* 3. *v.* 7. Denſos *indagine* colles Claudentem. Ovid *lib.* 7. *metamorph. v.* 767. Venimus, & latos *indagine* cinximus agros. Lucan. *lib.* 6. *v.* 42. Et vaſta ſilvas *indagine* clauſit. Silius Italic. *lib.* 10. Tacitoque premens veſtigia roſtro Luſtrat inacceſſos venantum *indagine* ſaltus. Idem *lib.* 13. Mœnia flexa ſinu, ſpiſſa vallata corona, Alligat, & telis in morem *indaginis* ambit. Stat Papin. *lib.* 3. *ſilv.* 5. *v.* 8. Non grege Maſſylo, curvaque *indagine* clauſus. Idem *lib.* 2. *Thebaid. v.* 553. Ut clauſos *indagine* profert In medium vox prima feras. Symmach. *lib.* 2. *epiſt.* 37. Interea loci ferarum domos *indago* ſollicitat.

Indago pro indagatione, ſeu inveſtigatione inquiſitione *l.* 22. *C. ad Leg. Corn. de falſ.*

INDEBITE, injuſte, nulla ratione *l.* 8. *Cod. de profeſſ. & med.* Alio ſenſu hæc vocula reperitur in *l.* 25. §. *ult. D. de probat.* eo ſcilicet, quo *indebito* dixit Ulpianus *l.* 25. *D. de condict. indeb.* de eo, quod non debetur, quamvis pro adverbio adjectivum *indebita* nonnullæ editiones reponant.

INDEBITUS *a*, *um*, *Indebitæ lucis uſurpandæ mora*, induciæ, quæ reis condemnatis conceduntur *l.* 7. *C. Th. quorum adpell. non recip.*

Indebiti actio *l.* 8. *D. de aliment. vel cibar. leg.* quæ paſſim *condictio indebiti*. Indebitum autem ſolutum accipimus, non tantum quod omnino non debetur, ſed & quod alii debetur, ſi alii ſolvatur *l.* 65. §. *ult. D. de condict. indeb.* immo & quod per aliquam exceptionem perpetuam peti non poteſt *l.* 26. §. *ult. D. eod. tit.* Vetus Gloſſarium Græcum *Indebitum* interpretatur *κατα πλανην καταβληθεν per errorem ſolutum*. Nam per errorem, non item conſulto dati, repetitio eſt *l.* 54. *D. de reg. jur.* Unde idem Vetus Gloſſarium: *Indebiti*, ait, *condictio*, *ου κινω εις απαιτησιν του κατα πλανην καταβληθεντος ωσπερ ει κατα πλανην εδοξε τινα χρεωστειν ρ νομισματα αντι ν, και κατεβαλεν αυτα*, quam moveo, ad repetendum id, quod per errorem ſolutum, veluti (ſi per errorem quis putarit, ſe debere centum, quum quinquaginta debeat, & tantum ſolverit. *Indebitum* vero ſolutum, quum de repetitione agitur, eſt non debitum per errorem ſolutum §. 6. *Inſt. de oblig. quæ quaſi ex contr.* §. 1. *Inſt. quib. mod. re contr. oblig.* Et ita *indebitum* ſolutum accipe in *l.* 50. *D. de ſolut. l.* 16. *D. rat. rem hab.* Vid. ſupra ſub art. *condictio*.

Indebitus honor dicitur, qui ante tempus adripitur *l.* 4. *Cod. Th. de decur.*

INDECORE *l.* 48. *D. de oper. libert.* & apud Caſſiod. *lib.* 2. *Var. c.* 34.

INDECORUM eſt, patrem a filio regi *l.* 12. *D. de tut. & cur. dat.*

INDEFENSUS, *a*, *um*. *Indefenſa* perſona *l.* 5. §. 20. *D. ut in poſſeſ. legat.* reſpublica *l.* 1. *C. de jur. reip.*

Indefenſum jus *l.* 49. §. 1. *D. de hered. pet.*

Indefenſus recte dici non poteſt, qui dominum præſentem non habuit *l.* 2. *D. de cuſtod. & exh. reor.*

INDEMNATUS cuſtodia defunctus *leg.* 9. *D. qui teſt. fac. poſſ.* id eſt, antequam de eo judicium redditum, & pronunciatum eſſet, ut *l.* 2. §. *ult. D. de bon. eor. qui ant. ſent.* Cic. *pro domo c.* 4. Poteſt igitur damnati pœnam ſuſtinere indemnatus? Et in *L. Piſon. c.* 13. Indemnati ci-

eivis, atque integri capitis proſcriptio.

Indemnis adpellatur, qui damnum non ſentit, qui nullo damno adficitur. Sic *indemnis* fieri *l.*5. §.16. *D. de tributor. act.* diſcedere *l.*27. *D. de Ædil. edict.* Indemnem præſtare *l.* 17. *D. de admin. & peric. tut.* Hinc

Indemnitas damni reſtitutio *l.* 33. *D. de dol. mal.* De *indemnitate* cavere, id eſt, ſatiſdato cavere alicui, *indemnem* eum futurum, ejus negotii nomine, quo de agatur *l.* 16. §. 14. *D. ad SC. Trebell. l.*29. *D. fam. erciſc. l.*29. *D. de jur. dot.* Indemnitatem conſequi judicio *l.* 1. §. 5. *D. de contrar. tut. act.* præſtare *l.* 63. *D. de legat.* 2. repromittere *l.* 1. *C. de conven. fiſc. debit.* ſervare *l.* 38. *D. de Ædil. edict.* Indemnitati proſpicere *l.* 3. *C. famil. erciſc. l. ult. C. de in lit. jur.* ſatisfacere *l.*36. §. *ult. D. ad municipal.* Indemnitatis ſecuritatem conſequi *l.* 3. *C. de conven. fiſc. debit.*

Indeptus. Vid. infra *indipiſci.*

Indere. *Indita* actio *l.*25. *C. de adpell. & conſult. l.*9. *C. Theod. eod. tit.* id eſt, actio inſerta, vel in acta relata. *Indere* quid in aurum, argentum, æs publicum *l.* 1. *D. ad Leg jul. peculat.* Pretium, quod dotali inſtrumento inditum eſt *l.* 6. *C. ſolut. matrim.* Si vera ſunt, quæ precibus indidiſti *l.*18. *C. de prob.*

Indevota *deſidia.* Ita pro devota reſcribit Jac. Gothofr. interpretaturque per moram in tributis exigendis, transferendiſque commiſſam *l. un. C. Th. de offic. vicar.*

Indevotio *heredis* legitur in *l.*1. *in fin. D. de penu leg.* quæ tamen verba Triboniani magis, quam Ulpiani phraſin ſapiunt, ut ex *l. ult. C. de fideic. libert. l. ult. C. de teſt. manum. l.*35. *C. de don.* colligitur. Quamquam *indevotionis* vocem a barbarie adſerit Ambroſ. *de Elia c.*17. quo peregrinum quidem receptum tamen bibendi pro ſalute principis morem, jam inde ſuis temporibus invaluiſſe oſtendit. *Quid memorem, ait, ſacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro ſalute Imperatorum, & qui non biberit, ſit reus indevotionis. O piæ devotionis obſequium!* Alia quædam de hoc vocabulo adnotavit Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.*362. *ſeq.* faſſus tamen, nec *devotionem* nec *indevotionem* uſquam apud bonum auctorem hac notione legi.

Indevotio & ei, qui vitat, & fugit patriæ munera, tribuitur *l.* 119. *C. Th. de decur.*

Indevotionem exercere adverſus creditorem debitor dicitur, qui exactionem recuſat, ſeu debitum ſe adgnoſcere negat. Contra *devotionem* ſuam oſtendere dicitur, qui debitum adgnoſcit in *l. ult. C. de duob. reis ſtipul.*

Index, ut Aſconius Pædian. *in Divinat.* explicat, eſt, qui facinoris, cujus ipſe eſt conſcius, latebras indicat, impunitate propoſita. Græci μηνυτην ab eadem origine dicunt, & ita apud Ciceronem, Salluſtium, Livium, Tranquillum vox hæc accipienda eſt. *Ab indice nominati* Plin. *lib.*10. *Epiſt.*97.

Alias *Index*, ſcripturæ alicujus exemplum, ex authentico deſcriptum ſignificat *l.* 2. *D. de fid. inſtrum.* Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 12. §.11. Cujacius *lib.*5. *obſerv. c.* 25. aliique magis putant brevem quamdam eſſe ſubnotationem ex ampliori pleniorique ſcriptura delibatam.

Ab hoc porro diverſum eſt, *per indicem*, quod παροιμιακως uſurpatur pro *ſummatim*, & δια συντομον πα-

παραδόσεως explicat Theophilus §. *ult. Inſt. de publ. jud.* Aſcon. Pædian. *in Verrin.* 3. Antequam cauſſa ageretur, quaſi per *indicem* res exponebant. Uſus eadem voce Juſtinianus *l.* 1. §. 12. *C. de vet. jur. enucl.* Hein.

Index Legis apud Cic. Philipp. 1. *c.* 8. eſt, quod *ſummarium* vulgari ſermone dicitur. Sic & librorum *indices* Cic. *lib.* 2. *de orat. c.* 14. Gell. *lib* 20. *c.* 11. quos a Græcis συλλάβους adpellari ait idem Cicero *lib.* 4. *ad Attic. Epiſt.* 4. nimirum, quod breviter & ſummatim indicant, quid illis contineatur. Unde Juſtinianus *Conſtit. de concept. D.* §. 12. commentarios in Digeſta conſcribi vetans: *Per indices*, inquit, *tantummodo titulorum ſubtilitatem. quæ παράτιτλα nuncupantur, quædam admonitoria ejus facere permittit.* Sed monet hic Heinecc. παράτιτλα quidem non eſſe ſummaria titulorum. De ea re vide infra ſub voce παράτιτλον.

Indicare, interprete Ulpiano, eſt deferre, arguere, accuſare, & convincere *l.* 197. *D. de verb. ſignif.* quæ referenda eſt *ad l.* 3. §. 13. & 14. *D. de SC. Silan. & Claud.* quod inſcriptio ipſa oſtendit. Græci in eumdem ſenſum utuntur verbo ἐνδείκνυσθαι, ut ex *l.* 3. *D. de via publ.* patet. *Indicare* conſcios ſuos *l. ult. D. ad exhib.* fugitivos dominis *l.* 15. *D. de præſcript. verb.* fugitivum, vel furem *l.* 4. §. *ult. D. de condict. ob turp. cauſ. l.* 48. §. 1. *D. de furt.* Inſpectio tabularum *indicat l.* 2. §. 5 *D. teſtam. quemadm. aper.* Hinc

Indicatio *l.* 13. §. 3. *D. de act. emt.*

Indicere interdum ſignificat injungere. Sic onus indicere alii *l.* 13. §. 5. *D. de decur. Indictæ* collationes *l.* 8. §. 2. *D. de vacat. & excuſ. mun.* feriæ *l.* 26. §. 7. *D. ex quib. cauſ. major.* Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 16. Imperativæ feriæ ſunt, quas Coſſ. vel prætores pro arbitrio poteſtatis *indicunt.* Serv. *in lib.* 1. *Æn. v.* 636. ad eum verſum: *Simul Divum templis indicit honorem*, id eſt, juſſit fieri ſupplicationes. Et bene indicit, quia Trojani inopinato venerant. Feriæ autem aut legitimæ ſunt, aut *indictæ*. Indici autem dicuntur, quia paupertas majorum ex collatione ſacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Mulctæ *indicendæ* jus *l.* 2. *C. de mod. mulct.* id eſt, irrogandæ, ut loquitur *l.* 6. §. 9. *D. de offic. præſid.* Indici munera, id eſt, injungi, ut adparet ex *l.* 6. §. *ult. D. de mun. & hon.* Eodem ſignificatu munera indicuntur *l.* 2. *C. de mun. patrim. & paſſim.* Similiter operas *indicere* liberto patronus dicitur, dum illi operas, quas edat, aut præſtet, imponit, diemque illarum præſtationi ſtatuit *l.* 23. §. *ult. D. de oper. libert. & paſſim.* In his ſpeciebus, quæ poſtea indicuntur *l.* 28. *D. de uſu & uſufr.* Indixiſſe viduitatem *l.* 2. *C. de inſtit. & ſubſt. & rubr. C. de ind. viduit. & Leg. jul. Miſcell. toll.*

Indicere, denunciare. *Indictum* bellum *l. ult. D. de legation.*

Indicere nomen. *Indictum* iis nomen pro inditum eſt in *leg. ult. pr. D. de bon. damn.* Aliæ editiones ibi habent *inductum.* Quidni [una litterula extrita legas *inditum?* Hein.

Indicium interdum ſignificat mercedem operæ exhibitæ ad indicandum ſervum fugitivum. Nam, ut ait Ulpianus in *l.* 15. *D. de præſcript. verb.* Solent, qui noverunt, ſervos fugitivos alicubi celari, indicare eos dominis, ubi celentur. Solent & mercedem hujus rei accipere, & ſic indicare. Et mox: Si pactio inter-

terceſſit ob *indicium*, hoc eſt, ut ſi indicaſſet, adprehenſuſque eſſet fugitivus, certum aliquid daretur. Idem *l.4. §. ult. D. de condict. ob. turp. cauſ.* Si tibi *indicium* dedero, ut fugitivum meum *indices*, vel furem rerum mearum. Paull. *lib. 2. Sent. tit. 31. §.24.* Apuleius *lib. 6. Metam. p. 176.* Si quis a fuga retrahere, vel occultam demonſtrare poterit fugitivam, conveniat Mercurium prædicatorem, accepturus *indicii* nomine ab ipſa Venere ſeptem ſuavia. Idem *lib.7. p.199.* ejuſdem argumenti, quod ejuſmodi indicii nomine datur *indicinæ* præmium vocat. *Indicium* ergo, ut ex ſupra dictis locis patet, tam id, quod mercedis, præmiique nomine ob indicandum furem, fugitivumque datur, quam ipſum indicationis factum deſignat. Illud autem indicii præmium, ſeu mercedem Græci *μηνυτρα* vocant. Dio Chryſoſt. in Orat. quæ Ευβοικος η κυνηγος inſcribitur; Ουδε κηρυκος των ωνιων, υδε κλοπων, η δραπετων μηνυτρυ προτιθεντας εν οδοις. Nec præcones rerum venalium, furtorum, fugæve *indicii* præmium promittentes in viis publicis. Lucianus *εν δραπεταις in fugitivis p.604. Tom.2.* Αλλα καιρος αποδιδοναι τα μηνυτρα, ως εγωγε πανυ σαφως, ον ζητειτε, οιδα. Sed tempus eſt, ut mihi detis *indicinæ* præmium. Ego enim plane novi, quem quæratis.

Indicium etiam criminis nunciationem magiſtratui factam ſignificat. Et ita Vindicem Vitelliorum ſervum conjurationem *indicio* ſuo detexiſſe, ait Pomponius *l. 2. §.24. D. de orig. jur.* Conjurationem Sergii Catilinæ mulier detexit, & M. Tullium conſulem *indicium* ejus inſtruxit *l. 8. D. ad Leg. jul. majeſt.* & ita *indicium* accipe in *l.39. D. ad Leg. Falcid. l.6. §.3. D. ad SC. Turpill. l. 1. §. 16. D. de quæſtion.* Proinde qui crimen nunciat, defert, detegit, *indicium profiteri* dicitur, ut in *l.24. D. de Leg. Cornel. de falſ. l.1. D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* & apud Plin. *lib.3. epiſt. 16.* & Tacit. *lib.6. Annal. c. 3.* Attamen contra hunc receptum loquendi morem Marcianus *l.3. § 4. D. ad Leg. Cornel. de ſicar. indicium confiteri* uſurpat his verbis: Qui falſa indicia confeſſus fuerit, confitendaque curaverit, quo quis innocens circumveniretur. Sane eodem ſenſu *indicium* deferre Q. Curtius non ſemel ait, veluti *lib. 5. c. 11, lib. 6. c. 7. & c. 9.* Pariter Seneca *lib. 1. de clement. c. 9.*

Præterea *indicia* ſunt ſigna, vel argumenta ad fidem faciendam idonea, ſeu per quæ aliquis coarguitur, convincitur, comprobatur *l. 30. C. de evict.* ſic: *Indicia* certa, quæ jure non reſpuuntur, non minorem probationis, quam inſtrumenta continent fidem *l. 19. C. de rei vind.* Amiſſis inſtrumentis cetera probationum indicia jure prodita non habentur irrita *l. 15. C. de jur. dot.* Vid. & *l.3. C. de nupt.* Quinctilianus *lib. 3. Inſt. orat. c. 9.* ſignum, quod Græci vocant *σημειον* id proprie eſſe tradit, quod ex eo, de quo quæritur, natum ſub oculos venit, quod quidam *indicium*, quidam veſtigium nominarunt, per quod alia res intelligitur, ut per ſanguinem cædes. Ibid. Signorum alia indubitata, & neceſſaria, quæ aliter habere ſe non poſſunt, quæ Græci vocant *τεκμηρια*, alia non neceſſaria, & dubia, quæ *σημεια*.

Indicia, id eſt, notæ, ſeu verborum compendia. Scripturæ quibuſcumque verbis, vel *indiciis* inveniantur relictæ *l. ult. C. commun. divid.*

I N D I C T I O pro onere, quod imponitur. Sic *indictio* operarum

l.6. C. de oper. libert. In ſpecie eſt onus, quod patrimoniis indicitur, annuaque penſitatio, quæ pro poſſeſſionibus præſtatur. Aſcon. Pædian. *in Verrin.* 1. *Omne genus penſitationis in hoc capite poſitum eſt, canonis, oblationis, indictionis.* Si qua tributorum, aut vectigalis, indictionisve quid nomine præſtare oportet *l.* 13. *§.* 6. *D. de act. emt. vend. Indictionis* canonicæ tributum *l.* 14. *C. Th. de proxim. comit. diſpoſ.* Indictiones ergo erant anniverſariæ tributorum, & annonarum præſtationes, penſitationesve, quarum onus quiſque pro modo poſſeſſionum adgnoſcebat. Itaque patrimoniorum ea munera erant *rubr. C. de indict. Indictiones* non perſonis, ſed rebus indici ſolent *l.*3. *C. de ann. & trib.* Ac plane onus id fructuum fuiſſe, perinde ac tributa, & alia, quæ referuntur in *l.* 27. *§.* 3. *D. de uſufr.* oſtendit Paullus in *l.* 28. *D. de uſu & uſufr. legat.* in qua, fundo, cujus uſusfructus legatus erat, temporarias indictiones indictas fuiſſe, proponit.

Sane collationes quaſdam *per magiſtratus* ex improviſo indictas, quaſdam vero e lege factas, docet Papinianus *l.* 8. *§.* 3. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Illas *extraordinarias indictiones* vocant Imperatores *l.*10. *C. de mun. patr.* nimirum quæ extra ordinem imperabantur, ut loquitur *l.*6. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Altera ergo ſpecies *indictionum canonicarum*, altera *extraordinariarum* nomen habebat, ut loquuntur Impp. *l.* 1. *C. de indict.* Ceterum quod ſupra conſuetudinariam functionem augmenti nomine indicebatur, *ſuperinductum* vocabant *l.* 1. *& rubr. C. de ſuperind. l.*15. *C. de excuſ. mun.*

Indictio etiam ſignificat ſpatium XV annorum in orbem circumactorum, ſeu quindecim annorum, in ſe revolutorum iterationem, cujuſmodi partitione tempora numerari, computarique Conſtantinus inſtituit. Unde & ἐπινέμησιν a Græcis, & κύκλον adpellatam, vero proprius accedit. (Vid. Fr. Raguel. *ad Deciſ. Juſtin. p.*5.) quamvis & aliam ἐπινεμήσεως notationem quibuſdam magis placere, ſcio, quam nec improbo. Extat certe Græca hæc vox *in Novell.* 47. *c.* 1. & *Novell.* 74. *in epilogo.* Latina vero *l.* 3. 7. 8. 9. 11. 161. *C. Theod. de indulg. debit. & paſſim. eod. C.* Fit autem *indictionis* quintæ decimæ mentio *l.*3. *C. Th. eod. tit.* quem numerum *Indictiones* non excedebant, ſed ad primum exinde annum earum computatio revolvebatur. Ceterum *indictionis* duas notationes Georg. Cedrenus adfert, ridiculam unam *p.*268. ab Actiaca victoria deductam, alteram *p.*178. æque rejiciendam ab *indicando*, ac demum: Græcia (ait juxta verſionem latinam,) ab eventu nomen impoſuit, ut ἐπινέμησιν adpellaret. Antiquitus enim tributum ſubditis non ita impoſitum erat, ut ejus fixa eſſet, & immutabilis ratio, ſed juxta frugum proventum humaniter iis imponebatur, ita, ut, eo tenuiore, minus penderent, neque eo uberiore cenſus augeretur: Itaque exactoribus proportione tribuebant, idque tunc, quando neceſſitas poſtulabat. Hæc Cedrenus. Ut ut ſit, Indictionum computationem, a menſe Septembri inchoatam, conſtat, ejuſque rei locuples teſtis eſt D. Ambroſius cujus libro *de Noe c.* 17. verba ſunt hæc: Etſi a Septembri menſe annus videator incipere, ſicut *indictionum* præſentium uſus oſtendit. Idem *lib.* 10. *epiſt.* 83. *Indictio Septembri menſe incipit.* Vulgo autem *Indictionum* auctor Conſtantinus lauda-

datur. Cedrenus tamen *p.* 268. Theodoſii principatu morem hunc, abrogatis exploſiſque Olympiadibus, cœpiſſe ſcribit, hoc modo juxta Latinam interpretationem: Tum Olympiorum deſiit feſtivitas, quarti cujuſque anni exitu ſolita celebrari, inſtituta eo tempore, quo Manaſſes Judæ rex fuit, & uſque ad imperium Theodoſii perducta, cœperuntque numerari *indictiones*, quarum principium in decimum quintum annum imperii Auguſti incidit.

Indictio latinis adpellatur numerus quindecim annorum, annis Chriſti addi ſolitus, ad cavendum errorem, qui de temporibus forte oboriri poterat, inſtitutus. Triplex indictionum uſus obſervatur apud ſcriptores. Alia enim a Kal. Septembribus proficiſcitur, eaque Conſtantinopolitana dicitur, altera ab VIII. Kal. Octobris, quæ Conſtantiniana & Cæſarea, tertiaque Pontificia ſeu Romana & a Kal. Januarii conſurgit; quæ diverſitas etiam notatur in diplomatibus Imperatorum & in bullis Pontificum, licet Macer *Reg. magiſtri.* 54. 55. 59. ſcribat, quod Pontificia initium ſumat a die nativitatis Domini, id eſt, poſt tres menſes indictionis imperialis inceptæ, quæ prima vice in Concilio Conſtantienſi in uſu poſita fuit.

INDICTITIA onera apud Caſſiod. *lib.* 1. *Var. c.* 14.

INDICTUS, *a, um. Indicta* cauſſa, id eſt, incognita.

Indictum pro interdicto legitur *l.* 1. *C. Theod. & Juſt.* de commeatu, niſi forte id librarii potius ſit vitium. Hein.

INDIFFICILI *l.* 29. §. 13. *D. de lib. & poſtum.* qua loquendi forma non modo Ulpianus alibi uſus *l.* 4. §. 1. *D. hered. inſt.* ſed & Tertullianus imitatus eſt eum *de cultu femin. c.* 9. Dignoſcere inquit, *in facili* eſt. Vid. ſupra ſub *in.*

INDIGERE. Qui graviore animadverſione indigent *l.* 1. §. 7. *D. de offic. præf. urb.* Quæ poſtea emergunt, auxilio indigent *l.* 11. §. 8. *D. de interrogation.* filium non indigere exheredatione a ſequentibus gradibus *l.* 4. §. *ult. D. de hered. inſt.* Si tutelæ ætas indigeat *l.* 3. *D. de tutel.* Indiget venia fortuito factum incendium *l.* 11. *D. de incend. ruin. naufr.*

INDIGNE eſſe præteritum, id eſt, nullo merito ſuo *l.* 5. *D. de inoff. teſtam.* Non *indigne* uxorem ſortiturus ſit *l.* 20. §. 1. *D. de monum. vind.* id eſt, non contra conditionis ſuæ ſtatum, dignitatemve.

INDIGNUS. *heres*, non dignus judicio teſtatoris. Quinctil. *Declamat.* 308. Porro in jure civili *indigni heredes* ex his cauſſis habentur, ſi defuncti mortem ulti non ſunt, vel judicium ejus impugnaverint, vel id egerint, ut per negligentiam, & culpam ſuam defunctus moreretur, vel in fraudem fiſci fidem adcommodaverint, vel bona viventis adhuc alienaverint. His enim ex cauſſis hereditas ab heredibus, quaſi ab indignis, aufertur *tit. D. & C. de his quæ ut indign. l.* 26. *D. de SC. Silan. l.* 23. *D. de jur. patron. l.* 8. §. 14. *D. de inoff. teſt. l.* 46. *D. de jur. fiſc.* Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 12. §. 2.

INDIPISCI pro adipiſci *l. ult. C. Th. de honor. cod. l.* 13. *C. Th. de bon. proſcr. l.* 11. *C. Th. de Palatin. l.* 77. *ejuſd. C. de decur. & paſſim.*

INDISCRETA dignitas pro pari *l.* 1. *C. Th. de præf. præt.* Indiſcreta obſequia, id eſt, alimenta, quæ tum ex fiſco, tum ex re principis privata parentibus egenis præbebantur *l.* 1. *C. Th. de alim. quæ inop. patr. de publ. pec. deb.*

IN-

Indiscrete, ἀδιακρίτως, indifferenter *l.* 25. *D. de probat. l.* 5. *C. de quæſtion.*

Indiscretim *l.* 47. *C. Theod. de Epiſc. & cler. l.* 18. *C. Th. de extraord. & ſordid. mun.*

Indistincte interdum idem eſt, ac generaliter. Si *indiſtincte* homo legatus ſit *l.* 3. *D. qui & a quib. Indiſtincte* pauperes ſcripti heredes *l.* 49. §. 3. *de epiſc. & cler.* Alii codices habent *indiſcrete*. Alias, ut in *l.* 49. *D. de adquir. rer. dom. indiſtincte* eſt abſolute, omnino, & ſine ulla diſtinctione. *Indiſtincte* ipſi vero defenſio danda eſt *l.* 33. *D. de noxal. act.* Indiſtincte datus curator, id eſt, ſimpliciter, non ſpecialiter in rem, ſeu litem *l.* 3. §. *ult. D. de tutel.* Quoties *indiſtincte* quid ſolvitur *l.* 5. *D. de ſolut.* id eſt, quoties debitor ex pluribus cauſſis unum debitum ſolvit, nec dicit, quod potius debitum voluerit ſolutum, ut *l.* 1. *D. eod. tit.*

Individuum adpellatur, quod diviſionem non recipit. Si factum, de quo cautum, individuum ſit, veluti iter fieri *l.* 2. §. 1. *D. de verb. oblig.* id eſt, ſi in partes dividi non poſſit, ut *ibidem* Paullus loquitur. Cui opponitur, quod diviſionem recipit. Et ita *individuæ* ſunt ſervitutes præter uſumfructum *l.* 1. §. 9. *D. ad Leg. Falcid. l.* 7. *D. eod. tit. l.* 72. *D. de verb. oblig.* Individuum viæ jus eſt *l.* 6. *D. quemadm. ſerv. amitt.* Et ita individuum accipe in *l.* 80. §. 1. *D. ad Leg. Falcid. l.* 46. §. 1. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* Hoc quoque ſenſu matrimonium *individua* conſuetudo dicitur *l.* 1. *D.* quo nomine quodvis arctius conſortium venit, quando homines una vivunt, nec unus ab alterius latere facile diſcedit. Quemadmodum ergo *dux militi teſtis geſtorum individuus eſt.* Ammian. Marcellin. *lib.* 16. *c.* 32. quemadmodum amicus *cum amico* individuo contubernio vivit, Apulei. *Apolog.* p 320. ita & matrimonium individua vitæ conſuetudo dicitur. Vid. Marqu. Freher. *Veroſimil. lib.* 1. *c.* 11. *Hein.* Vid. *indiviſum.*

Interduum *individuum* ſignificat, non quod dividi non poteſt, ſed quod indiviſum eſt, ut in *l.* 32. §. 6. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* Pro communi & individua hereditate annonas præſtitit. Unus individuum commune pro ſolido poſſidens *l.* 3. *C. in quib. cauſſ. ceſſat. long. temp.*

Indiviſi adpellatione aliquando ſignificatur, quod diviſum non eſt. Sic Judex familiæ erciſcundæ nihil debet indiviſum relinquere *l.* 25. §. 20. *D. famil. erciſ.* Pro *indiviſo* pars *l.* 7. §. 3. *l.* 8. §. 3. *D. quib. mod. pign.* Pro partibus *indiviſis l.* 5. *D. de ſtipul. ſervor.*

Interdum *indiviſum* adpellatur, quod diviſionem non recipit. Sic *indiviſa* pignoris cauſſa, id eſt, ut, parte debiti ſoluta, non luatur pars pignoris *l.* 65. *D. de evict.* Si res vel naturaliter *indiviſæ* ſunt, vel ſine damno diviſio earum fieri non poteſt *l.* 26. §. *ult. de legat.* 1. In ſolidum defendenda eſt venditio, cujus indiviſa natura eſt *l.* 39. *D. de verb. oblig.* Uſus itineris, actus, aquæductus uſus indiviſus eſt *l.* 17. *D. de ſervit.* Quales ſunt in genere ſervitutes. Hinc de ſervitute plures in ſolidum tenentur, & agunt *l.* 17. *D. de ſervit. l.* 2. §. 2. *de verb. oblig.* Nec pro parte ſervitus legari, aut adimi poteſt *l.* 11. *D. de ſervit.* nihilo magis pro parte poteſt adquiri *l.* 5. *in fin. D. Commun. prædior.* Unus ex dominis communium ædium ſervitutem illis non poteſt imponere *l.* 2. *D. de ſervit. l.*

19. *l.* 34. *D. de ſervit. ruſt. præd.* etſi pro parte retineri queat ſervitus *l.* 8. §. 1. *D. de ſervit. l.* 30. §. 1. *de ſervit. urb. præd.* jam ſcilicet adquiſita; Nam ſi promiſſa ſit ſervitus, totum habenti fundum, iſque partem fundi alienet antequam ſervitus actu conſtituatur, promiſſio in irritum cedit *l.* 11. *D. de ſervit.* Ergo ſi plures domini ſervitutem cedant, ex noviſſima demum ceſſione ſuperiores confirmabuntur; etſi dum ultima exſpectatur, qui pro ſua parte ceſſit, benigna ratione prohibeatur uti jure ceſſo, idque ceſſionario permittere cogitur *d. l.* 11. *D. de ſervit. ruſt. præd.* Ceterum ſi fundus plurium pro diviſo communis ſit, nihil vetat, ſingulis partibus imponi ſervitutem, *quia non ſunt partes; ſed fundi l.* 6. §. 1. *D. Commun. prædior.* Dixi, quando plures domini partibus indiviſis, ſinguli conſtituunt ſervitutem, nihil agi, quamdiu omnes ceſſionem non peregerunt. Ultima peracta conſolidatur, & abſolvitur ſervitus, reliquæ ceſſiones particulares tantiſper, dum ultima ſuperveniat, ſuſpenduntur *d. l.* 11. *D. de ſervit.* atque tum demum, ubi ultima peragitur, reliquæ ceſſiones cum hac noviſſima conjunguntur. Ideo, ſi præcedentes, vel una ex illis in eodem ſtatu non ſubſtiterint, ſed morte cedentis, aut alienatione partis fundi mutationem receperint, ultima ceſſione nihil agitur. Atque ideo ſi duo domini diverſis temporibus mortui legaverint ſervitutem, nihil agitur; quia non, ut actus viventium, ita & defunctorum actus ſuſpenduntur, ſed mors, quæ eſt ultima linea rerum, abrumpit conjunctionem, ut notabiliter docet Paullus in *l. ult. D. commun. præd.* addens tamen hanc limitationem, ut ſi utriuſque domini, a quo legata fuit ſervitus per partes, hereditates eodem tempore adeantur, tum adhuc ceſſiones particulatim factæ conjungantur, ac ita ſervitutis conſtitutio convaleſcat. Ex hac individua ſervitutis natura ſequitur etiam, quod ſervitus tota ſit in toto fundo, eademque tota in ſingulis partibus; adeo ut ſi fundus, cui ſervitus debetur, particulatim vendatur, omnes partes ſervitus ſequatur eaque ſinguli recte utantur, ſi modo res ita ferat *l.* 23. §. 3. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Idem eſt in ſervitute paſſive conſiderata: Quippe ita per fundum eſt diffuſa ſervitus, ut omnes glebæ ſerviant, ait Javolenus in *l.* 13. §. 1. *D. eod. tit.* Quod ita quidem ſubtiliter, & quaſi *in potentia* vere dictum, in *actu* tamen *exercito* civiliter accipiendum, ut qua parte fundi primum ſervitus determinata eſt, ea parte conſiſtat, ceteræ partes agri liberæ ſint *d. l.* 13. §. 1. Vid. Ulr. Huber. *præl. ad Pand. lib.* 8. *tit.* 4. *n.* 2. *& ſeq.*

INDOTATA *l.* 9. §. 1. *in fin. D. de jur. dot. & paſſim.* dote caſſa, quæ dote caret, ut apud Terent. *in Adelph. Act.* 3. *ſc.* 2.

INDUBIÆ probationes *l.* 11. *C. de fid. inſtrum.*

INDUBITANTER *l.* 2. §. 7. *D. de bon. poſſ. ſec. tab.*

INDUBITATE *l.* 7. *D. famil. erciſc. & paſſim.*

INDUBITATI juris eſt *l.* 49. *D. de re milit. Indubitatum* eſt *l.* 8. *D. de negot. geſt.*

INDUCERE, novi aliquid introducere. Sic aequitas merum jus compenſationis inducit *l.* 36. *D. de admin. & peric. tut.* Conſtitutio D. Pii hoc induxit *l.* 37. §. 3. *D. de legat.* 3. Tullus Hoſtilius primus in rem publicam induxiſſe quæſtores dicitur *l.* 1. *D. de offic. Quæſt. Juſjurandum* & actionem, & exceptionem inducit

cit *l.* 28. §. *ult. D. de jurejur.*

Inducere, intromittere. *Inducere* aquam *l.* 31. *D. de ſervit. præd. ruſt.* familiam *l.* 1. §. 13. *de ventr. in poſſeſ. mitt.* in poſſeſſionem *l.* 33. §. *ult. l.* 52. *l.* 53. *D. de adquir. poſſeſ.*

Inducere ſuperinducere. *Inducere* vitricum filiis mater dicitur, quæ ad ſecundas nuptias convolat, extantibus ex priore matrimonio liberis *l.* 1. *C. ubi pupill. educ. deb.* Sic & pater novercam liberis inducere dicitur, apud Plin. *lib.* 6. *epiſt.*38. & 39. Filia ab octogenario patre exheredata, intra undecim dies, quam ille novercam ei, amore captus, induxerat. Eodem loquendi genere Diodorus Sicul. *lib.* 12. *p.* 79. Τοις, ait, *μητρυιαν επαγαμενος κατα των ιδιων τεκνων εθηκε προςιμον. Eum, qui novercam liberis ex ſe natis induxiſſet, ſenatu conſilioque patriæ omnino ſubmovendum ſtatuit. Superinducere* liberis novercam, dixit Seneca *lib.*3. *Declam.* Quinctilian. *in argum. Declam.* 381. & *arg. Declam.* 34.

Inducere pueros primis litteris, id eſt, imbuere, inſtituere *l.* 11. §. *ult. D. de mun. & bon.*

Inducere, inferre. Qui injuriam adverſus liberos ſuos teſtamento inducunt *l.* 4. *D. de inoff. teſt. Inducere*, obducere, tegere. Inducere tectorium *l.* 38. *D. de rei vind.* Et ita *inducere* munus comitate orationis, id eſt, ornare munus oratione: Plin. *lib.* 1. *Epiſt.* 8. quem locum eleganter expoſuit Schefferus in *Lect. Academ. pag.* 69.

Inducere, impellere, vel illicere. Calore inducti *l.* 7. §. *ult. D. ad Leg. jul. repetend.* Dolo inductus *l.* 48. *D. de fidejuſſ.* ſi generum ſocer ſpecie futuræ dotis induxerit *l.* 94. §. *pen. D. de jur. dot.* Et per hoc in fraudem legatarii inducantur *l.* 95. §. *ult. ad Leg. falcid.*

Inducere, cancellare, oblitterare, expungere, linea ducta tegere *l.* 22. *C. de ſolut. l.* 3. *D. de his quæ in teſt. del. Inducere* nomen heredis *l.* 12. §. *ult. D. de his, quæ ut indign.* tabulis publicis *l.* 7. §. *ult. D. ad Leg. jul. pecul.* teſtamentum *l.* 15. §. 1. *D. de teſt. mil. l.* 2. *D. de his quæ in teſt. del.* Hinc

Inducere eſt etiam tollere, abolere. Sic Inducta totius temporis cauſſa *l.* 37. *in fin. D. de adminiſtr. & per. tut. Induci* cognitio dicitur, quæ ex actis tollitur, & aboletur *l.* 9. *D. de jur. fiſc.* ſeu quæ circumducitur, ut eſt in *l.* 27. §. 1. *D. de liberal. cauſſ. l.* 73. §. 1. *D. de judic. l.* 45. *D. de re judic.* Induci judicium *l.* 7. *D. de hered. pet. Induci* locatio, quæ fit irrita: Cic. *lib.* 1. *ad Attic. Epiſt.* 17. Aſiani, qui de cenſoribus quæſti ſunt, nimium magno conduxiſſe, ut *inducatur* locatio poſtulantes. Liv. *lib.* 39. *c.* 44. Quas locationes quum Senatus precibus & lacrymis publicanorum victus, induci, & de integro locari juſſiſſet.

INDUCIÆ dicuntur, ut ait Paullus *l.* 89. *D. de capt. & poſtl. reverſ.* quum in brevi, & præſenti tempore convenit, ne invicem ſe laceſſerent. Varro vero, ut eſt apud Gell. *lib.* 1. *c.* 25. *inducias* definiebat pacem caſtrenſem, paucorum dierum, vel belli ferias. Ipſe vero Gellius pactitiam belli ceſſationem, quæ Græcis *εκεχειρια*, quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur. Donat. *in Eunuch. Terent. Act.* 1. *ſc.* 1. Induciæ, ait, ſunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeant. Attamen centum annorum inducias apud Liv. *lib.* 1. *c.* 15. & *lib.* 7. *c.* 20. & in annos triginta *lib.* 9. *c.* 37. & in annos quadraginta *lib.* 2. *c.* 28. *lib.* 7. *c.* 22. *lib.* 10. *cap.* 37. Indu-

ducias, quo a pace differunt, interpretari velim pactum quo jus laceſſendi ad tempus ſuſpenditur, pax vero eſt, qua in perpetuum cauſſæ belli, quod geritur, fit abolitio ita ut ex ea bellandi jus natum, aut pretenſum penitus tollatur. Hinc induciis factis manet belli cauſſa utrinque prætenſa, & jus laceſſendi ex ea natum reviviſcit effluxo tempore induciarum. Contra, pace celebrata, jus bellandi non eſt niſi ex nova belli cauſſa juſtifica. Hinc induciæ, ut recte dicuntur inter hoſtes, ita & qui inducias habent in ſtatu belli verſantur. Contra pax non dicitur niſi inter amicos eſſe ve ſaltim, qui nocendi animum minime præ ſe ferunt, & ea bellum excludit: Si induciæ non cum univerſo populo bellanti, ſed cum quodam ejus exercitu, vel caſtro, vel præſidio, aut in aliquem finem tranſitorium, veluti ad ſepeliendos mortuos factæ ſint, *armiſtitium* eſſe dixerim.

Induciæ etiam pro qualibet dilatione uſurpantur. Et ita *induciæ* quadrimeſtres *l.* 3. *C. de uſur. rei judic.* ſemeſtres *l.* 26. *C. de fidejuſſ.* unius anni *l.* 1. *C. in quib. cauſſ. milit. for. præſcr.* quinquennales *l. ult. C. qui bon. ced. poſſ.* viginti dierum *l.* 62. *C. Theod. de hæret.*

Inducias pro intervallis, ſeu intermiſſione furoris Imperatores dicunt. Furioſum in ſuis induciis ultimum condere elogium poſſe placuit *l.* 9. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* Breves, & majores morbi induciæ *l.* 9. *C. de curat. furioſ.*

INDUCTIO, littura *l.* 2. *C. de his quæ in teſt. del. l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.*

INDUERE. Induti nomen Chriſtianitatis *l. ult. C. Theod. de apoſt.* & *l.* 4. *C. Juſtin. eod. tit.* Elegans eſt ille verbi uſus, quo *induere* pro ſimulare accipitur. Liv. *lib.* 1. *c.* 56. Cujus ſimulationem induerat. Seneca *de benef. lib.* 2. *c.* 2. Induit ſibi animi ſui vultum. Plura exempla attulit Gronov. *ad Tacit. Annal. lib.* 1. *c.* 7. HEIN.

Induere nomen ſucceſſionis *l.* 2. §. *ult. D. ad SC. Tertull.* At vix locus eſt huic verbo *inducre*, & pleræque editiones habent inducere, quod magis probabile. *Hein.*

INDULGENS. *Indulgentior* annus *l* 2. *C. Th. de fer. l.* 7. *C. Juſt. eod. tit.*

INDULGENTIA, id eſt, benigna conceſſio, per quam poenæ liberatio contingit *l.* 10. *C. Th. de indulg. crim.* Ita enim deportati, in metallum damnati, aut alias ſervi pœnæ effecti indulgentia principis reſtitui dicuntur *l* 2. *l.* 3. *l.* 11. *C. de ſent. paſſ.*

Indulgentia pro quavis gratia, & beneficio quocumque. Beneficium Imperatoris, quod a divina ejus indulgentia proficiſcitur *l.* 3. *D. de conſtit. princ.*

Indulgentia debitorum, id eſt, gratia, qua debitores a debitis tributis, & publicis functionibus abſolvebantur, de qua integer exſtat titulus 38. *in Codice Theod. lib.* 11. Erat autem harum indulgentiarum genus triplex, *reliquorum*, ſeu præteriti temporis, *in futurum*, immunitates ſcilicet a publicis functionibus, & *mixtum*, partim in præteritum, partim in futurum. Vid. Jac. Gothofred. *Paratitl. ibid.* Ceterum indulgentia eo ſenſu ſæpiſſime in numis, & ſæculi quarti ſcriptoribus occurrit, ceu oſtendit Giſb. Cuper. *ad Lactant. de mort. perſequut. c.* 34.

Indulgentia ſecunda de iterato baptiſmate in *l.* 4. *pr. C. Th. ne ſanct. bapt. iter.*

Indulgentia eccleſiaſtica quo differat a *diſpenſatione*, Vid. in art. *diſpenſatio.*

IN-

Indulgere, concedere, tribuere, dare. Sic *indulgere* advocatos petentibus, *Indulgetur* honori perſonarum, & majeſtati Dei *l.*32. §. 4. *de recept. arb.*

Indulgere condonare. Propter Criſpi, atque Helenæ partum criminibus indulgemus *l.* 1. *C. Th. de indulg crim.* Quum lex in præteritum quid indulget *l.* 22. *D. de legib.*

Indultum, conceſſio condonatio. *Indultum* adnotationis *l.* 39. *C. Theod. de navicular.* legis *l.*1. *C. Th. de quinquen. præſcr. l.* 22. *C. eod. tit. de navicul.* principis *l.*1. *C. Theod. ſi nupt. ex reſcript. pet.* ſacrum *l.* 2. *C. Theod. de indulg. crim.*

Industria ſocii plerumque tanti eſt, ut plus ſocietati conferat, quam pecunia *l.*29. *D. pro ſoc.*

De *induſtria*, data opera *l.*62. §. 1. *D. de evict. l.*3. *D. de pignorat. act.* Donat. *in Andr. Terent. Act.* 5. *ſc.* 6. De induſtria, ait, id eſt ſcientia, & providentia. Ea enim, quæ diſcimus, & ſcimus operatione genita, induſtria quædam ſcimus.

Industrium ſe præbere *l.* 1. *C. qui & adverſ. quos.*

Inefficaciter condemnatus *l.* 2. *pr. D. quæ ſent. ſin. adpell.*

Inefficax actio *l.* 13. *D. de jur. dot.* ademtio *l.* 14. §. *ult. D. de adim. leg.* decretum *l.* 3. *D. de colluſ. deteg.*

Inemtum, cujus venditio ex lege dicta reſolvitur, ſeu aliqua conditione exiſtente, pro infecta habetur, quo fit, ut ad venditorem priſtinum ejus dominium redeat. Sic res inemta fit *l.* 5. *D. de leg. commiſſ. l.*7. *C. de pact. int. emt. & vend.*

Ineptia. Ob ineptiam remotus tutor *l.* 3. §. *ult. D. de ſuſpect. tut.*

Iners obſequium *l.* 10. *C. Theod. de re milit.* ubi inertis obſequii ſtudium tribuitur iis, qui juvenes militiæ idoneos penes ſe, quocumque obtentu retineat, militiæque, & patriæ muneribus ſubducunt.

Inertia alterius non debet alteri jus corrumpi *l.* 9. *D. de liberal. cauſſ.* Ob *inertiam* remotus tutor *l.* 3. §. *ult. D. de ſuſpect. tut.*

Inesse dicuntur aliquando quæ, tametſi verbis expreſſa non ſint, tacite tamen intelliguntur. Hinc *expreſſum eſſe*, & *ineſſe* ſibi ſæpe opponuntur. Conditiones extrinſecus, non e teſtamento venientes, id eſt, quæ tacite *ineſſe* videantur, non faciunt legata conditionalia *l.* 99. *D. de condit. & demonſtr.* Diverſa cauſſa eſt voluntatis expreſſæ, & ejus, quæ ineſt *l.* 138. §. *ult. D. de verb. oblig.*

Inexcusabilia onera *l.* 50. §. 1. *D. de judic.* quæ remitti non poſſunt. Ita & *inexcuſabilis* neceſſitas *l.*15. *C. Theod. de legat. & decret.*

Inexpiabilis pœna *l.* 9. *C. Theod. de hæret.* ultio *l.*9. *C. Theod. de tiron.*

Inexpleta aviditas *l.* 1. *C. Theod. de offic. rect. prov.* Ita & veteres ſcriptores loquuntur, Stat. Papin. *lib.* 2. *Thebaid. v.* 518. *Inexpleta* alvus. Sed *inexpletum lacrymans* adverbialiter dixit Virgil. *Aeneid.*8.*v.*559. Hein.

Infamare, alicujus famam lædere. Quodcumque quis dixerit, ut alium infamet *l.* 15. §. 27. *D. de injur.* Hæc res nonnumquam infamat *l.* 79. *D. de judic.* eſt etiam infamiam irrogare. *Infamatur* uterque *l.* 66. *D. de rit. nupt.* & contemptui exponere, ut quos vitæ humilitas infamaverit Paull. *recept. ſent. lib.* 5. *tit.* 15. §. 1.

IN-

Infamia quamvis famæ & exiſtimationis labem ſignificat. Proinde ad infamiam alicujus fieri (quod generaliter edicto prætor vetuit ,) intelliguntur hæc , ſi in invidiam alicujus veſte lugubri utatur , aut ſqualida , aut ſi barbam demittat , vel capillos ſubmittat , vel ſi carmen conſcribat , aut proponat , vel cantet aliquid , quod pudorem alicujus lædat *l.* 15. §. 27. *D. de injur.* Ad infamiam pertinet injuria , quum pudicitia attentatur *l.*2. §. 2. *D. eod. tit.*

Infamia etiam contemtum , & quodvis probrum , & dedecus ſignificat. Quo ſenſu hæretici dogmatis infamia dicitur *l.* . §. 2. *C. Juſtin. de ſumm. Trinit. l.*2. *C. Theod. de fid. cathol.*

Infamia etiam ignominiam , & famæ inflictam notam demonſtrat *tot.tit. D.de his qui not. inf.*

Infamis , *e* , & de perſonis & de rebus dicitur , *Infamis* , quando perſona ita dicitur , idem eſt , ac famoſus , & ignominioſus , qui integræ famæ non eſt , ſed notatus *l.*1. *C. de infamib. l.*8. *D. de accuſ. l.*2. *D. de offic. adſeſſ.* Qui autem infames ſint , explanatur *tit. de his qui not. inf. tit. C. ex quib. cauſ. infam. irrog. l.* 1. *l. ult. D. ad Leg. jul. de vi privat. l.*10. §.2. *D. de de poen. l.* 12. *D. de decurion.*

Infamis , quando res dicitur , idem eſt , ac quod infert ignominiam , vel famam , & exiſtimationem lædit. Sic *Infamiſſima* utilitas tribuitur procuratoribus alienarum facultatum *l.* 34. *l.* 92. *C. Theod. de decurion.* Erat enim hoc ſervile munus , ac proinde tales fundorum procuratores ſervis paſſim junguntur *l.* 2. *Cod. Theod. de pign. l. un. C. Th. de pecul. l. un. C. Th. quod juſſu.* Non ergo intelligendi procuratores , qui in judicio operam amicis præſtant , ceu docuit Jac. Gothofr. *in Commentar. ad l.*92. *D. de decurion.*

Infandæ , & ferales mentes apoſtatarum *l.* 5. *C. Theod. de apoſtat.* Infandiſſimus tyrannorum Maximus *l.*7. *C. Th. de infirm. his , quæ ſub tyrann.*

Infans fari non poſſe creditur , & *infantis* adpellatione continetur , qui infra ſeptimum ætatis annum eſt *l.* 1. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.* Add. *l.* 18. *C. de jur. delib.* Vetus Gloſſar. Græcum : *Infans* ηττων των επτα ετων , *minor ſeptem annis.* Ac plane Conſt Harmenopulus infantem interpretatur επταετη , ſeptennem *lib.* 6. *tit.* 6. §. 7. eoque modo infantis ætas exaudienda eſt in *l.*55. *D. de uſufr.* Proximo verro infantiæ Theophilus in §. 9. *Inſt. de inutil. ſtip.* accipit τους αρξαμενους λαλειν καλως , οποιοι εισιν οι εβδομον η ογδοον αγοντες ενιαυτον : *Incipientes recte fari qualesſunt , qui ſeptimum vel octavum annum agunt.* Sic & apud Græcos παιδιον intelligi επτα αχρι ετων , οδοντων εκβολη , *uſque ad annum ſeptimum , quo dentes excidunt primulum* Moſcophul. *in libro* περι χεδων , & *in libro* , qui συλλογη των Αττικων ονοματων inſcribitur , tradit , qua in re ſequutus eſt Hippocratem , qui hominis ætatem in ſeptem gradus diſtribuit , finemque primæ putavit ſeptimum annum . Cenſorin. *de die natal. c.* 14. Laudatur iſte Hippocratis locus a Philone *de creat. mund. p.* 16 : ipſoque Moſchopulo περι χεδων *p.* 14. Attamen Græci non eamdem ſemper ſervant loquendi rationem. Nam Ariſtophanes Grammaticus apud Euſtathium obſervat , Βρεφος eſſe eum , qui modo natus ſit , παιδιον , ο η τιθη τρεφει , *quem alat nutrix* , παιδαριον , qui jam ambulet , & loquatur , παιδισκη , qui

qui ſit ætatis illi proximæ, *ται-δα* denique, qui jam per diſciplinas encyclicas curſum peragere poſſit. HEIN.

INFANTILIS veſtis *l.* 25. §. 9. *D. de aur. arg. mund. leg.* Uſus hoc adjectivo etiam eſt Juſtinus *lib.* 17. *extr.* Infantilibus blandimentis inductus. Et infantilem uterum dixit Apulei. *lib.* 5. *p.* 164. Hein.

INFAVORABILIS, *infavorabiliter l.* 6. *D. de collat. bonor. l.* 2. §. 6. *D. de decur.*

INFAUSTI adſpectus *l.* 5. *C. de ſepulcr. viol.* damnatique hæreticorum conventus *l.* 34. *C. Theod. de hæret. Infauſtis* defunctorum obſequiis occupati in *l.* 12. *C. Theod. de veteran.* iidem, qui copiatæ vocantur *l.* 1. *C. Th. de luſtr. collat.* de quibus ſupra ſub verbo *Copiata. Infauſtum* officium tribunorum per Africam, ad requirendos vagos, & deſertores miſſorum *l.* 17. *C. Theod. de deſert. & occult.* Infauſta hoſpitalitatis præbitio *l.* 6. *C. de metat. Infauſtus* præſumtor de tyranno *l. ult. C. Th. de Epiſc.* infauſtas voces jactare *l.* 9. §. 1. *D. de his quæ ut ind.*

INFECTIO pro colore *l. ult. C. Th. de veſt. olover.* Ejuſdem infectionis filo, id eſt, eodem colore tincta.

INFECTUS, vel, uti in *l.* 12. §. 2. *D. de captiv.* legitur, *infactus, a, um*, quod nondum factum eſt. Hinc pro infectis haberi dicuntur, quæ nulla ſunt *l.* 3. *C. qui manum. non poſſ. l.* 20. *C. de don. int. vir. & ux.* Sic *infectum* æs apud Feſtum *lib.* 16. *in verbo rodus ſignato* opponitur. *Infecti* argenti adpellatio rudem materiam continet, id eſt, non factam *l.* 19. §. 11. *D. de aur. arg. Infecto* argento legato fractum, vel colliſum continetur *l.* 27. §. 3. *D. eod. tit.* Si infectum argentum legatum eſt, quod ejus ita fractum eſt, ut eo, quod ad rem comparatum eſt, non poſſis uti ſine refectione, id legatum videtur *d. l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.* Si quis infectum argentum petat, & maſſam argenteam dicere, & pondus debebit ponere *l.* 19. *D. de furt.* (Vid. ſupra ſub voce *argentum.*) Ita & *infectæ* materiæ pondus, ſignatæ numerum, factæ ſpeciem dici oportet *l.* 6. *D. de rei vind.* & ſi purpura *infecta* ſit, vel lana, pondus adjiciendum *l.* 1. §. 40. *D. depoſ.*

Infectum damnum, quod nondum factum eſt, ſed futurum veremur *l.* 2. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de rip. mun.* Vid. ſupra ſub art. *damnum.*

Aliud eſt *infectum* ab *inficere*, de quo Vid. infra.

INFERIORES creditores, id eſt, poſteriores *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.*

INFERIUS teſtamentum pro poſteriore. Eoque modo *ſuperiori*, id eſt, priori adverſatur *l.* 3. §. 4. *D. de injuſt. rupt. irrit. teſt. l.* 19. *D. de teſt. milit.*

INFERRE pedem finibus *l.* 18 §. 2. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* monimento corpus *l.* 2. *C. quæ res pign.* oſſa tumulo Tacit. *Annal. lib.* 4. *c.* 42. pro quo *inferre* abſolute uſurpatur *leg.* 6. §. 1. *D. de diviſ. rer. l.* 20. §. 1. *D. de adquir. vel omitt. her. l.* 30. *D. de adquir. poſſeſ. l.* 3. §. 3. *D. de ſepulcr. viol. l.* 6. §. 6. *D. commun. divid.* De inferendo mortuo interdictum. Vid. infra art. *de mortuo* inferendo.

Inferre cædem Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 23. §. 8. concuſſionem *l.* 1. *C. de del. ct.* damnum *l.* 41. *D. de Ædil. edict.* injuriam *l.* 1. *D. de liberal. cauſ.* jusjurandum, id eſt, deferre *l.* 11. *C. de reb. cred.* Et ita: Si reus actore *inferente* juraverit *l.* 28. §. *ult. D. de*

de jurejur. *Inferre* manum alicui *l.*13. *D. de re milit.* metum mortis *l.* 8. *D. quod met. cauſ.* neceſſitatem *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* ſtuprum, vel adulterium *l.* 12. *D. ad Leg. jul. de adulter.* vim *l.* 45. §. 4. *D. ad Leg. Aquil.* vulnus *l.* 7 §. *ult. D. de injur.*

Inferre pro ſolvere *l.* 34. §. *ult. D. de ſtatul.* *l.*42. §. *ult. D. de jur. fiſc.* *Inferre* juſtam æſtimationem *l.* 14. §. *ult. D. de jur. fiſc.* injuriæ æſtimationem Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. §. 9. partem debiti *l. ult. D. qui pot. in pign.* pecuniam *l.*13. *D. de pollicit.* *l.* 17. §. 4. *D. de uſur.* penſiones *l.* 58. *D. de uſufr.* plus debito *l.*101. *D. de ſolut.* pœnam *l.*12. *D. de manumiſſ.* *l.*29. *fin. D. de Lege Cornel. de falſ.* pretium *l.* 9. §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* quantitatem debitam *l.* 3. *C. de jur. fiſc.* ſummas *l.*40. *D. de ſtatul.* vectigal *l.* 7. *in fin. D. de publican.* uſuras *l.* 1. *C. de his, quib. ut indign.*

Inferre in rationes, vel rationibus *leg.*12. *D. de liberat. legat.* *l.* 22. §. 8. *D. mandat.* Si non intulit rationibus creditoris pecuniam *leg.* 38. *D. de negot. geſt.* Quod amplius fuerit, rationibus heredis, heredumve meorum inferatur *l.* 32. §. 4. *D. de uſu & uſufr. legat.*

Inferre, id eſt, intendere, movere. *Inferre* accuſationem *l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpill.* actionem *l.* 39. *D. de admin. & peric. tut.* controverſiam *l.* 1. *C. de his quib. ut indign.* crimen *l.* 11. *l.*18. *C. ad Leg. jul. de adult.* Auctor ad Herenn. *lib.*4. *cap.*35. Accuſatoris officium eſt, inferre crimina. *Inferre* litem *l.* 44. *D. de judic.* quæſtionem *l. ult. C. C. de ſervit. pign. dat.*

INFESTARE alterius domum *l.* 15. *C. Th. de metat.*

INFESTARI per latrunculos *l.* 3. §. 2. *D. de incend. ruin. naufr.*

INFESTUM nomen delatorum *l.* 24. *C. Th. de petition.*

INFESTUS *l.* 11. §. 8. *D. de legat.* 3. Non amare nec tamquam inter infeſtos *l.* 28. §. 2. *D. de donat. int. vir. & ux.*

INFICERE contagione repetitionis (baptiſmi) homines, ſemel munere divinitatis ablutos *l.*4. *pr. C. Theod. ne ſanct. baptiſm. iter.*

Infecta cruore conchylii pellis, & tunicæ *l. ult. C. Th. de veſt. olover.* id eſt tincta.

INFICIARI in genere eſt negare. Interdum eſt creditum, vel depoſitum abnegare, ut *l.*13. *D. depoſ.* Feſtus *lib.*9. *inficiari*, ait, eſt creditum fraudare. Quinctil. *Declam.*245. *Depoſitum qui inficiatus fuerit, quadruplum ſolvat. Inficiari eſt depoſitum nolle ſolvere.* Inficiando depoſitum nemo facit furtum *l.* 47. *D. de furt.* Si rem depoſitam loco non moveris, vel inficiandi animum habeas *l.* 3. §. 8. *D. de adquir. vel amitt. poſſ.* Quod autem illis locis inficiari depoſitum, hoc abnegare dicitur *l.* 1. *D. furt.* *l.* 11. *D. depoſ.* & apud Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 97. & Tertull. *ad ſcapul.*

Ad *Inficias* ire *l.* 44. §. 4. *D. famil. ercisc.* Quod inficias ire abſque præpoſitione, dicunt Terent. *Adelph. Act.* 3. *ſc.*2. Quinctilian. *lib.* 3. *Inſt. orat. c.* 7. Gell. *lib.* 16. *c.* 19.

INFICIATIO *l.* 1. §. 4. *D. de his, qui effud.* pro *negatione facti*, ut Cicero loquitur. Sic *inficiatione* duplicantur actiones damni injuriæ ex Lege Aquillia, & interdum depoſiti; & eorum, quæ venerabilibus locis relictæ ſunt §. 26. *Inſt. de act.* Hinc inficiatione creſcens cauſſa *l.*23. §. 10. *D. ad Leg. Aquill.*

INFICIATOR, qui debere

ſe negat, nec bonam fidem adgnoſcit, ſed fruſtratur & tergiverſatur. Cicero *de orat. lib.* 1. *c.*37. Ut ſi ille inficiator probaſſet judici, ante petitam pecuniam, quam eſſet cœpta deberi. Seneca *de benef. lib.* 2. *c.* 17. Quum alter triſtis ſit, & ſollicitus, qualis eſſe inficiator, & fraudulentus ſolet. Quinctil. *lib.* 7. *c.* 2. An petitorem calumniari, an reum inficiatorem eſſe. Martial. *lib.* 11. *epigr.* 9. *In jus, o fallax, atque infitiator eamus.*

INFIDÆ advocationes *l.* 16. *D. de pœn.*

INFIGERE vulnera *l.* 32. *D. ad Leg. jul. de adult. Infixa* inædificatis junguntur *l.* 21. *D. de inſtr. vel inſtr. leg. Infixa* navis *l.*7. *D. de incend. ruin. naufr.* In Florentino Codice eſt *infiEla* navis. Et ita quidem loqui, & ſcribere conſueviſſe veteres, pluribus exemplis docuerunt Cujac. *lib.* 9. *obſ. c.*9. & Jac. Durantius Caſſell. *lib.* 2. *Var. cap.* 15. Sed quum, quod ad ſenſum attinet, perinde ſit, utramvis accipias lectionem, abſonum eſſet, de lectione vera diſceptare velle. Hein.

INFINDERE Sylvam *l. ult. D. de jur. immun.* Uſus eodem vocabulo Virgilius *lib.*5. *Æn. v.* 142. *Infindunt pariter ſulcos.* Magis tamen proprie juriſconſulti de ligno & ſylva, quam poeta de ſulcis, videntur uſurpaſſe. HEIN.

INFINITUM, quod finem aut modum certum non habet. At plerumque tamen magis ἀόριστον, quam id, quod fines & extremum non habet, ſignificat, idemque eſt ac indefinitum, vel immodicum. Ad *infinitum* extenditur æſtimatio *l.*8. §. *ult. D. rem rat. hab.* Perſonæ, quæ in numero parentum liberorumve ſunt, ſive proximi, ſive ulterioris gradus ſint, uſque ad infinitum *l.* 53. *D. de rit. nupt. In infinitum* jurare, id eſt, ſine ulla taxatione, ut ipſa explicat *l.*68. *D. de rei vind. l.* 4. §.2. *D. de in lit. jur.* In infinitum donarem Paull. *lib.* 6. *Sent. tit.* 11. §.6. In infinitum objicitur exceptio *l.* 4. §. 17. *D. de dol. & met. except.* Nec enim in infinitum obligatus eſſe debet *l.* 13. §. *ult. D. de damn. infect.* In infinitum procedere verba *leg.* 18. §. 3. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Lex in infinitum capere permittit *l.* 7. §. 1. *D. de Leg. jul. rep.* Non onerandus eſt heres in infinito *l.* 1. §.11. *D. ut legat. ſeu fideic. cauſſ. cav.* In infinito hoc modo multos ſanos eſſe negaremus *l.* 1. §. 9. *D. de Ædil. edict.* In infinito, videlicet per quamlibet fundi partem ire agere licebit *l.* 9. *D. de ſervit.* In infinito ſupra ſuum ædificium imponere *leg.* 24. *D. de ſerv. præd. urban.* Sic & infinita vel immoderata æſtimatio *l.* 40. *D. de damn. infect.* Infinita æſtimatio eſt libertatis *l.*178. §. *ult. D. de reg. jur.* Infinita cuſtodia *l.* 4 §. *ult. D. de peric. & commod. rei vend.* Non infinita pecunia, ſed modica *leg.* 192. *D. de verb. ſignif.* Infinito pretio emere *l.* 61. *D. ad Leg. Falcid.* infinitæ ſpecies unius generis *l.* 3. §.21. *D. de adquir. vel amit. poſſeſ.* Tempus *infinitum*, & *certum* adverſantur *l.* 91. *D. de condit. & demonſtr.* Infinitæ uſuræ Paull. *lib.*2. *Sent. tit.* 14. §.3.

INFIRMARE, facere ut effectum non ſortiatur. Sic *infirmare* teſtamentum dicitur. Teſtator, qui efficit, ne valeat *l.* 2. *D. de his, quæ in teſt. del.* vel etiam ii quorum cauſſa infirmum ſit. Sic Non in totum teſtamentum infirmant filii, ſed tantum eum gradum, qui ab initio non valuit *l.* 43. §. 2. *D. de vulg. & pup. ſubſt. Informari* dicitur actio per exceptionem *l.*112. *D. de reg. jur.*

con-

confeſſio *l.* 29. §. 1. *D. de donat.* contractus *l.* 46. §. 2. *D. de jur. fiſc.* donatio *l.* 11. §. 5. *D. de don. int. vir. & ux.* exceptio replicatione *l.* 4. §. *ult. D. ſi quis caution.* factum *l. ult. C. ſi in fraud. patr.* fideicommiſſum *l.* 18. *D. de legat.* 3. inſtitutio Pauli. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 7. legatum *l.* 108. §. 9. *D. de legat.* 1. libertas *l.* 29. *D. de manum. teſt.* obligatio *l.* 136. *D. de verb. oblig.* promiſſio *l.* 9. *C. de contrah. ſtipul.* Res facti infirmari jure civili non poteſt *l.* 1. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* ſententia *l.* 1. *D. de fer.* ſcriptura *l.* 4. *C. de jur. & fact. ignor.* Sæpe *infirmari* & id dicitur, quod non valuit *l.* 43. §. 2. *D. de vulg. & pup. ſubſt. l.* 15. *D. de condit. inſt. l.* 46. §. 2. *D. de jur. fiſc.*

Infirmitas. Si propter infirmitatem (imbecillitatem) retinere equi impetum non potuit, vel ſuſtinere mularum impetum *l.* 8. §. 11. *D. ad Leg. Aqu.* ubi infirmitatem culpæ adnumerari, Caius ait, puta quod infirmitatis parum memor aliquid ſuſcepit quis; quo alteri nocetur §. 4. §. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. *Inſt. de Leg. Aquil.*

Infirmitas ædificii *l.* 43. *D. de damn. infect.* ætatis *l.* 8. *D. de minor.* corporis *l.* 17. *D. de oper. libert.* fæminæ *l.* 2. §. 2. *D. ad SC. Vellei.* humana *l.* 1. §. 4. *D. de oblig. & act.* memoriæ *l.* 44. *D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.* ſexus *l.* 18. *D. de jur. fiſc.*

Infirmitas pro adverſa valetudine. Si ex infirmitate deceſſerit *l.* 30. §. *ult. D. de adim. leg.* & ita accipe id vocabulum in *l.* 2. *D. qui ſine manumiſſ. l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertull. l.* 18. *D. de judic. l.* 6. *D. de his, qui ſui, vel alien. jur.*

Inflare, pro augere. Vectigalia, quæ calor licitationis ultra modum ſolitæ conductionis inflavit *l.* 9. *D. de publ.*

Infligere damnum *l.* 50. *D. ad SC. Trebell.* macinam *l.* 26. *D. de pœn.* pœnam *l.* 2. *D. ad Leg. jul. de adulter.* ſummam pœnæ nomine *l.* 1. *C. de fiſcul. uſur.* uſuras *leg.* 3. §. 4. *D. ubi pupill. l.* 11. *l.* 17. §. 3. *D. de uſur.* Vid. ſupra ſub art. *adfligere*.

Influere. Aqua ſi in partem aquagii influxit *l.* 9. *D. quemadm. ſervit. amitt.*

Infodere. Infoſſa dolia fundo *l.* 54. §. *ult. D. de act. emt.*

Informare, de novo excitare, vel condere *l.* 1. *C. Th. de oper. publ.* Nullus judex novum opus informet. At *informare* actiones petitoris in *l.* 12. *C. Th. de fid. teſt.* dicitur reus, qui titulum ſuæ poſſeſſionis actori edit.

Infortunio alieni criminis ſtringi *l.* 1. *pr. C. Th. de bon. proſcript. Infortunium* naufragii *l. ult. C. de naut. fœn.*

Infra, id eſt, alio poſteriore legis capite *l.* 2. *D. ad Leg. Aquill.*

Infringere actionem æquitate defenſionis *l.* 12. *D. de dol. mal. & met. except.* Infringitur datio *l.* 10. *D. de reb. dub.* fides venditionis *l.* 2. *C. commun. rer. alienat.* immunitas *l.* 11. §. 2. *D. de mun. & hon.* jus libertatis *l.* 71. §. 3. *D. de condit. & demonſtr.* officium tutoris *l.* 5. §. 8. *D. de admin. & peric. tut.* teſtamentum teſtimonio ſuo *l.* 5. §. 15. *D. de his, quæ ut indign.* Hereditas materteræ petita non infringit alterius hereditatis petitionem *l.* 3. *C. de pet. her.* Infringitur ſpes *l.* 9. §. 3. *D. de ſtatu lib.*

Infructuosæ arbores *l.* 13. §. 4. *D. de uſufr.* Infructuoſus fundus *l.* 13. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* Infructuoſam ra-

tioni ſuæ prædium *l. ult. §. ult. D. de legat.* 3.

INFULÆ pro quavis dignitate accipiuntur. Sic *infulis* dicati *l.*122. *C. Theod. de decurion. Infulæ* dignitatis *l.* 27. 42. 155. *C. Theod. eod. tit. Infulæ* duumviratus, aliorumque honorum *l.* 19. *C. Theod. de appell.* Infulas adfectati honoris amittere *l.* 8. *Cod. Theod. de cohortal.* Infulæ imperiales *l. ult. in fin. C. de quadr. praſcr.* poteſtatis *l. un. C. Th. ne ſine juſſ. princip.* Infularum ſplendore decorati *l. ult. C. Th. de palat. ſacr. larg.*

INFUNDERE. Infuſum venenum per vim *l.* 1. §. 19. *D. de SC. Silan.*

INGENIUM, indoles, natura, habilitas, prudentia. Circa advocatos diligentem eſſe oportet, ſed cum ingenio *l.* 9. *D. de offic. proconſ.* Inter artifices longa eſt differentia ingenii, & naturæ *l.* 31. *D. de ſolut.* Ex natura, ingenioque ejus, cui relictum eſt, ſtatuendum erit *l.* 12. *D. de legat.* 3. Magno ingenio de jure aperto reſpondit *l.*105. *D. de condit. & demonſt.* Simulatæ obſervationis ingenia, & fraudes depellere *l.* 6. *Cod. Theod. de curioſ.* Mentiri callide paupertatis ingenium *l.* 1. *Cod. Theod. de cenſitor.* Servilis ingenii nequitia *l.* 3. *C. de libert. & eor. liber.* Subtili ingenio auferatur *l.* 2. *C. de commerc.* Auctoritatem dignitatis ingenio ſuo augeat *l.* 19. *D. de offic. præſid.*

Ingenium etiam ingenitam cuique animali vim denotat, ut in *l.*34. §.9. *D. de Ædil. edict.* Si nata ſit mula eo ingenio, ut alterum jugum non patiatur.

Quin nomen hoc ad ea quoque, quæ anima, & ſenſu carent, transfertur, ut in *l.*6. *C. de bon. proſcr. Ingenium* ruris. Virgil. *lib.*2.*Georg. v.* 177. *Nunc locus arvorum ingenio*. Ingenium loci apud Ovid. *ex Ponto lib.*2. *v.* 52. Tacit. *lib.* 6. *Annal. c.* 41. Locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regias copias tutabantur. Salluſtius *lib. Hiſt.* apud Non. Marcell. Caſtriſque collatis pugna tamen ingenio prohibebantur, ſcilicet ingenio loci. Apulei. de mundo *lib.*1. *p.* 56. ingenia loci, qualitatemque dixit, & *de Deo Socr. p.* 47. ingenium regionis. Flor. *lib.* 2. *c.* 6. Obſervatio loci ingenio. Idem *lib.* 2. *c.* 16. Ingenium ſitus dixit Gellius *lib.* 12. *c.* 1. Ingenia lactis, & proprietates. Eadem loquutione uſi ſunt Columella *de re ruſt. lib.* 6. *c.* 1. ubi ingenium animi in pecudibus, Gell. *lib.* 3. *c.* 6. ingenium palmæ. Add. Tertull. *de habit. mulier. c.*2. Pompon. Mela *de ſit. orb. lib.*1. *c.*13. Quidquid enim rei cuidam, veluti ingenitum, & naturale erat, id veteres ingenium adpellabant.

INGENUITAS ſtatum ingenuorum, eorumque conditionem ſignificat *l.*2. § *ult. l.* 5. *D. ſi ingen. eſſe dic.* Hinc ingenuitas, & libertinitas opponuntur *l.* 2. §.1. *D. eod. tit. l.*12. §. 1. *D. quand. adpell.* Ingenuitatis jura *l.*4. *D. de jurejur.* inſtrumenta *l.* 2. §. *ult. D. quib. ad libert. procl.* ſtatus *l.* 3. *D. de natal. reſtit.*

INGENUUS is eſt, qui ſtatim ut natus eſt, liber eſt, ſeu, ut ait Imperator, qui cum libertate ſolem adſpexit *l.*14. *Cod. de fideic. libert.* ita dictus, quod ipſi quaſi ingenita eſt libertas, quaſi dicas *liberum ingenuum*, id eſt, nativum. Quidquid enim nativum, non factitium eſt, veteribus erat *ingenuum.* Sic ingenui fontes apud Lucret. *lib.* 1. *v.* 230. opponuntur puteis foſſis. Ingenuæ agri opes apud Prudent. *hymn. ante cib. v.* 51. ſunt fructus in agro nati. Ingenui crines apud Statium *lib.* 2. *Silv.* 1. *v.* 43. ſunt nativi

&

& proprii oppoſiti adſcititiis, & peregrinis, eo tempore maxime uſitatis. Quemadmodum ergo ingenuum dicebatur, quidquid non erat factitium, ita & homines liberi id nomen ferebant, qui non facti, ſed ſtatim, ut nati eſſent, liberi erant. Qualis eſt, qui natus eſt ex matre, quæ tempore partus, vel conceptionis, vel intermedio libera fuit *pr. Inſt. de ingen. l.5. §.2. D. de ſtat. hom. l.11. C. de oper. libert.* Hinc ingenuus eſt, ſive ex duobus ingenuis natus ſit, ſive ex libertinis duobus, ſive ex altero libertino, & altero ingenuo. Item qui ex matre libera, licet patre ſervo natus eſt *pr. Inſt. de ingen.* & apud Caium *lib.1. Inſt. tit.1. pr.* Nec officit ingenuitati manumiſſio, ſi quis ingenuus natus inde in ſervitutem detruſus fuerit *§. 1. Inſt. eod. tit.* e. g. a latronibus captus *l. 13. pr. D. qui teſtam. fac.* Nec liberi olim permittente jure vetere a patre venumdati, vel noxæ dediti, item obærati, addicti creditoribus, poſteaque manumiſſi, libertini ſunt, ſed ingenui.

Dicebantur præter eos *ingenui*, qui licet tales non eſſent, ingenuorum fruerentur juribus, quales erant natalibus reſtituti *l. 3. D. de natal. reſtit.* aut qui jus aureorum annulorum acceperant ab Imperatore *l. 4. 5. 6. D. de jur. aur. annul.* aut qui ingenui ſententia judicis erant judicati, quamvis tales non eſſent *l. 25. D. de ſtat. hom.*

Ingenuum Græci *ευγενη* adpellant. In cujus verbi interpretatione plerique juris ignorantia lapſi ſunt, ut apud Galenum *in libro de cognoſcendis, curandiſque animi morb. c. 9. p. 134. Tom. 6.* Το δ' ενπλουτω πρωτευειν ουκ αρετης, αλλα τυχης εργον, ητις και δουλους, και απελευθερους εργαζεται, ημων των ονομαζομενων ευγενων πλουσιωτερους: Divitiis excellere, non virtutis, ſed fortunæ eſt, quæ & ſervis, & libertinis dat operam, nobis, qui ingenui dicimur, multo opulentioribus. Ubi male interpretes *generoſi*, & *nobiles*.

Ingerere offerre, inferre, inſerere. Unde quum eo ſenſu ingerere occurrat in *l. ult. C. Theod. de indict.* verbum *inferre* pro eo repoſuit Tribonianus *l. ult. C. Inſt. eod. tit.* Qualis mutatio etiam obſervatur in *l. un. C. de oblat. veter.* juncta *l. un. C. Theod. eod. tit.* Huc pertinent illa Cujus ſe defenſor ingerit *l. 21. §. ult. D. ex quib. cauſſ. maj.* Ingerere libellos adpellatorios *l. 56. C. Theod. de adpell.* maledictum, aut convicium Paull. *Sent. lib. 5. tit. 4. §. 20.* manus audaces *l. 8. §. 3. C. de repud.* numerum perſonarum *l. 6. Cod. Theod. de cuſtod. reor.* operas ſuas invito *l. 25. D. de procurat.* pœnam *l. 6. C. Th. ad Leg. Jul. repetund.* aliquid refutatoriis *l. 11. C. Th. de adpell.*

Inglorius. Inglorius eſſe non patimur *l. 9. C. Theod. de domeſtic.* Gloſſa Cyrilli ακλεης, *inglorius*.

Inorata teſtamenta vocabantur eorum, qui bene de ſe meritis honorem teſtamento non habuerant, nec eos legato ullo erant proſequuti. Ideoque primipilariorum, quos ipſe promoviſſet, teſtamenta, ut ingrata, reſcidiſſe Caligulam, refert Sueton. *in Calig. c.28.*

Ingrati actio heredibus patronorum, ſicut ipſis manumiſſoribus, defertur *l. 3. Cod. de libert. & eor. lib.* qua nempe libertus ingratus in ſervitutem revocabatur *§.1. Inſt. de cap. demin. l. un. C. de ingrat. lib.* Lege quidem Ælia Sentia actio prodita erat adverſus libertos ingratos, ut

in latumias darentur ad perpetuas operas. Vid. Doſith. *Sent. & Ep. D. Hadriani* III. 3. *p. m.* 862. *ſeq.* Jac. Cujac. *Obſ. lib.* 10. *c.* 33. Jan. Vinc. Gravin. *de Leg. & SCtis p.* 528. *ſeq.* Iidem ut in ſervitutem revocarentur, Claudius Imperator invexit Suet. *in Claud. c* 25. quod quidem non videtur expreſſa quadam conſtitutione, vel SCo definiviſſe, ſed extra ordinem quoſdam ingratos libertos ita mulctaſſe. Sane temporibus Neronis quum ad ſenatum referretur, ut liberti ingrati revocarentur in ſervitutem, id pleriſque diſplicuit, additumque nihil aliud læſo patrono concedi, quam ut vicesimum ultra lapidem in oram Campaniæ libertum poſſit relegare. Tacit. *Annal. lib.* 3. *c.* 26. Eoque jure uſi videntur Romani, donec Commodus Imperator, quod extra ordinem fecerat Claudius, edita conſtitutione induceret *l.* 6. *D. de agnoſc. lib.* Jac. Raevard. *conjectan.* Vid. Hein. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib.* 1. *tit.* 6. §. 9. *& not.* Theodoſianus & Valentinianus in *Novell. tit.* 6. antiquas, aiunt, ſanctiones ſic opprimere ſub *ingrati* actione libertos, ut ab heredibus defunctorum præcipiant in ſervitutem revocari, velut injuriarum & ſuperbiæ reos. *Ingratus* autem libertus eſt, qui patrono obſequium non præſtat, vel res ejus filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat *l.* 19. *D. de jur. patron.* Plane ut ingratus a patrono puniri non poteſt, qui ſuis nummis emtus eſt ab eo, a quo manumiſſus eſt *l.* 7. *C. de oper. libert.* Liberta ingrata non eſt, quod arte ſua contra patroni voluntatem utitur *l. ult. D. de obſeq. parent.*

Ingratus in *l.* 36. §. *ult. D. mand.* pro invito, & nolente. Unde *ingratiis* adverbialiter acceptum apud Plaut. *Milit. glor. Act.* 2. *ſc.* 5. *v.* 39. & alibi paſſim, & Terent. *Heaut. Act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 37.

INGRAVARE. Per ſingulos obolos, libræ unius auri diſpendiis *ingravetur*, id eſt, mulctetur, afficiatur *l.* 2. *C. Th. de aquæd.*

INGRAVIS valetudo *l.* 3. *pr. D. de SC. Silan.* Vid. ſupra *indiſſicilis.*

INGREDI bona debitoris *l.* 14. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſſ. eat.* poſſeſſionem *l.* 44. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Ingredi, auſpicari. *Ingreſſus* annum *l.* 48. *D. de cond. & dem.* conſulatum *l.* 36. *D. eod. tit.*

INGRESSUS, *ut* pro introitu & initio. Quæſtura ingreſſus eſt, & quaſi primordium gerendorum honorum *l.* 1. §. 3. *D. de offic. quæſt.* Dum in judicio honor petitur, qui in ingreſſu ſacramenti offerri debuit *l.* 1. §. 5. *D. de extraord. cogn.* Ingreſſus litis *l.* 15. *C. de judic.*

INGRUERE. Ingruentis conſilium Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 4. §. 8. Si hiems ingruerit *l.* 6. §. *ult. D. de ſervit. præd. ruſt.*

INHABILIS tam perſona quam res minus idonea dicitur. *Inhabilis* ad agendum *l.* 1. §. *ult. D. quod cujuſq. univ. nom.* Inhabile iter *l.* 4. §. 5. *D. ſi ſerv. vind.* Inhabilis tueri rempublicam *l.* 11. *D. de decur.*

INHABITARE domum *l.* 14. *C. de uſur. l.* 4. §. 6. *D. de damn. inf.* partem (domus) *l.* 5. *D. de his, qui effud.* in fundo *l.* 78. *D. de legat.* 3.

INHABITATORES perpetui, qui non divertendi, ſed habitandi cauſſa, in caupona ſunt *l.* 1. §. *ult. D. furt. adv. naut. caup. & ſtab.*

INHÆRERE officio *l.* 8. *C. Th. de numerar.* Inhæret cauſſa ſtipulationi *l.* 13. *D. judic. ſolv.*

Inhiare fortunis alienis *l. 21. C. mand.* Inhiantibus populis *l. 4. C. Th. ne quid. publ. læt. nunc.* id eſt, occurrentibus undique hominibus, magnoque ſacrorum vultuum viſendorum deſiderio ſtudioque confluentibus.

Inhiatio, cupiditas, vel deſiderium. Inhiatio inverecunda petentium *l. 15. C. Th. de petition.*

Inhibere verbum nauticum eſſe tradunt grammatici, erroremque ſuum ultro aiunt agnoviſſe Ciceronem *lib. 13. ad Attic. Epiſt. 21.* quod eo pro Latino uſus ſit. Alex. Mor. *in præfat. Euſeb. Theſauro temporum Scalig. præmiſſa p. 1. 13.* Ex eo vero Ciceronis loco patet, verbum hoc illum non tamquam nauticum, & parum Latinum damnaſſe, ſed *quod arbitratus eſſet, ſuſtineri remos, quum inhiberi eſſent remiges juſſi*, quum poſtea eoram viderit, *non ſuſtineri, quum inhibeant, Sed alio modo remigare.* Rejicit ergo non vocem, ſed uſum ejus pro ἐποχη, quam ſimilitudo illa vel metaphora, a nautis petita, plane non exprimit. Plura ad eum locum notant viri docti, qui omnino ſunt ab elegantiæ ſtudioſioribus adeundi. *Hein.*

In jure noſtro id verbum pro probibere, vel impedire accipitur. Sic *inhibentur* actiones *l. 31. D. de noxal. act.* alienatio *l. 56. §. ult. D. de jur. dot.* arbiter *l. 32. §. 10. D. de recept. arb.* conamen *l. 22. C. mandati.* curſus uſurarum *l. 4. C. de uſur. pupil.* donatio *l. 7. D. de donat.* exactio *l. 3. C. de novat.* nuptiæ *l. 16. D. de ſponſal.* opus *l. 9. D. commun. divid.* perſecutio *l. 44. D. de vulg. & pupil. ſubſt.* petitio *l. 47. D. de oper. libert.* reſtitutio *l. 6. C. de pact.* vindicatio *l. 10. D. de reb. cor. qui ſub. tut.* uſucapio *l. 24. D. de uſur.*

Inhoneste nubere *l. 63. D. de condit. & dem.* vivere *l. 48. §. ult. D. de verb. ſignif.*

Injectio manus erat vetus ritus rem ſuam vindicandi. Quod eum rudiore ſæculo extra jus, & privato arbitrio, fieret: poſtea in ipſo jure ille ritus adumbratus eſt, quoties lis erat de vindiciis. Tunc enim is, qui ſibi vindicias dari poſtulabat, rei præſenti, vel ejus ſymbolo, veluti glebæ injiciebat manum. Ad quem morem ſæpiſſime adludunt poetæ. Virgil. *Æn. lib. 10. v. 419. Injecere manum Parcæ.* Ad quæ verba Servius: *Sermone juris*, inquit, *uſus eſt. Nam manus injectio* dicitur, quoties, nulla judicis auctoritate exſpectata, *rem nobis debitam vindicamus* Ex quo loco ſimul patet, ſæpe ſibi homines hoc jus manus injiciendi ſtipulatos eſſe, ne opus eſſet judicii ambagibus. Ovid. *Amor. lib. 1. 4. Et dicam, mea ſunt, injiciamque manum.* Et *lib. 2. eleg. 5. v. 30. Injiciam dominas in mea jura manus.* Martial. *lib. 1. Epigr. 5. Et quum ſe dominum vocabit ille: Dicas, eſſe meos, manuque miſſos.* Inde ergo intelligitur, ſtipulationem illam, qua veteres ſibi manus injectionem, vendito mancipio, excipiebant, ad id comparatam fuiſſe, ut liceret venditori mancipium ſine judicis auxilio ſibi vindicare, ſi legibus contractus non ſtetiſſet emtor. *Hein.*

Injectionem manus excepiſſe venditor dicitur *l. 10. §. 1. D. de in jus voc.* qui eam legem in vendendo mancipio dixit, ut, ſi mancipium proſtitueretur, manus in id injicere ſibi liceret, & id abducere *l. 1. D. qui ſine manumiſſ. l. 1. §. 4. C. de Lat. lib. toll.*

Injicere quid in collum *l. 7. D. ad Leg. Jul. de vi publ.* conditionem *l. 13. §. ult. D. de ſtatul. l. 12. §. ult. D. de manumiſ.*

teſt. l. 34. §. *ult. D. de adquir. vel amitt. hered.* conditionem legato *l.* 6. *D. de legat.* I. manus in ſervum *l.* 9. *D. de ſerv. export. l.* 2. *C. eod. tit. l.* 20. §.1. *D. de manum.* Vid. infra ſub art. *manus.*

INIMICITIÆ capitales. Solebant veteres, ſi quæ graves inter eos inciderint ſimultates, amicitiam ſollemni ritu quadam ratione renunciare, & inimicitias præſentibus ſuperſtitibus profiteri. Quem morem evidenter viſus eſt Suetonius expreſſiſſe *in vita Claudii*, cum ſcriberet Germanicum Piſoni amicitiam renunciaſſe. Verba Suetonii hæc ſunt: At ne tunc quidem ultra progreſſus, quam ut amicitiam ei renunciaret mandaretque domeſticis ultionem, ſi quid ſibi accideret. Ad hunc morem videtur etiam Valerius Maximus reſpexiſſe *lib.*4. Ait enim, Tiberium Gracchum Tribunum plebis inimicitias ex profeſſo cum Africano & Aſiatico Scipionibus geſſiſſe. Idem Valerius *eod. lib.* ſic de Metello Macedonico ſcribit: Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus diſcuſſerat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graves teſtataſque inimicitias progreſſa fuerat. Nec id quoque viſus eſt Sidonius Apollinar. ignoraſſe, qui ſic *Epiſtolarum lib.* 7. ſcribit: Inimicitias indictas honeſte exercet, tarde credit, celeriter deponit: Cicero etiam auctor eſt, inimicitias olim denunciari ſolitas: Sic enim pro Lucio Flacco ſcribit: Etenim cum a clariſſimis viris juſtiſſimas inimicitias ſæpe cum bene meritis civibus depoſitas eſſe vidiſſem, non ſum arbitratus quemquam amicum reipublicæ, poſteaquam Lucio Flacci amor in patriam perſpectus eſt, novas hinc inimicitias nulla accepta injuria denunciaturum. Senec. *lib.* 10. *Epiſt.* Inimicitias mihi denuncias, ſi quicquam ex his, quæ quotidie facio, ignoraveris. Idem *de ira lib.* 3. Hortenſius ſimultates tibi indiceret, & Cicero, ſi derideres carmina ejus, inimicus eſſet. Et hæc quidem quum ita ſint, nunc intelligibile eſt, quales *inimicitias* adpellaverint Juriſconſulti capitales *l.* 18. *in fin. de procur. l.*15. *D. de recept. arb. l.*6. *D. de excuſ. l.* 3. §. 9. *D. de adim. vel transf. leg. l. ult. D. de his, quæ ut indign.* & §. *item ſi propter Inſt. de excuſat.* Eas nimirum, quas alter alteri teſtato denunciaverat. Certe quia ſanguinem, & vindictam ſpirabant ex profeſſo, indeque capitales adpellatæ omnino videri poſſunt. Nec aliud voluiſſe viſus eſt Seneca, cum ſic *de ira lib.* 3. ſcriberet: Quid juvat tamquam in æternum genitos iras indicere, & breviſſimam ætatem diſſipare. Ræвard. *Varior. lib.* 5. *c.* 15. Vid. ſupra art. *capitalis.*

INIMICORUM quæſtioni fides haberi non debet, quia facile mentiuntur *l.* 1. §. 24. *D. de quæſt.*

INIQUITAS loci *l.* 1. §. 1. *D. ſi quadr. paup.* id eſt, aſperitas. *Iniquitas* judicantium *l.* 1. *D. de adpell.* ponderum *l.* 32. *C. Theod. de ſuſcept.* repentini caſus *l.* 3. *C. de inoff. teſt.* ſententiæ *l.* 18. §. 1. *D. de mun. & hon.*

INIRE, ingredi, capeſſere. *Inire* conſulatum *l.* 19. *D. de condict. indeb.* honorem *l.* 11. *D. de pollicit.* magiſtratum *l.*54. *D. de procur.* officium *l.* 39. §. 9. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* *Inire* æſtimationem *l.* 41. *D. ad Leg. Aquil.* computationem *l.* 68. *D. ad Leg. Falc.* conſilium *l.*43. §.7. *D. de Ædil. edict.* numerum Paull. *Sent. lib.* 4. *tit.* 14. §. 3. navigationem *l.* 3. *D. de mort. cauſſ. don.* quantitatem bono-

bonorum *l.* 1. §. 6. *ſi cui pluſquam per leg. Falcid.*

Inire communionem *l.* 67. *D. pro ſoc.* conſortium *l.* 52. §. 8. *D. eod. tit.* contractum metu *l.* 6. *C. de his, quæ vi & met.* conventionem *l.* 1. *C. de duob. reis* negotiationem *l.* 1. *D. de negot. geſt.* ſocietatem *l.* 65. §. 3. *D. pro ſoc.*

INITIARE. *Initiata* his cunabulis auctoritas *l.* 1. *D. de offic. præf. præt.* opera *l. ult. C. de oper. publ.* Initiati orthodoxorum ritu *l.* 6. *C. Theod. ne ſanct. baptiſm. iter.* curiæ ſacris *l. ult. C. Th. quemadm. mun. civ.* Ioitiatus ſponte, & qui conſortio majorum retinetur, opponuntur *l.* 16. *C. Th. de diverſ. offic.*

INITIUM juſtum pro titulo *l.* 2. *C. de long. temp. præſcr.*

Ab *initio* inutile legatum fuiſſe, & ex accidenti poſtea in eum caſum perveniſſe, opponuntur *l.* 51. *D. ad Leg. Falcid.* Quæ ab initio inutilis fuit, inſtitutio, ex poſt facto convaleſcere non poteſt *l.* 210. *D. de regul. jur.*

Ab *initio* idem eſt, quod dicitur in continenti *l.* 13. *C. de pact.* & ex tempore contractus *l. pen. C. de pact. int. emt. & vend.*

Ab *initio* cauſſam agere *l.* 19. *D. de adpell.* id eſt, ex integro, ſicuti in *l.* 24. *in fin. D. depoſ.*

INJUNGERE, imponere, mandare. *Injungere* conditionem perſonæ *l.* 69. *D. de condit. & demonſtr.* curam *l.* 8. *D. de alim. & cibar. leg.* educationem *l.* 1. §. *ult. D. ubi pupill.* munus *l.* 1. *C. quo quiſ. d. ord.* neceſſitatem *l.* 25. §. 4. *D. de Ædil. edict.* ſatiſdationem *l.* 1. §. 11. *D. ut legat. ſeu fideic.* ſeparationem *l.* 12. §. 7. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ſervitutem *l.* 5. *D. comm. præd.*

Injungere, adferre, inferre, irrogare. *Injungere* damnum *l.* 135. *D. de verb. ſignif.* pœnam Ulp. *Reg. tit.* 1. §. 2. *l.* 2. *D. de prævar. l.* 7. §. 21. *D. de interd. & releg. Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 14. §. 3. ſervitutem, id eſt, in pœnam ſervitutem cui irrogare *l.* 6. §. *ult. D. de pœn.*

Injungere, adjungere. *Injuncta* morti poſſeſſio *l.* 13. §. 5. *D. de adquir. vel omitt. poſſ.* Eamdem hujus verbi notionem probant ex *l.* 2. §. 19. *D. de orig. jur.* ubi Pomponius: *Et his Dictatoribus Magiſtri equitum injungebantur ſic, quomodo regibus tribuni celerum.* Sed dubiæ ſanitatis eſt hic locus, & in plerisque codicibus legitur adjungebantur, Bynkersh. *Prætermiſſ. p.* 38. Hein. *Injuncta* Domui aurea *l.* 57. *D. locat.*

INJURIA, ait Ulpianus, ex eo dicta eſt, quod non jure fit. Omne enim quod non jure fit, injuria fieri dicitur. Interdum injuriæ adpellatione damnum culpa datum ſignificatur, ut in Lege Aquilia dicere ſolemus *l.* 1. *D. de injur.* Idem Ulpianus in *l.* 5. §. 1. *D. ad Leg. Aquill.* Injuriam autem hic accipere nos oportet, non, quemadmodum circa *injuriarum* actionem, contumeliam quamdam, ſed quod non jure factum eſt, hoc eſt, contra jus, id eſt, ſi culpa quis occiderit. Et mox: Igitur injuriam hic accipiemus damnum, culpa datum etiam ab eo, qui nocere noluit. Juſtinian. *pr. Inſt. de injur.* Generaliter injuria dicitur omne, quod non jure fit. Specialiter alias culpa, quam Græci *ἀδίκημα* dicunt, ſicut in Lege Aquillia damnum injuriæ accipitur. Unde quod a quadrupede datur, injuria factum non dicitur, ſed proprio nomine *pauperies* adpellatur. Nam ut denuo ait Ulpianus, pauperies eſt damnum ſine injuria facientis datum, nec enim poteſt animal injuriam feciſſe, quod ſenſu caret *l.* 1.

l.1. D. ſi quadr. paup. §.2. *Inſt. eod. tit.* Seneca *lib. 2. de Ira c.* 26. Nulla eſt injuria niſi a conſilio profecta. Nocere itaque nobis poſſunt (muta animalia) & ferrum , aut lapis injuriam quidem facere non poſſunt . *Injuria* igitur tam denotat quod dolo quam quod culpa fit contra jus alterius. Hinc per injuriam , id eſt , per vim , ex bonis alienis aliquid auferre *leg.* 3. §. 2. *D. ad Leg. Jul. de vi priv.* Ea autem ſignificatione , qua injuria culpam ſignificat , accipe *l.* 9. §. 2. *D. de minor. l.* 6. *D. naut. caup. ſtab. l.*19. *D. commod. l.*41. *D. locat.* Unde Legis Aquilliæ actio damni injuriæ actio vocatur *l.* 1. *D. de publican. l.* 54. *D. de adquir. rer. dom. l.*10. *in fin. D. de edend. l.* 6. §. 1. *D. naut. caup. ſtab. l.*111. *D. de reg. jur.* Cujus actionis fit mentio apud Ciceron *pro Q. Roſcio. c.*11. & Quinctilian. *Declam.*13. & *Declam.*385. de qua etiam vide ſupra ſub art. *damnum* . Damnum autem injuria non videtur dediſſe , qui defendendi ſui cauſſa vicini ædificium orto incendio diſturbavit *l.* 3. §. *pen. D. de incend. ruin. naufr. l.* 49. §. *ult. D. ad Leg. Aquill.*

Injuria pro damno quolibet & incommodo. Sic *injuria* neceſſitatis , voluntati opponitur *l.* 4. *C. Th. de aur. coron.* Inde *Injurioſæ* neceſſitatis ſors *l.* 1. *C. Th. ne quid publ. lætit. nunc.*

Interdum & iniquitatem *injuriam* dicemus. Nam quum jus inique , vel injuſte ſententiam dixit , injuriam ex eo dictam , quaſi *non juriam l.* 1. *D. de injur.* Juſtinianus *pr. Inſt. de injur.* Injuria , ait , alias dicitur iniquitas & injuſtitia , quam Græci *ἀδικίαν* vocant. Quum enim prætor vel judex non jure contra quem pronuntiat , injuriam accepiſſe dicitur . Quæ verba ſumta videntur ex Paulli libro ſingulari *de injuriis* , uti adparet ex *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 2. §. 5. Sic adverſus injuriam adpellare *l.* 7. §. 1. *D. de minor. Injuria* quæ fit emtori non debet auctorem contingere *l.*50. *D. de evict.* Ab eo , cujus ea de re notio fuit, injuriam paſſus *l.* 6. *C. de excuſ. tut.*

Specialiter etiam *injuria* , ut ait Ulpianus , dicitur contumelia *l.* 1. *D. de injur.* quæ a contemnendo dicta eſt , quam Græci *ὕβριν* adpellant *pr. Inſt. de injur.* Talis injuria fit , aut re , aut verbis. Re quoties manus inferuntur , verbis , quoties non manus inferuntur , ſed convicium fit. Omniſque injuria aut in corpus infertur , aut ad dignitatem pertinet. In corpus fit , quum quis pulſatur , ad dignitatem , quum comes matronæ abducitur , ad infamiam , quum pudicitia attentatur *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* Paullus *libro ſing. de injur.* ut eſt in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.*2. §. 5. Edictum , inquit , de injuriis ad injuriam pertinet , quæ contumeliæ cauſſa fit . Fit autem injuria vel in corpore , dum cædimur , vel verbis , dum convicium patimur , vel cum dignitas læditur , ut quum matronæ , vel prætextatæ comites abducuntur. Juſtinianus §. 1. *Inſt. de injur.* Injuria committitur , non ſolum , quum quis , pugno puta , aut fuſtibus cæſus , vel etiam verberatus erit , ſed & ſi cui convicium factum fuerit , ſive cujus bona quaſi debitoris , quum nihil deberet , poſſeſſa fuerint ab eo , qui intelligebat , nihil eum ſibi debere , vel ſi quis ad infamiam alicujus libellum aut carmen ſcripſerit , compoſuerit , ediderit , dolove malo fecerit , quo quid eorum fieret , ſive quis matrem

trem familias aut prætextatum, prætextatamve adſectatus fuerit, ſive cujus pudicitia attentata eſſe dicetur. Auctor. *Rhet. ad Herennium lib.* 4. *c.* 25. Injuriæ ſunt, quæ aut pulſatione corpus, aut convicio aures, aut aliqua turpitudine vitam alicujus violant. Idem *lib.* 2. *c.* 26. falſam eſſe ait definitionem, ſi quis dicat, injuriam eſſe nullam, niſi quæ ex pulſatione aut convicio conſtet. Sic Quodcumque quis fecerit, vel dixerit, ut alium infamet, erit actio injuriarum *l.* 15. §. 27. *D. de injur.* Quibus ex omnibus adparet injuriam definiri debere quodvis dictum aut factum, ad alterius contumeliam dolo malo directum, ita ut dicto etiam ſcriptura, facto pictura etiam famoſa contineatur. Eadem in *ſimplicem* & *atrocem* dividitur §. 9. *Inſt. l.* 7. §. 7. 8. *l.* 8. *l.* 9. *D. de injur.* & hæc vel ex facti atrocitate, vel ex loco, ubi contumelioſe quis habitus eſt, vel ex perſona, cui illata, æſtimatur §. 9. *Inſt. l.* 7. §. *ult. D. de injur.* Injuriarum autem cauſſa non publici judicii, ſed privati, continet querelam *leg.* 7. *de injur.* quamquam extra ordinem criminaliter agi ex eadem poſſit *l.* 5. *l.* 3. §. 1. *l. ult. D.* §. 8. 10. *Inſt. de injur.* Injuriarum actio magis vindictæ, quam pecuniæ, habet perſequutionem *l.* 2. §. 4. *D. de collat. bonor.*

Injuria majeſtatis pro crimine majeſtatis *l.* 4. *C. Th. de indulg. crim.*

Injuriam matrimonii ſui exſequi *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. jul. de adult.* Eſt hoc idem, ac adulterum, adulteramque accuſare, immo & occidere adulterum. Papinianus vero *apud Auct. Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 4. §. 12. id elegantius exprimit *injuriam lecti & domus non tralatitie perſequi*. Similique loquutione uſus Conſtantinus M. maritum, accuſatorem adulteri adulteræque non minus eleganter *genialis tori vindicem* vocat *l.* 30. *pr. C. ad Leg. jul. de adult.* Hein.

Injuria quæſtionis *l.* 10. *Cod. Th. de fid. teſt. & inſtr.* quæ & *injuria corporis* adpellatur *l.* 39. *l.* 75. *C. Th. de decur.* Itemque *corporalis d. l.* 10. *de fid. teſt. & inſtr. l.* 47. *l.* 80. *l.* 190. *C. Th. de decur.*

Injuriæ adpellatione & munera perſonalia veniunt *l.* 36. *S. Th. de Epiſc.*

Eleganter *injuria* injuſtam liberorum exheredationem ſignificat *l.* 40. *D. de inoff. teſtam.* ubi juriſconſultus: Non conſentiendum eſt, inquit, parentibus, qui injuriam adverſus liberos ſuos teſtamento inducunt. Et *l.* 8. *pr. D. eod. tit.* ſcribit Papinianus: Inofficioſi querelam patrem filii ſui nomine inſtituere non poſſe, invito eo, ipſius enim injuriam eſſe. Uſus eadem loquutione eſt Valer. Maxim. *lib.* 7. *c.* 8. Vid. Ev. Otto *Papinian. lib.* 6. *c.* 2. *p.* 57. *ſeq.* Hein.

Injurioſus, facilis ad contumeliam faciendam, conviciumque dicendum *l. ult. D. de offic. procurat. Caeſ. l.* 14. *D. pro ſoc.* Impune tibi eum injurioſum eſſe non patietur *l.* 8. *C. de Sent. paſſ.* id eſt, non feret eum injuriam tibi inferentem.

Injuſtus, *a*, *um*. *Injuſta* adpellatio, non jure, neque recte, neque juſta ex cauſſa, interpoſita *l.* 6. *D. de his, qui not. infam.*

Id quod ex *injuſta* cauſſa apud aliquem eſt, condici poteſt *l.* 6. *& rubr. D. de condict. ob turp. vel injuſt. cauſ.* id eſt, quod non ex juſta cauſſa ad quem pervenit *l.* 1. *D. de cond. ſin. cauſ.*

Injuſta & *juſta* poſſeſſio opponun-

nuntur *l.* 2. *l.* 3. *D. uti poſſid.* *Injuſta* eſt poſſeſſio, ſi quis vi, vel clam, poſſidet *l.* 7. §. 4. *D. commun. divid.*

Injuſtum matrimonium contra leges contractum *l.*1. *D. und. vir. & ux.*

Injuſtum repudium apud Quinctil. *Inſt. orat. lib.*7. *c.*5. *& Declam.* 62.

Injuſtum teſtamentum in *rubr. D. de injuſt. nupt. irrit. fact. teſtam.* accipe, quod non jure factum eſt, ubi ſollemnia juris (externa) defuerunt, ut loquitur Papinianus *l.* 1. *D. eod. tit.* & Paullus *l.*5. *D. de his, quæ ut indign.* & Juſtinianus §. 5. *Inſt. quib. mod. teſt. infirm.* Et ità injuſtum teſtamentum exaudiendum eſt *l.*2. §.1. *D. teſtam. quemadm. aper. l.*26. *D. de inoff. teſtam. l.* 47. *D. de hered. pet. l.* 9. *C. de ſuis, & legit. her.* quod & *non juſtum* adpellatur *l.*1. *D. de except. rei jud.* *Injuſtum* etiam dicitur teſtamentum, quod inutile, & nullius momenti eſt, præterito eo, qui in poteſtate erat *l.* 3. §. 3. *l.* 6. §. 1. *D. de injuſt. rupt. irrit. fac. teſt.* conjuncta *l.* 3. *D. de lib. & poſtum. l.*9. *C. de ſuis & legit. hered.*

Injuſta uxor. Vid. art. *uxor.*

Inlacrymari. Vid. ſupra *illacrymari.*

Inlæsa exiſtimatione *l.* 27. *D. de procurat.* *Inlæſæ* res *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 10. §. 9. *Inlæſis* horreis *l.* 1. *C. de legat.*

Inlecebræ. Familiarium rerum carere *inlecebris. l.* 63. *C. Theod. de Decurion.* Careant emolumentis, quæ ex donationibus, vel morientium voluntate alternis ſolebant *inlecebris* fraude, & circumventione percipere *l.* 49. *C. Theod. de heret.*

Inlectus. Vid. ſupra *illectus.*

Inlibata conſcientia *l.* 1. *C. Theod. de Epiſcop. judic.*

Inlidere. Si quis puerum ſaxo inliſiſſet *l.*7. §.3. *D. ad Leg. Aquil.*

Inligare muneribus, vel officiis *l.* 156. *C. Theod. de decurion.* curiæ nexibus *l.* 161. *C. Theod. eod. tit.* obſequiis, & functionibus *l.* 48. *C. Theod. de haret.* Nullus ſane ſolis materni ſanguinei *inligetur l.* 137. *C. Th. de decurion.*

Inludere commodis curiarum *l.*43. *C. Theod. de decurion.* Alia officia *inluſurus l.* 62. *C. Theod. eod. tit.* Publicis *inludere* functionibus per ſuam fugam *l.* 119. *C. Th. eod. tit.* Si eos ſpes falſi honoris *inluſerit l.* 24. *C. Theod. eod. tit.*

Inlustrare, & *inluſtris.* Vid. *illuſtrare. illuſtris.*

Inluvies. Erepto ſplendore ejus (Eutropii) & conſulatu, a tetra *inluvie*, & a commemoratione nominis ejus, & cœnoſis ſordibus vindicatio *l.* 17. *C. Th. de pœn.*

Immane aurum, id eſt, immenſum *l.*7. *C. Th. de tyron.*

Innata libertas, id eſt, ingenuitas *l.* 17. *C. Theod. de tyron.* *Innatum* in publico, publicum eſt *l.* 65. §. *ult D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.*

Innectere. Veteranorum filios curialibus muniis *innectendos l.* 15. *C. Theod. de decurion.* Sacramentis *innexi l.*105. *in fin. C. Theod. eod. tit.*

Innocens, expers criminis, *integer vitæ, ſceleris purus*, ut Horatius loquitur *lib* 1. *Od.*22. *v.* 1. *l.* 5. *D. de poen.* Quamvis ex juris principiis & is innocens credatur, cui defuit accuſator; quamvis non defuerit inimicus *l.* 6. *C. Theod. de famoſ. libell.* Quibus adfinia ſunt illa apud Paullum *recept. ſent. tit.* 12. §. 5.

Cer-

Certæ humanæ rationis eſt, favere miſerioribus, & prope *innocentes* dicere, quos abſolute nocentes pronunciare non poſſumus. Sunt ergo *innocentes*, qui numquam criminis accuſati, prope *innocentes* ſervi communes, qui ab alterutro tantum domino vincti fuerint. Si qui vero accuſati judicium, ſalvi evaſiſſent, ii eleganter vocantur *ambuſti*. Valer. Max. *lib.* 8. *cap.* 1. Vid. Schulting. ad *Paulli locum p.* 424. *Hein.* Boni, atque innocentis viri officio fungi *l.* 4. §. 1. *D. fam. erciſc.*

Innocentes etiam dicuntur res, quæ ſunt innoxii uſus, vel nemini nocent. Ut *innocens* ignis *l.* 9. §. 3. *l.* 11. §. 1. *D. locat.* *Innocens* induſtria *l.* 12. *C. Theod. de luſtr. collat.*

INNODATUS nexibus municipalis ordinis *l.* 180. *C. Theod. de decurion.*

INNOTESCERE. Ut *innoteſceret* Prætor, curam agere *l.* 3. §. 1. *D. naut. caup. ſtab.* Sunt qui ſibi hic Græciſmum videntur obſervare, ut *innoteſceret prætor curam agere*, *reprimendæ improbitatis*, idem ſit, ac *innoteſceret prætorem curam agere*. Scip. Gentil. *lib.* 1. *parerg. c.* 6. Et ſane non infrequens iſta conſtructio in jure noſtro. Saltim ejus manifeſtiſſima exempla exſtant in *l.* 22. §. 8. *D. ſolut. matr. l.* 3. *D. de dot. præleg. l.* 33. *D. de legat.* 1. nec non apud Tacit. Annal. *lib.* 2. *c.* 57. Diſſentire manifeſtus: Et *lib.* 15. *c.* 54. Magnæ cogitationis manifeſtus. At mihi tamen veroſimilius videtur, *innoteſcere*, verbum alioqui neutrum tranſitive hic accipi, pro *notum facere*. Sic *inſueſcere* pro adſuefacere apud Horat. *Lib.* 1. *ſerm. ſat.* 4. *v.* 105. Inſuevit pater optimus hoc me, ut fugerem. Item *requieſcere* pro quietem facere, apud Virgil. *Eclog.* 8. *verſ.* 4. Propert. *lib.* 2. *eleg.* 22. *verſ.* 47. Gloſſarium vetus *Vileſcit*, ἐξευτελίζει. Ita & *lucere cereum* Plaut. Curcul. *act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 9. *lucere novæ nuptæ*. Idem. *Caſin. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 30. *Prælucere faces*, Martial. *lib.* 12. *epigr.* 42. ἐνεργητικῶς dixerunt. Adde Guil. Bud. *Comment. lingu. Græc. p.* 1103. & Salmaſ. *ad ſcript. Hiſt. Aug. p.* 270. Hein.

INNOVARE. Placuit cum de adpellationibus judicatur, altero ex litigatoribus in lite defuncto, menſes quatuor *innovare*, & nova tempora prorogari *l. un. C. Theod. ſi pend. adpell.* Symmach. *lib.* 10. *epiſt* 45. Orta præſcriptio eſt, quæ aſſereret *novari tempora* poſſeſſore mortuo debuiſſe.

INNOXII, & nocentes opponuntur *l.* 11. §. 1. *D. de public. judic.* Qui quum aliter tueri ſe non poſſent, damnum culpa dederint, innoxii ſunt *l.* 45. §. 4. *D. ad Leg. Aquill.*

Innoxium eſſe delictum non debet *l.* 6. §. 7. *D. de offic. præſ.* id eſt, impune, vel a pœna vacuum.

Innoxium ignem habere *l.* 11. §. 1. *D. locat.*

INNUBERE nubere *l.* 1. *C. Theod. de revoc. donat. l.* 1. *C. Theod. de ſecund. nupt.*

INOFFICIOSUS libertus *l.* 1. *D. de jur. patron. l. ult. D. de in jus voc.* qui in officio debito peccat.

INOFFICIOSUM teſtamentum, quod recte quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis, ut loquitur Marcianus *l.* 2. *D. de inoffic. teſt.* vel ut Paull. *lib.* 4. *ſent. tit.* 5. §. 1. *quod fruſtra liberis exheredatis, non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum.* Hujus enim verbi de *inofficioſo* vis illa eſt, docere, immerentem ſe, & ideo indigne præteritum, vel exheredatione ſummo-

motum *l.* 5. *D. de inoffic. teſt.* Denique inofficioſum teſtamentum dicere, hoc eſt, adlegare, quare exheredari, vel præteriti non debuerint *leg.* 3. *D. eod. tit.* Reſque hoc colore defenditur, quaſi parum ſanæ mentis fuerit, quum teſtamentum inique ordinaret *l.* 2. *l.* 5. *l.* 13. *D. eod. tit. leg.* 36. *D. de legat.* 3. De *inofficioſo* teſtamento agunt liberi, qui queruntur, aut inique ſe exheredatos, aut inique præteritos *pr. Inſt. de inoff. teſt.* Sed & aliæ perſonæ querela inofficioſi experiuntur, veluti parentes utriuſque ſexus, ſive exheredati injuſte ſive præteriti *l.* 1. *leg.* 30. *D. de inoff. teſt.* fratres & ſorores germani, & conſanguinei, exheredati aut præteriti, ſi ipſis perſona infamis, vel levis notæ macula laborans prælata ſit *l.* 27. *C. de inoff. teſt.* Ut igitur *inofficioſi* querela ſit actio, qua ii, quibus debetur portio legitima, injuſte exheredati vel præteriti, agunt contra heredes inſtitutos, ut teſtamentum eo colore, quod teſtator non ſanæ mentis fuerit, reſcindatur. Eadem adpellatur hereditatis petitio *leg.* 20. §. 2. *l.* 34. *D. eod. tit.* Vid. infra ſub art. *querela*.

Inolescere. *Inolita* licentia *l.* 21. *C. Theod. de præt. & quæſt.* In moribus *inoleſcendis*, ſimiliter paſſive dixit Gell. *lib.* 12. *c.* 1.

Inopia pro quovis defectu. *Inopia* probationum *l.* 3. *C. de reb. cred.* Eſt etiam in ſpecie paupertas: Sic propter *inopiam* adverſarii manis actio *l.* 6. *D. de dol. mal.*

Inopinabile, quod nemo temere opinatus eſſet futurum. Si quid inopinabile natura adinvenerit *Novell.* 72. *c.* 5. §. 1. *extr.*

Inopinata cauſſa *l.* 3. *D. de condict. indeb.* Si aliquid *inopinatum* emergat *l.* 7. *D. de fer.* Ex *inopinato*. *l.* 24. §. 16. *D. de fideic. libert.* Jura conſtitui oportet, ut dixit Theophraſtus, in his, quæ *ἐπὶ τὸ πλεῖστον*, *ut plurimum* accidunt, non quæ *ἐκ παραλόγου*, id eſt, *ex inopinato*. *l.* 3. *D. de legib. Inopinatus* fortunæ impetus *l.* 5. *D. ut in poſſeſ.*

Inops. *Inopes* onera patrimonii ipſa non habendi neceſſitate non ſuſtinent *l.* 4. §. 2. *D. de mun. & hon.*

Inormitas vehiculi vel ponderis, pro *enormitas l.* 30. *C. Th. de curſ. publ.* ſicut *inormis* pro *enormis*, priſca dictione, Spartiano quoque uſurpata in *Aelio Vero c.* 1. ubi plura ejuſmodi exempla congeſſit Salmaſ. in *Not. p.* 61. & poſt eum Lud. de la Cerda *in Adverſ. ſacr. cap.* 134. *ſect.* 13. Add. Car. Du-Freſne *Gloſſ. lat. h. v.*

Inquietare in genere, eſt turbare, vexare, interpellare; atque etiam controverſiam alicui quæſtionemve movendo. Ita: Eum qui bonis ceſſit, ne quidem ab aliis, quibus debet, poſſe inquietari *l.* 4. *D. de ceſſ. bon.* & hoc ſenſu paſſim id verbum legitur in Libris noſtris.

Nec perſonæ modo, ſed & bona, inquietari ob debita dicuntur *l.* 5. *C. an ſerv. ex ſuo fact.* itemque donationes *l.* 1. *Cod. de revoc. donat.* facultates *l.* 5. *C. Th. de jur. fiſc.*

Inquietare pro violare. Eum, qui hanc formam auſus fuerit inquietare *l.* 3. *C. Th. de frum. urb. Conſtantinop.*

Inquietator. Si quis in ullam rem inquietator exſtiterit *l.* 1. *C. de primicer. & ſecundocer.*

Inquietudo *l.* 2. *C. de long. temp. præſcr. Inquietudinem* inferre *l.* 36. *C. de donat.* ſuſtinere *l.* 5. *C. de ingen. manum.*

Inquilinus eſt, qui condu-

ductis ædibus habitat, & proprie urbani prædii conductorem ſignificat *l. 37. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ. & paſſim.* Ac plane Appian. *lib. 2. de bell. civ. p. 428.* ubi Ciceronem a Catilina *ἐγκάτοικον*, inquilinum adpellatum eſſe, refert, ſtatim addit, *inquilinum* Romanorum lingua adpellari *τὸν ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις ἐνοικοῦντα*, *alienas ædes inhabitantem.* Unde a *colono*, id eſt, *fundi conductore*, inquilinum ſeparari, vidimus ſupra, voce *coloni*, ut & confirmat *l. 25. §. 1. C. de adquir. poſſeſſ. l. 6. §. 1. D. de precar. l. 1. §. 1. D. de migrand. Inquilini* caſtrorum *l. 17. §. ult. D. de excuſat.* Superficiarius quaſi inquilinus eſt *l. 3. §. 3. D. de nov. op. nunc.*

Inquilini, pro his, qui prædiis adſcribuntur, iiſque adhærent *l. 112. D. de legat. 1.* ubi Cujacius eodem trahit *l. 4. §. 8. D. de cenſ. l. 17. §. ult. D. de excuſat.* Elegante translatione. Seneca *Epiſt. 108.* eos, qui multos annos apud philoſophos perſederint, pertinaciſſimos quidem & adſiduos, ſed qui ne colorem quidem duxerint, *non diſcipulos*, ſed inquilinos philoſophorum vocat.

INQUINARE ampliſſimum ordinem *l. 1. D. de colluſ. deteg.* Quos ſcelus inquinat *leg. 2. C. de dignit. Inquinare* ſegetem alienam *l. 27. §. 14. D. ad Leg. Aquil.* veſtimenta *l. 27. §. 18. D. eod. tit.*

Eleganter emta a Judæis Chriſtiana mancipia *inquinari* emtorum dominio dicuntur *l. 5. C. Th. ne Chriſt. mancip. Jud. hab.*

INQUISITIO in genere eſt inveſtigatio, excuſſio, ſcrutatio. Sic inquiſitio cenſus *l. 5. C. Th.* fugitivorum *l. ult. D. de fugit.* rei, quæ ſub cuſtodia noſtra eſt *l. 3. §. 13. D. de adquir. vel amitt. poſſeſ.*

Ex *inquiſitione* vero dari confirmarique tutor curatorve dicitur, qui cauſſa cognita, & moribus, fide, facultatibus ejus æſtimatis, magiſtratuum decreto datur, vel confirmatur *l. 1. §. 17. C. de ventr. in poſſeſ. mitt. l. 14. §. 5. D. de ſolut. l. ult. C. de auct. præſt. l. 4. C. de tut. qui ſatiſd. cog.* Inquiſitionis fides *l. 28. §. ult. D. de teſtam. tut. l. 13. §. ult. D. de tut. & cur. dat.* Per inquiſitionem idonei pronunciati *l. 5. D. de confirm. tut.*

Sed & *inquiſitio* fit in delicta. Sic inquiſitionem in eos, qui ſe hæreticorum erroribus dederunt, facere: Edict. Juſtiniani 2. c. 1. pr. Carol. Du-Freſne *Gloſſar. h. v.* Et *inquiſitio*, hac parte, in ſpecie dicitur, quæ ex mero judicis officio eſt ad inveſtiganda delicta, ut boni mores conſerventur. Ita quidem jure etiam civili procedere contendit Oldendorp. ex *l. 13. D. de officio præſid.* ubi Ulpianus: Congruit bono, & gravi Præſidi curare, ut pacata atque quieta provincia ſit, quam regit, quod non difficile obtinebit, ſi ſollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eoſque conquirat, nam & ſacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet, & prout quiſque deliquerit, in eum animadvertere, receptoreſque eorum coercere, ſine quibus latro diutius latere non poteſt. Idem Oldendorp. ſomnium eſſe ait quod alii dicunt hic de generali inquiſitione non de ſpeciali agi. Quomodo enim in genere aliquid perveſtigabit magiſtratus, quod fructum adferat reipublicæ, niſi perveniat tandem ad ſpecialem inquiſitionem adverſus hunc vel illum. Quod item dicunt, ſine legitimis indiciis ſpecialem inquiſitionem non procedere, id obſervandum eſt etiam in illa, quam ipſi vocant generalem

lem. Nam nullus omnino poteſt in ſuſpicionem adduci, niſi ex cauſſa ſecundum juris definitionem veriſimili, quæ cum adeſt, quilibet judex poteſt, ſive dicas generaliter, ſive ſpecialiter inquirere veritatem. Solum id obſerva, quid requiratur ad legitimam inquirendi cauſſam, ne credas aniles rumores ſufficere ad lædendam hominis famam, conditionem, vel vitam. Multo minus ſatis eſt malorum hominum diffamatio, qui vel invidia, vel quavis fraude proximum oecare connantur falſis delationibus. Hæc quidem Oldendorpius. Verum quod in *d. l.* 13. *D. de offic. Præſ.* inculcatur, ut Præſes noxios homines *conquirat*, id minime inquiſitionem illam, in proceſſu quem vocant inquiſitorum, uſitatam ſignificat, ceu oſtendit Thomas in *differt. de orig. proceſſ. inquiſitor.* §. 39. *& ſeq.* ubi alios juris civilis textus allatos expendit, inter quos eminent illa Conſtantini Imp. *l.* 1. *C. de cuſt. reor.* in quacumque cauſſa reo exhibito, ſive accuſator exiſtat, ſive eum publicæ ſollicitudinis cura perduxerit, ſtatim debere quæſtionem fieri, ut noxius puniatur, innocens abſolvatur. Quibus idem Imp. ſtatim ſubjungit: Quod ſi accuſator aberit ad tempus, aut ſociorum præſentia neceſſaria videatur, id quidem debet, quam celerrime procurari. Quorum verborum antecedentium ſenſus ex ſequentibus ita eſt exponendus: Celerrime debet expediri proceſſus accuſatorius, ſive *accuſator exiſtat*, ſeu *ſtatim præſens ſit*, ſive abſente accuſatore reus exhibeatur, ab irenarchis cum elogio. Interim quam celerrime debere accuſatorem abſentem evocari ut accuſationem inſtituat. Adde Gothofr. *ad l.* 1. *C. Theod. eod. tit.*

Sane hodie ex ſententia juris canonici invaluit fere ubique inquiſitorius ille proceſſus, ipſo accuſatorio longe frequentior, & uſitatior, quo judex ſine accuſatore ex officio inquirit in veritatem criminis, nec judex actor eſt, ſed ſola fama, & ideo litis conteſtatione non eſt opus, & ſuſcipitur inquiſitio ex ſola gravium perſonarum relatione *cap. qualiter, & cap. ult. de accuſat.* Non igitur tantum in caſu extraordinario famæ, & clamoris publici, ſed etiam ad delicta occulta eruenda, quæ per *denunciationem*, quam vocant *ſimplicem*, delata ſunt, adhibetur. Antequam autem ad *ſpecialem* contra reum procedatur inquiſitionem; conſtare ex actis debet de legitimo ejus fundamento, præmittenda *generalis* inquiſitio, utrum crimen commiſſum ſit? & ſi de eo conſtat, quis illud commiſerit? ac ſub quibus circumſtantiis. Atque hunc in finem teſtes ſummarie accipiuntur, ad inſtruendam *ſpecialem* inquiſitionem, pro qua tamen declinanda reus merito audiendus, defenſione pro *avertenda inquiſitione* oblata, quippe quæ hodie magni præjudicii eſt. Denique ubi ad ſpecialem inquiſitionem indicia ſufficere videntur, hæc juxta modum præſcriptum eſt peragenda, & caute obſervandum, ne nulliter procedatur *c.* 12. *de accuſat.* qui modo hic eſt, ut præſens ſit is, contra quem inquiſitio facienda, per contumaciam tamen abſens condemnari poteſt, quod extraordinaria tantum plectatur pœna. Deinde exponenda ei capitula, de quibus inquiſitio ſuſcepta, & ſic neceſſaria ad illa examinandus eſt, hic vero reſpondere tenetur, recipiendi teſtes, dicta & nomina teſtium ei publicanda, ut contra excipere poſſit, denique defenſio ejus admittenda *c. un. eccleſ. beneſ. ſin. dim. conſ. c.* 24. *de accuſat.*

Inquisitio, Tribunal. vid. hac voce.

Inquisitor, qui inquirendi in reum cauſa in provinciam mittitur apud Plin. *lib.* 3. *Epiſt.* 9.

Inquiſitor eccleſiaſticus. Vid. ſub art. tribunal.

Inreverens miles *l.* 13. §. 4. *D. de re milit.*

Insania, dementia. Si maledictum adverſus Imperatorem ex *inſania* proceſſit, miſeratione digniſſimum eſt *l.* 1. *C. ſi quis Imp. maledix.* Quid verbo interſit inter inſaniam, & furorem, docet Cic. *Tuſc. Quæſt. lib.* 3. *c.* 5.

Inſania pro errore peſtilente. *Inſania* novæ præſumtionis *l.* 22. *C. Theod. de prat. & quæſt.* ſacrificiorum *l.* 2. *C. Th. de pagan.*

Insciens dominus in *l.* 34. *D. de uſurpat.* idem quibuſdam, ac *ſciens* eſſe videtur, notante Dion. Gothofredo, eique adſtipulante Wiſſenbachio *Exerc. ad Dig. Part.* 2. *diſp.* 20. *theſ.* 10. ut particula *in* ſit πλεοναστικη, quemadmodum in lege Manilia, quam e codice MSC. Hygini reſtituit Lipſ. *Elect. lib.* 1. *c.* 15. Et ſimilia ejus notionis videri poſſe *l.* 1. §. 2. *D. migrand.* ubi *infrequens* interdictum valde frequens *l.* 29. §. *pen. D. de lib. & poſt.* ubi *indifficilis* caſus pro valde difficili, nec non *l.* 3. *pr. D. ad SC. Silan.* ubi *ingravis* valetudo pro graviſſima occurrit. Enim vero legis Mamiliæ caput 5. in mendo cubare, ipſe Lipſius obſervavit. De *indifficilis* & *ingravis* idem videtur Alciato *lib.* 4. *de verb. ſignif. ſub fin.* In *l.* 1. §. 2. *D. de migr.* nihil eſt, quod nos a vulgari vocabuli *infrequens* ſignificatione recedere cogat. Malim igitur, dictæ *l.* 34. aliam medelam quæri, donec melior reperiatur, textum inſerta particula non negative legi, cum Cujacio *lib.* 5. *obſ. c.* 18. inter quem, & Jo. Robertum quæ diſputata ſint, patet ex *lib.* 1. *Controv. c.* 19. Hæc Briſſonius. Sed quid opus eſt tanto tumultu, quum hic textus *l.* 34. *D. de uſurpat.* & ſine emendatione, & tam inuſitata vocabuli notione recte ſe habeat? Ait Alfenus Varus caſtiſſimæ latinitatis auctor: *Si ſervus inſciente domino rem peculiarem vendidiſſet, emtorem uſucapere poſſe.* Si legas *non inſciente*, vel *inſcientem* accipias pro *ſciente*, vel conſcio domino, quid opus erat, monuiſſe emtorem poſſe uſucapere, quum ſervus, ſciente & non prohibente domino, rem peculiarem vendens, dominium procul dubio transferat? Loquitur ergo procul dubio de caſu quodam, quo & inſciente domino vendente ſervo emtor ſit in conditione uſucapiendi. At vero talem caſum jam Accurſius evidentiſſimum oſtendit in *l.* 10. *C. quod cum eo, qui in al. pot.* Nam ſi liberam habens peculii adminiſtrationem ſervus equas, aliaſve res peculiares vendidit, rata eſſe dicitur venditio. Quis ergo neget emtorem tunc uſucapere poſſe? Si ſervo non fuerit libera adminiſtratio, nec dominium inſciente domino transferre potuit ſervus, nec emtor juſtum eſt poſſidendi initium, ſcienti ſervilem venditoris conditionem, quia res furtiva eſt *l.* 56. §. 3. *D. de furt.* Si vero nec ſervus animo amovendi, furandive, ſed quia credidit, id dominum nonnolle, vendiderit, & emtor iſtas res bona fide, vel ignarus conditionis ejus acceperit, nulla eſt ratio, cur emtor uſucapere nequeat, quum res furtiva ſine animo, conſilioque furandi non intelligatur. Ita recte Accurſii ſententiam defendiſſe videtur Robert. *recept. lect. lib.* 2. *c.* 18. *& Controv. lib.* 1. *c.* 19. Hein.

INSCIENTIA *l.* 38. *in fin. D. de judic. l.*23. *C. de loc. cond.* Inſcientia medici, id eſt, imperitia *l.* 52. *D. ad Leg. Aquill.* Quod verbum occurrit apud Cic. *lib.* 2. *de invent. c.* 2. *lib.* 1. *de orat. c.* 45. & 54. ubi plerique olim legerunt *inſcita*. Sed veram lectionem Victorius, aliique viri docti pridem reſtituerunt. *Hein.*

INSCRIPTIO in crimen, quæ ſimilitudine ſupplicii accuſatores obligat *l. ult. C. de injur.* Unde inſcriptio pro *ſubſcriptione* illa, quæ ab accuſatore fiebat *l.* 15. §. 5. *D. ad SC. Turpill. l.*1. *C. eod. tit. l.* 8. *C. unde vi l.* 1. *l.*19. *C. qui accuſ. non poſſ.* Symmach. *lib.*1. *Epiſt.* 49. Quid habeat conditionis inſcriptio, noſtis præ ceteris, juris publici conditores *cet.* Proviſum enim eſt, ne quis temere in alieni capitis diſcrimen irrueret, in ſe idem prima pœnæ ſponſione vinciret.

Ad eamdem inſcriptionem pertinent verba Gratiani, Valentiniani, & Theodoſii Impp. *l.*2. *D. de exhib. & transm. reis:* Ex longinquo ſi quis acciendus, non prius inſimulanti adcommodetur adſcenſus, quam ſollemni lege ſe vinxerit. Durum illud inſcriptionis vinculum accuſatoribus injecerunt etiam Germanicæ originis gentes in Leg. Viſigoth. *lib.*2. *tit.* 1. §. 1. & *Leg. Bajuvar. tit.* 8. *c.* 17. Vere ergo Romana eſt formula ſubſcriptionis, quam ex Odoranni, Monachi Senonenſis, ſchedia, ſeu compilatione eccleſiaſtica exſcripſit Briſſonius de *Formul. lib.* 5. §. 189. *p.* 442. Igitur ego ille adverſum te in rationibus publicis adſiſto. Si te injuſte interpellavero, eadem pœna, quam in te vindicare pulſavi, me conſtringo, atque conſcribo partibus tuis eſſe damnandum, atque ſubiturum. Et pro rei totius firmitate manu propria firmo, & bonorum virorum judicio roborandum trado. Hein.

Inſcriptio dicitur etiam libellus accuſatorius. Hinc *Inſcriptionum* libelli *l.* 2. §. 8. & §. *ult. D. ad Leg. jul. de adult.* paginæ *l.*3. *C. qui accuſar. non poſſ.* item

Inſcriptiones abſolute *l.* 16. *C. de accuſ. & inſcript.* Formulam hujuſmodi libelli inſcriptionum ſuppeditavit Paullus *l.* 3. *pr. D. eod. tit.*

Inſcriptio etiam titulum, operi alicui, vel ſepulcro præfixum ſignificat *l.* 2. *l.*3. *in fin. D. de oper. publ. Inſcriptiones* monimentorum *l.*6. *C. de relig. & ſumt. fun.*

INSCRIPTUS, pro accuſato, adverſus quem accuſator ſe in crimen inſcripſit *l.*2. *C. Theod. de abolit.*

INSCULPERE. Si inſculpenda gemma data ſit *l.*13. §. 5. *D. locat.*

INSECTARI calumnioſis criminibus innocentes *l.* 6. §.2. *D. de offic. præſid.* famam alienam libello dato principi *l.* 15. §. 29. *D. de injur.*

INSECTATIO criminis *l.* 26. *C. Theod. de cohortal.*

INSEQUENTES ſibi pro *ſe* in *l.*3. §.9. *D. de ſuis & legit.*

INSEPULTUS *l.* 12. §. 2. *l.* 14. §. 7. *D. de religioſ. l.* 38. *D. eod.* Inſepultam facere ſepulturam, dixit Optat. Milevit. id eſt, de indignis defunctis nullam in altari commemorationem facere, imo illos ſepultura privare.

INSERERE arbitrium ſtipulationi *l.* 3. *C. de dot. promiſſ.* mandato caput tale *l.* 1. *D. de tem. mil.* conditionem legato *l.*11. *D. de legat.* 2. diem ſtipulationi *l.*13. §. *ult. D. de damn. infect.* libello epiſtolam *l.* 1. *C. de contrah. & committ. ſtipul.* doti pactum *l.*10. *C. de jur. dot.* pactis pœnam *l.* 41. *C. de tranſact.*

Inſidere. Inſidens regionis viſceribus prædator *l. 9. C. Theod. de exſequut. & exact.* pro quo in *l. 9. C. juſt. eod. tit. inſidians* præter neceſſitatem repoſuit Tribonianus.

Inſidiæ ædificiorum *l. 2. §. 2. C. de vet. jur. enucl.* piratarum *l. 18. D. commodat.* tutorum *l. 1. C. Theod. de in integr. reſt.* venenorum *l. 4. Cod. Th. de indulg. crim.* Multorum inſidiis expoſitum minorum ætatum conſilium *l. 1. D. de minor.* Inſidiis medici necatus *l. 3. §. ult. D. de SC. Silan.* Si qua opera moenibus, vel publicis operibus, ita cohæret, ut ex his incendium, vel *inſidias* vicinitas reformidet *l. 13. C. de oper. publ.*

Inſidiari pudicitiæ *l. 5. D. ubi pupill. educ. vel mor.* alienæ verecundiæ *l. 41. C. Theod. de epiſc.* id eſt, calumnioſum accuſationem inſtituere. Hominem homini *inſidiari* nefas *l. 3. D. de juſt. & jur.*

Reperitur etiam *inſidiare* in forma activa *l. 28. §. 11. D. de poen.* ubi Calliſtratus: Qui ſaluti dominorum ſuorum *inſidiaverint*. De eo loco ex inſtituto Scip. Gentil. *lib. 1. Parerg. c. 18.* Voſſ. *de analog. lib. 3. c. 7.* Ducker. *de latin. vet. Ictor. p. 328.* Sed Haloander ibi habet, *inſidiaverunt*, quæ lectio valde probabilis eſt. Ceterum non raro veteres deponentibus etiam forma activa uſi ſunt, ut *molior*, & *molio*: Valer. Max. *lib. 5. c. 10. ex Rom. 2. arbitror*, & *arbitro*; Plaut. Stich. *Act. 1. ſc. 3. v. 87.* & *Pſeudol. Act. 4. ſc. 2. v. 57.* ut alia ejus generis omittamus exempla, quæ poſt Voſſium adtulit Perizon. *ad Sanctii Minerv. lib. 3. c. 2. & 3.* Non ergo ſoloecum erit illud *inſidiaverit*, quamvis exemplo deſtituatur. *Hein.*

Inſidioſa loca *l. 36. §. 1. D. de rei vind. leg. 4. D. de mort. cauſſ. don.*

Inſidioſæ artes *l. 49. C. Theod. de decur.*

Inſidioſe diſſimulare *l. 43. D. de contrab. emt.* id eſt callide, & fraudulenter.

Inſignia pro quibuſve ſignis. Utriuſque cauſſæ quædam habeat inſignia *§. 1. Inſt. de donat. Inſignia* luctus *l. 15. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* In ſpecie *Inſignia* ſunt ornamenta, ſymbola dignitatis. Appianus *lib. 1. de bell. civil. p. 417.* σημεια της αρχης, *ſigna magiſtratus*; Dio vero Caſſius *lib. 48. p. 238.* τα αρχικα, *ſigna magiſtratus*, & κοσμηματα της ηγεμονιας, *ornamenta curationis publicæ* vocat. Cicero *pro Sext. c. 6.* Se illis faſcibus, ceteriſque inſignibus ſummi honoris, atque imperii eſſe ornatos. Idem *Epiſt. 1. ad Quintum fratrem c. 4.* Majoraque præferant faſces illi, ac ſecures dignitatis inſignia, quam poteſtatis. Sic *Inſignia* conſularia *l. 2. pr. D. de his qui not. infam.* conſularitatis *l. 2. C. Theod. de ſenat. & gleb. collat.* dignitatum *l. 25. C. Theod. de decurion.* claræ domus *l. 27. C. Theod. de Epiſc.* honoris *l. 4. C. Theod. de decurion.* palatini laboris *l. 73. C. Theod. eod. tit.* magiſtratuum *l. 1. §. 3. D. de poſtul.* militaria *l. 2. §. 2. D. de his qui not. infam.* ordinis Paull. *ſent. lib. 5. tit. 25. §. 12.* prætorum *l. 15. C. Theod. de prætor.* præturæ *l. 12. C. Theod. eod. tit.* proconſularia *l. 1. D. de offic. proconſ.*

Inſignis dies *l. 8. D. ad SC. Turpill.* id eſt, celebris, & feſtus.

Inſignes latrones *l. 16. D. de adpell.* id eſt, famoſi, ut *l. 28. §. 16. D. de poen.*

Inſignitus macula *l. 10. C. Th. de tiron b.*

Inſimulare crimen in ali-

aliquem conjicere, accuſare. Si quis ſocius criminis inſimulatus fuerit *l.* 1. *C. Theod. de exhib. reis.* Hinc

INSIMULATIO accuſatio: Quia nonnulli ex ordine Senatorio maleficiorum inſimulatione, atque invidia ſtringebantur *l.* 10 *C. Th. de malef.* Inſimulatio congrua *l. ult. C. Th. de apoſtat.*

INSINUARE, notum facere. *Inſinuatum* eſt quoſdam patres *l.* 3. *C. Th. de matern. bon.*

Inſinuare judici deſiderium *l.* 9. *C. Th. de decurion.* fidem *l.* 24. *C. Th. de haret. Inſinuata* divino Petro, Apoſtolo religio *l.* 2. *C. Th. de fid. cathol. l.* 1. *C. Juſtin. eod. tit.* Inſinuavit voluntatem ſuam teſtator *l.* 11. §. 2. *D. de legat.* 3. Verbum hoc iſto ſignificatu tantum Solino, Spartiano, aliiſque recentioris ævi ſcriptoribus familiare fuiſſe, obſervant Salmaſ. *ad Jul. Capitol. in Vero c.* 1. & Ducker. *de Latin. Vet. ICtor. p.* 439. HEIN.

Inſinuare, apud magiſtratus actis intervenientibus intimare, & publicare *l.* 30. *l.* 31. *l.* 36. §. *ult. C. de donat.* §.2 *Inſt. de donat.*

Inſinuare litem, id eſt, denunciare *l.* 1. *C. Th. de denunciat.*

INSISTENTIUM, id eſt, in via ſtantium denſitas *l.* 5. *C. Th. de ſepulcr. viol.*

Inſiſtere poſſeſſioni *l.* 1. *D. de adquir. poſſeſſ. l.* 2. *C. Th. de his, quæ ſuper relig. Inſiſtere* mora peſtiferæ perſeverationis *l.* 1. *C. Th. de his, qui ſuper relig.*

INSITA conditio legato *l.* 82. *D. de condit. & demonſtr.* id eſt, adjecta, inſerta.

INSOLENTER agere, aut cupide *l.* 5. *C. Theod. de offic. Rect. prov.*

INSOLENTIA. Supplicia ab inſolentia judicum reperta *l.* 3. *C. Theod. de exaction.* Inſolentia curioſa *l.* 33. *D. de uſur.*

INSOLITUM eſſe fieri *l.* 18. *D. de minor. l.* 2. *C. de quæſtion. l.* 27. *D. de pæn.*

INSONS victima *l.* 10. *l.* 12. *C. Th. de pagan.*

INSPECTARE. Inſpectatur conditio, id eſt, inſpicitur, ſpectatur *l.* 2. *D. de uſur.*

INSPECTATIO pro inſpectio *l.* 12. §. 9. *D. de capt. & poſtlim.* Ita & Seneca *Natur. Quæſt. lib.* 6. *c.* 4. Quorum dulcis mihi inſpectatio.

INSPECTIO æqua rerum, ac perſonarum, quæ privatam degunt vitam in publicis functionibus *l.* 3. *C. Theod. de immunit. conc.* Inſpectiones, diſcuſſioneſque *l.* 11. *l.* 12. *C. Th. de cenſit. per æquat.* Inſpectio fidelis in *l.* 1. *C. Th. finium regund.* eſt, quæ fit ab agrimenſoribus ex fide terminorum *oculis ſuis ſubjectis locis*, ut loquitur *lex* 8. §. 1. *D. eod. tit.* Hinc in veteribus lapidibus, & ſcriptoribus *in re præſenti.*

Inſpectio jecoris *l.* 9. *C. Th. de pagan. Ne quis inſpectione jecoris, extorumque præſagio, vanæ ſpem promiſſionis accipiat.* Pro eo extorum *inſpicia* dixit Tertullian. *lib.* 1. *poem. adv. Marcian. v.* 13. ſollemni in his ſacrificiis voce, notante Barthio *lib.* 25. *Adv. c.* 11. Adde de hoc augurandi genere Alex. ab Alexandro *Genial. dier. lib.* 5. *c.* 25.

Inſpectio militis *l.* 28. *Cod. Theod. de erogat. militar. annon.* ubi inſpectio eſt cenſus, recenſio, luſtratio. Alioquin σημαντικως annona militaris *inſpici* dicitur. Lamprid. *in Alexandr. Sever. c.* 15. Annonam militum diligenter inſpexit. Ita & *reſpicere.* Vulcatius in *Avidio Caſſio cap.* 6. Arma militum ſeptimo die ſemper reſpexit, veſtimenta etiam, & calceamenta.

Inſpectio & peræquatio *l.* 6. *C. de advoc. diverſ. judic.* Novell. *Theod. & Valentin. de poſtul.*

In-

Inſpectio rationum *l.* 4. *C. de fid. inſtrum.* tabularum *tit. D. quemadm. teſtam. aper.* etiam earumdem lectionem comprehendit *l.* 2. §. 4. *D. teſt. quemadm. aper.*

Inſpectio pro viſione, & quod Græci *θεωρίαν* vocant *l.* 63. §. 3. *D. de adquir. rer. dom. l.* 31. §. 1. *D. depoſ. l.* 44. §. 1. *D. de obl. & act. l.* 91. *D. de verb. oblig.*

Iɴѕᴘᴇᴄᴛᴏʀ, cui venalis res, pretii exquirendi, explorandique cauſſa, vel ſtatuendi apud ſe, an emere velit, inſpicienda datur *l.* 10. §. 1. *D. commod.* conjuncta *l.* 17. §. 2. *D. præſcr. verb.* Eodem nomine veniunt, qui ad inſpicienda provincialium prædia, revelandaque, vel quæſtioni ſubjicienda a Principe mittebantur *rubr. C. de cenſib. & cenſit. & peræquat. & inſpect. l.* 2. *C. Theod. de indulg. tribut. l.* 31. *l.* 33. *C. Th. de annon. Novell. Theodoſ. & Valent. de revelat. adærat.*

Iɴѕᴘɪʀᴀᴛɪᴏ. Ex tribus electionum formis una eſt, quæ per inſpirationem, ſive viam Spiritus S. dicitur fieri in *decretal. lib.* 1. *c.* 42. *tit.* 6. cum ſcilicet communiter, & ab omnibus concorditer, quaſi divino ſpiritu afflatis, nullo diſcrepante, aliquis eligitur, abſque aliquo tractatu, ex quo nempe præſumi poſſit aliqua perſuaſio, vel ſuggeſtio in gratiam eligendi. Vid. ſupra *electio.*

Iɴѕᴛᴀɴѕ ætas *l.* 1. §. 8. *D. ne quid in flum. publ.* id eſt, præſens, vel ejus temporis, quo interdictum redditur, *Inſtans* enim non de futuro tantum, ſed & de præſenti dici, veterum teſtimoniis probavit Coel. Rhodigin. *Lib.* 8. *Lect. Antiq. c.* 15. *p.* 428. *Inſtans* annus *l.* 7. §. 1. *D. ſolut. matrim.* id eſt, annus, quo fit divortium, ſeu annus currens, ut vulgo loquimur. Ab inſtanti octava indictione *l.* 173. *C. Th. de decur. Inſtans* periculum *l.* 6. *D. de mort. cauſ. don.* id eſt, imminens, impendens.

Iɴѕᴛᴀɴᴛᴇʀ & ſæpius petere *l.* 1. *D. de libell. dimiſſor.*

Iɴѕᴛᴀɴᴛɪᴀ eſt diligentia, & aure rem perſequendi ſtudium. Sic diligenti ſtudio, inſtantiaque complere incepta opera *l. ult. C. de oper. publ.* Præſes provinciæ efficaci inſtantia compellet *l.* 6. *C. de poſtlim. reverſ.* Inſtantiam repetentis dimiſſorias conſtitutiones deſiderat *l.* 1. *D. de libell. dimiſſ.* Stricta inſtantia falſum arguere *l. ult. C. ad Leg. Corn. de falſ.* Hᴇɪɴ.

In ſpecie *inſtantia* eſt diligens, & adſidua debiti repetitio. Sic inſtantia creditoris reciperati ſunt cullei *l. ult.* §. *ult. D. de pign. act.* Cum inſtantia humanum ſe exactorem præbere *l.* 33. *D. de uſur.*

Eſt etiam *inſtantia* ipſum ſuſceptum judicium. Ut Reus putans ſe bona *inſtantia* uti §. 1. *Inſt. de pœn. tem. litig.* Jurat enim de calumnia reus, id eſt, ſe putare, quod propitio jure adverſus actorem conſiſtat, actionemque excipiat. *Hein.*

Denique eſt etiam *inſtantia* lis coram uno tribunali inſtituta. Unde aliquando a lite ſeparatur. Salva quidem lis eſt, verum *inſtantia* tantum edicti perierit *l.* 71. §. 2. *D. de judic.*

Iɴѕᴛᴀʀ pro ſimilitudine. *Inſtar* actionum habent ſtipulationes prætoriæ *l.* 10. § *ult. D. de compenſat. l.* 37. *D. de obl. & act.* conditionis habet ſermo *l.* 121. *D. de verb. oblig.* Quum duæ partes ordinis in urbe poſitæ totius curiæ inſtar exhibeant *l.* 242. *C. Theod. de decurion.* Donationis, an legati inſtar obtinere §. 1. *Inſt. de donat. l.* 3. *C. Theod. de dot.* Inſtar donationis inducit *l.* 46. *D. de legat.* Inſtar humanitatis exhibere *l.* 6. *C. Theod.*

de ſepulcr. viol. Inſtar judicii habet jusjurandum *l. 26. §. ult. D. de jurejur.* Inſtar legatorum obtinent *leg. 17. D. de mort. cauſſ. don.* Publiciana ad inſtar proprietatis non ad inſtar poſſeſſionis reſpicit *leg. 7. §. 6. D. de Public. in rem act.* Inſtar rei judicatæ obtinere *l. 2. Cod. de jur. fiſc.* ſceleris eſſe *l. 16. D. de pœn.* Sed & hoc verbum cum præpoſitione *ad* conjungitur, ut *Ad inſtar* actionis inſtitoriæ *l. ult. C. de inſtit. & exercit.* Ad *inſtar* decreti *l. 2. Cod. quand. decret.* interdicti *l. 4. C. unde vi. l. ult. C. de lib. exhib. l. ult. C. de act. emt.* Quam quidem figuram improbat Servius in *lib. 2. Æneid. v. 15.* his verbis: *Inſtar eſt nomen indeclinabile, licet Probus declinaverit, ut nectaris, & caret præpoſitione, ſicut peregre, quamvis Serenus, lyricus, ad inſtar dixerit.* Verum quum *inſtar* nomen ſubſtantivum eſſe, ne Servius quidem inficietur, quid obſtet, quo minus admittat præpoſitionem? Præpoſitioni ſane junxerunt Solinus, & Apuleius *Metamorph. lib. 4. p. 154. lib. 7. p. 189. lib. 16. p. 248. & p. 253. lib. 11. p. 267.* Fatendum tamen, apud antiquiores, & melioris ævi auctores ita non reperiri.

INSTARE dicuntur accuſator *l. 18. §. 2. D. de quæſt.* creditores *l. 1. §. 18. D. de ventr. in poſſeſ. mitt.* *Inſtare* negotio gerendo *l. 3. D. de inſtit. act.* Vid. infra *inſtitor.*

INSTAURARE, redintegrare, ſive ex integro quid facere. Serv. *Æneid. 2. v. 15.* ad verba Virgilii: *Inſtar montis equum divina Palladis arte Ædificant: Inſtar*, ait, eſt ad ſimilitudinem. Unde *inſtaurata*, non reſtaurata dicuntur ædificia ad antiquam ſimilitudinem facta; Sic *inſtaurare* accuſationem *l. 3. Cod. ad SC. Turpill.* actiones *l. 14. D. quæ in fraud. credit.* ædificia *l. 29. C. de locat.* agonem *l. 1. C. de expenſ. publ. lud.* cauſſam *l. 7. C. de jur. & fact. ignor.* crimen *l. 4. D. ad SC. Turpill.* litem *l. 39. C. de tranſact.* mandatum *l. 56. §. 2. D. mandat.* matrimonium *l. 62. §. 1. D. de donat. int. vir. & ux.* quæſtiones *l. 13. C. de tranſact.* querelam *l. 6. C. eod. tit.*

Inſtaurare, reſarcire. Quidquid ille dilapidavit, ipſe de propriis rebus inſtauraret *l. 1. C. Th. de ſuſcept.*

INSTAURATIO reparatio (adpellationis) *l. 7. C. Th. de reparat. adpell.* Inſtauratio cauſſæ Paull. *Sent. lib. 5. tit. 5. §. 10.* itinerum *l. 4. C. Theod. de itin. mun.* litis *l. 1. C. ſi advers. libert.* militiæ *l. 6. C. de re milit.* negotii *l. ult. C. ſi adverſ. tranſact.*

INSTERNERE. Quæ inſternendi, injiciendive cauſſa parata ſunt *l. 23. §. 1. D. de aur. arg. leg.*

INSTIGARE accuſatorem *l. 1. D. ad SC. Turpill.* Hinc *inſtigator* accuſationis *l. 20. D. de his, qui not. inf.*

INSTIGATIONIBUS novercalibus corruptus *l. 4. D. de inoff. teſt.*

INSTIGATUS, *us* pro inſtigatione *l. 1. §. 6. D. ſi quadrup. paup.* Quamvis non refragetur huic vocabulo analogia, inter rariora tamen omnino habendum videtur. *Hein.*

INSTIMULATI falſo parentes *l. 3. D. de inoff. teſtam.*

INSTINCTUS, impulſio *l. 3. D. de extraord. crim.* Inſtinctu libidinis *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit. 6. §. 4.* ſanctæ religionis *l. 13. Cod. de exact.* pro quo tamen *l. 3. C. de exſequut. & exact.* ubi ea conſtitutio reperitur, *inſtitutum* ſanctæ religionis legitur.

IN-

Inſtitor eſt, qui tabernæ, locove ad emendum, vendendumve præponitur, quique ſine loco ad eumdem actum præponitur *l.* 18. *D. de inſtit. act.* adpellatus ex eo, quod negotio gerendo inſtet *l.* 3. *D. eod. tit.* Pluribus eam etymologiam firmat Menag. *Amœnit. jur. civ. c.* 39. *p.* 291. Nec diſſentit Juſt. Joſ. Scaliger in *Priap. Carm.*68. Nec multum facit tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alii negotiationi *d. l.* 3. Quicumque enim negotio præpoſitus eſt, inſtitor recte adpellabitur *l.* 5. *D. eod. tit.* §. 1. *Inſt. quod cum eo, qui in al. poteſt.* Gloſſarium: *Inſtitor*, *ο προισταμενος εργαστηριου*, *præpoſitus officinæ.* Seneca *lib.* 6. *de benef.* Inſtitores delicatarum mercium juventus corrupta locupletat. Ovid. *Lib.* 1. *de art. amand. v.* 421. Inſtitor ad dominam veniet diſcinctus emacem.

Inſtitor præterea eſt ſervus, mutuis pecuniis dandis, & pignoribus accipiendis præpoſitus *l. ult. D. quod cum eo, qui in al. pot.* Si dominus, qui ſervum inſtitorem apud menſam pecuniis accipiendis habuit *l.* 19. §. 1. *D. de inſtit.* Proinde menſæ numulariæ præpoſitus libertus *inſtitor* adpellabatur *l. ult. D. eod. tit.*

Sed & eos *inſtitores* dicendos placuit, quibus veſtiarii, vel lintearii dant veſtem circumferendam, & diſtrahendam, quos vulgo circitores adpellamus, item fullonum, & ſarcinatorum præpoſiti, muliones, ſtabularii quoque, nec non ſervus a tabernario ad merces comparandas peregre miſſus *inſtitorum* loco habendi ſunt *l.* 5. §. 1. *D. de inſtitor.* Sic *inſtitores* cauponum, & ſtabulariorum *l.* 1. §. 5. *D. naut. caup. ſtab. l.* 13. *l.* 15. *D. de inſtr. vel inſtrum. leg.* Seneca *lib.* 6. *de benef. c.* 17. Sordidiſſimorum quoque artificiorum inſtitoribus ſupra conſtitutum aliquid adjicimus.

Inſtitoria actio, quæ adjectitiæ eſt qualitatis, tunc locum habet, ut Juſtinianus §. 1. *Inſt. quod cum eo, qui in al. poteſt* monet, quum quis tabernæ forte, vel cuilibet alii negotiationi ſervum præpoſuerit, & quid cum eo ejus rei cauſſa, cui præpoſitus erit, contractum fuerit *tit. D. & C. de inſtitor. act. l.* 3. §. 1. *D. quib. ex cauſſ. in poſſeſſ. eat. l.* 5. *D. de minor.* Vetus Gloſſar. Græcum. *Inſtitoria αγωγη κατα του επιστησαντος αυτου υπεξουσιον εις καπηλειον, η εις ομοιον*, actio, quæ datur adverſus eum, qui poteſtati ſuæ ſubjectum præpoſuit tabernæ, vel ſimili negotiationi.

Sed & *utilis inſtitoria* actio datur in ſpecie *l.* 16. *l.* 19. *D. de inſtitor. l.* 5. *l. ult. C. eod. tit. l.* 13. §. 25. *D. de act. emt. l.* 31. *D. de negot. geſt.*

Instituere interdum ſignificat intendere, inferre, movere. Sic *inſtituere* accuſationem *l.* 14. §. 1. & §. 7. *D. de bon. libert. & paſſim.* actionem *l.* 2. *D. de act. rer. amot. & paſſim.* crimen *l.* 3. *C. de extraord. crim.* judicium *l. ult. D. de act. rer. amot.* litem *l.* 10. *D. de judic.*

Inſtituere vero, & *peragere* litem diverſa facit *l.* 22. *D. de inoff. teſt.* Altero enim verbo initium & exordium litis, altero finis, & exitus ſignificatur. Non ſufficit litem inſtituere, ſi non in ea perſeveret *l.* 15. §. 1. *D eod. tit.* Add. *l.* 57. §. *ult. D. de condict. indeb. Inſtituere* petitionem *l.* 28. *D. de excuſat.* inofficioſi querelam *l.* 8. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.*

Inſtituit ſæpe ponitur pro cœpit, & hinc ſicuti poſterius, ita & prius non raro abundat. Sic *inſtituit* accuſare *l.* 4. *l.* 1. §. 3.

D. ad Leg. jul. de adult. agere *l.* 5. *l.* 9. *D. de except. rei judic.* Hinc in *l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur. Populus ſine lege certa, ſine jure certo agere inſtituit*, nihil aliud eſt, quam agere cœpit. Cic. *pro Cluent. c.* 3. Sicuti facere inſtituiſtis. Sic & Græci Επεχείρησαν ανατάξασθαι. Inſtituerunt componere. *Luc.* 1. *v.* 1. Ηρξατο ποιειν, *cœpit facere. Act.* 1. *v.* 1. αρξασθαι λαλειν, *cœpiſſe loqui*, vel *loquutus. Act.* 11. *v.* 15. ubi ſimiles veterum locos contulit Caſaubonus. Polyb. *lib.* 2. *cap.* 37. γραφειν επικεχειρηκαμεν, *ſcribere inſtituimus*. Add. Rupert. & Bynkerſh. *prætermiſſa ad l.* 2. §. 1. *D. de orig. jur.* Georg. Raphel. *Adnot. in Nov. Teſt. ex Polyb. & Arrian. p.* 158. Quantum dare filiæ inſtituerat *l. ult. D. de in rem verſ.* Teſtamentum aliud facere inſtituit *l.* 22. *D. de adim. leg.* Libertus duos patronos habere inſtituit Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 2. §. 2. Ubi tamen dubia lectio. Codices enim quidam habent: *Libertus duos heredes inſtituit.* Schultingius mallet, Libertus duos patronos habens heredes inſtituit.

Inſtituere, inducere quid novi, inchoare, ordinare. *Inſtituere* fabricas *leg.* 16. *C. Th. de oper. publ.* lapicidinas *l.* 3. §. 5. *D. de uſufr.* fullonicas *l.* 13. *D. de aqu. & aqu. pluv.* novum opus *l.* 2. §. 10. *D. ne quid in loc. publ.* pœnam *l.* 9. *D. de Leg. Pomp. de parricid.* prata Columell. *lib.* 12. *de re ruſt. c.* 18. rivos *l.* 1. *D. de extraord. cognit.* ſalictum *l.* 3. *C. de arbor. furt. cæſ.* ſegetes Varron. *lib.* 1. *de re ruſt. c.* 37. vectigal novum *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. de ambit.* vineas *l.* 61. *D. locat.*

Inſtituere contractum, obligationem *l.* 1. *D. de reb. cred. l.* 8. §. 4. *D. ad SC. Vellei.*

Inſtituere heredem, id eſt facere, ſcribere, & quaſi ſuo loco ponere, & collocare: Inſtituuntur autem heredes, qui primo gradu ſcribuntur; *ſubſtitui* dicuntur, qui ſecundo gradu *l.* 1. *D. de vulg. & pup. ſubſtit.* Itaque ut illi *primi*, ſic hi *ſecundi* heredes adpellantur. *Inſtitutum* accipimus eum quoque, qui heres ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatur *l.* 1. *D. de hered. inſtit.*

Inſtituere procuratorem, tutorem, id eſt, dare Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. §. 2. Cic. *lib.* 13. *ad famil. epiſt.* 61. Liv. *lib.* 1. *c.* 34.

Inſtituere, inſtruere, docere. *Inſtituere* diſciplinis, vel arte ſervum *l.* 27. §. 2. *D. de uſufr.* accuſationem, vel cauſſam probationibus *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. Jul. de adulter. l.* 15. §. *ult. D. de quæſt.*

INSTITUTIO, & doctrina conjunguntur in *l.* 31. *D. de ſolut. Inſtitutio* divina *l.* 65. *Cod. Th. de heret.* Deo & hominibus exoſa *l.* 12. *C. Th. eod. tit.* grammatica *l.* 18. *C. Th. de extraord. ſeu ſordid. mun.* profana *l.* 3. *C. Theod. de heret.*

Inſtitutio heredis *l.* 34. *l.* 42. §. *ult. l.* 48. *l.* 51. *l.* 70. *l.* 71. *D. de hered. inſt.* Vetus Gloſſarium Græcum. Ενςασις εστιν ο φυσει πρωτος βαθμος τυ κληρονομιας. Inſtitutio eſt primi gradus heredis.

Inſtitutiones ſuas Juſtinianus prima Legum cunabula, & totius legitimæ ſcientiæ elementa vocat §. 3. & 4. *proœm. Inſt.* Lactant. *lib.* 1. *divinar. inſtitut. c.* 1. *Quidam prudentes*, inquit, *& arbitri æquitatis, inſtitutiones civiles juris compoſitas ediderunt.* Inſtitutionum autem libros ad jus civile pertinentes ſcripſerunt Caius, Paullus, Ulpianus, Florentinus, Calliſtratus, Marcianus. Sunt & aliorum auctorum ejus generis libelli, veluti Quinctilian. *Inſtitu-*

tio-

tiones oratoriæ , Vegetii rei *militaris* , Lactantii *rerum divinarum* , Vitruvii Pollionis *Architectonicæ* , Caſſiani rerum ad vitam monaſticam abſolvendam obſervandarum. Ceterum ſubbarbarum eſt vocabulum *Inſtituta* pro *Inſtitutionibus* , quamvis in Codicibus MSSC. eadem inſcriptio librorum Vegetii,& Caſſiani legatur.

INSTITUTUM . *Inſtituta* pro præceptis ſacris *l.* 1. *l.* 2. *C. Th. ne ſanct. baptiſm. iter.*

Inſtitutum , vel propoſitum vitæ *l.* 17. *D. de oper. libert.* publicum *l.* 4. *C. Theod. quor. adpell.* Hujus inſtituti , & vitæ *l.* 12. §.4. *D. de uſu & habit.* Inſtitutum illud vitæ , & voluntatis *l.* 10. *C. Theod. de luſtr. collat.* Inſtitutum liberale *κυρτως* de. ædificio inſtitutio. Aut , ut eſt plerumque liberale *inſtitutum* habitationem ſuam quis ornamento urbis adjecit *l.* 7. *C. Th. de pred. navicul.*

INSTRUCTIO , fabricatio , ſtructura , ut Inſtructio operis *l.* 12. §. *ult. D. de pollicitat.* pontium , itinerumque *l.* 7. *C. de ſacroſ. eccleſ.*

Inſtructio , inſtitutio , Sic *inſtructio* pupillorum , vel adoleſcentium *l.* 3. §.6. *D. ubi pupil. educ.*

Inſtructio provinciæ , id eſt , proviſio annonæ , rerumque neceſſariarum ad tuendum limitem, militemque alendum *l.* 28. *C. Th. de ſuſceptor.*

Inſtructio legatorum , id eſt , mandata , quæ legatis dantur *l.* 24. *C. Th. de legat. & decr.*

Inſtructio brevis relatio de modo ſenatoriarum poſſeſſionum, quam cenſuales ad palatinos ſacrarum largitionum mittere tenebantur , ut conſtaret , quantum per novorum ſenatorum acceſſionem fiſco adcreviſſet *l.* 2. *l.* 6. *C. Th. de ſenator.*

Inſtructio in *l.* 6. *l.* 9. *C. Th. de adrellat.* dicitur , quidquid ad inſtructionem cauſſæ pertinet , ut exponitur *d. leg.* 9. veluti quæ probationis cauſſa recitantur *leg.* 29. *eod. tit* Quales inſtructiones *neceſſarias* , & *univerſas* judex inferior ad principem , ſi quando ad eum eſſet provocatum , mittere tenebatur .

Inſtructio etiam eſt omne id , quo fundus inſtruitur. Paull. *Sent. lib.* 3. *tit.* 4. §. 40. Uxores vero eorum , qui mercedes præſtare conſueverunt , neque inſtructionis , neque inſtrumenti adpellatione continentur , id eſt , neque ad *inſtructum* , neque ad *inſtrumentum* pertinent. Hein.

INSTRUERE aliquem, id eſt, certiorem facere *l.* 10. §. 1. *D. de edend.* Ita etiam *Inſtruere* conſilium *l.* 1. §. 16. *D. de quæſt.* contutores *l.* 14. §. 6. *D. de ſolut.* diligentiam judicantis *l.* 34. *D. de admin. & peric. tut.* emtorem *l.* 14. §. 2. *D. de liberal. cauſſ.* notionem præſidis *l.* 1. *C. Th. de offic. rector. prov.* prætorem *l.* 1. §. 2. *D. de magiſtrat. conven.* religionem cognoſcentis *l.* 1. §. 17. *D. de quæſt.* prætoris *leg.* 6. §. 3. *D. ſi quis omiſſ. cauſſ.* ſe *l.* 5. *D. de jur. deiib.* tranſgredientem *l. ult.* §. 6. *D. de public. jud.*

Inſtruere parare , juvare , idoneum reddere . Inſtruere accuſationem *l.* 14. *D. de bon. libert.* aliquem ad accuſationem *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* ædes *l.* 13. *C. Th. de annon. civic.* balneas *l.* 35. §. *ult. D. de legat.* 3. calumniam *l.* 1. §. 1. *D. de jur. patron.* cauſſam *l.* 21. *C. de evict.* epulas Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 44. prælum , vel trapetum funibus *l.* 19. §. 2. *D. locat.* forum , theatrum , ſtadium *l.* 122. *D. de legat.* 1. fugam *l. ult. D. de requir. & abſ. damn.* aliquem conſilio ad furtum *leg.* 50. §. 1.

D.

Digitized by Google

INS

D. de furt. lites *l.* 9. §. *ult. D. de Leg. Cornel. de falſ.* nimirum advocatione, vel teſtibus, ut in *l.* 20. *D. eod. tit.* *Inſtruere* menſuram *l.* 65. §. 3. *D. de adquir. rer. dom.* monimentum *l.* 41. *D. de legat.* 3. navem *l.* 6. *D. de leg. Rhod. l.* 1. §. 7. *D. de expenſ. publ. jud.* tabernas *l.* 15. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* A quibus inſtructus ſit fundus, pro *ea quibus inſtructus* in *l.* 28. *D. quando dies legat.*

Inſtruere, inſtituere, informare, docere *l.* 3. §. 5. *D. ubi pupill. educ. vel mor.* Inſtruere artificiis ſervos *l.* 25. *D. de pign.* legationes *l.* 10. *C. Theod. de legat. & decret.* Vide ſub *inſtructio.*

INSTRUCTUS, *a*, *um*. *Inſtructum* dicitur, quidquid ita rebus neceſſariis abundat, ut nihil deſit. Unde D. Auguſtinus *lib.* 2. *Quæſt. ſuper Genes.* Græcum ἀποσκευὴν *inſtructum* vertiſſe dicit. Sic *inſtructum* fundum legare eſt cum omni inſtrumento, & ita, ut inſtructus eſt, legare. Sane quum *inſtructus* fundus legatur, plus eſt, quam ſi *cum inſtrumento* legetur; & hoc legato uberius illud eſt *l.* 5. *l.* 12. *l.* 27. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* Continetur enim illo, quod in agro, vel in domo, vel in hortis eſt, quo dominus, vel pater familias ibi eſſet inſtructior *d. l.* 12. §. 27. & §. *ult. D. eod. tit.* Et ita accipe *inſtructos* hortos *l.* 24. §. *ult. D. de alim. legat.* inſtructa prædia *l.* 2. §. *ult. D. eod.* *Inſtructa* autem taberna in *l.* 5. §. 10. *D. de inſtitor. act.* ſic accipienda eſt, quæ, ut ait *l.* 185. *D. de verb. ſignif.* & rebus, & hominibus ad negotiandum paratis conſtat.

INSTRUMENTUM. Hoc nomine ea omnia veniunt, quibus cauſſa inſtrui poteſt. Et ideo tam teſtimonia, quam perſonæ inſtrumentorum loco habentur *l.* 1. *D. de fid. inſtrument.* Quæ hac adpellatione contineantur, ubi eorum gratia dilatio petitur, vide *l.* 99. §. *ult. D. de verb. ſignif.* quod fragmentum pertinet ad interpretationem *l.* 7. *D. de fer. l. ult.* §. 1. *D. de adpellat. l.* 1. *C. de dilat. l.* 18. *C. Theod. quor. adpell. non recip.* Res non inſtrumentis geruntur, ſed in his rei geſtæ teſtimonium confertur *l.* 12. *D. de probat.* Ea formant tabelliones, ſeu pragmatici *l.* 9. §. 1. *D. de pœn.* Huc pertinent *Inſtrumenta* ad contractum pertinentia *l. ult. C. ad exhib.* debitorum *l.* 92. §. *ult. D. de legat.* 3. *l. ult.* §. *ult. D. de donat.* diviſionis *l.* 20. *D. quand. ex fact. tut.* domeſtica *l.* 5. *C. de probat.* donationis *l.* 23. *C. de donat.* dotis *l.* 5. *D. de judic. & paſſim* emtionis *l.* 20. *C. de probat. & paſſim.* ingenuitatis *l.* 2. §. *ult. D. ſi ingen. eſſe dic.* manumiſſionis recte factæ *l.* 25. *C. de liberal. cauſſ.* ad matrimonium pertinentia, ſeu nuptialia *l.* 2. *C. de nupt. l.* 1. *C. de dot. promiſſ.* prædiorum *l.* 15. *C. ad Leg. Falc.* id eſt, inſtrumenta originis, auctoritatis fundorum, & prædiorum; ut *l. ult. D. de pign. act.* vel quæ ad probationem eorum originis pertinent *l.* 24. *C. de fideicomm.* *Inſtrumentum* diſſolutæ quantitatis *l.* 2. *C. de condict. ex leg.* Tabulæ inſtrumentorum reipublicæ municipii *l.* 31. *D. de furt.* Inſtrumentum ſolidorum decem *l.* 49. *D. ſolut. matrim.* ſtatus *l.* 8. *D. quod met. cauſſ.* tabularum teſtamenti *l.* 2. *D. teſtam. quemadm. aper.* teſtationis *l.* 12. *C. de contrah. emt.* tutelare *l. ult. D. de fidejuſſ. tut.* voluntatis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

Inſtrumentum. Hoc nomine etiam venit quodcumque vel ad exercendum artificium, certamve ne-

go-

gotiationem, quis inſtruitur, aut ſine quo exerceri nequiret poſſeſſio *l.* 12. *D. de inſtr. vel inſtrum. legat.* Et ſic accipitur inſtrumentum agri *l.* 9. §. 6. *D. de uſufr.* Vetus Gloſſarium: *Inſtrumentum* το τȣ αγρȣ παρακολȣθημα, οιον δικελλαι, δρεπανα, και εξης, *agri acceſſorium, veluti ligones, falces, & ſimilia.* Inſtrumentum argentariæ *l.* 4. §. *ult. D. de edend. l.* 6. *D. eod. tit.* balnearium, ſeu balneatorium *l.* 13. §. *ult. l.* 17. *D. de inſtruct. vel inſtrum. leg.* cauponium *l.* 13. *l.* 15. *l.* 17. §. *ult. D. eod. tit.* domus, id eſt, quod tempeſtatis arcendæ, aut incendii cauſſa paratur, non quod voluptatis gratia. Inſtrumenta enim ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinent, *ornamenti* quæ ad voluptatem *l.* 12. §. 16. *D. de inſtruct. vel inſtrum. leg.* Et ita *inſtrumentum*, & *ornamenta villæ* ſeparat Cicero *pro Domo ſua c.* 24. Inſtrumento fundi quid contineatur, exponitur pleniſſime in *l.* 8. *l.* 9. *l.* 10. *l.* 11. *l.* 12. & *l.* 15. *D. de inſtruct. vel inſtrum. leg. l.* 33. *in fin. D. de Ædil. edict. l.* 17. *D. de act. emt.* Gell. *lib.* 7. *c.* 10. *Inſtrumentum* autem, & inſtructus fundus, ſeparantur *tit. D. de inſtruct. vel inſtrum. leg.* Plenius enim eſt & uberius *inſtructi*, quam *inſtrumenti* legatum, quum illo non loci tantum, ſed & patris familias ipſis inſtrumentum, quod ut inſtructior eſt, habuit, contineatur *l.* 12. §. 17. *D. eod. tit.* Quæ ruſticorum cauſſa parantur lanificæ, & lanæ & tonſores, & fullones, & focariæ, non *agri* ſunt *inſtrumentum*, ſed *inſtrumenti l.* 22. §. 6. *D. eod. tit. Inſtrumentum* itineris Quinctilian. *in argum. Declam.* 159. lanionis, medici, navis, pictoris, piſcatorium, piſtorium, ruſticum, & urbanum, tabernæ cauponiæ *l.* 13. *l.* 17. *l.* 18. *l.* 23. *l. ult. D. de inſtruct. vel inſtrum. legat.* Quum quæritur, quod ſit tabernæ inſtrumentum, intereſt, quod genus negotiationis in ea exerceri ſolitum ſit *l.* 23. *D. eod. tit.* Si præter merces ſervus in tabernam habeat inſtrumentum, plerumque hic adparatus ex merce eſt, immo ſemper *l.* 5. §. 13. *D. de tributor. act. Inſtrumentum* villæ *l.* 12. *l.* 16. *pr. l.* 19. §. 1. *D. de inſtruct. vel inſtr. legat.*

Inſtrumentum hoc ſenſu plerumque & ſervos, fundo, vel certæ negotiationi deſtinatos complectitur. Sic inſtrumento piſtorio continentur piſtores *l.* 18. §. 1. *D. de inſtr. vel inſtrum.* balneario balneatores, & fornacatores, qui balnei caminum accendunt *l.* 13. *in fin. l.* 17. §. *ult. l.* 4. *D. eod. tit.* piſcatorio piſcatores *l.* 17. §. 1. *D. eod. tit.* cauponio corpora quæſtuaria *arg. l.* 4. §. 2. *D. de his qui not. infam.* Cujac. *lib.* 27. *obſ. c.* 38. Hein.

INSUBTILI ratione motus *l.* 11. *D. de legat.* 1.

INSUBTILITER *l.* 7. §. 6. *D. de pact.* Quod non inſubtiliter dici poteſt.

INSUERE. Inſuti veſtibus clavi *l.* 23. *D. de aur. arg. leg.* inſuitur culleo parricida *l.* 9. *D. ad Leg. Pomp. de parricid.*

INSULA, vulgari ſignificatu locum denotat, qui undique aquis ambitur. Ac plane inſulas dictas, *quod in ſalo ſint*, obſervat Martianus Capella *de nupt. philol. lib.* 6. *Inſula*, quæ alveo fluminis non cohæret, ſed virgultis, aut alia qualibet materia ita ſubſtinetur in flumine, ut ſolum ejus non tangat, memorantur in *l. pen.* §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* id eſt, *inſula natans*, qualem deſcribit Ovid. *Metamorph. lib.* 6. *v.* 333. *Quam vix erratica Delos Orantem accepit tum, quum levis inſula nabat.*

bat. De ejus generis inſuſis plura Grot. *de jur. bell. & pac. lib.* 2. *c.* 8. §. 9. *n.* 3. & Griphiand. *de Inſulis c.* 6. §. 1. 43. *Inſula* quæ in mari naſcitur, quod raro accidit *l.* 7. §. 3. *D. de adquir. rer. dom.* §. 22. *Inſt. de rer. diviſ.* Exempla pete ex Plin. *lib.* 2. *hiſt. nat. c.* 86. Liv. *Lib.* 39. *c.* 56. Nunciatumque erat, ait, haud procul Sicilia, inſulam, quæ non ante fuerat, novam editam in mari eſſe. Juſtin. *lib.* 30. *c.* 4. Inter Inſulas Theramenem, & Theraſiam medio utriuſque ripæ, & maris ſpacio terræ motus fuit. In quo cum admiratione navigantium repente ex profundo cum calidis aquis inſula emerſit. Præſidem *Inſularum* in *leg.* 4. *C. de navicul.* & in inſcriptione *l. pen. C. ubi de cauſ. ſtat.* nec non in *Novella* 8. intelligimus inſularum, in mare Aegeo & Jonio, & circa Aſiaticum tractum ſitarum, puta Cycladum, Rhodi, Cypri, aliarumque, ut in *l.* 33. *C. de adpell.*

Inſula etiam dicitur domus, ab aliis ſeparata, nec conjuncta vicinis parietibus *l.* 30. *D. locat. l.* 91. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 2. §. 14. *D. ne quid in flum. publ.* Tacit. *lib.* 6. *Annal. c.* 45. *lib.* 1. *hiſt. c.* 86. nec non in Inſcript. apud Reineſ. *Claſſ. I* 138. Addantur Alciat. *Commentar. ad l.* 160. *D. de verb. ſignif.*

Insularius, modo inquilinus, uti *l. ult. D. de offic. præf. urb.* modo cuſtos inſulæ, ſeu ædium inſula comprehenſarum *l.* 16. §. 1. *D. de uſu & habit. l.* 5. §. 1. *D. de inſtitor. act.* Reineſ. *Claſſ. I. Inſcr.* 138. Quod vero Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *genial. dier. c.* 25. & Coel. Rhodigin. *lib.* 7. *Lect. antiq. c.* 31. *p.* 390. etiam ſervos apolidas, & in inſulas deportatos inſularios a juriſconſultis adpellari ſcribunt, id vix ullo idoneo teſtimonio probant, merito proinde notati ab Alciato *Comment. in l.* 166. *D. de verb. ſignif.*

Insuper, præterea, & hoc amplius *l.* 3. §. 16. *D. de ſuſpect. tut. l.* 20. *D. de inſt. vel inſtrum. legat.* §. 2. *Inſt. de donat.* Terent. Eunuch. *Act.* 5. *ſc.* 6. *v.* 12. An poenitebit flagitii, te auctore, quod feciſſet Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicaret?

Inſuper habere pro negligere, & poſthabere, ſive ſuſque deque habere *l.* 43. *D. de relig. l.* 17. *D. de his, quæ ut indign.* ut notavit Cujacius *lib.* 3. *obſerv. c.* 22. cui ex Gellio, Apuleio, Symmacho auctarium eſt adjectum: Gellius enim *lib.* 4. *c.* 1. hæc ego, inquit, quum philoſophiæ me dediſſem, non *inſuper* habui diſcere. Idem *lib.* 1. *c.* 19. Tarquinius ore jam ſerio, atque attentiore animo eam conſtantiam non inſuper habendam intelligit. Apuleius *lib.* 4. *de aſin. aur. p.* 154. Lacrymis iſtis, quas parvi pendere latrones conſueverant, *inſuper* habitis. Idem *lib.* 1. *p.* 117. Hic eſt, qui diebus ac noctibus ætatulam meam illuſit. Hic eſt, qui meis amoribus *inſuper* habitis, non ſolum me diffamat, probris, verum etiam fugam inſtruit. Symmach. *in Epiſt.* Hæc me, atque alia hujuſmodi perpulerunt, ſcribendi munus inſuper non habere.

Fuit de hac loquutione controverſia inter Cujacium, & Jo. Robertum. Illo pro una voc ehabet *inſuperhabere*, idque interpretatur negligere, vel ut *l.* 43. *D. de relig.* habent Baſilica *παρορᾶν Lib* 5. *obſ. c.* 2. Robertus *lib.* 3. *Animadv. c.* 19. in omnibus juris locis *inſuper habere* diviſim ſcribendum putat, ut idem ſit, ac aliquid præterea habere; &

& quamvis is non eſſet bonus iſte Robertus, cui quis deferre vellet de terſa Latinitate judicium, magno tamen cum ſupercilio ſcribere non dubitat: *Gellius, Apuleius, Symmachus non ſunt puræ Latinitatis auctores. Hos hinc faceſſere jubeo cum aliis pleriſque impuris vocabulis ſuis.* Quaſi omnes juris noſtri auctores felice illa, atque aurea Latinitatis ætate floruiſſent, ut abſurdum ſit, eorum Latinitatem ex Gellio, Apuleio, Symmacho illuſtrare velle. Raevardus Var. *lib.*3. *c.*3. & Taubm. *ad Plaut. Mercat. Act.* 1. *ſc.* 2. *v.* 82. plane in tria vocabula *in ſuper habere* hanc loquutionem diſtrahunt, nec auctoritate, nec analogia, ut mihi quidem videtur, ſuffragante. Sed ſolida omnino eſt obſervatio Cujacii, quam etiam ex MSSC. firmat Muret. *lib.* 11. *Var. lect. c.* 17. Hein.

INSURGERE leges jubemus, armari jura ultore gladio *l.* 32. *C. ad Leg. jul. de adulter. l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

INTEGER, ſalvus, illæſus, inoffenſus, nulla macula notatus. Sic integer conſenſus *l.* 5. *C. pro ſoc.* ſtatus *l.* 1. §. 1. *D. nihil innov.* Integri nummi, id eſt, intacti, nondum conſumti *l.* 84. *D. de ſolut. Integer* quadrans Ulp. *regul. tit.* 24. §.32. *Integra* manet, ſit actio *l.* 89. *D. de ſolut. l.* 1. §. 5. *D. de contr. tutel. act.* cauſſa Paull. *lib.* 2. *ſent. tit.* 15. §.1. Apud Terent. *Hecyr. Act.* 1. *ſc.* 2. verba hæc: Cauſſa hac integra, Donatus interpretatur, *non dicta*. *Integra* defenſio *l.* 3. *C. except.* dignitas *l.* 24. §. 1. *D. de ſerv. corrupt.* exiſtimatio *l.* 15. *C. de his qui accuſ. non poſſ.* facultas accuſandi *l.* 21. *C. ad Leg. jul. de adulter.* fama *l.* 7. *D. de recept. arbitr.* frons *l.* 43. *D. de teſtib.* opinio *l.* 21. *D. de rei vind.* optio *l.* 4. *D. de opt. vel elect. leg.* perſequutio *l.* 1. *C. de his quæ vi metuve* perſona *l.* 4. *D. de popul. act.* petitio *l.* 21. *C. de ſolut.* repetitio *l.* 6. *C. de ſolut. Integra* dum res eſt, poteſt conventione noſtra infecta fieri emtio *l.* 2. *D. de reſcind. vend.* id eſt, ante pretium ſolutum, ut *ibid.* ſeu antequam res ſequuta fuerit, ut *l.* 5. §. *ult. D. eod. tit. Re integra* ab emtione & venditione, utriuſque partis conſenſu, recedi poteſt *l.* 1. *C. quand. lib. ab emt.* Perfecta emtio venditio, *re integra* tantum, pacto & conſenſu poteſt diſſolvi *l. ult. C. eod. tit.* id eſt, ante traditionem interpoſitam, ut *d. l.* 1. ſeu re nondum ſequuta, ut *l.* 7. §. 6. *D. de pact.* vel ſi nondum impleta ſunt, quæ utrimque præſtari debuerunt, ut ait Pomponius in *l.* 6. *D. de contrah. emt.* Mandatum *re integra* domini morte finitur *l.* 15. *C. mand.* id eſt, antequam res ab eo geri cœperit, cui mandatum eſt *l.* 6. *D. de juriſd.* ſeu nondum explicato negotio, ut *l.* 9. *D. de curat. furioſ.* Vetus Gloſſarium: *Integra re, μηπω αρξαμενυ ποιησαι τι τυ ενταλθεντος, antequam mandatarius quidquam facere cœperit.* Et alibi: *ακεραιυ δηλαδη τυ πραγματος μενοντος, intacto adhuc manente negotio.*

Integra terra eſt, in quam nondum dominus paſcendi gratia pecus immiſit *l.* 39. §. 2. *D. de verb. ſignif. Integra* permanet vindicatio *l.* 24. *C. de rei vind.*

Integrum jus, id eſt ſalvum *l. ult.* §. *ult. D. ad SC. Treb.* & ita. Integri juris fratres §. 1. *Inſt. de ſucceſſ. cognat.* ſunt non emancipati, ſeu capitis deminutionem vivo patre non paſſi.

Si negotium integrum eſt *l.* 23. *C. de fideicomm.* id eſt, ſi necdum heres agnoverit judicium defuncti, nec vel tranſegerit, vel

vel ſolverit, quod relictum eſt.

Integer ſincerus, & incorruptus. Integra deliberatione ſancimus *l.* 47. *C. Theod. de adpellat. & conſult.* Integra fides *l.* 38. *D. de negot. geſt. l.* 1. §. *ult. D. de Carbon. edict.*

Integra ætas eſt, *quæ in flore conſiſtit, cui neque addendum jam ſit*, neque quidquam *adhuc ſit imminutum*, inquit Donatus in *Terent. Andr. Act.* 1. *ſc.* 1. Virgil. *lib.* 9. *Aen. v.* 255. *Integer* ævi Aſcanius. Et *lib.* 2. *v.* 638. *Integer ævi ſanguis.* Apud Statium quoque *lib.* 5. *ſilv.* 2. *v.* 13. decor *integer ævi*, legitur.

Integer, ſanus, incolumis. Unde *integer* claudo, luſco, & manco opponitur §. 9. *Inſt. de Leg. Aquil.* Seneca *lib.* 5. *de benef. c.* 24. Quum hoc factum eſt, *integer* eram, poſtea ad Mundam in acie oculus mihi effoſſus eſt, & in capite lecta oſſa. *Integra* mente, & valetudine *l. ult. D. de injuſt. rupt. irrit.* Horat. *lib.* 1. *Ode* 3. *At precor integra cum mente*, id eſt, ſana, ut ibidem interpres explicat, quemadmodum & Juvenalis *Sat.* 10. loquitur: *Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.* *Integrum* ac ſanum *l.* 27. *D. de act. emt. vend.*

Integrum, totum, ſolidum, indiviſum. *Integra* dotis actio *l.* 3. *C. de pact. conv.* materia auri *l.* 33. *D. de aur. arg. leg.* Integras partes petere *l.* 77. §. 27. *D. de legat.* 2. integram pecuniam ſolvere *l.* 12. *C. ſi cert. pet.* Integro ſtatuto tempore *l.* 32. §. *ult. D. de ſerv. præd. urb.* In integrum teneri, id eſt, in ſolidum *l.* 25. *D. de re jud.*

Ex integro, rurſus, vel denuo, &, ut vulgo loquimur, de novo. Sic *ex integro* agere *l.* 45. §. *ult. D. de minor.* audiri *l.* 6. *D. de cuſtod. & exhib.* cavere *l.* 8. §. 2. *D. qui ſatiſd. cog.* cognoſcere *l.* 9. *C. quand. provoc. non eſt neceſſ.* defenſionibus uti *l.* 1. *C. ex quib. cauſ. major.* edere *l.* 7. *D. de edend.* experiri §. *ult. Inſt. de act.* jurare *l.* 33. *D. de jurejur.* litigare *l.* 73. §. 2. *D. de judic.* locare *l.* 14. *D. locat.* petere *l.* 25. §. *ult. D. de except. rei jud.* ſatiſdare *l.* 10. *D. qui ſatiſd.* venditionem facere *l.* 8. §. 1. *D. de reb. auct. jud. poſſid.*

In Integrum in ſolidum. Sic In integram ſummam obligari *l.* 122. *D. de verb. oblig.* teneri *l.* 25. *D. de re jud.* Et hoc ſenſu in integrum reſtituere accipitur in *l.* 58. *D. de pact.* id eſt, rurſus præſtare, ut exponitur *ibid.*

Alias *in Integrum* reſtituere eſt in priorem ſtatum, conditionem, juſque reſtituere. Quod contingit primum illis, qui capti, fraudati, circumſcripti ſunt, ut ſi hereditate patris ætatis beneficio in integrum reſtitutus *l.* 2. §. *ult. D. de minor.* Adde *l.* 48. §. 1. *D. de fidejuſſ. l.* 1. §. 2. *D. de collat. bon.* Sed & cauſſa in integrum reſtitui dicitur *l.* 33. *D. de re judic. l.* 31. *D. de minor.* & uſusfructus *l.* 58. *D. de pact.* ubi *in integrum* reſtituere uſumfructum, & *in cauſſam priſtinam* pro iiſdem ponuntur. Singularis vero loquutio eſt, quando in integrum ſe reſtituere dicitur minor, qui impetrat in integrum reſtitutionem *l.* 48. *D. de minor.* Deinde & deportati, in metallum damnati, aut alias ſervi pœnæ effecti *in integrum* reſtitui dicuntur, indulgentia principali apud Paull. *lib.* 4. *tit.* 8. §. 24. Sic ambitus damnatus, ſi alium convicerit, in integrum reſtituitur *l.* 1. *D. de Leg. jul. de ambitu.* *In integrum* reſtituere eſt honoribus, & ordini, & omnibus ceteris aliquem reſtituere *l.* 1. *C. de ſent. paſſ.* Vid. infra ſub art. *reſtitutio.*

In-

INTEGRARE Donat. in *Andr. Act.* 4. *ſc.* 2. *Integratur*, quod in integrum redit, quod repetitur, quod inſtauratur: Sic *Integratur* dominium *l.* 7. *C. de adquir. poſſeſ.* jus debiti *l.* 21. §. 1. *D. de SC. Silan.* At in *l.* 8. *D. de tut. & rat. diſtrab.* his verbis: *Finita tutela jure poſtliminii integratur*: Papinianus *integrare* poſuit pro *recipere*, ceu patebit, ſi jungas ex §. 2. *Inſt. de Atilian. tut.* Alias *integrare*, quatenus ſignificat renovare, reficere, de novo facere, omnino eſt Latinum, quo uſi ſunt Gell. *lib.* 15. *c.* 2. Lucret. *de rer. nat. lib.* 2. *v.* 1146. & ipſe Cicero *de invent. lib.* 1. *c.* 17. Vid. Ducker. *de Latin. Vet. Juriſconſ. p.* 407. HEIN.

INTEGRITAS, incolumitas. Integritas mentis *l.* 21. *D. qui teſt. fac. poſſ.*

INTEGRITUDO pro integritate. *Integritudo* animi *l.* 1. *D. de teſtam. milit.* Hoc vocabulum ſola analogia defenditur: Quum enim veteres, & boni auctores habeant *pinguitudo* pro pinguedine, ut Varro *de re ruſt. lib.* 2. *c.* 4. & *lib.* 3. *c.* 9. *dulcitudo* pro dulcedine, Cic. *lib.* 3. *de orat. c.* 25. & Ulpianus *l.* 10. §. 10. *D. quæ in fraud. credit.* cur barbarum videatur *integritudo*, quamvis id vocabulum apud meliores auctores nemo adhuc obſervavit *Hein.*

INTELLECTUM habere *l.* 124. *D. de reg. jur.* capere *l.* 1. §. 3. *D. de adquir. poſſeſſ.* eo non carere *l.* 93. §. 1. *D. eod. tit.* Tenuis *intellectus l. ult.* §. *ult. D. de divort.* Ibi intellectus accipitur pro cognitione, ſeu facultate cognoſcendi.

Intellectus pro ſenſu verborum. Videamus, qualem intellectum habet *l.* 93. §. 1. *de adquir. vel omitt. oblig. Intellectus* inſtitutionis *l.* 11. §. 6. *D. ad leg. falcid.* Demonſtrandi intellectus cauſſa *l.* 3. §. *ult. D. de obl. & act.*

Intellectum habere dicitur, quod intelligitur, quamvis in ſenſus non incurrat. Hereditas, etiam ſine ullo corpore, juris intellectum habet *l.* 50. *D. de hered. pet.* id eſt, jus intelligitur. Et ita *Intellectu*, & corpore (ſeu modo in ſenſus incurrente) partes habere, opponuntur *l.* 5. *D. de ſtipul. ſervor.* Eſtque hæc loquutio ex vetere philoſophia depromta. Veteres enim res quaſdam *eſſe*, quaſdam *intelligi* dicebant. Cicero *Topic. c.* 5. Definitionum duo ſunt genera prima: Unum earum rerum, quæ ſunt, alterum earum, quæ intelliguntur. *Eſſe* ea dico, quæ cerni, tangive poſſunt, ut fundum, ædes, parietem, ſtillicidium, mancipium, pecudem, ſupellectilem, penus, cetera, quo ex genere quædam interdum nobis definienda ſunt. *Non eſſe* rurſus ea dico, quæ tangi, demonſtrarive non poſſunt, cerni tamen animo, atque *intelligi* poſſunt; ut ſi uſucapionem, ſi tutelam, ſi gentem, ſi adgnationem definias, quarum rerum nullum quaſi ſubeſt *corpus*, eſt tamen quædam conformatio inſignita, & impreſſa *intelligentia*, quam *notionem* voco. Et Seneca *Epiſt.* 58. in rerum natura, quædam *eſſe*, quædam *non eſſe*, & animo tamen ſuccurrere, id eſt, intelligi tradit, quamvis non habeant *ſubſtantiam*. Omnes ergo res, quas *corporales* vocant Juriſconſulti, *eſſe*, *incorporales* non tam *eſſe*, vel in *corpore* vel *ſubſtantia* conſiſtere, quam *intelligi* putabant.

Eſt etiam quod magis *intellectu*, quam eloquutione exprimi poſſe dicitur in *l.* 12. *D. rat. rem hab. l.* 13. *D. de ſolut.* Si quis non ipſe prohibitus ſit, ſed procurator ejus *intellectu* aliquo prohibitus ipſe videtur *l.* 14. §. *ult. D. de religioſ.*

INTELLIGENTIA ſermonis

nis *l.20.§.ult. D. qui teſt.fac.poſſ.*

INTELLIGERE, animo conſequi, mente percipere, quod agitur *l.208. D. de verb. ſignif.* Donat. in *prolog. Andriæ*: Quod credimus plerumque falſum, quod intelligimus certum eſt.

Intelligere, exiſtimare, ſtatuere, cenſere, perſpicere, ſcire. Nulla intelligitur mora fieri *leg. 88. D. de reg. jur.* Prædonis loco intelligendus eſt *leg. 46. D. de hered. pet.* Non intelligitur veniſſe *l. 165. D. de verb. ſignif.* Intelligitur, id eſt, videtur, creditur *l. 3. D. de his, qui not. infam. l. 56. D. de verb. oblig. & paſſim.*

Intelligere, in aliquem ſenſum accipere, vel interpretari: *Intelligenda* eſt, id eſt, accipienda *l. 35. D. de cond. & demonſtr.* Intelligendi ſunt *l.228. D. de verb. ſignif.* *Intelligere* debemus *l. 17. §. ult. l.229. D. de verb. ſignif.*

Etiam, quæ eſſe ponimus, fingimuſque, *intelligere* dicimur, notante Alciato *Comment. in l. 4. D. de reb. cred.* Sic diremto etiam matrimonio dotale prædium eſſe intelligitur *l.12. D. de fund. dot.*

INTEMERATE. Popularibus plauſibus *intemerate* ſervire *l.3. C. Th. de ſpectac.* Pro quo Codex Juſtinianeus in *l. 5. eod. tit.* habet *intemperanter*. Jac. Gothofredus *intemperate* mallet.

INTEMERATUS, *a, um.* *Intemerata* beneficia *l.4. C. Th. de itin. mun.* dignitas *l. 25. C. Th. de decur.* fides *l. 2. §. 1. C. de ſumm. Trinit.* jura *l.41. C. de tranſact.* obſervatio *l.21. C. Th. de extraord. ſeu ſord. mun.* virginitas *l. un. C. Th. ſi quis eam, cujus tutor.*

Intemeratum frumentum *l. 1. C. Th. de can. frum. urb. Rom.*

INTEMPERANTER minores ad curiæ conſortium devocare *l. 19. C. Theod. de decurion.* id eſt, indiſcrete, & nulla habita diſtinctione ætatis.

INTEMPERANTIA vina præbere *l. 29. C. de adult. l. 1. C. Th. eod. tit.* ſive intelligatur vinum merum, & ἄκρατον, quod ad intemperantiam invitat, ſive quod intemperanter, immodice ſumitur.

INTEMPESTIVA convivia adpetere *l. 1. C. Th. de ſtud. liber. urb. Rom.* quibus opponuntur tempeſtiva, quæ juſto tempore, & loco fiunt. De his vid. Turneb. *adverſar. lib. 6. c. 16.* Curtius *lib. 6. cap. 2.* Intempeſtiva convivia & perpotandi, pervigilandique inſana dulcedo. Cicero *pro Murena c. 6.* Intempeſtivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio. Suetonius *in Caio c. 45.* Senatum populumque objurgavit edicto, quod Cæſare præliante, intempeſtiva convivia circum & theatra, & amœnos ſeceſſus celebrarent. Sed apud Curtium, Ciceronem, & Suetonium rectius legitur *tempeſtiva convivia.* Obſervavit enim Salmaſius ad Vopiſci *Florian. c. ult.* convivia *intempeſtiva* nulla exſtare in veterum libris, niſi librariorum negligentia, & eſſe illam diſtinctionem inter convivia *tempeſtiva*, & *intempeſtiva*, quaſi tempeſtiva diurna fuerint, intempeſtiva nocturna, nullius auctoritatis. *Tempeſtiva* autem convivia ſunt, quæ de die ante horam ſolitam, & juſtam inibantur, atque in multam noctem, vel ad ſequentem aliquando protrahebantur lucem. Vid. Græv. *ad Suet. l. c.* & in præf. *in ult. Tom. Antiq. Rom.*

INTEMPESTIVE rei commodatæ uſum auferre *l. 3. §. 3. D. commod.* ſilva cæſa *l. 48. §. ult. D. de uſufr.* miſericordiam exercere *l. 7. D. depoſ.* iter facere *l. 9. §. ult. D. ad Leg. Aquill.*

Aquill. renunciare ſocietati *l.* 14. *D. pro ſoc.*

INTENDERE, pro agere, ſeu, ut vulgo loquimur, agendo concludere, quo ſenſu, juriſconſultis fere proprio, tum abſolute, tum cum caſu quarto ponitur. Sic *Intendere* accuſationem *leg.* 30. *D. de Lege Cornel. de falſ.* actionem *l.* 7. *D. de injur.* crimen, id eſt, objicere *l.* 14. §. *ult. D. de bon. libert.* cibariorum exactionem *Collat. Leg. Moſ. tit.* 10. §. 2. litem *l.* 44. §. 4. *D. famil. erciſc.* petitionem hereditatis *leg.* 3. *D. de agnoſc. & alend.* Actio, qua intendit ſibi dari oportere §. 15. *Inſt. de act.* Hereditatem noſtram eſſe intendere poſſumus *l.* 3. *D. de hered. petit.* Poſſum *intendere* jus mihi eſſe, ire, agere *l.* 9. *D. ſi ſerv. vind.* jus eſſe, uti frui *l.* 5. *D. ſi uſufr. pet.* Utiliter *intendere*, ſibi filiæve ſuæ reddi dotem *l.* 22. §. 9. *D. ſolut. matr.*

INTENTARE accuſationem *l.* 4. *C. ad Leg. jul. de vi publ.* actionem *l.* 13. *C. de procurat.* crimen *l.* 4. *C. de accuſ.* Intentata depellere *l. pen. C. Th. ad Leg. jul. de adult.*

INTENTIO adpellatur, quod actor, vel accuſator judicio intendit *l.* 17. *D. comm. divid. l.* 32. *pr. D. de pecul.* In uſu noſtro forenſi *fines, & concluſiones* vocamus. Vetus Gloſſarium *Intentio* ἀρχὴ τῆς ἐπαγωγῆς. *Intentione* (id eſt condictione) incerti agendum eſt *l.* 6. *D. de præſcript. verb.* Sic accipe *intentionem* accuſatoris *l.* 5. §. 10. *D. de his, quæ ut indign.* agentis *l.* 7. *C. de petit. her.* Intentio ambigua *l.* 69. *D. de judic.* delatoris *l.* 5. §. 13. *D. de his, qua ut indign.* dominii *l.* 1. §. 2. *D. de pignor.* petitionis *l. ult. C. de edend.* dati pignoris *l.* 1. *C. de non num. pecun.* ſervitutum *l.* 6. §. 3. *D. ſi ſervit. vind.* vindicantis *l.* 4. *C. de uſucap.* Libera intentione, (id eſt, actione) in judicium devocare *l.* 4. *Cod. Th. de famoſ. libell. Intentionem* publicæ neceſſitatis evadere *l. ult. C. Th. de fiſc. debit.* Ab intentione repelli *l.* 47. *D. de hered. pet.* Intentionem adjuvare *l.* 7. *C. de except.* elidere *l.* 17. *D. de evict.* munire *l.* 10. *C. de except.* ſuam perdere *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib.* ſuſcipere *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib.* Si quis agens in *intentione* ſua plus complexus fuerit, quam ad eum pertinet §. 33. *Inſt. de action.* Dicendum erit, nec tenere *intentionem l.* 1. *pr. D. ſi menſ. falſ. mod.* Reus exceptionem, velut *intentionem* implet *l.* 19. *pr. D. de probat.* id eſt, reus in exceptione actor eſt, ut loquitur Ulpianus in *l.* 1. *D. de except.* In præjudiciis actoris partes ſuſtinet, qui habet intentionem ſecundum id, quod intendit *l.* 12. *D. de except.* id eſt, ſi in præjudiciis quæritur, quis actoris partes ſuſtineat. Reſpondetur eum eſſe actorem, ſecundum cujus intentionem data, & concepta eſt actio, ut, ſi ita detur actio: *Si paret Lucium eſſe patronum*, Lucius actoris partes ſuſtinebit. Quod ſi ita: *Si paret Gaium ingenuum eſſe*, Gaius Actor intelligitur. Vid. Cujac. *lib.* 5. *obſ. c.* 37. At Heineccius obſcuriſſimam eſſe, & pene nullum ſenſum fundere ait phraſim illam: *Actoris partes ſuſtinere eum, qui habeat intentionem ſecundum id, quod intendit*. Alii judicent.

Intentio pro mente, & voluntate; ut *intentio* defuncti *l.* 10. *D. de alim. & cibar. legat.* voluntatis *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* 2.

INTER *certos* exheredare, id eſt, non nominatim, ſed ἀορίστως, & indefinite *pr.* & §. 3. *Inſt. de exhered. lib. l.* 25. *D. de lib. & poſtum.* Quæ loquutio ju-

riſconſultis propria eſt ex formula, qua teſtatores alios, præter filios ſuos, exeluſuri uti ſolebant, *Ceteri exheredes ſunto*, Theophil. *in* §.1. *Inſt. de exhered. lib.* Quum enim ceterorum iſtorum numero & filiæ, & nepotes, nepteſque, & fratres, ſororeſque comprehenderentur, *inter ceteros* exheredari recte dicebantur. *Hein.*

Aliud eſt *inter cetera*, qua formula juriſconſulti utebantur, ſi quando non totam conſtitutionem, ſed partem illius ad rem pertinentem recitarent. Tunc enim adſcribebant *inter cetera*, vel ſi paragraphum citarent *ad locum.* Exempla, præter codicem Theodoſianum, in quo frequentiſſimus hujus formulæ uſus eſt, ſuggerunt Codex Gregor. *l.*14. *de pact. & tranſact.* & Auctor *vet. Conſultat. c.* 4. 5. 6. 9. Plura de ea citandi ratione Jac. Gothofred. *Comment. in l.* 3. *C. Th. de poſtul.* HEIN.

Inter pro de, ut *Inter* ſicarios Cic. *de Invent. lib.*2. *c.*20. Non enim oportet in recuperatorio judicio ejus maleficii, de quo inter ſicarios quæritur, præjudicium fieri. Idem *pro Cluent. c.* 7. In Q. Sergii, ſenatoris ejus, qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit. Et *lib.* 2. *de fin. c.* 16. Inter ſicarios quæſtionem exercere.

Ut *inter bonos bene agier oportet* notiſſima formula, qua in contractu fiduciæ uti ſolebant. Unde eadem & in formula, qua arbiter de eo contractu conſtituebatur, exprimi conſueverat. Cicero *lib.* 3. *de offic. c.*17. Nam quanti verba illa, uti ne propter te fidemve tuam captus fraudatuſve ſiem? Quam illa aurea, ut inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione. Idem *lib.* 7. *ad famil. epiſt.* 12. Ubi porro illa erit formula fiduciæ, inter bonos bene agier, & ſine fraudatione. *Hein.*

INTERÆSTIMATIO in *l.* 64. *pr. D. de Ædil. edict.* eſt pretium, ſeu interpretium redhibiti, vel evicti hominis, quod emtor præſtat, ſolvitve emtori. Cujac. *lib.*16. *obſ. c.*4.

INTERCALARE eſt interponere, vel inſerere faſtis diem, ut ratio motus ſolaris ſibi conſtet *l.* 3. *D. de minor. l.* 98. *D. de verb. ſignif.* Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.*14. Hinc

INTERCALARIS dies *l.* 2. *D. de diverſ. temp.* & apud Plin. *lib.* 2. *c.* 8. qui, ut anni ratio ſolis curſui conveniret, menſi februario inſeritur ..Εμβολιμαιον Græci vocant. Macrob. *lib.*1. *Saturnal. c.* 14. Cæſar decem dies obſervationi veteri ſuperadjecit, ut annum trecenti ſexaginta quinque dies, quibus ſol zodiacum luſtrat, efficerent, & ne quadrans deeſſet, ſtatuit, ut quarto quoque anno ſacerdotes, qui curabant menſibus ac diebus, unum intercalarent diem, eo ſcilicet menſe ac loco, quo etiam apud veteres intercalabatur, id eſt, ante quinque ultimos februarii dies, idque biſſextum cenſuit nominandum. Iſidorus *lib.* 6. *orig. c.* 16. ubi ait: Intercalares dies idcirco vocantur, quia interponuntur, ut ratio lunæ, ſoliſque conveniat. Calare enim ponere dicitur, intercalare interponere.

Immo *calare* non eſt *ponere*, ſed vocare a Græco καλειν. Hinc *incalare*, teſte Feſto, *invocare*: *Incalationes, invocationes, Intercalare, inter alia verba quid clamare.* Ita enim, ut paullo poſt ipſe Briſſonius notat, veteres carminibus nuptialibus invocabant, e. g. apud Catullum *carm.* 62. *Jo Hymen, Hymenæe Jo, Jo Hymen, Hymneæe.* Et *carm.* 63. *Hymen, o Hymenæe, Hymen, ades o Hymenæe.* Hæ invocationes, quum ſingulis ſtrophis interponerentur,

dictæ

dictæ ſunt intercalaros, & ab his demum translata eſt hæc denominatio ad dies & menſes, qui reliquis extra ordinem inſerebantur. Hinc recte Scaliger *de Emen. temp. lib.* 7. Dierum intercalationem vocarunt a carmine ſuccentivo, quod colis, & ſtrophis abſolutis iterabatur. Quam etymologiam & Voſſius probat *in Etymol. pag.* 107. *Tom.* 1. *op.* Hein.

Intercalaris menſis apud Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 13. De eo Modeſtinus *l.* 98. §. 1. 2. *D. de verb. ſignif.* Cato, inquit, putat, menſem intercalarem addititium eſſe, omneſque ejus dies pro momento temporis obſervat, extremoque diei menſis februarii attribuit Quinctus Mucius. Menſis autem intercalaris conſtat diebus viginti & octo. Sueton. *in Julio c.* 31. Annum ad curſum ſolis adcommodavit, ut 365 dierum eſſet, & intercalario menſe ſublatô, unus dies quarto quoque adderetur intercalaris.

Omnia hæc multo accuratius ad rationes aſtronomicas, & hiſtoricas exegerunt, qui hic præ ceteris conſulendi erunt Cenſorinus *de die natali c.* 20. & Joſ. Scaliger *de emendat. temp. lib.* 4. Hein.

Intercalaris annus apud Plin. *Hiſt. nat. lib.* 2. *c.* 47.

Intercalares calendæ apud Ciceron. *pro Quinct. c.* 25. *& lib.* 6. *ad famil. epiſt.* 14. De his erudite agit Jo. Frid. Gronovius *obſ. lib.* 2. *c.* 18. & Græv. ad Cic. *pro Quinct. c.* 25. Nimirum Decemviri inſtituerant, ut Februarius menſis ſecundus eſſet, intercalarius autem poſt Terminalia, quæ in diem iſtius menſis 23. incidebant, interjiceretur, ut quo die viceſimus quartus Februarii numerandus eſſet, eo die calendæ *intercalares* dicerentur. Macrob. *Saturnal. lib.* 1. *c.* 15. Ergo *V. Kal. intercalares* eſt dies februarii 20. *Hein.*

Intercalaris verſus, teſte Servio *in Eclog.* 8. *Virg. v.* 21. dicebatur, qui frequenter poſt aliquantulos interponitur. Tales permulti occurrunt apud veteres. Ut enim non repetam, quæ ſupra de epithalamiis dixi, in quibus illud *Hymen o Hymenæe, Hymen ades, o Hymenæe* utramque faciebat paginam, quis ignorat verſum intercalarem Virgilii *in Ecloga* 8. *Incipe Menelaios, mea tibia, dicere verſus*, qui in illa ecloga octies repetitur, donec *v.* 6. huic carmini hunc finem imponit Damon: *Deſine Menelaios, jam deſine, tibia verſus.* Hinc eum imitatus Alphæſibœus, ſimili verſu intercalari ſe oblectat: *Ducite ab urbe domum, mea carmina ducite Daphnim.* quem novies repeti videmus in eadem ecloga, antequam *v.* 109. ſequitur hic epilogus: *Parcite, ab urbe venit; jam parcite, carmina Daphnis.* Qua in re Virgilius imitatus videtur Theocritum, qui & ipſe ſtatim *Eidyll.* 1. utitur verſu: Αρχετε βυκολικας, μωσαι φιλαι, αρχετ' αοιδας. *Incipe bucolicas mecum, mea Muſa, Camœnas.* Et deinde idem eidyllion ita concludit: Ληγετε βυκολικας, Μωσαι, ιτε ληγετ' αοιδας. *Deſine bucolicas mecum, mea Muſa, Camœnas.* Similis eſt verſus intercalaris in pervigilio Veneris. *Cras amet, qui numquam amavit, quique amavit cras amet.* ad quem lepidum verſum plura notavit Andr. Rivinus *in Not. p.* 58. *ſeq.* quibuſcum jungenda, quæ diſſeruit Scaliger *lib.* 2. *Poet. c.* 51. Hein.

Intercapedo pro intervallo. Intercapedo judicato dilationem dare, non lucrum adferre debet *l.* 3. *D. de uſur.* Add. *l.* 3. §. 3. *D. ſi cui plus quam per Leg. Falcid.*

Intercedere, intervenire, interponi. Sic *intercedere* dicuntur acceptilatio *l. ult. D. de*

acceptil. actus *l.* 1. *C. quand. lic. ab emt.* adpellatio *l.* 5. §. 12. *D. de his quæ ut indign.* anni ante impletam conditionem *l.* 64. *D. de verb. oblig.* auctoritas tutoris *l.* 8. *D. de adopt.* calliditas *l.* 9. §. 1. *D. de duob. reis.* capitis deminutio *l.* 2. *D. quib. mod. uſusfr. amitt.* captivitas *l.* 12. §. 5. *D. de capt. & poſtlim.* cauſſa *l.* 35. *D. de ſolut.* conſenſus *l.* 9. *D. de contrah. emt.* contractus *l.* 25. *D. de pignor.* divortium *l.* 66. §. 1. *D. ſolut. matrim.* dolus *l.* 47. *D. de reg. jur.* donatio *l.* 2. *C. de poſtlim. reverſ.* error *l.* 25. *D. de lib. & poſtum.* heredes *l.* 73. *D. de reg. jur.* impendium *l.* 44. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* inimicitiæ *l.* 43. §. *ult. D. de procurat.* inſtrumentum *l. ult. C. de commun. rer. alienat.* mandatum *l.* 54. *D. mand.* mora *l.* 3. §. 1. *D. de adim. legat.* nota *l.* 7. *C. de re milit.* nuptiæ *l.* 7. *D. de condict. cauſſ. dat.* obligatio *l.* 6. *C. de jur. dot.* pactum *l.* 63. *D. de fidejuſſ.* perſona *l.* 30. §. 5. *D. de fideic. libert.* pignus *l.* 59. *D. ad SC. Trebell.* pollicitatio *l.* 1. *C. de jur. dot.* provocatio *l.* 5. *C. de ſent. & interloquut.* quæſtio *l.* 24. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* ratihabitio *l.* 14. *D. de condict. cauſſ. dat.* ratio *l.* 1. §. 8. *D. de tut. & rat. diſtr.* res *l.* 52. *D. de oblig. & act.* ſatiſdatio *l.* 1. *D. ut in poſſeſſ.* ſtatutum temporis ſpacium *l.* 3. *C. ſi quis ignor.* ſtipulatio *l.* 72. §. 1. *D. de ſolut.* titulus *l.* 2. *C. ne de ſtat. defunct.* tutor *l.* 5. *D. de op. nov. nunc.* vitium *l.* 8. *C. qui pet. tut.* voluntas *l.* 3. *Cod. de donat.*

Intercedere, prohibere, impedire. Et ita *Intercedere* dicuntur Prætor edicto ſuo *l.* 2. §. 5. *D. ne quid in loc. publ.* Lex *l.* 87. §. *ult. D. de legat.* 2. neceſſitas *l.* 6. §. *ult. D. ut legator. ſeu fideic.* pater filio *l.* 3. §. 4. *D. de mun. & honor.*

Intercedere, interjacere. Sic Si inter meas, & Titii ædes tuæ intercedant *l.* 5. *D. ſi ſerv. vind.* Vid. & *l. ult. D. de ſerv. ruſt. præd. l.* 17. §. 2. & §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. l.* 15. §. 15. *D. de damn. infect. l.* 1. *D. de ſervit. præd. urb.*

Intercedere, fidem ſuam pro alio obligare, alienamque obligationem in ſe ſuſcipere, ſignificat *l.* 2. §. *ult. & paſſim tit. ad SC. Vellei.* Immo in hoc SCo id vocabulum ſignificationem habet plane τεχνολογικὴν, & arti noſtræ proprium. Comprehendit enim non modo fidejuſſionem *l.* 2. §. 1. *l.* 25. §. 1. *D. eod. tit.* verum etiam mandatum, ut alter credat *l.* 6. *l.* 7. *D. eod. tit.* immo & defenſionem *l.* 2. §. 5. *D. eod. tit.* pignorum pro alieno debito dationem *l. ult.* §. 1. *D. eod. tit.* conſtitutionemque pecuniæ *l.* 28. *D. de conſtit. pec.* quatenus fit pro alio, item expromiſſionem *l.* 8. §. 9. *D. ad SC. Vellei. l.* 30. §. 1. *D. de pact.* correalem obligationem pro pecunia alii ſoluta *l.* 4. *l.* 19. *C. l.* 8. *l.* §. 14. *l.* 11. *l.* 12. *l.* 28. §. 1. *D. ad SC. Vellei.* Hein. Unde & Græci quod animadverterent, nullum eſſe in lingua ſua verbum, quo tam amplam ſignificationem ſatis exprimerent, ipſum verbum *intercedere* in ſuam linguam deformarunt. *Interceſſerunt* fidejuſſores, & mandatores *l.* 9. §. 3. *D. de SC. Maced.* ſive fidejuſſorio, ſive mandatorio, vel quocumque alio nomine pro debitore interceſſerit *l.* 12. *D. de minor.* Mulier, quæ intercedens fundum pignori dedit *l.* 39. §. *ult. D. de rei vind.* Intercedere non videtur mater, quæ pietati dans, litem filii præparandam curare maluit *l.* 1. *D. de adpell. recip.*

In-

Intercedere dicebantur Epiſcopi, cum pro reis, cauſſa cognita, veniam a judicibus poſtulabant *Conſt.* 14.. *&* *l.* 15. 16. *C. Th. de pœn.* Auguſtin. *epiſt.* 52. 53. 54. 228. 230. & *contra Creſcent. c.*47. *ſeq.* officium quippe ſacerdotis eſſe ducebant, pro iis intervenire, quod ſi non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii ſui, non reportaſſent. Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad eccleſias confugiebant *Concil. Arauſ.* 1. *can.* 5. Quibus hoc modo venia concedebatur, iis canonica ab eccleſia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros ſeſe ultro ſpondebant, veniam alias non conſequuti *Concil. Remenſ. can.*7.

Intercessio pro interventu. Prætor interceſſione auctoritatis ſuæ proſpiciet *l.* 1. *C. de abolit.* Interceſſio, qua quis pro alio intercedit ſive fidejuſſorio, ſive mandatorio, ſive pignoratitio, ſive expromiſſorio, ſive defenſorio nomine vel pro alio pecuniam conſtituendo, ut modo dictum eſt. Vet. Gloſſ. Græc. *Interceſſio εςι το υπερ αλλȣ παραχειν ενεχυρον μην το αναδυναι τῳ χρεωςη το ενεχυρον αυτȣ. Interceſſio* eſt, quando quis ab altero pignus accipit, in caſum ſi ille non luat pignus ſuum. Et iterum: *Interceſſio το υπερ αλλȣ υποβληθεν ενεχυρον*. Aliud Vetus Gloſſar. Græc. *Interceſſionis αντιφωνησεως ἢ εγγυης*. Pignoris igitur datio *interceſſionem* facit *l.* 8. *D. ad SC. Vellei.* Add. *l. ult.* §. 3. *eod. tit.* Et *interceſſio* eſt, quum mulier alieno nomine compromittat *l.* 32. §. 1. *D. de recept. SC. Velleianum de interceſſionibus* vocatur in *l.* 40. *D. de condict. indeb.*

Interceſſionis quoque ſpecies eſt ſubſcribere & ſignare chirographum alienum *l.*15. *C. de adminiſtr. tut. & cur.*

Interceſſio pro exſequutione *l.* 1. *C. de princ. agent. in reb. l.*4. *C. Th. eod. tit.* Sic militares interceſſiones *l.* 1. *C. Th. de lucr. offic.* quæ exſequutiones militares adpellantur in *l.* 1. *C. de offic. milit. jud. & l. un. C. Th. eod. tit.*

Intercessor, id eſt, interventor, fidejuſſor, mandator, adpromiſſor *l.*23. *D. de hered. vel act. vend. l.* 3. §. 4. *D. de pecul. l.*11. *C. de except. l.*20. *l.* 21. *C. de fidejuſſor.*

Interceſſores & pro exſequutoribus accipiuntur *l.* 1. *C. Th. de pignor.* ubi Tribonianus repoſuit exſequutores *l.* 7. *C. quæ res pign.* Adde & *l.*8. *C. de offic. rect. prov.*

Interceſſores dicuntur Epiſcopi, qui ſede vacante epiſcopatum adminiſtrabant, donec proprius aliquis eſſet *Concil. Carthag. V. ac. III. c.* 8. Capitul. Car. M. *lib.* 7. *c.*89. Iidem hodie adminiſtratores dicuntur.

Intercidere active, & antepenultima producta dicitur, qui aliquid concidit. Sic Incendii arcendi cauſſa vicini ædes interciduntur *l.* 7. §. 4. *D. quod vi, aut clam. Intercidere* aquæductum *l.* 25. §. 1. *D. ad Leg. Aquill.* codicillos *l.* 3. *l.*24. *D de Leg. Cornel. de falſ.* rationes dominicas *l.* 1. §. *ult. D. de ſerv. corrupt.* ſextam *l.* 4. *pr. C. Th. ne ſanct. bapt. iter.*

Intercidere neutraliter, & antepenultima correpta dicitur, quod exſtinguitur, deperit, interit. Sic *intercidunt* actiones *l.* 49. *D. de hered. pet.* crimen morte *l.* 2. *C. de teſtam. man.* exemplum teſtamenti Paull, *lib.* 2. *Sent. tit.* 6. §. 1. facultas ſolvendi *l.* 95. §.6. *D. de ſolution.* fideicommiſſum *l* 16. *l.* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* legatum *l.* 59. *D. de cond. & demonſtr.* libertas *l.*77. §.29. *D. de legat.*2.

mandatum *l.* 57. *D. mandat.* materia *l.* 2. *C. de teſtam.* obligatio *l.* 50. *D. de fidejuſſor.* operæ *l.* 34. *D. de oper. libert.* peculium *l.* 9. *D. commun. divid.* ſpes *l.* 2. *D. de ſtatul.* via *l.* 33. *D. ad Leg. Falcid.* voluntas *l.* 18. §. 2. *D. famil. erciſc.* uſusfructus *l.* 60. *D. de uſufr.*

INTERCIPERE lucrandi conſilio rem intervertere, vel contrectare *l.* 1. §. 1. *l.* 33. *D. de furt.* Sic intercipere argentum *l.* 20. *D. commod.* bona *l.* 43. *D. de liberal. cauſſ.* epiſtolam *l.* 14. §. *ult. D. de furt.* numos *l.* 38. §. *ult. D. de noxal. act.* ſervos *l.* 6. *D. de Leg. Fab. de plagiar.* uſumfructum *l. ult. D. ſi cui plus quam per Leg. Falc.*

Intercipere pro impedire, prohibere, intercedere. Intercipere contractum *l.* 2. *pr. C. de præd. navic. l.* 7. *C. Th. eod. tit.*

INTERCLUDERE dignitatis aditum *l. un. C. Theod. de decur.* viam provocandi *l.* 1. *D. quand. adpel.* uſum alicujus rei *l.* 13. §. *ult. D. commun. præd.*

INTERCOLUMNIA in *l.* 45. *C. Theod. de oper. publ.* ſunt ſpacia inter columnas, porticus, eadem forma, qua *interſculmium*, ſpacium inter remigum ordines, *intertignium* ſpacium inter duo tigna, apud Vitruv. *lib.* 1. *c.* 2. & *lib.* 4. *c.* 2. qui & intercolumniorum paſſim meminit, æque ac Cic. *ad Quint. fratr. lib.* 3. *ep.* 2. *c.* 2. Junge Caroli Du-Freſne *Gloſſar. Lat. h. v.*

INTERDICERE eſt denunciare, & prohibere, ait Juſtinianus in §. 1. *Inſt. de interdict.* Sic interdicitur cui adminiſtratione *l.* 14. §. 1. *D. de ſolut.* advocationibus *l.* 8. *D. de poſtul.* aqua & igni *l. ult. D. de legat.* & aliis locis quos ſupra ſub art. *aqua*. Interdicere bonis eſt, adminiſtrationem bonorum ſuorum, curatore dato alicui adimere ob id, quod neque modum, neque finem expenſarum faciat, cujus interdictionis ſollemnia verba a Paullo referuntur *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 7. Cic. *de Senect. c.* 7. Ut quemadmodum more noſtro male rem gerentibus bonis interdici ſolet. Vid. Valer. Max. *lib.* 3. *c.* 5. *de filio Q. Fabii*: Ei Q. Pompeius, ait, Prætor paternis bonis interdixit. Quod ſignificat Horat. *Serm. lib.* 2. *ſat.* 3. *Interdicto huic omne adimat jus Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.* Lege XII Tabularum prodigo interdicitur. bonorum ſuorum adminiſtratio *l.* 1. *D. de curat. furioſ.* Prodigo commercio interdictum eſt Ulpian. *tit.* 22. §. 13. Interdicere foro *l.* 9. §. 4. *D. de pœn.* id eſt, prohibere forenſibus negotiis ſeſe adcommodare, ut *ibid.* teſtimonii officio ei, qui adulterii damnatus eſt *l.* 14. *D. de teſtib.* ordine *leg.* 7. §. 20. *D. de interd. & releg.* Cui pomœrio civitatis interdictum eſt, urbe etiam interdictum videtur *l.* 5. *D. de ſerv. export.*

Intercidere provincia *l.* 7. §. 10. & §. 11. *D. de interd. & releg.* id eſt, vetare in provincia commorari. Unde *interdicti in rubr. D. de interd. & releg.* accipiendi ſunt, quibus urbe, patria, regioneve aliqua interdictum eſt, aut qui certæ rei interdictione puniti ſunt.

Interdicere aliquando eſt interdicto uti, & experiri *l.* 1. §. *pen. D. de via publ. l.* 3. §. 6. *D. de tab. exhib. l. pen. D. ne quid in loc. publ. l.* 1. §. 13. *D. de vi & vi arm. l.* 1. §. 22. *D. de aqu. quotid. & æſtiv. l.* 8. §. 2. *D. de precar. l.* 5. §. 10. *l.* 7. §. 1. *D. quod vi aut cl.* Huc pertinent illa Quinctilian. *lib.* 3. *Inſt. orat. c.* 6. Non debuiſti *interdicere*, ſed *petere*. Sic & auctores noſtri *Interdictu-*

rus

rus, id eſt, interdicto uſurus *l.* 3. §. 3. *&* §. 11. *D. ad exhib.* Interdicis mecum *l.* 3. §. 6. *D. uti poſſid.*

Interdicere alias prætor dicitur, qui interdictum dat, & proponit *l. un. D. ut in flum. publ. l.* 1. §.28. *D. de aqu. quot. & æſtiv. l. un. D. de font. l.*1. *D. de loc. publ. l.*1. §.8. *D. ne quid in flum. publ. l.*1. §. *ult. l.*2. *D. de cloac. l. ult. D. de riv. l.*1. *D. de loc. & itin.*

Immo & *Intercidit* prætor, quoties aliquid imperat. Ut per locum, foſſam, ſtagnum publicum navigare liceat, interdicam *l.* 1. *D. de flum. publ.* quamvis & ad *interdictum* recte referatur (id eſt, ad prohibitionem, ne iſta impediantur.) Vid. Scip. Gentil. *de juriſd. lib.*1. *c.*30. Hein.

Interdictio aquæ, & ignis, de qua ſupra ſub art. *aqua* Interdictio bonorum *l.* 18. *D. qui teſt. fac. poſſ.* matrimonii *l.* 9. *D. de jur. dot.* negotiationis, profeſſionis, advocationis *l.*9. *D. de pœn. l.*1. §. *ult. D. de offic. præf. urb. l.* 3. *D. de decurion.* certæ rei *l. ult. D. de injur.*

Interdictum, ut Juſtinianus tradit, adpellabatur forma, ac conceptio verborum, qua prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat. Quod tum maxime fiebat, quum de poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione inter aliquos contendebatur *pr. Inſt. de interdict.* Cujus adpellationis originem non a prohibitione, ſed quia inter duos diceretur, deducit idem Juſtinianus §.1. *Inſt. eod. tit.* liceet eam etymologiam non contemnendis rationibus rejiciat Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 38. *p.* 292. Iſidorus plane *lib.* 5. *orig. c.* 24. interdictum definit, quod a judice non perpetuum, ſed pro reformando momento, ad tempus, *interim dicitur*, ſalva propoſitione actionis. Vetus Gloſſarium Græcum: *Interdictum* διαλεγομενον μεταξυ δυο αμφισβητυντων περι νομης, interloquutio inter duos de poſſeſſione diſceptantes. Quo adludens Cicero *lib.* 7. *ad famil. Epiſt.* 32. Urbanitatis, ait, poſſeſſionem, amabo, quibuſvis *interdictis* defendamus. Erant nempe Romanis cognitiones, vocatæ *extraordinariæ*, maxime in cauſſis poſſeſſionum, aliiſque moram non ferentibus, in quibus ab ordine judiciorum in tantum recedebat Prætor, ut judicem non daret, ſed ipſe levato, ut vocamus, velo cognoſcebat. Jubebat vero in talibus caſibus ad implorationem actoris, qui *interdicere* dicebatur (non prætor,) vid. Quinctil. *Inſt. orat. III.* 6. quem ducentem aquam in fundum vicini, hic prohibuerat, quominus id fieret, & prohibebat hoc modo: *Uti hoc anno aquam, qua de agitur, non vi, non clam, non precario ab alio duxiſti, quo minus vis fiat, veto.* Vid. *l.*1. *D. de aqu. quot. & æſt.* aut ſi v. g. *precario* alter ab altero quid teneret, redderque id ipſum repetenti denegaret, Prætor jubebat: *Quod precario ab illo habes, aut dolo malo feciſti, ut poſſidere deſineres, habere, qua de re agitur, id illi reſtituas.* Vid. Vurffel. *juriſpr. defin.* §.669. Interdicta plane & *actionum* nomine vocantur. Et ita actionem quod vi aut clam dicit *l.*43. *de fin. D. ad Leg. Aquil.* Et Juſtinianus interdictum unde vi *recuperandæ poſſeſſionis actionem* adpellat in *l.* 1. *C. ſi per vim vel al. mod.* Ea porro, ut actiones, *accipi*, *edi*, *moveri*, *reddi*, dicuntur. Item *interdicto agere*, *experiri*, aiunt Juriſconſulti, ut & *interdicto teneri.*

Eorum alia ſunt *prohibitoria*, aut *reſtitutoria*, aut *exhibitoria l.* 1. §.1. *D. de interd.* §. 1. *Inſt.*

eod. tit. l. 6. §. 1. D. de confeſſ. Rurſus *Interdicta* quæ ad rem familiarem ſpectant, aut *adipiſcendæ* ſunt *poſſeſſionis*, aut recuperandæ, aut retinendæ *l. 2. §. 2. D. de interd. Interdicta* vero retinendæ poſſeſſionis *duplicia* adpellantur, quibus uterque poſſeſſionem retinere intendit, qualia ſunt *interdicta uti poſſidetis*, & *utrubi l. 2. pr. D. de interd. l. 3. §. 1. D uti poſſid. l. 1. §. 26. D. de aqu. & aqu. quotid. l. 1. §. 2. D. de ſuperfic. § 7. Inſt. de interd.*

Interdictum, prohibitio. Contra interdictum accedere *l. 1. C. de tut. vel cur. qui ſatiſd. non deb.* Ita & Horatius *lib. 2. ſerm. ſat. 3. interdicto* pro interdictione bonorum uſus eſt.

Interdictum memoratur in *c. 20. decretal. de verb. ſignif.* Ut autem differt interdictum ab excommunicatione, vid. *art.* Excommunicatio.

INTERDIU durante die *l. 6. D. de his, qui effud. vel dejec. l. 54. §. 2. D. de furt. l. 14. D. comm. præd. Interdius* pro *interdiu* dixit Plaut. *Aſinar. Act. 3. ſc. 3. v. 9. Aulular. Act. 1. ſc. 1. v. 34. Moſtell. Act. 2. ſc 2. v. 2. Mercat. Act. 5. ſc. 2. verſ. 50 Pſeudol. Act. 5. ſc. 2. v. 8. Rudent. Prolog. v. 7.* Inde *interdiarius*, quo nomine adpellatur junioribus auctoribus is, qui *interdiu* furatur, notante Voſſio *de vitiis ſerm. lib. 3. c. 17.* Gloſſarium vetus: *Interdiarius*, ἡμεροκλέπτης, *fur diurnus*, cui opponitur ἡμεροκοίτης, *dormiens per diem*, vel *dormitator*, id eſt, fur nocturnus. Cujac. *lib. 11. Obſ. c. 27.*

INTERDUM pro interim *l. 16. §. 1, D. de recept. arb.* Cujac. *in Paull. lib. 13. ad edict. p. 180.* Similiter & *interim* aliquando pro *interdum* reperitur, veluti *l. pen. §. ult. D. de cond. & demonſtrat. l. 3. pr. D. mand.* apud Quinctilian. *lib. 7. c. 2. lib. 5. c. 10. Declam. 9.* Plautum *Trucul. Act. 4. ſc. 4. v. 29.* Senecam *lib. 1. de ira c. 16.* Interim optimum miſericordiæ genus eſt, occidere. Et apud Senec. *tragœd. in Hercul. Oet v. 481.*

Promiſcue ergo *interdum*, & *interim* uſi ſunt ſecundi ſæculi ſcriptores, quia *interdum* idem eſſe credebant, ac *interea dum*. Ita Apuleius *lib. 9. Metamorph. pag. 226.* Interdum, ait, Philaſiæterus, cognito ſtrepitu, raptim tunicam injectus, ſed plane præ turbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. Et *lib. 5. p. 171.* Interdum Pſyche errabundo rurſus gradu pervenit ad civitatem aliam. Hæc ille. Neſcio an alius ita loquutus ſit. Sed quum fas fuerit *interim* dicere pro *interdum*, non video, quid eos prohibuerit pro *interim* INTERDUM uſurpare. *Hein.*

INTERESSE. Publice *intereſt*, quod in commune expedit, & ad totius reipublicæ utilitatem pertinet *l. 44. pr. D. de uſurp. & uſuc.* privatim, quod ad ſingulorum utilitatem ſpectat *l. 65. §. 5. D. pro ſoc.* Ad exhibendum poſſunt agere omnes, quorum intereſt *l. 3. §. 9. D. ad exhib.* quod ut accipiendum ſit, vid. *l. 19. D. eod. tit.* In judicio finium regundorum etiam ejus ratio ſit, quod intereſt *l. 4. §. 1. D. fin. regund.* id eſt, ſi aliquam utilitatem reus ex eo loco percepit, quam vicini eſſe adparuit. Si nihil *interſit* actoris *l. 2. §. ult. D. ſi quis in jus vocat.* id eſt, ſi jus ejus non factum ſit deterius, ut *l. 8. D. ſi quis caut. in judic. ſiſt.* vel ſi nullum ex hoc damnum paſſus ſit. Ibi autem *intereſſe* peculiariter accipimus, uti in aliis multis locis, inter quos *l. 13. D. de pact.*

Id,

Id, quod *intereſt*, a re, reique æſtimatione ſeparatur *l.* 1. §. 20. *D. de tut. & rat. diſtr. l.*1. *D. de act. emt.* Et proinde id, *quod intereſt*, & *quanti ea res eſt*, diverſa noſtri auctores faciunt *l. un. in fin. D. ſi quis jus dic. l.*56. *D. ad Leg. Aquil. l.* 4. §.7. *D. de damn. infect.* His enim verbis verum rei pretium, illis omnis utilitas, quæ modo circa rem conſiſtat, continetur *l.* 193. *D. de verb. ſignif. l.* 2. §. 3. *D. de act. emt.* Unde Paullus in *l.*13. *D. rat. rem hab.* in quantum *interfuit*, ſic interpretatur, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui. Exempla ejus quod *intereſt* peti poſſunt ex *l.*21. §. *ult. cum ſeq. D. ad Leg. Aquil. l.*3. *D. de condict. furt. l.*8. *D. de evict. l.*11. §. 3. *D. de edend. l. ult. D. de eo per quem fact. l.*33. *D. locat.*

Quorum *intereſt* pro ad quorum officium ſpectat *l.*56. *D. locat. l.* 3. *C. de confirm. tut. l.*7. §. 5. *C. de advoc. diverſ. judic. l.* 2. *C. Theod. ad Leg. Jul. de ambit. l.* 4. *C. de fabric. l.*3. *C. de ſport. & ſumt. in jud. fac. l* 6. §.3. *C. de adpell. l. ult. C. de aquæd.* Hoc modo & Juſtinianus Græce loqui ſolet in Novellis *εξεςαι τη ση υπεροχη*, pro eo, quod eſt, *ſpectabit ad celſitudinis tuæ officium.*

Intereſt, diſcrimen eſt, diſtinguendum eſt *l.* 3. *D. ad Leg. Aquill.* & paſſim. Verbum *intereſſe* novo genere conſtructionis uſurpatum a Paullo in *l.* 21. *in fin. D. quand. dies legat. ced.* obſervavit Briſſon. ibi: Nec multum, ait, intereſſe tale legatum ab hoc, *ſi heres erit*, *dato.*

Intereſſe pro adeſſe *l.* 12. §. *ult. D. de adpell.*

Interfectum negotium in *l.* 2. *C. Theod. unde vi.* dicitur exſtinctum, vel finitum, quod, ut Plautus *in captiv. Act.* 3. *ſc.* 4. *v.* 7. & *Menæch. Act.* 5. *ſc.*2. *v.* 46. loquitur, *occiſum eſt.* Idem *in Mercat. Act.* 2. *ſc.*2. *v.* 3. 4. *Uſusfructus*, *victus*, *cultus tam mihi harum arduum-Interemtus*, *interfectus eſt*, *alienatus eſt*, *occidit.* Apuleius *interfectam* virginitatem dixit *lib.*5. *Metamorph. p.* 161. ſimilique loquendi figura *vulnerata cauſſa*, *vulneratum negotium* dicitur in *l.* 15. *C. Th. de adpell. & alibi.*

Interim. Ex conjunctis dijudicandum, de quo temporis intervallo, cujuſque negotii ſuſpenſione, intelligendum ſit illud. Sic *interim* eſt, pendente die, vel conditione *l.*19. *D. de adſign. libert. l.* 46. *D. famil. erciſc.* & *paſſim.* pendente adpellatione *l.* 21. §. 1. *D. de adpell. & alibi.* donec ætatem infantis exceſſerit *l.* 55. *D. de uſufr.* donec ad juſtam ætatem pervenerit *l.* 8. *D. de condit. cauſſ. dat.* intra annum *l.* 81. §. 2. *D. de legat.*1. dum conſtituitur *l.* 11. *D. de pecun. conſt.* dum deliberat heres *l.* 9. *D. ex quib. cauſſ. in poſſeſſ.* donec dies venerit *l.*16. *D. de ann. legat.* antequam dominium auferatur *leg.* 36. *D. de nox. act.* dum totum emat *l.* 36. §. *ult. D. mand.* durante furore *l.* 11. *D. de ſuſp. tut. l.* 12. *D. de excuſat.* quoad apud hoſtes eſt *l.*6. *fin. D. quib. ex cauſſ. in poſſeſſ.* pendente judicio *l.* 78. *D. de legat.* 2. conſtante matrimonio *l.*5. *D. de bon. damnat.* quamdiu nolit *l.* 41. §. *pen. D. de legat.* 3. quamdiu in ſenatorio ordine manet *l.* 27. *D. de rit. nupt.* donec poſtumus naſcatur *l.* 29. *D. de negot. geſt.* pendente criminis quæſtione *l.* 8. *D. ad Leg. Pompei. de parricid.* quoad res evincatur *l.* 29. *D. de negot. geſt.* quamdiu res apud eos manet *l.* 37. *D. de noxal. act.* donec ſucceſſio pupilli locum habet *l.* 34. §.10. *D. de legat.*1.

an-

ante tempus *l.* 113. *D. de legat.* 1. aliquo tempore *l.* 242. *in fin. D. de verb. ſignif.* ante triennium *l.* 56. §. 1. *D. ad Leg Falcid.* ventre pleno, & antequam mulier ſit enixa *l.* 3. §. *ult. l.* 5. *D. ſi pars hered. pet.* inter vulnus & mortem *l.* 51. *D. ad Leg. Aquil.*

Interim, pro interdum, aliquando accipi, diximus ſupra in *interdum*.

INTERIMERE, vel, ut in Florentino legitur, *interemere*, occidere *l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan. l.* 11. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.* Significat etiam perimere, tollere. *Interemta* dilatione, id eſt, ſublata *l.* 3. §. 24. *D. de ſtatul.*

INTERIRE, exſtinqui, perire. *Intereunt* enim & homines, vel morte, vel maxima, & media capitis deminutione *vel res*, quum aut nullæ relinquuntur, aut conditionem mutant *l.* 63. §. *ult. D. pro ſoc.* Sed & *interire* dicuntur & actiones, quando exſtinguuntur, vel finiuntur *l.* 10. *D. de tut. & rat. diſtrah.* frumentum vel vinum *l.* 22. *D. de negot. geſt.* fundus *l.* 10. *in fin. D. de peric. & commod. rei vend.* peculium *l.* 19. §. *ult. D. de conſtit. pecun.* pignora *l.* 34. *D. de damn. infect.* poſſeſſio *l.* 44. *D. de adquir. poſſeſſ.* ſervitutes *l.* 11. *D. comm. præd.* tabulæ qui interciderunt *l.* 1. *D. ſi tab. null. exſtab.* uſusfructus *l.* 11. §. 5. *D. quib. mod. uſusfr.*

INTERITUS actorum *leg.* 11. *C. de fid. inſtrum.* perſonæ *l.* 4. *D. de novat.* rei *l.* 11. *D. comm. divid.* uſusfructus *l.* 15. *D. famil. ercisc.*

INTERLINERE. Qui teſtamentum deleverit, *interleverit l.* 2. *D. de Leg. Cornel. de falſ.* rationes hereditaris *l.* 16. §. 5. *D. famil. ercisc. l.* 11. §. 1. *D. de ſerv. corrupt.* Vid. & *l.* 12. §. *ult. D. de teſtam. mil. l.* 5. § 8. *D. commod. l.* 27. §. *ult. D. de furt. l.* 67. *D. de legat.* 1.

INTERLOQUI judex, præſes, prætor, immo & princeps dicitur, quum quid inter cognoſcendum pronunciat *l.* 2. *D. ad pell. recip. l.* 32. *D. de pœn. l.* 9. §. 3. 5. *v. ex facto. D. quod metus cauſſ. l.* 38. *D. de fideic. libert.* Hinc

INTERLOQUUTIO pronunciatio de plano *l.* 1. *D. de conſtitut. l.* 9. *C. de ſent. & interloq. l.* 13. *l.* 17. *Cod. ex quib. cauſ. infam. irrog.*

INTERLOQUUTORIA ſententia. Vid. ſub art. *Sententia.*

INTERMINARI vitam apud Plaut. *in Caſin. Act.* 3. *ſc.* 5. *v.* 28. *Interminata* pœna *l.* 60. *Cod. D. de hæret.* Hinc

INTERMINATIO judicii *l.* 8. *C. Th.* eod. tit. pœnæ *l.* 30. *C. Th. de Episc. Interminatione* firmata privilegia *l.* 36. *C. Theod. de navicul.* Sub *interminatione* monere *l.* 21. *C. Th. de diverſ. offic. interminatione* vetare *l. ult. C. de veſtib. oleber. Interminationi* ſubjacere *l.* 1. *C. de oper. publ.* Metu *interminationis l.* 6. *C. Th. ne ſanct. baptiſm. iter.*

INTERMINUS, A, UM. *Intermina* ætas *l.* 13. *Cod. Th. de indulg. debit.* infinita. Prudent. *Cathemer. hymn.* 12. *v.* 37. *ſeq.* Illuſtre quiddam cernimus. Quod neſciat finem pati, Sublime, celſum, interminum, Antiquius cœlo, & chao. Idem περιστεφ *hymn.* 2. *v.* 298. ævum interminum, & Sidon. Apollin. *lib.* 7. *Epiſt.* 4. interminam intereeſſionem dixit. Sed & apud Apuleium *de mundo p.* 57. legitur, agere ſtellarum choros intermino lapſu. Auſon. *Epiſt.* 16. *v.* 38. ubi libellum ſuum adloquutus: Perge, libelle, & ute-

utere Felicitate intermina. Ex quibus teſtimoniis patet, eſſe hanc vocem cadentis jam Latinitatis, eamdemque in primis Scriptoribus Chriſtianis in deliciis fuiſſe.

INTERMISCERE actum alienum teſtamento *l.* 21. §. 1. *D. qui teſtam. fac.*

INTERMISSIONEM habet furioſus *l.* 20. §. 4. *D. qui teſt. fac.*

INTERMITTERE adminiſtrationem *l.* 14. *D. de tut. & rat. diſtrah.* negotia *l.* 21. §. 2. *D. de negot. geſt. Intermiſſo* legitimo ſpacio *l.* 14. *D. de ſerv. præd. urb. Intermiſſus* furor Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 4. §. 5. turpitudo intermiſſa *l. pen. D. de his qui not. infam.*

INTERMORI viæ dicuntur metaphorice *l. ult. D. de loc. & itin. publ.*

INTERNECINUM veteribus eſt, quidquid mortem accelerat. *Internecini* actio, & crimen ſuſpecti, mortis, ſeu homicidii, de quibus *l.* 14. *C. Th. de accuſ.* ſunt accuſationes de morte teſtatori veneno, incantatione vel alia quacumque defixione magica dolo malo illatæ. Eo ſenſu & Juſtinus *lib.* 6. *c.* 2. & *lib.* 11. *c.* 9. dixit *internicina* odia, & bellum internecinum *lib.* 26. *c.* 2. & Apulei. *lib.* 5. *metamorph. p.* 164.

Internecinum teſtamentum, ait Feſtus, eſt, propter quod dominus ejus necatus eſt. Internecinum judicium, quod, interprete Iſidoro *lib.* 5. *etymol. c.* 26. in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob hoc dominum occidit. Plura de internecino teſtamento, & actione internecini Cujac. *lib.* 1. *obſerv. c.* 2. diſſeruit.

INTERNOSCERE *l.* 33. *D. locat. cond.* adgnoſcere, diſtinguere ab alio.

INTERNUNCIUS, vel ut in *l.* 2. *D. de obl. & act.* vocatur, *nuncius*, & proxeneta, vel interpres, uti in *l.* 1. *C. Theod. de nupt.* adpellatur, per quem aliquid facimus. Sic per *internuncium* juſſum fieri poteſt *l.* 25. §. 4. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Per internuncium ſponſalia recte conſtituuntur *l. ult. D. de ſponſal.* Contra actus legitimi & actiones legis, quia procuratorem non admittebant *l.* 123. *pr. D. de reg. jur.* per internuncium non jure explicabantur. Et generatim ubi quid per epiſtolam fieri non poterat, ibi nec internuncius admittebatur, veluti in adoptionibus, auctoritate a tutore interponenda, ſtipulationibus, acceptilationibus *l.* 4. *C. de adopt.* §. 9. *Inſt. de auct. & conſ. tut. l.* 9. §. 5. *D. eod. tit.* §. 12. *Inſt. de inut. ſtip. l.* 3. *l.* 13. §. 10. *D. de acceptil.*

INTERNA vocant veteres interiora, & præcipua negotii alicujus momenta, quibus capiunt ſubſtantiam. Sic cauſſa principalis *interna l.* 1. *C. Th. unde vi l.* 2. *C. Th. ſi vag. pet. mancip. Interna* negotii *l. un. C. Th. de offic. præf. præt.* Simili translatione indolem, vitamque hominis *interiorem* hominem vocat Plaut. *Aſinar. Act.* 3. *ſc.* 3. *v.* 66.

INTERPELLARE eſt extra judicium petere, denunciare, efflagitare *l.* 23. *D. de oblig. & act.* Non ſolum autem perſona interpellari dicitur, ſed & *interpellatæ* pecuniæ a parte promiſſoris *l.* 2. *D. de nautic. fœn.* Ita & bona interpellari dicuntur in *l.* 5. *C. de jur. fiſc.*

Alias *interpellare* eſt debitorem adpellare, & in judicio convenire *l.* 45. *D. de admin. & peric. tut.* & alibi paſſim.

Interpellare, adire, implorare. *Interpellare* judicem *l.* 41. *C. de tran-*

tranſact. præſidem *l. 6. Cod. de uſur.*

Interpellare interrumpere. Sic interpellari dicuntur jus *l.* 18. *§. ult. D. quemadm. ſerv.* petitio *l. 6. C. de adquir. poſſeſſ.* poſſeſſio *l. 2. D. pro her.* poſſeſſores *l. 1. D. de diſtract. pign.* uſucapio *l. 1. §. ult. D. de uſufruct. quemadm. cav.*

Interpellare, impedire. Si ab eo interpellabitur *l. 33. D. locat.* id eſt, frui prohibebitur. Ita Interpellare juriſdictionem *l. 36. §. ult. D. de fideic. libert.* libertatem *l. 67. D. qui & a quib.* manumiſſionem ſervi *l. 30. D. mand.* venditionem *l. 6. D. de opt. vel elect. leg.*

Interpellare adpellare de ſtupro. Qui mulierem, puellamve interpellaverit *l. 1. §. ult. D. de extraord. crim.* interpellare de ſtupro dixit Paull. *lib. 5. tit. 4. &* 14.

Interpellatio pro judiciaria perſequutione *l. 23. D. de judic.* Sine interpellatione, id eſt, ſine controverſia *l. 188. D. de verb. ſignif. l. 2. C. de long. temp. præſcr.*

Interpellator matrimoniorum, id eſt, ſollicitator nuptiarum alienæ mulieris, quamvis Cujacius *ad Paull. p.* 439. *edit. Schult.* ſollicitatorem ab *interpellatore* ita diſtinguat, ut ille pudicitiam alienæ uxoris adpellet, hic ejus nuptias adfectet, & adpetat. Rectius Schultingius *ibid. ſollicitatores* ſponſas alienas, *interpellatores* nuptas corrumpere, & earum matrimonia ambire cenſet. *Hein.* Paull. *lib. 5. ſent. tit. 4. §. 5. l. 1. pr. D. de extraord. crim.*

Interpola veſtimenta *l. 23. D. de contrah. emt.* novis opponuntur. Proinde apud Iſidor. *orig. lib. 19. c. 22.* ubi vulgo legitur *intripola veſtis illa vocatur, quæ dum ſit vetus, ad novam ſpeciem recuratur*, emenda *interpola.* Uſi veteres ſunt etiam forma *interpolis*, *e.* Unde *interpoles* feminæ, quæ fucum ad tegendam deformitatem inducunt, ut pro vetulis juvenculæ videantur. Plaut. *Moſtell. Act. 1. ſc. 3. v.* 117. Mulier recte olet, ubi nihil olet. Nam iſtæ veteres, quæ ſe unguentis, uncitant, interpoles, Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt. *cet.*

Interpolare. Quia venalitiarii ſciunt, facile decurri ad novitiorum (ſervorum) emtionem, idcirco interpolant veteratores, & pro novitiis vendunt *l. 37. D. de Ædil. edict.* ubi *interpolare* eſt immutare, novamque formam e vetere fingere. Plaut. *Amphytr. Act. 1. ſc. 1. v.* 161. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo. Plin. *lib. 5. Hiſt. nat. c.* 16. Tectorium albaria interpolatur.

Interponere ſe dicitur fiſcus, judex, magiſtratus, prætor, ſenatus, id eſt, partes ſuas accommodare, & auxilium impartiri *l. 5. C. ſi mancip. ita fuer. l. 5. §. 1. D. de agnoſc. & al. lib. l. 4. §. 9. D. de damn. infect. l. 6. §. 6. D. quæ in fraud. credit. l. 2. §. 9. D. de orig. jur.*

Interponere officium ſuum *l. 30. D. famil. erciſc.* ſuam benevolentiam *l. 52 D. de adquir. vel. amitt. hered.* auctoritatem ſuam *l. 13. D. de auct. tut.*

Interponi etiam dicitur acceptilatio *l. 16. §. 6. D. de acceptil.* adpellatio *l. 24. §. ult. D. de adpell.* & *paſſim* cautio *l. 7. D. de hered. pet.* conditio *l. 31. D. de oblig. & act.* contractus *l. 73. D. ad SC. Trebell.* decretum *l. 5. D. de confirm. tut.* delegatio *l. 3. C. de novat.* denunciatio *l. ult. C. debit. vend. pign. non poſſ.* dolus *l. 1. C. de jure dot.* donatio *l. 40. D. de mort. cauſſ. donat.*

nat. edictum *l.* 7. §.7. *D. de Carbon. edict.* fides *l.* 10. §. *ult. D. de his quæ ut indign.* fraus *l.* 3. §. 1. *D. de jur. fiſc.* inſtrumentum *l.* 35. *D. de pact.* jusjurandum *l.* 40. *D. de jurejur.* liberalitas *l.* 2. *C. de dot. caut.* obligatio *l.* 17. *D. de acceptil.* pactio *l.* 25. *D. ad SC. Turpill.* pactum *l.* 1. *D. de diſtr. pign.* placitum *l.* 7. *D. de tranſact.* provocatio *l.* 18. *D. de adpell.* ſatiſdatio *l.* 20. *D. de op. nov. nunt.* ſcriptura *l. ult. D. de oblig. & act.* ſtipulatio *l.* 35. *D. de act. emt.* teſtatio *l.* 16. *D. de SC. Maced.* traditio *l.* 1. *C. quand. lic.* tranſactio *l.* 2. 7. 8. 11. 13. *C. de tranſact.*

Interpoſitum, quod intervenit, ſegregat, & diſtinguit. Sic Interpoſitis ædibus alienis *l.* 7. §. 1. *D. commun. divid.* horis *l.* 23. §. *ult. D. ad leg. jul. de adult.* inimicitiis *l.* 3. §. 11. *D. de adim. legat.* nuptiis aliis *l.* 21. *D. qui & a quib. manum.*

Interponi etiam dicuntur perſonæ, quarum opera utimur. Et ſic *interpoſitus* accipitur *in l.* 12. *D. ſi quid in fraud. patr.* Interpoſito curatore vendere *l.* 32. §. 2. *D. de admin. & peric. tut.* Si ſervum interpoſuit mulier *l.* 11. §. 6. *D. de don. int. vir. & ux.*

Interpositio decreti *l. ult. C. de præd. & al.*

Interpres is, cujus miniſterio ad alienam, & extraneam linguam intelligendam utimur *l.* 1. §. *ult. D. de verb. oblig. l.* 5. *in fin. D. de capt. & poſtl.* Liv. *lib.* 7. *c.* 26. Gallus proceſſit magnitudine, atque armis inſignis, quatienſque ſcutum haſta; quum ſilentium feciſſet, provocat per interpretem unum ex Romanis. Cic. 3. *Verr.* 37. Valentius eſt in Sicilia interpres, quo interprete non ad Græcam, ſed ad furta, & flagitia uti ſolebat. Idem *pro Balbo c.* 11. Quem apud majores legati noſtri, in Græciam proficiſcentes, interpretem ſuum habere voluerunt. Q. Curt. *lib.* 5. *c.* 11. Juſſuſque propius accedere ſine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Et mox: Interprete Græco relato ſermone exemta dubitatio. Plin. *hiſt. nat. lib.* 25. *c.* 2. de Mithridate: Illum ſolum mortalium viginti duabus loquutum linguis, certum eſt, nec de ſubjectis hominibus ullum hominem per interpretem adpellaſſe. Firmic. Matern. *lib.* 3. *Matheſ. c.* 8. Reddit etiam ſic, per noctem colloquutus, Imperatorem, aut potentiſſimorum judicum interpretes.

Interpres, proxeneta, vel internuncius, cujus opera, ac miniſterio ad conciliandos contractus, aliaque peragenda negotia utimur *l.* 1. *C. Th. de nupt. l. ult. D. de ſponſal.* Plaut. *Mil. glorioſ. Act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 200. *Act.* 3. *ſc.* 3. *v.* 36. *Act.* 4. *ſc.* 1. *v.* 6. *Curcul. Act.* 3. *v.* 66. Hinc talium etiam interpretum ſalarium *ερμηνευτικον* adpellatur *l. ult. D. de proxenet.*

Interpretari. Beneficium principis quam planiſſime interpretari debemus *l.* 3. *D. de conſtit. princip.* Julianus in *l.* 13. *in fin. D. de reb. dub.* Sed proclivior eſt ſententiæ teſtatoris ſic eſſe interpretandæ. Paullus in *l.* 11. *D. de reg. jur.* In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. Sic & apud Sueton. in *Nerone cap.* 13. Dein precanti tiara deducta diadema impoſuit, verba ſupplicis *interpretata* prætorio viro multitudini pronunciante.

Interpretatio. Interpretatione adjuvanda Lex *l.* 64. *D. de cond. em.* Quamvis adulterii crimen inter publica referatur, quorum delatio in commune omni ſine aliqua legis interpretatione

tione conceditur. Senſus eſt: In aliis criminibus publicis accuſationem omnibus promiſcue patere; neque ullam eſſe interpretationem, quæ jus accuſandi intra certas perſonas coarctet. In adulterio vero, ob manifeſtam Legis Juliæ ſanctionem, rem aliter ſe habere. *Hein.*

Interpretatio pro diſtinctione. Dierum interpretatione, id eſt diſtinctione expulſa *l. 1. C. Th. de emendat. ſervor.*

Interpretatio vox fulguralis diſciplinæ propria. Eam autem denunciationem atque interpretationem, quæ de tactu Amphitheatri ſcripta eſt *l. 1. Cod. Th. de pagan.* Plin. *lib. 2. c. 53.* In fulgurum interpretatione eo profecit ſcientia, ut ventura alia finito die præcinant. Unde & ipſi fulguratores *interpretes* apud Ammian. in *lib. 23. c. 3.* Tacit. 15: *Annal. c. 47.* Vis fulgurum non alias crebrior. Et mox: Sequutaque Haruſpicum interpretatio. Hæc interpretatio dicitur Sententia in veteri Inſcriptione apud Gruter. *Deo Fulguratori aram & locum hunc relig. ex Haruſpic. Sent. Publicus Front. Poſ. &. D. D.* Vid. Gothofr. *Comm. ad d. l. 1.*

Interpretatio legum eſt diſtincta mentis obſcurioris legiſlatoris repræſentatio. Quod ſi ſuperior eam repræſentet, *authentica*; ſi Juriſconſultus *doctrinalis*, ſi conſuetudine determinatur, *uſualis* adpellatur. Dubitatum fuit, utrum *authentica* interpretationis ſpecies jure dici poſſit? quæ nova lex nonnullis videtur. Quominus dici poſſit, nullum remanet dubium, optimus dum quilibet verborum ſuorum interpres, nec abſonum obſcurius a me dicta aurea, diſtinctius nunc proponere. Ipſe Juſtinianus *l. fin. §. 1. C. de legibus* expreſſis verbis id docet, quæ lex omnibus iis, qui negant, authenticam interpretationem Imperatori fuiſſe cognitam, opponenda. Sed illa dubitatio, utrum *interpretatio authentica* ab auctore legis neceſſario, anne etiam a ſucceſſore petenda? altioris indaginis videtur. Prius qui defendunt, authenticam hanc interpretationem ab authentico, ſeu originali derivant, quo ſenſu hæc vox occurrit in *l. 2. D. de fid. inſtrum. l. fin. D. teſt. quemadm. aper.* Sed perplacet poſterius. Αυθεντα principem & αυθεντικον id, quod ab auctoritate valentibus profectum, notat: Hinc colligo interpretationem authenticam eſſe, quæ fit ab eo, penes quem eſt ſumma poteſtas, ſive is tulerit legem, ſive anteceſſor ejuſdem. Neque putandum eſt ſucceſſorem, interpretando legem ab anteceſſore latam, novam ferre legem. Declarat ſaltim atque exponit illius voluntatem, quod quum ſit interpretari, ſucceſſor ita anteceſſoris mentem interpretatur. Sin nova addiderit momenta a prioribus diverſa, diverſæque obligationis rationem continentia, non interpretatus fuit ſucceſſor. Conſentit nobiſcum Gratianus *ad c. 16. Cauſ. 25. qu. 1.* ſcribens: *Ipſi namque ſoli canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent.* Summum vero Pontificem jus habere interpretandi ſtatuta ab anteceſſoribus, docet Innocentius III. *in c. 27. Decretal. de offic. & poteſt. jud. deleg.* Hæc Wurffel. *in juriſprud. definitiva §. 17.* Eſto vero nova lex, quæ circa ſenſum priori legi tribuendum fertur, non ideo minus hanc novam legem prioris interpretativam dixeris; ſi quidem lex poſterior, vi authentiæ principalis, perinde habenda demum eſt pro declaratione mentis, quam habuit princeps, ubi priorem legem ferebat, ac ſi eam declarationem in ipſa illa lege ferenda ſubjeciſſet. Ne autem æquivocationem patiamur; tu dic: Nova non eſt lex, qua legem jam latam interpretatur princeps,

ceps, ſi reſpexeris materiam legis, mentemque interpretantis principis cum mente legis anterioris pro eadem habendam. Nova vero eſt lex, quatenus per neceſſitatem ſic interpretandi introductam ſit, ut ne ſub aliquo colore a mente legi priori tributa recedi poſſit. Differt (pergit Wurffel. ibid.) interpretatio *doctrinalis* ab *authentica* ſubjecto, quod in authentica princeps, in doctrinali Juriſconſultus eſt. Hic enim, quum is ſit, qui gaudet ſcientia legum & juris, ea vero in cognitione rationis, ac nexus earumdem conſiſtat, patet, a nemine, ſi a Principe legis auctore diſceſſeris, tutius legis interpretationem peti, quam a Ictis. Quum vero *doctrinalis interpretatio*, inde, quod Ictus ſenſum verborum alios doceat, dicta, circa alienam mentem verſetur, liquet nonniſi probabilem propoſitionem ex ea oriri. Hæc vir doctiſſimus. Liceat heic addere doctrinalem interpretationem non obligare qua talem, quod facit authentica, vel etiam interpretatio judicialis, quæ eſt pro re judicata. Nempe doctrinalis interpretatio tranſit in rem judicatam ſententia judicis hanc, illamve doctrinalem interpretationem probantis.

Interpretationis uſualis fundamentum. Wurffel. *l. c.* oſtendit in *l.*23. 37. & 38. *D. de legibus.* exemplum ejus adfert ex 2. F. 26. *c. naturales*, quo naturalibus, etiam ſi legitimati ſint, denegatur ſucceſſio in feudis, quod uſus ad legitimatos a principe reſtrinxit. Aliud exemplum in praxi Aug. Cameralis judicii obtinens: Contumax decreto *Proclamate* elapſis ſex juridicis florenum Rhenenſem, ſe qui æquivalet 60. crucig. poenæ loco ſolvere miniſtro Cameræ jubebatur, R. D. Spirens. 1600. §. 91. quod uſus interpretatus eſt de 60. crucigeris.

Declaratio mentis legislatoris per verba, verbis ejuſdem æquipollentia, ſed clariora, *interpretatio declarativa*; declaratio vero mentis legislatoris, rationi moventi, latiori verbis reſpondens, *extenſiva*, declaratio mentis legislatoris rationi moventi ſtrictiori verbis reſpondens *reſtrictiva* dicitur. Declarative interpretaturus legem in ſola verborum ejuſdem obſcuriorum expoſitione ſubſiſtit, nec ultra ea divagatur, nec ea arctioribus cancellis conſtringit. Ejuſmodi interpretationum exempla innumera occurrunt, omniaque Ictorum ſcripta talibus ſunt referta. Ita quæ reliquas obſcuritate vincunt XII. Tabularum leges interpretati ſunt Sex. Aelius. L. Acilius, Antiſtius Labeo, Caius, Serv. Sulpitius, alii. Edictum perpetuum interpretes habuit Caium, Paullum, ac Ulpianum. E recentioribus interpretandis legibus obſcurioribus operam impenderunt, & quidem Aquiliæ Balduinus ac Noodtius, Cinciæ Brummerus, Juliæ Majeſtatis Gundlingius, Scantiniæ Chriſtius, Voconiæ Balduinus ac Perizonius, Papiæ Poppeæ Heineccius *l.* 9. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Jac. Gothofredus *l.*38. *D. de cond. indeb.* Cujacius Hotomanus aliique, quorum opera collecta a Frehero *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* Arias Pinellus, *cet.* Ad interpretationem extenſivam pertinet, quod fatente Juliano in *l.*20. *D. de legib.* non ita leges ſcribi poſſunt, ut omnes comprehendant caſus, ideoque opus eſt, ut eos, quos eodem principio niti vides, ejuſdem juris eſſe dixeris. Clarius id ipſum proponit Ulpianus in *l.* 13. *D. de legib.* Quoties, ait, lege aliqua unum vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, cetera, quæ tendunt ad eamdem utilitatem, vel interpretatione, vel certe juriſdictione ſuppleri. Exempla

pla cape : Servi ſi furtum fecerant olim , dominus eorum noxali actione conveniebatur *l.* 2. *D. de noxal. act.* Antiquum hoc jus correcturus prætor æquitate motus ſtatuebat, id obtinere ſi familia , h. e. ſervorum grex , furtum feciſſet *l.* 1. *pr.* §. 1. *D. ſi famil. furt. fec. dic.* Quæſitum fuit , anne idem in lege Aquillia pronunciari debeat ? & reſponſum , debere , idque vel ob identitatem rationis , ne ſc. ob unius delictum tota familia ſervorum careret dominus. Ita Caius in *l.* 32. *D. ad leg. Aquill.* Item Temporibus M. Antonini, & Commodi Impp. ſenatus conſultum conditum fuit de nuptiis ſenatorum , quod dein ad ſponſalia , de quibus nihil cautum, extenſum fuit *l.* 16. *D. de ſponſal.* Plura exempla exſtant in *l.* 7. §.2. *D. de juriſd. l.* 4. *D. de fund. dot.* Hæc interpretationis ſpecies *analogiæ juris* principium eſt , quam itaque ratiocinationem ex ratione legis dixeris. Caſus vero interpretationis *reſtrictivæ* eſt , cum verba legis reſtringendæ adeo late patent , ut ejuſdem ratio omnes ſub eis comprehenſos caſus non admittat. Exemplo eſt *l.*6. §. 2. *D. de jur. patron.* Sancitum erat, Patronum , qui juramento manumiſſum obſtrinxerat , ne nuberet , puniendum eſſe . Manumiſit Caius ſervum exſectum, (neſcius forſan) exegit ab eo juramentum ſervandi coelibatus : An poenam incurret ? Negat hoc Paullus in *l. c.* caſumque hunc huc pertinere ; deficit namque ratio , conſummandi ſc. matrimonii,procreandæque ſobolis. Add. *l.* 40. *pr. D. de hered. pet. l.*10. *D. de in jus voc. rel.* Idem Wurffel. *l. c.*

INTERROGARE latrones de ſociis , & receptatoribus *l.* 6. *D. de cuſtod. & exhib. reor.*

Interrogari legibus dicebatur is , cui apud Prætorem accuſatio intendebatur , quemadmodum exemplis comprobavit Briſſon. *lib.* 2. *Antiq. ſelect. c.*1. Salluſt. *de Bello Catilin. c.*18. P. Antonius,& P. Sylla deſignati Conſules legibus interrogati pœnas dederunt.Et rurſus *eod. lib. c.* 31. Et ipſe lege Plautia interrogatus erat a Paullo. Sidon. Apollin. *lib.* 1. *Epiſt.* 3. I nunc , & legibus me ambitus interrogatum ſenatu move .

Interrogare etiam dicuntur , qui quæſtionem habent , adhibitis tormentis *l.*1. §.21. *D. de quæſtion.* Sic interrogari (ſervi dicuntur) in caput Domini *l.* 11. §. 1. *l.* 18. §.6. *D. de quæſtion.* itemque in ſe *l.* 7. *D. de prob.* Et ita interrogatur familia *l.* 17. *D. de SC. Silan.* Tacitus *lib.*2. *Annal. c.*30. *lib.* 3. *c.*22. & *c.*67. interrogari tormentis, & per tormenta dixit.

Interrogare porro dicuntur , qui quem criminis arguunt , accuſatores. Tacit. *lib.* 14. *Annal. c.* 46. Damnatus iiſdem Coſſ. Tarquinius Priſcus , repetundarum Bythynis interrogantibus. Idem *lib.* 16. *Annal. c.*21. Capitonem repetundarum interrogavit .

Interrogare verbum pertinet ad formulam , qua negotia quædam rogatione, & reſponſione congrua explicabantur. Ita qui adoptat interrogatur, an velit eum , quem adoptaturus ſit , juſtum ſibi filium eſſe *l.* 2. *D. de adopt.* Interrogatur fidejuſſor *l.* 3. §. *ult. D. de admin. rer. ad civit. pert.* Quum ita interrogaretur , id fide tua jubes *l.* 75. §. 6. *D. de verb. obl.* In jure interrogatus *l.*39. *D. de procur. l.*29. *D. de donac.* Interrogante Magiſtratu , id eſt , populum rogante in Comitiis §. 4. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* his nempe verbis : *Velitis jubeatis , Quirites , hæc ita uti dixi , ita vos Quirites rogo* Cic. *pro domo c.* 18. *ſeq. Interrogare* dicitur, qui ſtipulatur , interrogari , qui ſpondet. Qui præſens interrogavit,

ſi

ſi antequam reſponderetur diſceſſerit *l.* 1. §. 1. *D. de verb. oblig.* Duos reos (promittendi) facturus, ſi utrumque interrogavero *l.* 6. *D. de duob. reis.*

Interrogare teſtes *l.* 3. §. 3. *l.* 24. *D. de teſtib.*

Interrogari etiam dicuntur, qui de jure conſulentibus reſpondeat. Ita Interrogatus Julianus, Proculus, ait *l.* 9. §. 1. *D. de reb. cred. l.* 17. §. 4. *D. de Aedil. edict.*

INTERROGATIO pro rogatione, veluti reorum promittendi *l.* 137. *D. de verb. obl. l.* 6. *D. de duob. reis.* Sic Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione, & reſponſu *l.* 1. §. 7. *D. de oblig. & act.* Add. *l.* 7. *D. de negot. geſt. l.* 1. *D. de acceptil.*

Interrogatio pro diris quæſtionibus. Interrogatio ſervi in tormentis *l.* 1. §. 22. *D. de quæſt.* Alias *Interrogatio* nuda eſt, quæ ſine tormentis *l.* 15. §. 4. *D. de injur.*

Interrogatio pro quæſtione de crimine. Interrogatio latronum *l.* 6. *D. de cuſt. & exhib. reor.*

Interrogationes in jure faciendæ. De his vid. voce ſequenti.

INTERROGATORIÆ actiones *rubr. D. de interrog. in jur. fac. & de interrog. act.* quæ ſcilicet in ſimplici interrogatione verſabantur, ex qua judicium inchoabatur. Quas in deſuetudinem abiiſſe Calliſtratus ſcribit, quo nemo ante judicium aliquid de ſuo jure reſpondere cogatur *l.* 1. §. *ult.* Alii actiones *interrogatorias* interpretantur, quæ in eos dabantur, qui interrogati in jure aut confitebantur, aut negabant, aut omnino non reſpondebant.

At fieri vix poteſt, ut quiſquam eam ſententiam animo inhibere poſſit. Quum enim interrogatum aut confiteri, aut negare, aut tacere oporteat, quid faceret reus, ſi quodvis ex tribus his eligens, nihilominus actionibus interrogatoriis fuiſſet obſtrictus? Potius ergo tenendum eſt, interrogatorias actiones propter plus petitionis periculum fuiſſe inventas, interrogatumque, quota ex parte heres ſit, vel an poſſideat, & in quantum poſſideat, reſponſione ſua ſe ita obſtrinxiſſe, ut exceptione illa uti non poſſet, ſed ex reſponſione ſua obligaretur in tantum, pro quanta parte ſe heredem eſſe, vel poſſidere, faſſus eſſet, & conveniri poſſet actione interrogatoria ex illa reſponſione, quemadmodum confeſſus *confeſſoria*, judicatus *rei judicatæ* actione. Luculenter id probatur ex *l.* 1. *pr. l.* 4. *pr. l.* 7. *l.* 8. *l.* 11. §. 3. *D. de interrog. injur.* Hein.

Huc autem non pertinent *poſitiones*, quæ hodie ab actore reſpectu actionis, vel a reo reſpectu exceptionis offerri ſolent, eum in finem, ut preſtito *jurejurando dandorum*, quod vocant, adverſarius præſtet *jusjurandum reſpondendorum*, & ad ſingulas κατηγορικῶς reſpondeat. Gail. *obſ.* 1. 79. *ſeq.* Illæ enim *interrogationes* in jure faciendæ erant ante litis conteſtationem *l.* 4. §. 1. *l.* 1. *pr. D. de interrog. in jur. fac.* hæ poſt illam locum habent. Illæ ad inſtruendam actionem *l.* 4. §. 1. *l.* 11. §. 5. *D. eod. tit.* ne ſcilicet actor plus petendi periculum incurreret, atque ita cauſſa caderet §. 33. *Inſt. de action* hæ probationis ſuſcipiendæ cauſſa inventæ. Illæ ab uſu receſſerunt, ubi non ſit litis conteſtatio ſpecialis ad ſingula libelli capita. Hein. *ad Pand. dicto titulo.*

INTERROGATUS, *us*, pro interrogatione *l. ult* §. 3. *l.* 83. §. 2. *D. de verb. oblig.*

INTERRUMPERE. *Interruptis* formæ lateribus, atque perfoſſis *l. ult. C. Theod. de aqued.* artificioſis obſtaculis *l.* 1. *Cod. Th.*

Tb. de domin. rei quæ poſc. Interrumpi etiam dicitur poſſeſſio *l.* 5. *D. de uſurp. & uſuc.* ſervitus *l. ult. D. de ſerv. præd. ruſt.* tempus *l.* 4. *C. de vectig.* via publica *l.* 1. §. 6. *D. de itin. actuq. privat.* uſucapio *l.* 2. §. 2. *D. de capt. & poſtl.*

Interruptio, vel, ut Florentiæ legitur, *interrumptio* uſucapionis *l.* 2. *D. de uſurpat.*

Intertrimentum, & *intertritura l. ult.* §. 1. *D. de pign. act.* idem fere ac detrimentum, id eſt, quod in rei alicujus uſu, ac tractatione deperit, ac decedit. Liv. *lib.* 34. *c.* 7. In auro vero, in quo præter manus pretium nihil intertrimenti fit. Idem *lib.* 32. *c.* 2. Argenti intertrimentum. Terent. *Heautont. Act.* 3. *ſc.* 1. *v.* 39. Nunc quum ſine magno intertrimento non poteſt haberi. Eſt ergo vocabulum vere latinum, optimæque notæ, quod & damnum emergens, & lucrum ceſſans comprehendit. *Hein.*

Intervallum. *Ex intervallo*, & *ex continenti* opponuntur in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. Tit.* 4. §. 2. ſicut *ſtatim*, & poſt aliquod intervallum *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.* Dare debitori intervallum *l.* 12. §. 14. *D. mand. Intervalla* furoris pro intermiſſione *l.* 14. *D. de offic. præſ.* Intervallum in continuandis honoribus *l.* 18. *D. ad municipal.* id eſt, vacationum conceſſa tempora his, qui ad eoſdem, vel alios honores, munerave denuo vocantur *l.* 1. *C. de muner.* ſignificaturque in *l.* 12. *D. de vacat. & excuſ. mun.* Eaque eſt temporum præſcriptio, quam in honoribus repetendis, vel aliis ſuſcipiendis dari ait Papinianus *l.* 17. § 3. *D. ad municip.*

Intervenire dicuntur, qui in judicio pro aliis, ſive intercedente mandato, ſive citra mandatum conſiſtunt, quique alienæ litis exſequutionem, vel defenſionem ſuſcipiunt *l.* 10. §. 1. *D. de fideic. libert. l.* 17. *D. de damn. infect. l.* 4. §. 1. *D. de adpell. l.* 5. §. 3. *D. judic. ſolv.*

Intervenire negotiis, id eſt, intereſſe *l.* 9. §. *D. de pœn.* Intervenit mercede menſor *l.* 1. §. 1. *D. ſi menſ. falſ. mod.* Intervenire rebus mariti *l.* 88. *D. de donat. int. vir. & ux.* Interveniunt facto teſtes *l.* 18. *D. de quæſtion.*

Intervenire auctoritatem interponere. Sic Intervenire dicuntur magiſtratus *l.* 2. §. 25. *D. ne quid in loc. publ.* prætor *l.* 8. *D. quod met. cauſſ. & paſſim* principes *l.* 11. § 2. *D. de minor.* proconſul *l.* 27. *D. de noxal. act.* tutores, qui auctoritatem interponunt *l.* 1. §. 4. *D. l.* 11. *C. de procur. l.* 57. §. *ult. D. de admin. & peric. tut.* Ita & prætoris, tutoriſque auctoritas intervenire dicuntur *l.* 1. §. 7. *D. de inſp. ventr. l.* 2. *D. de auct. & conſ. tut.*

Intervenire etiam dicuntur, qui alienam in ſe obligationem ſuſcipiunt, ac proinde ſæpe hoc verbum idem eſt, ac fidejubere, intercedere, acceſſionis nomine promittere, vel etiam novandi animo alienam obligationem in ſe transferre *l. ult. D. de minor. l.* 3. §. 5. *D. de pecul. l.* 6. §. 2. *D. mand. l.* 11. *l.* 17. §. *ult. D. ad municipal. l.* 1. §. 3. *D. quod juſſ. l.* 1. *C. de reputar.* Qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur *l.* 60. *D. de reg. jur. l.* 24. *D. de fidejuſſ.*

Intervenire porro dicuntur variæ res, quæ vel incidunt, vel rem diſtinguunt. Sic *interveniunt* abolitio *l.* 12. *D. ad SC. Turpill.* accuſatio *l.* 1. §. 10. *D. eod. tit.* adrogatio *l.* 44. *D. de uſuc.* ædificia *l.* 1. *D. fin. reg.* æs alienum *l.* 66. *D. ad Leg. Falc.* æſtimatio *l.* 50.

D.

D. ſolut. matr. auctoritas *l. 1. C. de acceptil.* capitis minutio *l. 1. §. ult. D. quib. mod. uſusfr. amitt.* cauſſa *l. ult. ſi ingen. eſſe dic.* cautio *l. 16. D. comm. divid.* conſtitutio *l. 4. §. 8. D. de manumiſſ.* culpa *l. 22. D. commod.* decretum *l. 1. §. 1. D. de tut. & rat. diſtr.* delictum, vel caſus *l. 17. C. de lib. cauſſ.* divortium *l. 57. D. ſolut. matr.* donatio *l. 25. D. de don. int. vir. & ux.* dolus *l. 17. D. de cond. & demonſtr.* error *l. 17. D. eod. tit.* Falcidia *l. 6. D. de fideic. libert.* Falcidiæ ratio *l. 77. §. 2. D. de legat. 2.* fraus *l. 7. §. ult. D. comm. divid.* fuga *l. 3. Cod. de ædil. action.* impedimentum *l. 38. D. de ſtatul.* indulgentia *l. 10. C. de ſent. paſſ.* inimicitiæ *l. 9. D. de his, quæ ut indign.* inſtrumenta *l. 9. C. de fid. inſtrum.* loca *l. 8. D. de nov. op. nunc.* mandatum *l. 3. D. rat. rem. hab.* metus *l. 9. §. 3. D. quod met. cauſſ.* momentum *l. 137. D. de verb. obl.* mora *l. 14. §. 2. D. de pecun. conſtit.* mortalitas *l. 2. D. de pact.* nuptiæ *l. 58. D. de jur. dot.* pactum *l. 5. C. quæ res pign.* paries *l. 4. D. de ſervit. leg.* pecunia *l. 1. §. ult. D. mand.* probatio *l. 12. C. de fidejuſſ.* publicum *l. 3. §. 3. D. de aqu. & aqu. pluv.* quæſtio *l. 24. D. de collat. bon.* ratio *l. 32. D. ad Leg. Aquil.* res judicata *l. 3. D. de colluſ. deteg.* ſtipulatio *l. 13. §. 1. D. de recept. arb.* ſuſpicio *l. 17. §. 9. D. ad municip.* turpitudo *l. 6. C. de condict. ob turp. cauſ.* varietas *l. 6. C. ne de ſtat. defunct.* via publica *l. 4. §. ult. D. fin. regund.*

INTERVENTIO gratiæ *l. 13. C. Th. de hæret.* mutui *l. 1. C. de his, quæ ex publ. collat.*

INTERVENTOR, qui pro alio intervenit, alienæque obligationi accedit, & alieno nomine obligatur *l. 13. §. 9. D. de pecul. l. 7. in fin. D. de obſeq. parent. & patron. l. ult. §. ult. C. de uſur. rei judic.*

INTERVENTORES epiſcopi dicebantur, qui ſede vacante epiſcopatum adminiſtrabant; Auguſtin. *ep.* 163. Vid. *Interceſſores* Dicuntur etiam interventores, ſponſores in baptiſmo, patrini.

INTERVENTUS, *us*, interventio: Si *interventu* arbitri *l. 7. D. de tribut. act.* capitis deminutionis *l. 35. §. ult. D. de uſufr.* emancipati *l. 1. §. 3. D. de collat.* feriarum *l. 26. §. 7. D. ex quib. cauſſ. major.* judicis *l. 7. D. de ann. legat.* juris *l. 2. D. de nat. reſt.* legis Falcidiæ *l. 82. D. ad Leg. Falcid.* loci *l. 14. §. ult. D. de ſervit.* triumvirorum capitalium *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* tutoris *l. 68. D. de ſolut.*

INTERVERSIO *l. 12. C. de ſuſcept.*

INTERVERSOR pecuniæ fiſcalis *l. 8. C. de jur. fiſc.* adminiſtrator puta, qui dolo malo dilapidat rem pecuniamque fiſcalem, vel *everſor*, uti vocatur *l. 2. C. de palat. ſacr. larg.*

INTERVERTERE. Si *intervertendi* (id eſt, intercipiendi, lucrifaciendique) cauſſa id fecerit *l. 19. D. de ſolut.* Intervertere aquæductum *l. ult. D. de aqu. quotid.* fideicommiſſum *l. 54. D. ad SC. Trebell.* inſtrumenta *l. 8. §. 1. D. quod met. cauſſ.* pecuniam *l. ult. D. de fugit.* Petron. *Satyr. p. 47.* Si mehercule intervertiſſent pecuniam veſtram. Et Plaut. *Aſinar. Act. 2. ſc. 2. v. 91. ſeq.* Quid nunc conſilii captandum cenſes, dic. *Lib.* Item iſtuc ago, Quando argentum intervertam, & adventorem; & Sauream. *Intervertere* poſſeſſionem *l. 30. D. de adquir. poſſeſſ.* querelam *l. 87. §. 3. D. de legat. 2.*

rationem fiſcalem *l.* 4. *Cod. de epiſc. & cler.* rem pignori datam *l.* 20. *D. de furt.* Res non *intervertitur* ei, qui eam ſponte abjecit *l.* 43. §. 10. *D. de furt.*

Interverti pro intercidere. Publica jura non interverti conſtat *l.* 5. *D. de capit. minut.* Legitimæ tutelæ ex duodecim tabulis intervertuntur *l.* 7. *D. de cap. minut.* id eſt, intercidunt.

Interusurium commodum uſurarum medii temporis adpellatur *l.* 81. *pr. D. de legat.* 2. *l.* 66. *D. ad Leg. Falcid. l.* 9. §. *ult. D. de pecul.* Reditum medii temporis vocat Sueton. *in Calig. c.* 18. uſuras medii temporis *l. ult. D. de rei vind.*

Intestabilis, qui teſtimonii dicendi jus non habet, ut vetus Gloſſarium interpretatur, *μη προσδεκτεος εις μαρτυριαν, αδοκιμος, και αμαρτυρος*, *qui admittendus non eſt ad teſtimonium, exiſtimationis expers, inteſtabilis.* Plane quum lege quis inteſtabilis jubetur eſſe, eo pertinet, ut ne teſtimonium ejus recipiatur, & eo amplius, ut quidam putant, neve ipſi dicatur teſtimonium, inquit Gellius *lib.* 15. *c.* 13. ubi verba Legis XII Tabularum, quibus quis inteſtabilis eſſe jubetur, recenſet. Similiter *l.* 26. *D. qui teſt. fac. poſſ.* §. 6. *Inſt. de teſtam. ordin.* Proinde quum SCo expreſſum eſſet, ut ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis eſſet *l.* 21. *D. de teſtib.* ex eo refert Ulpianus, nec teſtamentum eum facere poſſe, nec ad teſtamentum adhiberi *l.* 18. *in fin. D. qui teſt. fac. poſſ.* Vetus interpres Horatii *lib.* 2. *Serm. ſat.* 3. Inteſtabilis, ait, cui non licet teſtamentum condere, vel teſtamento quid ab alio accipere. Et ita in *l.* 5. §. *pen. D. de injur. l.* 21. *D. de teſtib.* hoc verbum exaudiendum eſt. Qui adludens Plaut. *in Curcul. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 30. *Semper curato, ait, ne ſis inteſtabilis, Quod ames, ama, teſtibus præſentibus.* Quoniam autem inviſi erant, qui inteſtabiles eſſe jubebantur, inde factum eſt, ut pro exſecrando, abominando, & deteſtabili verbum hoc acciperetur, ut apud Horat. *lib.* 2. *Serm. ſat.* 3. *v.* 191. Sacer, inteſtabilis eſto. Salluſt. *in Jugurt. c.* 67. Improbus, inteſtabiliſque. Tacit. *Annal. lib.* 15. *c.* 55. Incuſat ultro inteſtabilem, & conſceleratum. Plin. *lib.* 30. *c.* 1. de magia: Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam utilitatis umbras. Gell. *lib.* 7. *c.* 18. Et tamen qui ad Hannibalem non rediiſſent, uſque adeo inteſtabiles, inviſoſque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint.

Intestato, id eſt, teſtamento non facto *l.* 19. *D. de teſtam. mil. & alibi paſſim.* Ab inteſtato *l.* 30. *D. de adquir. vel omitt. her.* Inteſtato facti codicilli *l.* 16. *D. de jur. codicill.* decedere *l.* 4. *D. und. cogn.* defuncta *l.* 3. *C. ad SC. Orfic.* data fideicommiſſa *l.* 13. *D. de inoff. teſt.* hereditatem petere *l.* 19. *D. eod. tit.* poſſidere *l.* 29. *D. de manum. teſt.* heres, bonorumve poſſeſſor *l.* 13. *D. de inoff. teſt.* mortuus *l.* 31. §. 1. *D. de fideic.* obire *l.* 77. §. 26. *D. de legat.* rem auferre *l.* 12. *D. de injuſt. rupt.*

Intestatus eſt non tantum, qui teſtamentum non fecit, ſed etiam cujus ex teſtamento hereditas adita non eſt *l.* 64. *D. de verb. ſignif.* Inteſtatus decedit, qui aut omnino teſtamentum non fecit, aut non jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum, irritumve factum eſt, aut nemo ex eo heres exiſtit *pr. Inſt. de hered. quæ ab inteſt.* Inteſtati proprie adpel-

pellabantur, qui, quum poſſent teſtamentum facere, teſtati non ſunt. Sed & is, qui teſtamentnm fecit, ſi ejus hereditas adita non eſt, vel ruptum, vel irritum eſt teſtamentum, inteſtatus non improprie dicetur deceſſiſſe. Sed & hos quoque pro inteſtatis accipere debemus, qui teſtari non potuerunt *l.* 1. *D. de ſuis & legit. hered.* Paullus *in Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 16. §. 3. Inteſtati dicuntur, qui teſtamentuin facere non poſſunt, qui ipſi linum, ut inteſtati decederent, abruperunt, vel hi, quorum hereditas repudiata eſt, cujuſve conditio defecerit. Quinctilian. *Declam.* 308. Neque ego negaverim, non uno genere fieri inteſtatos. Aut enim is eſt inteſtatus, qui non ſcripſit omnino teſtamentum, aut qui id ſcripſit, quod valere non poſſit.

Inteſtatus quoque, quantum ad tutelam, deceſſiſſe dicitur, qui teſtamento liberis ſuis tutores non dedit *l.* 6. *D. de legit. tut.*

INTESTINARIUS, cujus mentio fit in *l.* 2. *C. Theod. de excuſ. artif.* eſt artifex, qui *inteſtinum* opus facit. *Opera* autem *inteſtina* vocabantur, quæ ex ligno fiebant, ſed fabrica elegantiore, quæ minutiaria hodie adpellantur. Dicta vero ſunt *inteſtina* ideo, quod intra ipſam domum locum tantum habeant, & in interiore ædium parte ſita ſint, veluti ſcamna, ſedes, fulcra, abaci, armaria, ſcrinia, quæ pro exemplis adducuntur. Alciat. in *l.* 241. *D. de verb. ſignif.* Jac. Gothofred. *ad d. l.* 2. *C. Theod. de excuſ. artif.* Car. Du Freſne *in Gloſſ. lat. h. v.*

INTEXERE purpuram veſtimento *l.* 7. *D. ad exhib.*

INTHRONISTICA. Vide ſupra Ενθρονιστικα. & infra *thronus*.

INTIMARE inſinuare actis. *Intimare* cæleſtes apices *l.* 5. *l. ult. C. de aquæduct.* adrogationem *l.* 2. *C. de adopt.* donationem *l.* 16. 19. *C. de ſacroſ. eccleſ.* apud magiſtratus *l.* 13. *C. eod.* Intimata geſta *l.* 12. §. 4. *Cod. de reb. cred.*

Intimari docere, ſignificare, notum facere, indicare. Cunctis per Ægyptum intimetur *l.* 1. *C. Theod. de nav. non excuſ.* Jubemus id noſtræ intimari clementiæ *l.* 7. *C. Theod. de extraord. & ſord. mun.* Lis intimata *l.* 1. *C. Theod. de denunc.* id eſt, denunciata, inſinuata, ut *ea ipſa lege & ſequent.* Rerum nobis notitia intimetur *l. ult. C. Juſtin. & Theod. de bon. vac.* Si quando fauſtorum nunciorum gaudia provincialibus intimantur *l.* 3. *C. Th. ne quid publ. lætit.*

INTIMATIO denunciatio *l.* 7. *C. de requir. reis.*

INTIMUS, *a*, *um*. Poſt nudata intima *l.* 3. §. 1. *D. de recept. arb.* Intima pars domus *l.* 13. §. *ult. D. de uſufr.* Intimæ ſedis tenebras (id eſt, carcerem abſtruſiorem) pati *l.* 1. *C. de cuſtod. reor.*

INTOLERABILIS injuria *l.* 2. *D. de his, qui ſui vel al. jur.*

INTONARE dominis dicuntur ſervi, qui deferunt eos, vel accuſant *l.* 2. *C. Th. ne præs. crim. majeſt.*

INTRA ætatem legitimam *l.* 20. §. 1. *D. de liberat. leg.* Intra annum, & *poſt annum* opponuntur *l.* 1. *D. de calumniat.* Intra calendas facere quid juſſus, an etiam calendis ipſis recte faciat, dubitat Gell. *lib.* 12. *c.* 13. Sed hoc duobus juriſconſultorum locis rectiſſime definitur. Unus eſt in *l.* 133. *D. de verb. ſignif.* alter in *l.* 1. §. 9. *D. de ſucceſſor. edict.* his verbis: Quod dicimus, *intra* dies centum bonorum poſſeſſionem peti poſſe, ita intelligendum eſt, ut ipſo die centeſimo peti poſſit,

 quem-

quemadmodum intra calendas etiam ipſæ calendæ ſunt.

Intra fines agri, imperii *l. 7. D. de incend. ruin. naufr. l. ult. D. de capt.* intra horreum *l. 32. §. 4. D. de aur. arg. leg.* Intra numerum eſſe *l. ult. D. de excuſ. profeſſ. Intra* utile tempus *l. 39. D. de min.* Intra viam publicam prædia *l. ult. D. de ſervit. ruſt. præd.*

Intra pretium emere eſt minoris emere *l. 5. §. ult. D. mand.* Elegantis hujus loquutionis complura exempla collegit Jo. Frid. Gronov. *lib. 1. obſerv. c. 10. pag.* 94. Hein.

Intrare apud judicem *l. 61. D. de jur. dot.* portum *l. 4. C. Theod. de navicul.* in poſſeſſionem *l. 4 D. de uſurp.* in rem debitoris *l. 7. D. ad Leg. jul. de vi privat.*

Intribuere contribuere *l 9. §. ult. D. de tribut act* Trajanus apud Plin. *lib. 10 epiſt. 35.* Poſſumus deſiderio eorum indulgere, modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

Intributio pro collatione, & contributione *l. 6. §. ult. D. de mun. & hon. & paſſim.*

Intricare peculium *l. 1. §. ult. D. de ſerv. corrupt. l. 21 D. de pecul.*

Introducere actionem *l. 43. D. ex quib. cauſſ maj* condictionem *l. 66. D. de condict. indeb.* exceptionem *l. 20. D. ad SC. Vellei.* interdictum *l. 14. D. de precar.* jus Ulp. *reg. tit. 29. §. 6.* obligationem *l. 1. D. de condict. ex leg.* petitionem *l. 58. D. de verb. oblig.* poſtulationem *l. 4. in fin. C. Th. de princip. agent.* remedium *l. 2. D. de uſufr. ear. rer.* Senatuſconſultum *l. 5. pr. D. de SC. Silan.*

Introire. Domum ſuam vi introitam eſſe dicit *l. 4. D. de injur.*

Introitus militiæ *l. 102. §. ult. l. pen. §. pen. l. ult. D. de legat 3.*

Introitus, antiphona, qua a choro canitur, dum celebraturus ſacerdos procedit ad altare. Inſtitutum illum quidam volunt a Cæleſtino I. Walafr. *Strab. c. 12.* licet alii jam ante obtinuiſſe ſcribant Caſſian. *lib. 4. de inſt. mon. c. 11.* In introitu antiquitus pſalmus integer canebatur, ſed poſtea propter populi tædium detruncatus eſt ita, ut unicus pſalmi verſiculus cum replicatione antiphonæ cani cœperit, d. Aug. *Serm. 115.* Miſſarum introitus alii ſunt regulares, qui quotidie ex more canuntur, alii irregulares, qui ſecundum varietates ſolemnitatum inſtituti ſunt, Durand. *lib. 4. c. 5. Honor. lib. 1. c. 87.*

Introitus pretium a clericis dignitates, vel functiones eccleſiaſticas ineuntibus, patronis eccleſiarum præſtandum, a Conciliis vero prohibitum: *Concil. Vienn. an. 892. c. 4. Rotomag. an. 1074. c. 1.*

Intromiſſi in arenam *l. 4. D. de accuſ.*

Intruſus adpellatur is, qui obtinuit dignitatem a non habente poteſtatem illam conferendi, ut *cap. cum veniſſent de in integr. reſtit. & c. ex frequentibus de inſti.* & geſta per talem intruſum non valent, quantumcumque dicatur toleratus; quia intruſo non habet locum tolerantia, ex quo non habuit ingreſſum ab habente poteſtatem, ut notat Inn. *in c. qualiter & quando 2. de accuſ.* Intruſus dicitur etiam, qui titulo legitimo non præcedente ingerit ſe ad adminiſtrandum, etſi præceſſiſſet electio. Idem ſi eſt præſentatus ſine legitimo titulo prius habito, ut notat Inn. ſupra & Abb. *in cap. cum jam dudum de præbend. coll.*

coll. 2. dicit tamen ibi Abb. quod in foro animæ propter reverentiam ſacramenti geſta per intruſum valent. Intruſus Epiſcopus non eſt habendus pro Epiſcopo; nec habet executionem 62. *diſt.* *c.*1. & 63. *diſt. ſuper.*

INTUERI jus *l.* 31. *D. de poſ.* peculium *l.* 19. §. 1. *D. de pecul.* ſcripturam *l.* 10. §. 1. *D. de teſt.* tempus *l.*22. *D. de mort. cauſ. don.*

INTUITU adfectionis *l.* 67. §. 1. *D. de rit. nupt.* humanitatis *l.* 47. §. *ult. D. de fidejuſſ.* pietatis *l.* 16. *D. de alim. & cibar. leg.*

INVADERE negotia *l.* 5. *D. de oblig. & act.* pecuniam communem *l.* 1. §. 1. *D. de uſur.* poſſeſſionem *l.* 3. §. 8. *D. de vi, & vi arm.* res mobiles *l.* 57. *D. de adquir. poſſeſ.*

INVALESCIT ſententia *l.* 12. §. 27. *D. de inſtr. vel inſtr. leg.*

INVALIDI, & imbecilles *l.* 5. *C. Theod. de milit. adparit.* Invalidum argumentum *l.* 1. §. 26. *D. de quæſt.*

INVASOR locorum *l.* 5. *C. und. vi.*

INVEHERE merces pro navem *l.* 122. *D. de verb. obl.*

Invecta illata modo ἀσυνδέτως a juriſconſultis adpellantur, quæ ab inquilinis in ædes conductas, & in prædia urbana inducuntur, importanturque *l.*4. *D. de pact. & alibi.* item inducta, invecta, importata *leg.* 32. *D. de pignor.* Si in fundum communem duorum pignora ſint ab aliquo invecta *l. ult. D. de Salvian. interd.* Tertullian. *de patient. c.* 13. Rector animus facile communicat ſpiritui invecta cum habitaculo ſuo.

INVENDITA prædia *l. ult.* §. *ult. D. de reſcind. vend.*

INVENIRE reperire. Invenire advocatum *l.* 8. §. *ult. D. de offic. proconſ.* aquam *l.* 10. *D. de ſerv. ruſt. præd.* meliorem conditionem *l.* 3. *D. quib. mod. pign.* creditorem *l.* 137. §. *ult. D. de verb. oblig.* emtorem *l.* 59. *D. ad SC. Trebell.* fidejuſſores *l.* 15. §. 3. *D. de re judic.* heredem *l.* 36. *D. de bon. libert.* inſtrumenta *l. ult.* §. *ult. D. de fidejuſſ.* obligationes *l.* 38. §. 17. *D. de verb. oblig.* pecunias *l.* 3. *D. de eo quod cert. loc.* nuptias *l.* 64. *D. de condit. & dem.*

Invenire deprehendere. Invenire hominem *l.* 1. *pr. D. de curat. furioſ.* id eſt, talem ex probatione deprehendere. *Inventus* eſt ſui juris *l.* 1. §. *ult. D. ut legat.* Si verum non inveniatur *l.* 2. §. 1. *D. de jur. fiſc.* Invenitur liber *l.* 11. §. 6. *D. de don. int. vir. & ux.* Quum minor modus invenitur *l.* 42. *D. de act. emt. vend.*

Invenire excogitare. Si invenietur, vel inventa ſit ratio *l.* 24. §. 2. *D. de liberal. cauſſ.* *l.* 5. §. 5. *D. de reb. cor.* *l.* 1. §. 5. *D. de Carbon. edict.*

INVENTARIUM, repertorium, quod bonorum deſcriptionem continet *l.* 1. §. 3. *D. de tut. & rat. diſtr.* *l.* 7. *D. de adm. & peric. tut.* *l.* 1. §. *pen. D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.* Vetus Gloſſarium: Inventarium dicitur quidam libellus, in quo omnia bona, quæ apud aliquem inveniuntur, conſcribuntur.

Nec bonorum modo, ſed & inſtrumentorum elenchus *inventarium* dicitur *l.* 15. *D. de reb. auct. jud. poſſid.* Ex inventario debitores convenire *l.* 57. *D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Ceterum de Latinitate hujus vocabuli dubitat Tabor, & indignatur tamen collegæ, qui vocem, tamquam parum latinam, auſu non minus vano, quam irrito proſcripſerit. Sed verum tamen eſt, nec *inventarium*, nec *repertorium* apud bonos ſcriptores reperiri, utrum-

utrumque tamen tum analogia, tum uſu diuturno Juriſconſultorum & ſatis antiquo, nunquam technicum, recte defendi. Vid. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 441. Hein.

Inventarii beneficium, quo heres rite confecto inventario, poſt aditam hereditatem ultra vires hereditatis non tenetur §. 6. *Inſt. de her. qual. & diff. l. ult.* §. 2. 3. *C. de jur. delib.* Rite autem fit inventarium (1) ſi intra 30 dies a momento notitiæ inchoetur (2) ſi intra alios 60 dies, vel in locis diſſitis, vel abſentibus heredibus, intra annum perficiatur (3) adhibitis tabellionibus (4) citatis iis, quorum intereſt, veluti legatariis, & creditoribus (5) aut iſtis abſentibus, convocatis tribus teſtibus (6) repertorio perfecto, heres vel ipſe ſubſcribat, & rerum ſummam exprimat, vel ſcribendi imperitus tabellionem ſubſcribere jubeat *d. l. ult.* §. 2. 3. *C. de jur. delib. Nov.* 1. *c.* 2. §. 2. Conf. *Hert. diſſ. de effectib. genuini non confecti inventarii vol.* 1. *opuſc. T.* 3.

INVENTOR theſauri *l.* 63. §. *ult. D. de aquir. rer. dom.*

INVERECUNDA inhiatio petentium *l.* 1. *C. de petit. bon. ſubl. Inverecundum* deſiderium *l.* 22. *D. de hered. pet.*

INVERECUNDE deſiderare *l.* 8. §. 6. *D. quib. mod. pign.* poſtulare *l.* 1. §. 5. *D. de poſtul.*

INVESTIGARE arbitrum *l.* 32. §. 12. *D. de recept. arb.* fidem *l.* 1. *C. de fugit.* fugitivum *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* maleficia *l.* 8. *D. de queſtion.*

INVESTIGATIO veritatis *l.* 1. *C. de queſtion.*

INVESTITURA, traditio, miſſio in poſſeſſionem. Fiebat illa non nudo verbo, aut per ſimplex inſtrumentum, vel chartam, ſed per ſymbola quædam, quæ rei in alterius dominium translationem factam reapſe denotarent. Varii autem *inveſtituræ* modi, ac ſymbola apud ſcriptores occurrunt, ex quibus aliquos dabimus per *annulum* in majorum prædiorum, ac dignitatum inveſtituris per *baculum* itidem, per *baculum* & *annulum* eccleſiarum inveſtitura facta, per *bibliothecam* ſeu *biblia*, per *cambutam* Epiſcopi inveſtitur Abbas per *candelabrum*, per *capellum*, per *chirothecam*, per *claves eccleſiæ* cum *cracia* Abbatis, per *communionem*, per *denarios*, per *eleemoſynarium*, hoc eſt, marſupium, per *ferulam paſtoralem*, per *funes* ſeu chordas campanarum Epiſcopi, & Abbates inveſtiti leguntur, per *lapidem*, per *librum*, per *librum miſſalem*, vel *collectarium* cum libro *regulæ*, per *lignum*, per *martyrologium*, per *pallium* ſeu *pallam*, per *pergamenum*, per *ſcyphum*, per textum *evangelii*, per *virgulam*, vel *virgam*. Hæc & ſimilia ſymbola aſſervabantur apud donatarios in rei geſtæ memoriam.

INVETERATÆ αντιαδες, id eſt, tonſillæ *l.* 14. §. 8. *D. de Ædil. edict.* leges *l.* 2. *C. de ſuſcept.* Inveteratæ militiæ teſtimonium *l. un. C. Th. qui prob. tiron.*

INVICEM, reciproce *l.* 39. *D. ſolut. matrim. & paſſim.*

INVICTUS princeps *l.* 23. §. 5. *C. de nupt.* Fuit hoc ſollemne elogium Imperatorum. Jul. Capitolin. *in Maximo & Balbin. c.* 17. Suſcepiſſe vos rempublicam, a nefarii latronis ſcelere ſervandam, reddendamque legibus, domini ſanctiſſimi, & invictiſſimi Auguſti. Add. Sueton. *in Tib. c.* 7.

INVIOLANDUM non erit *l.* 4. *D. de uſu & habit.*

INVIDA quodammodo eſt lex Fuſia

Fuſia Caninia *tit. Inſt. de Leg. Fuſ. Can. toll.*

INVIDIA ſæpe pro quovis odio accipitur, ſæpe pro ignominia, & infamatione. Ad invidiam alicui nocere nullam dignitatem oportet *l. 6. C. de his, qui vi met.* Ad invidiam ejus, qui provinciæ præeſt, ſpectat, opprimi aliquem per adverſarii potentiam *l. 9. §. ult. D. de offic. proconſ.* Sub quodam potentiæ terrore infimos fatigari, ad judiciorum ſpectat invidiam *leg. 6. C. Th. de pact. & tranſact.* Si quis ad invidiam alicujus veſte lugubri, aut ſqualida utatur *leg. 15. §. 27. D. de injur.* Ad invidiam alterius imaginem Imp. præferre, & portare *l. 28. §. 7. D. de pœn. l. 38. D. de injur.*

INVIDIOSA dicendi vox pro criminatione *l. 12. C. Th. de accuſ.*

Invidioſum commentum *l. 22. §. 2. D. de jur. fiſc.* Invidioſum eſt, Imperatorem litis cauſſa heredem inſtitui *l. 41. D. de her. inſt.*

INVIGILARE hereditati *l. 25. §. 8. D. de adquir. vel omitt. her.*

INVINCTUS pro vinctus *l. 6. §. ult. D. de Leg. Fab. de plagiar.*

INVIOLABILIS obſervatio *l. 6. C. de offic. rect. prov.*

INVIOLABILITER cuſtodiantur *Auth. Sacramenta pub. C. ſi adverſ. vendit.*

INVISIBILES vocantur ii, qui latitant *l. 53. §. 1. C. de epiſc. & cler.*

INVITARE ad bonorum poſſeſſionem *l. 1. D. und cogn.* ad cœnam *l. 18. D. commod.* ad fideicommiſſum *l. 77. §. 27. D. de legat. 2.* ad furandum *l. 5. D. de pact. dot.* ad hereditatem *l. 14. D. de capt. & poſtl. reverſ.* ad honores *l. 6. §. 1. D. de mun. & honor.* ad teſtamentum *l. 71. §. 1. D. de cond. & demonſtr.*

INVITUS aliquando pro nolente, contradicente, ac reluctante accipitur *l. 13. §. ult. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 91. D. de ſolut. & paſſim.*

Alias *inviti* etiam dicuntur, qui tametſi non contradicant, vel reluctentur, non tamen conſentiunt. Quando invitus procurator non dicitur dari, *invitum* accipimus non eum tantum, qui contradicit, verum eum etiam, qui conſenſiſſe non probatur *l. 8. §. 1. D. de procurat.* Sed & in ſervitutibus invitum accipere debemus, non eum, qui contradicit, verum eum etiam, qui conſentit *l. 5. D. de ſervit. præd. urb.* Denique & in eo jure, quod dicit, invito patrono libertam, quæ ei nupta eſt, alii nubere non poſſe, invitum accipere debemus eum, qui non conſentit ad divortium *l. 45. pr. D. de ric. nupt.* Sic & invito Domino ſervus ſtipulatus adquirit *l. 46. D. de jur. dot.* *Invitis* nobis per ſervos adquiritur *l. 32. D. de adquir. rer. dom.* In invitum redditur judicium *l. 83. §. 1. D. de verb. oblig.*

INVIUM iter *l. 4. §. 5. D. ſi ſerv. vind.*

INULTA accuſatio *l. 7. D. de accuſ.* injuria *l. 15. §. 35. D. de injur.* mors *l. 39. D. fam. erciſc.* *Inultum* crimen *l. 3. C. de condict. ob turp. cauſſ.*

INUMBRATA quies *l. 18. §. 1. D. de adquir. poſſeſſ.* opinata tantum, falſo credita.

INUNDARI dicitur prædium, quum uno, eodemque impetu aqua cooperitur *l. 7. §. 6. l. 30. §. 3. D. de adquir. rer. dom.* & aliis locis.

INUNDATIO ſpeciem fundi non mutat *l. 7. §. 6. D. de adquir. rer. dom.*

INVOCARE jus publicum *l. ult. D. quod met. cauſſ.* arbitri officium *l. 13. §. ult. D. de ſerv. præd. ruſt.*

IN-

Involantur anchoræ de mare *l. 6. D. de incend. ruin. naufr.*

Involvere, implicare. Si dominium quoque conſcientia talis involverit *l. 6. C. Th. de deſert.* *Involuta* criminibus magnis conſcientia *l. 2. C. Theod. de repud.* Publicis functionibus involutus *l. 183. C. Theod. de decur.* Viginti librarum auri mulcta & litigatorem & judicem involvat *l. 26. C. Th. quor. adpell.* Publicis, privatiſque rationibus involutus *l. 3. C. Theod. de his, quæ ad eccleſ.* Et accipientem, & dantem illicitæ tranſactionis reatus involvat *l. 4. C. Th. trib. in ipſ. ſpecieb.* privatarum quoque litium cognitor, itemque mercator, parem capitis ac vitæ, quæ peculatus reos conſuevit involvere, cogetur ſubire jacturam *l. 9. C. Theod. ad Leg. jul. repetund.* Profeſſis, teſtatiſque ſceleribus involutus *l. ult. C. Th. de bon. proſcript.*

Inurere. Avita elogia inurenda impiis elogiis *l. 4. C. Th. de legit. her.* *Inuſti* infamia *l. 34. C. Th. de heret.*

Inusitata res *l. 19. C. de excuſ.* *inuſitatum* miniſterium *l. 17. §. 1. D. de uſufr.*

Inutile, quod nulli uſui, & nullius effectus eſt. Si is homo in eam valetudinem inciderit, propter quam operæ ejus inutiles factæ ſunt *l. 79. D. rei vind.* *Inutilis* acceptilatio *l. 8. D. de acceptil.* actio *l. 8. § 5. D. mand. & paſſim.*

Inutile pro noxio. Eſt inutile fidem frangere *l. 1. §. 4. D. depoſ.* Inutile eſt pupillis, ſi adminiſtratio eorum (tutorum) non ſervatur, nemine ſcilicet emente *l. 12. §. 1. D. de adminiſtr. & peric. tut.*

Inutiliter fruſtra, ſine effectu. *Inutiliter* agi *l. 4. D. de uſu & habit.* facta conventio *l. 5. C. de remiſſ. pignor.* opponitur exceptio *l. 96. §. 2. D. de ſolut.* fideicommiſſum relictum *l. 5. C. de fideic.* fidejubere *l. 1. §. 5. D. quod. juſſu.* inſtitui *l. 6. D. de bon. poſſ. ſec. tab.* intercedere *l. 1. §. 1. D. de migr.* legare *l. 30. §. 8. D. ad Leg. Falcid.* datur libertas *l. 4. §. 1. D. de ſtatul.* obligatus *l. 29. §. 1. D. mand.* promittere *l. 38. D. de verb. oblig.* ſtipulari *l. 38. D. de damn. inf.* concepta ſtipulatio *l. 45. D. ſolut. matrim.* factum teſtamentum *l. 97. D. de adquir. vel omitt. hered.*

Joviniaństæ a Joviniano quodam monacho dicti, aſſerentes nullam nuptarum, & virginum eſſe diſtantiam, nullumque inter abſtinentes, & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen *c. 39. cauſſ. 24. Quæſt. 3.*

Ipse aliquando exprimit, quod adverbio *omnino* exprimere ſolemus. Sed ſi ipſorum viginti annorum erit in *l. 66. D. de verb. oblig.* opponitur illi, ſi *minor ſit viginti annis.* Cicero *Brut.* 15. Cato mortuus eſt annis *ipſis* 83. ante me Conſulem. Et *lib. 3. ad Attic. Epiſt. 21.* Triginta dies erant *ipſi*, quum has dabam litteras. *Et lib. 5. Epiſt. 11.* Quum ibi decem *ipſos* fuiſſem dies, venerat Pontinius. Add. *lib. 2. Epiſt. lib. 6. Epiſt. 8.* Sed & Græci ita loquuti ſunt, veluti Lucianus in *Hermot. p. 505. Tom. 1. op.* εικοσιν ετη ταυτα εςι *ipſi jam viginti anni circumacti ſunt.* Alii ſcriptores id exprimunt per *ſolidos*, *totos*, *unos* dies, vel annos. Varro apud Non. Marcell. *c. 14. n.* 451. Vlyſſem decem annos ſolidos erraſſe. Terent. *Adelph. Act. 3. ſc. 3. v. 43.* An non ſex totos menſes olfeciſſem, quam ille quidquam caperet? Plaut. in Trinum. *Act. 1. SC. 2. v. 129.* Quia rura dum

dum ſum Ego, unos ſex dies. Plura notant viri docti ad Ciceronem. *Hein.*

Ira *l.* 32. §. 10. *D. de don. int. vir. & ux. l.* 5. *C. Th. de accuſ.*

Iracundiæ calor. Ex quo, quod factum eſt divortium, non prius ratum eſt, quam ſi ex perſeverantia adparuit, judicium animi fuiſſe *l.* 3. *D. de divort.*

Ire & *ambulare* in jure conjunguntur *l.* 1. *pr. D. de ſerv. præd. ruſt.* ne quis exiſtimaret, ei, cui itineris ſervitus conſtituta ſit, non poſſe, niſi urgente neceſſitate, per alterius fundum ire. Erat enim is juris antiqui rigor, ut ſervitus ſolius voluptatis, veluti *ſpaciandi*, cœnandive in alieno cauſſa, conſtitui non poſſe videretur *l.* 8. *pr. D. de ſervit.* At qui iter habet, poteſt & ſella, vel lectica, puta geſtatoria ibi ferri *l.* 7. *pr. D. de ſerv. præd. ruſt.* Quod voluptatis cauſſa factum eſſe, pluribus oſtenderunt Ger. Noodt *de uſufr. lib.* 1. *c.* 5. Averan. *Interpr. jur. lib.* 1. *c. ult.* Atqui *ire*, & *ambulare* ita differunt, ut illud ſit neceſſitatis, hoc voluptatis, ut recte docuit Auſon. Popma *de differ. verb. lib.* 1. *voce ambulare.* Senſus ergo non alius eſt, quam eum, cui iter debetur, & urgente neceſſitate ea ire, & voluptatis, vel animi cauſſa ambulare, ſpaciari, & lectica, ſellave ferri poſſe. Addatur Ger. Noodt. *Comment. in Pandect. lib.* 8. *tit.* 3. *p.* 215. Hein.

Ire & *agere* eo differunt, quod *ire* dicitur, qui pedes, vel equos abſque vehiculo incedit, commeat, iter facit *l.* 12. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Agere vero eſt jumentum minare, vel vehiculum agere *l.* 1. *D. eod. tit. pr. Inſt. de ſervit.*

Ire ad arbitrium, vel ad arbitrum *l.* 10. *l.* 37. *D. de recept. arb.* ad cognitionem *l. ult.* §. 1. *D. quod met. cauſ.* ad fidejuſſores *l.* 76. *D. de procurat.* ad interdictum *l.* 4. *D. de liber. exher.* ad judicem *l.* 9. 11. 16. *D. de recept. arb.* ad judicium *l.* 7. §. 1. *D. de hered. pet.*

Ire in bona, id eſt, in eorum poſſeſſionem a magiſtratu mitti *l.* 3. §. *ult. D. de lib. hom. exhib.* Plane *ire* in poſſeſſionem, legimus in *l.* 3. §. *ult. D. de adquir. vel omitt. poſſeſſ.* & alibi paſſim.

Ire in jus. Vid. infra ſub art. *jus.*

Ire in creditum *l.* 19. §. *ult. D. ad SC. Vellei.*

Ire defenſu adverſus creditores *l.* 18. *D. de pecul. legat.* heredem *l.* 1. §. 1. 9. *D de dot. præleg.* Quæ loquutio omnino maxime inuſitata, & analogiæ vix conſentanea eſt, ut non ſit dubitandum, librarios omiſiſſe lineolam ultimæ litteræ imponendam, tamquam ſignum litteræ M. legendumque adeo utroque loco eſſe *defenſum* pro *defenſu*. Hein.

Ire in obligationem §. 3. *Inſt. quib. mod. toll. oblig.*

Irenarcha. Ita adpellabatur, qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus (*motibus* legendum cenſet Jac. Gothofr. *ad tit. C. Th. de irenarch.*) præficiebatur, quippe facinoroſos homines conquirebat, ac denique qui ad provinciæ tutelam quietis ac pacis ſtare faciebat concordiam *l.* 6. *D. de cuſtod. reor. l. ult.* §. 7. *D. de muner. & honor. l. un. C. de irenarch. l.* 9. *C. de jur. fiſc. l. ult. C. Theod. eod. tit. l. ult. C. Th. de patron. vicor.* Euſeb. *lib.* 4. *Hiſt. eccl. c.* 15. *υπηντα αυτῳ ο ειρηναρχης* Ηρωδης. Rufinus ita vertit: *Obvius illi præfectus pacis Herodes.* Similique modo Irenarchæ præpoſiti pacis vocantur in *l.* 49. *C. Th. de decurion.* ubi pro pacis *pagis* legit Jac. Gothofr.

thoſr. *ad d. l.* Ad eos pertinent, quos D. Auguſtinus *Epiſt.* 160. ait: *circumcelliones quoſdam, & clericos Donatiſtas, cura eorum, qui diſciplinæ publicæ ſerviunt, præmiſſa notoria ad judicia, legeſque perduxiſſe.* Et *epiſt.* 159. *Illorum notoria, ad quos tuendæ pacis vigilantia pertineret.* Utroque enim verborum circuitu vim Græci verbi ειρηναρχης exprimere voluit. Etenim ad eorum officium ſpectabat, nunciare crimina, noxios prehendere, eoſque ad præſides, & magiſtratus deducere. Et ita Polycarpum ab Herode irenarcha comprehenſum legimus tum apud Euſebium, tum apud Niceph. *lib.* 3. *Hiſt. eccl. c.* 35.

Irrepere. Quum utilitas pignorum irrepſerit *l.* 14. §. 1. *D. de pecun. conſtit.*

Irrevocabilis donatio *l.* 34. §. *ult. D. de donat.*

Irrigare agros *l.* 1. §. 13. *D. de aqu. quot. l.* 17. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Hinc

Irrigatio *l.* 3. §. 2. *D. de aqu. & aqu. pluv.*

Irricua loca *l.* 7. §. 6. *D. ſolut. matrim.*

Irritare ad iram accendere *l.* 11. §. 5. *D. ad Leg. Aquil.*

Irritare in *l.* 2. *C. de feriis* eſt irritum facere. Locos quoſdam recentiorum, qui ita loquuti ſunt, attulerunt Barth. *lib.* 33. *Adverſ. c.* 8. Voſſ. *de Vit. Serm. lib.* 1. *c.* 23.

Irritum, invalidum, vel quod ratum non eſt. Sic *irrita* eſt adprobatio *l.* 24. *D. locat.* cautio *l.* 39. §. 5. *D. de admin. & peric. tut.* diviſio *l.* 12. *C. famil. erciſc.* donatio *l.* 3. §. 4. *D. de don. int. vir. & ux.* emtio *l. ult. D. de reſcind. vend.* pactio *l.* 31. §. 4. *D. de don. int. vir. & ux.* ſententia *l.* 6. *C. de ſent. interloq.* ſolutio *l.* 59. *D. de condict. indeb.* ſubſtitutio *l.* 41. §. 7. *D. de vulg. & pup. ſubſt. Irritus* codicillus *l.* 30. §. *ult. D. de fideic. libert.* contractus *l.* 9. *C. de reſcind. vend. Irritum* teſtamentum, de quo vid. infra ſub art. *teſtamentum*.

Irrogare damnum, aut incommodum *l.* 1. *C. ſi adv. delict. l.* 4. *ſi vend. pign.* deportationem *l.* 47. *D. de fidejuſſ.* exſilium *l.* 8. *D. de poſtul.* infamiam *l.* 1. *D. de ſepulcr. viol.* injuriam Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 4. §. 10. mulctam *l.* 1. *C. de fiſcal. uſur.* mutationem militiæ *l.* 6. §. 7. *D. de re milit.* neceſſitatem *l.* 23. *C. de rei vind.* pœnam *l.* 1. *D. de conſt. princ.* præjudicium *l.* 2. *C. quib. rei judic.* ſervitutem *l.* 26. §. 3. *D. de fideic. libert.* Irrogandum totum alicui ex fidejuſſoribus *l.* 48. *D. de fidejuſſ.*

Irrumpere fundum *l.* 9. *D. de adquir. poſſeſſ.*

Irruptio fluminis *l.* 8. *D. fin. regund.*

Isauri. Eorum fit mentio *l. ult. C. de fer. l. ult. C. ad Leg. Jul. de vi publ. l. ult. C. de quæſt.* quos infami latrocinio jam inde ab antiquis temporibus nobilitatos oſtendit Dio Caſſ. *lib.* 55. *p.* 567. Ισαυρει τε γαρ εκ λῃστειας αρξαμενοι, και ες πολεμυ δεινοτητα προηχθησαν, μεχρι ου κατεδαμαθησαν. *Iſauri, facto a latrociniis initio, uſque ad belli molem provecti ſunt, donec perdomarentur.* Confirmat Ammian. Marcellinus *lib.* 14. *c.* 1. Namque & Iſauri, ait, quibus uſitatum eſt, ſæpe pacari, ſæpeque inopinis excurſibus cuncta miſcere, & latrociniis occultis, alente impunitate adoleſcentem in pejus audaciam, ad bella graviora proruperunt. Idem *lib.* 19. *c.* 13. eorum furta, & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, memorat. Quamobrem a Zonara *Tomo* 3. *p.* 3. εθνος αιχιστον, *peſſimus*

mus populus merito adpellatur. Vetus Gloſſarium Græcum : *Iſauri οι αρπαγες, οι φονεις, και οι χοσπαριοι. Iſauri, fures, ſicarii, prædones.* Auctor eſt Vopiſcus *in Probo c.16.* Imperatorem illum, quum Iſaurorum loca peragraſſet, dixiſſe, *Facilius eſſe ab illis locis latrones arcere, quam tolli*, conſtituiſſeque, ut Iſaurorum filii ab anno octavo decimo, mares dumtaxat, ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari, quam militare diſcerent.

Ισαζον *l.13. D. de ſtipul. ſerv.* Eſt vero το ισαζ·ν hic æquivalens.

Isginus color *l. 78. §. 5. D. de legat. 3. Quin minus porro coracinum ; aut isginum, aut melitum, ſuo nomine, quam coecum, purpuravе deſignatur?* Eſt vero color flavus in hyacinthorum ſimilitudinem tingens. Plin. *lib.21. hiſt. nat. c.26.* Hyacinthus in Gallia eximie provenit, hoc ibi pro cocco *biſginum* tingitur. Addatur idem *lib. 38. c. 6.* Hein.

Isostates æqualitatis recognitor in *l. quoties C. de pond. & aur. collat.*

Ita pro deinde *l. 47. §. 2. D. de fideic. libert. l.22. D. de manum. teſtam. l.13. D. qui teſt. fac. l.36. D. de cond. & demonſtr. l.7. §. ult. D. de jur. patron. l. 7. pr. D. ſi tab. teſt. null. exſt. l.38. D. de judic. l.20. D. de excuſ. l. 38. D. ſolut. matr. l. 51. §.1. D. de adquir. vel omitt. her. l.8. §. 3. D. de jur. codic. l. 6. D. de bon. poſſ. contr. tab.*

Ita in *l.1. §.18. D. de ſepar.* eſt illativum, uti apud Plaut. Amphitr. *Act. 5. ſc. 1. v.3.* Aulul. *prol. v. 9. Act. 3. ſc.6. v. 27. 29. Act. 4. ſc. 2. v. 2. Mil. glor. Act. 4. ſc. 4. v. 44.* Hein.

Ita ut ſæpe non tam conditionem, quam modum faciunt, ut *l. 42. D. de oper. libert. l.17. §. 2. D. de manum. teſt. l. 17. pr. & §. 1. & 2. D. de cond. & demonſtr.*

Itaque in *l. 3. D. de reb. dub.* eſt illativum, idemque ſonat ac *ergo*, *proinde*. Hein.

Italia in *l.9. D. ad Leg. Rhod.* legitur, pro qua reſcribit Heineccius Aithalia. Vid. ſupra in voce *Aethales*.

Italicensis *l. 27. D. de pœn.* ab Italica, Hiſpaniæ urbe. Gell. *lib. 16. c. 13.* Hadrianus in oratione, quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit. Eutrop. *lib. 8. c. 3.* de Hadriano: Natus eſt ipſe Italicæ in Hiſpania. Spartian. in *Hadr. c. 1.* originem ejus ab Hiſpanienſibus repetens, majores ejus, Hadria ortos, apud Italicam, Scipionum temporibus reſediſſe, refert. Stephanus *de urbib. p. 425.* Εςι και ιταλικη πολις Ιβηριας τε εθνικον Ιταλικησιος. Eſt ea Italica urbis Hiſpaniæ, cujus gentilitium Italicenſe.

Italicum jus *l. 1. l. ult. D. de cenſib.* Iſtud initio diſcernebatur a jure Civitatis, Latii, & Provinciarum, & ſicuti poſtremo pinguius, ita prioribus haud paullo deterius erat. Habebant Itali ſuos magiſtratus, eaque in re melior eorum erat, quam provinciarum, conditio. Sed & cenſebantur in civitatibus ſuis, & pendebant vectigalia, & certum ſociorum militum numerum ex fœdere ſubmittebant, neque honorum participes ullatenus erant. Quin ex ipſis Italis quidam in duriorem redacti ſunt conditionem, Hannibale Italia ſubmoto, & in his præcipue Bruttii, Picentini & Lucani, qui non amplius pro ſociis habiti, nec milites amplius, ſed ſervos publicos dabant. Gell. *lib. 10. c. 13.* Enimvero ab anno ab V. C. 664. confecto bello feciali, gentes pleræque Italicæ per Leges Juliam & Plotiam jus civi-

civitatis paullatim ſunt conſequutæ. Vellei. Paterc. *lib.* 2. *c.* 16. *ſeq.* Appian. *de bell. civ. lib.* 1. *p.*379. participes ex eo tempore juris ſuffragii, honorum, cenſus, ſacrorum, vectigalium, quin & juris privati, ſi populi fundi fieri vellent. Gell. *lib.* 21. *cap.*13. Cic. *pro Balbo c.*8. Ceterum magnam mutationem jus Italicum ſubiit primum ſub Auguſto, poſtea ſub reliquis principibus. Ipſi Itali ſua quique ſuffragia in civitate dare cœperunt ſub Auguſto Suet. *Aug. c.* 36. poſt ea tempora vero illud jus ſuffragii paullatim plane evanuit. Remiſſa quoque illis ſunt munera militaria Herodian. *Hiſt. lib.* 2. *c.* 2. Iiſdem Hadrianus præfectos præpoſuit conſulares, Spartian. *Hadr. c.* 12. juridicos Marcus Aurelius Antoninus, Jul. Capitolin. in *Marco c.* 11. Severus Italos in trecenteſimum ab urbe lapidem præfecto urbi, reliquos correctoribus parere juſſit. Quamvis vero ad jus civitatis pridem adſpiraſſent Itali, jus tamen Italicum multis extra Italiam civitatibus dari cœpit; de quibus plura juriſconſulti in *l.* 1. *&* *l. ult. D. de cenſib.* Id vero tunc conſtituit in immunitate a cenſu capitis, & ſoli (unde Barcinonenſes in *d. l. ult.* immunes vocantur,) quam immunitatem contra Cujacium præclare evicit Chriſt. Gottl. Schwarz. *de jur. Ital.* §.9. *&* 10. quocum jungendus Bynkersh. *lib.* 5. *obſ. c.* 21. Præterea civitates iſtæ gaudebant juribus dominii legitimi, uſucapionis, præſcriptionis, excuſationis a muneribus publicis ob numerum quatuor liberorum, ſimilibuſque privilegiis, de quibus Ulpian. *Fragm. tit.* 19. §. 1. & Cujac. *Paratitl. C. tit.. de uſuc. transf.* & *tit. de annal.. exc. Ital. contr. toll.* A Diocletiani & Maximiani temporibus etiam coloniæ juris Italici, præter pauciſſimas, tributa pendere coactæ, vix umbram priſtinæ immunitatis retinuerunt *l. un. C. Th. de ann. &* *trib.* Reliquas etiam prærogativas evanuiſſe paullatim, poſtquam Juſtinianus ſoli Italici, & provincialis diſcrimen ſuſtulit *l. un. C. de uſuc. transf.* & *l. un. C. de nud. jur. Quirit. toll.* neminem dubitatorum, arbitramur, *Hein.*

His præmiſſis tanto facilius intelligetur, qualia ſint negotia *Italica l.* 100. *D. de ſolut.*

Italicum patrimonium *l.*35. §. 3. *&* §. *ult. D. de hered. inſt.* *Italica* prædia, quæ provincialibus oppoſuit Plin. *lib.*6. *epiſt.* 9. *Italicæ* res *l.* 2. §. 2. *D. de curat. bon. dand. l.*111. *D. de legat.* 1. *l.* 3. § 3. *l.* 39. §. 7. *l.* 47. §. 2. *D* §. *ult. D. de admin. & per. tut.* quæ, uti accipiendæ ſint, docet *l.* 35. *pr. &* §.3. *D. eod. tit.* Opponuntur iis res provinciales in *l.*16. §. 6. *D. ad SC. Trebell. l.*2. *C. de excuſ. tut.* *Italicum* ſolum *pr. Inſt. de uſuc.* *Italica* terra *l.* 8. §. 1. *D. qui teſt. fac. poſſ.* vel terra *Italiæ*; ut in *l. ult. D. de abig.*

ITER pro via, qua privatim, & publice commeamus, & ipſo commeandi actu. Sic *iter* pedeſtre *l.* 1. §. 14. *D. de flum.* privatum *rubr. D. de itin. actuq. priv.* publicum *rubr. D. de loc. & itin. publ.* Iter facere per publicum, vel per privatum *l.* 31. *D. ad Leg. Aquil.* *Iter* agentes, id eſt, viatores *l. un. in fin. C. furt. adv. naut.*

Iter aquæ *l. pen. D. ſi ſerv. vind.* & paſſim.

Iter navigio deterius ſit *l.* 1. *pr. &* §.19. *D. de flumin.* Et ſic *iter* navibus ſæpiſſime attribuunt ſcriptores Græci, & Latini. Exempla, quæ hic repetere nihil attinet, habes apud Ev. Otton. *de Tutel. Viar. p.*255. & 523. *Hein.*

Iter præterea eſt ſervitus ruſticorum prædiorum, quam auctores noſtri definiunt jus eundi, ambulandi hominis, non etiam jumentum agendi *l.* 1. *D. de ſerv. ruſt. præd.* Iter enim eſt, qua quis pedes, vel equos commeare poteſt *l.* 12. *D. eod. tit.* Jumentum vero ducere non poteſt, qui tantum iter habet *l.* 7. *D. eod. tit.* Vetus Gloſſarium interpretatur *του βαδιζειν δικαιον με πεζον δια του σου αγρου* jus, per quod mihi licet pediti per agrum tuum commeare. Varro *lib.*4. *de Ling. lat. Iter via. Quidam iter, quo vehendo teritur, actus, iter in agris, quod agendo teritur. Etiam ambitus iter, quod circumeundo teratur.* Itineris autem certa, & definita non eſt latitudo, ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitrio definita ita ſervatur *l.* 13. §.16. *D. de ſervit. præd. ruſt.* Iter nihil prohibet ſic conſtitui, ut quis interdiu dumtaxat eat *l.* 14. *D. commun. præd.* Ceterum de diſcrimine itineris, actus & viæ legenda omnino epiſtola erudita Aegid. Menagii ad Car. Hann. Fabrott. inſerta *Amoenit. jur. civ. c.* 36.

Interdictum de *itinere*, actuque privato reſtituendo prohibitorium, ad tuendas tantummodo ruſticas ſervitutes, ei datur, qui proximo anno itinere, actuve, ſive jure, ſive injuria dies non minus triginta, nec vi, nec clam, nec precario eſt uſus, ſi eo uſu nunc prohibeatur; item ei qui iter, actumve, quo anno proximo eſt uſus, reficere prohibetur, ſi ſe uſum hoc anno, & jure ſervitutem illam habere doceat *l.* 1. *l.* 3. *D. de itin. act.*

Iterare reſtitutionis auxilium *l. ult. C. ſi ſæp. reſt. in int.* baptiſmum *rubr. C. ne ſanct. bapt. iter.* honores, munera *rubr. C. de non iter honor. l.* 14. §. *ult. D. de mun. & hon.* ſacerdotium *l.*17. *D. eod. tit.*

Iteratione fiebat civis Romanus, qui poſt Latinitatem, quam acceperat, major 30. annorum, iterum juſte manumittebatur ab eo, cujus ex jure Quiritium ſervus fuerat. Ulpian. *Reg. tit.* 3. §. 4. ex quibus interpretationem recipiunt verba hæc Juſtiniani *Novell.* 74. *præf.* *και τας λατινικας ως ατελεις εξεβαλομεν, και τας ιτερατιονας περιττας απεφηναμεν. Et Latinitates, tamquam imperfectas, excluſimus, & iterationes ſuperfluas demonſtravimus.*

Iterum duas res, auctore Paullo, ſignificat, alteram, qua demonſtratur tempus ſecundum, quod Græci *δευτερον* dicunt, alteram, quæ ad inſequentia quoque tempora pertinent, quæ Græce vocant *παλιν* *l.* 7. *D. de edend. l.*2. §. 7. *D. ſi quis caut. in jud.* Priore ergo caſu eſt *ſecundum*, ut quando *iterum* & *ſemel* opponuntur *l.* 7. *D. de fer. l.* 15. §. *ult. D. de reb. auct. jud. poſſid.* Poſteriore *rurſum*, *denuo*, ut *l.* 1. *D. de jur. patron. l.* 2. §. 7. *D. ſi quis caution.* Definit tutor & iterum coepit eſſe *l.* 9. §. 2. *D. de tut. & rat. diſtr.*

Jubentius *Celſus leg.* 7. *D. de op. lib. l.*27. *D. qui teſt. fac. poſſ. l.* 18. *D. de jur. codic. l.* 13. *D. de lib. & poſt. l. ult. C. de ſerv. reip. manum.* Vide ſupra art. *Celſus* At male id nomen ſcribitur *Jubentius*, quum rectius exaretur *Juventius*. Nam hanc formam & numi præferunt, & impreſſa Juventiarum denariis Juventæ Deæ figura, argumento luculentiſſimo eſt, eos nomen ſuum non a *jubendo*, ſed a *juventute* derivaſſe. Vide denarium gentis Juventiæ apud Hub. Goltz. *Faſt. magiſtr. & triump. p.*134. Hein.

Jubere inprimis dicuntur ſuperiores, ut principes, magiſtratus, patres, domini. Sic *jubent* ædiles *l.* 23. §. 1. *D. de Ædil. edict.* prætor *l.*10. §. *ult. D. de prætor. ſtip.* conſtitutio *l.* 2. *D. de fideic. libert.* dominus, vel pater *l.* 3. *l. ult. D. quod juſſu* judex *l.* 19. §. 3. *D. comm. divid.* Jubet Lex, utpote cujus virtus eſt imperare, & præcipere *l.* 7. *D. de legib. l.*7. *D. de Leg. jul.repet.* prætor *l.*1.*D.ſi quis caut.*

Jubere etiam dicitur teſtator *l.* 25. §. 2. *D. ad SC. Treb.* & alibi paſſim.

Jubere etiam aliquando dicitur, qui permittit magis, quam præcipit *l. ult. C. ubi in rem act.* Reſtitui debere, & poſſe hereditatem, fideicommiſſum, Apronianum SC. jubet *l.* 26. *D. ad SC. Trebell.* Nec enim ad eos tranſire quidquam jubemus *l.*1. *in fine C. Th. de legit. hered.* Contra ea non jubere idem aliquando eſt, ac vetare, vel inhibere, uti *l.* 14. *C. Th. de oper. publ. l. ult. C. Th. quib. equor. uſus.*

Immo & *Jubeo* aliquando pro *volo* ponitur Donat. *in Andr. Act.* 3. *ſc.* 3. Cujac. *lib.*11. *obſ. c.*25. & Voſſ. *lib.*14. *rhet. c.* 10. Vid. Non. Marcell. *c.* 4.

Jubileum in eccleſia romana denotat plenariam peccatorum indulgentiam iis, qui limina SS. Apoſtolorum Romæ viſitarent tempore jubilæi indultam. Primus fuit Bonifacius VIII. qui quolibet ſæculi fine celebrandum jubilæum inſtituit an. 1300. Jo. Rubens in *vit. Pontif. lib.*1. *c.*11. Sed a Clemente VI. an. 1350. ad inſtar jubilæi V. T. quolibet ſemiſæculo reductum: Contin. Nangii an. 1350. & ab Urbano VI. an. 1389. ad annos triginta tres limitatum. Tandem Sixtus IV. an. 1474. humanæ vitæ brevitatem conſiderans, ad terminum quinque luſtrorum ſtabilivit, prout poſtea ad noſtra uſque tempora obſervatum fuit.

Judæis tantum filios ſuos circumcidere permittitur *l.* 11. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Judæorum fit mentio *l.* 15. *D. de excuſ. & tit. C. Juſt. & Theod. de Judæis.*

Per latus Judæorum in Pandectis plerumque perſtringi Chriſtianos, maxime vero *l.*15. §.6. *D. de excuſ. & l.* 3. *D. de decur.* exiſtimant Andr. Alciatus & Guil. Budæus. Quamvis vero negari non poſſit, initio naſcentis Chriſtianiſmi ſatis frequentem fuiſſe Judæorum, Chriſtianorumque confuſionem, de qua viri docti *ad Suet. in Claud. c.* 25. Pith. *lib.*2. *Adverſ. c.*2. & Caſp. Barth. *ad Rutil. Numantian. itinerar. lib.*1. *v.* 159. notius tamen Ulpiani, Paulli, & Modeſtini temporibus fuit Chriſtianorum nomen, notiorque capitalis illa inter utroſque inimicitia, quam ut ſectas parum inter ſe amicas, concordeſque confundere potuerint. Vid. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exerc.* 1. *c.* 15. *p.* 100. *ſeq.*

Judaice contradicere *l.* 7. §.1. *D. de ſumm. Trinit.* id eſt, pertinaciter.

Judaica nota fœdare, id eſt, circumcidere *l.* 22. *C. Th. de jud.* Judaica ſuperſtitio *l.* 3. §. *ult. D. de decur.*

Judex eſt, qui de re aliqua, vel jure ſuo, vel magiſtratus, qui jubendi poteſtatem habet, auctoritate cognoſcit, & judicat. Prætor ipſe, teſte Livio *lib.*3. *c.*55. judex olim adpellabatur. Varro *de ling. lat. lib.* 5. *Hinc judex*, ait, *quod tunc jus dicat, accepta poteſtate, id eſt, quibuſdam verbis finit.* Et ita qui tribunali præeſt, vel aliquam juriſdictionem habet, judex vocatur *l.* 1. *D. de judic. rubr. D. de reb. auct. jud. poſſid.*

Ta-

Tales majores *judices* *l.* 32. §. 7. *D. de recept. arb.* Hilar. *ad Conſtantium lib.* 1. *c.* 1. *p.* 535. *edict. Maff.* Provideat, & decerna: clementia tua, ut omnes ſe ubique judices, quibus provinciarum adminiſtrationes creditæ ſunt, a religioſa obſervantia ſe abſtineant. Auguſtin. *Homil.* 49. Non dico judices publicos, non proconſulem, non vicarium. Sic & rectores provinciarum vocantur judices *l.* 2. *l.* 5. *l.* 7. *C. Theod. de oper. publ.* & judices provinciarum *l.* 2. *C. Th. eod. tit.*

Plerumque vero magiſtratus, & judices ſeparantur, ut *l.* 2. *D. de reg. jur.* Judicumque nomine veniunt hi, qui & *judices dati*, & *ſpeciales judices*, & *pedanei*, & *delegati* adpellantur *l.* 46. *D. de judic. l. pen. D. judicat. ſolv. l. ult. D. de offic. præt. l.* 4. *D. de tut. dat. l.* 3. *D. ne quis eum, qui in jus voc. l.* 5. *D. de offic. præſid.* Quales judices *poſtulari*, *dari*, *addici*, *adiri*, *accipi*, & *ſumi* dicuntur a litigantibus *l.* 1. *D. de quib. reb. ad eumd. jud. l. pen. D. de judic. l.* 2. *C. eod. tit. l.* 6. *D. de fidejuff. tut. l.* 1. §. 1. *D. de uſur. l.* 38. *D. mand. l.* 1. *C. de in lit. jur.* Sic intellige *Judex* inter aliquos *l.* 19. §. 3. *D. comm. divid.* bonæ fidei *l.* 38. *D. de rei vindic. l.* 3. §. 3. *D. comm.* Ad judicem, id eſt, virum bonum *l.* 137. §. 2. *D. de verb. oblig.* Arbitratu judicis, quaſi boni viri *l.* 17. §. 5. & §. 9. *D. de injur.* *Judex* enim κατ' ἐξοχὴν dicebatur *vir bonus*, quia honeſtiſſimi ordinis ſenatorii, atque equeſtris viri in judicum decurias legebantur. Vid. infra ſub art. *Vir bonus.* Judex edititius. Vid. ſupra art. *edititius*, compromiſſarius *l.* 41. *D. de recept. arbitr.* hereditatis *l.* 50. §. 1. *D. de legat.* 1.

Judex delegatus. Vid. ſupra *delegatus.*

Quod *judicis* arbitrio, auctoritate, & juſſu fit, id per judicem fieri dicitur. Sic *Per judicem* auferre *l.* 4. §. 6. *D. de dol. mal. except.* conſequi *l.* 16. *D. judicat. ſolv.* exercere actionem *l.* 1. *C. de ſervit.* exigere *l.* 8. *D. de legat.* 3. ſolvere *l.* 9. §. 5. *D. de admin. & per. tut.* His adverſatur *ſine judice*, id eſt, ſine interventu judicis, vel non imminente judice. Sic *ſine judice* accepta pecunia *leg.* 58. *D. de condict. indeb.* Si prætendentibus aliquid ſine judice credatur *l.* 1. *D. de vacat. & excuſ.* Sine *judice* dare paratus *l.* 16. *D. judic. ſolv.* dari ad beſtias *l.* 11. *D. ad Leg. Cornel. de ſicar.* dividere *l.* 5. *D. fam. erciſc.* id eſt, conſenſu, ut ait *l. ult. D. eod. tit.* exigere *l.* 22. §. 1. *D. rat. rem hab.* poſſidere *l.* 7. *D. ad Leg. Jul. de vi priv.* id eſt, ſine ejus auctoritate, ut *l. ult. D. eod. tit.* reddere dotem *l. ult.* §. 1. *D. quæ in fraud. cred.* redhibere *l.* 23. *D. de Ædil. edict.* reſtituta res *l.* 18. §. *ult. D. commod.* ſolvere *l.* 9. *C. de reb. cred.*

Ordinarii *judices* vel a cauſſis, vel ab officiis definiri poſſunt. His ſcilicet modis *ordinarius* eſt, qui juriſdictionem jure ſuo, non alieno beneficio habet. Vel aliter: Is eſt *ordinarius*, qui nativam, non dativam modo juriſdictionem habet, hoc eſt, qui eam jure magiſtratus, non mandato ſpeciali obtinet, ſeu qui juriſdictionem ordinariam habet. Juſtinianus *Novell.* 112. *c.* 3. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς, ἤγουν τοὺς ἐμβαδαίους, μηδὲ μόνον τῶν κηρύκων φωναῖς. *Jubemus enim ordinarios judices, qui & ambathmi, non ſolum præconum vocibus &c.* Ac plane Conſtant. Harmenop. *lib.* 1. *c.* 4. judices ordinarios ἐμβαδαίους δικαστὰς, eorumque juriſdictionem ἐμβαδαίαν ἀρχὴν adpellat. Juſtinian. Novell.

20. c. 3. Ηνικα μονον το της αρχης της καλυμενης ορδιναριας ειχε σχημα. Dum ſolum adminiſtrationis ordinariæ habet ſchema. Et ſic ordinarii judices in *l. 6. C. Th. de offic. Rect. prov. l. 5. C. Th. de proxim. comit. diſpoſ. l. 2. C. Th. ne quis in palat. man. l. 16. C. Th. de cohort.*

JUDICARE invitus cogitur, qui non habet excuſationem *l. 13. D. de excuſ. vel vacat. mun.* Lege Julia cautum, ne minor viginti annis judicare cogatur *l. 41. D. de recept. arb.* Judicandi neceſſitas inter munera perſonalia habetur *l. ult. §. ult. D. de mun. & hon.* Judicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere *l. 1. C. Th. de judic.* juncta *l. 9. Cod. Juſt. eod. tit.*

JUDICATUS, *a, um.* *Judicata* res, vel *judicatum* vocatur, quando cauſſa finem, pronunciatione judicis, ſive abſolutoria, ſive condemnatoria, accepit. Hinc rei *judicatæ* auctoritas *l. 7. C. de condict. indeb.* exceptio *tit. D. de except. rei jud.* Res judicata pro veritate accipitur *l. 25. D. de ſtat. hom.* Et hinc quod ſemel judicatum, retractari non poteſt. Hinc eleganter Don. ad *Ter. Andr. Act. 3. ſc. 1. v. 75.* & *Adelph. Act. 2. ſc. 2. v. 27.* explicans formulam comicis perfamiliarem: *Actum eſt*, hæc ſubjicit: Hæc res ſecundum jus civile dicitur, in quo cavetur, ne quis rem actam apud judicem repetat. Sic ipſe in Phormione: *Actum*, aiunt, *ne agas*. Et alibi *Actum agam*, proverbium eſt, id eſt, nihil agam. Quod enim in jure ſemel judicatum fuerit, reſcindi, & iterum agi non poteſt. *Hein.*

Judicati actio, quæ ex ſententia datur *l. 28. §. 8. D. de jurejur.* agere *l. 28. D. de procur.* conveniri *l. 41. §. ult. D. de fidejuſſ.* Judicatum facere, id eſt, ſolvere *l. 6. D. de ſer. & paſſim.* Quæ loquutio ex XII. Tab. manavit, in quibus, teſte Gellio *lib. 20. Noct. Att. c. 1.* ſcriptum fuit: *ni judicatum faxit.* Utitur ea & Cicero *pro Flacco c. 19.* Iſte, quum judicatum non faceret, Hermippo addictus, & ab hoc ductus eſt.

Judicatum ſolvi ſtipulatio tres clauſulas in unum collatas habet de re defendenda, de judicato ſolvendo, & de dolo malo *l. 6. D. judic. ſolv.* Vetus Gloſſarium interpretatur της κρισεως κυσιν, *ſolutionem ejus quod judicatum eſt.* Λεγει γαρ ο Ακτωρ προς τον ρεον ομολογεις, καταβαλειν μοι ο αν γενηται κριθεν επι το λυθηναι την κρισιν. *Ait enim actor reo: Tune te præſtiturum, ais, judicatum, ſeu ſoluturum judicatum.* Vid. *cautio.*

Judicatus, condemnatus. Sic *judicatus* contutor *l. 1. C. de contrar. tut. jud.* judicio publico calumniæ, prævaricationiſve cauſſa feciſſe judicatus *l. 1. D. de his qui not. infam.* Judicatus ſervus *l. 8. §. ult. D. rat. rem hab. l. 3. C. ſolut. matr.* Et ſic *judicati* accipiendi *l. 51. D. de pecul. l. 1. C. qui bon. ced. l. 3. pr. D. de uſur. l. 7. D. de re judic. l. 4. §. 3. l. 6. §. 2. l. 13. §. 6. fin. §. 7. l. 29. l. 34. l. 56. D. eod. tit. l. 1. l. 3. l. 6. pr. §. 2. 3. D. de confeſſ.*

JUDICATIO judicandi facultas *l. 4. §. 8. D. de re milit.* Cui judicatio data eſt *l. 131. §. ult. D. de verb. ſignif.* Alias *judicatio* eſt judicatum. Ut ſibi ex judicatione ſatisfiat *l. 36. D. de procur.* Hoc verbo uſi ſunt Cicero *de Invent. lib. 1. c. 13. & 14.* & Quinctilian. *lib. 3. Inſt. orat. c. 13.*

JUDICIALIS quæſtio *l. 38. D. mand.*

Judiciales ſtipulationes. Vid. infra ſub art. *ſtipulatio.*

JU-

JUDICIARIA conventio, id eſt aditio judicis *l. un. C. Th. ſi cert. pet. ex chirogr.* domus *l. 8. C. Theod. de oper. publ.* id eſt, judicis prætorium, uti in ea ipſa lege, ſeu publica domus, ut *l. 4. C. Juſtin. eod. tit.* vocatur.

Judiciaria lex *l. 1. in fin. D. de Leg. Jul. amb.* id eſt, lex Julia judiciorum, ut *l. 2. §. 1. D. de judic.*

Judiciariæ, ſeu luſoriæ naves in *l. un. C. Th. de luſor. Danub.* id eſt, naves, quæ ultro citroque diſcurrebant, exploratoriæ, ſpeculatoriæ, & prohibitoriæ, ne qua parte hoſtis perrumpat, ut ad eam legem pluribus oſtendit Jac. Gothofred.

JUDICIUM pro diſceptatione forenſi, ipſaque actione, quæ in judicium deducitur. Sic judicio abſolvi *l. 14. §. ult. D. judic. ſolv.* Judicium accipere, vel ſuſcipere dicuntur litigatores *l. 36. D. famil. erciſc. l. 45. §. 1. D. de procur. l. 1. D. de obſeq. par.* Accipitur autem judicium litis conteſtatione, adeoque hæc verba, *accepto judicio*, & *lite* conteſtata idem ſignificant. Actionem in judicium perducere, vel rem in judicium deducere *l. 31. D. de judic. l. 66. l. ult. D. de procur. l. 13. D. de pact. l. 17. §. pen. D. de jurejur.* Res autem in judicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante judicium cognita res *l. 1. C. de lit. conteſt.* Judicium capitis, pecuniæve *l. 7. D. de leg. Jul. repet.* Judicium dare dicitur Prætor, quum agendi poteſtatem facit, in eamque rem actionem, & judicem dat *l. 26. D. de dol. mal. l. 1. D. naut. caup. ſtabul. & paſſim.* Judicio deſtringi *l. 16. D. judic. ſolv.* judicium famoſum *leg. 1. §. 10. D. de poſtul.* Judicio intereſſe *l. 6. C. de judic.* Judicium manet & pendet, quamdiu ſententia dicta non eſt *l. 60. D. de cond. indeb. l. 43. D. mand. l. 14. D. de interrog. in jur. fac. l. 16. in fin. D. de vi & vi arm.* Judicium proponere *l. ult. D. ne vis fiat ei* reddere *l. 21. D. de negot. geſt.* Judicium tutelæ *l. 28. D. de adpell. l. 20. §. ult. D. de tutel. & rat. diſtrah.*

Judicium bonæ fidei. Vid. ſupra art. *fides.*

Judicia Dei. Vid. *purgatio canonica vulgaris.*

Judicia duplicia quædam vocantur, quoniam ut in interdictis duplicibus par utriuſque litigatoris in his conditio eſt, nec quiſquam præcipue reus, vel actor intelligitur, ſed unuſquiſque tam rei, quam actoris partes ſuſtinet *§. 7. Inſt. de interd.* ita ex eadem ratione *familiæ erciſcundæ*, *communi dividundo*, & *finium regundorum judicia duplicia* adpellantur *l. 2. §. ult. D. comm. divid.* ex qua decurtato uno verbo deſumta eſt *l. 13. D. de judic.* nimirum quoniam & in his uterque actor eſt *l. 37. §. ult. D. de oblig. & act.* & in his ſingulæ perſonæ *duplex* jus habent agentis, & ejus, quocum agitur *l. 10. D. fin. regund.*

Judicium publicum. Publica judicia non idcirco dicta ſunt, quod, ut Juſtinianus tradit, eorum exſequutio cuivis ex populo, qui modo idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim ratione popularia judicia eſſent, quod eſt inconſequens. Sed quod ex Legibus publicorum judiciorum veniant, atque deſcendant *l. 1. D. de publ. judic.* Idque aperte oſtenditur *l. 3. D. de prævaricat.* ubi prævaricationis judicium, alterum moribus eſſe indictum dicitur, alterum eſſe publicum, quod de eo lege Julia publicorum judiciorum caveatur. Verum eſt tamen, & id ex eodem Ulpiano Juſtinianus hauſit, pu-

blico judicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi cui lege aliqua publico judicio accuſandi non eſt poteſtas *l.* 43. §. 10. *D. de rit. nupt.* Unde Joann. Chryſoſtom. *Homil. in dictum Apoſtoli: utere modico vino. Tom.* 1. *oper. p.* 19. Κοινον εξεςιν εκαςῳ των βυλομενων κατηγορειν. Commune crimen eſt, publica injuria, volenti cuique accuſare licet. Publicorum vero judiciorum hæ ſunt leges Julia majeſtatis, Julia de adulteriis, Cornelia de Sicariis, & veneficiis, Pompeia de parricidiis, Julia peculatus, Cornelia de teſtamentis, Julia de vi publica, Julia de vi privata, Julia ambitus, Julia repetundarum *l.* 1. *D. de public. jud. pr. Inſt. eod. tit.* Quæſtiones autem de falſo, ſicariis, & parricidiis Cornelius Sulla dictator conſtituit *l.* 4. §. 32. *D. de orig. jur.* Antea L. Piſo Tribunus plebis de pecuniis repetundis quæſtionem conſtituerat, ut Cicer. *in Brut. c.*27. *Verrin.* 3. *c.* 84. *de offic. lib.* 2. *c.* 21. De injuriis vero, quemadmodum vitioſe in omnibus codicibus (Florentinis exceptis) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex Lege Cornelia de injuriis privata eſt, non publici judicii *l.* 42. §. 1. *D. de procur. l. ult. C. de injur.* Notum fuiſſe hunc errorem, qui libros omnes antehac occupavit, ex eorum imperitia probabile eſt, qui apud Ulpianum eam actionem pro publica utilitate exerceri legerant: quaſi vero non & privata judicia pro publica utilitate exerceantur, quum & jus ſuum cuique tribui, & qualiacumque nocentium peccata puniri reipublicæ interſit. Raptus porro crimen *publicum* eſſe dicitur in *l. pen. C. de noxal. act. Publica* igitur *judicia* videntur definienda, quibus vindicantur delicta, quorum vindicta directe, & principaliter reipublicæ intereſt. Vid. *Quæſtiones*

Ab his differunt Judicia privata, quæ ad rem familiarem cujuſque pertinent, per arbitros judiceſque datos expediuntur. Cic. *lib.* 1. *de orat. c.* 38. Nam volitare in foro, hærere in Prætorum tribunalibus, judicia privata magnarum rerum obire. Idem *Topic. c.* 17. Privata judicia maximarum quidem rerum in juriſconſultorum mihi videntur eſſe prudentia. Plin. *lib.*6. *Epiſt.* 33. Intervenit acribus illis, & erectis frequens neceſſitas judicandi, ac pene calculos, tabulamque poſcendi, ut repente in privati judicii formam centumvirale verteretur. In *l.* 3. §. 1. *D. de crim. Stellion.* ad privata judicia referuntur, quæ ex contractibus competunt. Vid. infra *publicum.*

Judicium ordinarium, extraordinarium. Vid. his vocibus.

Judicii ſiſtendi cauſſa cautio. Vid. *cautio.*

Judicium pro re judicata. Si non judicium a curatoribus factum ſit, id eſt, ſi judicatum non ſolutum *l.* 20. §. *ult. D. de tutel. & rat. diſtr.*

Judicium pro facultate res diſcernendi *l.* 3. *D. de divort.* Judicio carent mutus, ſurdus, perpetuo furioſus, & impubes *l.* 12. §. 2. *D. de judi.*

Judicium pro deliberatione animi: Qui dignitates principis judicio conſequuti ſunt *l. ult. D. de alb. ſcrib.* judicio animi *l.* 48. *D. de reg. jur. l.* 3. *D. de divort.*

Judicium etiam in ſpecie eſt teſtatoris voluntas *l.* 22. *in fin. D. de vulg. & pupill ſubſt. l.* 6. *in fin. D. de legat.* 3. & aliis multis locis. Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 7. Alius judicia patris accuſat, quæ mereri ſatius fuerat, alius cum matre conſiſtit. Sic deficientium judicium *l.* 9. *C. Theod.*

de

de infirm. his , quæ ſub tyran. Judicium defuncti *l.* 8. *§.* 10. *l.* 23. *§.* 1. *D. de inoff. teſt.* extremum *l.* 26. *Cod. Th. de Epiſc.* ſupremum *l.* 20. *§.* 3. *D. famil. erciſc.*

Judicium pro judice *l. ult. C. Theod. de juriſd. l.* 9. *l.* 10. *C. Theod. eod. tit. l.* 58. *C. Th. de adpell. l. ult. C. Th. de ſuperexact. l.* 1. *C. Th. de repar. adpell.*

Judicium pro reſcripto principis *l.* 2. *C. Th. de offic. omn. jud.* Eodem pertinet *l.* 11. *C. de fund. patrim.*

Judicium catholicæ religionis, id eſt , fides catholica *l.* 28. *C. Th. de heret.*

JUGATIO agrorum , poſſeſſionumve menſuram ſignificat , pro cujus modo certa Cæſaribus penſitatio præſtabatur *l.* 1. *C. de quib. muner. vel præſt. l.* 10. *C. de ſuſceptor. l.* 1. *C. de impon. lucrat.* Dicta eſt a jugis animalium , quibus poſſeſſiones exercebantur ; pro quorum numero ea præſtatio inferebatur *l.* 6. *C. Theod. de extraord. mun. l.* 1. *C. Theod. de impon. lucrat. deſcript.* Et ita *juga* & jugationes accipe in *l.* 3. *C. Theod. de Epiſc. & cler. l.* 1. *l.* 2. *l.* 3. *C. Theod. de privil. dom. Aug.* & alibi paſſim . Juſtinianus in *Novell.* 17. *c.* 8. Αναγκασεις δε τυς δημοσιυς πρακτορας ζτόι τας απαιτητας εν ταις εαυτων αποχαις φανερα ποιειν απαντα, εφ οις αυτας διδοασιν τυτεςι το, τε ποσον των ζυγοκεφαλων η ιυγων , η ιυγαλιων , η οπως δηποτε αν αυτα κατα χωραν καλοιεν , και υπερ τινων αυτα και ποιων χωριων απαιτυσι Coges autem publicos exactores in ſuis de ſuſceptis (apochis) manifeſta facere omnia , in quibus ea dederunt , nempe quantitatem Zygocephalorum , aut jugerum , aut jugalium , aut quolibet modo per regiones nuncupantur , & pro quibus hæc, & quælibet a prædiis exiguntur . Sane id agri ſpacium , quod juncti boves uno die exarare poterant , olim in Hiſpania ulteriore *jugum* adpellatum Varro *de re ruſt. lib.* 1. *c.* 10. tradit : Cicero *in Verr* 3. *c.* 11. Quid qui in ſingulis jugis erant ? Caſſiodor. *lib.* 4. *var. c.*20. Conſtanti ſupplicatione comperimus ſacroſanctæ eccleſiæ , ipſius unum jugum , veterum principum pietate collatum , nunc quorundam violenta uſurpatione detineri.

JUGERATIO idem , quod jugatio in *l.* 33. *C. Th. de decurion.*

JUGERUM. *Jugera* vineæ,vel oliveti *l.* 4. *§. ult. D. de act. emt.* Jugeribus enim arva , prata , & paſcua metiebantur. Unde Ulpianus : Id arvum , quod in decem annos proximos ſatum erit, quot jugerum ſit , vinea quot vites habeat , olivæ quot ſint jugerum ; & quot arbores habeant , pratum , quod intra annos decem proximos ſectum ſit , quot jugerum , paſcua quot jugerum eſſe videantur *l.* 4. *D. de cenſib. Jugerum* autem adpellatum , quod uno jugo boum in die exarari poſſet , Plin. *lib.* 18. *c.* 3. tradit . Varro *lib.* 2. *de re ruſt. cap.* 10. jugerum quadratos duos actus habere , ſcribit. Similiterque Columella *lib.* 5. *c.* 1. de actu quadrato loquens : Hoc duplicatum ait , jugerum , & ab eo , quod erat junctum , nomen jugeri uſurpavit. Vid. ſupra *actus*

JUGIS *e.* continuum . Ejus portionem conſequitur jugi dominio poſſidendam *l. ult. C. Th. de bon. matern.* Litigatio, quæ conſultationis ambiguo jugi exſpectatione pendet *l.* 55. *C. Th. de adpell.* Poſt jugis militiæ tempus *l.* 13. *C. Th. de agent.*

JUGITAS , perpetuitas , copia. Jugitas conceſſa, illibata ſervatur *l.* 32. *C. Th. de curſ. publ.*

Mali jugitas *l. 187. C. Th. de decurion.*

Jugiter continuo *l. 4. C. Th. de medic. & prof.* & aliis multis locis.

Jugulatus *l. 1. §. 17. D. ad SC. Sil.*

Jugum proprie eſt copula jumentorum *l. 31. D. de ædil. edict.* Translate vero ita vocatur quodvis onus. Cervicibus impoſita velut quædam juga *l. un. C. Th. de infirm. pœn. cœlib.* Jugum nuptiale *l. 10. D. de cond. & dem.* ſervitutis *l. 8. C. de poſtlim. reverſ.*

Julia Lex agraria memoratur in *l. 2. D. de termin. mot.* & apud Suet. *in Jul. c. 20.* Vid. ſupra art. *agraria.*

Julia Lex de adulteriis coercendis, ad quam librum ſingularem ſcripſit Briſſon. Hanc legem ſignat Juvenal. *Sat. 2. v. 37.* quum ait: Ubi nunc lex Julia? dormis. Et Martial. *lib. 6. epigr. 7.* Julia lex populis ex quo, Fauſtine, renata, atque intrare domos juſſa pudicitia eſt: Aut minus, aut certe non plus tricesima lux eſt; Et nubit decimo jam Thelesina viro. Idem *lib. 6. epigr. 22.* Quod nubis, Proculina, concubino, Et mœchum modo nunc facis maritum, Ne lex julia te notare poſſit. Non nubis, Proculina, ſed fateris. Horat. *lib. 4. Od. 5. v. 20.* Nullis polluitur caſta domus ſtupris: Mos & lex maſculoſum edomuit nefas. Laudantur ſimili prole puerperæ. Culpam pœna premit comes. Sed locos veterum omnes, qui ad hanc legem pertinent, expoſuit, totamque hujus rogationis Juliæ exſequutus eſt Guil. Hoffman. *de Leg. Jul. de adult. c. 2.* Lata eſt hæc Lex anno V. C. 737. C. Furnio, & C. Junio Silano Coſſ. & quidem ex roſtris, & in foro, uti refert Seneca *de benef. VI. 32.* Eamdem in uſum revocavit L. Septimius Severus Imperator, ceu docet Dio Caſſius apud Xiphilin. *lib. 76. p. 869.* Ex quo ſimul ratio reddi poterit, cur de adulteriis, & ad Legem Juliam de illis eo tempore certatim ſcripſerint Papinianus, Ulpianus, Paullus, & alii.

Julia Lex de ambitu in id lata, ut qui petiturus magiſtratum, vel provinciam, vel ſacerdotium turbam ſuffragiorum cauſſa conduxerit, ſervos advocaverit, aliamve quam multitudinem conduxerit, convictus, ut vis publicæ reus in inſulam deportaretur: Sueton. *in Aug.* Paul. *Sent. 5. c. 32.* Diverſum tamen Dio tradit *lib. 65.* Ut qui magiſtratum ambiiſſent, quinquennium a magiſtratibus arcerentur, quod ipſum Zonaras *lib. 2.* ſequutus eſt. Hanc autem Legem ideo Octavius Auguſtus tulit, quod per Triumvirorum tempora jus creandorum magiſtratuum a populo ablatum fuiſſet, ipſique Triumviri magiſtratus reipublicæ darent. Poſtea tamen creatione magiſtratuum ad curiam principis delata, ceſſavit Romæ hæc lex, ut ait Modeſtinus. Hinc Quinctil. de ambitu loquens *lib. 6.* hoc genus, inquit, noſtris temporibus totum pene ſublatum eſt, cum omnia tutelæ, curæque unius innixa periclitari nullo judicii exitu poſſint, quod & notat Ammian. *lib. 14.*

Julia Lex de annona *l. 1. D. de publ. jud. & §. 11. Inſt. eod. tit.*

Julia Lex *caducaria* eſt ipſa Lex julia, & Papia Poppea, cujus poſtrema pars de caducis præcepit, ut ſi nemo ſit, ad quem bonorum poſſeſſio pertinere poſſet, aut ſit quidem, ſed jus ſuum omiſerit, bona publicentur Ulp. *tit. 18. l. 4. §. 17. D. de fideicom. libert.* Eamdem legem ſignificat Julianus *l. 96. §. 1. D. de legat. 1.* Quoties lege Julia bona vacantia ad fiſcum pertinent, & legata, & fideicommiſſa præſtantur.

Julia

Julia Lex de cæde & veneficio, cujus meminit Sueton. *in Neron.* c33. ubi conferri meretur Schubertus *de fatis juriſpr. Exerc.* 3. §.52. *p.* 595. *ſeq.* Herman. Noord Kirk. *diſquiſit. de lege Petron. p.* 89.

Julia Lex de civitate, lata anno ab V. C. 662. ut civitas ſociis, & Latinis omnibus, qui arma deponerent, daretur, Italici belli reſtingendi cauſſa; vel ſic, ut iis qui bello Italico exorto, in fide manſerant (manſerant autem omnes Latini) & iis, qui in amicitiam poſtea rediiſſent, civitas daretur. Additur *in Orat. pro Balb.* Qui fundi facti eſſent. Gell. *lib.* 4. *c.* 4. Appian. *lib.* 1. *de bell. civ.* Vid. & Eutrop. Hujus autem Legis beneficio coloniarum omnium, & municipiorum, quæ in Italia fuerant, æquata jura ſunt, non ut legibus Romanis æque uterentur, (nam coloniarum dumtaxat Romanarum hoc fuit, municipa ſuis legibus, atque inſtitutis vivebant.) ſed ut æque jus illud civium Romanorum, ferendi ſcilicet ſuffragii, & adipiſcendorum magiſtratuum obtinerent, quod ante municipiis, & Romanis colonis licuerat. Latinis vero Coloniis, & Latino populo non item. Poſtea ſublatam hanc legem licet opinari, cum dicat Suetonius, homini Latino jus Quiritum a Claudio Imperatore propoſitum, niſi ſi hoc intelligas, omnibus id propoſitum, qui jam tum Latii jus habebant, cujuſmodi erant omnes extra Italiam Latinæ Coloniæ, omniaque municipia, quæ jus Latii habebant, jus autem Quiritum nondum eſſent adſequuta. Hujus enim legis beneficium intra terminos Italiæ continebatur. Manutius hanc Legem latam fert a L. Cæſare Conſule P. Rutilii collega. Juliam autem dictam, quod ſolus eam Cæſar, cum ejus collega Rutilius in prælio eſſet occiſus, ex SC. tulit.

Julia lex de bonis cedendis memoratur *l.* 4. *C. qui bon. ced. poſſ. rubr. C. Theod. eod. tit.* Ad cujus cognitionem ſciendum eſt, moris olim fuiſſe, ut debitores qui non exiſterent ſolvendo, in vincula conjicerentur, addicerenturque creditoribus, quouſque ære alieno ſe liberaſſent Gell. *lib.* 20. *c.* 1. Quinctilian. *lib.* 3. *Inſt. orat. c.* 6. Poſtea temporis progreſſu cœptum eſt cum illis mitius agi, & Lege Julia cautum, ut inopes debitores bonis ſuis cedendo poſſint evadere carceris moleſtias, aliaſque creditorum vexationes.

Julia lex de fœnore. Quum populus novas tabulas frequentiſſime poſtularet, improbam illam ſpem disjecit Cæſar, lata lege, ut debitores creditoribus ſatisfacerent per æſtimationem poſſeſſionum, quanti quaſque ante civile bellum comparaſſent, deducto ſummæ æris alieni, ſi quid uſuræ nomine numeratum (id eſt, de domo ſolutum) perſcriptumve (id eſt, per argentarios) fuiſſet. Qua conditione quarta fere pars crediti peribat. Sueton. in *Jul. c.* 42. Jul. Cæſar *de bell. civil. lib.* 3. *c.* 1. Ex quo loco ſimul colligitur legem hanc perlatam eſſe Cæſare, & Servilio Coſſ. an. ab V. C. 507. quum victo Pompeio in urbem victor revertiſſet.

Julia lex de fundo dotali *l.* 1. *l.* 13. *D. de fund. dot.* quæ vetat fundum dotalem alienari, vel oppignorari, ut *l.* 16. *D. eod. tit. & pr. Inſt. quib. alien. lic.* pars fuit legis *juliæ* de adulteriis, uti tradit Paull, *Sent. lib.* 2. *tit.* 21. §. 2. *Hein.*

Julia lex de legibus. Ut ei, qui in ſuas leges non juraſſet, capitale eſſet. Appian. *de bell. civ.* 2.

Julia Lex judiciaria *l.* 1. *D. de Leg. jul. ambit.* qua duo ſunt genera judicum equeſtris ordinis, & ſenatorii. Tribuni vero ærarii

quod erat tertium ſublatum Suet. *in Cæſ.* Gell. *lib.* 14. *c.* 12 Eaque lex Juliæ Legis adpellatione exaudienda eſt *l.* 9. §. 2. *l.* 41. *D. de recept. arbitr.*

Julia lex majeſtatis, cujus meminit Cic. Philip. I. 9. Ea, quæ in Pandectis explicatur, non Julii Cæſaris, ſed Auguſti eſſe videtur: Sigon. *de judic II.* 29. Quod quidem non ſatis expeditum eſſe arbitratur *Hein.* quum contra certiſſimum ſit, legem hanc ſæpe ſub malis potiſſimum principibus auctam, & acrioribus pœnis firmatam eſſe Tacit. 1. *Annal.* 72. Freher. *parerg. II.* 9. De ejus legis capitibus videndi Sigon. *ibid. p.* 429. &, qui ſingularia ejus legis expendit Gundling.

Julia Lex de maritandis ordinibus, cujus fit mentio *l. un. D. unde vir & ux. l.* 6. §. *ult. D. de jur. patron. l.* 44. *D. de rit. nupt.* & apud Ulp. *Reg. tit.* 11. §. 20. Ei lex Papia Poppea propter argumenti adfinitatem in infinitis prope legum noſtrarum inſcriptionibus connectitur. Complectebatur autem ea Lex totam matrimoniorum inter Pop. Romani ordines pro cujuſque ſtatu & conditione contrahendorum rationem. Eam legem, quæ in Pandectis utramque facit paginam, ipſi integritati ſuæ reſtituit, & explicuit *Hein.* ſingulari commentario ad Legem Jul. & Pap. Pars ejus fuit etiam Lex Julia caducaria, de qua paullo ante.

Julia Lex peculatus. Ne quid ex pecunia ſacra, religioſa, publicave auferat, neve intercapiat, neve in rem ſuam vertat, neve faciat, quo quis auferat, intercipiat, vel in rem ſuam vertat, niſi cui utique lege licebit, neve quis in aurum, argentum, æs publicum quid indet, neve immiſceat, neve quo quid indatur, immiſceatur, faciat ſciens dolo malo, quo id pejus fiat. Ulpian. *l.* 1. *D. ad Leg. Jul. peculat.* Eadem memoratur *l.* 1. *D. de publ. judic.* Item de reſiduis *l. cit.* ne quis pecuniam, quæ in uſum publicum erogari, vel in ærarium inferri debuit, privatim retineat.

Julia lex de provinciis, & magiſtratibus in provincias miſſis. Tulit Jul. Cæſar conſul cum Bibulo anno ab V. C. 691. ut Achaia, Theſſalia, cuncta Græcia liberæ eſſent, neque in iis magiſtratibus populi Romani jus dicere liceret Cic. *pro domo ſua in Piſon. & de Prov. conſul.* Item ut magiſtratibus tranſeuntibus, eorumque comitibus fœnum, aliaque ab oppidis, & vicis ſubminiſtrarentur. *Ad Attic. lib.* 5. & *in Piſon.* Item duabus in civitatibus provinciæ ſuæ magiſtratibus decedentes rationes ſuas relinquerent, eaſdemque totidem verbis ad ærarium referrent Cic. *lib.* 5. *ad famil. c.* 20. *in Piſon.* Item ne coronarium aurum iis qui provincias obtinerent, vel decernii, vel ab iis accipi liceret, niſi decreto triumpho Cic. *in Piſon.* Ne qui cum imperio eſſent, injuſſu populi aut ſenatus de provincia exirent, exercitus educerent, aut bellum ſua ſponte injuſſu populi, aut Senatus gererent, in regnum alienum accederent. Cic. *in Piſon. pro Poſthumo.* Ne provinciæ prætoriæ pluſquam annum, ſeu pluſquam biennium Conſulares obtinerent Cic. *Philipp.* 1. & 3. & 8. item Dio *lib.* 43.

Julia lex repetundarum, ſeu de repetundis, de qua proprio titulo in Pandectis tractatur, & eo amplius in *l.* 10. §. *ult. D. de offic. proconſ. l.* 1. §. 1. *D. de calumniat. l.* 12. *D. de ſenat. l.* 3. *D. de vacat. mun.* Lata a Jul. Cæſare in primo Conſolatu anno ab V. C 695. Cic. *in Vatin.* 12. *pro Rabir. c.* 15. *pro Sext. c.* 64.

in

in *Piſon.* c. 21. in *Bruto* c. 27. *de offio. lib.* 2. c. 21. in *Verr.* 3. c. 84. Sueton. in *Jul.* c. 43. Legis quædam capita ſuperſunt in *d. tit. D. ad Leg. jul. repet.* Alia ex Cicerone collegit Car. Sigon. *de judic. II.* 27. p. 425. *ſeq.* Fuit hæc ex Legibus ampliſſimis, quippe cujus plura quam centum capita fuiſſe obſervat Cic. ad *famil. lib.* 8. *epiſt.* 7. Quum enim multiforme ſit hoc crimen; & quod ſe facile in omnes ſpecies commutat, non mirum profecto eſt, oppoſitam illi legem capitibus compluribus conſtitiſſe. De poena criminis, hac lege propoſita, omnia ſatis incerta ſunt. Quæ tamen de ea dici poſſunt, omnia occupavit Ant. Schulting. *Juriſpr. vet. antejuſt.* p. 515.

Julia Miſcella de teſtamentis. Ut conjugi ſuperſtiti legatum ſibi a demortuo ea lege, ne iterum nuberet, ita capere juſſus eſſet, ſi intra annum (luctui nondum præfinitus erat annus) juraret, ſe liberorum quærendorum cauſſa velle nubere. *Tit. C. de dicta viduit. & Lege julia Miſcella toll.* & *Novell.* 22. ubi Juſtinianus Julium Miſcellam hujus legis auctorem nominat. At vide aliam de hac denominatione ſententiam infra ſub art. *Miſcella.*

Junia lex de ſacerdotiis. Ut in cooptandis ſacerdotibus etiam abſentium ratio haberetur. Cic. *lib.* 1. *Epiſt. ad Brutum.*

Julia lex ſumtuaria, quam memorat Gell. *lib.* 2. c. 24. Poſtremo, inquiens, lex julia ad populum pervenit, Cæſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducenti (nummi) finiuntur, calendis, nonis, idibus, & aliis quibuſdam feſtis trecenti.

Julia & Sempronia de limitibus, ut per actuarios limites populo eundi jus eſſet, ſicut per viam publicam: Hygin. *in lib. de limit. conſtit.* Apud Frontinum autem Tiberii Cæſaris conſtitutio legitur, ex qua hæc deſumta ſunt: Eſt & aliud monumentum, quod non longe ab ædibus vel itinere publico conſtitutum, id eſt juxta legem Semproniam, & Juliam, quod cardinibus, & decumano conſtitutum eſſe monſtratur, quod rationem finium recipere videtur, id eſt, concurrentium linearum, atque ſecantium ſe invicem, & ordinem in utroque cuſtodit, limitum rationem diſcernens.

Julia Theatralis. Ut equitibus Romanis, quibus ipſis, parentibuſve equeſter cenſus umquam fuiſſet in quatuordecim ordinibus lege Roſcia Theatrali conſtitutis conſidere liceret. Suet. *in Aug.* Plin. *lib.* 43. c. 2.

Julia & Titia lex de tutoribus. Ut provinciarum præſides mulieribus, pupilliſve tutores non habentibus, tutores darent *Tit. Inſt. de Attilan. tut.* Lata eſt anno ab U. C. 712. Cæſare Aug. III. & ex Kal. Maiis M. Titio Aulo Coſſ. Henr. Valeſ. ad *excerpt. Peireſc.* unam legem duobus nominibus Julia & Titia notari exiſtimat. Hanc ſententiam deſeruit Aug. Chriſt. Marche *in diſſertat.* de Tutoribus *ex lege Julia & Titia datis*, duas ſtatuens leges, quarum *Titia* antiquior lata ſit anno ab V. C. vel 488. vel 526. ſive a C. Titio, ſive a Q. Titio Tribunis plebis, *Julia* contra a Cæſare Auguſto anno 726. Et ſunt ſane ejus argumenta non nullius momenti. Urget enim teſtimonium Theophili *paraphr. pr. Inſt. de Atil. Tut.* ubi diſerte memorat β. νομυς Ιυλιον και Τιτιανον *duas leges, Juliam, & Titiam.* Urget copula, &, quæ interjici non ſoleat inter collegarum nomina, a quibus lex aliqua cognominetur. Enimvero quemadmodum non adeo claſſicum videtur Theophili de re tam antiqua

tiqua teſtimonium, ita exemplo non caret copulativa *&*, etiam unius legis auctorum nominibus interjecta. Quod ut uno probetur exemplo, notiſſima eſt lex Licinia & Mucia conſtanter ita vocata a Cicerone *pro Balbo c.* 21. *in Bruto c.* 16. & in fragmentis *orationis pro C. Cornelio perduellion.* Hein. *Hiſt. jur. civ. lib.* 1. §. 164.

Julia Lex de veneno nominatur a Sueton. in *Neron. cap.* 33. Credit tamen Hein. eam potius partem legis de vi publica, & privata fuiſſe.

Lex *julia* de vi duplex eſt, altera de *vi publica*, altera de vi privata §. 6. *Inſt. de interd.* Quas leges etiam *Julias privatorum*, & *publicorum* adpellari notandum eſt *l.* 1. §. 1. *D. de vi & vi arm. l.* 32. *D. de poen.* Hæc etiam *Julia vis privatæ* vocatur *in l.* 4. *C. und. vi.* Harum legum, earumque aliquot capitum fit mentio in *l.* 3. §. 5. *D. de teſt. l.* 3. §. 4. *l.* 12. §. 4. *D. de accuſ. l.* 8. *D. de ſepulcr. viol. l. ult. D. de vi bonor. rapt.* §. 2. *Inſt. de uſuc.*

Julia lex de viceſima. Vid. infra art. *viceſima.*

JULIANUS Salvius Juriſconſultus, de quo infra art. *Salvius.*

JULIUS *Cæſar* dicitur Imperator maximus in *Novella* 47. *c.* 1.

Julius Pollux æqualis Ulpiani temporum, quem juris peritiſſimum Lampridius *in Alexand. c.* 69. vocat, Imperatorique Alexandro in conſilio fuiſſe, refert. Hic in auditorio Aemilii Papiniani, præfecti prætorio, agitatam quæſtionem proponit in *l.* 40. *D. de reb. cred.* Fuit hic πολυγραφώτατος; ſcripſit enim, ut ex Pandectis colligimus, Ad *edictum* libros 80. *Quæſtionum* libros 26. *Reſponſorum* libros 23. *Brevium* lib. 23. *Ad Sabinum* libros 16. *Ad Viſellium* libros 4. *Ad Neratium* libros totidem. *Ad leges*, ſeu *ad Legem juliam, & Papiam* libros 10. *Ad legem Aeliam Sentiam* libros 4. *Regularum* libros 7. *Sententiarum receptarum* libros 5. *Fideicommiſſorum* libros 3. *Decretorum*, ſeu *Imperialium ſententiarum* in cognitionibus prolatarum libros 6. Vid. ſupra art. *Imperialium ſententiarum.* Scripſit itemque *De adulteriis* libros 3. *Manualium* æque tres, *inſtitutionum* libros 2. *De officio proconſ.* totidem, *De jure fiſci* totidem, *De cenſibus* totidem, *Ad edictum Aedilium curulium* totidem. Præterea μονοβίβλα, ſeu libros ſingulares plures, quos ordine alphabetico recenſebimus. Sunt vero ſequentes De adpellationibus, de adſignatione libertorum, de adulteriis, de articulis liberalis cauſſæ, de cognitionibus, de conceptione formularum, de dotis repetitione, de excuſationibus tutelarum, ſeu tutorum, de extraordinariis criminibus, de forma teſtamenti, de gradibus, & adfinibus, de inofficioſo teſtamento, de inſtructo, & inſtrumento, ſeu de *inſtrumenti* ſignificatione, de jure codicillorum, de jure ſingulari, de juris, & facti ignorantia, ad legem Cinciam, ad legem Falcidiam, ad legem Fuſiam Caniniam, ad legem Velleiam, de liberali cauſſa, ad municipalem, de officio adſeſſorum, de officio conſulis, de officio præfecti vigilum, de officio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, ad orationem D. Marci, ſeu Antonini, & Commodi, ad orationem D. ſeveri, de poenis militum, de poenis omnium legum, de poenis paganorum, de portionibus, quæ liberis damnatorum conceduntur, de publicis judiciis, ad regulam Catonianam, de ſecundis tabulis, ad ſenatus conſultum Libonianum, ſeu Claudianum, ad SC. Orphitianum, ad SC. Silanianum, ad SC. Tertullianum, ad SC. Turpillianum, ad SC. Velleia-

leianum, de ſeptemviralibus judiciis, de tacitis fideicommiſſis, de variis lectionibus, de uſuris, *τῶν ὑποθηκαρίων*: Hoc amplius & Epitomarum, ſeu Epitomatorum Alpheni digeſtorum libros 5. ſcripſerat: Notas item ad libros Digeſtorum Juliani. Ejus quoque Notæ additæ Marcelli Notis ad Julianum citantur in *l.* 14. *D. de in rem verſ.* Notas etiam ad libros Quæſtionum, & Reſponſorum Papiniani ſcripſerat, nec non & notas ad Scævolam. Quin & ad Javolenum notas ſcripſiſſe eum, teſtatur *l.* 69. *D. de adquir. vel omitt. her.* Similiterque ad Plautium notas ſcripſiſſe illum teſtatur *l.* 13. *D. de opt. vel elect. legat.* Atque adeo ex XII. ejus ad Plautium libro deſumta eſt *l.* 49. *D. ad Leg. Falcid.* Sed & Labeonis *πιθανῶν* libros in epitomen eum contraxiſſe, notis additis, teſtimonio ſunt *l.* 5. *D. de inſtruct. vel inſtrum. l. ult. D. de bon. libert. l.* 65. *D. de adquir. rer. dom. l.* 23. *D. de acceptil. l.* 91. *D. de furt. l.* 23. *l. ult. D. de captiv. l. ult. D. de uſurp. & uſucap. l.* 244. *D. de verb. ſignif.* quæ omnia capita hanc inſcriptionem habent *Labeo libro πιθανῶν a Paullo epitomatorum.* Citatur ab Herennio Modeſtino in *l.* 9. *D. de inoff. teſt. l.* 6. *l.* 13. *D. de excuſat. l.* 18. *D. de SC. Silan.* ut & ab Aemilio Macro *l.* 1. *D. de veteran. & milit. ſucceſſ. l.* 2. *D. quand. adpell.* & *l.* 13. *D. de re milit.* Ipſe vero Ulpianum citat in *l.* 43. *D. de act. emt.* Conſultum etiam per litteras non ſemel a Latino Largo, & Neſennio Apollinari indicant *l. ult. D. qui ſin. manumiſſ. l.* 30. §. 1. *D. de except. rei judic. l.* 83. *D. de legat.* 2. *l.* 34. *D. de negot. geſt.* & *l.* 22. *D. ad leg. Falcid.* ut & a Licinio Rufino *l.* 4. *D. quib. ad libert. procl.* Vir prudentiſſimus vocatur a Gordiano *l.* 6. *C. de nupt.* ejuſque liber tertius fideicommiſſorum citatur in *l.* 1. *C. comm. ſervi. manum.* Ejuſdem liber ſingularis ad SC. Tertullianum laudatur *l.* 14. *C. de legit. hered.* & liber ſingularis de publicis judiciis *l.* 6. *C. ad Leg. Jul. majeſt.* & notæ ad Papinianum in *l.* 13. *D. de ſentent. paſſ.* & in *l.* 1. *C. Th. de reſponſ. prud.* Citatur & a Juſtiniano *l.* 5. *C. de recept. arb.* & §. 1. *Inſt. de hered. inſt.*

Licebit hic quædam, quæ ad celeberrimi juriſconſulti vitam pertinent, per modum ſpicilegii ſubjicere. Eum alii Patavinum, alii Phoenicium, alii Græculum fuiſſe contendunt. Laur. vero Pignorius *Epiſt. Symbol. I.* 41. & *ſingulari libello*, ea de re ſcripto, Romanum fuiſſe cenſet. Sed origo vere incerta eſt, &, ſi ex orationis, & ſtili ſtribiligine, ubique ferme obvia, judicandum, vix Romæ, vel in Italia eum lucem vidiſſe credideris. Fuit in Severi Imperatoris conſilio *l. ult. D. de jur. fiſc. l.* 97. *D. de adquir. vel omitt. hered.* eamdemque poſtea operam navavit Antonino Caracallæ *l.* 38. *D. de minor.* Fuit etiam inter Papiniani adſeſſores *l.* 40. *D. de reb. cred.* & ab Elagabalo actus in exſilium, ſub Alexandro priſtinam dignitatem recuperavit. Aurel. Victor. *de Cæſ. c.* 24. Quin & ad præfecturam prætorianam ſub eo adſpiravit. Lamprid. *in Alex. c.* 26. Vapulat pleriſque, tamquam optimorum Juriſconſultorum, ipſiuſque Papiniani defricator, Balduin. *Juriſpr. Mucian. p.* 299. Petr. Faber. *ad l.* 145. *D. de reg. jur.* Ever. Otto *in Papin. p.* 294. nec non tamquam Ulpiani obtrectator. Merill. *lib.* [illegible] *c.* 33. Sunt etiam, qui in eo variationes deprehendere ſibi videntur, ut idem Merill. *lib.* 1. *obſ. c.* 9. eidemque exprobrant ſubtili-

tilitatem pene ridiculam, tantaſque ſtili tenebras, ut ſæpe rem data opera nebulis involvere voluiſſe videatur. Nos nec adgnoſcimus hæc Paulli noſtri elogia, & viro de arte noſtra immortaliter merito nævos quoſdam facile condonamus. Filiam, vel cognatam ſaltim, babuiſſe videtur Juliam Paullam *γυναῖκα εὐγενεστάτην*, *illuſtris proſapiæ feminam*, uti vocatur apud Herodianum *lib.* 5. *cap.* 6. quam Elagabalus aliquamdiu uxorem habuit, & cujus nummos expoſuit Vaillant. *de numiſm. Imp. p.* 157. *& p.* 269. Hein.

Julius Aquila juriſconſultus incertæ ætatis, cujus ex *Reſponſorum* libro nonniſi duo ſuperſunt in Pandectis fragmenta, puta *l.* 34. *D. de admin. & per. tut. & l.* 12. *D. de ſuſpect. tut.* Elagabalus uti Juliam Pavillam, de qua paullo ante, ita & Juliam Aquilliam Severam virginem Veſtalem in matrimonio habuit. Vaillant. *Numiſm. Imp. p.* 270. Eam cognatam juriſconſulto noſtro fuiſſe, ex nomine & cognomine colligere par eſſet, niſi jam illo tempore maxima fuiſſet gentium familiarumque confuſio. *Hein.*

Jumentum. Ea adpellatione equus, equa, mulus, mula, & cetera *νωτοφόρα* & dorſuaria animalia continentur. Seneca *Epiſt.* 76. *Quare fortia dorſo jumenta ſint, quæris. Quia eorum hic unus eſt uſus, ſarcinam ferre* Hinc elephanti & cameli jumentorum operam præſtare dicuntur *l.* 2. *in fin. D. ad Leg. Aquil.* Plin. *lib.* 1. *c.* 18. de camelis: *Omnes autem jumentorum in iis terris dorſo funguntur.* Columella *lib.* 6. *c. ult.* Jumenta nomen a re traxerunt, quod noſtrum laborem, vel onera ſubvectando, vel arando *juvarent*. At apud veteres aliam verbi hujus ſignificationem & notationem fuiſſe ſciendum eſt. Gellius enim *lib.* 21. *c.* 1. ex Sex. Cæcilio: Jumentum in XII. Tabulis, uti acciperetur, docet his verbis: Jumentum quoque non id ſolum ſignificat, quod nunc dicitur, ſed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri Jumentum a *jungendo* dixerunt. Sed & Non. Marcellus, jumentum a jungendo veteres dictum putant, littera in eo nomine adtrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum.

In Aedilium tamen edicto *jumentorum* adpellatione omne pecus non continetur. Nam aliud ſignificant jumenta, aliud ſignificatur pecoris adpellatione. Boves utique jumentorum adpellatione non contineri, ſed pecoris, verius eſt *l.* 37. §. 4. 5. 6. *D. de Aedil. edict.* Boves enim magis *armentorum*, quam jumentorum generis adpellantur *l.* 89. *D. de verb. ſignif.* ac proinde jumentis legatis boves non continentur, nec contra *l.* 65. §. 5. *D. de legat.* 3.

Juncianum ſenatuſconſultum *l.* 51. §. 8. *D. de fideic. libert.* Conditum eſt ſub Commodo, Aemilio Junio, & Julio Severo Coſſ. anno ab U. C. 935. *l.* 28. §. 4. *D. eod. tit.* Juncum *Junctum*, & alterum Coſ. *Atilium Severum* vocat Lamprid. *in Commod. c.* 4. Immo hic in faſtis quibuſdam A. Hibius Severus vocatur. Eo SCo cautum fuerat, ut retineret jus patronatus heres, qui non teſtatoris, ſed ſuum ſervum manumittere rogatus eſſet, ſi vel maxime ſervus libertatem pronunciatione prætoris eſſet conſequutus. *Hein.*

Junctor ſervus *l.* 203. *D. de verb. ſignif.* ubi Cujacius & alii *unctores* pro *junctoribus* ſubſtituunt. Goeddeus craſin ſubeſſe cenſet, quaſi *junctores* dicuntur pro *inunctoribus*. Alciatus in Commen-

mentar. *ad d. l. vectores* legit Albericus Gentilis junctores interpretatur lecticarios, qui lecticæ geſtandæ juncti fuerint. Sed quum alii ſint *juncti*, alii junctores magis eſt, ut intelligamus ſervos vectores, qui jumenta vehiculis jungunt.

Unctores pro junctoribus ſubſtituit etiam Victorius *lib.* 37. *var. c.* 1. Sed ipſe Cujacius conjecturæ ſuæ nuncium miſit *lib.* 14. *obſ. c.* 3. ubi Florentinam lectionem prætulit. Et *junctores* etiam probat. Laur. Pignor. *de ſerv. p.*213. Et ſane quum voce *adjunctor* uſus ſit Cicero *lib.*8. *ad Attic. epiſt.*3. quis Latinum neget illud Alfeni *junctor*? Hein.

JUNCTURA in *l.* 6. *Cod. Theod. de ſcenic.* pro biga equorum. Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.*6. §. 91. Caricca cum junctura legata, mulæ quoque legatæ, non multo videtur, propter quotidianam loquendi conſuetudinem, ubi Alciat. *lib.* 8. *parerg. cap.* 14. pro ſimplici negatione *non*, legendum *nec non mulio* exiſtimat. Alias *junctura* eſt, qua mulæ carrucariæ boves, aut jumenta ad aratrum junguntur. Jac. Gothofr. in *C. Theod. d. l.* 6. interpretatio ſatis ſolida videtur. At tanto minus admittenda conjectura Alciati, quamvis quædam veteres editiones habeant *nec non & mulio*. Mulionem enim juncturæ legato contineri, diſerte ibi in ſubjuncta interpretatione negatur.

JUNGERE tignum ædibus *l.*6. *D. ad exhib.* pupillam filio ſuo *l.*66. *D. de rit. nupt. Jungi* enim matrimonio legitimis nuptiis legitur in *l.* 17. *D. eod. tit. l.*11. §.12. *D. ad Leg. jul. de adult.* Jungere inter ſe litem *l.* 1. *D. de litigioſ.*

JUNIA *Norbana* Lex de Latinis libertis a M. Junio, & L. Norbano Flacco Coſſ. quos tempore Tiberii conſulatum geſſiſſe Dio Caſſ. *lib.* 57. *p.* 615. teſtis eſt, lata, cujus meminit Juſtinianus §. *ult. Inſt. de libert. &* §. *ult. Inſt. de ſucceſſ. libert. l.un. pr. C. de lat. lib. toll. Nov.* 78. *præf.* ut & Ulpian. *Reg. tit.*1. §. 10. *tit.*3. §.3. ita Briſſon. At

Conſules iſti, a quibus lex nomen tulit, rectius vocantur M. Junius Silanus, & L. Junius Norbanus, qui faſces tenuerunt anno ab V. C. 771. Hermannum Noordkerkium, qui *in Diſquiſ. de lege Petron. p.* 91. legem hanc centum annis ante, C. Junio Norbano Balbo, & L. Cornelio Coſſ. latam exiſtimat, refellit. Jo. Guil. Hoffmannus *de leg. jul. de adult. c.* 1. *p.* 107. Hein. Hac autem lege fuit conſtitutum, ut manumiſſi per epiſtolam, aut inter amicos, aliiſque modis minus ſollemnibus non civitatis, ſed Latinorum tantum jura conſequerentur, ceu locus ex Ulpiano citatus oſtendit. Hinc Latini Juniani, quorum eadem erat conditio, ac Latinorum in colonias deductorum. Ulpian. *Reg. tit.*19. §.4. *Fragm. Reg. ex vet. Jureconſ. VIII. p. m.* 805. quales coloniæ paſſim in orbe Romano exſtabant etiam ævo Imperatorum. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. Exercit.I.* 9. Libertate igitur gaudebant, participes erant commerciorum, & mancipationum cum civibus, Ulp. *tit.* 19. §. 4. & familiæ emtores, & teſtes, & libripendes fieri, Ulp. *tit.*20. §. 8. quin & fideicommiſſum capere poterant Ulp. *tit.* 26. §. 6. Sed tamen nihil ex teſtamento capere poterant, niſi intra centum dies a cretione jura Quiritium conſequerentur. Nec teſtari iis licebat Ulp. *tit.* 17. §. 1. niſi forte volentibus, concedentibuſque patronis. Nam & domini permittere poterant ipſis ſervis teſtamenti factionem, ceu adparet ex Plin. *lib.* 8. *epiſt.*18. Vid. infra art. *Latini.*

Ju-

Junia Petronia lex de libertate memoratur in *l.* 24. *D. de manumiſſ.* Hanc tulere C. Junius Cæſonius, Petronius Turpilianus Coſſ. anno ab V. C. 813. ut ſi diſſonantes pares judicum exſtarent ſententiæ, pro libertate pronunciaretur. Ab eodem quoque Petronio lex Petronia de ſervis lata infra memoratur art. *Petronia.*

Junia Velleia lex *l.* 10. §. 2. *D. de teſtam. tut. l.* 13. *in fin. D. de injuſt. rupt. irrit.* Et ita emendandum eſt hoc nomen in §. 2. *Inſt. de exher. liber.* ubi vulgo perperam *Julia* legitur. Idemque error eſt apud Ulpian. *tit.* 22. §. 19. Ad eam vero legem Paullum librum ſingularem ſcripſiſſe, index Piſanus teſtatur. Fit præterea ejus mentio in *l.* 29. *D. de lib. & poſtum. l.* 3. §. 1. *D. de injuſt. rupt. irrit. l.* 6. §. 1. *D. de hered. inſtit. l.* 2. *D. de vulg. & pupill. ſubſtit. l.* 2. *C. de lib. præt. l.* 34. *C. de inoff. teſtam.* Hujus ſententia fuit, ut qui teſtamentum faceret, omnem virilis ſexus, qui ei ſuus heres futurus erit, cum naſcetur, inſtituendi, exheredandive poteſtatem haberet, etiam ſi vivo teſtatore naſceretur. Item ut ſi quis ex ſuis heredibus ſuus heres eſſe deſineret, liberi ejus, & ceteri in locum ſuorum ſui heredes ſuccederent *d. l.* 29. *D. de lib. & poſthum.* Vel ſic, ut qui teſtamentum faceret, omnes eos virilis ſexus neceſſario inſtitueret heredes, qui cum naſcerentur, ei heredes ſui futuri eſſent, eorumque in locum liberi ſuccederent, qui niſi inſtituti eſſent, aut ſi exheredati ad exemplum poſtumorum eſſent, teſtamentum ne valeret. Duplex itaque in hac lege caput fuit, primum, ut mortuo filio nepotes nondum nati, poſſint inſtitui, item, ut vivente filio, naſcituri nepotes poſſint inſtitui, ſi, avo vivente, & mortuo filio naſcentur, ne facti ſui, cum naſcentur, ſi ſe præteritos invenerint, rumpant teſtamentum. Altero capite cautum eſt, nepotes jam nati, vivente filio, ab avo heredes inſtituantur, vel nominatim exheredentur, ne forte mortuo poſt teſtamentum filio, facti ſui heredes, ad exemplum poſtumorum teſtamentum infirment.

JUNIANI Latini apud Ulp. *tit.* 1. *regul.* §. 16. & *tit.* 11. Vid. ſupra *Junia Norbana lex.*

JUNIORATUS, beneficium eccleſiaſticum, quod junioribus clericis dabatur, vel reditus, qui in eccleſiis junioribus clericis aſſignabatur.

JUNIORES ludi poëta aſſici ſolent *l.* 8. §. 11. *D. de pœn.*

Juniores pro tironibus in *tit. C. Th. de tiron. & agent. in reb.*

Juniores in ordine eccleſiaſtico ſunt ii, qui inferioris gradus ſunt, ut diaconus dicitur junior presbytero in *Concil. Emerit. c.* 5. Dein videntur adpellati quivis clerici poſt ſubdiaconos, ut ſunt lectores, exorciſtæ, oſtiarii, foſſarii in *Capitul. Car. M. lib.* 1. *c.* 21.

JUNIUS *Gracchanus* citatur in *l.* 1. *pr.* & §. 1. *D. de offic. quæſtor.* ubi dicitur, eum libros de poteſtatibus, quorum ſeptimus ibi laudatur, ſcripſiſſe. De his vide Guil. Grot. *de vit. juriſc. lib.* 1. *c.* 9. §. 9. ubi eum e juriſconſultorum numero excludit. Vid. ſupra art. *Gracchanus.*

Junius Mauricianus juriſconſultus Imperatoris Antonini temporibus, ut adparet ex *l.* 23. *D. de uſu & uſufr. l.* 57. *D. de legat.* 2. Hic ad Leges, ſeu ad Legem Juliam & Papiam libros 6. ſcripſit, De pœnis libros aliquot, ex quibus, ſupra ſecundum, alius nullus in pandectis laudatur. Atque hic eſt *Mauricianus*, a quo

Ju-

Julianum recte reprehenſum, ait Ulpianus *l.7.* §. 2. *D. de pact.* Nec uno hoc loco, verum etiam in *l.* 25. §. 3. *D. de uſufr.* notatur a Mauriciano Julianus. Fuit hic Junius Mauricianus procul dubio filius adoptivus Junii Maurici, fratris celeberrimi Stoici Junii Aruleni Ruſtici. Hic enim quum plures filios reliquiſſet; unum ex his a patruo Junio Maurico fuiſſe adoptatum, tradit Plinius *lib.* 2. *epiſt.* 5. ex qua adoptione ipſi nomen adoptivum Junii Mauriciani hæſiſſe oportet. Hein. ad h. v. & in *Hiſtor. jur. civil. lib.*1. §.237. & 309.

JUPITER Tarpeius, inter eos fuit Deos, quibus Romani ridiculo inſtituto jus liberorum dederant, ut ex teſtamentis capere poſſent. Dio Caſſ. *lib.* 4. *init.* Ulpian. *Reg. tit.* 22. §.6. Cognomen hic Jupiter habuit a rupe Tarpeia, cui Capitolium impoſitum. De eo plura Pet. Faber *lib.*3. *ſemeſtr. c.*4. Hein.

JURAMENTUM. Id vocabulum occurrit in *l.* 25. §.3. *D. de probat.* Sed eum locum a Triboniano eſſe interpolatum, credit Gujacius. At eodem vocabulo & alibi uſus eſt Ulpianus *l.* 34. §. 5. *D. de jurejur.* quin & Seneca *lib.* 2. *de Clement. c.* 1. ubi philoſophus: O vocem in concionem omnium mortalium mittendam, in cujus verba principes, regeſque *juramentum* faciant. Quamquam & hoc loco damnarint eam vocem Lipſius, Muretus, Gruterus, & And. Schottus, qui pro *juramentum faciant*, reſcripſerunt *jurent*. Alias Juſtiniano uſitatiſſimum eſt hoc vocabulum. Vid. *l.* 1. *pr. l.* 2. *pr.* §. 2. *in fin.* §. 3. §. 8. *C. de jurejur. propt. calumn. l.*4. §. 1. *ſeq. C. de recept. arb. l.*14. §. 1. *C. de judic. l.* 11. *in fin. l.*12. *pr.* §. 1. 3. 4. 5. *C. de jurejur.* Hæc Tabor. At certum eſt, id vocabulum ante quartum ſæculum a nullo bono auctore eſſe uſurpatum, & nec Senecæ, nec Ulpiani teſtimonia eſſe indubiæ lectionis. Vid. Chriſt. Cellar. *in Cur. poſter. ſub. hac voce.* Hein.

Juramenti vocabulo adpellatur purgatio canonica. Ejus autem effectus eſt, ut qui impoſitum delictum a ſe amoliri vult, id præſtito ſacramento diluat, cui quidem in rebus haud magni momenti vel accuſator deſit, aut nullas habeat probationes, aut habeat illegitimas, quæ non admittuntur. Quod ſi res majoris eſſet momenti, non ſolus, ſed ut vulgo dicitur, *ſola manu ſua* jurabat reus, ſed alii deligebantur, qui id ipſum, quod ille perinde jurarent, vel ſaltem ſacramento affirmarent, quæ ille juraverat, vera eſſe. Horum augebatur numerus pro rei, vel cauſſæ, de qua agebatur, momento. In ſacramento varii obſervati ritus, ac primo ea peragebantur a jejunis, *Capitula Car. M. incertis anni* 39. in eccleſia *Capitul. Car. M. lib.* 6. *c.* 209. ſuper crucem, ſuper altare, ſuper ſancta evangelia *ibid. l.* 5. *c.* 34. ſuper canonem eccleſiæ, ſuper ſanctas reliquias & tumulos &c. Plures jurandi modos, & formulas dabit Du-Freſne in *Gloſſar.*

JURARE de calumnia *l.* 16. *D. de jurej.* id eſt, jurare, ſe non calumniæ cauſſa quid poſtulare, vel deſiderare, ut *l.* 15. *D. ad exhib. Jurare* per caput ſuum, vel filiorum ſuorum *l.* 3. §. *ult. l.*4. *D. de jurejur.* conceptis verbis Gell. *lib.* 7. *c.* 11. per Deum *l.*3. §. *ult. l.* 33. *D. de jurejur.* propoſitis ſacroſanctis evangeliis *l.* 2. *pr. Cod. de jurejur. propt. calumn. Auth. ſed judex C. de epiſc. & cler. & aliis locis.* per genium principis *l.* 13. §. *ult. D. de jurejur.* per ſalutem ſuam

ſuam *l.* 5. *l.* 33. *D. eod. tit.* Vid. infra art. Juſjurandum.

Jurare in litem rubr. D. de in lit. jur. eſt religionem jurisjurandi declarare, quanti æſtimetur tota res controverſa ab actore. Cum enim judex in hoc juramento adfectum actoris, & fidem ſequatur in litis æſtimatione propter contumaciam non obtemperantis, merito dicitur juſjurandum *in litem*; quaſi in univerſam æſtimationem litis; nulla certa conſideratione in unam, aut alteram rem facta. Quemadmodum fere *in factum* agere dicimus, qui in totam facti ſeriem experitur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula. Quare alias in litem, alias adfectionis juramentum dicitur *l.* 5. §. 1. *D. ne quis eum, qui in jus voc. l.* 1. *& ſeq. D. de in lit. jur. l.* 4. *D. eod. tit.* Vide infra *juſjurandum in litem.*

JURATUS pro adjuratus. *Juratus* ſcripſit *l.* 13. *D. de dot. præleg.*

JURATO promittere *l. ult. D. qui ſatiſd. cog.*

JURGARE. Eutych. *lib.* 2. *de diſcernend. conjug. p.* 2177. ab eo, quod eſt *jure urgeo*, deductum, ait, verbum erat XII. Tabularum, ex quibus Cicero *lib.* 4. *de republ.* hæc retulit: *Si jurgant*, ſubditque, *benevolorum concertatio, non lis inimicorum jurgium dicitur* Et mox *jurgare igitur lex putat inter vicinos, non litigare jurgantibus*, id eſt, litigantibus *l.* 6. *C. de poſtul.* & ita jurgare accipe in *l.* 24. *l.* 30. *C. Th. de adpell. l. un. C. Th. de domin. rei quæ poſc. l.* 6. *C. Th. de juriſd. l. un. C. Theod. de dilat. & conſenſ.* Ita

JURGIUM litem, & controverſiam ſignificat in *l.* 35. §. 1. *C. de donat.* Apud veteres *jurgia* plerumque a litibus ſeparantur Cic. *lib.* 1. *de divinat. c.* 45. Litibus & jurgiis ſe abſtinere. Idem *lib.* 2. *de legib. c.* 8. Jurgia ſeriis amovento. Ovid. *lib.* 1. *faſtor. v.* 75. Lite vacent aures, inſanaque protinus abſint *jurgia.*

Jurgium vox veluti propria iis, qui de finibus regundis litigant. Hinc jurgium finale *l.* 4. *l.* 5. *C. Theod. fin. regund. l.* 5. *C. Juſtin. eod. tit.*

Jurgium quoque iram, & animorum contentionem inter conjuges ſignificat *l.* 27. *D. de pact. dot.* Et ita jurgium a divortio ſeparatur in *l.* 31. *D. de jur. dot.* Juvenal. *ſatyr.* 3. Semper habet lites, alternaque jurgia lectus, in quo nupta jacet. Sed & in lapide apud Grut. *p.* 963. 2. Irenæus quidam laudat Aureliam Cattam conjugem, *quæ vixit an.* 24. *ſine jurgio.*

JURIDICUS, qui jus aliquo loco dicit, ac reddit *l.* 41. §. 5. *D. de fideic. libert.* & apud Jul. Firmic. Matern. *lib.* 3. *Mathem. c.* 12. & Apulei. *de Aſin. aur. lib.* 1. *p.* 104. Jul. Capitolin. *in M. Antonin. c.* 11. Datis *juridicis* Italiæ conſuluit ad id exemplum, quo Hadrianus conſulares viros jura reddere præceperat. Atque hoc ſpeciali *Juridici* nomine inſignitus fuit is, qui Alexandrinæ juriſdictioni præerat *rubr. tit. D. & C. de offic. juriſd. Alex. civit.* δικαιοδότην vocat Strabo *lib.* 17. *p.* 1147.

Juridicorum vocabulum maxime notum fuit ſæculo Chriſtiano ſecundo, & ſequentibus, quibus celebrantur Juridici per Flaminiam, & Picenum apud Gruter. *p* 1093. 3. item per Apuliam & Picenum *ibid. p.* 465. 5. 6. Aſturiæ, & Gallæciæ *p.* 463. 4. Juridicus Alexandrinæ civitatis, qui velut κατ' ἐξοχὴν id nomen tulit, non uni illi civitati jus dixit, ceu crediſſe videtur Briſſonius,

nibus, ſed cum Præfecto Aug. univerſam Aegyptum rexit, cujus actiones videtur ſimul ſpeculatus, ne res novas moliretur. Cujac. *lib.* 20. *Obſ. c.* 51. Reineſ. *ad Inſcript. p.* 271. Hinc vocatur *Juridicus per Aegyptum* apud Gruter. *p.* 372. 4. quin ex conſtitutione Græca, quam laudatus Cujacius eo loco protulit, patet, ſolum Juridicum Alexandriæ, & Thebaidos Præſidem relegare potuiſſe in Oaſin. Relegare autem in locum, qui ipſi non ſubeſſet, nemo poterat *l.* 7. *§.* 9. *D. de interd. & releg.* adeoque non ſolum Alexandriam, ſed totam Aegyptum, Lybiamque ſub ejus non minus, quam Præfecti Auguſtalis diſpoſitione fuiſſe oportet. *Hein.*

JURISCONSULTUS. Ita adpellatus, qui jura publice interpretatus eſt, vel cui a Cæſare jus reſpondendi datum, & cui permiſſum jura condere §.8. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Cic. *de orat. lib.* 1. *c.* 48. Sin autem quæretur, Juriſconſultus quiſnam vere nominaretur, eum dicerem, qui legum, & conſuetudinis ejus, qua privati in civitate uterentur, & ad reſpondendum, & ad agendum, & ad cavendum peritus eſſet. Theophilus *in* §. 8. *Inſt. de jur. nat.* Επετετραπτο δε τυτοις δημοσια νομοθετειν, ητοι τυς νομυς ερμηνευειν, οιτινες Juriſconſulti προσηγορευοντο, τυτεςιν, οι περι τυ νομου επερωτωμενοι, conſulere γαρ εςι το ερωταν. Conceſſum autem erat eis, ut publice jura conſtituerent, vel interpretarentur, qui & juriſconſulti adpellati ſunt, quod de jure conſulerentur, nam conſulere interrogare eſt. *Juris* item *auctores*, & *ſtudioſi*, & *juris prudentes* vocantur. Horum partes erant cavere, conſilium dare, in conſilium adhiberi a magiſtratibus, iiſque adſidere, libellos agere, reſcribere, de jure reſpondere, vadimonia concipere, de quibus ſingulis ſuo loco. Teſtamentis etiam condendis, ſcribendiſque adhibitos eſſe, conſtat ex Cicerone *lib.* 2. *de orat. c.* 6. Suetonio in *Neron. c.* 32. aliiſque, ad eumque morem reſpiciens Lucius Titius *l.* 88. §. *ult. D. de legat.* 2. Lucius Titius, inquit, hoc meum teſtamentum ſcripſi ſine ullo juriſperito, rationes animi mei potius ſequutus, quam nimiam, & miſeram diligentiam, etſi minus aliquid legitime, minuſve perite fecero, pro jure legitimo haberi debet hominis ſani voluntas.

Admonendi autem ſumus, diverſas Juriſconſultorum ſcholas exſtitiſſe. Quæ res originem ab Antiſtio Labeone, & Ateio Capitone duxit, qui duo, ut ait Pomponius in *l.* 2. §.47. *D. de orig. jur.* primum diverſas ſectas fecerunt. Nam Ateius Capito in his, quæ ei tradita fuerant, perſeverabat, Labeo ingenii qualitate, & fiducia doctrinæ, qui & ceteris operis ſapientiæ operam dederat, plurima innovare inſtituit. Proculus plane, & Sabinus, & Caſſius eas diſſenſiones valde auxerunt. Et inde adpellati ſunt partim *Proculeiani*, partim *Sabiniani*, partim *Caſſiani*, ut idem Pomponius *d. l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* ſcribit Quarum invicem pugnantium ſcholarum fit mentio *l.* 11. *D. de adquir. dom.* §.2. *Inſt. de emt. vend.* §.8. *Inſt. de mandat.* §.25. *Inſt. de rer. diviſ.* & apud Ulpian. *Regul. tit.* 11. §.28. Earum diſſidentes aliquas ſententias reperies cum in locis jam indicatis, tum in *l.* 1. *D. de contrah. emt. l.* 7. §. 7. *D. de adquir. rer. dom. l.* 27. *l.* 28. *l.* 138. *D. de verb. oblig. l.* 26. §.2. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §.14. *D. ad leg. Falcid. l.* 14. *D. de jur. codicill.* Obſervandæ etiam ſunt diſſenſiones

Juriſconſultorum in *l.* 5. §. 1. *l.* 30. *D. de legat.* 1. *l.* 29. *pr. &* §. 1. *l.* 100. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 15. *l.* 26. *D. de inſtruct. vel inſtr. leg. l.* 6. §. 4. *D. de pecul. legat. l.* 36. *D. de aur. arg. mund. leg. l.* 12. *D. quand. dies leg. ced.* Quin & Proculus, & Pegaſius diſſentiunt, ut in *l.* 11. *D. de juriſd.* Contra interdum Nerva, & Caſſius conſentiunt, & a Proculo, & Sabino diſſentiunt, ut in *l.* 1. *D. de act. rer. amot.* Succeſſio utique Labeonis ſcholæ fuit hujuſmodi: M. Antiſtius Labeo. 2. M. Cocceius Nerva pater. 3. M. Cocceius Nerva filius. 4. Sempronius Proculus. 5. Pegaſus. 6. Juventius Celſus pater. 7. Juventius Celſus filius. 8. Neratius Priſcus.

Aburnus Valens.
Aelius Gallus.
Aelius Marcianus.
Aelius Tubero.
Aemilius Macer.
Aemilius Papinianus,
Alfenus Varus.
Anteus.
Antiſtius Labeo.
Appius Claudius unus ex decemviris.
Appius Claudius Centimanus.
Arrianus.
Arrius Menander.
Ateius Capito.
Atilicinus.
Aufidius Namuſa.
Aufidius Tucca.
Aulus Caſcellius.
Aulus Ofilius.
Aurelius Arcadius Chariſius.
Balbus Lucillius,
Blaeſus,
Brutus.
Coelius Antipater.
Coelius Sabinus.
C. Aquilius Gallus.
C. Ateius Pacuvius.
C. Caſſius Longinus.
Caius Juventius.

JUR

In alias vero partes diſceſſerunt, diverſamque ſententiam amplexi ſunt 1. Ateius Capito 2. Maſſurius Sabinus. 3. C. Caſſius Longinus. 4. Coelius Sabinus. 5. Priſcus Javolenus. 6. Alburnus Valens. 7. Tuſcianus. 8. Salvius Julianus.

Cæterum non alienum hoc loco fuerit, juris auctores omnes, qui tam præclaram boni, & æqui artem, divinarum atque humanarum rerum notitiam, juſti atque injuſti ſcientiam ſcriptis reſponſiſque ſuis excultam ad ſummum faſtigium evexerunt, nomina edere, & ſub uno veluti adſpectu ponere. Juriſconſulti certe, qui in Pandectis memorantur, fere ſunt ii, quos ſeriem litterarum, non ordinem, rationemve temporum ſequutus ſubjecit Briſſon.

C. Scipio Naſica.
C. Trebatius Teſta.
Calliſtratus.
Campanus.
Cartilius.
Cinna.
Claudius Tryphoninus.
Claudius Venuleius Saturninus.
Cornelius Maximus.
Domitius Ulpianus,
Druſus.
Flavius Mela.
Flavius Priſcus.
Florentinus.
Fuſidius.
Fuſius Anthianus.
Gaius.
Gallus Aquila.
Granius Flaccus.
Herennius Modeſtinus.
Hermogenianus.
Julius Paullus.
Junius Gracchanus.
Junius Mauricianus.
Juventius Celſus pater.
Labeo.
Laelius.
Licinius Rufinus.
L. Craſſus Mucianus.

M.

M. Manilius.
M. Porcius Cato.
Maſſurius Sabinus.
Meſſius.
Minicus.
Nerva, pater.
Nerva, filius.
Octavenus.
Paconius.
Papirius Fronto.
Papirius Juſtus.
Paullus Virginius.
Pegaſus.
Plautius.
Pomponius Priſcus.
Priſcus Fulcinius.
Priſcus Javolenus.
Priſcus Neratius.
Publicius Gellius.
Publius Ælius.
Publius Atilius, Sapiens.
P. Juventius Celſus, filius.
Publius Mucius.
P. Rutilius Rufus.
Puteolanus.
Q. Cervidius Scœvola. P. F. Pontif. Max.
Q. Mucius, Voluſi auditor.
Q. Saturninus.
Q. Tubero.
Rutilius Maximus.
Salvius Ariſto.
Salvius Julianus.
Sempronius Proculus.
Sempronius Sophus.
Servilius.
Servius Sulpicius.
Sex. Ælius.
Sex. Cæcilius. Africanus.
Sex. Papirius.
Sex. Pædius.
Sex. Pompeius.
Sex. Pomponius.
Tarunteius Paternus.
Terentius Clemens.
Tertullianus.
Tiberius Coruncanius.
Titus Cæſius.
Tuſcianus.
Valerius Severus.
Varius Lucullus.
Venuleius Saturninus.
Vindius.
Vitellius.
Vivianus.
Ulpius Neratius Marcellus.
Voluſius Maecianus.
Urſeius Ferox.

JURISDICTIO late accepta, quemadmodum & hodie vulgo accipitur, eſt jus adplicandi Leges factis hominum in civitate ſummi Imperantis auctoritate. Atque ita imperium etiam, de quo ſupra ſuo loco dictum eſt, ſignificat, & ad cauſſas criminales pertinet, ceu patet ex *l. 2. C. de privil. ſchol.* his verbis: In criminalibus controverſiis, & publicis tributis congruam jurifdictionem obſervare. Vid. ſupra art. *imperium.*

At *Jurisdictio* in ſpecie Romanis fuit jus cognoſcendi abſque exſequutione, ſeu cognitio nec armata. Hanc autem habent & explicant, qui juri dicundo præſunt, ſive ipſi extra ordinem coghoſcant, ſive dent judices, eoſque judicare jubeant, & idcirco a *notione* ſeparatur in *l. 5. D. de re judic. l. 99. D. de verb. ſignif.* quæ fuit jus a magiſtratu delegatum in certa aliqua cauſſa cognoſcendi. Qualis erat judicis a Prætore dati, qui cognoſcebat ſaltim, non vero ſuo nomine pronunciabat; id quod liquet ex formula, ſub qua dabatur *Si paret ... condemna.* Vid. *l. 99. D. de verb. ſignif.* Ulpianus *l. 3. §. ult. D. de juriſd.* Juriſdictio, ait, eſt etiam judicis dandi licentia. *το γαρ διδοναι δικαςην δικαιοδοσιας εςιν. Judicem enim dare, juriſdictionis eſt*, inquit Harmenopulus *lib. 1. tit. 4. §. 1.* Judicem utique dare poſſunt, quibus hoc lege, vel conſtitutione, vel SC. conceditur, item hi, quibus id more conceſſum eſt propter

vim imperii ſicut præfectus urbi, ceterique Romani magiſtratus *l.* 12. §. 1. *D. de judic.* Juriſdictio ergo eſt magiſtratuum, non etiam judicum datorum, *l.* 5. *l.* 57. *D. de re judic. l.* 5. *D. de verb. obl. tot. tit. Inſt. de diviſ. ſtip.* eaque complectitur poteſtatem in poſſeſſionem mittendi, in integrum reſtituendi, judicem dandi.

Juriſdictio aſſidua in §. 1. *Inſt. de fideicomm. hered.* id eſt, perpetua extraordinariæ oppoſita. Ita in *juriſdictionem aſſiduam converſum* de fideicommiſſis accipiendum, quod in locum extraordinariæ juriſdictionis perpetua de his prætorum fideicommiſſariorum juriſdictio ſurrogata eſt. Ita Heineccius recedens ab interpretatione Scipionis Gentilis *lib.* 1. *de juriſd. c.* 1. *p.* 5. hunc locum comparantis cum *l.* 3. §. 1. *D. de recept. arb.* in qua quid extra neceſſitatem juriſdictionis eſſe dicitur, ut ſenſus ſit, fideicommiſſa initio libera fuiſſe, poſtea homines a magiſtratibus ea ſolvere coactos.

Juriſdictio delegata eſt, quæ in certa aliqua cauſſa eſt ab eo, qui propriam habet, alteri exercenda datur. Vocabuli *delegare* latinitas immerito in dubium vocatur, idem vero eſt ac mandare, ita enim laborem alteri delegare Cælius *lib.* 8. *ep.* 1. *ad Cic.* ſcripſit & *l.* 32. §. 16. *D. de recept. arb.* idem confirmat. Et ita quidem delegata juriſdictio idem eſt, quæ mandata, de qua mox. Servavit tamen uſus, qui juri canonico debetur (vid. *tit.* 10. *de offic. Jud. deleg.*) neque omnino refragatur *Tit. C. de jud.* ut delegatus dicatur, cui non omnis juriſdictio, ſed tantum in aliqua cauſſa mandata eſt. Et ab hac diverſa eſt

Juriſdictio mandata, quam is, qui imperantis nomine exercet alteri concedit totam. Hæc igitur opponitur propriæ; mandatarius eam enim non ſuo jure, ſed beneficio ejus, cui conceſſa erat exercet, adeoque mandantis perſonam repræſentat *l.* 1. §. 1. *D. de off. ejus cui mand. juriſd.* Scilicet fieri poterat, ut Prætor, Proconſul, aliuſve magiſtratus aliunde evocaretur, quo caſu neceſſe erat, ut alium in locum ſuum ſubſtitueret, qui eo abſente jus diceret. Tale factum a M. Æmilio Prætore legimus apud Livium *lib.* 34. *c.* 44. Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 89. Mandare autem juriſdictionem is demum poteſt, qui eam ſuo jure, non alieno beneficio habet *l.* 5. *D. de juriſd.* Et illa mandata, ea demum, quæ jure magiſtratus competant, non item, quæ ſpeciali lege, vel Senatuſconſulto, vel conſtitutionibus Principum tribuuntur, transferuntur *l.* 1. *D. de offic. ejus, cui mand. juriſd.*

Juriſdictio vero propria eſt, quam quis ſuo jure, non alieno beneficio habet, ut ait *d. l.* 5. *D. de juriſd.* id eſt, quam ipſe magiſtratus exercet, ſeu quam a magiſtratu non accepit, qui habet. Vid. art. *judicis* ordinarij.

Juriſdictio voluntaria dicitur jus confirmandi, id eſt, legi convenire teſtandi, ea quæ unus, vel plures inter ſe fieri volunt. Quæ *confirmatio* vel cum, vel ſine cognitione fit, illo caſu *mixta*, hoc *mera*. *Mixta v. g.* competebat, ſi quis hominem ſui juris adrogare vellet. Ibi antequam populus initio, poſt magiſtratus arrogationem confirmaret, inquirebatur in facultates adrogatoris, & adrogandi, aliaque plura. Ita & tranſactio ſuper alimentis in teſtamento relictis *leg.* 8. *pr. D. de tranſact.* alienatio bonorum minorum *l.* 1. *D. de reb. eor. qui ſub tut.* &c. non niſi prævia inquiſitione confirmantur. *Mera* confirmatio in uſu eſt, cum confirmantur teſtamen-

menta, contractus, tranſactiones, unde & talis confirmatio ſemper ſit ſalvo jure tertii. Hæc autem *juriſdictio voluntaria* nomine venit, quia omnium voluntas hic concurrit, petentium ſcilicet, & confirmantis.

Juriſdictio contentioſa eſt jus cognoſcendi de factis diſſentientium inter ſe, iiſdemque leges adplicandi.

Juriſdictio prorogata dicitur, ſi cui juriſdictione gaudenti, ſed non in perſonas litigantium, ab his defertur facultas cognoſcendi de factis ſuis, legeſque iiſdem adplicandi. Inconcinne ſatis hoc vocabulum, in juris Romani voluminibus nullibi obvium, huic notioni accommodare Ictos, elegans obſervatio eſt Perizonii *Animadv. hiſt. c.6. p.229. ſeq.* Prorogare enim nativo ſuo ſignificatu notat populi rogatu proferre, vel producere aliquid. Vide infra in verbo *prorogare*, adhibeturque ſolum de tempore *l. 2. §. 2. 3. D. de judic. l.24. pr. D. loc. l. 19. pr. D. de legat. 1.* idenque prolatam vel propagatam juriſdictionem eam dicere maluit Perizonius *l. c.* cui ſubſcribit Noodt. *de Juriſd. c. 12.* Eſt conventionalis. Differt judex prorogatus ab arbitro, qui pariter conventione conſtituitur, in eo, quod ille juriſdictione, & quidem ea ſpecie, ſub quam lis cadit, gaudeat *l. 3. C. de juriſd. l.61. §.1. D. de judic.* arbiter vero privatus eſſe poſſit. Hinc cauſſa matrimonialis in judicem ſecularem prorogari nequit, bene vero ejus arbitrio poterit committi. Vid. Wurffel. *juriſpr. defin. §. 100. & ſeq.*

Juriſdictio aliquando denotat legem judiciariam, vel edictum perpetuum, ut in *l.2. C. de teſt. mil. l.31. D. de Leg. Cornel. de falſ. l. 2. C. de condit. ſerv.* & aliis pluribus locis. Edictum præterea vocatur forma juriſdictionis *l. 3. §. 1. D. ut legat. ſeu fideicom. l. 13. C. de teſtam. l.9. C. de legat.* juriſdictionis tenor *l. 5. C. de his quæ vi metuſv. cauſſ.* modo perpetua juriſdictio *l. 2. C. de reſtit. mil.* Et eo pertinent loquutiones moderari juriſdictionem, itemque eam temperare *l. 11. D. de in jus voc. l.2. C. quæ res pign.*

JURISPERITUS. Vid. *Juriſconſultus.*

JUS vocabulum valde πολυσημον pluribus modis dicitur; uno modo jus dicitur complexus legum. Atque aliud eſt Divinum, aliud humanum. Illud rurſus eſt vel naturale, vel poſitivum. Hoc eſt quod ratio humana non aſſequitur; quodque niſi Deus per ſe, vel per miniſtros revelaverit, conſtitutum non intelligitur.

Naturale vero *jus* eſt, quod aſſequitur humana ratio ex eo, quod cernit, quid naturæ hominum conveniens quidve ab ipſa recedens ſit. Hoc vero eſt vel primarium, vel ſecundarium. *Primarium* eſt, quod homini qua tali ſimpliciter conſiderato adplicatur. *Secundarium*, quod hominis factum accedens præſupponit, ſub quo hoc, illudve juſtum eſt.

Jus Gentium autem dicimus ipſum *jus naturale* negotiis gentium ut perſonarum moralium conſideratarum adplicandum. Ita quidem nos. Juriſconſulti vero Romani, iique ſtoæ addicti definiebant. *Jus naturale* id, quod natura omnia animalia docuit *l. 1. §. 3. & 4. D. de juſt. & jur.* quod quidem minus late patet ac id, quod modo definivimus, ſi quidem eo Ulpianus tantum ſignificat, quod naturæ hominis, & brutorum communi reſpondet; ſub nomine *juris gentium* comprehendens id, quod e natura hominibus propria derivatur *leg. 1. §. 4. D. eod. tit.* Hocque in *primarium*, & *ſecunda-*

tium non verbis ipſis, ſed ex ſententia dividebant, unum dicentes *quod naturalis ratio* (non natura communis omnium animalium, ſed propria hominibus) *inter omnes homines conſtituit, & apud omnes peræque cuſtoditur* §.1. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* alterum *quod uſu exigente, & humanis neceſſitatibus eſt introductum* §.2. *Inſt. eod. tit.* vel uti Modeſtinus *l. pen. D. de Legib. quod neceſſitas conſtituit.* Quæ definitiones non abludunt ab iis, quas juris naturalis utriuſque *primarii*, & *ſecundarii* modo adduximus.

Jus humanum alias *civile* eſt, quod quilibet Imperans in civitate conſtituit. Vel ut Caius *in l. 9. D. de juſt. & jur. quod quiſque populus* (in regimine democratico) ſibi conſtituit, *& cujuſque civitatis* (ab eo quolibet conſtitutum qui leges ferendi jus habet) *proprium eſt.* Κατ' ἐξοχὴν civile vocatur jus Romanum, vel Quiritium; quemadmodum & Roma κατ' ἐξοχὴν urbs dici ſolet §. 2. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.*

Jus Civile anguſtiori ſignificatu dictum vide ſupra in art. *Civile*

Porro *jus Civile* modo jus publicum denotat, uti *l. ult. pr. C. Th. de collat. donat.* de quo mox dicemus, modo jus privatum proprium illud civium Romanorum, de quo modo dictum.

Jus canonicum, compilatio legum Eccleſiaſticarum ab eccleſia in normam recepta. Hujus partes ſunt tres. 1. Vetus Codex canonum. 2. Quinque libri decretalium editi a Gregorio IX. ſed a Bonifacio VIII. Clemente V. & aliis Pontificibus aucti. 3. Conſtitutiones Conciliorum generalium, & ſummorum Pontificum, poſt libros Decretalium pro tota eccleſia per modum legis præſcriptæ.

Jus commune interdum juri proprio cujuſque civitatis opponitur, ipſumque illud eſt, quod alias jus gentium dicunt, nos jus naturale adpellamus. Sic κοινὸν νόμιμον apud Euripid. *in Orat. v. 496.* Aliquando vero jus commune juri ſingulari, veluti militari opponitur. Vid. ſupra art. commune.

Jus partitum, cujus libros ſcripſit Ofilius *l. 55. §. 7. D. de legat. 3.*

Jus prætorium, quod prætores introduxerunt adjuvandi, ſupplendi, corrigendive juris civilis gratia propter utilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ad honorem prætorum ſic nominatum *l. 7. D. de juſt. & jur.* Vid. art. *prætorium* jus, & *honorarium*.

Jus publicum pro lege publice conſtituta, quo differt a lege privata, id eſt, pactione conditione, quæ in contractibus apponitur, idemque *jus vulgatum* adpellatur in *l. 32. §. 24. D. de don. int. vir. & ux.* Et ita accipe *jus publicum* in his quæ ſequuntur. Patronus impuberi liberto quoſdam ex libertis tutores, aut curatores teſtamento dedit: Quamvis eos idoneos eſſe conſiſtet, nihilominus *jure publico* potuerunt excuſari, ne decreto confirmentur *l. 30. in fin. de excuſ. tut.* An *jure publico* uti poſſit, & nihilo minus trium filiorum nomine vacationem poſtulare *l. 36. in fin. D. eod. tit.* Patronus quoque tutor liberti ſui fidem exhibere debet, & ſi qua in fraudem debitorum, quamvis pupilli liberti geſta ſunt, revocari *jus publicum* permittit *l. 8. D. de tutel.* id eſt, Pauliana actione. Vid. *tit. quæ in fraud. cred.* Ex ſententia Senatuſconſulti Liboniani tutor non erit, qui in teſtamento pupillo tutorem ſcripſit. Cum autem patris voluntas hoc ipſum manu ſua declarantis ambigua non eſſet, eum quamvis alii tutores eſſent, curatorem dandum reſpondi, nec admittendam excu-

ſa-

ſationem, quam *jure publico* habebat, quoniam promiſiſſe videbatur, nec ut ſuſpectum removeri *l.* 29. *D. de teſtam. tut.* Venditionem irritam eſſe conſtabit, *jure publico* cauſſam pignorum integram obtinebis *l.* 7. §. 6. *D. de donat. int. vir. & ux.* *Jure publico* habere excuſationem *leg.* 29. *D. de teſtam. tut.* Ideo autem vocatur jus publicum, quod publica auctoritate, non voluntate privatorum ſit introductum, vel etiam quod publica quadam utilitate ſit conſtitutum. Hinc uſucapio *publico* jure contingere, & bono publico introducta dicitur *l.* 18. §. 1. *D. de damn. infect.* *l.* 1. *D. de uſucap.*

Quod vero publica lege invectum eſt *jus*, id vel naturæ ejus eſt, ut poſtulaverit quidem publica utilitas ita ſaltim conſtitui, ut ei juri voluntate privatorum in negotiis obviis alia veluti quadam lege derogari poſſit, modo id fiat ab eo cujus intereſt, cujuſque in favorem conſtitutum eſt jus, ut in exemplis legum modo allatarum videri poteſt. Vel ejus naturæ *jus* eſt, ut ne actus ei contrarii valere ex privatorum voluntate queant, publica poſtulat utilitas, & hoc ſenſu ſpecialiori *publicum jus* intelligitur, cui privatorum conventio non derogat *l.* 45. §. *ult. D. de regul. jur.* Add. *l.* 28. *D. de pact.* Et ita *publici* juris dicitur eſſe teſtamenti factio. Hocque intellectu accipe jus publicum in hiſce: Julianus libro 21. Digeſtorum hujuſmodi ſpeciem proponit. Quidam decedens filiis ſuis dederat tutores, & adjecerat: *Eoſque analogiſtos eſſe volo:* Et ait Julianus, tutores, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debent, quamvis teſtamento comprehenſum ſit, ut analogiſti eſſent. Nec eo nomine ex cauſſa fideicommiſſi quidquam conſequi debebunt, ut ait Julianus, & eſt vera iſta ſententia, non enim *jus publicum* remittere poteſt hujuſmodi cautionibus, nec mutare formam antiquitus conſtitutam *l.* 5. §. 7. *D. de adminiſtr. & peric. tut.* Cerdonem ſervum manumitti volo, ita ut operas heredi promittat, non cogitur manumiſſus promittere; ſed etſi promiſerit, in eum actio non dabitur, nam *juri publico* derogare non potuit, qui fideicommiſſariam libertatem dedit *l.* 42. *D. de oper. libert.* Quicumque civis Romanus poſt hanc legem rogatam teſtamentum faciet, is quantumcumque civi Romano pecuniam jure publico, dare legare volet, jus poteſtaſque eſto, dum ita detur legatum, ne minus quam quartam partem hereditatis ex teſtamento heredes capiant *l.* 1. *pr. D. ad Leg. Falcid.* Frater cum heredem ſororem ſcriberet, aliam ab ea, cui donatum volebat, ſtipulari curavit, ne Falcidia uteretur, & ut certam pecuniam, ſi contra feciſſet, præſtaret. Privatorum cautione legibus non eſſe refragandum conſtitit *l.* 5. §. 1. *D. eod. tit.* Nemo poteſt teſtamento ſuo cavere, ne leges in ſuo teſtamento locum non habeant *l.* 55. *D. de legat.* 1. Ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant. Proinde Rationalis noſter, ſi res quæ a fiſco occupatæ ſunt, dominii tui eſſe probent, *jus publicum* ſequatur *l.* 2. *C. ne uxor. pro marit.* Si inter magiſtratus hoc convenerit, ut alterius tantum periculo tutores darentur, conventiones pupillo non præjudicare D. Hadrianus reſcripſit: Conventione enim Duumvirorum *jus publicum* mutare non poſſe *l.* 1. §. 9. *D. de magiſtrat. conven.* Qui remiſſionem abſentis nomine deſiderat, ſive ad privatum, ſive ad *publicum jus* res pertineat, ſatiſdare co-

gitur *l.* 5. §.19. *D. de nov. oper. nunciat.* Neratius quærit, ſi is qui dotem dederat pro muliere ſtipulatus eſt duas partes dotis reddi, tertiam apud maritum remanere, pactus ſit, ne quid maritus in funus conferret, an funeraria maritus teneatur? Et ait, ſi quidem ipſe ſtipulator mulierem funeravit, poſſe eum maritum convenire, quia pacto hoc *publicum jus* infringi non poſſit *l.* 20. *pr. D. de religioſ. & ſumt. fun.* Ad utramque porro *juris publici* notionem illam pertinent verba: Non dubitandum eſt, judicem, ſi quid a litigatoribus, vel ab his, qui negotiis adſiſtunt, minus fuerit dictum, id ſupplere, & proferre, quod ſciat legibus, & juri publico convenire *l. un. C. ut quæ deſunt advocat.*

Rurſus, quod poſteriori ſenſu accepimus *jus publicum*, id, ubi ad negotia privata immediate ſpectat, ut ex allatis exemplis cernere licet, hoc reſpectu *privatum jus* dici poſſe videtur, *publicum* eo reſpectu tantum, quo utilitas publica in eo maxime eminet, ſed utique diverſum ab alio jure publico, quod ad negotia publica, publicumque intereſſe immediate ſpectat. Quo referenda ſunt verba hæc: *Publicum jus* eſt, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat, quod in ſacris, in ſacerdotibus, in magiſtratibus conſiſtit, privatum, quod ad ſingulorum utilitatem ſpectat *leg.* 1. §. 2. *D. de juſtit. & jur.* Si quis filius familias ſit, & magiſtratum gerat, patrem ſuum, in cujus eſt poteſtate, cogere poterit ſuſpectam dicentem hereditatem adire, & reſtituere *l.*13. *fin. D. ad SC. Treb.* Nam, quod ad *jus publicum* attinet, non ſequitur jus poteſtatis *l.* 14. *pr. D. eod. tit.*

Jus publicum aliquando commune jus ſignificat, & ad differentiam ejus, quo quædam perſonæ utuntur, quodque non cuivis e populo competit, ut quum aiunt: *jure publico* adulterii accuſari, non jure viri *l.* 40. *D. ad leg. jul. de adult.*

Jus ſcriptum §.16. *D. de cond. & demonſtr.* & jura ſcripta in *l.* 35. *D. de legib.* Ab his diverſum *jus ſine ſcripto venire* dicitur in *l.* 2. §. 5. *D. de orig. jur. l.* 6. §. 1. *D. de juſtit. & jur.* §.3. & 9. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Jus autem *ſcriptum* non eſt juriſconſultis in ſcripturam redactum, ſed promulgatum. Sequuntur ea in re Græcos, quibus *γραφειν νομους* non eſt *leges ſcribere*, ſed *promulgare*. Hinc Libanius *Tom.* 1. *p.*47. Lycurgum ait, *γραψαι νομους*, *ſcripſiſſe leges*, quum tamen leges ab eo latæ in ſcripturam redactæ non fuerint. Plutarch. *in Lycurg. p.*47. Et Plato, qui apud Laertium itidem jus dividit in *γεγραμμενον, και αγραφον*, hoc definit, quod ſit *νομος κατ᾽ εθη γενομενος*, *jus per conſuetudinem conſtitutum.* Itaque diverſa Athenienſium & Lacedæmoniorum inſtituta potuerunt quidem occaſionem dediſſe huic juris partitioni, uti ait Juſtinianus in §. 10. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* quia Athenienſes omnino jure ſcripto, Lacedæmonii non ſcripto uſi ſunt, ſed tunc alio ſenſu, puta grammatico, diſtinctio iſta accipitur. Occaſionem ergo iſtæ civitates dedere partitioni juris in *αγραφον* & *εγγραφον*, ſed non illi acceptioni harum vocum, qua juriſconſulti utuntur. Porro *jus ſine ſcripto* in ſola prudentum interpretatione conſiſtere dicitur in *l.*2. §.12. *D. de orig. jur.* Ne putes tamen hac phraſi abſolvi juris nec ſcripti notionem. Alias repertæ a juriſconſultis definitiones diſputatione fori, ubi uſu receptæ erant, vim juris habebant & tum vocari ſolebant receptæ ſen-

ſententiæ, receptum jus, receptus mos, poſt multas variationes receptum *l.* 215. *D. de verb. obl. l.* 3. *C. in quib. cauſ. l.* 41. *D. de reb. cred.* Vid. Noodt *ad Leg. Aquil. XV. p.*106. *de Pact. & tranſact.* 19. *p.* 718.

Jus ſingulare eſt, quod contra tenorem rationis (juris communis) propter aliquam utilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt *l.* 16. *D. de legib. l.* 23. §. 1. *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. poſſeſ. l.* 2. §. 16. *D. pro emtore l.* 44. §. 3. *D. de uſucap. l.* 15. *D. de reb. cred.* & reſpiciens genus quoddam perſonarum, qua parte dici poſſunt *beneficia legis ſpecialia*, hæc a privilegio differunt, quo quid alicui certæ perſonæ, vel rei tribuitur ita, ut ad exemplum non trahatur §. 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* Vid. art. *beneficium.*

Ipſo *jure*, id eſt, mero jure, ſola juris civilis auctoritate, citra prætoris auxilium, interventum, tuitionemve. Ipſo ergo jure, vel jure in libris noſtris fieri dicitur, quod ipſo jure civili, & ipſa legis poteſtate, & auctoritate, abſque magiſtratus auxilio, & ſine exceptionis ope fit. Ac proinde illi adverſatur, quod fit jure *prætorio*, vel per tuitionem prætoris *l.* 1. *D. quib. mod. uſusfr. amitt. l.* 1. *in fin. D. de ſuperfic. l.* 1. §. 5. *& pen. D. quod falſ. tut. l.* 9. §. *uſufruct. quemadm. cav. pr. Inſt. de perpet. act.* Opponuntur etiam hæc *Ipſo jure*, & *per exceptionem leg.* 17. §. 1. *ſeq. D. de pact. l.* 34. §. 1. *D. de oblig. & act. l.* 60. *D. de fidejuſſ. l.* 38. §. 1. *D. de ſolut. l.* 22. §. *pen. D. rat. rem. hab. l.* 1. §. 7. *D. quar. rer. act. non dac.* §. 30. *Inſt. de act. Ipſo jure & per fidicommiſſum l.* 19. *in fin. D. de teſtam. milit.* Nam inſtitutiones & legata *ipſo jure*, id eſt, directo, & imperative valent, quippe quæ lege XII. Tabularum firmantur, quum fideicommiſſa ſola prætoris fideicommiſſarii tuitione conſiſtant. Qua ratione & *legitime*, & *ex cauſſa fideicommiſſi* ſeparantur *l.* 3. *D. ſi uſusfr. pet.* Ipſo ergo *jure* fit, quod ex legibus fit, veluti XII. Tabularum *l.* 1. *leg.* 25. §. 13. *D. famil. erciſc. l.* 6. *C. eod. tit. l.* 49. §. 1. *D. de fidejuſſor. l.* 26. *C. de pact. l.* 1. §. 19. *D. ut legat. vel fideic. cauſſ. cav.* vel ex alia lege, uti ex Falcidia *l.* 1. §. 5. *D. quod legator.*

Nonnunquam *ipſo jure* fieri dicitur, quod fit, etiam ſi de eo lege nihil cautum ſit *l.* 17. §. *ult. D. pro ſoc.* Poſtremo in eo, quod ipſo jure fit, partes prætoris ceſſant, nec ſe interponit Prætor *l.* 16. *D. de minor. l.* 4. *l. ult. C. in quib. cauſſ. in integr. reſt. l.* 3. *C. ſi adverſ. libert.* Ceterum *ipſo jure*, *communi auxilio*, & *mero jure* idem valent. Et ita intelligendæ loquutiones *Ipſo jure* non habere actionem *l.* 112. *D. de regul. jur.* Ipſo jure adcreſcit *leg.* 2. §. 8. *D. de bon. poſſeſſ. ſec. tab.* id eſt, ſine impetrata bonorum poſſeſſione. *Ipſo jure* ademta *l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 1. id eſt, vi legis adquiſita cautio *l.* 1. §. 16. 17. *D. quod legator.* id eſt citra ceſſionem: *Ipſo jure* agere non poteſt *l.* 28. *D. de act. emt. l.* 4. *D. uſufr. quemadm. cav.* non committitur ſtipulatio *l.* 40. *D. de reb. cred. l.* 3. §. *ult. D. uſufr. quemadm. cav.* non committitur poena *l.* 25. §. *ult. D. de recept. arb. Ipſo jure* compenſatio negligentiæ facta *l.* 10. *D. de compenſ.* Non *ipſo* jure corporis, ſed dotis, fit deminutio. Ibi enim admittimus diminutionem dotis *ipſo jure* fieri, ubi non ſunt corpora in dotem, ſed pecunia. Proinde ſi æſtimata corpora data ſint, ipſo jure dos deminuetur per impenſas neceſſarias *l.* 5. *D. de impenſ. in res dot. fact.*

Jus

Jus eſſe, & *jure* fieri dicitur, quidquid juſtum eſt, & juſte ſit. Et ſic pugnant *jus* & *injuria l.* 1. *D. de injur. l.* 1. *D. de oper. nov. nunc.* Donat. ad hæc verba Terent. *Andr. Act.* 1. *ſc.* 3. *Quo jure quave injuria*, ait: *Proverbiale hoc eſt, qualia ſunt, fas & nefas, velis, nolis.* Attamen alias *jus* & *fas* ſeparantur. Virgil. *lib.* 1. *Georg. v.* 269. *fas & jura ſinunt.* Tacit. *lib.* 3. *hiſt. c.* 5. *jus faſque* exuere. Scholiaſtes Euripidis *in Hecubam*: Το δικαιον, ωσπερ γενος ο διαιρειται εις οσιον, και δικαιος και το μεν προς θεους εξ ανθρωπων γενομενον, οσιον καλουμεν, τὸ δε προς ανθρωπους δικαιον. *Jus tamquam genus, in fas & jus dividitur. Nam quæ erga Deos obſervare decet homines, fas, quæ erga homines, jus adpellamus.* Non jure factum teſtamentum illud adpellatur, in quo ſi omnia rite facta eſſent, jure factum diceretur *l.* 6. *D. de Leg. Cornel. de falſ.*

Jus pro ſcientia juris. Sic Celſo definitur jus, quod ſit ipſa ars æqui, & boni *l.* 1. *§.* 1. *D. de juſt. & jur.* Et hoc *jus* a juſtitia adpellatum dicitur *l.* 1. *pr. D. de juſt. & jur.* quod quidem non grammatice, ſed moraliter procedit. De qua derivatione videndi Jac. Rævard. *lib.* 1. *var. c.* 2. Bachov. in *πρωτ.* ad *d. l.* Strauch. *Exercitat. Juſtin.* 1. *Aphor.* 1. & Aegid. Menag. *c.* 39. *Amoen. jur. civ. p.* 294. *ſeq.*

Jus interdum pro facultate homini jure legeque competens. Atque hoc ſenſu etiam *jus Quiritium* quandoque accipitur, & tunc modo latiore ſignificatu univerſa jura civitatis Romanæ, tum publica tum privata complectitur, eoque ſenſu Ulpianus *tit.* 3. *Regul.* quod *§.* 1. vocaverat *jus Quiritium*, paullo poſt *§.* 6. civitatem Romanam adpellat, adeoque hæc promiſcue accipit. Modo illud *Quiritium jus* a *jure civitatis Romanæ* ita diſtinguitur, ut unum ſine altero datum eſſe animadvertamus, uti apud Plin. *lib.* 10. *Epiſt.* 4. & 6. Et tunc prærogativas civium ad jus tantum privatum pertinentes comprehendit, quemadmodum *civitatis Romanæ jura* potius ad jus publicum, veluti jura ſacrorum, honorum, militiæ, ſuffragii, & ſimilia referenda ſunt. Qua de re plura notarunt Car. Sigon. *de jur. civ. Rom. lib.* 1. *c.* 6. *ſeq. de antiq. jur. Ital. lib.* 2. *c.* 3. Ez. Spanhem. *Orb. Rom. exercit.* 1. *c.* 4. *ſeq.* Schulting. *juriſpr. vet. antejuſtin. p.* 574. Hein.

Hoc amplius *jus* in ſpecie poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam *alieni juris*, id eſt in aliena poteſtate eſſe dicuntur *l.* 4. *D. de his, qui ſui vel alien. jur.* Et ita in alienum jus tranſire, vel pervenire *l.* 14. *§. ult. D. quand. dies legat.* Alieno juri ſubjecta perſona *pr. Inſt. de his, qui ſui vel al. jur.* Contra & *ſui juris* ſunt *l.* 2. *D. ſolut. matr.* qui ſunt ſuæ poteſtatis *l. ult. D. de liberal. cauſſ.* Tales ſunt familiarum ſuarum principes, interprete Ulpiano *tit.* 4. *Regul. §.* 1. Sic *ſui juris adfectus* Seneca *lib.* 2. *de ira c.* 12. eleganter vocat liberos indomitos, & nulli ſubjectos, ut ibi Lipſius interptetatur. *Sui juris effectus l.* 197. *§.* 2. *D. de verb. ſignif. l.* 38. *D. de bon. libert.* Quum ſui juris fuerit factus. Quæ ſcriptura ex conjectura mentis teſtatoris interpretationem accipit, ut alias poteſtatis liberationem, alias pubertatem, alias perfectam ætatem ſignificet *l.* 50. *§. ult. D. de legat.* 3.

Nonnumquam *jus* pro neceſſitudine dicimus, veluti Eſt mihi *jus* cognationis, vel adfinitatis *l. ult. D. de juſtit. & jur.* agnationis

nis *l.* 38. *D. de pact. Jura ſanguinis* *l.* 23. *D. de adopt. l.* 8. *D. de regul. jur.*

Jus interdum facto adverſatur, ut in *rubr. D. de jur. & fact. ignor.* De quo vide ſupra ſub art. *factum*, Multum intereſt, conditio *facti* an *juris* eſſet *l.* 21. *D. de condit. & dem.* Quatenus cujus interſit, in *facto* non in *jure* conſiſtit *l.* 14. *D. de reg. jur.* Probatio traditæ vel non traditæ poſſeſſionis non tam in *jure*, quam in *facto* conſiſtit Paull. *lib.* 5. *ſent. tit.* 11. §. 2. Illa verba, arbitratu Titii fieri, *jus* ſignificant, & in ſervum non cadunt *l.* 68. *D. de verb. ſignif.*

Sed & *jus corpori* opponitur tamquam res incorporalis. Incorporales enim res ſunt, quæ tangi non poſſunt, qualia ſunt ea, quæ in jure conſiſtunt; ſicut hereditas, uſusfructus, obligationes quoquomodo contractæ §. *un. Inſt. de reb. corp. & incorp. l.* 1. §. 1. *D. de rer. diviſ.* Uſusfructus in *jure* non in *parte* conſiſtit *l.* 66. §. 4. *D. de legat.* Quæ in jure conſiſtunt, ut immiſſa, protecta *l.* 15. §. 2. *D. de precar. Corporis* Dominus, ſive is, qui *jus* habet, ut ſervitutem *leg.* 13. §. 1. *D. de damn. infect.* Hereditas ſine ullo corpore *juris* intellectum habet *l.* 50. *D. de hered. pet. Juris* magis, quam corporis ſucceſſi *l.* 5. §. 1. *D. de bon. poſſeſ.* Hinc legatarius, qui in rem ſuccedit, & in certum corpus, *juris* ſucceſſor non eſſe dicitur *l.* 9. §. 1. *D. de edend.*

Jura prædiorum urbanorum, & ruſticorum, quæ etiam ſervitutes vocantur *l.* 1. *D. de diviſ. rer. l.* 2. *l.* 6. *D. de ſerv. præd. urb. l.* 4. §. 4. *D. de alien. jud. mut. Jura* prædiorum ruſticorum, veluti iter, actus, via *pr. Inſt. de ſervit.* Interdum latius *juris* hoc ſenſu nomen acceptum patet. Nam ut dicit Celſus *l.* 86. *D. de verb. ſignif.* quid aliud ſunt *jura* prædiorum, quam prædia qualiter ſe habentia, ut bonitas, ſalubritas, amplitudo. Et ita accipiendum illud: Quamdiu aliquid *juri* rei deeſt *l.* 27. *D. de ſolut.*

Jus alia ſignificatione dicitur locus, in quo jus redditur, adpellatione collata ab eo, quod fit, in eo, ubi fit. Quem locum ita determinare poſſumus, ubicumque prætor, ſalva majeſtate imperii ſui, ſalvoque more majorum, jus dicere conſtituit, is locus recte *jus* adpellatur *l.* 11. *D. de juſt. & jur.* Hinc Victorinus *lib.* 2. *de invent.* & Donat. *in Eunuch. Act.* 4. *ſc.* 7. *in jure* interpretantur *apud Prætorem.* Idem Donat. *in Phorm. Act.* 1. *ſc.* 5. *In jus*, inquit, *eamus id eſt, ad prætoris ſellam. Modo enim lectum ſignificat.* Hinc *in jure* & *in judicio* ſeparantur *l.* 2. *D. de interrog. in jur. fac.* quandoquidem *in jure* eſt apud magiſtratum, *in judicio* apud judicem datum, ut ex *l.* 1. §. 1. *D. de poſtul.* & *l.* 3. *D. ne quis eum qui in jus voc.* colligi poteſt.

Nimirum omnis diſceptatio aut *in jure* fiebat, aut *in judicio*, aut *apud populum*. Quidquid in judiciis ordinariis ante litis conteſtationem, vel in extraordinariis cognitionibus peragebatur, id in jure fieri dicebatur. Poſt litis conteſtationem res redibat ad judices pedaneos, arbitros, recuperatores, & quidquid apud eos explicabatur, id fieri dicebatur *in judicio*. Denique ſi quando de capite civis Romani erat judicandum, id fieri oportebat *apud populum* teſte Pomponio *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.* Ad quem fori Romani morem adludens Plaut. *in Menechm. Act.* 4. *ſc.* 2. *v.* 18. tria illa eleganter conjungit, Aut ad populum inquit, aut *in jure*, aut ad judicem res eſt. *Hein.*

Ita-

Digitized by Google

Itaque, quod ait Prætor: *Qui in jure interrogatus reſponderit*, ſic accipiendum eſſe, Ulpianus ait, apud magiſtratum populi Romani, vel præſides provinciarum, vel alios judices.

Juri enim tunc ſaltim locum eſſe, ubi juris dicundi, vel judicandi gratia conſiſtit *l.* 4. §. *ult.* *D. de interr. in jur. fac.* Cic. in Muræna *c.* 11. *Quando ego te in jure conſpicio*. Plaut. *in Rudent. prol. v.* 14. *Quique in jure abjurant pecuniam*, Cic. *lib.*7. *ad famil. epiſt.*13. *In jure* manus conſertum. Quæ verba Gellius *lib.*10. *c.* 9. manaſſe docet ex duodecim tabulis, in quibus ſcriptum erat: *Si qui in jure manum conſerant. In jus* produci, id eſt, vocari *leg.* 23. §. *ult. D. de hered. inſt.* Ambula *in jus* Plaut. *Curcul. Act.* 5. *ſc.* 2. *Perſ. Act.*3. *ſc. ult.*

In jure Ceſſio. Vid. ſupra art. *ceſſio.*

Aliquando tota diſceptatio forenſis *jus* vocatur. *Jura* differri debent, natalitiis diebus urbium maximarum, quia & ab ipſis nata ſunt. Sic *l.*7. *C. de fer.* Nam in *l.* 2. *C. Theod. eod. tit.* pro *differri* legitur *deferre.* At Juſtinianeam lectionem, præter codicem Aniani Regium, probant libri Baſilicorum, quæ *αργειν τα δικαςηρια*, *feriari judicia*, habent. Vid. Jac. Gothofr. *ad d. l.*2.

Jus pro ſententia. Attamen *jus dicere*, & *judicare*, & *ſententiam proferre* diverſa faciunt præceptores noſtri in *l.*4. *in fin. D. de interrog. in jur. fac. l.*57. *D. de re judic. l.* 1. *C. ne quis in ſua cauſſ.* Etenim *jus dicere* eſt actiones, & judicia dare, eaque omnia facere, quæ ad officium magiſtratus, vel *jus* dicentis pertinere; ſcribit Ulpian. *l.*1. *D. de juriſd.* Ac plane *jus* dicere ſoli magiſtratus dicebantur, qui tribunali, & juriſdictioni præerant *l.*5. *D. de fer.* *l.* 11. *D. de juſt. & jur. l.* 2. §.13. *D. de orig. jur. l.*3. *D. de offic. ejus cui mand. juriſd. l.*1. §. 10. *D. de poſtul.* Judicare autem, & proferre ſententiam judicum erat, immo poſterius etiam arbitrorum *rubr. D. de recept. arb.* Hinc *jus* dicens & magiſtratus *rubr. D. ſi quis jus dic. non obtemp. l.*2. *D. quod quiſq. jur. in al. ſtat. l.* 13. *D. de vulg. & pup. ſubſtit. l.* 1. *D. de jur. delib. Jus* dicentis officium latiſſimum eſt. Nam & bonorum poſſeſſionem dare poteſt, & in poſſeſſionem mittere, pupillis non habentibus tutores conſtituere, judices litigantibus dare *l.* 1. *D. de juriſd.* An jus faciat judex *l.*14. *D. de adpell.* *Jus* fit ex ſententia *l.*17. §. *ult. D. de inoff. teſtam. Jus* facit pronunciatio *l.* 50. §.1. *D. de legat.* 1. *Jus* proconſulare dicere *l.* 25. *C. de procur.* id eſt, juriſdictionem proconſularem exercere.

Privati vero *ſibi jus dicere* dicuntur, qui ſine auctoritate judicis res debitoris occupant, vel quod deberi ſibi putant, non per judicem repoſcunt. Aequiſſimum vero Prætori viſum eſt, unumquemque non ſibi ipſum *jus* dicere, occupatis legatis, ſed ab herede petere *l.* 1. *D. quod legatorum.* Quiſquis probatus fuerit rem ullam debitoris, non ab ipſo ſibi traditam, nec ullo judice temere poſſidere, eumque ſibi jus in eam rem dixiſſe *l.* 13. *D. quod met. cauſ. l.* 7. *D. ad leg. jul. de vi priv.*

Porro non de re pecuniaria tantum, ſed & de capite *jus dici* legimus. Pompon. in *l.*2. §. 23. *D. de orig. jur. De capite civis Romani injuſſu populi non erat lege permiſſum conſulibus jus dicere.*

Jus reddere, idem ac jus dicere: Prætor quoque jus reddere dicitur, quum inique decernit, re-

la-

latione ſcilicet facta non ad id, quod ita prætor facit, ſed ad illud, quod prætorem facere convenit *l.* 11. *D. de juſt. & jur.* Prætor in urbe jus reddit *l.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* Reddere *jura d. l.* 2. §. 34. *D. eod. tit.* Denique & *jus* repræſentare dicitur præſes provinciæ in *l.* 1. *C. ubi cauſ. ſtat.*

Jus legitimum. Vid. infra art. *legitimum.*

JUSJURANDUM eſt adfirmatio religioſa per divinum numen, vel religionem aliquam interpoſita, ut Cic. *lib.* 3. *de offic. c.* 29. docet. Cujus tres ſpecies ſtatuuntur. Aliud enim eſt *voluntarium*, aliud *judiciale*, aliud *neceſſarium rubr. D. de jurejur. volunt. judic. & neceſſ. Voluntarium* eſt, quod ex conventione partium extra judicium defertur, & ſuſcipitur *l.* 17. *D. de jurejur.* quo ex pactione ipſorum litigatorum deciduntur controverſiæ *l.* 1. *D. eod. tit.* ſeu quo ex conſenſu utriuſque partis cauſſa deciditur *l.* 1. *C. de reb. cred.* uti in ſpecie *l.* 39. *D. de jurejur. Judiciale*, quod in judicio, imminente adverſario, ex auctoritate judicis defertur, vel refertur *l.* 1. *D. de jurej. Neceſſarium*, quod judex in dubiis cauſſis, & probationum inopia pro motu ſuo defert *l.* 31. *D. l.* 3. *C. eod. tit.* Quibuſdam tamen non ſine ratione id, quod vulgo *judiciale* dicitur, *neceſſarium* magis placet adpellare, & contra *judiciale*, quod *neceſſarium*. Quorum ſententia Græci interpretis auctoritate nititur, cujus verba ſunt hæc: Ιουδικιαλιος ορκος εστιν ο παρα κριτε διδομενος βολουνταριος, ο κατα συναινεσιν αμφοτερων των μερων. Νεκεσσαριος, ο εντος τε δικαστηριε εξ αιτησεως τε αντιδικε. *Judiciale jusjurandum* eſt, quod a judice delatum eſt, *voluntarium*, quod ex conſenſu utriuſque partis præſtatur, *neceſſarium*, quod in judicio defertur ab adverſario.

Hæc ad jurisjurandum litis deciſorium pertinent. Eſt vero jusjurandum, quod & aliis in negotiis celebratur. Ut igitur res a genere exponatur, dicendum erit, *jusjurandum* in genere eſſe provocationem divinæ vindictæ in caſum, ſi fides dictis adhibita fallatur. Hinc

Jusjurandum declaratorium, quod adfirmationi, vel negationi cujuſpiam adjungitur, *promiſſorium* quod promiſſioni connectitur alicujus faciendi, vel non faciendi.

Jusjurandum judiciale eſt, quod in judicio præſtandum, & quidem vel ob litem recte inſtituendam, vel ad decidendam, & hoc caſu dicitur vulgo *litis deciſorium*. quod quidem ea intentione utriuſque litigantis præſtatur, ut ſecundum id judex pronunciet. Id ſi alter alteri litigantium defert, *voluntarium* dici poteſt; ſi judex imponit *neceſſarium*; utrumque ab extrajudiciali diverſum, quod alias *voluntarium* adpellari vidimus ſupra. *Judiciale* vero, quod ab altero litigantium defertur, ideo *voluntarium* dici poteſt, quod ejus, cui delatum jusjurandum eſt, arbitrio relictum ſit; an jurare, anne vero jusjurandum referre, aut probatione uti velit *l.* 34. §. 7. *D. de jurejur.* Quod vero judex imponit, ideo *neceſſarium* dici debet, quod recuſari, vel referri non poteſt, niſi quis cauſſa cadere velit. Vid. Wurffel. *Juriſpr. defin.* §. 317.

Jusjurandum calumniæ memoratur in *l.* 8. §. 5. *D. qui ſatiſd. cog.* Vid. ſupra art. *jurare* de calumnia. Hoc promittit quis ſe litem dolo malo non protracturum eſſe. Etiam, qui novum opus alteri nunciaverat, jurare debebat, ſe id non calumniæ cauſſa facere

l. 15.

l. 15. §.14. *D. de nov. op. nunt.* item qui jusjurandum alteri detulerat, jurabat ſe non calumnioſe id deferre *l.* 37. *D. de jurejur.* Juſtinianus in principio litis generatim de calumnia jurare litigantes voluit, ita ut hocce ſufficeret jusjurandum. Hoc autem DD. vocant *generale* calumniæ, quippe quod ſuper tota cauſſa præſtatur. Idque vel hodie fit in hunc modum, ut juret litigans, (1) ſe credere, juſtam ſe fovere cauſſam, (2) interrogationem ſe nolle diffiteri, (3) ſe nihil dediſſe, quo calumnia alteri fieret, (4) ſe probationibus non niſi legitimis uſurum, (5) ſe nec petiturum dilationes ſuperfluas, nec (6) litem protracturum, & denique (7) ſi animadverterit, ſe injuſtam defendere cauſſam, ei ſtatim renunciaturum. Quum vero hoc calumniæ jusjurandum interdum a litigantibus non exigatur, vel a judice remittatur, interim tamen ſuſpicio oriri poſſit, jus canonicum *c.* 2. §. *f. de juram. cal. in* 6. *ſpeciale* jusjurandum *calumniæ* introduxit, *malitiæque* nomen ipſi tribuit. Hoc autem eſt, quod in qualibet judicii parte ſuper certo cauſſæ articulo præſtatur. Vid. Wurffel. *juriſpr. defin.* §. 318.

Jusjurandum quo quis promittit, ſe velle ad propoſitas poſitiones ſecundum ſcientiam reſpondere, *reſpondendorum*, quo vero ponens aſſerit poſitionum veritatem, *dandorum* adpellant doctores. Utrumque *malitiæ* ſpecies eſt, jurat enim unus, ſe non dolo dare, alter ſe non dolo reſpondere. Utriuſque formulam ſuppeditat *Ordinatio Cameræ Imp. Cart.*3. *tit.* 38. *in fin.*

Jusjurandum ſuppletorium eſt id, quos is, qui ſemiplene probavit, probationem perficit *c. f. Decretal. de jurejur. Purgatorium* vero id, quod præſtat indiciis gravatus, ut liberet ſe ab eis. Vid. *purgatio*.

Jusjurandum perhorreſcentiæ Doctores adpellant, quo litigans adfirmat, ſe metuere, ne judex contra jus pronunciet.

Jusjurandum in litem. Vid. ſupra art. *Jurare*.. Hocce vero in ſpecie in *veritatis*, *affectionis*, & *ſingularis intereſſe* doctores diſtinguunt. *Veritatis* eſt, cum quis jurato litem æſtimat ex vero rei pretio, tanto ſcilicet, quod communiter eſſe poteſt reſpectu cujuslibet ſimilem rem habentis, *Affectionis*; cum æſtimat magis ex voluptate, quam ex utilitate rei, *ſingularis intereſſe*, cum ex utilitate æſtimat, quam percipiebat ipſe, aut percipere poterat, ob adjuncta reſpectu æſtimantis particularia.

Jusjurandum Zenonianum eſt, quo res vi ablata, vel damnum vi datum æſtimatur. Ab Imperatore Zenone nomen accepit, a quo quippe introductum in *l.* 9. *C. und. vi.*

Jusjurandum dare, id eſt, præſtare *l.* 37. §. 5. *D. de legat.* 3. & apud Plaut. *Amphitr. Act.*3. *ſc.*3. Terent. *Adelph. Act.*1. *ſc.* 1. Dato jurejurando, id eſt, præſtito *l.* 5. §. 2. *D. de jurejur. l.* 9. *D. eod. tit.* Aliquando tamen *dare jusjurandum* eſt dicere formulam jurisjurandi, ut apud Senecam *Rhet. lib* 7. *controv. in præfat.* In quodam, ait, judicio centumvirali quum diceretur jurisjurandi conditio aliquando facta ab adverſario, induxit (*Albutius rhetor*) ejuſmodi figuram, qua ille omnia crimina retegeret. Placet, inquit, tibi rem jurejurando tranſigi? Jura, ſed ego *jusjurandum dabo*. Jura per patris cineres, qui inconditi ſunt. Jura per patris memoriam. Et exſequutus eſt locum, quo perfecto ſur-

ſurrexit L. Aruntius ex diverſo ait : Accipimus conditionem, jurabit. Clamabat Albutius : Non detuli conditionem, ſchema dixi. Aruntius inſtabat. Centumviri rebus jam ultimis ſe parabant. Albutius clamabat : Iſta ratione ſchemata de rerum natura tolluntur. Aruntius aiebat : Tollantur : poterimus ſine illis vivere. Summa rei hæc fuit, centumviri dixerunt : Dare ipſos ſecundum adverſarium Albutii, ſi juraret, ille juravit.

Jusjurandum deferre, id eſt, adverſario ſuo jurisjurandi conditionem ferre, eumque veluti judicem cauſſæ ſuæ facere *l. 2. D. quar. rer. act.*

Jusjurandum referre, eſt delatam ab adverſario jurisjurandi conditionem in eum transferre *l. 17. pr. l. 24. l. 25. l. 34. §. 6. 7. 8. l. 38. D. de jurejur. l. 8. l. 9. C. de reb. cred. l. 11. §. ult. l. 13. D. de act. rer. amot.*

Jusjurandum remittere eſt adverſario parato jurare, gratiam jurisjurandi facere, contentumque eſſe voluntate ſuſcepti jurisjurandi *l. 6. D. de jurejur.*

Jurisjurandi religio *l. 1. D. de jurejur. l. 2. C. de reb. cred.* ibi : Jurisjurandi contemta religio ſatis Deum ultorem habere dicitur. Quod ipſum & Tiberius reſcripſit conſulibus, Deorum injurias Diis curæ fore, apud Tacit. *lib. 1. Annal. c. 73.* Ceterum an certa olim perjurii poena fuerit, diſquirit Henr. Bern. Reinoldus *Varior. c. 15.*

Jussio legis *l. 16. C. ad Leg. Falcid.* patris *l. ult. C. ad SC. Maced.* teſtatricis *l. 44. D. de manum. teſt.*

Jussum aliquando pro voluntate ac conſenſu accipimus, ut in *l. 1. D. de his, qui not. infam. pr. Inſt. de nupt.* ut adpareret ex conjunctione *l. 3. §. 5. D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* & Paull. *lib. 2. recept. ſent. tit. 19. §. 2.*

Jussus, *us* eſt quodlibet præceptum ſuperioris, ſive teſtato quis, ſive per epiſtolam, ſive verbis, aut per nuncium, ſive ſpecialiter in uno contractu juſſerit, ſive generaliter *leg. 1. D. quod juſſu. Juſſum* etiam ejus, qui in poteſtate habet, non eſt ſimile tutoris auctoritati, quæ interponitur perfecto negotio, ſed præcedere debet *l. 25. §. 4. D. de adquir. vel omitt. her.*

Quod *juſſu* actio adjectitiæ qualitatis datur ei, quocum filius, vel ſervus patris, vel domini juſſu contraxit, contra patrem dominamve in ſolidum *§. 1. Inſt. Quod cum eo, qui in al. poteſt.*

Juste id eſt jure. At *juſte* manumiſſus apud Ulpian. *Reg. tit. 3. §. 4.* accipi debet is, qui vindicta, vel teſtamento, vel cenſu manumiſſus eſt.

Justinianea urbs. *Novell. 28. præf.* Variæ urbes id nomen a conditore, ac inſtauratore ſuo Juſtiniano ſunt conſequutæ, quarum XVIII. recenſet Eichelius *ad Procop. Anecdot. p. 194. ſeq.* Hæc, cujus in *Novella* 28. fit mentio, fuit in tractu Colchidis, quem Lazii occupaverant, antea dicta Petrea. *Hein.* Juſtinianarum & Sycorum tranſitus in *Nov. 59. c. 5.*

Justitia definitur ab Ulpiano conſtans, & perpetua voluntas ſuum cuique tribuendi *l. 10. D. de juſtit. & jur. pr. Inſt. eod. tit.* Et probo, ait Triphoninus, hanc eſſe juſtitiam, quæ ſuum cuique ita tribuit, ut non diſtrahatur ab ullius perſonæ juſtiore repetitione *leg. 31. §. 1. D. depoſ.* De conſtante autem illa, perpetuaque voluntate notandum eſt, a Stoicis definitam fuiſſe virtutem conſtantem, & perpetuam

vitæ

vitæ rationem. Vid. Cic. *de legib. lib.* 1. *c.* 17. Ariſtot. *ad Nicomach. V.* 1. Gell. *Noct. Att.* ut perinde ſe habeat Ulpiani definitio juſtitiæ, ac ſi dixerit virtutem *ſuum cuique tribuendi.* Ut autem virtus philoſophica definiri poteſt, habitus vivendi juxta leges naturales, ſimiliter & *juſtitia* late accepta definiri poterit. Et, ut aliud eſt, quod homini ab homine lege naturali debitum eſt perfecte, ſeu jure externo cogenteque, aliud ex mero amore, pudore, ex mera pietate, atque ex lege naturali generaliter accepta; hinc juſtitia ſenſu anguſtiori erit virtus ſuum cuique tribuendi, quod nempe ex jure externo, cogenteque ipſi debetur, quam alii *particularem* juſtitiam adpellant, quæ differt ab *univerſali* ea, qua quis debitum latiſſime acceptum omnibus præſtat.

Sæpe etiam tribuitur *juſtitia* factis hominum. Et hoc dupliciter. Vel *juſtitia* eſt ejus, quod debitum eſt, & tribuendum. Sic *juſtitia* animadverſionis *l. ult. D. de fugit.* ut enim in fontes animadvertatur debitum eſt reipublicæ. Vel *juſtitia* eſt ejus facti, quod cum alias debitum non eſt, tamen nec ei quod debetur repugnat, ſeu quod ne fiat, debitum non eſt, quemadmodum id factum juſtum dixeris, quod nec injuſtum.

Ut porro aliud juſtum mero jure civili, quodque hoc jure ſalvo, immo juvante, exigere, vel facere poſſis, aliud quod etiam ex lege naturali. Hinc videas *juſtitiam* civili ſenſu intellectam æquitati opponi, ut in *l.* 8. *C. de judic.* maxime igitur juſtitiæ illi univerſali, quam modo definivimus.

Juſtitia in caſu ſexto idem ſonat ac jure, & rite, ut in *l.* 1. *C. Theod. ſi vag. pet. mancip.* his verbis: Qui vaga mancipia juris alieni petunt, ſi *juſtitia* eadem probant.

Justitium, ait Soſipater *lib.* 1. *Inſtit. Grammat. p.* 19. eſt, *quando jus ſtat.* Gell. *lib.* 20. *c.* 1. Juſtitium, juris quaſi interſtitio quædam, & ceſſatio. Lucanus *Pharſal. lib.* 5. *v.* 32. Clauſaque juſtitio triſti fora. Suet. *in Galb. c.* 20. Juſtitium indicere. Vide plura apud Briſſon. *lib.* 2. *Formul. c.* 158. *p.* 241.

Justus, *a*, *um* plerumque pro legitimo accipitur, ut *juſtus* accuſator, quem leges accuſare patiuntur *l.* 2. §. *ult. D. ad Leg. Jul. de adult.*

Juſta ætas plerumque 25 annorum accipitur, quippe Lege Lætoria adoleſcentibus ad rerum ſuarum adminiſtrationem conſequendam præſtituta *l.* 16. *D. de jur. fiſc. l.* 2. §. 1. *D. de vac. & excuſ. mun.* Ex mente tamen teſtatoris ad pubertatem ſolam refertur *l.* 50. *in fin. D. de legat.* 3. Sed in *l.* 8. *D. de condict. cauſſ. dat.* juſta ætas & duodecim annorum ætatem ſignificat puellis ad matrimonium contrahendum ex Auguſti conſtitutione definitam, ut Dio Caſſ. *lib.* 54. *p.* 531. tradit. Fuit hæc legitima, vel juſta ætas puellarum ex Lege Julia & Papia. Dio Caſſius ibid. Δωδεκα γαρ ταις κοραις ες την του γαμου ωραν ετη πληρη νομιζεται. *Puellis enim duodecimus annus plenus ad nuptias definita ætas cenſetur.* Legibus ergo illis definita ad nubendum ætas recte dicta eſt *legitima*, vel *juſta.* Prius certe vocabulum legimus apud Grut. *p.* 690. 4. D. M. Juliæ Secundinæ Filiæ & forma ſingulari & moribus piiſſimis doctrinaque ſuper legitimam ſexus ſui ætatem præſtantiſſimæ; *Quæ vixit ann. XI. mens* VIII. *d. XX.* Julia certe illa Secunda vix duobus menſibus abfuit ab anno duodecimo, nondum ætatem legitimam adſequuta dotibus tamen ingenii moribuſque duodecen-

nes

nes longe ſuperaſſe dicitur. *Hein.*

Juſta conjux apud Senecam in *Octav. Act. 1. ſc.* 3. Sic & apud Ovid. *lib.* 2. *de art. amand. v.* 597. *Quos faciet juſtos ignis & unda viros*, id eſt, legitimos, & juſtis nuptiis conjunctos, eo ritu, quo aqua & igni nova nupta accipi ſolebat.

Juſta conventio *nudæ* opponitur *l.* 5. §. *ult. D. de reſcind. vend.* Juſta igitur conventio eſt, cui cauſſa aliqua ſubeſt præter conventionem *l.* 19. *D. de jurejur.*

Juſta hereditas, quæ jure legitimo obvenit *l.* 3. §. 2. *D.* Varro *lib.* 2. *de re ruſt. c.* 10. Si hereditatem juſtam adiit. Cic. *lib.* 3. *de nat. Deor. c.* 35. Eamdemque poteſtatem, quam ipſe per ſcelus erat nactus, quaſi juſtam & legitimam, hereditatis loco, filio tradidit. Unde jocus Apuleji *in Apolog. p.* 335. de patruo immerente, ſed ad quem lege redibant bona: Etiam, ait, ſuam ſpem bonus patruus temperat in iſto, & fovet, qui ſciat, inteſtati pueri, legitimum magis, quam juſtum heredem futurum.

Juſta ſervitus, quæ gentium, vel civili jure conſiſtit *l.* 6. *D. de ſtat. hom. l.* 28. *l.* 34. *D. de nox. act. l.* 34. *D. de ſtipul. ſerv. pr. Inſt. de libertin.* Cic. *pro Cæcina c.* 34. Quum hi, qui in ſervitute juſta fuerint, cenſu liberentur. Plane apud Terent. *Andr. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 9. juſta ſervitus pro facili, humana, & clemente uſurpatur, ex Donati ſententia.

Juſta uxor *l.* 31. *D. de rit. nupt.* quæ civiliter, id eſt, ſecundum juris civilis regulas nupta dicitur in *l.* 28. §. 3. *D. de lib. & poſtum.* alias legitima uxor *l.* 4. *D. de rit. nupt.* Sueton. in *Calig. c.* 24. Mox L. Caſſio Longino, conſulari, collocatam abduxit, & in modum juſtæ uxoris propalam habuit. Idem *in Veſpaſ. c.* 3. Antoniam, libertam, quondam dilectam, revocavit in contubernium, habuitque etiam Imperator pœne juſtæ uxoris loco. At in *l.* 13. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult. juſta* & *injuſta* uxor.

Juſta uxor accipienda eſt, quæ in manum mariti convenerat confarreatione, aut coemtione, aut uſu, & ſic facta erat mater familias: *Injuſta* vero, quæ ne uſu quidem venerat in manum mariti, ſed inſtrumentis ſaltim factis dotalibus ſe marito junxerat, & ne uſu caperetur, atque ita in viri manum iret, ante annum finitum, uſurpatum iverat, id eſt trinoctium abſuerat, ut in poteſtate patris, vel in tutela agnatorum maneret, ſine quorum auctoritate in manum convenire non poterat. Quo ritu contracto matrimonio uxor non fiebat *mater familias*, ſed matrona Gell. *lib.* 18. *c.* 6. Et hinc neque ſuccedebat ab inteſtato marito, neque hic uxoris bona omnia dotis nomine accipiebat. Vocabatur tamen uterque conjux ad bonorum poſſeſſionem edicto unde vir & uxor. Utriuſque autem generis uxorem, juſtam ſcilicet illam & injuſtam, & quam in manu habet maritus & quam non habet, & matrem familias, & matronam, adulterii accuſare jure mariti poſſe maritum, ſententia eſt Ulpiani in *d. l.* 13. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* his verbis: Plane ſive *juſta* uxor fuit, ſive *injuſta* accuſationem inſtituere vir poterit. Vid. Cujac. 6. *obſ.* 16. Rævard. *var. lib.* 4. *cap.* 16. & Briſſon. *in libro ſingulari ad leg. jul. de adult.*

Juſti dies dicebantur, qui judicatis ad ſolvendum ex Lege XII. Tabularum dabantur, ut eſt apud Gell. *lib.* 20. *c.* 1. *Juſti* quoque dies adpellabantur illi, quibus, exercitu imperato, vexillum in arce ponebatur, ut Feſtus Pom-

pei. *lib.* 9. & Macrob. *lib.*1. *Saturn.* *c.*16. docent. Juſtos etiam dies pro ſtatis & ſollemnibus dixit Cicero *de Legibus lib.*2. *c.*9. his verbis: *Prætor Idæ matris famulos, eoſque juſtis diebus, ne quis ſtipem cogito.*

Juſtus filius *l.* 3. §. 5. *D. de bon. poſſ. contr. tab. l.* 12. *D. de adopt. l.* 12. *D. de ſtat. hom. l.* 15. *C. de nupt.* Ac juſtum quidem filium Sophocles δικαιογενῆ appellat, ubi *juſtum* pro *vero* Sophoclem dixiſſe Priſcianus *lib.* 18. *p.* 1180. notat. His opponuntur *vulgo quæſiti*, quos μὴ ὀρθῶς γιγνομένους, non recte generatos, vocavit Iſæus ὑπὲρ τοῦ Πύῤῥου. Similiter *juſti liberi*, & *vulgo quæſiti* opponuntur *l.* 4. §. *ult. D. de in jus voc.*

Juſtum matrimonium *l.*13. *D. de his quæ ut indign.* Illud autem, interprete Ulpiano *tit.* 5. *regul.* §. 2. eſt, ſi inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes, quam femina viri potens ſit, & utrique conſentiant, ſi ſui juris ſint. Cui contrarium eſt *injuſtum* matrimonium *l.* 1. *C. und. vir. & ux.* itemque *pellicatus* apud Juſtin. *lib.*10. *c.*1. & *lib.*36. *c.*4.

Juſtæ nuptiæ, id eſt, legitimæ, quæ ſecundum jura civitatis Romanæ inter puberes cives contrahuntur *l.* 3. 5. 12. 18. *D. de ſtat. hom.* *Juſtas* nimirum nuptias inter ſe Cives Romani contrahunt, qui ſecundum præcepta legum coeunt, maſculi quidem puberes, feminæ autem viripotentes, ſive patres familias ſint, ſive filii familias §. 1. *Inſt. de nupt.*

Juſtus pater, qui ex legitimis nuptiis pater eſt, quem juſtæ nuptiæ demonſtrant *l.* 44. §. 3. *D. de rit. nupt. l.*25. *D. de capt. & poſtl. l.* 9. *D. ad municip.* in qua *juſtus* pater *naturali* opponitur, ut in *l.*3. *C. ad Leg. Jul. de adult.*

Juſtam perſonam habere, id eſt idoneam & legitimam *l.* 11. *C. qui dar. tut.*

Juſta poſſeſſio. Vid. *poſſeſſio.*

Juſtum etiam dicitur, quidquid rationem habet, vel probabile, & æquitati conſentaneum eſt. Huc pertinent *Juſta* abſentia *l.* 2. *C. quib. non objic.* æſtimatio *l.* 12. §. 1. *D. de jur. dot.* cauſſa *l.* 15. §. 5. *D. quod vi aut clam. l.* 29. *D. de fideicommiſſ. lib.* & *alibi paſſim*, deliberatio *l.*3. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* dubitatio *l.* 68. *D. de fidejuſſ.* erogatio *l.* 3. *C. quod cum eo*, ignorantia id eſt probabilis, & excuſatione digna *l. ult.* §. *ult. D. de legat.*2. infamia *l.* 7. *pr. C. Theod. de heret.* quæ ſcilicet merito irrogatur, interpretatio *l.*3. *C. de interd. matrim.* inſtigatio, vel *indignatio d. l.* 7. *C. Theod. de heret.* nominatio *l.*11. *C. de adpell.* provocatio *l.*6. *C. de adpell.* adpellatio *l.* 1. *C. ſi un. ex plurib.* querela *l.* 11. *D. ad Leg. Corn. de ſicar.* ratio & adprobatio *l.* 5. *D. de ſerv. corrupt.* res *l.* 39. *D. de damn. infect.* retentio *l.*14. *D. de damn. infect.* ſententia *l.* 3. *C. de ingen. manum.* Juſtum deſiderium *l.* 6. *D. de edend.* privilegium *l.* 15. *C. Th. de tiron.* Juſtus error, id eſt, probabilis, & excuſatione dignus *l.* 2. *D. de minor.*

Juſtus metus, id eſt, non vanus, ſed qui in conſtantem hominem cadat *l.* 7. *D. quod met. cauſ.* timor *l.*3. *D. ex quib. cauſſ. major.* *Juſti* ſumtus *l.* 6. §. *ult. D. ſi pars hered.* id eſt, probabiles, ut *l.* 31. §. *ult. D. de negot. geſt.*

Juſtum, quod defectu non laborat, ſuiſque numeris perfectum, & abſolutum eſt. Sic *juſta* arma Tacit. *lib.*14. *Annal. c.*32. Juſta claſſis Suet. *in Domit. cap.* 4. libertas, id eſt, plena abſoluta, &

& perfecta, ex qua nimirum civitas Romana contingebat, uti eveniebat, quum teſtamento, vindicta, cenſu ab eo, qui & dominus ex jure Quiritium, & major viginti annis erat, libertas ſervis majoribus triginta annorum, & quorum ſtatus non erat extrinſecus ſuſpenſus, dabatur, quemadmodum Cicero *pro Cæcin. c.*34. Ulpianus *Reg. tit.* 1. §. 6. *ſeq.* & Theophil. *in* §.3. *Inſt. de libert.* docent. Atque ita verbum *juſtæ* libertatis accipimus in *l.*26. *D. qui & a quibus* & *aliis locis* Seneca *de vita beata c.*24. *Hominibus prodeſſe natura habet, ſervi liberive ſint hi, ingenui, an libertini, juſtæ libertatis, an inter amicos datæ.* Nam qui *inter amicos* manumittebantur, Latini tantum, non cives Romani, fiebant, teſte Ulpiano *ibid.* Sic & apud Sueton. *in Aug. c.*40. verbum hoc interpretatum eſt, quum ait: Servos non contentus multis difficultatibus a libertate *juſta* removiſſe. Hanc *legitimam libertatem* vocat auctor *fragmenti regularum* §.6. apud Schulting. *p.*804. & Imperatores *l.*1. §. 1. *C. comm. ſerv. manum. majorem libertatem* Juſtinianus §. 3. *Inſt. de libertin.* Juſtæ operæ ſervorum *Coll. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 3. §. 3. Juſta ſepultura, Juſtum ſepulchrum. Vid. infra his vocibus, ubi etiam de phraſi *juſta facere*.

Juſtum pretium, quod eſt, quanti res eſt *l.* 66. Vid. infra art. pretium.

Juſtus judex in *l.*14. §.13. *D. de religioſ.* eſt æquitatis, & juſtitiæ amans.

J u v a r e erogationem publicam *l.* 6. *C. Theod. de luſtral. collat.* Proximis juvantibus *l.*7. *C. Th. de decurion.* id eſt, ſuffragantibus.

J u v e n c u s, quem bos peperit *l.* 10. §. *ult. D. de uſurp.*

J u v e n i l i s facilitas, levitas *l.* 15. §. 6. *D. ad Leg. Jul. de adult. l.*24. §.2. *D. de minor.* At in dicta lege 15. §. 6. legitur *juvenalis* in Florentina.

J u v e n i s plerumque pro adoleſcente ponitur, qui nondum eam ætatem attigit, qua virilis vigor completur *l.* 17. §. 1. *l.* 25. §. *ult. D. de minor.* Et ita curatorem juvenis intellige *l.* 24. §. *ult. D. de adpell.* At quum quidam codicillis ſuis ita caviſſet: *Omnes juvenes, quos in miniſterio habeo, dari volo*, Marcellus interrogatus, reſpondit, exiſtimari poſſe, juvenem eum, qui adoleſcentis exceſſiſſet ætatem, quoad inciperet inter ſeniores numerari *l.* 69. §. *ult. D. de legat.*3.

Juvenis etiam dicitur, qui pupillus eſt *l. ult.* §. *ult. D. de adpellat. & relat.*

Juvenes & *clericis* junguntur in *l.* 10. *C. Th. de Epiſc.* Qui quales ſint, non bene conſtare, ait Car. Du-Freſne *in Gloſſar. Lat. voc. juvenes.* Acoluthos vero intelligit Jac. Gothofr. *in Comment. ad d. Leg.*

J u v e n t i u s Celſus. Vid. ſupra art. *Celſus* & art. *Juventius*.

J u x t a ædificium, monimentum, id eſt, prope *l.* 13. §. 7. *D. de damn. infect.* At cadente Latinitate & pro *ſecundum* uſurpari cœpit. *Juxta* juris publici auctoritatem *l.* 2. *C. quib. morbo*, conſtituta *l.* 3. *C. qui num. lib.* inventas leges *l.* 8. *C. Th. de ſuſcept.*

FINIS TOMI SECUNDI.

AUT 1318787

Digitized by Google